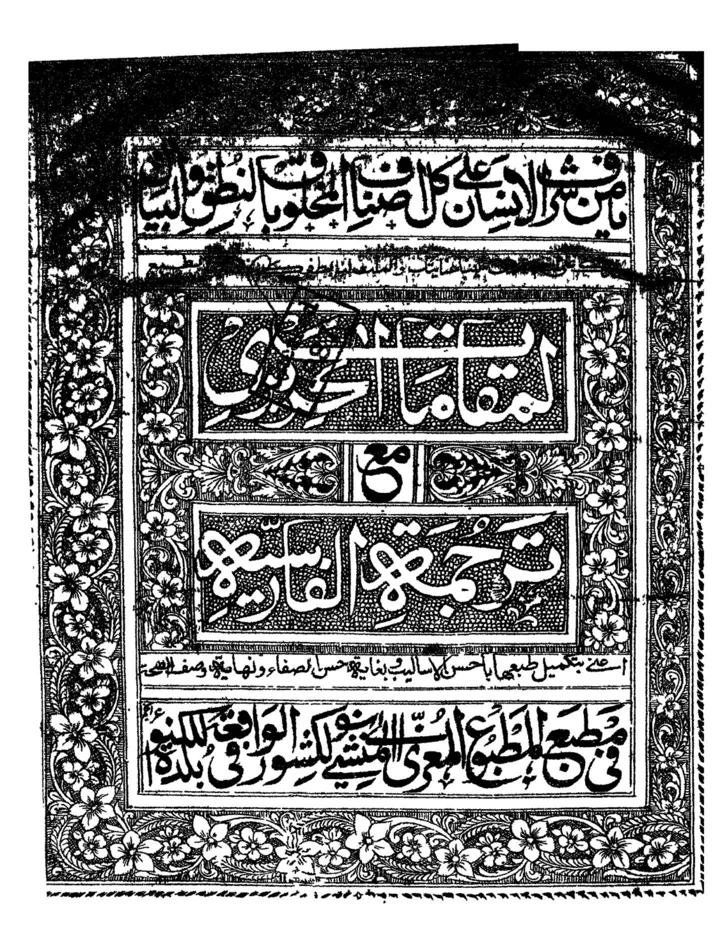

یا من شرف الانسان علی کل اصناف المخلوق بالنطق والبیان
المقامات الحریری
مع
ترجمة الفارسیة
فی مطبع المطبوع المعری المنشی نول کشور الواقع فی بلدة لکهنو

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع میکنم بنام خداوندے که رحمن و رحیم است

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَحْمَدُكَ عَلٰى مَا عَلَّمْتَ مِنَ الْبَيَانِ وَاَلْهَمْتَ مِنَ التِّبْيَانِ

خدایا بدرستیکه ستائش میگویم ترا بر چیزیکه آموختی از سخن هویدا و بر چیزیکه افگندی در دل از اظهار سخن

كَمَا نَحْمَدُكَ عَلٰى مَا اَسْبَغْتَ مِنَ الْعَطَاءِ وَاَسْبَلْتَ مِنَ الْغِطَاءِ وَنَعُوْذُبِكَ

چنانکه ستائش میگویم ترا بر چیزیکه تمام گردانیدی از دهش و فرو آویختی از پرده و پناه میجوئیم بتو

مِنْ شِرَّةِ اللَّسَنِ وَفُضُوْلِ الْهَذَرِ كَمَا نَعُوْذُبِكَ مِنْ مَعَرَّةِ اللُّكَنِ وَ

از حرص زبان آوری و از زیادت بیهوده چنانکه پناه میجوئیم بتو از عیب لکنت زبان و

فُضُوْحِ الْحَصَرِ وَنَسْتَكْفِيْ بِكَ الْاِفْتِتَانَ بِاِطْرَاءِ الْمَادِحِ وَاِغْضَاءِ

از رسوائی بستگی زبان وقت سخن و کفایت میخواهیم بتو از افتادن در فتنه که بسبب غلو مبالغت مدح کننده است و بسبب

الْمُسَامِحِ كَمَا نَسْتَكْفِيْ بِكَ الْاِنْتِصَابَ لِاِزْرَاءِ الْقَادِحِ وَهَتْكِ الْفَاضِحِ

مساهلت کننده است چنانکه کفایت میخواهیم بتو به باشدن را برای عیب گیری کسیکه عیب او باشد و برای پرده دری

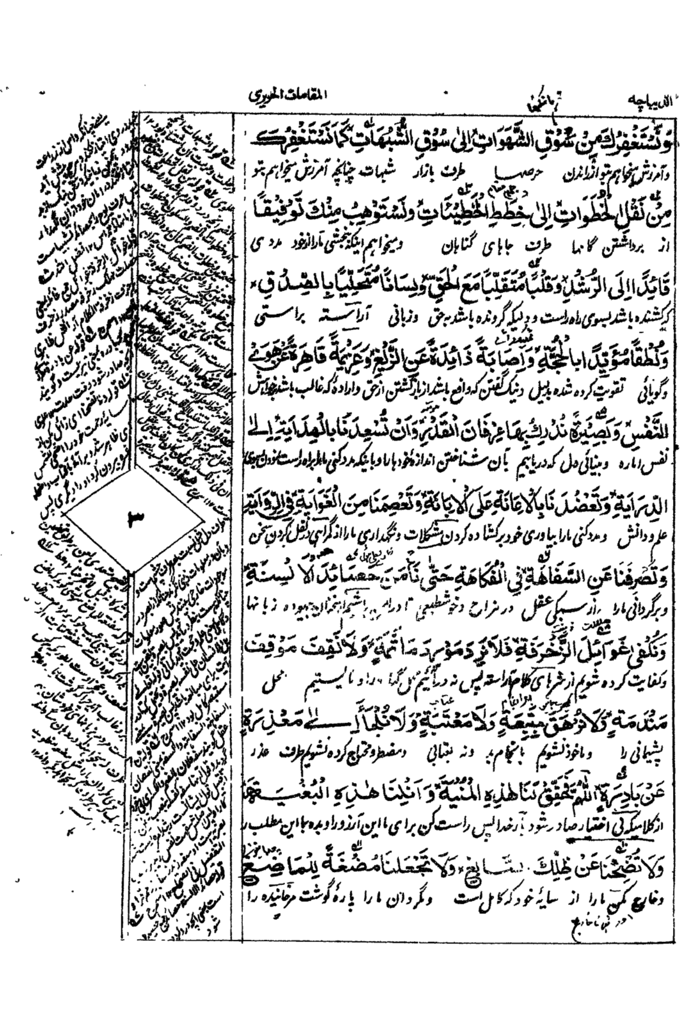

وَنَسْتَغْفِرُكَ مِنْ سَوْقِ الشَّهَوَاتِ إِلَى سُوقِ الشُّبُهَاتِ كَمَا نَسْتَغْفِرُكَ
وآمرزش میخواهیم بتو از راندن حرص ها طرف بازار شبهات چنانچه آمرزش میخواهیم بتو

مِنْ نَقْلِ الْخُطُوَاتِ إِلَى خِطَطِ الْخَطِيئَاتِ وَنَسْتَوْهِبُ مِنْكَ تَوْفِيقًا
از برداشتن گامها طرف جاهای گناهان ومیخواهیم اینکه بخششی مارا از خود مددی

قَائِدًا إِلَى الرُّشْدِ وَقَلْبًا مُتَقَلِّبًا مَعَ الْحَقِّ وَلِسَانًا مُتَحَلِّيًا بِالصِّدْقِ
کشنده باشد بسوی راه راست ودلیکه گرونده باشد به حق وزبانی آراسته براستی

وَنُطْقًا مُؤَيَّدًا بِالْحُجَّةِ وَإِصَابَةً ذَائِدَةً عَنِ الزَّيْغِ وَعَزِيمَةً قَاهِرَةً هَوَى
وگویائی تقویت کرده شده بدلیل ونیک گفتن که دافع باشد از بازگشتن از حق واراده که غالب باشد خواهش

النَّفْسِ وَبَصِيرَةً نُدْرِكُ بِهَا عِرْفَانَ الْقَدْرِ وَأَنْ تُسْعِدَنَا بِالْهِدَايَةِ إِلَى
نفس اماره وبینائی دل که دریابیم بآن شناختن اندازه خودها را وبآنکه مدد کنی مارا براه راست نمودن بسوی

الدِّرَايَةِ وَتَعْضُدَنَا بِالْإِعَانَةِ عَلَى الْإِبَانَةِ وَتَعْصِمَنَا مِنَ الْغَوَايَةِ فِي الرِّوَايَةِ
علم ودانش ومددکنی مارا بیاوری خود بر کشاده کردن مشکلات ونگهداری مارا از گمراهی در نقل کردن سخن

وَتَصْرِفَنَا عَنِ السَّفَاهَةِ فِي الْفُكَاهَةِ حَتَّى نَأْمَنَ حَصَائِدَ الْأَلْسِنَةِ
وبرگردانی مارا از سبکی عقل در مزاح وخوشطبعی تا درامن باشیم از نتیجه بیهوده زبانها

وَنُكْفَى غَوَائِلَ الزَّخْرَفَةِ فَلَا نَرِدَ مَوْرِدَ مَأْثَمَةٍ وَلَا نَقِفَ مَوْقِفَ
وکفایت کرده شویم از شرهای کلام آراسته پس نه در آئیم محل گناه ونه ایستیم محل

مَنْدَمَةٍ وَلَا نُرْهَقَ بِتَبِعَةٍ وَلَا مَعْتَبَةٍ وَلَا نُلْجَأَ إِلَى مَعْذِرَةٍ
پشیمانی را وماخوذ نشویم بانجام بد ونه بعتابی ومضطر ومحتاج کرده نشویم طرف عذر

عَنْ بَادِرَةٍ اللّٰهُمَّ فَحَقِّقْ لَنَا هٰذِهِ الْمُنْيَةَ وَأَنِلْنَا هٰذِهِ الْبُغْيَةَ
از کلامیکه بی اختیار صادر شود بار خدا پس راست کن برای ما این آرزو را وبده بما این مطلب را

وَلَا تُضْحِنَا عَنْ ظِلِّكَ السَّابِغِ وَلَا تَجْعَلْنَا مُضْغَةً لِلْمَاضِغِ
وخارج مکن مارا از سایه خود که کامل است ومگردان مارا پاره گوشت مرخائیده را

فَقَدْ مَدَدْنَا اِلَيْكَ يَدَ الْمَسْئَلَةِ وَبَخَعْنَا بِالْاِسْتِكَانَةِ لَكَ وَالْمَسْكَنَةِ
پس هر آینه دراز کردیم بسوی تو دست سوال را و اقرار کردیم بفروتنی خود ترا و بفقر خود

وَاسْتَنْزَلْنَا كَرَمَكَ الْجَمَّ وَفَضْلَكَ الَّذِي عَمَّ بِضَرَاعَةِ الطَّلَبِ وَ
و طلب نزول کنیم کرم ترا که بسیارست و بخشش ترا که شامل است بخواری وزاری طلب و

بِضَاعَةِ الْاَمَلِ ثُمَّ بِالتَّوَسُّلِ بِمُحَمَّدٍ سَيِّدِ الْبَشَرِ وَالشَّفِيعِ الْمُشَفَّعِ
بسرمایهٔ امید پس ازان میطلبیم کرم ترا بوسیله جستن محمد صلی الله علیه و آله وسلم که سردار انسانست و شفیع

فِي الْمَحْشَرِ الَّذِي خَتَمْتَ بِهِ النَّبِيِّينَ وَاَعْلَيْتَ دَرَجَتَهُ
در قیامت که ختم کردی باو انبیا را و بلند کردی رتبه اورا

فِي عِلِّيِّينَ وَوَصَفْتَهُ فِي كِتَابِكَ الْمُبِينِ فَقُلْتَ وَاَنْتَ
در علیین و مدح کردی اورا در کتاب خود که هویداست پس گفتی و حالانکه تو

اَصْدَقُ الْقَائِلِينَ وَمَا اَرْسَلْنَاكَ اِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ
راست گوتر گویندگان هستی و نفرستادیم ترا ای محمد مگر رحمت برای عالمیان

اَللّٰهُمَّ فَصَلِّ عَلَيْهِ وَعَلٰى آلِهِ الْهَادِينَ وَاَصْحَابِهِ الَّذِينَ
خدایا پس رحمت نازل کن برو و بر خویشان او که رهنمایانند و بر یاران او که

شَادُوا الدِّينَ وَاجْعَلْنَا لِهَدْيِهِ وَهَدْيِهِمْ مُتَّبِعِينَ وَانْفَعْنَا
بلند و محکم کردند دین را و بگردان ما را برای سیرت آنحضرت و آل و اصحابش پیروی کنندگان

بِمَحَبَّتِهِ وَمَحَبَّتِهِمْ اَجْمَعِينَ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَبِالْاِجَابَةِ
بمحبت محمد و دوستی آل و اصحاب او همه بدرستیکه تو بر هر چیز قادر و توانا هستی و بقبول کردن

جَدِيرٌ وَبَعْدُ فَاِنَّهُ قَدْ جَرٰى بِبَعْضِ اَنْدِيَةِ الْاَدَبِ الَّذِي
سزاوار هستی و بعد از حمد و صلوة بدرستیکه جاری شد در بعض مجلسهای علم ادب که باز

رَكَدَتْ فِي هٰذَا الْعَصْرِ رِيحُهُ وَخَبَتْ مَصَابِيحُهُ ذِكْرُ
ایستاده است درین زمانه هوای آن و فرو مرده است چراغهای آن ذکر

لِلْمَقَامَاتِ الَّتِي ابْتَدَعَهَا بَدِيعُ الزَّمَانِ وَعَلَّامَةُ هَمَذَانَ رَحِمَهُ اللهُ وَعَزَا إِلَى أَبِي الْفَتْحِ

مقاماتے کہ ایجاد کردہ است آنرا بدیع الزمان ابو الفضل دو دانشمند ہمدان رحم فرماید او را خدا تعالی و نسبت کرد طرف ابی الفتح

الْإِسْكَنْدَرِيِّ نَشْأَتَهَا وَإِلَى عِيسَى بْنِ هِشَامٍ رِوَايَتَهَا وَكِلَاهُمَا مَجْهُولٌ لَا يُعْرَفُ

سکندری ظہور مقامات را و طرف عیسی بن ہشام روایات مقامات را و ہر دو نادانستہ شدہ اند کہ شناختہ نمیشوند

وَنَكِرَةٌ لَا تَتَعَرَّفُ فَأَشَارَ مَنْ إِشَارَتُهُ حُكْمٌ وَطَاعَتُهُ غُنْمٌ إِلَى أَنْ أُنْشِئَ

و نکرہ اند کہ تعین کردہ نشوند پس اشارت کرد کسیکہ اشارت او حکم است و طاعت او غنیمت طرف اینکہ انشا کنم

مَقَامَاتٍ أَتْلُو فِيهَا تِلْوَ الْبَدِيعِ وَإِنْ لَمْ يُدْرِكِ الظَّالِعُ شَأْوَ الضَّلِيعِ

مقاماتی را کہ پیروی کنم در ان پس بدیع الزمان و اگرچہ در نمی یابد ستور لنگ تگ اسپ قوی و صحیح را

فَذَاكَرْتُهُ بِمَا قِيلَ فِيمَنْ أَلَّفَ بَيْنَ كَلِمَتَيْنِ وَنَظَمَ بَيْتًا أَوْ بَيْتَيْنِ وَاسْتَقَلْتُ

پس یاد دادم او را بچیزیکہ گفتہ شد در حق کسیکہ تالیف دادہ میان دو کلمہ و نظم کرد یک بیت یا دو بیت و در گذشتن خواستم

مِنْ هَذَا الْمَقَامِ الَّذِي يَحَارُ فِيهِ الْفَهْمُ وَيَفْرُطُ الْوَهْمُ وَيُسْبَرُ بِهِ غَوْرُ الْعَقْلِ

از ین مقامیکہ در متحیر شود دانش و زیرکی و پیش دستی میکند دران وہم و خطا و آزمودہ شود دران نہایت عقل

وَتَتَبَيَّنُ فِيهِ قِيمَةُ الْمَرْءِ فِي الْفَضْلِ وَيُضْطَرُّ صَاحِبُهُ إِلَى أَنْ يَكُونَ كَحَاطِبِ

و ظاہر میشود دران مقام بہای مرد در فضیلت و محتاج شود صاحب آن ای مصنف طرف آنکہ باشد مانند جمع کنندہ ہیزم

لَيْلٍ أَوْ جَالِبِ رَجْلٍ وَخَيْلٍ وَقَلَّمَا سَلِمَ مِكْثَارٌ أَوْ أُقِيلَ لَهُ عِثَارٌ فَلَمَّا أَلَحَّ يَسُومُ

در شب یا جمع کنندہ پیادگان و سواران و اندک ست کہ سالم ماند بسیار گو یا اندک ست کہ عفو کردہ شود او را بر سر افتادن پس ہرگاہ اصرار کرد

بِالْإِقَالَةِ وَلَمْ يُعْفِنِي مِنَ الْمَقَالَةِ لَبَّيْتُ دَعْوَتَهُ تَلْبِيَةَ الْمُطِيعِ وَبَذَلْتُ فِي مُطَاوَعَتِهِ

بعفو من و در نگذشت از ین گفتگو اجابت کردم خواندن او را بسوی انشای مقامات مثل اجابت مطیع و صرف کردم در امتثال او

جُهْدَ الْمُسْتَطِيعِ وَأَنْشَأْتُ عَلَى مَا أُعَانِيهِ مِنْ قَرِيحَةٍ جَامِدَةٍ وَفِطْنَةٍ خَامِدَةٍ

کوشش قادر توانا را و انشا کردم من برچیزیکہ رنج کشیدم از طبیعت بستہ و زیرکی فرو نشستہ

وَرَوِيَّةٍ نَاضِبَةٍ وَهُمُومٍ نَاصِبَةٍ خَمْسِينَ مَقَامَةً تَحْتَوِي عَلَى جِدِّ الْقَوْلِ

و فکر فرو رفتہ و غمہای رنجانندہ پنجاہ مقامہ کہ مشتمل بود بر تحقیق قول

وَهَزْلِهِ وَدَقِيقِ اللَّفْظِ وَجَزْلِهِ وَغُرَرِ الْبَيَانِ وَدُرَرِهِ وَمُلَحِ الْأَدَبِ وَنَوَادِرِهِ

و بيهوده او و ريزه بودن لفظ وخوب آن و برهويدا ها از فصاحت و گوهرهاى ناياب آن و سخنهاى نمكين علم ادب و چيزهاى نادر او

إِلَى مَا وَشَّحْتُهَا بِهِ مِنَ الْآيَاتِ وَمَحَاسِنِ الْكِنَايَاتِ وَرَصَّعْتُهُ فِيهَا مِنَ

تا چيزيكه زينت دادم مقامات را بآن از ايات قرآن بحسب مقام و از نيكو كنايات و اشارات و نشاندم آنرا در آن مقامات از

الْأَمْثَالِ الْعَرَبِيَّةِ وَاللَّطَائِفِ الْأَدَبِيَّةِ وَالْأَحَاجِي النَّحْوِيَّةِ وَالْفَتَاوَى

مثلهاے عربيه وازلطيفهاى علم ادب وچيستانهاى علم نحو واز فتواهائيكه

اللُّغَوِيَّةِ وَالرَّسَائِلِ الْمُبْتَكَرَةِ وَالْخُطَبِ الْمُحَبَّرَةِ وَالْمَوَاعِظِ الْمُبْكِيَةِ وَالْأَضَاحِيكِ

منسوب بعلم لغت واز رسالهاى كه نو پيدا شده است واز خطبهاى آراسته و پندهاى بگريه آرنده و از انچه خنده آرد

الْمُلْهِيَةِ مِمَّا أَمْلَيْتُ جَمِيعَهُ عَلَى لِسَانِ أَبِي زَيْدٍ السَّرُوجِيِّ وَأَسْنَدْتُ رِوَايَتَهُ

كه موجب لهو وطرب باشد از چيزيكه نوشتم تمام او را بر زبان ابى زيد ساكن بلده سروج و منسوب كردم روايت او را

إِلَى الْحَارِثِ بْنِ هَمَّامٍ الْبَصْرِيِّ وَمَا قَصَدْتُ بِالْإِحْمَاضِ فِيهِ إِلَّا تَنْشِيطَ

طرف حارث پسر همام ساكن بصره وقصد نكردم با نتقال از حد بسوى هزل در موشح مگر بنشاط آوردن

قَارِئِيهِ وَتَكْثِيرَ سَوَادِ طَالِبِيهِ وَلَمْ أُودِعْهُ مِنَ الْأَشْعَارِ الْأَجْنَبِيَّةِ إِلَّا بَيْتَيْنِ

خوانندگان او و بسيار كردن گروه طالبان او و وديعت نكردم آن كتاب را از اشعار بيگانه الا دو بيت

فَذَّيْنِ أَسَّسْتُ عَلَيْهِمَا بِنْيَةَ الْمَقَامَةِ الْحُلْوَانِيَّةِ وَآخَرَيْنِ تَوْأَمَيْنِ ضَمَّنْتُهُمَا

متفرق كه بنياد نهادم بران هر دو بنا و مقامه حلوانيه را و دو بيت ديگر از يك شاعر كه داخل كردم هر دو را

خَوَاتِمَ الْمَقَامَةِ الْكَرَجِيَّةِ وَمَا عَدَا ذَلِكَ فَخَاطِرِي أَبُو عُذْرِهِ وَمُقْتَضِبُ حُلْوِهِ

بخاتمه مقامه كرجيه وانچه سواى اين ابيات چارگانه است پس دل من موجد اوست و بديهه گوينده شيرين او

وَمُرِّهِ هَذَا مَعَ اعْتِرَافِي بِأَنَّ الْبَدِيعَ رَحِمَهُ اللَّهُ سَبَّاقُ غَايَاتٍ وَصَاحِبُ آيَاتٍ وَأَنَّ

و تلخ او و اين با قرار من ست باينكه هر آئينه بديع رحمت فرمايد او را خدا تعالى پيشدست ميدانهاست و مالك علامتهاى آن نيز اعتراف اوم باينكه

الْمُتَصَدِّيَ بَعْدَهُ لِإِنْشَاءِ مَقَامَةٍ وَلَوْ أُوتِيَ بَلَاغَةَ قُدَامَةَ لَا يَغْتَرِفُ إِلَّا مِنْ

پيش آينده پس از بديع براى انشاى مقامه اگرچه داده شود او را بلاغت مسمى قدامه بر نميدارد مگر از

فُضَالَتِهِ وَلَا يَشْتَرِي ذٰلِكَ الْمُشْتَرِي لِلْأَبَدِ لَا أَلْبَتَّةَ وَلِلّٰهِ دَرُّ الْقَائِلِ ؎

نیم خورده او و نزد و متصدی انشای این راه پیدا مگر به اه نمونی او و خدای راست خوبی گوینده این شعر

فَلَوْ قَبْلَ مَبْكَاهَا بَكَيْتُ صَبَابَةً ۞ بِسُعْدَى شَفَيْتُ النَّفْسَ قَبْلَ التَّنَدُّمِ ۞ وَ

پس اگر پیش از گریه آن حمامه گریه میکردم از سوز عشق بمحبوبه که نامش سعدی ست شفا میدادم نفس خود را پیش از ندامت و

لٰكِنْ بَكَتْ قَبْلِي فَهَيَّجَ لِي الْبُكَا ۞ بُكَاهَا فَقُلْتُ الْفَضْلُ لِلْمُتَقَدِّمِ ۞ وَأَرْجُو أَنْ لَا

لیکن گریست حمامه پیش از من پس برانگیخت مرا بگریه گریه ان پس گفتم بزرگی برای متقدم ست و امید وارم این که

أَكُونَ فِي هٰذَا الْهَذَرِ الَّذِي أَوْرَدْتُهُ وَالْمَوْرِدِ الَّذِي تَوَرَّدْتُهُ كَالْبَاحِثِ عَنْ حَتْفِهِ بِظِلْفِهِ

نباشم درین کلام بیهوده که آوردم او را و در محلی که داخل شدم در ان همچو کسیکه تفتیش کننده از مرگ خود بپای خویش

وَالْجَادِعِ مَارِنَ أَنْفِهِ بِكَفِّهِ فَأُلْحَقَ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيٰوةِ

و مثل کسیکه برنده است نرمی بینی خود را بدست خود و ملحق کرده شوم بکسانیکه زیانکاراند از روی اعمال کسانیکه ضائع شد کوشش شان در زندگی

الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا عَلٰى أَنِّي وَإِنْ أَغْمَضَ لِيَ الْفَطِنُ الْمُتَغَابِي

دنیا و ایشان می پندارند بدرستیکه آنها نیک میکنند کار را باآنکه بدرستیکه من اگرچه چشم پوشی کند مرا و کی که خود را بتکلیف غبی کند

وَنَضَحَ عَنِّي الْمُحِبُّ الْمُحَابِي لَا أَكَادُ أَخْلُصُ عَنْ غُمْرٍ جَاهِلٍ أَوْ ذِي غِمْرٍ مُتَجَاهِلٍ

و دفع کند از من طعن و شمن او دوست مساهلت کننده قریب نیست که خلاص شوم از نا تجربه کاریکه نادانست یا از کینه وریکه خود را نادان

يَضَعُ مِنِّي لِهٰذَا الْوَضْعِ وَيُنَدِّدُ بِأَنَّهُ مِنْ مَنَاهِي الشَّرْعِ وَمَنْ نَقَدَ الْأَشْيَاءَ

از درجه افگنده مرا برای این وضع از ترکیب کتاب و ظاهر کند باینکه این کتاب از منهیات شرع ست ای کذب ست و کسیکه سره کند اشیا را

بِعَيْنِ الْمَعْقُولِ وَأَنْعَمَ النَّظَرَ فِي مَبَانِي الْأُصُولِ نَظَمَ هٰذِهِ الْمَقَامَاتِ فِي سِلْكِ

بچشم عقل و امعان و دقت کند نظر را در بنای اصل کلام که برای افادت ست خواهد سفت این مقامات را در رشته

الْإِفَادَاتِ وَسَلَكَهَا مَسْلَكَ الْمَوْضُوعَاتِ عَنِ الْعَجْمَاوَاتِ وَالْجَمَادَاتِ

فوائد و داخل خواهد کرد آنرا در رشته حکایاتیکه وضع کرده شد از زبان چارپایان و بی جانها مثل شجر و حجر

وَلَمْ يُسْمَعْ بِمَنْ نَبَا سَمْعُهُ عَنْ تِلْكَ الْحِكَايَاتِ أَوْ أَثَّمَ رُوَاتَهَا فِي وَقْتٍ مِنَ الْأَوْقَاتِ

و شنیده نشد کسی را که دوری جست گوش او از این حکایات عجمادات یا کسیکه نسبت بگناه کند راویان آنرا در وقتی از اوقات

ثُمَّ اِذَا كَانَتِ الْاَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَبِهَا انْعِقَادُ الْعُقُودِ الدِّينِيَّاتِ فَاَيُّ حَرَجٍ عَلٰى

پس هرگاه که ثواب اعمال بقصدهاست و بآن نیات بستگی عقدهای دینی است پس چه تنگی است برای

مَنْ اَنْشَاَ مُلَحًا لِلتَّنْبِيهِ لَا لِلتَّمْوِيهِ وَنَحَا بِهَا مَنْحَى التَّهْذِيبِ لَا الْاَكَاذِيبِ وَهَلْ

کسیکه انشا میکند سخنان نمکین برای آگاهیدن غافل نه برای تزئین تلبیس وقصد کردن بآن مقامات قصد آرایش کلام نه دروغها ونیست

هُوَ فِي ذٰلِكَ اِلَّا بِمَنْزِلَةِ مَنِ انْتَدَبَ لِتَعْلِيمٍ اَوْ هَدٰى اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ

آن منشی درین انشا مگر بمرتبهٔ کسیکه اجابت کرد برای آموختن علم یا هدایت نمود طرف راه راست

عَلٰى اَنِّي رَاضٍ بِاَنْ اَحْمِلَ الْهَوٰى وَاَخْلُصَ مِنْهُ لَا عَلَيَّ وَلَا لِيَا وَبِاللّٰهِ

علاوه آنکه هر آئینه من راضی هستم باینکه بردارم خواهش نفس را و خلاص شوم از آن انشا باینحال که نه ضرر باشد بر من و نفع برای من

اَعْتَضِدُ فِيمَا اَعْتَمِدُ وَاَعْتَصِمُ مِمَّا يَصِمُ وَاَسْتَرْشِدُ اِلٰى مَا يُرْشِدُ فَمَا الْمَفْزَعُ اِلَّا اِلَيْهِ

یاری میگیریم در چیزیکه قصد میکنیم از تمام کتاب پناه میجوئیم از آنچه عیب میکند و طلب میکنیم ارشاد بسوی چیزیکه ارشاد کند پس نیست ملجا و پناه مگر بسوی او

وَلَا الْاِسْتِعَانَةُ اِلَّا بِهِ وَلَا التَّوْفِيقُ اِلَّا مِنْهُ وَلَا الْمَوْئِلُ اِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ

ونیست طلب یاری در جمله امور مگر بآن سبحانه ونیست توفیق مگر از او تعالی ونیست ملجا مگر او تعالی بر او سبحانه توکل نمودم

وَاِلَيْهِ اُنِيبُ وَبِهِ نَسْتَعِينُ وَهُوَ نِعْمَ الْمُعِينُ

الْمَقَامَةُ الْاُولٰى الصَّنْعَانِيَّةُ

حَدَّثَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ

بسوی او تعالی رجوع میکنم مقامه نخستین معروف بصنعانیه حکایت کرد حارث پسر همام گفت

لَمَّا اقْتَعَدْتُ غَارِبَ الْاِغْتِرَابِ وَاَنْاَتْنِي الْمَتْرَبَةُ عَنِ الْاَتْرَابِ طَوَّحَتْ بِي

هرگاه نشستم بر کوهان غربت و دور ساخت مرا فقر از همراهان و خویشان و رسانید مرا

طَوَائِحُ الزَّمَنِ اِلٰى صَنْعَاءِ الْيَمَنِ فَدَخَلْتُهَا خَاوِيَ الْوِفَاضِ بَادِيَ الْاِنْفَاضِ

حوادث زمانه طرف صنعا که قصبه ایست از زمین یمن پس داخل شدم در آن حالیکه خالی بود توشه دان در حالیکه ظاهر بود نیستی توشه دان

لَا اَمْلِكُ بُلْغَةً وَلَا اَجِدُ فِي جِرَابِي مُضْغَةً فَطَفِقْتُ اَجُوبُ طُرُقَاتِهَا

مالک نبودم چیزی را که رساند بمقصد و نمی یافتم در توشه دان خود پاره گوشت پس شروع کردم که قطع میکردم راههای او را

مِثْلَ الْهَائِمِ وَاَجُولُ فِي حَوْمَاتِهَا جَوَلَانَ الْحَائِمِ وَاَرُودُ فِي مَسَارِحِ لَمَحَاتِي

مانند سرگشته عشق و میگشتم در میان آن بلده همچو گشتن تشنه گرد آب و طلب میکردم در چراگاههای انظار خود

وَمَسَايِحِ غَدَوَاتِي وَرَوحَاتِي كَرِيماً أَخْلُقُ لَهُ دِيبَاجَتِي وَأَبُوحُ إِلَيْهِ بِحَاجَتِي

و محل رفتن اوائل صبح خود و اوائل شب خود بزرگ سخی را که کهنه کنم برای او آبروی خود را و ظاهر کنم بسوی او حاجت خود را

أَوْ أَدِيباً تُفَرِّجُ رُؤْيَتُهُ غُمَّتِي وَتُرْوِي رِوَايَتُهُ غُلَّتِي حَتَّى أَدَّتْنِي خَاتِمَةُ

یا میطلبیدم صاحب ادب را که دور کند دیدن او اندوه مرا و سیراب کند روایت او تشنگی مرا تا آنکه رسانید مرا خاتمه

الْمَطَافِ وَهَدَتْنِي فَاتِحَةُ الْأَلْطَافِ إِلَى نَادٍ رَحِيبٍ مُحْتَوٍ عَلَى زِحَامٍ وَنَحِيبٍ

گشتن و راه نمود مرا آغاز لطف و اشفاق الٰهی بسوی مجلسی وسیع که مشتمل است بر انبوه مردم

فَوَلَجْتُ غَابَةَ الْجَمْعِ لِأَسْبُرَ مَجْلَبَةَ الدَّمْعِ فَرَأَيْتُ فِي بُهْرَةِ الْحَلْقَةِ شَخْصاً شَخْتَ

پس درآمدم بیشه جمع مردم را تا آزمایش کنم سبب گریه را پس دیدم در میان حلقه مردم مردی لاغر

الْخِلْقَةِ عَلَيْهِ أُهْبَةُ السِّيَاحَةِ وَلَهُ رَنَّةُ النِّيَاحَةِ وَهُوَ يَطْبَعُ الْأَسْجَاعَ بِجَوَاهِرِ لَفْظِهِ وَيَقْرَعُ

از خویش که بر او اسباب سیر است از عصا و جامه صوف و برای او آواز گریه است و او زینت میکرد کلام مقفا را بجواهر کلام خود و میکوفت

الْأَسْمَاعَ بِزَوَاجِرِ وَعْظِهِ وَقَدْ أَحَاطَتْ بِهِ أَخْلَاطُ الزُّمَرِ إِحَاطَةَ الْهَالَةِ بِالْقَمَرِ

گوشها را بزجر وعظ خود که باز دارنده است و تحقیق که در میان گرفته بود او را گروه گروه مانند دایره که گرد ماه

وَالْأَكْمَامِ بِالثَّمَرِ فَدَلَفْتُ إِلَيْهِ لِأَقْتَبِسَ مِنْ فَوَائِدِهِ وَأَلْتَقِطَ بَعْضَ فَرَائِدِهِ

یا احاطه غلاف شگوفه بمیوه پس آهسته رفتم بسوی او تا فایده گیرم از فواید او و چینم بعض سخنان او

فَسَمِعْتُهُ يَقُولُ حِينَ خَبَّ فِي مَجَالِهِ وَهَدَرَتْ شَقَاشِقُ ارْتِجَالِهِ أَيُّهَا السَّادِرُ

پس شنیدم او را که میگفت و قتیکه بوی میرفت در جای جولان خود و آواز کرد کلام فصیح او که بدیهه گفته بود ای کسیکه باک ندارد

فِي غُلَوَائِهِ السَّادِلُ ثَوْبَ خُيَلَائِهِ الْجَامِحُ فِي جَهَالَاتِهِ الْجَانِحُ إِلَى خُزَعْبَلَاتِهِ إِلَامَ

در تیزی و آغاز جوانی ای کسیکه فرو هشته است جامه تکبر را ای کسیکه سرکش است در نادانیهای خود ای کسیکه مایل است بطرف سخنان باطل تا کجا

تَسْتَمِرُّ عَلَى غَيِّكَ وَتَسْتَمْرِئُ مَرْعَى بَغْيِكَ وَحَتَّامَ تَتَنَاهَى فِي زَهْوِكَ وَلَا تَنْتَهِي عَنْ

گمراهی خود و تا کجا هضم خواهی کرد چراگاه ظلم خود و تا کی بنهایت خواهی رسید در تکبر خود و باز نمی آئی از

لَهْوِكَ تُبَارِزُ بِمَعْصِيَتِكَ مَالِكَ نَاصِيَتِكَ وَتَجْتَرِئُ بِقُبْحِ سِيرَتِكَ عَلَى عَالِمِ

بازیچه خود جنگ میکنی بسبب گناه خود مالک پیشانی خود را و دلیری میکنی به بدخوئی خود بر داننده

سَرِيرَتِكَ وَتَتَوَارٰى عَنْ قَرِيبِكَ وَاَنْتَ بِمَرْاٰى رَقِيبِكَ وَتَسْتَخْفِي مِنْ مَمْلُوكِكَ

راز خود وپنهان میشوی از ما ورپدرخود وحالانکه تو بجائی هستی که میبیند ترا نگهبان تو ومخفی میشوی از غلام خود

وَمَا تَخْفٰى خَافِيَةٌ عَلٰى مَلِيكِكَ اَتَظُنُّ اَنْ سَتَنْفَعُكَ حَالُكَ اِذَا اٰنَ ارْتِحَالُكَ

وحالانکه پوشیده نیست هیچ پوشیده بر پادشاه تو که او تعالی است آیا گمان میبری اینکه نفع بخشد ترا حال تو از غناء و غربت وقتیکه حاضر آید

اَوْ يُنْقِذُكَ مَالُكَ حِيْنَ تُوْبِقُكَ اَعْمَالُكَ اَوْ يُغْنِيْ عَنْكَ نَدَمُكَ اِذَا زَلَّتْ

یا خلاص دهد مال تو وقتیکه هلاک کنند ترا عملهای تو یا نفع دهد از تو پشیمانی تو وقتیکه بلغزد

قَدَمُكَ اَوْ يَعْطِفُ عَلَيْكَ مَعْشَرُكَ يَوْمَ يَضُمُّكَ مَحْشَرُكَ هَلَّا انْتَهَجْتَ

پای تو یا شفقت خواهد کرد بر تو قبیله تو روزیکه جمع خواهد کرد ترا جای حشر تو چرا نمیگیری

مَحَجَّةَ اهْتِدَائِكَ وَعَجَّلْتَ مُعَالَجَةَ دَائِكَ وَفَلَلْتَ شَبَاةَ اعْتِدَائِكَ وَقَدَعْتَ

راه هدایت یافتن خود را وچرا زودی نمیکنی در علاج بیماری خود وچرا رخنه نمیکنی تیزی ظلم خود را وچرا باز نمیداری

نَفْسَكَ فَهِيَ اَكْبَرُ اَعْدَائِكَ اَمَا الْحِمَامُ مِيْعَادُكَ فَمَا اِعْدَادُكَ

نفس خود را پس آن نفس بزرگترین دشمنان تست آیا نیست موت وعده تو پس چیست زاد تو

وَبِالْمَشِيبِ اِنْذَارُكَ فَمَا اِعْذَارُكَ وَفِي اللَّحْدِ مَقِيلُكَ فَمَا قِيلُكَ وَاِلَى اللّٰهِ

وپیری است ترسانیدن تو پس چیست عذر آوردن تو ودر گور خوابگاه تست پس چه چیز است گفتار تو وبسوی خداست

مَصِيرُكَ فَمَنْ نَصِيرُكَ طَالَمَا اَيْقَظَكَ الدَّهْرُ فَتَنَاعَسْتَ وَجَذَبَكَ الْوَعْظُ

بازگشت تو پس کیست یاری کننده تو دیر است که بیدار میکند ترا زمانه پس تو بتکلف خواب میکنی ومیکشد ترا نصیحت

فَتَقَاعَسْتَ وَتَجَلَّتْ لَكَ الْعِبَرُ فَتَعَامَيْتَ وَحَصْحَصَ لَكَ الْحَقُّ فَتَمَارَيْتَ

پس تاخر ولیسپتر پیشی وروشن میشود برای تو پندها پس خود را بزور کور مینمائی وظاهر میشود برای تو حق پس شک میکنی

وَاَذْكَرَكَ الْمَوْتُ فَتَنَاسَيْتَ وَاَمْكَنَكَ اَنْ تُوَاسِيَ فَمَا اٰسَيْتَ تُؤْثِرُ فَلْسًا

یاد میدهد ترا مرگ پس بتکلف خود را فراموش مینمائی وممکن وآسان است ترا اینکه یاری کنی پس یاری نمیکنی غمخواری اختیار میکنی

تُوْعِيْهِ عَلٰى ذِكْرٍ تَعِيْهِ وَتَخْتَارُ قَصْرًا تُعْلِيْهِ عَلٰى بِرٍّ تُوْلِيْهِ

گرد آوردن میکنی بر ذکر وعلم که نگهداری آنرا واختیار میکنی کوشک را که بلند میکنی بر بخشش که بدهی آن را

وَتَرغَبُ عَن هَادٍ تَستَهدِيهِ اِلَى زَادٍ تَستَهدِيهِ وَتَغلِبُ حُبُّ ثَوبٍ تَشتَهِيهِ

واعراض میکنی از رهنمائیکه طلب رهنمائی کنی او را طرف توشه که آن بهدیه بخواهی وغالب میکنی محبت جامه که بخواهی او را

عَلَى ثَوَابٍ تَشتَرِيهِ يَوَاقِيتُ الصِّلَاتِ اَعلَقُ بِقَلبِكَ مِن مَوَاقِيتِ الصَّلٰوةِ وَ

بر جزای طاعت که بخری میکنی او را یاقوتهای صلات وبخششهای آویزان ومحبوب است بدل تو از اوقات نماز

مُغَالَاةُ الصَّدُقَاتِ آثَرُ عِندَكَ مِن مُوَالَاةِ الصَّدَقَاتِ وَصِحَافُ الاَلوَانِ اَشهٰى

گران کردن کابینها عزیز تر است نزد تو از پیاپی صدقه دادن در راه خدا و کاسهای طعام رنگارنگ مرغوبست

اِلَيكَ مِن صَحَائِفِ الاَديَانِ وَدُعَابَةُ الاَقرَانِ آنَسُ لَكَ مِن تِلَاوَةِ القُرآنِ تَأمُرُ

بسوی تو از کتابهای علوم دینیه ومزاح کردن همسران مانوس تر است از خواندن قرآن مجید امر میکنی

بِالعُرفِ وَتَنتَهِكُ حِمَاهُ وَتَحمِي عَنِ النُّكرِ وَلَا تَتَحَامَاهُ وَتُزَحزِحُ عَنِ الظُّلمِ

نیکوئی وپی آبرو میکنی جای حرمت او را از امر نکو هیده و دور نمیشوی از آن و دور میکنی مردم را از ستمگری

ثُمَّ تَغشَاهُ وَتَخشَى النَّاسَ وَاللّٰهُ اَحَقُّ اَن تَخشَاهُ ثُمَّ اَنشَدَ نَظمٌ تَبًّا لِطَالِبِ دُنيَا

پس میرسی بآن وترسی از مردم وخدا اولی ترست که بترسی او را پس خواند بلاکی باد طالب دنیا را

ثَنَى اِلَيهَا انصِبَابَهُ مَا يَستَفِيقُ غَرَامًا بِهَا وَفَرطَ صَبَابَه وَلَو دَرَى لَكَفَاهُ مِمَّا يَرُومُ

مائل کرد طرف آن شوق خود را ... بسبب شیفتگی بدنیا وبسیاری عشق خود واگر بداند البته بس کند او را از آنچه قصد میکند

صُبَابَهْ ثُمَّ اِنَّهُ لَبَّدَ عَجَاجَتَهُ وَغَيَّضَ مُجَاجَتَهُ وَاعتَضَدَ شَكوَتَهُ وَتَأَبَّطَ هِرَاوَتَهُ فَلَمَّا رَنَتِ

اندکی از آن پس بدرستیکه نشانید غبار خود را وباز داشت آب دهن خود را ودر بازو افگند مشکیزه خود را ودر بغل کرد عصای خود را پس چون نگاه کرد

الجَمَاعَةُ اِلَى تَحَفُّزِهِ وَرَأَت تَأَهُّبَهُ لِمُزَايَلَةِ مَركَزِهِ اَدخَلَ كُلٌّ مِنهُم يَدَهُ فِي جَيبِهِ فَاَفعَمَ لَهُ

جماعت بسوی آماده رفتن او ودید جماعت آمادگی او را وارادهٔ مفارقت جای خود انداخت هر یک از آن جماعت دست خود را در کیسه خود

سَجلًا مِن سَيبِهِ وَقَالَ اصرِف هٰذَا فِي نَفَقَتِكَ اَو فَرِّقهُ عَلَى رُفقَتِكَ فَقَبِلَهُ مِنهُم مُغضِيًا

ودلوی را پر کرد ... وگفت این عطا را خرج کن در زاد راه خود یا قسمت کن بر رفیقان خود قبول کرد آن عطا را از جماعت درحالیکه چشم پوشیده بود

وَانثَنَى عَنهُم مُثنِيًا وَجَعَلَ يُوَدِّعُ مَن يُشَيِّعُهُ لِيَخفَى عَلَيهِ مَهيَعُهُ

وباز گشت از ایشان درحالیکه ثنا گوینده بود وآغاز کرد که وداع میکرد کسی را که همراهی او میکرد تا پنهان بود بر او راه او

وَيَسْرُبَ مِمَّنْ يَتْبَعُهُ لِيَجْهَلَ عَرِينَهُ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَانْبَعَثْتُ مُوَارِيًا عَنْهُ

وبرگردانید کسی راکه پس او میرفت تامعلوم نشود منزل او گفت حارث پسر همام پس رفتم در پس او درحالیکه مخفی نمودم از وی

عِيَانِي وَقَفَوْتُ أَثَرَهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَرَانِي حَتَّى انْتَهَى إِلَى مُغَارَةٍ فَانْسَابَ فِيهَا عَلَى

خود را و پس رفتم نشان پای او را بطوریکه نمیدید مرا تا آنکه رسید و انتهاء طرف غاری پس داخل شد در آن غار بر

غِرَارَةٍ فَأَمْهَلْتُهُ رَيْثَمَا خَلَعَ نَعْلَيْهِ وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ ثُمَّ هَجَمْتُ عَلَيْهِ فَوَجَدْتُهُ

غفلت پس مهلت دادم او را بقدر زمانیکه کشید نعلین خود را از پا و شست هر دو پای خود را پس ناگهان داخل شدم بر وی پس یافتم او را

مُثَافِنًا لِتِلْمِيذٍ عَلَى خُبْزٍ سَمِيذٍ وَجَدْيٍ حَنِيذٍ وَقُبَالَتَهُمَا خَابِيَةُ نَبِيذٍ فَقُلْتُ

مقابل برای شاگرد بر نان سفید و بزغاله بریان و مقابل آن هر دو خم شراب پس گفتم

لَهُ يَا هَذَا أَيَكُونُ ذَاكَ خَبَرُكَ وَهَذَا مَخْبَرُكَ فَزَفَرَ زَفْرَةَ الْقَيْظِ وَكَادَ يَتَمَيَّزُ

او را ای فلان آیا بوده است آن وعظ تو و این است باطن تو پس دم برکشید چون دم برکشیدن در گرمای سخت و نزدیک بود که قطع قطع شود

مِنَ الْغَيْظِ وَلَمْ يَزَلْ يُحَمْلِقُ إِلَيَّ حَتَّى خِفْتُ أَنْ يَسْطُوَ عَلَيَّ فَلَمَّا أَنْ خَبَتْ نَارُهُ

از غضب و همیشه بود که تیز می دید بسوی من تا آنکه ترسیدم از آنکه حمله کند بر من پس هرگاه فرو نشست آتش او

وَتَوَارَى أُوَارُهُ أَنْشَدَ نَظْمٌ لَبِسْتُ الْخَمِيصَةَ أَبْغِي الْخَبِيصَةَ وَأَنْشَبْتُ شِصِّي

و پوشیده شد شدت گرمی آتش او خواند پوشیدم گلیم منقش را میخواهم خبیصه را که نوعی از حلواست و در آویختم دام را

فِي كُلِّ شِيصَهْ وَصَيَّرْتُ وَعْظِي أُحْبُولَةً أُرِيغُ الْقَنِيصَ بِهَا وَالْقَنِيصَهْ

در هر صیدی و گردانیدم وعظ خود را رسن که آن صید است سیطلبم صید نر را بآن و صید ماده را

وَأَلْجَأَنِي الدَّهْرُ حَتَّى وَلَجْتُ بِلُطْفِ احْتِيَالِي عَلَى اللَّيْثِ عِيصَهْ عَلَى أَنَّنِي

و مضطر کرد مرا زمانه تا آنکه داخل شدم بباریکی حیله گری خود بر شیر مسکن شیر که درخت بهم پیچیده باشد علاوه بر آنکه

لَمْ أَهَبْ صَرْفَهُ وَلَا نَبَضَتْ لِي مِنْهُ فَرِيصَهْ وَلَا شَرَعَتْ بِي عَلَى مَوْرِدٍ

نمی ترسم گردش او را و نمی جنبد برای من از و گوشت شانه و نیاورده است مرا در چشمه

يُدَنِّسُ عِرْضِي نَفْسٌ حَرِيصَهْ وَلَوْ أَنْصَفَ الدَّهْرُ فِي حُكْمِهِ

که چرک آورد جسم مرا نفس بسیار طمع و اگر انصاف کند زمانه در حکم خود

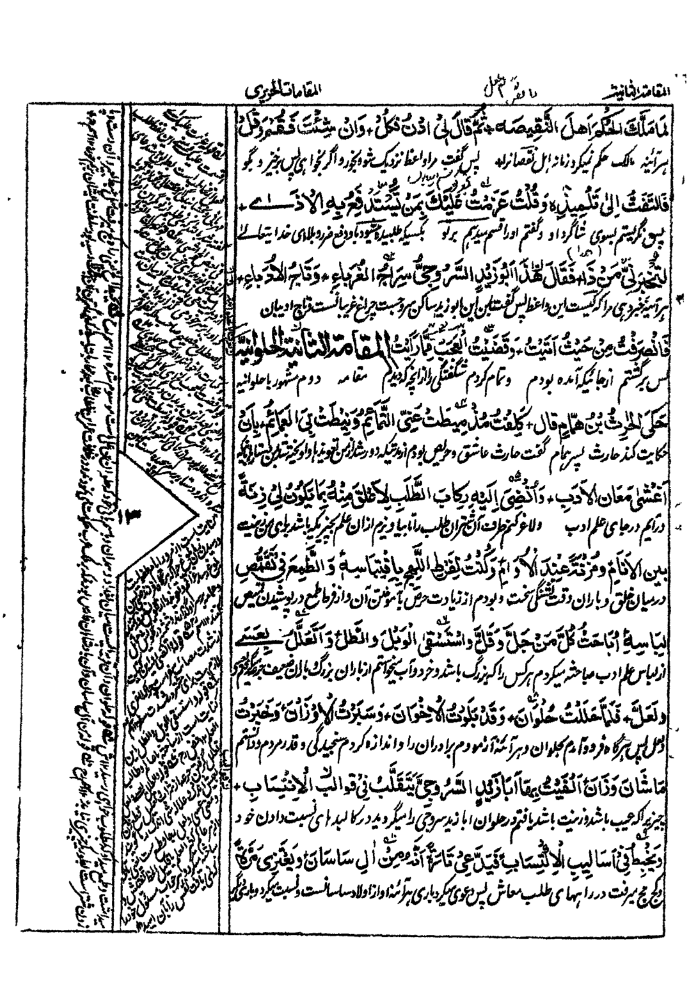

لما ملك الحكم اهل التنقيصه ثم قال لي ادن فكل وان شئت فقم وقل

هر آئینه مالک حکم نمیکرد زمانه اهل نقصان را پس گفت مرا واعظ نزدیک شو و بخور و اگر بخواهی پس برخیز و بگو

فالتفت الى تلميذه وقلت عزمت عليك بمن تستدفع به الاذى

پس نگریستم بسوی شاگرد او و گفتم او را قسم میدهم بر تو بکسیکه طلبیده میشود با و دفع فرو بلای خدا یتعالی

لتخبرني من ذا فقال هذا ابو زيد السروجي سراج الغرباء وتاج الادباء

هر آئینه خبر دهی مرا که کیست این واعظ پس گفت این ابو زید ساکن سروج هست چراغ غریبان است و تاج ادیبان

فانصرفت من حيث اتيت وقضيت العجب مما رايت

پس برگشتم از جائیکه آمده بودم و تمام کردم شگفتگی را از آنچه که دیدم

المقامة الثانية الحلوانية

مقامه دوم مشهور با حلوانیه

حكى الحارث بن همام قال كلفت مذ ميطت عني التمائم ونيطت بي العمائم بان

حکایت کند حارث پسر همام گفت حارث عاشق و حریص بودم از وقتیکه دور شد از من تعویذها و آویخته شد بمن دستارها بآنکه

اغشى معان الادب وانضي اليه ركاب الطلب لاعلق منه بما يكون لي زينة

در آیم در جای علم ادب و لاغر کنم طرف آن شتران طلب را تا بیابم و زیم از آن علم بچیزیکه باشد برای من زینت

بين الانام ومزنة عند الاوام وكنت لفرط اللهج باقتباسه والطمع في تقمص

در میان خلق و باران وقت تشنگی سخت و بودم از زیادت حرص با موختن آن و از فرط طمع در پوشیدن قمیص

لباسه اباحث كل من جل وقل واستسقي الوبل والطل واتعلل بعسى

از لباس علم ادب مباحثه میکردم هر کس را که بزرگ باشد و خرد و آب میخواستم از باران بزرگ باران ضعیف خبر میکردم بعسی

ولعل فلما حللت حلوان وقد بلوت الاخوان وسبرت الاوزان وخبرت

و لعل پس هرگاه فرود آمدم بحلوان و هر آئینه آزمودم برادران را و اندازه کردم سنجیدگی و قدر مردم و دانستم

ما شان وزان الفيت بها ابا زيد السروجي يتقلب في قوالب الانتساب

چیزیکه عیب باشد و زینت باشد یافتم در حلوان ابا زید سروجی را میگردید در کالبدهای نسبت دادن خود

ويخبط في اساليب الاكتساب فيدعي تارة انه من ال ساسان ويعتزي مرة

و کج میرفت در راههای طلب معاش پس دعوی میکرد باری هر آئینه او از اولاد ساسان است و نسبت میکرد و باری دیگر

إلى أقيالِ غسّانَ ويبرزُ طوراً في شعارِ الشعراءِ ويلبسُ حيناً كِبْرَ الكبراءِ بيدَ
طرف بادشاهان غسان وظاهر میشد گاهی در لباس شاعران ومیپوشید وقتی لباس بزرگی بزرگانرا غیر

أنّه مع تلوّنِ حالِه وتبيُّنِ مُحالِه يتحلّى برُواءٍ ورِوايةٍ ومُداراةٍ ودِرايةٍ وبلاغةٍ
اینکه هر آئینه او با وجود تغیر حال خود وظهور کذب خود آراسته میشد بحسن صورت ونقل حکایات ونرمی کردن ودانستن وبلاغت

رائعةٍ وبديهةٍ مُطاوِعةٍ وآدابٍ بارعةٍ وقدَمٍ لأعلامِ العلومِ فارعةٍ فكانَ لمحاسنِ
که بشگفت آرد وکلام نیکو بی فکر که فرمانبر اوست وآداب بزرگ وپاییکه بکوههای علوم بالا بر آید پس بود ابوزید بسبب

آلاتِه يُلبَسُ على علّاتِه ولسَعةِ روايتِه يُصبى إلى رؤيتِه ولخِلابةِ عارضتِه
فصاحت او پوشیدگی میشد بر عیوب تلون بسبب وسعت علم وروایات او میل کرده میشد طرف دیدن او وبسبب فریفتگی قوت

يُرغَبُ عن معارضتِه ولعذوبةِ إيرادِه يُسعَفُ بمُرادِه فتعلّقتُ بأهدابِه
اعراض کرده میشد از مقابله او وبسبب شیرینی کلامیکه وارد میگردید کرده میشد مراد او پس در آویختم بدامنهای او

لخصائصِ آدابِه ونافستُ في مُصافاتِه لنفائسِ صِفاتِه ۔ **نظم**
برای خصوصیاتیکه از علوم ادب وابسته رغبت می کردم در دوستی او برای صفات گرانمایه او

فكنتُ به أجلو همومي وأجتلي ۔ زماني طلقَ الوجهِ مُلتمِعَ الضِّيا ۔ أرى قربَه
پس بودم با او که دور میکردم غمهای خود را ومیدیدم زمان خود را گشاده روی درخشنده روشنی ومیدیدم نزدیکی او را

قُربى ومَغناه غُنيةً ۔ ورؤيتَه رِيّاً ومحياه لي حَيا ۔ ولبثنا على ذلك برهةً ينشئ
خویشی ومنزل او را بی نیاز کننده از دیگری ودیدن او را سیرابی او زندگی او برای من باران ودرنگ کردیم برین حال زمانی پیدا میکرد ابوزید

لي كلَّ يومٍ نُزهةً ويذرأ عن قلبي شُبهةً إلى أن جدحتْ له يدُ الإملاقِ كأسَ
برای من هر روز فائده ودور میکرد از دل من شبهه را تا آنکه آمیخت برای او دست فقر کاسه

الفراقِ وأغراه عدمُ العِراقِ بتطليقِ العراقِ ولفظتْه معاوزُ الإرفاقِ إلى مفاوزِ
جدائی وبرانگیخت او را نبودن استخوانها بگذاشتن شهر عراق وانداخت او را نایافتنهای سود طرف بیابانهای

الآفاقِ ونظمَه في سِلكِ الرِّفاقِ خفوقُ رايةِ الإخفاقِ فشحذَ
انتهای زمین وآراسته او را در رشته رفیقان بسفر جنبیدن علم نامرادی پس تیز کرد

١٤١

بالرحلة غِرار عزمته ۔ وظعن يقتاد القلب بأزمّته نظم فما راقني من لاقيت
براى كوچيدن تيزى ارادهٔ خود را و كوچيد بحاليكه مى كشيد دل را بمهارهاى محبت خود پس در شگفت نياورد مرا كسيكه

بعد بُعده ۔ ولا شاقني من ساقني لوصاله ۔ ولا لاح لي مذ ندّ ندٌّ لفضله ۔
از دورى او و شائق نكرد مرا كسيكه خواند مرا براى صحبت خود و ظاهر نشد براى من از آن مدت كه او رفت مثلى

ولا ذو خلال مثل خلاله ۔ واستتر عني حينا لا أعرف له عرينا ۔ ولا أجد
و نه صاحب دستيها كه جمع آورده باشد مثل خصال او و پوشيده ماند از من ابوزيد زمانى دراز نمى شناختم او را منزلى و نمى يافتم

عنه مبينا فلما أبت من غربتي ۔ إلى منبت شعبتي حضرت دار كتبها التي
از او ظاهر كننده پس هرگاه برگشتم از سفر خود طرف جاى روئيدن شاخ خود يعنى مولد حاضر شدم مدرسهٔ مولد خود را كه

هي منتدى المتأدبين ۔ وملتقى القاطنين منهم والمتغربين ۔ فدخل ذو لحية
آن انجمن ادب آموزندگان است و جاى ملاقات مقيمان است از آنها و مسافران پس در آمد شخصى صاحب ريش

كثة ۔ وهيئة رثة ۔ فسلم على الجلاس وجلس في أخريات الناس ۔ ثم
انبوه و صاحب صورت كهنه پس سلام كرد بر نشستگان و نشست در پايانهاى مردم پس

أخذ يبدي ما في وطابه ويعجب الحاضرين بفصل خطابه فقال لمن يليه
شروع كرد كه ظاهر كند آنچه در مشكهاى وى يعنى سينه اش بود و در عجب مى انداخت حاضران را بخطاب خود كه فاصل است ميان خطا و صواب پس گفت كسيكه قريب او بود

ما الكتاب الذي تنظر فيه فقال ديوان أبي عبادة ۔ المشهود له بالإجادة ۔
كدام كتابست كه مى نگرى در او پس گفت آنكس كه ديوان ابى عباده است آنكسى است كه گواهى داده شد مر او را بجيد

فقال هل عثرت له فيما لمحته ۔ على بديع استملحته ۔ قال نعم قوله نظم كأنما
پس گفت آيا مطلع شدى در چيزيكه ديدى بآن بر سخن عجيب كه نمكين يافتى او را پس گفت مرد قريب آرى قول او را كه انيست گويا

تبسم عن لؤلؤ ۔ منضد أو برد أو أقاح ۔ فإنه أبدع في التشبيه ۔ المودع فيه
تبسم ميكند محبوب از مرواريد بهم نهاده يا ژاله يا بابونه پس هر آئينه ابو عباده نو آورده است در تشبيه كه نهاده است در آن

فقال له يا للعجب ۔ ولضيعة الأدب ۔ لقد استسمنت يا هذا ذا ورم ونفخت في غير ضرم
پس صاحب لحيه گفت مر نزديك را اى مردم حاضر شويد براى عجب و براى ضائع شدن علم ادب بتحقيق فربه دانستى اى شخص صاحب

١٥

عن البيت النادر الجامع مشبهات الثغر وانشد النظم نفسي الفداء لثغر
از بيت نادر كه فراهم كننده است تشبيهات دندان شيرين را وخواند نفس من فدا باد براى دندانيكه

راق مبسمه وزانه شنب تاهيك من شنب يفتر عن لؤلؤ رطب وعن برد
بشگفت آور وجاى تبسم او وآراسته است او را خوش آبى كه كافى باشد ترا از خوش آبى ديگر مى خندد واز مرواريد تازه واز تگرگ

وعن اقاح وعن طلع وعن حبب فاستجاده من حضر واستحلاه واستعاده
واز بابونه واز شگوفه واز حباب پس جيد وخوب دانست او را كسيكه حاضر بود وشيرين دانست آن بيت را وباز خواندن

منه واستملاه وسئل لمن هذا البيت وهل حي قائله او ميت فقال ايم الله
او را از خواندن او ونويسانيدن خواست وازو پرسيده شد كه براى كيست اين بيت آيا زنده است گوينده او يا مرده پس گفت

للحق احق ان يتبع وللصدق حقيق بان يستمع انه يا قوم لنجيكم منذ اليوم
هر آئينه حق سزاوارتر است باتباع وهر آئينه راستى لائق تر است بشنيدن هر آئينه گوينده بيت اى قوم هر آئينه همراز شما

قال فكان الجماعة ارتابت بعزوته وابت تصديق دعوته فتوجس
گفت حارث پس گوئى كه جماعت شك آوردند بسبب نسبت كردن او طرف خود وانكار كرد جماعت از باور كردن دعوى نسبت را

ما هجس في افكارهم وفطن لما بطن من استنكارهم وحاذر ان يفرط
آن قائل آنچه گذشت فكرهاى ايشان ودانست آنچه پوشيده بود از ناخوش داشتن ايشان وترسيد از آنكه رسيد ستى بكند

اليه ذم فقرأ ان بعض الظن اثم ثم قال يا رواة القريض
بسوى او بد گفتن يا لاحق شود او را عيب پس خواند اين آيت هر آئينه بعض ظن گناه است پس گفت آن قائل بيت اى راويان شعر

واساة القول المريض ان خلاصة الجوهر تظهر بالسبك ويد الحق
ومعالجين قول بيمار هر آئينه خالص جوهر زر وسيم وفلزات جوهر نفيست ظاهر مى شود بگداختن ودست راستى

تصدع رداء الشك وقد قيل فيما غبر من الزمان عند الامتحان
مى شگافد چادر شك را وهر آئينه گفته شد در چيزيكه گذشت از زمانه كه وقت آزمايش

يكرم الرجل او يهان وها انا قد عرضت خبيئتي للاختبار
اكرام كرده مى شود مرد يا اهانت كرده مى شود وآگاه باشيد كه من آينك پيش مى افكنم پوشيدگى خود را براى آزمودن

وعضضت حقيقتي على الاعتبار بأنه أحد من حضر، وقال أعرف بيتا لم ينسج على منواله

وظاهر نکنم جامه دران خود را بر آزمایش پس زودی کرد یکی از کسانیکه بودند گفت میدانم بیتی که ساخته نشده دیگر بیتی بر طریق

ولا سمحت قريحة بمثاله، فإن أردت اختلاب القلوب، فانظم على هذا

و دلیری نکرده است طبیعتی با مانند آن پس اگر اختیار میکنی فریفتن دلها پس نظم کن برین

الأسلوب، وأنشد شعر فأمطرت لؤلؤا من نرجس وسقت وردا

روش و طریقه و خواند این شعر پس بارید آن محبوبه مروارید را از چشم که مثل نرگس است و سیراب کرد بار رخسار

وعضت على العناب بالبرد، فلم يكن إلا كلمح البصر أو هو أقرب حتى أنشد

و گزید بر سر انگشت که بصورت عناب است بدندان که مانند تگرگ است پس نبود مگر مانند جنبیدن چشم بلکه نزدیکتر تا اینکه خواند

فأغرب نظم سألتها حين زارت نضو برقعها القاني وإيداع سمعي أطيب

پس غریب آورد درخواستم از محبوبه وقتیکه آمد بدیدن من کشودن برقع او را که سرخ است و ودیعت نهادن در گوش من

الخبر، فزحزحت شفقا غشى سنا قمر، وساقطت لؤلؤا من خاتم عطر

خبر را پس دور کرد برقع شفقی را که پوشیده بود روشنی قمر را و انداخت مروارید از دهان تنگ مثل انگشتری خوشبو

فحار الحاضرون لبداهته، واعترفوا بنزاهته، فلما آنس استئناسهم

پس متحیر شدند حاضران از بدیهه گوئی او و اقرار کردند به پاکیزگی کلام او پس هرگاه دید انس ایشان را

بكلامه، وانصبابهم إلى شعب إكرامه، أطرق كطرفة العين، ثم قال ودونكم

بکلام خود و میل ایشان را طرف راه گرامی داشتن خود سر فرو افکند مقدار بر هم زدن چشم پس گفت بگیرید و بشنوید

بيتين آخرين، وأنشد نظم وأقبلت يوم جد البين في حلل سود تعض

دو بیت دیگر و خواند و پیش آمد معشوقه روزیکه ثابت شد فراق در جامهای سیاه در حالیکه میگزید

بنان النادم الحصر، فلاح ليل على صبح أقلهما غصن، وضرست البلور

سر انگشتان بچو نادم خاموش پس ظاهر شد شب بر صبح که برداشته بود هر دو را شاخی از قد و گزید معشوقه بلور که سر انگشتان است

بالدرر، فحينئذ استسنى القوم قيمته، واستغزروا ديمته، وأجملوا

بمروارید که دندان است پس در آن وقت بزرگ پنداشتند قوم بهای او را و بسیار شمردند باران پیوسته او را و نیکو ساختند

عِشْرَتَهُ وَجَمَّلُوا قِشْرَتَهُ ۔ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَلَمَّا رَأَيْتُ تَلَهُّبَ جَذْوَتِهِ

صحبت اورا و آراستند ظاهر جلد اورا گفت راوی پس هرگاه دیدم افروختگی آتش علم اورا

وَتَأَلُّقَ جَلْوَتِهِ ۔ أَمْعَنْتُ النَّظَرَ فِي تَوَسُّمِهِ ۔ وَسَرَّحْتُ الطَّرْفَ فِي مِيسَمِهِ ۔ فَإِذَا

ودرخشیدن جلوه اورا مبالغه کردم نظررا در شناختن او و سرداد چشم را در روی او پس ناگاه

هُوَ شَيْخُنَا السَّرُوجِيُّ ۔ وَقَدْ أَقْمَرَ لَيْلُهُ الدَّجُوجِيُّ ۔ فَهَنَّأْتُ نَفْسِي بِمَوْرِدِهِ ۔

دانستم که آنکس شیخ ما سروجی است و هرآینه روشن شد شب وی که تاریک بود پس مبارکباد گفتم نفس خود را بآمدن او

وَابْتَدَرْتُ اسْتِلَامَ يَدِهِ ۔ وَقُلْتُ لَهُ مَا الَّذِي أَحَالَ صِفَتَكَ ۔ حَتَّى جَهِلْتُ

و زودی کردم بوسیدن دست اورا و گفتم اورا چیست که متغیر کرد صفت ترا تا آنکه ندانستم

مَعْرِفَتَكَ وَأَيُّ شَيْءٍ شَيَّبَ لِحْيَتَكَ ۔ حَتَّى أَنْكَرْتُ حِلْيَتَكَ ۔ فَأَنْشَأَ يَقُولُ نظم

شناختن ترا و چه چیز پیر نمود ریش ترا تا آنکه نشناختم صورت ترا پس آغاز کرد که میگفت

وَقْعُ الشَّوَائِبِ شَيَّبْ ۔ وَالدَّهْرُ بِالنَّاسِ قُلَّبْ ۔ إِنْ دَانَ يَوْمًا لِشَخْصٍ

وقوع ظهور حوادث پیر ساخت و زمانه با مردم حیله گرست اگر اطاعت کرد روزی با شخصی

فَفِي غَدٍ يَتَغَلَّبْ ۔ فَلَا تَثِقْ بِوَمِيضٍ ۔ مِنْ بَرْقِهِ فَهْوَ خُلَّبْ ۔ وَاصْبِرْ

پس در فردا چیره میشود برو پس اعتماد مکن بدرخشندگی از درخش زمانه که آن بی باران ست و صبر کن

إِذَا هُوَ أَضْرَى ۔ بِكَ الْخُطُوبَ وَأَلَّبْ ۔ فَمَا عَلَى التِّبْرِ عَارٌ فِي النَّارِ حِينَ

وقتیکه آن برآغالد برتو کارهای سخت را وجمع کند پس نیست برزر خالص بی سکه عیب در آتش

يُقَلَّبْ ۔ ثُمَّ نَهَضَ مُفَارِقًا وَأَوْضَعَ مُسْتَصْحِبًا لِلْقُلُوبِ مَعَهُ

وقتیکه گردانیده شود پس از آن برخاست بجائیکه جدا شونده بود از جای خود و همراه گیرنده بود دلهارا با خود

الْمَقَامَةُ الثَّالِثَةُ الدِّينَارِيَّةُ الْقَيْلِيَّةُ

مقامهٔ سوم مشهور بدیناریه قیلیه

رَوَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ نَظَمَنِي وَأَخْدَانًا لِي نَادٍ

روایت کرد حارث بن همام گفت بهم پیوست مرا و دوستان مرا مجلسی

لَمْ يَخِبْ فِيهِ مُنَادٍ وَلَا كَبَا قَدْحُ زِنَادٍ ۔ وَلَا ذَكَتْ نَارُ عِنَادٍ ۔ فَبَيْنَمَا نَحْنُ

که نومید نگشت در وی سائلی و بی آتش نبود زدن چقماق و روشن نبود در وی آتش دشمنی پس درمیان وقتیکه ما

نتجاذب أطراف الأناشيد، ونتوارد طُرف الأسانيد، إذ وقف بنا شخص عليه
میکشیدیم یکدیگر کنارهای اشعار را و باهم فرود می آمدیم بسندهای عجیب ناگاه حاضر شد نزد ما شخصی که بروی

سَمَل، وفي مشيته قَزَل، فقال يا أخاير الذخائر، وبشائر العشائر، عِموا صباحاً
جامهٔ کهنه بود و رفتار او لنگی بود پس گفت ای بهترین مالهای اندوخته و مژده دهندگان خویشاوندان خوشحال باشید بامداد و

وانعموا اصطباحاً، وانظروا إلى من كان ذا ندِيٍّ ونَدى، وجِدَةٍ وجَدى،
خوشحال باشید از روی خوردن شراب بامداد و شفقت کنید طرف کسیکه بود صاحب مجلس و بخشش و توانگری و عطا

وعقارٍ وقُرى، ومقارٍ وقِرى، فما زال به قطوب الخطوب، وحروب الكروب
و زمین و ضیافت و خوانهای طعام مهمانی پس پیوسته است با و ترشروئی حادثات و کارزارهای اندوها

وشرر شرّ الحسود، وانتياب النُّوَب السود، حتى صفِرت الراحة، وقرِعت
و شرارهٔ بدخواهی حاسد و پیاپی آمدن حوادث سخت تا آنکه تهی شد کف دست و از خیر خالی شد

الساحة، وغار المنبع، ونبا المربع، وأقوى المجمع، وأقضّ المضجع، واستحالت
صحن خانه از دواب و خدم و بزمین فرو شد چشمه و ناسازوار شد منزل و خالی شد مجلس و درشت شد خوابگاه و برگشت

الحال، وأعول العيال، وخلت المرابط، ورحم الغابط، وأودى الناطق و
حال و آواز گریه برداشتند زنان و فرزند و خالی شد طویلها و رحم کرد آرزو کننده نعمت و هلاک شد آواز کننده ای مواشی و

الصامت، ورثى لنا الحاسد والشامت، وآل بنا الدهر الموقع، والفقر المدقع
ساکت ای سیم و زر و گریست بر ما حاسد و شاد شونده بغم و برگشتیم بفقر بسبب زمانه مهلک و بسبب افلاس که بخاک چسبانید

إلى أن احتذينا الوجى، واغتذينا الشجى، واستبطنّا الجوى، وطوينا الأحشاء
تا آنکه نعل گرفتیم سودگی پا را و غذا گرفتیم غم و غصه و در شکم آوردیم سوزش اندوه و پیچیدیم رودها را

على الطوى، واكتحلنا السهاد، واستوطنّا الوهاد، واستوطأنا القتاد، وتناسينا
بر گرسنگی و سرمه گردانیدیم بیداری را و وطن گرفتیم زمین پست و نرم یافتیم درختهای خاردار را و فراموش کردیم چوبهای

الأقتاد، واستطبنا الحين المجتاح، واستبطأنا اليوم المتاح، فهل من حرٍّ آسٍ، أو سمحٍ مواسٍ
پالان شتر را و خوش کردیم مرگ را که بیخ برکننده است و دیر آینده دانستیم روز مرگ طبعی را پس آیا هست آزاد مردی غمخوار یا جوانمردی یاری کننده

فوالذي استخرجني من قيله . لقد امسيت اخا عيلة لا املك بيت ليلة قال
پس قسم آنکس است که برآورد مرا از قبیلهٔ او هرآینه گشتیم خداوند درویشی در حالیکه مالک نیستم قوت شبینه را گفت

الحارث بن همام فاويت لمفاقره . ولويت الى استنباط فقره . فابرزت له دينارا
حارث بن همام پس رحم کردم بسبب انواع محتاجیهای او و میل کردم جانب بیرون آوردن کلامهای مسجع او پس ظاهر کردم برای او دیناری

وقلت له اختبارا ان مدحته نظما فهو لك حتما . فانبرى ينشد في الحال من
وگفتم اورا برای امتحان اگر ستایش کنی آنرا نظم پس آن برای تست واجب پس پیش آمد که میخواند شعر همان وقت

غير انتحال . النظم اكرم به اصفر راقت صفرته . جواب آفاق ترامت سفرته
بی آنکه از دیگری گرفته چه بزرگ است دیناری در حالیکه زرد است در حالیکه صافست زردی او و قطع کننده کنارهای جهان

مأثورة سمعته وشهرته . قد اودعت سر الغنى اسرته . وقارنت نجح المساعي
بحالیکه مشهور است ذکر نیکنامی او و شهرت او هرآینه سپرده شد راز توانگری خطوط پیشانی او را و نزدیک است برآمدن کوششها را

خطرته . وحببت الى الانام غرته . كانما من القلوب نقرته . به يصول من حوته
خطرهای او و دوست داشته شد طرف خلق روی او گویا که از دلها پاره ایست پاره گداخته او بزرگی میکند کسیکه

صرته . وان تفانت او توانت عترته . يا حبذا نضاره ونضرته . وحبذا
همیان او اگرچه هلاک شد یا ضعیف شد قرابتی او ای قوم چه خوش است خالص آن زر رونق او و چه خوش است

مغناته ونصرته . كم آمر به استتبت امرته . ومترف لولاه دامت حسرته
بی نیاز کردن او و یاری کردن او بسیار حاکم اند که بر استقیم شد امارت ایشان وبسیار متنعم اند اگر نبودی پیوسته میماند افسوس او

وجيش هم هزمته كرته . وبدر تم انزلته بدرته . ومستشيط تتلظى جمرته
و بسیار لشکر غم است که شکست داد او و حمله او وبسیار ماه کامل که فرود آورده است او را همیان او وبسیار خشمناک که زبانه زند آتش او

اسر نجواه فلانت شرته . وكم اسير اسلمته اسرته . انقذه حتى
پنهان گفت راز زر را با وی پس نرم شد تیزی خشم او وبسی بندیان که گذاشت آنها را قرابتیان او رهانید او را زر تا آنکه

صفت مسرته . وحق مولى ابدعته فطرته . لولا التقى لقلت جلت
تمام بسیار شد شادمانی او وقسم خداوندیکه پیدا کرد زر را آفرینش او تعالی اگر نبودی ترس خدا البته میگفتم که بزرگ است

جلّت قدرته ❊ ثم بسط يده بعد ما أنشده وقال أنجز حرٌّ ما وعد وسحّ خالٌ

بزرگست قدرت او ❊ پس ازان دراز کرد دست خود را بعد خواندن این اشعار ❊ وگفت وفا کند کریم آنچه وعده کند و می‌ریزد ابر باران را

إذا رعد فنبذت الدينار إليه وقلت خذه غير مأسوف عليه فوضعه

وقتیکه غرید ❊ پس انداختم دینار را بسوی او ❊ وگفتم بگیر او را بجائیکه افسوس نکرده شد بروی ❊ پس نهاد او را

في فيه وقال بارك اللّهم فيه ثم شمّر للانثناء بعد توفية الثناء ❊

در دهن خود ❊ وگفت برکت ده ای خدایا درین دینار ❊ پس دامن برزد برای برگشتن ❊ بعد تمام کردن ستایش

فنشأت لي من فكاهته نشوة غرام سهّلت عليّ ائتناف اغترام فجرّدت

پس پیدا شد برای من از مزاح او مستی عشق که آسان کرد بر من از سر نو زیان گرفتن را ❊ پس جدا کردم

له دينارا آخر وقلت له هل لك في أن تذمّه ثم تضمّه فأنشد

برای او دیناری دیگر ❊ وگفتم آیا هست ترا رغبتی در آنکه مذمت کنی او را ❊ پس ازان ضم کنی این را ❊ پس خواند

مرتجلا وشدا عجلا **نظم** تبًّا له من خادعٍ مماذقِ ❊ أصفرَ ذي

که بدیهه‌گو بود و خواند شعر را بزودی ❊ هلاکی باد او را که فریبنده منافق است ❊ زرد روی است دو

وجهين كالمنافقِ يبدو بوصفين لعين الوامقِ ❊ زينةِ معشوقٍ ولونِ

رو مثل منافق ❊ ظاهر میشود بدو صفت مر چشم نگرنده را ❊ زینت معشوق است و رنگ

عاشقِ ❊ وحبُّه عند ذوي الحقائقِ ❊ يدعو إلى ارتكاب سخط الخالقِ لولاه

عاشق ❊ و محبت او نزد صاحبان حقیقت ای اولیا ❊ میخواند طرف اختیار غضب الهی ❊ اگر زر نمیبود

لم تُقطع يمينُ سارقِ ❊ ولا بدتْ مظلمةٌ من فاسقِ ولا اشمأزّ باخلٌ من طارقِ

بریده نمیشد دست راست دزد ❊ و ظاهر نمیشد گناه از گنهگار ❊ و ترش رو نمیشد بخیل از مهمان

ولا شكا المَمطولُ مَطلَ لعائقِ ❊ ولا استُعيذَ من حسودٍ راشقِ ❊

و گله نکردی قرضخواهی درنگ قرضدار را ❊ و کسی پناه نخواستی از حاسد تیر انداز ❊

وشرُّ ما فيه من الخلائقِ ❊ أن ليس يُغني عنك في المضايقِ ❊

بدترین چیزیکه درو از طبائع و عادات است ❊ آنکه هر آینه او دور نمیکند حاجت را از تو بجائیکه در تنگیهای ... است

٢١

إلا إذا فرّ فرار الآبق • واهاً لمن يقذفه من حالق • ومن إذا ناجاه نجوى الوامق

مگر وقتیکه گریزد مانند گریختن غلام گریزپا • خوشا بحال کسیکه بیندازد او را از جای بلند • و خوشا بحال کسیکه هرگاه راز گوید او دینار با طریق راز گفتن دوست

قال له قول المحق الصادق • لا رأي في وصلك لي ففارق • فقلت له ما

گوید آنکس دینار را سخن گوینده حق کننده راست گو است • حکم نمیکند اندیشه من در وصال تو پس دور شو از من • پس گفتم او را چه

غزر وبلك فقال والشرط أملك فنفحته بالدينار الثاني وقلت له عوّذهما

بسیار است باران علم تو پس گفت که شرط مالک تر و حق تر است بوده پس دادم او را دینار دوم • و گفتم او را که تعویذ کن هر دو را

بالمثاني فألقاه في فمه وقرنه بتوأمه وانكفأ يحمد مغداه ويمدح

بسوره فاتحه پس انداخت و را در دهن خود و نزدیک کرد او را بهمزاد او و برگشت آن شاعر بجائیکه میستود صبح خود را و مدح میکرد

النادي ونداه قال الحارث بن همام فناجاني قلبي بأنه أبو زيد وأن تعارجه

مجلس را و عطا آن را گفت حارث پسر همام پس پنهان گفت بمن دل من که هر آئینه آن شاعر ابوزید است و هر آئینه لنگی و تکلف

لكيد فاستعدته وقلت له قد عرفت بوشيك فاستقم في مشيك فقال

از راه مکر است پس باز خواندم او را و گفتم او را هر آئینه شناخته شدی بکلام رنگین خود پس راست شو در رفتار خود پس گفت

إن كنت ابن همام فحييت بإكرام وحييت بين كرام فقلت أنا الحارث

ابوزید اگر هستی پسر همام پس زنده دارد ترا خدا تعالی به بزرگی و زنده مانی در میان بزرگان پس گفتم من حارث هستم

فكيف حالك والحوادث فقال أتقلب في الحالين بؤس ورخاء وأنقلب

پس چگونه است حال تو با حوادث زمانه پس گفت که میگردم در دو حال سختی و فراخی عیش و میگردم

مع الريحين زعزع ورخاء فقلت كيف ادعيت القزل وما مثلك من هزل

با دو هوای سخت و نرم • پس گفتم چگونه دعوی کردی لنگی را و نیست مانند تو کسیکه بیهوده گوید

فاستسرّ بشره الذي كان تجلى ثم أنشد حين ولى تعارجت

پس پنهان شد کشاده روی او که ظاهر شده بود پس برخواند وقتیکه پشت بگردانید لنگی ظاهر کردم

لا رغبة في العرج ولكن لأقرع باب الفرج • وألقي حبلي على غاربي

نه بجهت رغبت در لنگی • و لیکن برای آنکه بکوبم دروازه کشایش را • و بیندازم رسن خود را بر دوش خود

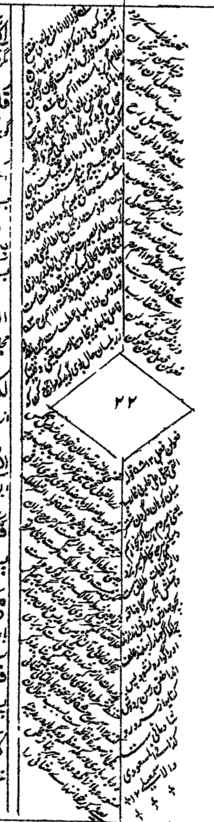

وَأَسْلُكُ مَسْلَكَ مَنْ قَدَحَ ۞ فَإِنْ لَامَنِي الْقَوْمُ قُلْتُ اعْذِرُوا ۞ فَلَيْسَ عَلَى

و بروم براه کسیکه بچرد هر جا که بخواهد پس اگر ملامت کنند مرا قوم گویم ایشان را معذور دارید پس نیست بر لنگ

أَعْرَجٍ مِنْ حَرَجٍ

از تنگی و حرج

الْمَقَامَةُ الرَّابِعَةُ الدِّمْيَاطِيَّةُ

مقامه چهارم مشهور به دمیاطیه

أَخْبَرَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ

خبر داده است حارث پسر همام

قَالَ ظَعَنْتُ إِلَى دِمْيَاطَ عَامَ هِيَاطٍ وَمِيَاطٍ وَأَنَا يَوْمَئِذٍ مَرْمُوقُ الرَّخَاءِ مَوْمُوقُ

گفت که کوچ کردم طرف بلده دمیاط در سال سختی و اضطراب و حال آنکه من در آن وقت منظور نظر مردم بودم در فراخی و محبوب بودم

الْإِخَاءِ أَسْحَبُ مَطَارِفَ الثَّرَاءِ وَأَجْتَلِي مَعَارِفَ السَّرَّاءِ فَرَافَقْتُ صَحْبًا

در برادری میکشیدم چادرهای ثروت را و میدیدم روهای خوشی را پس همراهی کردم گروهی را که سر آئینه گذاشته بودند

قَدْ شَقُّوا عَصَا الشِّقَاقِ وَارْتَضَعُوا أَفَاوِيقَ الْوِفَاقِ حَتَّى لَاحُوا كَأَسْنَانِ الْمُشْطِ فِي الِاسْتِوَاءِ

چوبدستی مخالفت را و خورده بودند شیرهای سازگاری را تا آنکه ظاهر شده بودند مثل دندانهای شانه در تساوی اخلاق

وَكَالنَّفْسِ الْوَاحِدَةِ فِي الْتِئَامِ الْأَهْوَاءِ وَكُنَّا مَعَ ذَلِكَ نَسِيرُ النَّجَاءَ وَلَا نَرْحَلُ

و مثل جان واحد در فراهم آوردن آرزوها و بودیم با این قسم اتحاد که سیر میکردیم شتاب و پالان نمی نهادیم مگر بر ناقه

إِلَّا كُلَّ هَوْجَاءَ وَإِذَا نَزَلْنَا مَنْزِلًا أَوْ وَرَدْنَا مَنْهَلًا اخْتَلَسْنَا اللُّبْثَ وَلَمْ نُطِلِ الْمُكْثَ فَعَنَّ

تیز رو و هر گاه فرود آمدیم در منزلی یا وارد شدیم بر جای آب می ربودیم درنگ کردن را و دراز نمیکردیم درنگ را پس پیش آمد

لَنَا إِعْمَالُ الرِّكَابِ فِي لَيْلَةٍ فَتِيَّةِ الشَّبَابِ غُدَافِيَّةِ الْإِهَابِ فَأَسْرَيْنَا إِلَى أَنْ نَضَا

ما را دوانیدن شتران سواری در شبیکه نو بود جوانی او و مثل زاغ سیاه بود پوست او پس در شب سیر کردیم تا آنکه باخر رسانید

اللَّيْلُ شَبَابَهُ وَسَلَتَ الصُّبْحُ خِضَابَهُ فَحِينَ مَلِلْنَا السُّرَى وَمِلْنَا إِلَى الْكَرَى

شب شباب خود را و دور کرد صبح خضاب شب را پس وقتیکه ملال گرفتیم از سیر شب و گرائیدیم طرف خواب یافتیم

صَادَفْنَا أَرْضًا مُخْضَلَّةَ الرُّبَى مُعْتَلَّةَ الصَّبَا فَتَخَيَّرْنَاهَا مُنَاخًا لِلْعِيسِ وَمَحَطًّا

زمینی که تر و تازه بود پشته های او و سیراب بود و باد شرقی او پس اختیار کردیم آن را خوابگاه برای شتران و جای فرود آمدن آنجا و آخر

لِلتَّعْرِيسِ فَلَمَّا حَلَّهَا الْخَلِيطُ وَهَدَأَ بِهَا الْأَطِيطُ وَالْغَطِيطُ سَمِعْتُ صَيِّتًا مِنَ الرِّجَالِ

شب پس هر گاه فرود آمدند آنجا رفیقان همراهی و آرام یافت در آن آواز پالان و آواز خواب شتر آواز خواننده شنیدم بلند آواز از مردم

٢٣

واملامت بعنی باران

خطوط غطیط

يَقُولُ لِسَمِيرِهِ فِي الرِّحَالِ كَيْفَ حُكْمُ سِيرَتِكَ مَعَ جِيلِكَ وَجِيرَتِكَ فَقَالَ أَرْعَى

کہ میگفت افسانہ گوی خود را در منزلہا چگونہ است حکم عادت تو با اقربای خود و ہمسایگان خود پس گفت رعایت میکنم

الْجَارَ وَلَوْ جَارَ وَأَبْذُلُ الْوِصَالَ لِمَنْ صَالَ وَأَحْتَمِلُ الْخَلِيطَ وَلَوْ أَبْدَى التَّخْلِيطَ وَ

ہمسایہ را اگرچہ ظلم کند بر من و خرج میکنم صحبت را با کسیکہ حملہ کند بر من و برداشت میکنم رفیق را اگرچہ ظاہر کند خلط عداوت با محبت و

أَوَدُّ الْحَمِيمَ وَلَوْ جَرَّعَنِي الْحَمِيمَ وَأُفَضِّلُ الشَّفِيقَ عَلَى الشَّقِيقِ وَأَفِي لِلْعَشِيرِ وَإِنْ

دوست میدارم قریب را اگرچہ خورانند مرا آب گرم و بزرگی میدہم مہربان را بر برادر و وفا میکنم حق را برای رفیق مصاحب اگرچہ

لَمْ يُكَافِئْ بِالْعَشِيرِ وَأَسْتَقِلُّ الْجَزِيلَ لِلنَّزِيلِ وَأَغْمُرُ الزَّمِيلَ بِالْجَمِيلِ وَأُنْزِلُ سَمِيرِي

پاداشت ندہد از دہ یک و اندک میشمارم چیز بسیار را برای مہمان و میپوشم ردیف و رفیق خود را با احسان و فرود می آرم رفیق خود را

مَنْزِلَةَ أَمِيرِي وَأُحِلُّ أَنِيسِي مَحَلَّ رَئِيسِي وَأُودِعُ مَعَارِفِي عَوَارِفِي وَأُولِي

برتبہ حاکم خود و فرود می آرم محب خود را بجای سردار خود و می سپارم آشنایان خود را عطاہای خود و می بخشم

مُرَافِقِي مَرَافِقِي وَأُلِينُ مَقَالِي لِلْقَالِي وَأُدِيمُ تَسْآلِي عَنِ السَّالِي وَأَرْضَى مِنَ

رفیق خود را منافع خود و نرم میکنم سخن خود را برای دشمن مداومت میکنم سوال احوال از کسیکہ بیغم است از احوال من و خوشنودی میشوم از

الْوَفَاءِ بِاللَّفَاءِ وَأَقْنَعُ مِنَ الْجَزَاءِ بِأَقَلِّ الْأَجْزَاءِ وَلَا أَتَظَلَّمُ حِينَ أُظْلَمُ وَلَا أَنْقِمُ

تمامی حق باندک و قناعت میکنم از پاداش کار خود با کمترین بارہا و فریاد نمیکنم وقتیکہ ظلم کردہ میشوم و انتقام نمیکنم

وَلَوْ لَدَغَنِي الْأَرْقَمُ فَقَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَيْكَ يَا بُنَيَّ إِنَّمَا يُضَنُّ بِالضَّنِينِ وَيُنَافَسُ

اگرچہ بگزد مرا مار سیاہ و سفید پس گفت ہمسایہ گوینده را با او ہلاکی باد تُرا ای پسرک بخیل نیست کہ تمسک کردہ میشود محبت با کسیکہ تمسک کند

فِي الثَّمِينِ لَكِنْ لَا آتِي غَيْرَ الْمُوَاتِي وَلَا أَسِمُ الْعَاتِي بِمُرَاعَاتِي وَلَا أُصَافِي مَنْ

و رغبت کردہ میشود در چیز بیش بہا لیکن من نمی آیم باحسان غیر مطیع خود را و نیکی نمیکنم متکبر را برعایت خود و محبت خالص

يَأْبَى إِنْصَافِي وَلَا أُوَاخِي مَنْ يُلْغِي الْأَوَاخِيَ وَلَا أُمَالِي مَنْ يُخَيِّبُ آمَالِي

نمیکنم کسیکہ ابا کند از داد دہی من و محبت و برادری نمیکنم کسیکہ باطل کند اسباب محبت را و یاری نمیکنم کسی را کہ نومید کند

وَلَا أُبَالِي بِمَنْ صَرَمَ حِبَالِي وَلَا أُدَارِي مَنْ جَهِلَ مِقْدَارِي

امید ہای مرا و باک ندارم کسیکہ برید رشتہای محبت را و مدارا نمیکنم کسی را کہ ندانست مرتبہ مرا

وَلَا أُعْطِي زِمَامِي مَنْ يَخْفِرُ ذِمَامِي وَلَا أَبْذُلُ وِدَادِي لِلْأَضْدَادِ وَلَا أَدَعُ إِيعَادِي

ونمیدهم مهار خود را بکسیکه می شکند عهد مرا و خرج نمیکنم محبت خود را برای دشمنان خود و ترک نمیکنم تخویف خود را

لِلْمُعَادِي وَلَا أَغْرِسُ الْأَيَادِي فِي أَرْضِ الْأَعَادِي وَلَا أَسْمَحُ بِمُوَاسَاتِي لِمَنْ

مر دشمن را و نمی نشانم درخت نعمتها را در زمین دشمنان و نیکی نمیکنم بغمخواری خود برای

يَفْرَحُ بِمَسَاءَتِي وَلَا أُدْنِي الْتِفَاتِي إِلَى مَنْ يَشْمَتُ بِوَفَاتِي وَلَا أَخُصُّ بِحِبَائِي

کسیکه خوش شود به بدیهای من و نمی نزدیک میکنم شفقت خود بسوی کسیکه خوش می شود بمرگ من و خاص نمیکنم بعطای خود

إِلَّا أَحِبَّائِي وَلَا أَسْتَطِبُّ لِدَائِي عَدُوَّ ذَاتِي وَلَا أُمَلِّكُ خُلَّتِي مَنْ لَا يَسُدُّ

مگر دوستان خود را و علاج نمیخواهم درد خود را از دشمنان خود و مالک نمیکنم خلوص خود را بکسیکه درست نمی بندد

خَلَّتِي وَلَا أُصْفِي نِيَّتِي لِمَنْ يَتَمَنَّى مَنِيَّتِي وَلَا أُخْلِصُ دُعَائِي لِمَنْ لَا يُفْعِمُ

فقر مرا و صاف نمیکنم نیت خود را برای کسیکه آرزو کند مرگ مرا و خالص نمیکنم دعای خود را بکسیکه پر نکند

وِعَائِي وَلَا أُفْرِغُ ثَنَائِي عَلَى مَنْ يُفْرِغُ إِنَائِي وَمَنْ حَكَمَ بِأَنْ أَبْذُلَ وَتَخْزُنَ

ظرف مرا و نمی ریزم ستایش خود بر کسیکه خالی کند آوند من و کیست که حکم کرده است که مال خود بدهم من و تو خزانه داری مال خود را

وَأَلِينَ وَتَخْشُنَ وَأَذُوبَ وَتَجْمُدَ وَأَذْكُوَ وَتَخْمُدَ لَا وَاللهِ بَلْ نَتَوَازَنُ فِي

و من نرم شوم و تو درشت شوی و من گداخته شوم و تو افسرده باشی و من آتش فروزم و تو مرده باشی چنین نیست قسم بخدا بلکه هموزن می آئیم

الْمَقَالِ وَزْنَ الْمِثْقَالِ وَنَتَحَاذَى فِي الْفَعَالِ حَذْوَ النِّعَالِ حَتَّى نَأْمَنَ التَّغَابُنَ

سخن بسنجیدن سنگ مثقال زر را و مقابل می آئیم در کارها مانند برابری دو کفش تا آنکه در یابیم از زیان

وَنُكْفَى التَّضَاغُنَ وَإِلَّا فَلِمَ أُعِلُّكَ وَتُعِلُّنِي وَأُقِلُّكَ وَتَسْتَقِلُّنِي وَأَجْرَحُ لَكَ

و ممنوع شوم از کینه وری و اگر احسان از طرفین باشد پس چرا بارها سیراب کنم ترا و بیاری نمی مرا و بلند کنم ترا و حقیر دانی مرا و کسب کنم برای نفع تو

وَتَجْرَحُنِي وَأَسْرَحُ إِلَيْكَ وَتُسَرِّحُنِي وَكَيْفَ يُجْتَلَبُ إِنْصَافٌ بِضَيْمٍ وَأَنَّى تُشْرِقُ

و تو جراحت بمن رسانی و چرامی آرم بسوی تو و تو می گذاری مرا و چگونه کشیده میشود داد با ظلم و کجا روشن می شود

شَمْسٌ مَعَ غَيْمٍ وَمَتَى أُصْحِبَ وُدٌّ بِعَسْفٍ وَأَيُّ حُرٍّ رَضِيَ بِخُطَّةِ خَسْفٍ وَلِلّٰهِ أَبُو

آفتاب با ابر و کی یاری و صحبت کرده است دوستی با بیداد و کدام مرد شریف راضی شده بر تبه ذلت خود و برای خداست فائده پدر تو

٢٥

حيث يقول نظم جزيتُ من أعلقَ بي وُدَّهُ جزاءَ من يبني على أُسِّهِ وكِلتُ

جزا کہ میگوید   جزا دادم ہم کسی را کہ آویختہ است بمن دوستی خود را مثل جزای کسیکہ بنیاد کند خانہ را بر بنیاد آن دوستی و پیمودم برای

للخِلِّ كما كالَ لي على وفاءِ الكيلِ أو بَخسِهِ ولم أُخسِّرْهُ وشرُّ الورى من

دوست چنانکہ پیمود برای من بر تمام پیمانہ یا بالنقصان او + و زیان کار نکردم او را حال آنکہ بدترین خلق است + کسیکہ

يومُهُ أخسرُ من أمسِهِ وكلُّ من يطلبُ عندي جَنىً فما لهُ إلّا جَنى غرسِهِ

امروز او بدتر است از دیروز او +   و ہر کسیکہ طلب میکند نزد من میوہ را +   پس نیست برای او مگر میوہ درخت او +

لا أبتغي الغَبنَ ولا أنثني بصفقةِ المغبونِ في حِسِّهِ ولستُ بالموجِبِ حقّاً

نمیخواہم زیان را و باز نمیگردم + بر بیع کسیکہ زیان رسیدہ است در فہم او + و نیستم من واجب کنندہ حق را

لمن لا يوجِبُ الحقَّ على نفسِهِ ورُبَّ مَذّاقِ الهوى خالَني أصدُقُهُ الودَّ

برای کسیکہ واجب نمیکند حق را بر نفس خود +   و اکثر آمیزندہ خواہش نفس خیال کرد مرا + کہ خالص کنم با او محبت را

على لَبسِهِ وما دَرى من جهلِهِ أنّني أقضي غريمي الدَّينَ من جنسِهِ

بر تلبیس و مکر او + و ندانست منافق از نادانی خود اینکہ ہر آئینہ من + ادا میکنم بقرض خواہ خود دین را از جنس قرض او +

فاهجُرْ مَنِ استغباكَ هجرَ القِلى وهَبْهُ كالمَلحودِ في رَمسِهِ والبَسْ لمن

پس بگذار کسی را کہ غبی و جاہل دانست ترا مانند ترک کردن دشمن و بپندار او را مانند کسیکہ نہادہ شدہ در گور خود + و بپوشان کسیکہ

في وصلِهِ لُبسةٌ لِباسَ من يرغبُ عن أُنسِهِ ولا تُرَجِّ الودَّ ممّن يرى

در آمیزش و ملاقات او شبہہ است + لباس کسیکہ اعراض گردانیدہ آید از انس او +   و طمع مدار محبت را از کسیکہ میبیند

أنّكَ محتاجٌ إلى فَلسِهِ قال الحارث بن همام فلمّا وعيتُ ما دارَ بينهما

کہ ہر آئینہ تو محتاج ہستی طرف پول او + گفت حارث پسر ہمام پس ہر گاہ یاد گرفتم چیزیکہ دائر بود از سخن میان آن ہر دو

تُقتُ إلى أن أعرفَ عينَهما فلمّا لاحَ ابنُ ذُكاءٍ وألحفَ الجوُّ الضياءَ

مشتاق شدم بسوی اینکہ بشناسم ذات آن ہر دو را پس ہر گاہ ظاہر شد پسر آفتاب یعنی صبح و پوشانید باد او میانہ آسمان و زمین را روشنی

غدوتُ قبلَ استقلالِ الركائبِ ولا اغتداءِ الغرابِ وجعلتُ

رفتم در زوال صبح پیش از برخاستن شتران و نہ بنگاہ کردن ہنگام پیشتر رفتن زاغ بلکہ بالا تر از آن و شروع گردانیدم

٢٦

أستقري صوب الصوت الليلي وأتوسم الوجوه بالنظر الجلي إلى أن لمحت

گری جستم طرف آواز شبانه را بفراست دریافت میکردم روها را بدیدن آشکارا تا آنکه دیدم

أبا زيد وابنه يتحادثان وعليهما بردان رثان فعلمت أنهما نجيا ليلتي ومعتزى

ابوزید را و پسر او را که باهیگر سخن میگویند و بر هر دو دو چادر کهنه بود پس دانستم که آنها آن هر دو همراز شب منند و دو خداوند

روايتي فقصدتهما قصد كلف بدماثتهما ورأيت لين أثنيتهما وأنختهما التحول إلى

روایت منند پس قصد کردم هر دو را مثل یار او شیفته بسبب حسن خلق هر دو و حرکت نمودم گشتی جاسوس خرابی حالی هر دو و صلاح کردم هر دو را وافتن

رحلي والتحكم في كثري وقلي وطفقت أسأر بين السيارة فضلهما وأهز

منزل خودم و تصرف در کثیر مال خودم و قلیل آن و شروع کردم که مشتهر میکردانیدم میانه قافله بزرگی آن هر دو را

الأعواد المثمرة لهما إلى أن غمرا بالنحلان واتخذا من الخلان

می جنبانیدیم شاخهای باردار برای هر دو تا آنکه پوشانیده شوند بعطایا و گرفته شوند از دوستان

وكنا بمعرس نتبين منه بنيان القرى ونتوسم نيران القرى

و بودیم در شب منزلیکه میدیدیم از آن دیوار قریات را و میدیدیم آتشهای مهمانی را

فلما رأى أبو زيد امتلاء كيسه وانجلاء بؤسه قال لي إن

پس هرگاه دید ابو زید پر شدن کیسهٔ خود را و دور شدن شدت و فقر خود گفت با من هر آینه

بدني قد اتسخ ودرني قد رسخ أفتأذن لي في قصد قرية لأستحم وأقضي

بدن من چرکین آلوده است و چرک من بتحقیق محکم شده آیا پس اذن میدهی مرا در قصد دیهی تا بحمام روم برای غسل و تمام کنم

هذا المهم فقلت إذا شئت فالسرعة السرعة والرجعة الرجعة فقال

این کار ضروری را پس گفتم ابو زید را اگر میخواهی پس زود برو زود برو و زود بازگرد و زود بازگرد پس گفت

ستجد مطلعي عليك أسرع من ارتداد طرفك إليك ثم استن استنان

زود خواهی یافت برآمدن مرا بر خود زودتر از گردش چشم تو بسوی تو پس رفت مثل رفتن

الجواد في المضمار وقال لابنه بدار بدار ولم نخل أنه غر وطلب المفر

اسپ سبک رفتار در میدان گفت به پسر خود زودی کن زودی کن و گمان نبردیم که هر آینه او فریب کرده است و جسته است گریختن را

٢٧

[illegible marginal commentary]

فَلَبِثْنَا نَرْقُبُهُ رِقْبَةَ أَهِلَّةِ الْأَعْيَادِ، وَنَسْتَطْلِعُهُ بِالطَّلَائِعِ وَالرُّوَّادِ، إِلَى

پس درنگ کردیم بجائیکه انتظار میکردیم مثل انتظار بلالهای عیدها و تفحص میکردیم او را بجشمان کسانیکه جوینده و خبر آرنده باشند و طالبان چراگاه تا آنکه

أَنْ هَرِمَ النَّهَارُ، وَكَادَ جُرُفُ الْيَوْمِ يَنْهَارُ، فَلَمَّا طَالَ أَمَدُ الْانْتِظَارِ، وَلَاحَتِ

پیر شد روز و قریب بود که کناره روز فرو افتد پس هرگاه دراز شد مدت نگرانی و ظاهر شد

الشَّمْسُ فِي الْأَطْمَارِ، قُلْتُ لِأَصْحَابِي: قَدْ تَنَاهَيْنَا فِي الْمُهْلَةِ، وَتَمَادَيْنَا فِي الرِّحْلَةِ

آفتاب در جامهای کهنه گفتم برای یاران خود هر آینه بپایان رسیدیم بدرنگ و نهایت درنگ کردیم در ترک کوچیدن

إِلَى أَنْ أَضَعْنَا الزَّمَانَ، وَبَانَ أَنَّ الرَّجُلَ قَدْ مَانَ، فَتَأَهَّبُوا لِلظَّعْنِ، وَلَا تَلْوُوا

تا آنکه ضائع کردیم وقت را و ظاهر شد که هر آینه آن مرد بدرستیکه دروغ گفت پس آماده شوید برای سفر و نگرائید

عَلَى خَضْرَاءِ الدِّمَنِ، وَنَهَضْتُ لِأَحْدِجَ رَاحِلَتِي، وَأَتَحَمَّلَ لِرِحْلَتِي، فَوَجَدْتُ

بر سبزه مزبله و برخاستم تا هودج بربندم شتر سواری را و بار بردارم بر شتر برای کوچ خود پس یافتم

أَبَا زَيْدٍ قَدْ كَتَبَ عَلَى الْقَتَبِ، حِينَ شَمَّرَ لِلْهَرَبِ، نَظْمٌ: يَا مَنْ غَدَا لِي سَاعِدًا

ابو زید را هر آینه نوشته بود بر چوب پالان شتر وقتیکه دامن برزد برای گریختن ای کسیکه گشتی برای من مددگار و مدد کننده

وَمُسَاعِدًا دُونَ الْبَشَرْ ✢ لَا تَحْسَبَنْ أَنِّي نَأَيْتُكَ ✢ عَنْ مَلَالٍ أَوْ أَشَرْ ✢ لَكِنَّنِي مُذْ

نزد مردم، مدان که هر آینه من دور شدم از تو بسبب ملال یا تکبر، لیکن من از همیشه از جمله کسی هستم که هرگاه خورده

لَمْ أَزَلْ مِمَّنْ إِذَا طَعِمَ انْتَشَرْ ✢ قَالَ: فَأَقْرَأْتُ الْجَمَاعَةَ الْقَتَبَ لِيَعْذِرَهُ مَنْ كَانَ عَتَبَ

خورده برفت، گفت حارث پس خوانیدم جماعت را نوشته پالان تا معذور دارد ابو زید کسیکه عتاب میکرد

فَأُعْجِبُوا بِنَجْرِ إِفْكِهِ، وَتَعَوَّذُوا مِنْ آفَتِهِ، ثُمَّ إِنَّا ظَعَنَّا، وَلَمْ نَدْرِ مَنْ عَاضَ عَنَّا. الْمَقَامَةُ

پس در عجب افتادند از سخن مضحک او و پناه جستند از ضرر او پس هر آینه ما سفر کردیم و ندریافتیم که از کدام کس عوض گرفت ابو زید ما را از جانب ما، مقامه

الْخَامِسَةُ الْكُوفِيَّةُ. حَكَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ: سَمَرْتُ بِالْكُوفَةِ فِي لَيْلَةٍ أَدِيمُهَا

پنجم معروف بکوفیه حکایت کرد حارث پسر همام گفت که افسانه میگفتم بکوفه در شبی که جرم او

ذُو لَوْنَيْنِ، وَقَمَرُهَا كَتَعْوِيذٍ مِنْ لُجَيْنٍ، مَعَ رُفْقَةٍ غُذُوا بِلِبَانِ الْبَيَانِ ×

دو رنگ بود و ماه او مثل تعویذ از سیم با اتفاق رفیقان که پرورده شده اند با شیر فصاحت را

٢٨

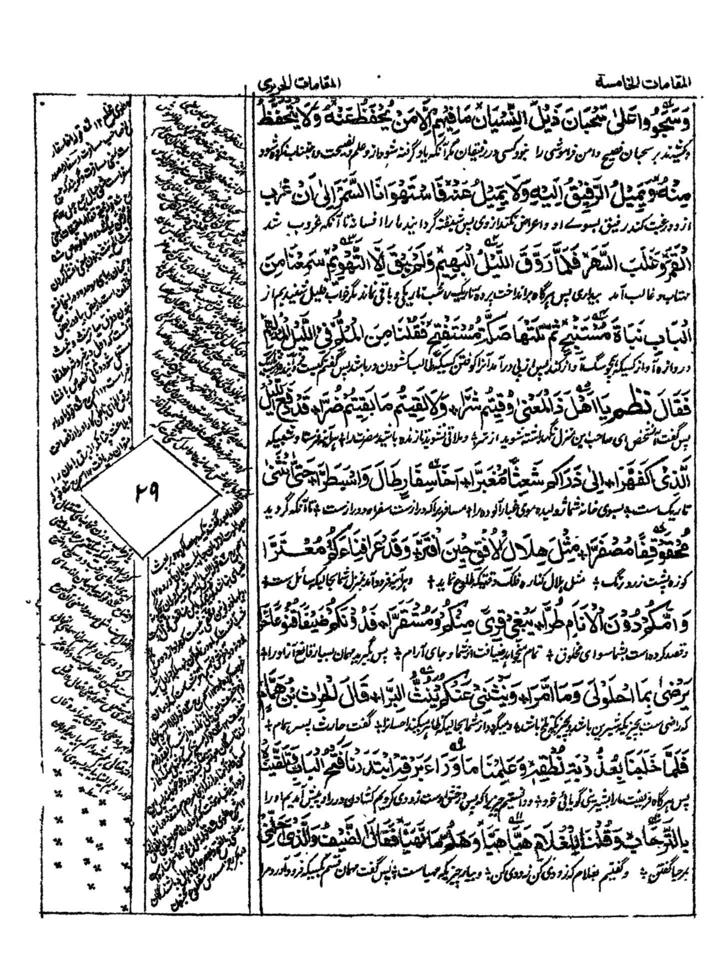

وسحبوا على سحبان ذيل النسيان ما فيهم إلا من يحفظ عنه ولا يتحفظ منه ويميل الرفيق إليه ولا يميل عنه فاستهوانا السمر إلى أن غرب القمر وغلب السهر فلما روق الليل البهيم ولم يبق إلا التهويم سمعنا من الباب نبأة مستنبح ثم تلتها صكة مستفتح فقلنا من الملم في الليل المدلهم

فقال نظم

يا أهل ذا المغنى وقيتم شرا ... ولا لقيتم ما بقيتم ضرا

قد دفع الليل الذي اكفهرا ... إلى ذراكم شعثا مغبرا

أخا سفار طال واسبطرا ... حتى انثنى محقوقفا مصفرا

مثل هلال الأفق حين افترا ... وقد عرا فناءكم معترا

وأمكم دون الأنام طرا ... يبغي قرى منكم ومستقرا

فدونكم ضيفا قنوعا حرا ... يرضى بما احلولى وما أمرا

وينثني عنكم ينث البرا

قال الحارث بن همام فلما خلبنا بعذوبة نطقه وعلمنا ما وراء برقه ابتدرنا فتح الباب وتلقيناه بالترحاب وقلنا يا غلام هيا هيا وهلم ما تهيا فقال الضيف والذي أحلني

ذا أكولاً لا تظلمت بقراكم ولتضمنوا إلى أن لا تتخذوني كَلاً ولا تجشموا لأجلي
دربناه شما نخواهیم چشید ضیافت شما مگر تا آنکه بپذیرا کفیدبمن که نگیرید مرا گران برخود و تکلیف نکشید از بهر من

أكلاً فرُبّ أكلةٍ هاضتِ الآكلَ وحرمته مآكلَ وشرُّ الأضيافِ من سامَ
از روی خوردنی پس بسیار خوردنیست که بشکند می آرد خورنده را و محروم میسازد خورنده را از ماکولات و بدترین مهمان کسی است که قصد کند

التكليفَ وآذى المضيفَ خصوصاً أذًى يعلقُ بالأجسامِ ويفضي إلى
تکلیف را و برنج اندازد میزبان را و خصوصا رنجیکه درآویزد بجسمها و برساند طرف

الأسقامِ وما قيلَ في المثلِ الذي سارَ سائرُهُ خيرُ العشاءِ سوافرُهُ إلّا ليُعجّلَ
بیماریها و نه گفته شده در داستانی که منتشر شده است خبر آن که نیکترین طعام شب آنکه در روشنی شام خورند مگر برای آنکه تعجیل کرده شود

التعشّي ويُجتنبَ أكلُ الليلِ الذي يُعشي اللهمَّ إلّا أن تقدَ نارُ الجوعِ وتحولَ دونَ
در طعام شب و پرهیز کرده شود از خوردن شب که شب کوری آرد خداوندا مگر آنکه روشن شود آتش گرسنگی و مانع و حائل شود میانه مرد

الهجوعِ قالَ فكأنّهُ اطّلعَ على إرادتِنا فرمى عن قوسِ عقيدتِنا لا جرمَ أنّا آنسناهُ
و خواب گفت حارث پس گویا که ابو زید خبر یافت بر خواهش ما پس تیر انداخت از کمان آنچه در دل ما بود حقا که هر آینه ما

بالتزامِ الشرطِ وأثنينا على خلقهِ السبطِ ولمّا أحضرَ الغلامُ ما راجَ وأذكى
موافقت کردیم او را بلازم گرفتن شرط و ثنا گفتیم بر خوی نرم او و هرگاه حاضر آورد غلام چیزیکه مهیا گردیده بود و روشن کرد

بيننا السراجَ تأمّلتُهُ فإذا هوَ أبو زيدٍ فقلتُ لصحبي ليهنِكمُ الضيفُ
میانه ما چراغ را نیک نگریستم او را پس ناگاه آن مهمان پیر ما ابو زید بود پس گفتم یاران خود را گوارا باد شما را مهمانی که

الواردُ بل المغنمُ الباردُ فإن يكن أفلَ قمرُ الشعرى فقد طلعَ قمرُ الشعرِ
آمده است بلکه غنیمت بی محنت ست پس اگر بوده است که غروب شد قمر شعری پس بتحقیق تابیده است ماه شعر

أو استسرَّ بدرُ النثرةِ فقد تبلّجَ بدرُ النثرِ فسرتْ حُميّا المسرّةِ فيهم وطارتِ
و اگر پوشیده شد ماه تمام منزل نثرت پس هر آینه روشن شد بدر کلام غیر نظم پس اثر کرد شراب خوشی در آنها و پرید

السِّنةُ عن مآقيهم ورفضوا الدعةَ التي كانوا نووها وثابوا إلى
خواب خفیف از کنجهای چشم آنها و ترک کردند راحتی را که بودند که قصد میکردند آنرا و رجوع کردند طرف

نشر الفكاهة بعد ما طوى وها أبو زيد مكبّ على أعمال يديه حتى إذا استرفع

ما لديه قلت له أطرفنا بغريبة من غرائب أسمارك أو عجيبة من عجائب

أسفارك فقال لقد بلوت من العجائب ما لم يره الراؤون ولا رواه الراوون

وإنّ من أعجبها ما عاينته الليلة قبيل انتيابكم ومصيري إلى بابكم فاستخبرناه

عن طرفة مرآه في مسرح مسراه فقال إنّ مرامي الغربة لفظتني إلى هذه

التربة وأنا ذو مجاعة وبؤسى وجراب كفؤاد أم موسى فنهضت حين سجا

الدجى على ما بي من الوجى لأرتاد مضيفاً أو أقتاد رغيفاً فساقني حادي

السغب والقضاء المكنّى أبا العجب إلى أن وقفت على باب دار فقلت على البدار

نظماً حُيّيتم يا أهل هذا المنزل ✦ وعشتم في خفض عيش خضل ✦ ما عندكم

لابن سبيل مرمل ✦ نضو سرى خابط ليل أليل ✦ جوي الحشا على الطوى مشتمل

ما ذاق مذ يومين طعم مأكل ✦ ولا له في أرضكم من موئل ✦ وقد دجا

جنح الظلام المسبل ❊ وهو من الحيرة في تململ ❊ فهل لهذا الربع عذب المنهل

پاره از شب تاریک آویخته شده بود ❊ حالی آنکه او از حیرت در اضطراب است ❊ پس آیا هست درین منزل شخص شیرین شمائل ❊

يقول لي ألق عصاك وادخل ❊ وابشر ببشر وقرى معجل ❊ قال فبرز إلي جؤذر

که گوید بمن بینداز عصای خود را و داخل شو ❊ و شاد شو بکشاده روی و ضیافت شتاب کرده شده ❊ گفت ابوزید پس بیرون آمد طرف من کودکی

وعليه شوذر ❊ وقال ❊ نظم ❊ وحرمة الشيخ الذي سن القرى ❊ وأسس المحجوج

و بر روی چادر خرد بود و گفت ❊ قسم بحرمت بزرگی که سنت و طریقه کرده است مهمانی را و بنیاد نهاده است کعبه را

في أم القرى ❊ ما عندنا لطارق إذا عرا ❊ سوى الحديث والمناخ في الذرى

در مکه معظمه ❊ نیست نزدیک ما برای مهمان شب وقتیکه بیاید ❊ سوای سخن گفتن و جای خواباندن شتر در منزل ❊

وكيف يقري من نفى عنه الكرى ❊ طوى برى أعظمه لما انبرى ❊ فما ترى فيما

و چگونه ضیافت کند کسیکه دور کرد از و خواب ❊ گرسنگی پیاپی که تراشیده است استخوانهای او را وقتیکه پیش آمد ❊ پس چه می بینی در چیزیکه

ذكرت ما ترى ❊ فقلت ما أصنع بمنزل قفر ومنزل حلف فقر ❊ ولكن يا فتى

ذکر کردم چه می بینی ❊ پس گفتم چه بکنم در منزل خالی ❊ و بمیزبان صاحب فقر ولیکن ای جوان

ما اسمك فقد فتنني فهمك ❊ فقال اسمي زيد ومنشئي فيد ❊ ووردت

چیست نام تو پس هر آینه مفتون کرد مرا فهم تو ❊ پس گفت نام من زید است و مولد من موضع فید است ❊ و وارد شدم

هذه المدرة أمس مع أخوالي من بني عبس ❊ فقلت له زدني إيضاحا

طرف این زمین دیروز ❊ با خویشان مادری از قبیله بنی عبس ❊ پس گفتم او را زیاده کن مرا بیان علامات

زادك الله صلاحا ❊ وعشت ونعشت ❊ فقال أخبرتني أمي برة وهي كاسمها برة

زیاده کند الله تعالی نیکی ❊ زنده باشی و بقدرت بلند شود ❊ پس گفت خبر کرد مرا مادر من برة و او چون نام خود نیکوکار است

أنها نكحت عام الغارة بماوان رجلا من سراة سروج وغسان ❊ فلما آنس

هر آینه او نکاح کرد در سال تاراج در بلد ماوان ❊ مردی را از بزرگان سروج و غسان پس هرگاه دید آن مرد

منها الإثقال ❊ وكان باقعة على ما يقال ❊ ظعن عنها سرا وهلم جرا ❊ فما

از و حمل را ❊ و بود مرد زیرک چنانکه گفته شده است ❊ رفت از زن پنهان ❊ و همچنین ❊ پس

يُعرَفُ أخي هو فيُتَوَقَّعُ أم أودَعَ اللَّحْدَ البَلْقَعَ قالَ ابوزيدٍ فعلِمتُ بصِحّةِ

شناخته شود که آیا زنده است و پس انتظارش کرده شود یا نهاده شده در لحد خالی گفت ابوزید پس دانستم بنشانهای

العلاماتِ إنّهُ وَلَدي وصدَّني عنِ التَّعرُّفِ إليهِ صِفْرُ يدي ففصَلتُ عنهُ

صحیح درستی که او پسر من است و منع کرد مرا از اظهار شناسا گردیدن خود مر فرزند تهی دستی من پس جدا شدم از و

بكَبِدٍ مرضوضةٍ ودُموعٍ مفضوضةٍ فهلْ سمِعتُمْ يا أولي الألبابِ بأعجبَ من هذا العُجابِ

بجگر پاره پاره و اشکهای ریخته شده پس آیا شنیدید ای صاحبان عقول شگفت تر چیزی ازین عجیب احوال

فقُلنا لا ومَن عِندَهُ عِلمُ الكتابِ فقالَ أثبِتوها في عجائِبِ الاتّفاقِ وخلِّدوها بُطونَ

پس گفتیم نشنیدیم سوگند بکسیکه نزد او علم لوح محفوظ است پس گفت نویسید این را در اتفاقات عجیبه و جاوید کنید این حکایت را درون

الأوراقِ فما سُيِّرَ مِثلُها في الآفاقِ فأحضَرْنا الدَّواةَ وأساوِدَها ورقَشْنا الحِكايةَ

پس مشهور نشده باشد مانند او در نواحی عالم پس حاضر آوردیم دوات و مارهای او را که قلمها اند و نوشتیم این حکایت کاغذها

على ما سرَدَها ثمّ استَبطَنّاهُ عن مُرتآهُ في استِضمامِ فتاهُ فقالَ إذا ثقُلَ رُدْني خفَّ

را بطوریکه مسلسل گفته بود آنرا پس در خواست کردیم باطن او را از رای او در جمع آوردن پسر خودش پس گفت وقتیکه گران شود آستین من

عليَّ أن أكفُلَ ابني فقُلنا إنْ كانَ يكفيكَ نِصابٌ منَ المالِ ألّفناهُ لكَ في الحالِ

بر من اینکه فراهم آرم پسر را با خود پس گفتیم اگر باشد که کفایت کند ترا قدر معین از مال جمع آریم او را برای تو در حال

فقالَ وكيفَ لا يُقنِعُني نِصابٌ وهلْ يحتقِرُ قدرَهُ إلّا مُصابٌ قالَ الرّاوي فالتزَمَ

پس گفت چگونه بسند نخواهد بود مرا قدر معین و حقیر نشمارد قدر او را مگر مجنون گفت روایت کننده پس لازم گرفت

منهُ كلٌّ منّا قِسطاً وكتبَ لهُ بهِ قِطّاً فشكرَ عِندَ ذلِكَ الصُّنعَ واستنفَدَ في

از نصاب هر یک از ما حصه را و نوشت برای او بآن حصه قباله پس سپاس نمود ابوزید وقت این کار نیکو و خرج کرد

الثّناءِ الوُسعَ حتّى أنّنا استطَلْنا القولَ واستقلَلْنا الطَّولَ ثمّ إنّهُ نشرَ

در ستودن طاقت را تا آنکه هر آینه ما دراز میشمردیم گفتن او را و اندک میشمردیم عطای خود را پس تر هر آینه او گسترد

من وَشْيِ السَّمَرِ ما أزرى بالحِبَرِ إلى أنْ أظلَّ التّنويرُ وجشَرَ الصُّبحُ المُنيرُ

از جامهای افسانه چیزیکه رنگ میکرد بردهای یمانی را تا آنکه نزدیک شد روشنی و ظاهر شد صبح روشن

فَقَضَّيْنَاهَا غَايَةَ شَوَائِبِهَا اِلٰى اَنْ شَابَتْ ذَوَائِبُهَا وَكَمُلَ سُعُوْدُهَا اِلٰى اَنِ انْفَطَرَ

پس گذرانیدیم آنرا شبیکه غائب شد آمیزش مکروهات آن تا آنکه پیر شد گیسوهای آن و تمام شد سعادت آن شب تا آنکه شگافته شد

عُوْدُهَا وَلَمَّا ذَرَّ قَرْنُ الْغَزَالَةِ طَمَرَ طُمُوْرَ الْغَزَالَةِ وَقَالَ انْهَضْ بِنَا لِنَقْبِضَ

ستون آن پس هرگاه برآمد طرف بالای آفتاب برجست بحو جستن آهو بره و گفته برخیز با ما تا جمع نمایم

الصِّلَاتِ وَنَسْتَنِضَّ الْاِحَالَاتِ فَقَدِ اسْتَطَارَتْ صُدُوْعُ كَبِدِيْ

بخششهای موعود را و نقد کنیم چیزها را که بآن وعده کرده اند پس هر آئینه پراگنده شد پاره پاره جگر من

مِنَ الْحَنِيْنِ اِلٰى وَلَدِيْ فَوَصَلْتُ جَنَاحَهُ حَتّٰى سَنَّيْتُ نَجَاحَهُ فَحِيْنَ اَحْرَزَ الْعَيْنَ

از آرزومندی طرف پسر خودم پس پیوستم بازوی او را تا آنکه آسان کردم حاجت او را پس هرگاه جمع کرد زر را

فِيْ صُرَّتِهِ بَرَقَتْ اَسَارِيْرُ مَسَرَّتِهِ وَقَالَ لِيْ جُزِيْتَ خَيْرًا لَسْتَ خُطَا قَدَمَيْكَ وَاللّٰهُ

در کیسهٔ خود درخشید خطوط و علامات خوشی او و گفت بمن پاداش داده شوی به نیکی از گامهای رفتن دو پای خود و خدا تعالی

خَلِيْفَتِيْ عَلَيْكَ فَقُلْتُ اُرِيْدُ اَنْ اَتْبَعَكَ لِاُشَاهِدَ لِدَاكَ النَّجِيْبَ وَاُنَافِثَهُ لِكَيْ

قائم مقام من باد بر تو پس گفتم اراده میکنم اینکه پیرو شوم ترا تا ببینم پسر ترا که برگزیده است و کلام کنم او را تا او

مَا يُجِيْبَ فَنَظَرَ اِلَيَّ نَظْرَةَ الْخَادِعِ اِلَى الْمَخْدُوْعِ وَضَحِكَ حَتّٰى تَغَرْغَرَتْ مُقْلَتَاهُ

جواب دهد مرا پس دید بسوی من دیدن فریبنده طرف فریب داده شده و خندید تا آنکه پر شد هر دو چشم

بِالدُّمُوْعِ ثُمَّ اَنْشَدَ يَا مَنْ تَظَنَّى السَّرَابَ مَاءً لَمَّا رَوَيْتُ الَّذِيْ رَوَيْتُ

او از اشکها پس شعر خواند این اشعار ای کسیکه گمان کرده است سراب را آب هرگاه روایت کردم چیزیکه روایت کردم

مَا خِلْتُ اَنْ يَسْتَسِرَّ مَكْرِيْ وَاَنْ يُخِيْلَ الَّذِيْ عَنَيْتُ وَاللّٰهِ مَا بَرَّةٌ بِعِرْسِيْ

خیال نکردم اینکه پنهان شود فریب من و اینکه مشتبه شود آنچه قصد کردم از آن قصه سوگند بخدا که نیست بر زوجهٔ من

وَلَا لِيَ ابْنٌ بِهِ اكْتَنَيْتُ وَاِنَّمَا لِيْ فُنُوْنُ سِحْرٍ اَبْدَعْتُ فِيْهَا وَمَا اقْتَدَيْتُ

و نیست برای من پسر که بآن کنیت گیرم و جز این نیست که برای من گوناگون سحر است چیزهای نو آورده ام در آن و پیروی نگرفته ام

لَمْ يَحْكِهَا الْاَصْمَعِيُّ فِيْمَا حَكٰى وَلَا حَاكَهَا الْكُمَيْتُ تَخِذْتُهَا وُصْلَةً

حکایت نکرده است آنرا اصمعی در چیزیکه حکایت کرده است و نه بافت آنرا کمیت گرفتم آنرا وسیله موصل

این چهار لفظ است که خلاف قیاس بحذف الف وصل ... ۱۲ اسم رر

اِلَى مَا تَجْنِيهِ كَفِّي مَتَى اشْتَهَيْتُ ✽ وَلَوْ تَعَافَيْتُهَا لَمَا لَاثَ حَالِي وَلَمْ أَجْوِ مَا حَوَيْتُ

بسوی چیزیکه میچیند او را دست من وقتیکه خواهش کردم ✽ اگر مکروه داشتمی او را هر آیینه منقلب نشدی احوال آن و جمع نمیکردم آنچه را جمع کردم

فَمَهِّدْ لِعُذْرِي وَفَسَامِحْ ✽ اِنْ كُنْتُ اجْتَرَمْتُ اَوْ جَنَيْتُ ✽ ثُمَّ اِنَّهُ وَدَّعَنِي وَمَضَى وَاَوْدَعَ

پس قبول کن عذر مرا پس آسان گیر ✽ اگر هستم من که گنهگار شدم یا گناه کردم ✽ پس هر آیینه ابوزید وداع کرد مرا و گذشت و امانت نهاد

قَلْبِي جَمْرَ الْغَضَا

المقامة السادسة المراغية وتسمى بالخيفاء

دل من آتش درخت غضا — مقامه ششم مراغیه و نام نهاده شد بخیفاء

رَوَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ حَضَرْتُ دِيوَانَ النَّظَرِ بِالْمَرَاغَةِ وَقَدْ جَرَى ذِكْرُ الْبَلَاغَةِ

روایت کرد حارث پسر همام گفت که حاضر شدم در مجلس مناظره به بلده مراغه و هر آیینه جاری شد بآن مجلس ذکر بلاغت

فَاَجْمَعَ مَنْ حَضَرَ مِنْ فُرْسَانِ الْيَرَاعَةِ وَاَرْبَابِ الْبَرَاعَةِ عَلَى اَنَّهُ لَمْ يَبْقَ مَنْ يُنَقِّحُ

پس متفق شدند کسانیکه حاضر بودند از سواران قلم و صاحبان زیادت در فضل و هنر بر معنی که هر آیینه باقی نماند کسیکه پاکیزه کند

الْاِنْشَاءَ وَيَتَصَرَّفُ فِيهِ كَيْفَ يَشَاءُ وَلَا خَلَفَ بَعْدَ السَّلَفِ مَنْ يَبْتَدِعُ

انشا را و تصرف کند در انشا بهر طوریکه بخواهد و نیست پس مانده بعد از گذشتگان کسیکه ایجاد کند

طَرِيقَةً غَرَّاءَ اَوْ يَفْتَرِعُ رِسَالَةً عَذْرَاءَ وَاَنَّ الْمُفْلِقَ مِنْ كُتَّابِ هٰذَا الْاَوَانِ

طریقهٔ روشن یا دوشیزگی برد کتاب دوشیزه را و هر آیینه ماهر از نویسندگان این وقت

الْمُتَمَكِّنَ مِنْ اَزِمَّةِ الْبَيَانِ كَالْعِيَالِ عَلَى الْاَوَائِلِ وَلَوْ مَلَكَ فَصَاحَةَ سَحْبَانِ

دست یابنده از مهارهای فصاحت مثل محتاجان است بر متقدمین اگرچه مالک باشد فصاحت سحبان

وَائِلٍ وَكَانَ بِالْمَجْلِسِ كَهْلٌ جَالِسٌ فِي الْحَاشِيَةِ وَعِنْدَ مَوَاقِفِ الْحَاشِيَةِ

وائل را و بود در مجلس جوانی میانه عمر نشسته در کنارهٔ مجلس و نزدیک جاهای ایستادن خدمتگاران

فَكَانَ كُلَّمَا شَطَّ الْقَوْمُ فِي شَوْطِهِمْ وَنَثَرُوا الْعَجْوَةَ وَالنَّجْوَةَ مِنْ نَوْطِهِمْ يُنْبِئُ تَخَازُرُ

پس بود او بحالیکه هرگاه متجاوز شدند مردم در تگ خود و پراگنده کردند خرمای جید و ردی را از ظرف خود آگاه میکرد نگریستن گوشهٔ

طَرْفِهِ وَتَشَامُخُ اَنْفِهِ اَنَّهُ مُخْرَنْبِقٌ لِيَنْبَاعَ وَمُجْرَنْمِزٌ سَيَمُدُّ الْبَاعَ وَنَابِضٌ يَبْرِي النِّبَالَ وَ

چشم او و بلند کردن بینی او که هر آیینه وی سر فرو افگنده است تا بحث کند و جمع آینده است که دراز کند دست را و جنبانندهٔ تاره است که می تراشد

٣٥

رابض يعني النضال فلما نثلت الكنائن وفاءت السكائن وركدت الزعازع

ونیز الو در آینده که میخواهد تیر اندازی پس هرگاه خالی کرده شد کیسها و باز آمد بآهستگیها و سکون و باز ایستاد بادهای تند

وكف المنازع وسكنت الزماجر وسكت المزجور والزاجر اقبل على الجماعة وقال

و باز ایستاد کشاکش کننده ... روآ ورد بر جماعة و گفت

لقد جئتم شيئا ادا اوجزتم عن القصد جدا وعظمتم العظام الرفات وافنتم

هر آینه آورده اید چیزی عجیب و تجاوز کردید از راه راست یقینا و بزرگ داشتید استخوانهای پوسیده را و سبقت کردید

في الميل الى من فات وغمصتم جيلكم الذين فيهم لكم اللدات ومعهم انعقدت المودات

در گرائید طرف کسیکه درگذشت و عیب کردید معاصران خود را که درانها برای شما همزادگان اند و با ایشان بسته شده دوستیها

انسيتم يا جهابذة النقد وموابذة الحل والعقد ما ابرزته طوارف القرائح و

مگر فراموش کرده شد بدای سره کننده های نقدها ای حاکمان گشودن کار و استوار کردن آن آنچه بیرون آورده است آنرا

وبرز فيه الجذع على القارح من العبارات المهذبة والاستعارات المستعذبة

غالب آمده است در آن جوان بر پیر از عبارتهای پاکیزه و استعارات شیرین و خوش

والرسائل الموشحة والاساجيع المستملحة وهل للقدماء اذا نعم

و نامهای آراسته و سجعهای نمکین و نیست برای متقدمین وقتیکه مبالغه کند

النظر من حضر غير المعاني المطروقة الموارد المعقولة الشوارد المأثورة عنهم

در نظر کسیکه حاضر است سوای معانی که پلید است آبخورهای آن بسته شده اند رمندگان روایت کرده شده از ایشان

لتقادم المولد لا لتقدم الصادر على الوارد واني لاعرف الآن من اذا انشا

از باعث پیشی پیدایش آنها نه بسبب پیش بودن برگردنده از آب بر آینده بر آب و بدرستیکه هر آینه می شناسم اکنون کسی را که وقتیکه انشا کند

وشى واذا عبر حبر وان اسهب اذهب واذا اوجز اعجز وان بده شده

آراستش بدهد کلام و هرگاه کلام کند زینت دهد و هرگاه اختصار کند عاجز کند و هرگاه کلام طویل کند

ومتى اخترع خرع واذا اسهب اذهب فقال له ناظورة الديوان وعين

سازد آنرا هرگاه سخن بگوید بگر ماسه شگافد اگر بدیهه گوید متحیر سازد پس گفت او را سرور دار دیوان چشم

أُولئكَ الأعيانُ مَنْ قارِعُ هذهِ الصَّفاةِ وفَرْعُ هذهِ الصِّفاتِ فقالَ

گروه اشراف کیست گوینده این سنگ و کیست مهتر این صفات پس گفت جوان

إنَّهُ لَقِرْنُ مَجالِكَ وقَرِينُ جِدالِكَ وإذا شِئْتَ ذاكَ فَرُضْ نَجِيباً وادْعُ

که هر آئینه آنکس حریف جولانگاه تست و صاحب جنگ تست و اگر خواهی پس رام کن اسپ برگزیده را و بخوان جواب دهنده را

مُجِيباً لِتَرَى عَجِيباً فقالَ لَهُ يا هذا إنَّ البُغاثَ بأرْضِنا لا يَسْتَنْسِرُ والتَّمْيِيزُ عِنْدَنا

تا ببینی چیزی عجیب را پس گفت مر او را ای فلان هر آئینه مرغ زبون در زمین ما کرگس نمیشود و جدا کردن نزد ما

بَيْنَ الفِضَّةِ والقِضَّةِ مُتَيَسِّرٌ وقَلَّ مَنِ اسْتَهْدَفَ لِلنِّضالِ فَخَلَصَ مِنَ الدّاءِ

میان سیم و سنگریزه آسان ست و اندک ست کسیکه نشانه کرد برای تیراندازی پس رهائی یافت از مرض

العُضالِ أوِ اسْتَثارَ نَقْعَ الامْتِحانِ فَلَمْ يُقْذَ بالامْتِهانِ فَلا تُعَرِّضْ عِرْضَكَ

سخت یا برانگیخت غبار آزمایش پس خس و خاشاک نیفتاد در چشم او بخواری پس پیش میار آبروی خود را برای

لِلْمَفاضِحِ ولا تُعْرِضْ عَنْ نَصاحَةِ النّاصِحِ فقالَ كُلُّ امْرِئٍ أعْرَفُ بِوَسْمِ قِدْحِهِ و

رسوائیها و اعراض مکن از پند نصیحت کننده پس گفت جوان هر مرد دانا تر ست بعلامت تیر خود نزد قرعه ست که

سَيَنْجَلِي اللَّيْلُ عَنْ صُبْحِهِ فَتَناجَتِ الجَماعَةُ فِيما يُسْبَرُ بِهِ قَلِيبُهُ وتُعْجَمُ بِهِ قَلِيبُهُ

باز روشن شود شب از صبح او پس باهم مشورت کردند مردم در چیزیکه بآن آزموده شود چاه او و آزمایش کرده شود در آن گواه اندازه او

فقالَ أحَدُهُمْ ذَرُوهُ في حِصَّتِي لأرْمِيَهُ بِحَجَرِ قِصَّتِي فإنَّها عُضْلَةُ

پس گفت یکی از ایشان بگذارید او را در حصه من تا بزنم او را به سنگ حکایت خود چرا که آن سخت ترین

العُقَدِ ومِحَكُّ المُنْتَقِدِ فَقَلَّدُوهُ في هذا الأمْرِ الذي عامَّةُ تَقْلِيدِ

گرهاست و آله سره کردنست پس ذمه او کردند درین امر امتحان ریاست را مثل

الخَوارِجِ أبا نَعامَةَ فأقْبَلَ على الكَهْلِ وقالَ اعْلَمْ أنِّي أُوالِي هذا الوالِيَ

ریاست دادن قوم خوارج ابا نعامه را و روآورد بر مرد میانه سال و گفت بدانکه هر آئینه من دوست میدارم این حاکم را

وأُرَقِّحُ حالِي بالبَيانِ الحالِي وكُنْتُ أسْتَعِينُ على تَقْوِيمِ أوَدِي في بَلَدِي

و اصلاح میکنم حال خود را بفصاحت شیرین و بودم که یاری میخواستم بر راست کردن کجی خود در شهر خود

٣٧

عقد ... است و هوا ... درین قریب ... است بقول ایشان ... کبیت قطری است ... ابن عمرو ... مسطر تعالی بوده ... ح شرح البیان الحاضر

بِسَعَةِ ذَاتِ يَدِي مَعَ قِلَّةِ عَدَدِي فَلَمَّا ثَقُلَ حَاذِي وَنَفِدَ زَادِي

بوسعت مال خود با کم بودن عدد عیال خود بس هرگاه گران شد پشت من و خرج شد مال قلیل من

أَهَمَّتْهُ مِنْ ارْتِجَائِي بِرَجَائِي وَدَعَوْتُهُ لِإِعَادَةِ رُوَائِي وَإِرْوَاءِ فَشَلِي بِالْوِفَادَةِ

آهنگ کردم او را از کنار سرای او بسبب امید خود و خواندم آن حاکم را برای بازگشتن خوبی هیبت خود و تازه کردن خود پس شاد و مائل شد حاکم از آمدن من

وَرَاحَ وَغَدَا بِالْإِفَادَةِ وَرَاحَ فَلَمَّا اسْتَأْذَنْتُهُ فِي الْمَرَاحِ إِلَى الْمُرَاحِ

و خوش کرد و صبح کرد بدادن مال و شب کرد پس هرگاه اذن خواستم از او در رفتن بسوے وطن

عَلَى كَاهِلِ الْمِرَاحِ قَالَ قَدْ أَزْمَعْتُ أَلَّا أُزَوِّدَكَ بَتَاتًا وَلَا أَجْمَعَ لَكَ

بالاے بیبانه و کتف نشاط گفت هر آئینه عزم کردم اینکه فراهم نکنم ترا توشه و جمع نکنم برائے تو

شَتَاتًا أَوْ تُنْشِئَ لِي أَمَامَ ارْتِحَالِكَ رِسَالَةً تُودِعُهَا شَرْحَ حَالِكَ حُرُوفُ

پراگندگی تا آنکه انشا کنی پیش از سفر خود کتابیکه سپاری آنرا بیان حال خود حروف

إِحْدَى كَلِمَتَيْهَا يَعُمُّهَا النَّقْطُ وَحُرُوفُ الْأُخْرَى لَمْ يُعْجَمْنَ قَطُّ وَقَدْ تَأَنَّيْتُ

یکے از دو کلمه آن فرا گرفته باشد آنرا نقطها و حروف کلمه دیگر منقوط نباشد هرگز و هر آئینه مهلت دادم

بِبَيَانِي حَوْلًا فَمَا أَحَارَ قَوْلًا وَنَبَّهْتُ فِكْرِي سَنَةً فَمَا ازْدَادَ إِلَّا سِنَةً وَ

بیان خود را یکسال پس جواب نداد سخنی و بیدار کردم اندیشه خود را تا سالی پس نیفزود مگر خواب را و

اسْتَعَنْتُ بِقَاطِبَةِ الْكُتَّابِ فَكُلٌّ مِنْهُمْ قَطَّبَ وَتَابَ فَإِنْ كُنْتَ صَدَعْتَ

یاری خواستم از جمیع منشیان پس هر یک از ایشان روی ترش کرد و برگشت پس اگر بوده که ظاهر کردی از

عَنْ وَصْفِكَ بِالْيَقِينِ فَأْتِ بِآيَةٍ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ فَقَالَ لَهُ لَقَدْ

صفت خود بتقیین پس بیار علامتی اگر هستی از راستگویان پس گفت کمل بد و هر آئینه

اسْتَسْعَيْتَ يَعْبُوبًا وَاسْتَسْقَيْتَ أُسْكُوبًا وَأَعْطَيْتَ الْقَوْسَ بَارِيَهَا وَأَنْزَلْتَ الدَّارَ بَانِيَهَا

دویدن خواستی از اسپ دونده و باران خواستی از ابر بارنده و دادی کمان را بتراشنده آن و فرود آوردی بخانه بناکننده آنرا

ثُمَّ فَكَّرَ رَيْثَمَا اسْتَجَمَّ قَرِيحَتَهُ وَاسْتَدَرَّ لِقْحَتَهُ وَقَالَ لَهُ أَلِقْ دَوَاتَكَ وَاقْرُبْ

بعد از آن اندیشه کرد باندازه که بقرار جمع آوردن خاطر خود و شیر طلبید از ناقه شیردار خود و گفت او را صوف بنید از دوات خود و نزدیک شو

وَخَلِّ أَذَاتَكَ وَاكْتُبِ الْكَرَمَ ثَبَّتَ اللهُ جَيْشَ سُعُودِكَ يَزِينُ وَاللُّؤْمُ

بگیر اسباب نوشتن خود را و بنویس بخشش قائم دارد خدا لشکر سعادت ترا آرائش میدهد بخل مغرو خوار باند

غَضَّ الدَّهْرُ جَفْنَ حَسُودِكَ يَشِينُ وَالْأَرْوَعُ يُثِيبُ وَالْمُعْوِرُ يَخِيبُ

زمانه پلک چشم حاسد ترا زشت میکند و صاحب اخلاق حمیده با داش نیک میدهد و بد کردار نومید میکند

وَالْحُلَاحِلُ يُضِيفُ وَالْمَاحِلُ يُخِيفُ وَالسَّمْحُ يُغَذِّي وَالْمَحِكُ يُقْذِي

و مهتر بزرگ ضیافت میکند و مکار در خوف می اندازد و سخی غذا میدهد و بخیل خاشاک بچشم می اندازد

وَالْعَطَاءُ يُنْجِي وَالْمِطَالُ يُشْجِي وَالدُّعَاءُ يَقِي وَالْمَدْحُ يُنَقِّي وَالْحُرُّ يَجْزِي وَالْإِلْطَاطُ

و بخشش نجات میدهد و درنگ حزن می آرد و دعا نگهدارد و ستایش پاک میکند و کریم پاداش نیک میدهد و پوشیدن حق

يُخْزِي وَاطِّرَاحُ ذِي الْحُرَمِ غَيٌّ وَمَحْرَمَةُ بَنِي الْآمَالِ بَغْيٌ وَمَا ضَنَّ إِلَّا غَبِينٌ وَ

رسوا کند و انداختن صاحب حرمت گمراهیست و ناکام داشتن امیدواران ظلم است و بخل نمیکند مگر بخیر و و

لَا غَبَنَ إِلَّا ضَنِينٌ وَلَا خَزَنَ إِلَّا شَقِيٌّ وَلَا قَبَضَ رَاحَةً تَقِيٌّ وَمَا فَتِئَ وَعْدُكَ

نقصان نکرده شود مگر بخیل و در گنجینه نکند مال را مگر بدبخت و در هم نکشد کفهای دست خود را پرهیزگار و همیشه وعده تو

يَفِي وَآرَاؤُكَ تَشْفِي وَهِلَالُكَ يُضِيءُ وَحِلْمُكَ يُغْضِي وَآلَاؤُكَ تُغْنِي وَ

وفا میشود و فکرهای تو شفای بخشند و ماه جبین تو روشن است و حلم تو چشم پوشی میکند و نعمتهای تو بی نیاز مے سازد و

أَعْدَاؤُكَ تُثْنِي وَحُسَامُكَ يُفْنِي وَسُؤْدُدُكَ يُغْنِي وَمُوَاصِلُكَ يَجْتَنِي وَمَادِحُكَ

دشمنان تو ثنا میگویند و شمشیر تو فنا میکند دشمن ترا و مهتری تو بلند میکند بزرگی ترا و ملاقات کننده تو میوه میچیند و ستایش کننده

يَقْتَنِي وَسَمَاحُكَ يُغِيثُ وَسَمَاؤُكَ تَغِيثُ وَدَرُّكَ يَفِيضُ وَرَدُّكَ يَغِيضُ

ذخیره میکند و جوانمردی تو نصرت میکند و آسمان تو باران مے بارد و خیر تو روان میشود و بازگردانیدن تو کم میکند روزی را

وَمُؤَمِّلُكَ شَيْخٌ كَدَّاهُ فِي وَلَيْسَ لَهُ شَيْءٌ أَمَّكَ بِظَنٍّ حِرْصُهُ يَثِبُ وَ

و امیدوار تو پیریست که شبیه میشود در اسیر و با ... او را چیزی نیست قصد کرده است ترا بامید که طمع او از آن مند میشود و

مَدَحَكَ بِنُخَبٍ مُهُورُهَا تَجِبُ وَمَا يُسْعِفُ وَأَوَاصِرُهُ تَشِفُّ وَأَطِرَّةُ

ستوده است ترا سخنهایی که ... مطلب او ... حسب ... و وسیلهای او ... میشود

يُجْتَذَبُ وَمَلَامُهُ يُجْتَنَبُ وَوَرَاءَهُ ضَفَفٌ مَسَّهُمْ شَظَفٌ وَحَصَّهُمْ جَنَفٌ وَ

محبوب ست وتكوهيدن او كناره كرده ميشود وپس او بسياري عيال است رسيده ايشانرا تنگي وبختي وتفرق كرد ايشانرا

عَمَّهُمْ قَشَفٌ وَهُوَ فِي دَمْعٍ يُجِيبُ وَوَلَهٍ يُذِيبُ وَهَمٍّ تَضَيَّفَ وَكَمَدٍ تَثَيَّفَ

ظلم وفرا گرفت ايشانرا ناخوشي حال واين شخص در اشكست كه جواب ميدهد واندوهيست كه ميگدازد و غميست كه مهمان شده وغم ميگذرد زياده شده

لِمَأْمُولٍ خُيِّبَ وَآمَالٍ شُيِّبَ وَعَدُوٍّ ذُئِّبَ وَوُجُودٍ تَغَيَّبَ وَلَمْ يَزِغْ وُدُّهُ فَيُغْضَبَ

بسبب مطلبيكه نوميد كرده است وامیدهای پیر کرده است و دشمنیکه ... و توانگري كه غائب شده و كجي نكرده است دوستی او تا خشم كرده شود

وَلَا خَبُثَ عُودُهُ فَيُقْضَبَ وَلَا انْفَثَّ صَدْرُهُ فَيُنْقَضَ وَلَا انْشَزَ وَصْلُهُ فَيُبْغَضَ

و ناپاك نيست چوب او تا بريده شود و نه ورد ميده است سينه او تا شكسته شود و نه سر كشيده است ملاقات او تا دشمني داشته شود

وَمَا يَقْتَضِي كَرَمُكَ نَبْذَ حُرَمِهِ فَبَيِّضْ أَمَلَهُ بِتَخْفِيفِ أَلَمِهِ يَثْبُتْ حَمْدُكَ بَيْنَ

ونمي خواهد كرم تو انداختن آبروي او را پس روا كن حاجت او را بسبب كردن اندوه او منتشر كند ستايش ترا ميانه

عَالَمِهِ بَقِيتَ لِإِمَاطَةِ شَجَبٍ وَإِعْطَاءِ نَشَبٍ وَمُدَاوَاةِ شَجَنٍ وَمُرَاعَاةِ يَفَنٍ

اهل زمانه خود باقي باشي براي دور كردن اندوه و دادن مال و دوا كردن اندوهگين و رعايت كردن پير فرتوت

مَوْصُولًا بِخَفْضٍ وَسُرُورٍ غَضٍّ مَا غَشِيَ مَعْهَدٌ غَنِيٌّ أَوْ خَشِيَ وَهْمٌ غَبِيٌّ وَالسَّلَامُ

پيوسته بعيش و شادماني تازه مادام كه قصد كرده شود محل حاجت توانگر و ترسيده شود از گمان غلط گوئي و سلامت باشي

فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ إِمْلَاءِ رِسَالَتِهِ وَجَلَّى فِي هَيْجَاءِ الْبَلَاغَةِ عَنْ بَسَالَتِهِ أَرْضَتْهُ الْجَمَاعَةُ

پس هرگاه فارغ شد از نوشتن رساله خود و ظاهر كرد دليري در معركه بلاغت ... راضي كردا و را جماعت

فِعْلًا وَقَوْلًا وَأَوْسَعَتْهُ حَفَاوَةً وَطَوْلًا ثُمَّ سُئِلَ مِنْ أَيِّ الشُّعُوبِ نِجَارُهُ وَفِي

از روي كار و از روي گفتن و فراخ ساخت او را از مهرباني و انعام پس از آن پرسيده شد كه از كدام قبائل است اصل او و در

أَيِّ الشِّعَابِ وِجَارُهُ فَقَالَ نَظْم غَسَّانُ أُسْرَتِي الصَّمِيمَهْ وَسُرُوجُ تُرْبَتِي

كدامي راههاست خانه او پس گفت غسان گروه خويشان خالص من ست * و بلده سروج سرزمين

الْقَدِيمَهْ فَالْبَيْتُ مِثْلُ الشَّمْسِ إِشْرَاقًا وَمَنْزِلَةٌ جَنَّتُهُ وَالرَّبْعُ كَالْفِرْدَوْسِ

قديم من ست * پس خانه من مثل آفتاب روشنی ست و در پايگاه بزرگ * و منزل من مثل جنت ست

مَطِيَّبَةٌ ﴿ وَمُنَزَّهَةٌ وَقِيمَةٌ ﴿ وَاهًا لِعَيْشٍ كَانَ لِي ﴿ فِيهَا وَلَذَّاتٍ عَمِيمَةٍ

از روی خوشی و پاکیزگی و بهای قدر ﴿ عجیب ست برای زندگی که بوده است مرا در سروج و لذتهاے تمام ﴿

أَيَّامَ أَسْحَبُ مُطْرَفِي ﴿ فِي رَوْضِهَا مَاضِي الْعَزِيمَةِ ﴿ أَخْتَالُ فِي بُرْدِ

یاد ایامیکه میکشیدم ردای خود را در باغهای آن بجا ایکه جاری بود قصد من ﴿ بخرامیدم در چادر

الشَّبَابِ ﴿ وَأَجْتَلِي النِّعَمَ الْوَسِيمَةَ ﴿ لَا أَتَّقِي نُوَبَ الزَّمَانِ وَلَا حَوَادِثَهُ الْمُلِمَّةَ

جوانی ﴿ و میدیدم نعمتهاے نیکو را ﴿ نمی ترسیدم حوادث زمانه را ﴿ و نه سختیهای زمانه را که لاحق بلا ست ﴿

فَلَوَ انَّ كَرْبًا مُتْلِفٌ ﴿ لَتَلِفْتُ مِنْ كَرْبِي الْمُقِيمَةِ ﴿ أَوْ يُفْتَدَى عَيْشٌ مَضَى لَفَدَتْهُ

پس اگر ثابت شدی که هر آئینه اندوه هلاک ست ﴿ هر آئینه هلاک میشدم از اندوه پاینده خود ﴿ یا خرید کرده میشد زندگی که گذشت هر آئینه خریدی آنرا

مُهْجَتِي الْكَرِيمَةُ ﴿ فَالْمَوْتُ خَيْرٌ لِلْفَتَى ﴿ مِنْ عَيْشِهِ عَيْشَ الْبَهِيمَةِ ﴿ تَقْتَادُهُ

جان من که عزیز ست ﴿ پس مردن نیکوتر ست برای جوان ﴿ از زندگی کردن او مثل زندگی چارپایه ﴿ میکشد او را

الصَّغَارُ إِلَى الْعَظِيمَةِ ﴿ وَالْهَضِيمَةِ ﴿ وَتَرَى السِّبَاعَ تَنُوشُهَا أَيْدِي الضِّبَاعِ

حلقه خواری ﴿ بسوی بلاهای بزرگ و شکننده ﴿ و می بینی درندگان را که میگیرد آنها را دستهای کفتار آن

الْمُسْتَضِيمَةِ ﴿ وَالذَّنْبُ لِلْأَيَّامِ لَوْ ﴿ لَا شُؤْمُهَا لَمْ تَنْبُ شِيمَةٌ ﴿ وَلَوِ اسْتَقَامَتْ كَانَتِ

مغلوب و ذلیل ﴿ و گناه برای ایام ست اگر ﴿ نبودی شومی ایام مختلف نمیشد عادت ﴿ و اگر زمانه راست می بود میشدند

الْأَحْوَالُ فِيهَا مُسْتَقِيمَةً ﴿ ثُمَّ إِنَّ خَبَرَهُ نَمَا إِلَى الْوَالِي فَمَلَأَ فَاهُ بِاللَّآلِي وَ

احوال روم و ران مستقیم و درست ﴿ بستر هر آئینه رسید خبر او طرف حاکم پس پر کرد دهان او را از مروارید ها و

سَامَهُ أَنْ يَنْضَوِيَ إِلَى أَحْشَائِهِ ﴿ وَيَلِيَ دِيوَانَ إِنْشَائِهِ ﴿ فَأَحْسَبَهُ الْحِبَاءُ

تکلیف کرد او را بسوی اینکه بپیوندد طرف اتباع او ﴿ و متولی شود دیوان انشای او را ﴿ پس کافی شد او را عطای جماعت

وَظَلَفَهُ عَنِ الْوِلَايَةِ الْإِبَاءُ ﴿ قَالَ الرَّاوِي وَكُنْتُ عَرَفْتُ عُودَ شَجَرَتِهِ قَبْلَ إِينَاعِ

و مانع آمد او را از والی شدن اعراض او ﴿ و گفت راوی و بودم که می شناختم شاخ درخت او را پیش از رسیدن

ثَمَرَتِهِ ﴿ وَكِدْتُ أُنَبِّهُ عَلَى عُلُوِّ قَدْرِهِ قَبْلَ اسْتِنَارَةِ بَدْرِهِ ﴿ فَأَوْحَى إِلَيَّ

بار او ﴿ و نزدیک بودم که بیاگاهم بر بلندی رتبه او پیش از روشن شدن ماه کامل او ﴿ پس اشارت کرد بسوی من

يا ماصّ جفنيه أن لا أجرّد غضبه من جفنه فلما خرج بطين الخرج وفصل

باشارهٔ چشم خود اینکه برهنه نکنم شمشیر را از غلاف او پس هرگاه برآمد مشتی که پر بود خورجین او و جدا شد

فأزّ أبا الفتح شيعته قاضيا حق الرعاية ولاحيا له على رفض الولاية

بجانبیکه رسیده بود و ظفر همراه او چندگام رفتیم برای ادا کردن حق رعایت او و ملامت کننده بودم او را بر ترک حکومت دیوان

فأعرض متبسما وأنشد مترنما لجوب البلاد مع المتربة أحب إلي

پس گردانید بجانبیکه تبسم میکرد و خواند شعر را که سراینده بود هرآئینه قطع بلاد با فقر دوست تر است بسوی من

من المرتبة لأن الولاة لهم نبوة ومعتبة يا لها معتبة وما فيهم

از منزلت چراکه هرآئینه حاکمان برای آنها غلظت است و عتاب است ای مردم عجیب است آن عتاب و نیست در والیان کسیکه

من يرب الصنيع ولا من يشيد ما رتبه فلا يخدعنك لمع السراب

اصلاح کند احسان را و نیست کسیکه تمام کند چیزی را که ترتیب داده است او را پس هرآئینه فریب ندهد ترا درخشیدن سراب

ولا تأت أمرا إذا ما اشتبه فكم حالم سرّه حلمه وأدركه الروع لما انتبه

و میا کاری را وقتیکه مشتبه شود پس بسیار بیننده خواب که خوش کرد او را خواب او و دررسید او را ترس وقتیکه بیدار شد

المقامة السابعة البرقعيدية حكى الحارث بن همام قال

مقامه هفتم منسوب به برقعید حکایت کرد حارث پسر همام گفت

أزمعت الشخوص من برقعيد وقد شمت برق عيد فكرهت الرحلة

عزم کردم برآمدن را از برقعید … و دیدم آثار عید را پس ناپسند داشتم

عن تلك المدينة أو أشهد بها يوم الزينة فلما

کوچیدن را ازین شهر تا آنکه حاضر شوم در آن شهر روز آرایش پس هرگاه

أظل بفرضه ونفله وأجلب بخيله ورجله اتبعت السنة في

نزدیک شد آن روز بفرض خود و نفل خود … پیروی کردم طریقهٔ نبوی را در

لبس الجديد وبرزت مع من برز للتعييد وحين التأم جمع المصلى

پوشیدن جامهٔ نو و بیرون آمدم با کسیکه بیرون آمده برای رفتن عیدگاه و وقتیکه فراهم آمد گروه عیدگاه

وَانْتَظَمَ وَاَخَذَ الزِّحَامُ بِالْكَظَمِ طَلَعَ شَيْخٌ فِي شَمْلَتَيْنِ مَحْجُوبُ الْمُقْلَتَيْنِ

و آراسته شد و گرفت انبوه مردم برآمدن نفس را ظاهر شد پیری در دو گلیم پرده داشته شده بر دو چشم او

وَقَدِ اعْتَضَدَ شِبْهَ الْمِخْلَاةِ وَاسْتَقَادَ لِعَجُوزٍ كَالسِّعْلَاةِ فَوَقَفَ وَقْفَةَ

و هر آئینه در بازو آویخته بود چیزی بصورت توبره قائد در راه بر گرفت پیرزنی را مثل زن غول پس ایستاد ایستادن کسیکه

مُتَهَافِتٍ وَحَيَّى تَحِيَّةَ خَافِتٍ وَلَمَّا فَرَغَ مِنْ دُعَائِهِ اَجَالَ خَمْسَهُ

سبک شده و سلام کرد مثل سلام کردن بسیت آواز و هرگاه فارغ شد از دعای خود گردانید پنجه خود را

فِي وِعَائِهِ فَاَبْرَزَ مِنْهُ رِقَاعًا قَدْ كُتِبْنَ بِاَلْوَانِ الْاَصْبَاغِ فِي اَوَانِ الْفَرَاغِ

در آوند خود پس بیرون آورد از آن رقعه‌ها را که هر آئینه مکتوب بود برنگهای مختلف در ایام فرصت

فَنَاوَلَهُنَّ عَجُوزَهُ الْحَيْزَبُونَ وَاَمَرَهَا بِاَنْ تَتَوَسَّمَ الزَّبُونَ فَمَنْ آنَسَتْ

پس داد آن رقعه‌ها پیرزن خود را که بسن رسیده قوی بود و حکم کرد او را بآنکه در یابد مشتری را پس کسیکه دید عجوزه

نَدَى يَدَيْهِ اَلْقَتْ وَرَقَةً بَيْنَ يَدَيْهِ فَاَتَاحَ لِيَ الْقَدَرُ الْمَعْتُوبُ رُقْعَةً

عطای او بیش او بنهاد ورقه را از آن رقعه‌ها پس مقدر کرد برای من تقدیر خشم گرفته شده پاره کاغذ که

فِيهَا مَكْتُوبٌ نَظْمٌ لَقَدْ اَصْبَحْتُ مَوْقُوذًا ❊ بِاَوْجَاعٍ وَاَوْجَالِ

در آن نوشته بود هر آئینه گشتم مضروب بضرب سخت ❊ بدردها و ترسها

وَمَمْنُوًّا بِمُخْتَالٍ ❊ وَمُحْتَالٍ وَمُغْتَالٍ ❊ وَخَوَّانٍ مِنَ الْاِخْوَانِ ❊ قَالٍ لِاِقْلَالِي

و آزموده شده بمتکبر ❊ و بسیار حیله گر ناگاه کشنده ❊ و بسیار خائن از برادران ❊ دشمنی کننده بمن بسبب فقر من ❊

وَعُمَّالٍ مِنَ الْعُمَّالِ ❊ فِي تَضْلِيعِ اَعْمَالِي ❊ فَكَمْ اُصْلَى بِاِذْحَالٍ ❊ وَاِمْحَالٍ وَتَرْحَالِ

و سعی کنندگان از عاملان ❊ در کج کردن کارهای من ❊ پس بسا تا چند بسوزم من در بدی و تهمت ❊ و فقر و کثرت سفر ❊

وَكَمْ اَخْطِرُ فِي بَالٍ ❊ وَلَا اَخْطُرُ فِي بَالِ ❊ فَلَيْتَ الدَّهْرَ لَمَّا جَارَ ❊ اَطْفَالِي اَطْفَالِي

و تا چند خرامم در جامه کهنه ❊ و خطور نمیکنم در دل کسی ❊ پس کاش زمانه وقتیکه جور میکرد ❊ و میگشت برای من بچگان مرا

فَلَوْلَا اَنَّ اَشْبَالِي ❊ اَغْلَالِي وَاَغْلَالِي ❊ لَمَا جَهَّزْتُ آمَالِي ❊ اِلَى آلٍ وَلَا وَالِي

پس اگر نمیبود هر آئینه طوقهای من ❊ قیدهای من ❊ هر آئینه آماده نمیکردم آرزوهای خود ❊ بسوی خویشان و نه بسوی حاکم

وَلَا جَرَرْتُ أَذْيَالِي • عَلَى مَسْحَبِ إِذْلَالِي • فَمِحْرَابِي أَحْرَى بِي • وَأَسْمَالِي لِي

نمی کشیدم دامنهای خود را بر محل خواری خود • پس طاق مسجد من سزاوار تر است بمن و جامهای کهنه من

أَسْمَالِي فَهَلْ حُرٌّ يَرَى تَخْفِيفَ • أَثْقَالِي بِمِثْقَالِ • وَيُطْفِي حَرَّ بَلْبَالِي • بِسِرْبَالٍ

بلند تر است مرا • پس آیا هست کریمی که ببیند سبک کردن • گرانیهای من به یک مثقال • و فرو کند گرمی اندوه من • به پیراهن

وَسِرْوَالٍ • قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَلَمَّا اسْتَعْرَضْتُ حُلَّةَ الْأَبْيَاتِ تُقْتُ إِلَى

و زیر جامه • گفت حارث پسر همام پس هرگاه عرض پیدا داشتم جامه زیبائی ابیات را آرزومند شدم طرف

مَعْرِفَةِ مُلْحِمِهَا وَرَاقِمِ عَلَمِهَا فَنَاجَانِي الْفِكْرُ بِأَنَّ الْوُصْلَةَ إِلَيْهِ الْعَجُوزُ وَأَفْتَانِي

شناختن بافنده آن و نگارنده علم آن پس نهان گفت بمن اندیشه باینطور که وسیله بسوی او پیر زن است فتوی داد مرا

بِأَنَّ حُلْوَانَ الْمُعَرِّفِ يَجُوزُ فَرَصَدْتُهَا وَهِيَ تَسْتَقْرِي الصُّفُوفَ صَفًّا

باینکه مزد وری آگاهنده روا است پس منتظر شدم او را حال آنکه او جستجو میکرد صفها را صف را

صَفًّا وَتَسْتَوْكِفُ الْأَكُفَّ كَفًّا كَفًّا وَمَا إِنْ نَجَحَ لَهَا عَنَاءٌ وَلَا يَرْشَحُ لَهَا

بعد صف و چکیدن میخواست دستها را دست را بعد دست و حاجت روا نمیکرد او را مشقت و چکانیده نمیشد مر

يَدُهَا إِنَاءٌ فَلَمَّا أَكْدَى اسْتِعْطَافُهَا وَكَدَّهَا مَطَافُهَا عَادَتْ بِالِاسْتِرْجَاعِ

دست او آوندی پس هرگاه نافع نشد نرمی کردن او و رنج رسانید او را گردیدن او رجوع نمود باسترجاع

وَمَالَتْ إِلَى ارْتِجَاعِ الرِّقَاعِ وَأَنْسَاهَا الشَّيْطَانُ ذِكْرَ رُقْعَتِي فَلَمْ تَعُجْ إِلَى

و میل کرد بسوی باز گرفتن رقعها و فراموش ساخت او را شیطان یاد رقعه من پس باز نگشت بسوی

بُقْعَتِي وَآبَتْ إِلَى الشَّيْخِ بَاكِيَةً لِلْحِرْمَانِ شَاكِيَةً تَحَامُلَ الزَّمَانِ فَقَالَ إِنَّا لِلّٰهِ

مکان من و باز آمد بسوی پیر حالیکه گریان بود بسبب حرمان شکوه کننده بود مشقت زمانه را پس گفت شیخ هر آئینه ما برای خدائیم

وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللّٰهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ ثُمَّ أَنْشَدَ نظم لَمْ يَبْقَ

و می سپاریم کار خود را بسوی خدای تعالی و نیست عدول از معصیت و نیست قوت بر عبادت مگر بسبب خدای تعالی و نظم شعر باقی نماند

صَافٍ وَلَا مُصَافٍ • وَلَا مَعِينٌ وَلَا مُعِينٌ • وَفِي الْمَسَاوِي بَدَا التَّسَاوِي فَلَا

خالص و نه صادق در محبت • و نه کریم و نه اعانت کننده • و در بدیها ظاهر شد مساوات • پس نه

٤٤

أمينٌ ولا ثمينٌ ثمّ قال لها مَنّي النفسَ وعِديها واجمعي الرقاعَ وعُدّيها

امین و بسندہ است و نہ گران بہا بعدہ گفت شیخ او را آرزو دہ نفس او را و وعدہ کن او را و جمع کن رقعہا را و شمار کن انہا را

فقالت لقد عددتُها لمّا استعدتُها فوجدتُ يدَ الضياعِ قد غالتْ

پس گفت بیرزن ہر آئینہ شمردم آنرا وقتیکہ باز پس گرفتم آنرا پس یافتم دست ضایع کردن را ہر آئینہ ہلاک کرد

إحدى الرقاعِ فقال تعساً لكِ يا لَكاعِ أأُحرَمُ منكِ القنصَ والحبالةَ

یکی را از رقعہا　پس گفت شیخ ہلاکے باد ترا ای حقیرہ آیا محروم شدی وا ے ترا شکار را و دام را

والقبسَ والذبالةَ إنّها لضغثٌ على إبالةٍ فانصاعتْ تقتصُّ مدرجَها

و پارہ آتش را و فتیلہ را ہر آئینہ این حالت بتحقیق باری بر بار بزرگ است پس برگشت آن زن کہ بجست راہ خود را

وتنشدُ مُدْرَجَها فلمّا دانتني قرنتُ بالرقعةِ درهماً وقطعةً وقلتُ

و بجست رقعہ خود را پس ہر گاہ نزدیک شد بمن پیوستم با رقعہ کہ داشتم درہم را و پارہ درہم را و گفتم

لها إن رغبتِ في المشوفِ المُعلَمِ وأشرتُ إلى الدرهمِ فبوحي بالسرِّ المبهمِ

اگر خواہش کنی در درہم صاف منقش و اشارت کردم بسوی درہم پس ظاہر کن راز مخفی را

وإن أبيتِ أن تشرحي فخذي القطعةَ واسرحي فمالتْ إلى استخلاصِ

و اگر انکار کنی از بیان آن پس بگیر پارہ درہم و برو پس خواہش کرد بسوے خاص کردن

البدرِ التمِّ والأبلجِ الأشمِّ وقالتْ دعْ جدالَكَ وسلْ عمّا بدا لكَ فاستطلعتُها

بدر کامل و روشن بزرگ و گفت بگذار خصومت خود را و بپرس از انچہ پدید آمدہ است ترا پس آگاہی خواستم

طِلْعَ الشيخِ وبلدتِهِ والشعرِ وناسجِ بُردتِهِ فقالتْ إنّ الشيخَ من

از خبر شیخ و وطن او را و خبر شعر و بافندہ جامہ مخطط او پس گفت کہ ہر آئینہ پیر از

أهلِ سروجَ وهو الذي وشّى الشعرَ المنسوجَ ثمّ خطفتْ

اہل سروج است و او کسے ست کہ زینت داد شعر بافتہ را پس ربود

الدرهمَ خطفةَ الباشقِ ومرقتْ مروقَ السهمِ الراشقِ فخالجَ قلبي

درہم را بچو ربودن باشہ صید را و گذشت بچو در گذشتن تیر انداختہ شدہ و از صید پس پیدا شد در دل من

٤٥

أنّ أبا زيدٍ هو المشارُ إليه وأنّه تحرّك لمصابه بناظريه وآثرتُ أن أفاجئه

که ابو زید هست که اشاره کرده شده است بسوی او و بیقرار گشت اندوه من بسبب مصیبت او بهر دو چشمش و اختیار کردم اینکه ناگاه در سر او آیم

وأنا جيئت لأعجُم عودَ فراستي فيه وما كنتُ لأصل إليه إلّا بتخطّي رقابِ

ورا آزمایم اورا تا بیازمایم چوب و آتش خود را در وی و نبودیم تا برسم بسوی او مگر بتجاوز کردن گردنهای

الجمعِ المنهيّ عنه في الشرع وعِفتُ أن يتأذّى بي قومٌ أو

جماعت که ممنوع است در شرع و کراهت کردم اینکه ازیت یابد از من قوم یا

يسري إليّ لومٌ فتسدّدتُ بمكاني وجعلتُ شخصه قيدَ عياني إلى

درگذرد بسوی من ملامت پس ملازم شدم بجای خود و گردانیدم جثه اورا بند نظر خود تا آنکه

أن انقضت الخطبة ووجبت الوثبة فخففتُ إليه وتوسّمتُه على

بسر آمد خطبه و واجب شد برخاستن پس زود رسیدم بسوی او و دریافتم اورا بر

التحام جفنيه فإذا الألمعيّة ألمعيّة ابن عبّاسٍ والفراسة فراسة إياس

پیوسته شدن هر دو پلک وی پس ناگاه زیرکی من زیرکی ابن عباس بود و فراست من فراست ایاس بود

فعرّفته حينئذٍ شخصي وآثرتُه بأحد قُمُصي وأهبتُ به إلى قرصي فهشّ

پس شناسا کردم بابو زید آنگاه خود را و گزیدم اورا بیکی از قمیصهای خود و خواندم اورا بسوی گرده نان خود پس شاد شد

لمعارفتي وعرفاني ولبّى دعوة رُغفاني وانطلق ويدي زمامه وظلّي

از نیکوئی من و شناختن من و قبول کرد دعوت نانهای من پس رفت بحالیکه دست من مهار او بود و سایه من

أمامه والعجوز ثالثة الأثافي والرقيب الذي لا يخفى عليه خافٍ فلمّا

پیش او و پیرزن سوم از سنگهای دیگدان بود و نگهبانیکه پوشیده نیست بر وی چیزی نهفته ای خدای تعالی و هرگاه

استحلس وكنتي وأحضرته عُجالة مُكنتي قال لي يا حارثُ أمعنا ثالث

ملازم شد خانه مرا و حاضر آوردم اورا ماحضر قدرت خود گفت اسے ای حارث آیا با ماست سوم

فقلتُ ليس إلّا العجوز قال ما دونها سرٌّ محجوز ثمّ فتح

پس گفتم نیست مگر پیرزن پس گفت نیست نزد او راز باز داشته شده پس بستر کشاد

كَرِيمَتَيْهِ وَتَرَاأَى بِتَوْأَمَتَيْهِ فَإِذَا سِرَاجَا وَجْهِهِ يَتَّقِدَانِ كَأَنَّهُمَا الْفَرْقَدَانِ

و چشمان خود را و درخشانید و چشمان خود را پس ناگاه دو چراغ روی او روشن شدند گویا که آن هر دو دو ستاره اند

فَابْتَهَجْتُ بِسَلَامَةِ بَصَرِهِ وَعَجِبْتُ مِنْ غَرَائِبِ سِيَرِهِ وَلَمْ يُقْنِعْ قَرَارٌ

پس شاد شدم بسلامت بینائی او و شگفت داشتم از نوادر سیرتهاے او و باقی نماند مرا آرام

وَلَا طَاوَعَنِي اصْطِبَارٌ حَتَّى سَأَلْتُهُ مَا دَعَاكَ إِلَى التَّعَامِي مَعَ

و اطاعت نکرد مرا شکیب تا آنکه پرسیدم او را چه چیز خواند ترا بسوے کور ظاهر کردن با وجود

سَيْرِكَ فِي الْمَعَامِي وَجَوْبِكَ الْمَوَامِي وَإِيغَالِكَ فِي الْمَرَامِي فَتَظَاهَرَ

رفتن تو در راههای نادانسته و بریدن تو صحراها را و نیز رفتن تو در شهرها پس مدد طلب نمود

بِاللُّكْنَةِ وَتَشَاغَلَ بِاللُّهْنَةِ حَتَّى إِذَا قَضَى وَطَرَهُ أَتْأَرَ إِلَيَّ نَظَرَهُ وَأَنْشَدَ

از لکنت و مشغول شد بطعام ناشتا تا وقتیکه روا کرد حاجت خود را تیز کرد بسوے من نظر خود را و خواند

نظم وَلَمَّا تَعَامَى الدَّهْرُ وَهُوَ أَبُو الْوَرَى ۞ عَنِ الرُّشْدِ فِي أَنْحَائِهِ وَمَقَاصِدِهْ

شعر و هرگاه کور نمود خود را زمانه حال آنکه او پدر عالم ست ۞ از راه راست در طریقهاے خود و اغراض خود

تَعَامَيْتُ حَتَّى قِيلَ إِنِّي أَخُو عَمًى ۞ وَلَا غَرْوَ أَنْ يَحْذُو الْفَتَى حَذْوَ وَالِدِهْ ثُمَّ

کور نمودم خود را تا آنکه گفته شد هر آئینه من صاحب کوری هستم ۞ و شگفت نیست که کار کند پسر مثل کار پدر خود ۞ پس از ان

قَالَ لِيَ انْهَضْ إِلَى الْمُخْدَعِ فَأْتِنِي بِغَسُولٍ يَرُوقُ الطَّرْفَ وَيُنَقِّي الْكَفَّ وَ

گفت برخیز و برو طرف حجره پس بیار برای من آنچه دست بآن شویند که روشن بار چشم را و پاک کند پنجه را و

يُنَعِّمُ الْبَشَرَةَ وَيُعَطِّرُ النَّكْهَةَ وَيَشُدُّ اللِّثَةَ وَيُقَوِّي الْمَعِدَةَ وَلْيَكُنْ نَظِيفَ

نیکو کند ظاهر جلد را و خوشبو کند هوای دهن را و محکم کند گوشت گرداگرد دندان را و قوت دهد معده را و باید که باشد پاکیزه

الظَّرْفِ أَرِيجَ الْعَرْفِ فَتِيَّ الدَّقِّ نَاعِمَ السَّحْقِ يَحْسَبُهُ اللَّامِسُ ذَرُورًا

آوند دمیده خوشبو تازه کوفته نیکو سائیده گمان کند او را لمس کننده زرور

وَيَخَالُهُ النَّاشِقُ كَافُورًا وَاقْرُنْ بِهِ خِلَالَةً نَقِيَّةَ الْأَصْلِ مَحْبُوبَةَ الْوَصْلِ

و خیال کند او را بوینده کافور و نزدیک کن بآن خلالیکه پاکیزه اصل باشد و دوست داشته شده باشد وصل او

أنيقة الشكل مِدْفاة إلى الأكل لها نحافة الصب وصقالة العضب وآلة
نيكو صورت باشد خواننده طرف خوردن براى او لاغرى عاشق باشد وصفاى شمشير و آله

الحرب ولدونة الغصن الرطب قال فنهضت فيما أمر لادراعه
جنگ باشد اى تيزى وصفا ونرمى شاخ تر گفت حارث پس برخاستم در چيزيكه حكم كرده بود تا دور كنم از و

الغمر ولم أدر إلى أنه قصد أن يخدع بإدخالي المخدع ولا تظنيت
بوى گوشت و چربى را و گمان نبرده بودم بسوى اينكه هر آيينه او قصد كرده است فريب را بدر آوردن من حجره را و گمان نه بردم

أنه سخر من الرسول في استدعاء الخلال له والغسول فلما عدت
هر آيينه او استهزا كرده است از فرستاده شده در طلب كردن خلال و غسول پس هرگاه بازگشتم

بالملتمس في أقرب من رجع النفس وجدت الجو قد خلا والشيخ
با مطلوب ابو زيد در نزديك تر از باز آمدن دم يافتم مكان را كه هر آيينه خالى ست و پير مرد

والشيخة قد أجفلا فاستشطت من مكره غضبا وأوغلت في إثره طلبا
و پيرزن هر آيينه رفتند پس برافروخته شدم از فريب او از روى خشم و شتافتم در پى او از روى طلب

فكان كمن قمس في الماء أو عرج به إلى عنان السماء

پس بود مثل كسيكه فرو رفت در آب يا بالا برده شد طرف ابر آسمان

المقامة الثامنة المعرية

مقامه هشتم مشهور به معريه

أخبر الحارث بن همام قال رأيت من أعاجيب الزمان
خبر داده است حارث پسر همام گفت ديدم از شگفت ترين زمانه

أن تقدم خصمان إلى قاضي معرة النعمان أحدهما قد ذهب منه
اينكه پيش آمدند دو خصومت كننده طرف قاضى شهر معره كه قريب كوه نعمان ست يكى از ان هر دو بود كه هر آيينه رفته بود از و

الأطيبان والآخر كأنه قضيب البان فقال الشيخ أيد الله القاضي كما
خوردن و جماع كردن و ديگر از انها گويا كه او شاخ درخت بان بوده است پس گفت شيخ مدد كند خدا تعالى قاضى را چنانكه

أيد به المتقاضي أنه كانت لي مملوكة رشيقة القد أسيلة الخد صبور
قوى كرده است با و طلب كننده حق را هر آيينه شان اين ست كه بود براى من كنيزى سوزن الست بالا كشيده رخسار صبر كننده

٤٨

عَلَى الكَدِّ، تَخُبُّ أَحْيَانًا كَالنَّهْدِ، وَتَرْقُدُ أَطْوَارًا فِي المَهْدِ، وَتَجِدُ فِي تَمُّوزَ

بر مشقت پویه میرود و در اوقات مثل اسپ جسیم و میخوابد هنگامهاء در گهواره و میابد در گرما

مَسَّ البَرْدِ، ذَاتُ عَقْلٍ وَعِنَانٍ، وَحَدٍّ وَسِنَانٍ، وَكَفٍّ بِبَنَانٍ، وَفَمٍ بِلَا أَسْنَانٍ،

سودن سرمارا صاحب بستگی و رشته و صاحب بستنها است و خداوند تیزی و تندی و پنجه با سر انگشتان و دهان بی دندان است

تَلْدَغُ بِلِسَانٍ نَضْنَاضٍ، وَتَرْفُلُ فِي ذَيْلٍ فَضْفَاضٍ، وَتُجَلَّى فِي سَوَادٍ وَبَيَاضٍ،

میگزد بزبان جنباننده زبان و میخرامد در دامان وسیع و نمودار میشود در سیاهی و سپیدی

وَتُسْقَى وَلَكِنْ مِنْ غَيْرِ حِيَاضٍ، نَاصِحَةٌ خُدَعَةٌ، خُبَأَةٌ طُلَعَةٌ، مَطْبُوعَةٌ عَلَى

و آب داده میشود مگر از غیر حوضها و وزنده نیست فریبنده بسیار پنهان و بسیار خودنماست ساخته شده است بر

المَنْفَعَةِ، وَمِطْوَاعَةٌ فِي الضِّيقِ وَالسَّعَةِ، إِذَا قَطَعْتَ وَصَلَتْ، وَمَتَى فَصَلْتَهَا

سودمندی و بسیار طاعت کننده است در تنگی و فراخی و قتیکه بریدی جامه را پیوند دهد و هرگاه جدا کنی او را

عَنْكَ انْفَصَلَتْ، وَطَالَمَا خَدَمَتْكَ فَجَمَّلَتْ، وَرُبَّمَا جَنَتْ عَلَيْكَ فَآلَمَتْ

از خود جدا شود و بسیار او خدمت کند ترا پس زینت دهد ترا و بیشتر گنهگار شود بر تو پس اندوه داد ترا

وَمَلْمَلَتْ، وَإِنَّ هَذَا الفَتَى اسْتَخْدَمَنِيهَا لِغَرَضٍ، فَأَخْدَمْتُهُ إِيَّاهَا بِلَا عِوَضٍ

و بیقرار کرد و هر آینه این جوان خواست از من خدمت او را بسبب حاجت پس خادم کردم برای او مملوکه را بغیر عوض

عَلَى أَنْ يَجْتَنِيَ نَفْعَهَا، وَلَا يُكَلِّفَهَا إِلَّا وُسْعَهَا، فَأَوْلَجَ فِيهَا مَتَاعَهُ، وَأَطَالَ

برآنکه بچیند و بگیرد سود او را و تکلیف نه دهد او را مگر بحسب توانائی آن پس داخل کرد در و متاع خود را و دراز کرد

بِهَا اسْتِمْتَاعَهُ، ثُمَّ أَعَادَهَا إِلَيَّ وَقَدْ أَفْضَاهَا، وَبَذَلَ عَنْهَا قِيمَةً لَا أَرْضَاهَا،

بآن مملوکه فائده گرفتن خود را پس از آن باز داد او را بمن و حال آنکه هردو راه او را یک کرده و داد از آن قیمتی که راضی نمیشوم بآن

فَقَالَ الحَدَثُ: أَمَّا الشَّيْخُ فَأَصْدَقُ مِنَ القَطَا، وَأَمَّا الإِفْضَاءُ فَفَرَطَ عَنْ خَطَإٍ،

پس گفت نوجوان لیکن پیر پس راست گوتر است از مرغ سنگخوار و لیکن افضا پس صادر شد غیرا از قصد

وَقَدْ رَهَنْتُهُ عَنْ أَرْشِ مَا أَوْهَنْتُهُ، مَمْلُوكًا لِي مُتَنَاسِبَ الطَّرَفَيْنِ،

و هر آینه گرو دادم او را بر تاوان چیزیکه سست کردم او را بنده خود را که همگی مملوک منست متناسب هر دو طرف او

٣٩

مُنْتَسِبًا إِلَى الْقُيُونِ نَقِيًّا مِنَ الدَّرَنِ وَالشَّيْنِ يُقَارِنُ مَحَلُّهُ سَوَادَ الْعَيْنِ

کہ نسبت داشت طرف حدادان پاک ہست از چرک　　وعیب نزدیک ہست جاے او سیاہی چشم را

يُفْشِي الْإِحْسَانَ وَيُنْشِئُ الْاِسْتِحْسَانَ وَيُغَذِّي الْإِنْسَانَ وَيَتَحَامَى

ظاہر میکند نیکے را　　وپیدا میکند خوبی وخوش آیندگی را و خورش مید ہد مردم دیدہ را و نگاہ میدارد

اللِّسَانَ إِنْ سُوِّدَ جَادَ أَوْ وُسِمَ أَجَادَ وَإِذَا زُوِّدَ زَادَ وَهَبَ الزَّادَ وَمَتَى اسْتُزِيدَ

زبان را اگر سیاہی دور کردہ شود بخشش کند و اگر نشان کند نیکو سازد و عیکہ توشہ دادہ شود بخشد توشہ را و ہرگاہ زیادت او خواہند

زَادَ لَا يَسْتَقِرُّ بِمَغْنًى وَقَلَّ مَا يَنْكِحُ إِلَّا مَثْنَى يَسْخُو بِمَوْجُودِهِ وَيَسْمُو عِنْدَ

افزون مید ہد و آرام نمیگیرد در مکانی و اندک ہست کہ نکاح کند مگر دو بار سخاوت میکند بچیزیکہ پیش اوست و بلند میشود وقت

جُودِهِ وَيَنْقَادُ مَعَ قَرِينَتِهِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ مِنْ طِينَتِهِ وَيَتَمَتَّعُ بِزِينَتِهِ

بخشش خود و مطیع میشود با زوجۂ خود اگرچہ نباشد از سرشت او و برخورداری گرفتہ میشود از آرایش او

وَإِنْ لَمْ يَطْمَعْ فِي لِينَتِهِ فَقَالَ لَهُمَا الْقَاضِي إِمَّا أَنْ تُبِينَا وَإِلَّا فَبِينَا

اگرچہ امید داشتہ نمیشود در نرمی او پس گفت با ہر دو متخاصمین قاضی یا اینکہ آشکار کنید قصہ مبہم را و اگر نہ دور شوید

فَابْتَدَرَ الْغُلَامُ وَقَالَ نظم أَعَارَنِي إِبْرَةً لِأَرْفُوَ أَطْمَا ١٣ ✤

پس شتافت جوان و گفت　　عاریت داد مرا ابیر سوزنی تا بدوزم جامہاے کہنہ را ✤

عَفَاهَا الْبِلَى وَسَوَّدَهَا ✤ فَانْخَرَمَتْ فِي يَدِي عَلَى خَطَإٍ مِنِّي لَمَّا جَذَبْتُ

تغیر کرد او را کہنگی و سیاہ کرد و است او را ✤ پس شکست سوراخ آن در دست من بر خطا از من ہرگاہ کشیدم

مِقْوَدَهَا ✤ فَلَمْ يَرَ الشَّيْخُ أَنْ يُسَامِحَنِي ✤ بِأَرْشِهَا إِذْ رَأَى تَأَوُّدَهَا ✤ بَلْ قَالَ

رشتہ او را ✤ پس ندید شیخ اینکہ مساہلت کند مرا ✤ تا وان وقتیکہ دید شکستگی آن ✤ بلکہ گفت

هَاتِ إِبْرَةً تُمَاثِلُهَا ✤ أَوْ قِيمَةً بَعْدَ أَنْ تُجَوِّدَهَا ✤ وَاعْتَاقَ مِيلِي رَهْنًا لَدَيْهِ

بیار سوزنیکہ مثل آن باشد ✤ یا بہا پس از آنکہ جید و نیکو کنی آن قیمت را ✤ وگرفت میل من بگرو　　نزد خود ✤

وَنَاهِيكَ بِهَا سُبَّةً تَزَوَّدَهَا ✤ فَالْعَيْنُ مَرْهِيٌّ لِرَهْنِهِ وَيَدِي ✤ تَقْصُرُ

و بس ست ترا این خصلت از عیب کہ توشہ کردہ است شیخ آنرا ✤ پس چشم من بی سرمہ ہست بسبب گرو میل و دست من ✤ کوتاہ است

عَنْ اَنْ تَفُكَّ مِرْوَدَهَا • فَاسْبُرْ بِذَا الشَّرْحِ غَوْرَ مَسْكَنَتِيْ • وَارْثِ
از خلاص کردن میل چشم ✤ پس بیازما ازین بیان غایت فقر من ✤ و رحم کن

لِمَنْ لَمْ يَكُنْ تَعَوَّدَهَا • فَاَقْبَلَ الْقَاضِيْ عَلَى الشَّيْخِ وَقَالَ اِيْهٍ بِغَيْرِ
برای کسیکه عادت نگرفته باشد بآن مسکنت ✤ پس روآورد قاضی بر شیخ و گفت زیاده کن سخن را بغیر آمیزش

تَمْوِيْهٍ فَقَالَ نَظْم اُقْسِمُ بِالْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَمَنْ ضَمَّ مِنَ النَّاسِكِيْنَ
کذب پس گفت شیخ سوگند میخورم باعلامت حج و بکسانیکه جمع کرده است از حاجیان

خَيْفُ مِنًى • لَوْ سَاعَفَتْنِي الْاَيَّامُ لَمْ تَرَنِيْ • مُرْتَهِنًا مِيْلَهُ الَّذِيْ رَهَنَا
خیف که مناست ✤ اگر مدد میکرد مرا زمانه نمیدیدی مرا ✤ رهن گیرنده میل او را که گرو کرده است جوان

وَلَا تَصَدَّيْتُ اَبْتَغِيْ بَدَلًا • مِنْ اِبْرَةٍ غَالَهَا وَلَا ثَمَنًا • لٰكِنَّ
و پیش نیامدی بجائیکه میخواستم عوض ✤ از سوزنیکه تباه کرد آن را و نه خواستم بها ✤ مگر

قَوْسَ الْخُطُوْبِ تَرْشُقُنِيْ • بِمُصْمِيَاتٍ مِنْ هٰهُنَا وَهُنَا • وَخُبْرُ
کمان حوادث تیراندازی میکند مرا ✤ باتیرها کشنده ازینجا و آنجا ✤ و امتحان

حَالِيْ كَخُبْرِ حَالَتِهٖ • ضُرًّا وَبُؤْسًا وَغُرْبَةً وَضَنًى • قَدْ عَدَلَ الدَّهْرُ بَيْنَنَا
حال من مثل امتحان حال آن جوان است ✤ از روی گزند و بدحالی و مسافرت و لاغری ✤ هر آئینه انصاف کرد زمانه میان ما هر دو

فَاَنَا نَظِيْرُهٗ فِي الشَّقَاءِ وَهُوَ • اَنَا لَا هُوَ يَسْتَطِيْعُ فَكَّ مِرْوَدِهٖ • لَمَّا غَدَا
پس من ✤ مانند او در بدبختی و او مثل من است ✤ نه او توانائی دارد خلاص میل خود را ✤ هرگاه گردید

فِيْ يَدَيَّ مُرْتَهَنَا • وَلَا مَجَالِيْ لِضِيْقِ ذَاتِ يَدِيْ • فِيْهِ اتِّسَاعٌ لِلْعَفْوِ
در دست من گرو ✤ و نه مجال من است بسبب تنگی مال من ✤ که در آن گنجایش باشد بخشیدن را

حِيْنَ جَنٰى • فَهٰذِهٖ قِصَّتِيْ وَقِصَّتُهٗ فَانْظُرْ اِلَيْنَا وَبَيْنَنَا وَلَنَا • فَلَمَّا
وقتیکه گناه کرد ✤ پس اینست قصه من و قصه او ✤ پس متوجه شو بسوی فقر ما و انصاف کن میان ما و رحم کن برای ما ✤ پس هرگاه

وَعَى الْقَاضِيْ قَصَصَهُمَا وَتَبَيَّنَ خَصَاصَتَهُمَا وَتَخَصُّصَهُمَا اَبْرَزَ
یاد گرفت قاضی حکایت هر دو را و ظاهر شد او را درویشی هر دو و خاص بودن هر دو باادب بیرون آورد

لهما دينارًا من تحت مصلّاه، وقال لهما: اقطعا به الخصام، وافصلا. فتلقّفه

بهره دو دینار را از زیر جای نماز خود و گفت بهر دو که قطع کنید خصومت را و جدا کنید آنرا پس زود فرا گرفت او را

الشيخ دون الحدث، واستخلصه على وجه الجدّ لا العبث، وقال للحدث:

پیر نه جوان و خالص کرد برای نفس خود دینار را بر وجه تحقیق نه بطور بازی و گفت برای جوان

نصفه لي بسهم مبرّتي، وسهمك لي عن أرش إبرتي، ولست عن الحقّ

نیمه آن برای من است بسبب بهره احسان قاضی با من و بهره تو برای منست از جریمه سوزن من و نیستم که از راستی

أميل، فقم وخذ الميل. فعرى الحدث لما حدث اكتئاب، واكفهرّ

اعراض کنم پس برخیز و بگیر میل سرمه را پس رسید جوان را از چیزی که نو پیدا شد اندوهی که

على سمائه سحاب، وجمّ له القاضي، وهمّه أسفه على الدينار المقضي، إلا أنّه جبر

سخت اندوهناک شد از ان قلب قاضی و برانگیخت اندوه او را بر دینار گذشته مگر هر آینه او نیکو کرد

بال الفتى وبلباله، بدريهمات رضخ بها له، وقال لهما: اجتنبا المعاملات،

دل جوان را و شدت اندوه او را بچند درهم قلیل که داد آنرا او وی و گفت با پیر و جوان پرهیز کنید از معاملات

وادرآ المخاصمات، ولا تحضراني في المحاكمات، فما عندي كيس الغرامات.

و دور کنید خصومتهای یکدیگر را و حاضر مشوید نزد من در بابهای حکومت پس نیست نزد من کیسه تاوانها

فنهضا من عنده فرحين برفده، مفصحين بحمده، والقاضي ما يخبو

پس برخاستند و رفتند از نزد قاضی بحالیکه خوش بودند بعطای او و ظاهر کننده بودند ستایش او را و قاضی نشست و فرو نمی

ضجره مذ بضّ حجره، ولا ينصل كمده مذ رشح جلمده، حتّى

بی آرامی او از عمی از مدتیکه تراویده سنگ او و زائل نمی شد اندوه نهانی او از مدتیکه چکید سنگ سخت او تا آنکه

إذا أفاق من غشيته، أقبل على غاشيته، وقال: قد أشرب

وقتیکه افاقه یافت از بیهوشی خود روآورد بر خادمان خود و گفت هرآئینه نوشانیده شد

حسّي، ونبّأني حدسي، أنّهما صاحبا دهاء، لا خصما ادّعاء، فكيف

فهم من و خبر داد مرا رای من هرآئینه هر دو صاحب زیرکی و فراستند نه خصومت کننده دعوی پس چگونه

٥٢

السَّبِيلُ إِلَى سَبْرِهِمَا وَاسْتِنْبَاطِ سِرِّهِمَا فَقَالَ لَهُ نِحْرِيرٌ تَدَرَّعَ شَرَارَةَ

راه است بسوی امتحان هردو و بیرون آوردن راز هردو پس گفت قاضی را عالم گروه او و شراره

جَمْرَتِهِ إِنَّهُ لَنْ يَتِمَّ اسْتِخْرَاجُ خَبِيئِهِمَا إِلَّا بِهِمَا فَقَفَاهُمَا عَوْنًا يُرْجِعُهُمَا إِلَيْهِ فَلَمَّا مَثَلَا

اخگر او هر آئینه شان نیست کسی گزیر تمام نخواهد شد برآوردن پوشیده هر دو مگر بحاضر آوردن هر دو پس دنبال ایشان فرستاد مصاحبی را که بازگرداند هر دو را طرف قاضی پس هرگاه

بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ لَهُمَا اصْدُقَانِي سِنَّ بَكْرِكُمَا وَلَكُمَا

هر دو ایستادن پیش قاضی پس گفت بهر دو راست بگوئید بمن در عمر شتر جوان خود یا و برای شما

الْأَمَانُ مِنْ تَبِعَةِ مَكْرِكُمَا فَأَحْجَمَ الْحَدَثُ وَاسْتَقَالَ وَأَقْدَمَ

امان ست از انجام بد فریب شما پس درنگ کرد جوان و طلب عفو کرد و پیش آمد

الشَّيْخُ وَقَالَ نَظَمَ أَنَا السَّرُوجِيُّ وَهٰذَا وَلَدِي ✽ وَالشِّبْلُ فِي الْمَخْبَرِ

پیر و گفت من سروجی هستم و این جوان پسر من ست ✽ و بچه شیر در آزمایش

مِثْلُ الْأَسَدِ ✽ وَمَا تَعَدَّتْ يَدُهُ وَلَا يَدِي ✽ فِي رِيبَةٍ يَوْمًا وَلَا فِي مُرْدِدِ

مانند شیر ست ✽ و تجاوز نکرده است دست او و نه دست من ✽ در ریبت روزی و نه در سبیل بد سر ✽

وَإِنَّمَا الدَّهْرُ الْمُسِيءُ الْمُعْتَدِي ✽ مَالَ بِنَا حَتَّى غَدَوْنَا نَجْتَدِي ✽ كُلَّ

و جز این نیست که زمانه زشت کار تجاوز کننده ✽ جور کرد بر ما تا آنکه شدیم که میطلبیم عطا را ✽ از هر

نَدِيِّ الرَّاحَةِ عَذْبِ الْمَوْرِدِ ✽ وَكُلِّ جَعْدِ الْكَفِّ مَغْلُولِ الْيَدِ ✽ بِكُلِّ

سخی جواد شیرین چشمه ✽ و از هر تنگدست بسته دست یعنی بخیل ✽ با هر

فَنٍّ وَبِكُلِّ مَقْصِدِ ✽ بِالْجِدِّ إِنْ أَجْدَى وَإِلَّا بِالدَّدِ ✽ لِنَجْلِبَ الرَّشْحَ إِلَى

نوع و با هر مقصد ✽ با راستی اگر نفع دهد و اگر نه به بازی ✽ تا بکشیم آب اندک بسوی

الْخِلْطِ الصَّدِي ✽ وَنُنْفِدَ الْعُمْرَ بِعَيْشٍ أَنْكَدِ ✽ وَالْمَوْتُ مِنْ بَعْدُ لَنَا

بخت تشنه ✽ و قطع کنیم عمر را بزندگی ناخوش دیده ✽ و مرگ بعد از این برای ما

بِالْمَرْصَدِ ✽ إِنْ لَمْ يُفَاجِ الْيَوْمَ فَاجِي فِي غَدِ ✽ فَقَالَ لَهُ الْقَاضِي

جای انتظار ست ✽ اگر ناگاه نه گرفته است امروز پس ناگاه در گیرد در فردا ✽ پس گفت او را قاضی

لِلّٰهِ دَرُّكَ فَمَا أَعْذَبَ نَفَثَاتِ فِيكَ وَوَاهًا لَكَ لَوْلَا خِدَاعٌ فِيكَ

برای خداست فائده تو پس چه شیرین ست دمهای کلمات دهن تو و چه خوش بودی اگر نبودی فریب در تو

وَإِنِّي لَكَ لَمِنَ الْمُنْذِرِينَ وَعَلَيْكَ مِنَ الْحَذِرِينَ فَلَا تُمَاكِرْ بَعْدَهَا

و هر آئینه من برای تو از ترسانندگانم و بر حال تو از ترسندگان پس مکر مکن بعد این قصه

الْحَاكِمِينَ وَاتَّقِ سَطْوَةَ الْمُتَحَكِّمِينَ فَمَا كُلُّ مُسَيْطِرٍ يُقِيلُ وَلَا كُلُّ

با حاکمان و بپرهیز سخت گرفتن بزیادت حکم کنندگان را پس نیست که هر حاکم عفو کند و نیست هر

أَوَانٍ يُسْمَعُ الْقِيلُ فَعَاهَدَهُ الشَّيْخُ عَلَى اتِّبَاعِ مَشُورَتِهِ وَالِارْتِدَاعِ

وقت که شنیده شود سخن پس اقرار کرد با قاضی پیر مرد بر پیروی مشورهٔ او و بر باز ایستادن

عَنْ تَلْبِيسِ صُورَتِهِ وَفَصَلَ عَنْ جِهَتِهِ وَالْخَتْرُ يَلْمَعُ مِنْ جَبْهَتِهِ

از پوشانیدن صورت خود و جدا شد از سوی او و مکر می تابید از جبین او

قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَلَمْ أَرَ أَعْجَبَ مِنْهَا فِي تَصَارِيفِ الْأَسْفَارِ

گفت حارث پسر همام پس ندیدیم شگفت تر از آن قصه در گردشهای سفرها

وَلَا قَرَأْتُ مِثْلَهَا فِي تَصَانِيفِ الْأَسْفَارِ

و نخواندم مانند آن در تصانیف کتابها

الْمَقَامَةُ التَّاسِعَةُ الْإِسْكَنْدَرَانِيَّةُ

مقامه نهم موسوم باسکندریه

قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ طَحَا بِي مَرَحُ الشَّبَابِ

گفت حارث پسر همام برد مرا نشاط جوانی

وَهَوَى الِاكْتِسَابِ إِلَى أَنْ جُبْتُ مَا بَيْنَ فَرْغَانَةَ وَغَانَةَ أَخُوضُ

و آرزوی طلب روزی تا آنکه قطع کردم مسافتی که درمیان شهر فرغانه و بلدهٔ غانه بود در میرفتم

الْغِمَارَ لِأَجْنِيَ الثِّمَارَ وَأَقْتَحِمُ الْأَخْطَارَ لِكَيْ أُدْرِكَ الْأَوْطَارَ وَكُنْتُ

در آبهای کثیر تا بچینم میوه ها را و داخل میشدم در جاهای خوف تا دریابم حاجتها را و بودم

لَقِفْتُ مِنْ أَفْوَاهِ الْعُلَمَاءِ وَثَقِفْتُ مِنْ وَصَايَا الْحُكَمَاءِ أَنَّهُ

که گرفته بودم از دهانهای علما و یافته بودم از نصیحتهای دانایان که هر آئینه شان این ست که

يَلْزَمُ الأَدِيبَ إِذَا دَخَلَ البَلَدَ الغَرِيبَ أَنْ يَسْتَمِيلَ قَاضِيَهُ وَيَسْتَخْلِصَ

لازم ست عاقل را که هرگاه داخل شود در شهر بیگانه اینکه مائل سازد بخود قاضی آن شهر را وخاص کند

مَرَاضِيَهُ لِيَشْتَدَّ ظَهْرُهُ عِنْدَ الخِصَامِ وَيَأْمَنَ فِي الغُرْبَةِ

برای خود خوشنودیهای او را تا قوی شود پشت او وقت خصومت و در امن باشد در سفر

جَوْرَ الحُكَّامِ فَاتَّخَذْتُ هَذَا الأَدَبَ إِمَامًا وَجَعَلْتُهُ لِمَصَالِحِي

از ظلم حاکمان پس گرفتم این نصیحت با طریقه را پیشوا و گردانیدم آنرا برای مصلحتهای خود

زِمَامًا فَمَا دَخَلْتُ مَدِينَةً وَلَا وَلَجْتُ عَرِينَةً إِلَّا وَامْتَزَجْتُ بِحَاكِمِهَا

مهاری پس در نهی آمدم در شهری و در نه آمدم به بیشه شیر مگر آنجا اینکه آمیختم با حاکم آن

امْتِزَاجَ المَاءِ بِالرَّاحِ وَتَقَوَّيْتُ بِعِنَايَتِهِ تَقَوِّيَ الأَجْسَادِ بِالأَرْوَاحِ

آمیختن آب با شراب و توانا شدم بلطف او مثل زورمندی اجسام بجانها

فَبَيْنَمَا أَنَا عِنْدَ حَاكِمِ الإِسْكَنْدَرِيَّةِ فِي عَشِيَّةٍ عَرِيَّةٍ وَقَدْ أَحْضَرَ مَالَ

پس میانه وقتیکه من نزد حاکم اسکندریه بودم در شبانگاه که صاحب باد سرد بود آنجا اینکه حاضر شده بود مال

الصَّدَقَاتِ لِيَفُضَّهُ عَلَى ذَوِي الفَاقَاتِ إِذْ دَخَلَ شَيْخٌ عِفْرِيَةٌ تَعْتَلُهُ

صدقها تا پراگنده کند حاکم آنرا بر صاحبان فاقه و فقر ناگاه داخل شد پیری زشت و سهمناک که میکشید او را

امْرَأَةٌ مُصْبِيَةٌ فَقَالَتْ أَيَّدَ اللهُ القَاضِيَ وَأَدَامَ بِهِ التَّرَاضِيَ إِنِّي امْرَأَةٌ

زنی بچه دار پس گفت زن تقویت کند خدای تعالی قاضی را و همیشه دارد خدا بوی خوشنودی متخاصمین را بدرستیکه من زنی هستم

مِنْ أَكْرَمِ جُرْثُومَةٍ وَأَكْرَمِ أَرُومَةٍ وَأَشْرَفِ خُؤُولَةٍ وَعُمُومَةٍ مِيسَمِي

از بزرگترین اصل و قبیله و از پاکترین اصل و بزرگترین رشته داران مادری و رشته داران پدری حسن ست

الصَّوْنُ وَشِيمَتِي الهَوْنُ وَخُلُقِي نِعْمَ العَوْنُ وَبَيْنِي وَبَيْنَ

حفظ نفس ست و خصلت من نرمی ست و سرشت من نیکو مددگار ست و میان من و میان

جَارَاتِي بَوْنٌ وَكَانَ أَبِي إِذَا خَطَبَنِي بُنَاةُ المَجْدِ وَأَرْبَابُ الجَدِّ

همسایگان من دوری ست و بود پدر من هرگاه خواستگاری میکردند مرا صاحبان بزرگی و صاحبان بخت و دولت

سَكَّتَهُمْ وَبَكَّتَهُمْ وَعَامَتْ صِلَتُهُمْ وَصِلَتُهُمْ وَافْتَتَحَ بِأَنْ عَاهَدَ اللّٰهَ تَعَالٰى

ساکت میگردانید ایشان را و عاجز میساخت ایشان را و بسیار کرد عطای ایشان و بخشش ایشان را و ابتدا کرد باینکه عهد کرده بود با خدای

بِأَنْ لَا يُصَاهِرَ غَيْرَ ذِي حِرْفَةٍ فَقَيَّضَ الْقَدَرُ لِنَصَبِي وَوَصَبِي

باینکه پیوند داماد نکند سوای صاحب پیشه را پس مقدر کرد اراده الٰهی برای رنج من و مرض من

أَنْ حَضَرَ هٰذَا الْخُدَعَةُ نَادِيَ أَبِي فَأَقْسَمَ بَيْنَ رَهْطِهِ أَنَّهُ وَفْقُ شَرْطِهِ

اینکه حاضر شد این مکار در مجلس پدر من پس سوگند خورد میان قوم پدر من که هر آینه او موافق شرط

وَادَّعٰى أَنَّهُ طَالَ مَا نَظَمَ دُرَّةً إِلٰى دُرَّةٍ فَبَاعَهُمَا بِبَدْرَةٍ فَاغْتَرَّ

پدر من ست و دعوی کرد که هر آینه او مدت دراز رشته کشیده است مروارید را طرف مروارید پس فروخت آنها را بیک بدره پس فریفته

أَبِي بِزَخْرَفَةِ مُحَالِهِ وَزَوَّجَنِيهِ قَبْلَ اخْتِبَارِ حَالِهِ فَلَمَّا اسْتَخْرَجَنِي

شد پدر من بآراستگی کلام باطل او و بزنی داد مرا او بیش از امتحان حال او پس هرگاه برآورد مرا

مِنْ كِنَاسِي وَرَحَّلَنِي عَنْ أُنَاسِي وَنَقَلَنِي إِلٰى كِسْرِهِ وَحَصَّلَنِي

از خانهٔ من و کوچ فرمود مرا از اقربای من و برد مرا طرف کناره خانه خود و داخل کرد مرا

تَحْتَ أَسْرِهِ وَجَدْتُهُ قُعَدَةً جُثَمَةً وَأَلْفَيْتُهُ ضُجَعَةً نُوَمَةً

زیر قید خود یافتم او را بسیار نشیننده و بسیار چسپنده و یافتم او را بسیار بر پهلو افتاده و بسیار خوابنده

وَكُنْتُ صَحِبْتُهُ بِرِيَاشٍ وَزِيٍّ وَأَثَاثٍ وَرِيٍّ فَمَا بَرِحَ يَبِيعُهُ فِي

و بودم که رفاقت کردم او را با جامهای نیکو و صورت نیکو و اسباب خانه و حسن صورت پس همیشه بود که میفروخت آن را در

سُوقِ الْهَضْمِ وَيُتْلِفُ ثَمَنَهُ فِي الْخَضْمِ وَالْقَضْمِ إِلٰى أَنْ مَزَّقَ مَالِي بِأَسْرِهِ

بازار ظلم و ضائع میکرد قیمت آن را در خوردن بجمیع دهان و اطراف دندان تا آنکه پاره پاره کرد مال مرا تمام

وَأَنْفَقَ مَالِي فِي عُسْرَتِهِ فَلَمَّا أَنْسَانِي طَعْمَ الرَّاحَةِ وَغَادَرَ بَيْتِي أَنْقٰى

و خرچ کرد آنچه برای من بود در تنگی خود پس هرگاه فراموش کنانید مرا مزهٔ آسایش و گذاشت خانه مرا صاف تر

مِنَ الرَّاحَةِ فَقُلْتُ لَهُ يَا هٰذَا إِنَّهُ لَا مَخْبَأَ بَعْدَ بُوسٍ وَلَا عِطْرَ

از کف دست گفتم او را ای فلان هر آینه شان اینست که نیست پنهان داشتن بعد بدبختی و نیست خوشبو و زینت

٥٨

بَعْدَ عَرُوسٍ فَانْهَضْ لِلِاكْتِسَابِ بِصِنَاعَتِكَ وَاجْتَنِ ثَمَرَةَ بَرَاعَتِكَ فَزَعَمَ

بس از عروس پس برخیز برای کسب کردن بحرفه و پیشه خود و بچین میوه بجودت تدبیر خود را پس گفت

اَنَّ صِنَاعَتَهُ قَدْ رُمِيَتْ بِالْكَسَادِ لِمَا ظَهَرَ فِي الْاَرْضِ مِنَ الْفَسَادِ

که هر آیینه پیشه او تحقیق که انداخته شد بسبب ناروائی متاع با مریکه ظاهر شد در زمین از فساد

وَلِي مِنْهُ سُلَالَةٌ كَاَنَّهَا خِلَالَةٌ وَكِلَانَا مَا يَنَالُ مَعَهُ شِبْعَةً وَلَا تَرْقَاُ لَهُ

و مرا از آن مرد بچه است گویا که او خلال است و ما هر دو نمی یابیم از و با وی سیری و نه می ایستد

مِنَ الطَّوٰى دَمْعَةٌ وَقَدْ قُدْتُهُ اِلَيْكَ وَاَحْضَرْتُهُ لَدَيْكَ لِتَعْجُمَ

حنظل را از گرسنگی اشک و هر آیینه کشیدم او را بسوی تو و حاضر آوردم او را نزدیک تو تا بیازمائی

عُوْدَ دَعْوَاهُ وَتَحْكُمَ بَيْنَنَا بِمَا اَرَاكَ اللّٰهُ فَاَقْبَلَ الْقَاضِي عَلَيْهِ وَقَالَ لَهُ

چوب دعوی او را و انصاف کنی میانه ما هر دو بچیزیکه آموخته است ترا خدا تعالی پس رو آورد قاضی بر وی و گفت قاضی او را

قَدْ وَعَيْتُ قَصَصَ عِرْسِكَ فَبَرْهِنِ الْآنَ عَنْ نَفْسِكَ وَاِلَّا كَشَفْتُ

هر آیینه یاد گرفتی حکایت عروس زوجه خود را پس بیار دلیلی از ذات خود و اگر نه ظاهر سازم

عَنْ لُبْسِكَ وَاَمَرْتُ بِحَبْسِكَ فَاَطْرَقَ اِطْرَاقَ الْاُفْعُوَانِ ثُمَّ شَمَّرَ لِلْحَرْبِ

از مکر و حیله تو و حکم میکنم به بند تو پس سر فرو افگند بچو سر و پیش انداختن اژدهای نر پس از آن مستعد شد برای جنگ

الْعَوَانِ وَقَالَ نَظْمٌ اِسْمَعْ حَدِيْثِي فَاِنَّهُ عَجَبٌ ❊ يُضْحِكُ مِنْ شَرْحِهِ وَيُنْتَحَبُ

دوم و گفت بشنو سخن من چرا که هر آیینه آن شگفت است ❊ خنده می آید از بیان آن و گریه می آید

اَنَا امْرُؤٌ لَيْسَ فِي خَصَائِصِهِ عَيْبٌ وَلَا فِي فَخَارِهِ رَيْبٌ ❊ سَرُوْجُ دَارِي

من مردی هستم که نیست در فضائل او عیب و نه در فخر های او شکی ❊ شهر سروج خانه

الَّتِي وُلِدْتُ بِهَا ❊ وَالْاَصْلُ غَسَّانُ حِيْنَ اَنْتَسِبُ ❊ وَشُغْلِي

من است که پیدا شدم بران ❊ و اصل من قبیله غسان است وقتیکه منسوب میشوم ❊ و کار من

الدَّرْسُ وَالتَّبَحُّرُ فِي الْعِلْمِ ❊ طِلَابِي وَحَبَّذَا الطَّلَبُ ❊ وَرَاْسُ

خواندن است و بسیار سیر در علم ❊ و مطلب من ست و چه نیکو طلب است ❊ و بضاعت

٥٧

مَا لِي سِحْرُ الْكَلَامِ الَّذِي ۞ مِنْهُ تُصَاغُ الْقَرِيضُ وَالْخُطَبُ ۞ أَغُوصُ فِي لُجَّةِ

من جادو بیانی ست که ازان ساخته میشود شعر و خطبها ؛ غوطه میزنم در دریاے

الْبَيَانِ فَأَخْتَارُ ۞ اللَّآلِي مِنْهَا وَأَنْتَخِبُ ۞ وَأَجْتَنِي الْيَانِعَ الْجَنِي

فصاحت پس میگیرم ؛ مروارید ها ازان و انتخاب میکنم ؛ و مے چینم میوه رسیده تازه

مِنَ الْقَوْلِ ۞ وَغَيْرِي لِلْعُودِ يَحْتَطِبُ ۞ وَآخُذُ اللَّفْظَ فِضَّةً فَإِذَا ۞ مَا

از سخن ؛ وسوای من هیمه را جمع کنند بره است ؛ و میگیرم سخن را بجا نقره سیم است پس هر گاه

صُغْتُهُ قِيلَ إِنَّهُ ذَهَبُ ۞ وَكُنْتُ مِنْ قَبْلُ أَمْتَرِي نَشَبًا ۞ بِالْأَدَبِ

زرگری میکنم او را گفته میشود که او زر است ؛ و بودم پیش ازین که بیرون می آوردم مال را ؛ بتعلم ادب

الْمُقْتَنَى وَأَجْتَلِبُ ۞ وَيَمْتَطِي أَخْمَصِي لِحُرْمَتِهِ ۞ مَرَاتِبًا لَيْسَ فَوْقَهَا رُتَبُ ۞

کسب کرده شده است و میکشیدم ؛ و سوار میشد کف پای من بسبب حرمت آن ؛ بر پایها که نیست بالای آن پایهای دیگر ؛

وَطَالَمَا زُفَّتِ الصِّلَاتُ إِلَى ۞ رَبْعِي فَلَمْ أَرْضَ كُلَّ مَنْ يَهَبُ ۞ فَالْيَوْمَ مَنْ

و بسیار بود که فرستاده میشد انعامات بسوی ؛ خانه من پس راضی نمیشدم از هر بخشنده ؛ پس امروز کیست که

يَعْلَقُ الرَّجَاءَ بِهِ ۞ أَكْسَدُ شَيْءٍ فِي سُوقِهِ الْأَدَبُ ۞ لَا عِرْضُ أَبْنَائِهِ يُصَانُ

آویخته کند امید را باو ؛ ناروا ترین چیز در بازار خود ادب است ؛ نه آبروی صاحبان او نگاه داشته میشود ؛

وَلَا يُرْقَبُ فِيهِمْ إِلٌّ وَلَا نَسَبُ ۞ كَأَنَّهُمْ فِي عِرَاصِهِمْ جِيَفٌ ۞ يُبْعَدُ مِنْ

و نه رعایت کرده میشود در آنها قرابت و نه شناسائی ؛ گویا که ابنای ادب در صحنهای اینها مردار اند که دور خواسته میشود

نَتْنِهَا وَيُجْتَنَبُ ۞ فَحَارَ لُبِّي لِمَا مُنِيتُ بِهِ ۞ مِنَ اللَّيَالِي وَصَرْفِهَا عَجَبُ

گندگی آن و پرهیز کرده میشود ؛ پس حیران شد عقل من بسبب چیزی که مبتلا شدم بآن ؛ از حوادث زمانه و گردش آن شگفت است ؛

وَضَاقَ ذَرْعِي لِضِيقِ ذَاتِ يَدِي ۞ وَسَاوَرَتْنِي الْهُمُومُ وَالْكُرَبُ

و تنگ شد سینه من از تنگی مال من ؛ و جست بر من اندوها و غمها

وَقَادَنِي دَهْرِيَ الْمُلِيمُ إِلَى ۞ سُلُوكِ مَا يَسْتَشِينُهُ الْحَسَبُ

و کشید مرا زمانه من که مستحق ملامت است بسوی ؛ اختیار کردن چیزی که عیب پندارد آنرا بزرگی

فَبِعتُ حَتّى لَمْ يَبقَ لِي لَبَدٌ ❊ وَلَا بَتَاتٌ إِلَيهِ أَنقَلِبُ ❊ وَادَّنتُ حَتّى

پس فروختم تا آنکه باقی نماند برای من نشیم ❊ ونه توشه که بسوی آن برگردم ❊ وقرض کشیدم تا آنکه

أَثقَلتُ سَالِفَتِي ❊ بِحِمْلِ دَينٍ مِن دُونِهِ العَطَبُ ❊ ثُمَّ طَوَيتُ الحَشَى

گرانبار ساختم گرانگردن خود به بار برداشتن قرض که کمتر از وست هلاکی ❊ بستر پیچیدم روده را

عَلَى سَغَبٍ ❊ خَمسًا فَلَمَّا أَمَضَّنِي السَّغَبُ ❊ لَمْ أَرَ إِلَّا جِهَازَهَا عَرَضًا ❊

برگرسنگی ❊ پنج روز پس هرگاه سوخت مرا گرسنگی ❊ ندیدم مگر رخت زن را متاع ❊

أَجُولُ فِي بَيعِهِ وَأَضطَرِبُ ❊ فَجُلتُ فِيهِ وَالنَّفسُ كَارِهَةٌ ❊ وَالعَينُ عَبرَى وَ

که میگشتم در فروختن آن مترددمی بودم ❊ پس جولان کردم در روحال آنکه نفس کراهت کننده بود ❊ وچشم گریان بود و

القَلبُ مُكتَئِبُ ❊ وَمَا تَجَاوَزتُ إِذ عَبِثتُ بِهِ ❊ حَدَّ التَّرَاضِي فَيَحدُثَ الغَضَبُ

دل اندوهناک ❊ ونه درگذشتم وقتیکه بازی کردم بآن مال ❊ حد رضای یکدیگر را تا پیدا شود خشم ❊

فَإِن يَكُن غَاظَهَا تَوَهُّمُهَا ❊ أَنَّ بَنَانِي بِالنَّظمِ تَكتَسِبُ ❊ أَو أَنَّنِي إِذ عَزَمتُ

پس اگر باشد که درخشم آورد او را گمان وی ❊ که سر انگشتان من بنظم مروارید کسب روزی میکند ❊ یا آنکه من وقتیکه قصد کردم

خِطبَتَهَا ❊ زَخرَفتُ قَولِي لِيَنجَحَ الأَرَبُ ❊ فَوَالَّذِي سَارَتِ الرِّفَاقُ إِلَى كَعبَتِهِ

خواستگاری او را ❊ آراستم سخن خود را تا روا شود حاجت من ❊ پس سوگند بخدائیکه قصد میکنند رفیقان سفر طرف ❊ کعبهٔ او

تَستَحِثُّهَا النُّجُبُ ❊ مَا المَكرُ بِالمُحصَنَاتِ مِن خُلُقِي ❊ وَلَا شِعَارِيَ التَّموِيهُ

که رودی میکنند بآن شتران بزرگ ❊ نیست حیله کردن بازنان پارسا از خوی من ❊ ونیست لباس من تلبیس و تزئین

وَالكَذِبُ ❊ بَل فِكَرِي تَنظِمُ الأَيدِي لَا كَفِّي وَشِعرِيَ المَنظُومُ لَا

دروغ ❊ بلکه اندیشه من آراسته میکند گردن بندها ❊ دست من وشعر من برشته نظم کشیده شده است نه

السَّخَبُ ❊ وَلَا يَدِي مُذ نَشَأتُ نِيطَ بِهَا ❊ إِلَّا مَوَاضِي اليَرَاعِ وَالكُتُبُ

گردن بند است ❊ ونیست دست من از هنگامیکه پیدا شدم در آویخته شده باو ❊ مگر روندهای قلم و کتاب ها ❊

فَهَذِهِ الحِرفَةُ المُشَارُ إِلَى ❊ مَا كُنتُ أَحوِي بِهَا وَأَجتَلِبُ ❊ فَأْذَن لِشَرحِي

این است پیشه که اشاره کرده شد بسوی ❊ چیزیکه بودم که گرد میکردم و میکشیدم بآن زر و سیم ❊ پس گوش دار برای شرح حال من

٥٩

لَمَّا أَذِنْتَ لَهَا، وَلَا تُرَاقِبْ وَاحْكُمْ بِمَا يَجِبُ. قَالَ فَلَمَّا أَحْكَمَ مَا شَادَهُ وَ

چنانکه گوش وا داشتی برای زن، و رعایت مکن و حکم کن بچیزیکه واجبست. گفت راوی هرگاه محکم کرد مرچیزیرا که بنا کرد آنرا و

أَكْمَلَ إِنْشَادَهُ عَطَفَتِ الْقَاضِي إِلَى الْفَتَاةِ بَعْدَ أَنْ شُغِفَ بِالْأَبْيَاتِ وَقَالَ

تمام کرد شعر خواندن خود را میل نمود قاضی طرف زن جوان پس از فریفته شدن بابیات و گفت

أَمَا إِنَّهُ قَدْ ثَبَتَ عِنْدَ جَمِيعِ الْحُكَّامِ وَوُلَاةِ الْأَحْكَامِ انْقِرَاضُ جِيلِ الْكِرَامِ

آگاه باش که هر آئینه شان اینست که بتحقیق ثابت شد نزد تمامی فرمان روایان و صاحبان فرمانها آخر رسیدن گروه جوان مردان

وَمَيْلُ الْأَيَّامِ إِلَى اللِّئَامِ وَإِنِّي لَأَخَالُ بَعْلَكِ صَدُوقًا فِي الْكَلَامِ بَرِيئًا

و گرائیدن روزگار بسوی ناکسان و هر آئینه من گمان میبرم شوهر ترا راست گو در سخن دور

مِنَ الْمَلَامِ وَهَا هُوَ قَدِ اعْتَرَفَ لَكِ بِالْقَرْضِ وَصَرَّحَ عَنِ الْمَحْضِ وَبَيَّنَ

از نکوهش و آگاه باش که او بتحقیق اقرار کرد مر ترا بوام و تصریح کرد از چیز خالص و بیان کرد

مِصْدَاقَ النَّظْمِ وَتَبَيَّنَ أَنَّهُ مَعْرُوقُ الْعَظْمِ وَإِعْنَاتُ الْمُعْذِرِ مَلَامَةٌ

گواه صادق نظم و ظاهر شد که هر آئینه او مفلس است و رنجانیدن عذر آورنده ملامتست

وَحَبْسُ الْمُعْسِرِ مَأْثَمَةٌ وَكِتْمَانُ الْفَقْرِ زَهَادَةٌ وَانْتِظَارُ الْفَرَجِ بِالصَّبْرِ

و قید کردن تنگدست گناه است و پوشیدن درویشی پرهیزگاریست و چشم داشتن کشادگی بشکیب

عِبَادَةٌ فَارْجِعِي إِلَى خِدْرِكِ وَاعْذِرِي أَبَا عُذْرِكِ وَنَهْنِهِي مِنْ غَرْبِكِ

بندگیست پس باز گرد طرف خانه خود و قبول کن عذر شوهر خود را و باز ایست از تیزی زبان خود

وَسَلِّمِي لِقَضَاءِ رَبِّكِ ثُمَّ إِنَّهُ فَرَضَ لَهُمَا فِي الصَّدَقَاتِ حِصَّةً وَنَاوَلَهُمَا مِنْ

و انقیاد کن بحکم پروردگار خود پس هر آئینه قاضی مرسوم کرد برای هر دو در صدقها بهره و داد هر دو را از

دَرَاهِمِهَا قُبْضَةً وَقَالَ لَهُمَا تَعَلَّلَا بِهَذِهِ الْعُلَالَةِ وَتَنَدَّيَا بِهَذِهِ الْبُلَالَةِ

درمهای آن مقدار یکمشت و گفت هر دو قناعت کنید باین چیز اندک و سیراب شوید باین آب اندک

وَاصْبِرَا عَلَى كَيْدِ الزَّمَانِ وَكَدِّهِ فَعَسَى اللّٰهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ

و صبر کنید بر مکر زمانه و سختی آن پس قریب است که خدا تعالی بیارد کشایش یا حکمی

مِنْ عِنْدِهِ فَنَهَضَا وَلِلشَّيْخِ فَرْحَةُ الْمُطْلَقِ مِنَ الْإِسَارِ

از نزد او پس برخاستند هردو و برای شیخ خوشحالی رها بود از قید

وَهِزَّةُ الْمُوسِرِ بَعْدَ الْإِعْسَارِ قَالَ الرَّاوِي وَكُنْتُ عَرَفْتُ

و نشاط غنی بعد تنگدستی گفت راوی و بودم که می شناختم

أَنَّهُ أَبُو زَيْدٍ سَاعَةَ بَزَغَتْ شَمْسُهُ وَنَزَغَتْ عِرْسُهُ

که هرآئینه او ابوزید است وقتیکه تابید آفتاب او و خصومت کرد زوجهٔ او

وَكِدْتُ أُفْصِحُ عَنْ أَفْتِنَانِهِ ثُمَّ أَشْفَقْتُ مِنْ عُثُورِ الْقَاضِي

و نزدیک بودم که ظاهر کنم از و فنون بودن او و بار آوردن شاخهای او پس از زبان ترسیدم از اطلاع قاضی

عَلَى بُهْتَانِهِ وَتَزْوِيقِ لِسَانِهِ فَلَا يَرَى عِنْدَ عِرْفَانِهِ أَنْ يُرَشِّحَهُ لِإِحْسَانِهِ

برکذب او و برآرستن زبان او پس نه بیند وقت شناختن او اینکه مستحق گرداند او را برای نکوئی خود

فَأَحْجَمْتُ عَنِ الْقَوْلِ إِحْجَامَ الْمُرْتَابِ وَطَوَيْتُ ذِكْرَهُ كَطَيِّ

پس باز ماندم از گفتن بیچو باز ماندن شک آرنده و در پیچیدم ذکر او مثل پیچیدن نامه

السِّجِلِّ لِلْكِتَابِ إِلَّا أَنِّي قُلْتُ بَعْدَ مَا فَصَلَ وَوَصَلَ إِلَى مَا وَصَلَ

برای نوشتن سرنامه مگر هرآئینه من گفتم بعد ازان که جدا شد و رسید بسوے چیزیکه رسید باو از عطا

لَوْ أَنَّ لَنَا مَنْ يَنْطَلِقُ فِي أَثَرِهِ لَأَتَانَا بِفَصِّ خَبَرِهِ وَبِمَا يَنْشُرُ مِنْ حِبَرِهِ فَأَتْبَعَهُ

اگر هرآئینه باشد ما را کسیکه برود در دنبال او هرآئینه آرد بما حقیقت خبر او و چیزیکه پراگنده کند از جادر های یمانی او پس در پی او فرستاد

الْقَاضِي أَحَدَ أُمَنَائِهِ وَأَمَرَهُ بِالتَّجَسُّسِ عَنْ أَنْبَائِهِ فَمَا لَبِثَ أَنْ رَجَعَ مُتَدَهْدِهًا

قاضی یکی را از امینان خود و حکم کرد او را بتفتیش بر اخبار او پس درنگ نکرد اینکه باز آمد بحالیکه زود روی کننده بود

وَقَهْقَرَ مُقَهْقِهًا فَقَالَ لَهُ الْقَاضِي مَهْيَمْ يَا أَبَا مَرْيَمَ فَقَالَ لَقَدْ عَايَنْتُ

و باز پس گشت بحالیکه قهقهه میزد پس گفت او را قاضی چیست احوال تو ای ابا مریم پس گفت امین هرآئینه دیدم

عَجَبًا وَسَمِعْتُ مَا أَنْشَأَ لِي طَرَبًا فَقَالَ لَهُ مَاذَا رَأَيْتَ وَمَا الَّذِي

چیزی عجیب و شنیدم چیزیکه پیدا کرد بمن نشاط را پس گفت قاضی او را چه چیزست که دیدی و چه چیزست

٦١

وعيث قال لم يزل الشيخ مذ خرج يصفّق بيديه ويخالف بين رجليه ويغرّد

کر یاد گرفتی گفت همیشه بود شیخ از وقتیکه برآمد برهم میزد بهردو دست خود را از خوشی و مخالفت میکرد میان هردو پای خود و سرود میکرد

بملء شدقيه ويقول نظم كدت أصلى بليّه من وقاح شمّريّه

به پری کرانهای دهن خود و میگفت   نزدیک بود که سوخته میشدم ببلای سبب زنی بی شرم زود کننده در هر کار

وأزور السجن لولا حاكم الاسكندريّه فضحك القاضي حتّى هوت

و میدیدم زندان را اگر نبودی حاکم شهر اسکندریه   پس خندید قاضی تا آنکه افتاد

دنّيّته وذوت سكينته فلمّا فاء الى الوقار وعقّب الاستغراب

کلاه او و زائل شد وقار و آرام او و پس هرگاه رجوع کرد بسوی آرامیدگی و از پس سخت خندیدن آورد

بالاستغفار قال اللّهمّ بحرمة عبادك المقرّبين حرّم حبسي على المتأدّبين

آمرزش خواستن را گفت بار خدایا بحرمت بندهای خود که مقرب تو هستند حرام کن زندان مرا بر ادب آموزندگان

ثمّ قال لذلك الأمين عليّ به فانطلق مجدًّا في طلبه ثمّ عاد بعد لأيه

پس گفت قاضی مران امین را بیار او را پس رفت بحالیکه زود کننده بود در جستن او پس بعد از دیر باز آمد

مخبرا بنأيه فقال له القاضي أما إنّه لو حضر لكفي الحذر ثمّ لأوليته

خبر دهنده بحالیکه دور شده بود پس گفت او را قاضی آگاه باش که هرآینه اگر حاضر میشد [illegible]

ما هو به أولى ولأريته أنّ الآخرة خير له من الأولى قال الحارث

[illegible]

بن همام فلمّا رأيت صغو القاضي إليه وفوت ثمرة التنبيه عليه

پسر همام   پس هرگاه دیدم خواهش قاضی طرف او و درگذشتن فائده آگاهی دادن بروی

غشيتني ندامة الفرزدق حين أبان النوار والكسعي لمّا استبان

فرو پوشید مرا پشیمانی   فرزدق وقتیکه طلاق داد زن مسماة نوار را و پشیمانی کسعی هرگاه دید

النهار

المقامة العاشرة الرحبيّة حكى الحارث بن همام

صبح را   مقامه دهم موسوم برحبیه   حکایت کرد حارث پسر همام

62

[illegible]

قَالَ هَتَفَ بِي دَاعِي الشَّوْقِ إِلَى رَحْبَةِ مَالِكِ بْنِ طَوْقٍ فَلَبَّيْتُهُ مُمْتَطِيًا

گفت آواز داد مرا خواننده شوق طرف رحبه بنا کرده مالک پسر طوق پس اجابت کردم او را بحالیکه سوار بودم

شِمِلَّةً وَمُنْتَضِيًا عَزْمَةً مُشْمَعِلَّةً فَلَمَّا أَلْقَيْتُ بِهَا الْمَرَاسِيَ وَشَدَدْتُ

ناقه تیز رو را و کشنده بودم اراده تیز و شتابانرا پس هرگاه انداختم دران شهر لنگرها را و استوار بستم

أَمْرَاسِي وَبَرَزْتُ مِنَ الْحَمَّامِ بَعْدَ سَبْتِ رَاسِي رَأَيْتُ غُلَامًا قَدْ

رسنهای خیمه خود و بیرون آمدم از گرمابه پس از ستردن موی سر خود دیدم کودکی که هر آینه

أُفْرِغَ فِي قَالِبِ الْجَمَالِ وَأُلْبِسَ مِنَ الْحُسْنِ حُلَّةَ الْكَمَالِ وَقَدِ اعْتَلَقَ

ریخته شده بود در کالبد خوبروئی و پوشانیده شده از حسن جامه کمال و هر آینه آویخته است

شَيْخٌ بِرُدْنِهِ يَدَّعِي أَنَّهُ قَتَلَ ابْنَهُ وَالْغُلَامُ يُنْكِرُ عِرْفَتَهُ وَيُكْبِرُ قِرْفَتَهُ

پیری باستین او بحالیکه دعوی میکند که هر آینه او کشته است پسر شیخ را و کودک انکار میکرد شناخت او را و بزرگ میشمرد تهمت او را

وَالْخِصَامُ بَيْنَهُمَا مُتَطَايِرُ الشَّرَارِ وَالزِّحَامُ عَلَيْهِمَا يَجْمَعُ بَيْنَ

و دشمنی درمیان هردو پرنده اخگرها بود و انبوهی برایشان فراهم میکرد میان

الْأَخْيَارِ وَالْأَشْرَارِ إِلَى أَنْ تَرَاضَيَا بَعْدَ اشْتِطَاطِ اللَّدَدِ بِالتَّنَافُرِ

نیکان و بدان تا آنکه راضی شدند هردو بعد از حد درگذشتن خصومت سخت بمرافعه

إِلَى وَالِي الْبَلَدِ وَكَانَ مِمَّنْ يُزَنُّ بِالْهَنَاتِ وَيُغَلِّبُ حُبَّ الْبَنِينَ

بسوی حاکم شهر حال آنکه بود حاکم از کسانیکه تهمت کرده میشد بخصائل قبیحه و غالب میکرد محبت پسران را

عَلَى الْبَنَاتِ فَأَسْرَعَا إِلَى نَدْوَتِهِ كَالسُّلَيْكِ فِي عَدْوَتِهِ

بر دختران پس زود روی کردند هردو طرف مجلس او مانند سلیک در دویدن او

فَلَمَّا حَضَرَاهُ جَدَّدَ الشَّيْخُ دَعْوَاهُ وَاسْتَدْعَى عَدْوَاهُ فَاسْتَنْطَقَ

پس هرگاه حاضر شدند هردو پیش قاضی از سر گرفت پیر دعوی خود را و درخواست یاری و راست سخن گفتن خواست حاکم از

الْغُلَامَ وَقَدْ فَتَنَتْهُ مَحَاسِنُ غُرَّتِهِ وَطَرَّ عَقْلَهُ بِتَصْفِيفِ

کودک و بتحقیق مفتون کرده بود قاضی را نکوئیهای روی خود و بریده بود خرد او را بهموار کردن

طُرَّتِهٖ فَقَالَ اِنَّهَا اَفِيكَةُ اَفَّاكٍ عَلٰى غَيْرِ سَفَّاكٍ وَعَضِيهَةُ مُحْتَالٍ عَلٰى

گیسوی خود پس گفت کودک بتحقیق آن دعوی دروغ دروغگوست بر غیر خون ریزنده و بهتان حیله گرست بر

مَنْ لَيْسَ بِمُغْتَالٍ فَقَالَ الْوَالِيْ لِلشَّيْخِ اِنْ شَهِدَ لَكَ عَدْلَانِ مِنَ

کسیکه نیست ناگاه کشنده پس گفت حاکم با پیر اگر گواه باشند ترا دو عادل از

الْمُسْلِمِيْنَ وَاِلَّا فَاسْتَوْفِ مِنْهُ الْيَمِيْنَ فَقَالَ الشَّيْخُ اِنَّهٗ جَدَّلَهٗ خَاسِيًا

مسلمانان حکم بقصاص کنم وگرنه پس فراگیر مر او را سوگند را پس گفت پیر بدرستیکه او انداخت بر زمین پسر او را دور کرده

وَاَفَاحَ دَمَهٗ خَالِيًا فَاَنّٰى لِيْ شَاهِدٌ وَلَمْ يَكُنْ ثَمَّ مُشَاهِدٌ وَلٰكِنْ وَلِّنِيْ

وریخت خون پسر را در خلوت پس کجاست مرا گواه و نبود در آنجا بیننده ولیکن حکم کن مرا

تَلْقِيْنَهُ الْيَمِيْنَ لِيَتَبَيَّنَ لَكَ اَلصِّدْقُ اَمْ يَمِيْنٌ فَقَالَ لَهٗ اَنْتَ الْمَالِكُ

بتلقین کردن او سوگند را تا ظاهر شود مر ترا آیا صادق است یا کاذب پس گفت او را قاضی تو خداوند این

لِذٰلِكَ مَعَ وَجْدِكَ الْمُتَهَالِكِ عَلٰى اِبْنِكَ الْهَالِكِ فَقَالَ الشَّيْخُ لِلْغُلَامِ قُلْ وَ

کار هستی با اندوه خود که کثیر ست بر پسر خود هلاک شده پس گفت پیر کودک بگو قسم و

الَّذِيْ زَيَّنَ الْجِبَاهَ بِالطُّرَرِ وَالْعُيُوْنَ بِالْحَوَرِ وَالْحَوَاجِبَ بِالْبَلَجِ وَالْمَبَاسِمَ

بکسیکه زینت داد پیشانیها را بگیسوها و چشمها را بسخت سیاهی و سفیدی و ابروان را بگشادگی آنها و دندانها را

بِالْفَلَجِ وَالْجُفُوْنَ بِالسَّقَمِ وَالْاُنُوْفَ بِالشَّمَمِ وَالْخُدُوْدَ بِاللَّهَبِ وَالثُّغُوْرَ

بگشادگی میان آن و پرده های چشم را به بیماری و بینی ها را به بلندی و رخسارها را بسرخی و دندانهای پیشین را

بِالشَّنَبِ وَالْبَنَانَ بِالتَّرَفِ وَالْخُصُوْرَ بِالْهَيَفِ اِنَّنِيْ مَا قَتَلْتُ اِبْنَكَ

بتیزی و خوشی آبی و سر انگشتان را بنازکی و نرمی و کمرها را بباریکی هر آئینه من نکشتم پسر ترا

سَهْوًا وَلَا عَمْدًا وَلَا جَعَلْتُ هَامَتَهٗ لِسَيْفِيْ غِمْدًا وَاِلَّا فَرَمَى اللّٰهُ جَفْنِيْ

بفراموشی و نه بقصد و نگردانیدم سر او را برای شمشیر خود نیام واگرنه پس اندازد خدا تعالی پلک مرا

بِالْعَمَشِ وَخَدِّيْ بِالنَّمَشِ وَطُرَّتِيْ بِالْجَلَحِ وَطَلْعِيْ بِالْبَلَحِ وَوَرْدِيْ

بضعف بصر و رخسارهای مرا بالنقطهای سیاه و سفید و گیسوی مرا بریختن و دندان مرا بالسبزی و سرخی رخسار مرا

بأبيها وسبتي بالنجار وتدري بالمحاق وفضتي بالاحتراق وشعاعي

بزردی و شکسته دهن مرا پیدا پائے و نورم روے مرا — بتاریکی و سپیدی رخسار مرا بسیاهی و روشنی روی مرا

بالاظلام ودواتي بالاقلام فقال الغلام الاصطلاء بالبلية

بسیاهی و دوات مرا بقلمها — پس گفت کودک اختیار میکنم سوختن را به بلا

ولا الابتلاء بهذه الالية والانقياد بالقود ولا الحلف بما لم يحلف

نه مبتلا شدن را باین قسم و اطاعت را براسے قصاص نه سوگند را بچیزیکه سوگند

به احد وابى الشيخ الا تجريعه اليمين التي اخترعها وامقر له جرعها

یاد نکرده است بآن کسے و سرباز زد پیر مگر خورانیدن کودک را سوگندیکه بیرون آورده بود او را و تلخ گردانید

جرعها ولم يزل التلاحي بينهما يستعر ومحجة التراضي تعور

او را آشامیدنهاے آن و همیشه بود که دشنام و بیکدیگر میانه هر دو افروخته میشد و راه راست رضا بیکدیگر دشوار میشد

والغلام في ضمن تأبيه يخلب قلب الوالي بتلويه ويطمعه في ان

و کودک در اثنای سرکشی خود از سوگند میفریفت حاکم را بپیچیدن خود از ناز و امید وار میکرد او را در اینکه جواب دهد

يلبيه الى ان ران هوى الاعلى قلبه والب بلبه له الوجد الذي

او را حسب مراد تا آنکه غالب شد محبت کودک بر دل او و اقامت کرد حاکم بعقل کودک و بسیار است براے او عشقی که

يتيمه والطمع الذي توهمه ان يخلص الغلام ويستخلصه وان

خوار کرده بود او را و امیدیکه گمان برد آنرا اینکه رها کند کودک را و خالص کند او را براے خود و اینکه

ينقذه من حبالة الشيخ ثم يقتنصه فقال للشيخ هل لك فيما

رهائی دهد او را از دام پیر بعده شکار کند او را پس گفت بشیخ آیا ترا رغبتی هست در چیزیکه

هو أليق بالاولى واقرب للتقوى فقال الى ما تشير لاقفوه و

آن لائق تر است بصاحب قوت و نزدیکتر است به پرهیزگاری پس گفت بسوی کدام چیز اشارت میکنی تا پیروی کنم

لا اقف فيه فقال ارى ان تقصر عن القيل والقال وتقتصر منه على

نه ایستم در آن گفت حاکم می بینم اینکه باز مانے از جواب و سوال و بسنده کنی بر

٦٥

مائة مثقال لا تحمل منها بعضاً واجتبي الباقي لك عرضاً فقال الشيخ

صد دینار تا بردارم ازان برخی را و فراهم آرم برای تو باقی را از جهانی که اتفاق افتد پس گفت پیر نیست

ما مني خلاف فلا يكن لوعدك إخلاف فنقده الوالي عشرين

از من خصومت پس نباشد وعدهٔ ترا خلاف کردن پس نقد داد او را حاکم بیست دینار

ووزع على وزعته تكملة خمسين ورق ثوب الأصيل وانقطع لأجله

و قسمت کرد بر خادمان خود کامل کردن پنجاه دینار را و تنگ گردید جامه شبانگاه و بریده شد از جهت

صوب التحصيل فقال له خذ ما راج ودع عنك اللجاج وعلي في

آن باران فراهم آوردن پس گفت حاکم پیر را بگیر آنچه حاضرست و بگذار از خود خصومت را و لازم ست

غد أن أتوصل إلى أن ينض لك الباقي وتحصل فقال الشيخ

بر من در فردا اینکه پیوستگی جویم بلطف بسوی آنکه جمع شود ترا مال باقی و حاصل شود پس گفت پیر

أقبل منك على أن ألازمه ليلتي ويرعاه إنسان مقلتي حتى

قبول کردم آنچه گفتی بشرط آنکه حفاظت کنم کودک را شب و نگهبانی کند او را مردم چشم من تا آنکه

إذا أعفى بعد إسفار الصبح بما بقي من مال الصلح تخلصت قائبة

چون تمام دهد پس از روشن شدن بامداد بچیزیکه باقی ماند از مال آشتی رهائی یابد بیضه

من قوب وبرأ براءة الذئب من دم ابن يعقوب فقال له الوالي

از چوزه و پاک شود چو پاک شدن گرگ از خون پسر یعقوب علیه السلام پس گفت او را حاکم

ما أراك سمت شططاً ولا رمت فرطاً قال الحارث بن همام فلما

نمی بینم ترا که تکلیف کردی از حد در گذشتن را و نه جستی چیزی از حد در گذشته گفت حارث پسر همام پس هرگاه

رأيت حجج الشيخ كالحجة الشمسية علمت أنه علم السروجية فلبثت

دیدم دلیلهای پیر را مثل دلیل ابو العباس دانستم که هر آینه سردار قبیله سروجیت پس درنگ کردم

إلى أن زهرت نجوم الظلام وانتثرت عقود الزحام ثم

تا آنکه متفرق شدند هنگامه انبوه مردم و روشن شد ستارگان تاریکی اول شب پس ازان

فَقَصَدْتُ فِنَاءَ الْوَالِي فَإِذَا الشَّيْخُ لِلْفَتَى كَالِئٌ فَنَشَدْتُهُ اللهَ أَهُوَ أَبُو زَيْدٍ

قصد کردم صحن خانه حاکم را پس ناگاه پیر برای جوان نگهبان ست پس قسم گرفتم او را بخدا که آیا او ابو زید ست

فَقَالَ إِيْ وَمُحِلِّ الصَّيْدِ فَقُلْتُ مَنْ هٰذَا الْغُلَامُ الَّذِي هَفَتْ لَهُ

پس گفت آری سوگند بحلال کننده شکار پس گفتم کیست این کودکے که بپرید بسبب حسن او

الْأَحْلَامُ قَالَ هُوَ فِي النَّسَبِ فَرْخِي وَفِي الْمُكْتَسَبِ فَخِّي قُلْتُ فَهَلَّا

خردها پس گفت او در نژاد بچه من ست و در جستن روزی دام منست پس گفتم چرا نه

اكْتَفَيْتَ بِمَحَاسِنِ فِطْرَتِهِ وَكَفَيْتَ الْوَالِي الْافْتِتَانَ بِطُرَّتِهِ فَقَالَ

پسند کردی با نیکوئیهای آفرینش او و چرا کار گزاری کردی حاکم را از مفتونی او بطره آن کودک پس گفت

لَوْ لَمْ تُبْرِزْ جَبْهَتُهُ السِّينَ لَمَا قَفَشْتُ الْخَمْسِينَ ثُمَّ قَالَ بِتِ اللَّيْلَةَ

اگر ظاهر نمیکرد پیشانی او سین را هر آئینه جمع نمیکردم پنجاه دینار را پس ازان گفت باش امشب

عِنْدِي لِنُطْفِئَ نَارَ الْجَوَى وَنُدِيلَ الْهَوَى مِنَ النَّوَى فَقَدْ جَمَعْتُ

نزد من تا فرو نشانیم آتش اندوه را و عوض کنیم محبت را از دوری پس هر آئینه جمع شدم و قصد کردم

عَلَى أَنْ أَنْسَلَّ بِسُحْرَةٍ وَأُصْلِيَ قَلْبَ الْوَالِي نَارَ حَسْرَةٍ قَالَ فَقَضَّيْتُ

برینکه بیرون آیم وقت صبح کاذب و بریان کنم دل حاکم را از آتش پشیمانی گفت راوی پس گذرانیدم

اللَّيْلَةَ مَعَهُ فِي سَمَرٍ آنَقَ مِنْ حَدِيقَةِ زَهْرٍ وَخَمِيلَةِ شَجَرٍ حَتَّى إِذَا

شب را با ابو زید در افسانه خوش آینده تر از گلستان شگوفها و بوستان درختان تا آنکه

لَأْلَأَ الْأُفُقُ ذَنَبَ السِّرْحَانِ وَآنَ انْبِلَاجُ الْفَجْرِ وَحَانَ رَكِبَ مَتْنَ

جنبانید کرانه آسمان را دم گرگ یعنی صبح کاذب و نزدیک شد روشن شدن صبح و در رسید وقت آن سوار شد ابو زید بر پشت

الطَّرِيقِ وَأَذَاقَ الْوَالِيَ عَذَابَ الْحَرِيقِ وَسَلَّمَ إِلَيَّ سَاعَةَ الْفِرَاقِ

راه راه و چشانید حاکم را عذاب آتش سوزنده و سپرد بسوے من وقت جدائے

رُقْعَةً مُحْكَمَةَ الْإِلْصَاقِ وَقَالَ ادْفَعْهَا إِلَى الْوَالِي إِذَا سُلِبَ

پارۂ کاغذ استوار چسپانیده و گفت بده آنرا بسوے حاکم وقتیکه ربوده شود

القرار وتحقق منا الفرار فقضضتها فعل المتلمس من صحيفة

شکیب وثابت شود از ما گریختن پس شکستم مهر رقعه را پکردار رننده از مانند نامه

المتلمس فاذا فيها مكتوب نظم قل لوال غادرته بعد بين نادما

متلمس شاعر پس ناگاه دران نوشته بود بگو حاکم را که ترک کردم او را بعد جدائی خود پشیمان

سادما يعض اليدين سلب الشيخ ماله وفتاه لبه فاصطلى لظى

غمگین بحالیکه میگزید دو دست را ربود پیر مال آنحاکم را و جوان او خرد او را پس ... زبانه

الحسرتين جاد بالعين حين اعمى هواه عينه فانثنى بلا عينين

دو دریغ بخشش کرد بزر هنگامیکه کور نمود آرزوی او چشم او را پس بازگشت ... دیدۀ چشم

خفض الحزن يا معنى فما يجدي خلاف الآثار من بعد حين

اندک کن غم را ای ... رنج افکنده پس نفع نمیدهد جستن نشانها از پس ذات چیز ...

ولئن جل ما عراك كما جل لدى المسلمين رزء الحسين فقد

قسم ... است هر آئینه بزرگ ... آنچه فرود آمد ... نزدیک مسلمانان مصیبت ... حسین علیه السلام پس

اعتضت منها وحزما والبيب الاريب يبغي ذين فاغض

بدل گرفتی ازان دانش و هوشیاری را ... عاقل دانا میخواهد این هر دو را ... کن

من بعدها المطامع واعلم ان صيد الظباء ليس بهين لا ولا كل

از پس این حادثه طمعها را و بدان ... بتحقیق شکار آهوان نیست آسان نه آهوان ... نه هر

طائر يلج الفخ ولو كان محدقا بالحبين كم من بغى الاصطياد

پرنده درآید بدام ... اگرچه باشد گرد کرده شده از دانۀ ... بسا کس ... شکار کند

فاصطيد ولم يلق غير خفي حنين فتبصر ولا تشم كل برق رب

پس خود شکار گشت و ندید جز دو موزه ... حنین پس ... شو ... دانش ...

برق فيه صواعق حين واغضض الطرف تسترح من غرام

برق است که در وی آتشهای هلاکی ست و ... چشم را ... اعتق

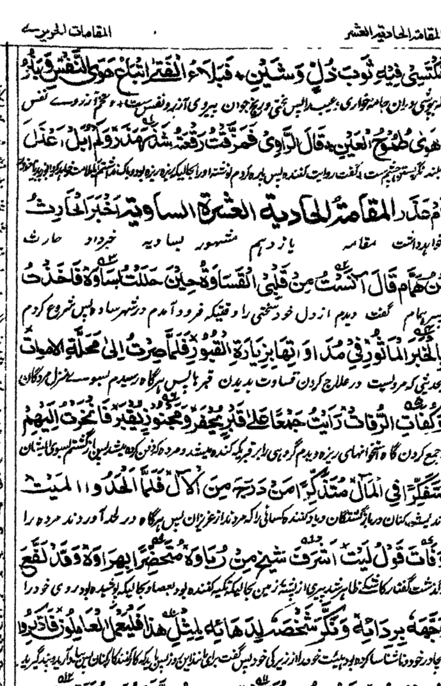

تُلْبِسُنِي فِيهِ ثَوْبَ ذُلٍّ وَشَيْنٍ، فَبَلَاءُ الْفَتَى اتِّبَاعُ هَوَى النَّفْسِ وَبَذْرُ

که بپوشی بوران جامه خواری و عیب را پس سختی و رنج جوان پیروی آرزو و نفس است و تخم آرزو رسد نفس

الْهَوَى طُمُوحُ الْعَيْنِ. قَالَ الرَّاوِي فَمَزَّقْتُ رُقْعَتَهُ شَذَرَ مَذَرَ وَلَمْ أُبَالِ أَعَذَلَ

بلند نگریستن چشم است گفت روایت کننده پس پاره کردم نوشته او را بجاییکه ریزه ریزه بود و باک نداشتم ملامت خواهد کرد یا عذر پذیرد

أَمْ عَذَرَ. المقامة الحادية العشرة الساوية أَخْبَرَ الْحَارِثُ

خواهد داشت مقامه یازدهم منسوب بساوه خبر داد حارث

بْنُ هَمَّامٍ قَالَ آنَسْتُ مِنْ قَلْبِي الْقَسَاوَةَ حِينَ حَلَلْتُ سَاوَةَ فَأَخَذْتُ

پسر همام گفت دیدم از دل خود سختی را وقتیکه فرود آمدم در شهر ساوه پس شروع کردم

بِالْخَبَرِ الْمَأْثُورِ فِي مُدَاوَاتِهَا بِزِيَارَةِ الْقُبُورِ فَلَمَّا صِرْتُ إِلَى مَحَلَّةِ الْأَمْوَاتِ

بحدیثی که مرویست در علاج کردن قساوت بدیدن قبرها پس هرگاه رسیدم بسوی منزل مردگان

وَكِفَاتِ الرُّفَاتِ رَأَيْتُ جَمْعًا عَلَى قَبْرٍ يُحْفَرُ وَمَجْنُونٍ يُقْبَرُ فَانْحَزْتُ إِلَيْهِمْ

و جمع کردن گاه استخوانهای ریزه دیدم گروهی را بر قبریکه کنده میشد و مرده که دفن کرده میشد پس گشتم بسوی ایشان

مُتَفَكِّرًا فِي الْمَآلِ مُتَذَكِّرًا مَنْ دَرَجَ مِنَ الْآلِ فَلَمَّا أَلْحَدُوا الْمَيِّتَ

اندیشه کنان در بازگشت و یاد کننده کسانی را که مردند از عزیزان پس هرگاه در لحد آوردند مرده را

وَفَاتَ قَوْلُ لَيْتَ أَشْرَفَ شَيْخٌ مِنْ رَبَاوَةٍ مُتَخَصِّرًا بِهِرَاوَةٍ وَقَدْ لَفَعَ

و گذشت گفتار کاشکی ظاهر شد پیری از بلندی زمین بجائیکه تکیه کننده بود بعصا و بجائیکه پوشیده بود روی خود را

وَجْهَهُ بِرِدَائِهِ وَنَكَّرَ شَخْصَهُ لِدَهَائِهِ فَقَالَ لِمِثْلِ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ فَادَّكِرُوا

بچادر خود و ناشناسا کرده بود هیئت خود را از زیرکی خود پس گفت برای مانند این پس باید که کار کنند کارکنان پس یاد آرید و پند گیرید

أَيُّهَا الْغَافِلُونَ وَشَمِّرُوا أَيُّهَا الْمُقَصِّرُونَ وَأَحْسِنُوا النَّظَرَ أَيُّهَا الْمُتَبَصِّرُونَ

ای غفلت کنندگان و کوشش کنید ای کوتاهی کنندگان و نیکو کنید نظر را اے بینندگان

مَا لَكُمْ لَا يَحْزُنُكُمْ دَفْنُ الْأَتْرَابِ وَلَا يَهُولُكُمْ هَيْلُ التُّرَابِ

چه حال است شما را که اندوهگین نمیکند شما را در خاک پنهان کردن همسالان و نمی ترساند شما را از ریختن خاک بر ایشان

وَلَا تَعْبَأُوْنَ بِنَوَازِلِ الْأَحْدَاثِ وَلَا تَسْتَعِدُّوْنَ لِنُزُوْلِ الْأَجْدَاثِ

وباکے ندارید بفرود آیند بلا از آشتیهای زمانه و مهیا نے شوید برائے فرود آمدن قبرہا

وَلَا تَسْتَعْبِرُوْنَ لِعَيْنٍ تَدْمَعُ وَلَا تَعْتَبِرُوْنَ بِنَعْيٍ يُسْمَعُ وَلَا تَرْتَاعُوْنَ

واشک نمیریزید برای چشمیکه میگرید و پند نمیگیرید بخبر موت که شنیده میشود ونے ترسید

لِإِلْفٍ يُفْقَدُ وَلَا تَلْتَاعُوْنَ لِمَنَاحَةٍ تُعْقَدُ يُشَيِّعُ أَحَدُكُمْ نَعْشَ الْمَيْتِ

برای دوستیکه گم کرده میشود ونمی سوزید بغم برای مجلس نوحه که مقرر کرده میشود پیروی میکند یکی از شما جنازه مرده

وَقَلْبُهُ تِلْقَاءَ الْبَيْتِ وَيَشْهَدُ مُوَارَاةَ نَسِيْبِهِ وَفِكْرُهُ فِي اسْتِخْلَاصِ

حالانکه دل او طرف خانه است وحاضر میشود برای دفن عزیز هم نسب خود حالانکه اندیشه او در خلاص کردن

نَصِيْبِهِ وَيُخَلِّي بَيْنَ وَدِيْدِهِ وَدُوْدِهِ ثُمَّ يَخْلُوْ بِمِزْمَارِهِ وَعُوْدِهِ طَالَمَا

حصه خود ست ورها میکند میان دوست خود و کرمان او بعده خلوت میکند با نائے خود و رباب خود

أَسِيْتُمْ عَلَى انْثِلَامِ الْحَبَّةِ وَتَنَاسَيْتُمُ اخْتِرَامَ الْأَحِبَّةِ وَاسْتَكَنْتُمْ

دیر ست که اندوهگین میشوید بر نقصان یک دانه و فراموش میکنید مرگ دوستان را و ظاهر میکنید

لِاعْتِرَاضِ الْعُسْرَةِ وَاسْتَهَنْتُمْ بِانْقِرَاضِ الْأُسْرَةِ وَضَحِكْتُمْ عِنْدَ الدَّفْنِ

عجز برائے ظهور تنگی معیشت و حقیر مے پندارید مردن قریبان را و میخندید وقت دفن

وَلَا ضَحِكَكُمْ سَاعَةَ الدَّفْنِ وَتَبَخْتَرْتُمْ خَلْفَ الْجَنَائِزِ وَلَا تَبَخْتُرَكُمْ

و نه مثل خنده شما وقت رقص بل زیاده ازان و میخرامید پس جنازها و نه مثل خرامیدن شما

يَوْمَ قَبْضِ الْجَوَائِزِ وَأَعْرَضْتُمْ عَنْ تَعْدِيْدِ النَّوَادِبِ إِلَى إِعْدَادِ

در روز گرفتن بخششها بل بیشتر و رو میگردانید از شمار کردن زنان نوحه گر بسوے مهیا کردن

الْمَآدِبِ وَعَنْ تَحَرُّقِ الثَّوَاكِلِ إِلَى التَّأَنُّقِ فِي الْمَآكِلِ لَا تُبَالُوْنَ بِمَنْ

ضیافتها و از سوزش زنان گم کرده فرزند طرف نیک نگریستن در طعامها التفات نمیکنند بحال کسیکه او

هُوَ بَالٍ وَلَا تُخْطِرُوْنَ ذِكْرَ الْمَوْتِ بِبَالٍ حَتَّى كَأَنَّكُمْ قَدْ عَلِقْتُمْ مِنَ الْحِمَامِ

کهنه است و نمی آرید یاد کردن مرگ را در دل تا آنکه گویا که شما هر آینه چنگ زدید از مرگ

بِذِمَامٍ أَوْ حَصَلْتُمْ مِنَ الزَّمَانِ عَلَى أَمَانٍ أَوْ وَثِقْتُمْ بِسَلَامَةِ الذَّاتِ أَوْ

ابعهد وپیمان یا باقیماندید شما از زمانه برامان از حوادث آن یا اعتماد کردید بسلامت ذات از موت

تَحَقَّقْتُمْ مُسَالَمَةَ هَادِمِ اللَّذَّاتِ كَلَّا سَاءَ مَا تَتَوَهَّمُونَ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ

یا یقین کردید مصالحه برنده لذتها را چنین نیست قبیح ست آنچه گمان برید پس چنین نیست قریب ست که

تَعْلَمُونَ ثُمَّ أَنْشَدَ نَظْمٌ أَيَا مَنْ يَدَّعِي الْفَهْمَ إِلَى كَمْ يَا أَخَا الْوَهْمِ تُعَبِّي الذَّنْبَ وَ

خواهید دانست بعده خواند ای کسیکه دعوی میکنی فهم را تا چندای خداوند وهم + آماده کنی گناه و

الذَّمَّ وَتُخْطِي الْخَطَأَ الْجَمَّ أَمَا بَانَ لَكَ الْعَيْبُ أَمَا أَنْذَرَكَ الشَّيْبُ وَمَا فِي نُصْحِهِ

بدی را + وخطا کنی خطاے بسیار + آیا ظاهر نشد ترا عیب + آیا ترسانید ترا پیری + و نیست در پند

رَيْبٌ وَلَا سَمْعُكَ قَدْ صَمَّ أَمَا نَادَى بِكَ الْمَوْتُ أَمَا أَسْمَعَكَ الصَّوْتَ أَمَا تَخْشَى

پیری شکی و نیست گوش تو هر آینه کر شده + آیا آواز نداده است ترا مرگ + آیا نشنوانید ترا مرگ آواز گریه + آیا نمی ترسی

مِنَ الْفَوْتِ فَتَحْتَاطَ وَتَهْتَمَّ فَكَمْ تَسْدَرُ فِي السَّهْوِ وَتَخْتَالُ مِنَ الزَّهْوِ وَتَنْصَبُّ إِلَى اللَّهْوِ

از گذشتن + پس کار کنی بهوشیاری و غمخوارگی مانی + بس تا چند متحیر شوی در فراموشی + و خرامی از کبر و ناز + و رغبت کنی بسوی بازی

كَأَنَّ الْمَوْتَ مَا عَمَّ وَحَتَّامَ تَجَافِيكَ وَإِبْطَاءُ تَلَافِيكَ طِبَاعًا جَمَعَتْ فِيكَ

گویا که مرگ شامل نخواهد شد بخلق + و تا کی دور شدن تو از کردار خیر + و درنگ کردن تدارک تو + طبیعتها را که جمع کرده است در تو +

عُيُوبًا شَمْلُهَا انْضَمَّ إِذَا أَسْخَطْتَ مَوْلَاكَ فَمَا تَقْلَقُ مِنْ ذَاكَ وَإِنْ أَخْفَقَ

عیبها را که پراگنده آن فراهم آمده + و قتیکه بغضب آوردی صاحب خود را + پس بی آرام نمیشوی از این + و اگر خالی ماند سعی تو

مَسْعَاكَ تَلَظَّيْتَ مِنَ الْهَمِّ وَإِنْ لَاحَ لَكَ النَّقْشُ مِنَ الْأَصْفَرِ تَهْتَشُّ وَإِنْ مَرَّ بِكَ النَّعْشُ

در طلب رزق + میسوزی از اندوه + و اگر ظاهر شد برای تو نقش + از زر یعنی دینار خوش میشوی + و اگر گذرد بتو جنازه +

تَغَامَمْتَ وَلَا غَمَّ تُعَاصِي النَّاصِحَ الْبَرَّ وَتَعْتَاصُ وَتَزْوَرُّ وَتَنْقَادُ

بتکلف خود را غمگین وامی کنی و نیست غم نزد تو + مخالفت میکنی نصیحت کننده نیکوکار را + و در رنج می افتی و گرفته خاطر میشوی + و منقاد میشوی

لِمَنْ غَرَّ وَمَنْ مَانَ وَمَنْ نَمَّ وَتَسْعَى فِي هَوَى النَّفْسِ وَتَحْتَالُ عَلَى الْفَلْسِ

بکسیکه فریب دهد + و کسیکه دروغ گوید و کسیکه سخن چینی کند + و کوشش میکنی در حرص نفس + و مکر و حیله میکنی بر پشیز +

٧١

وَتَنْسَى ظُلْمَةَ الرَّمْسِ وَلَا تَذْكُرُ مَا ثَمَّ وَلَوْ لَاحَظَكَ الْحَظُّ لَمَا طَاحَ بِكَ اللَّحْظُ وَ

وفراموش میکنی تاریکی قبر را و یاد نمیکنی آنچه در آنجا است و اگر بگوشه چشم نگریستی ترا بخت هر آینه هلاک نکردی ترا دیدن بچیز ناشایسته و

لَا كُنْتَ إِذَا الْوَعْظُ جَلَا الْأَحْزَانَ تَغْتَمُّ سَتُذْرِي الدَّمَ لَا الدَّمْعَ إِذَا عَايَنْتَ

نمی بودی هرگاه که پند دور کرد غمها را اندوهناک قریب است که بریزی خون نه اشک و قتیکه معاینه کردی

لَا جَمْعَ يَقِي فِي عَرْصَةِ الْجَمْعِ وَلَا خَالَ وَلَا عَمَّ كَأَنِّي بِكَ تَنْحَطُّ إِلَى اللَّحْدِ وَتَنْغَطُّ

که نیست جماعتی که نگهدارد در میدان قیامت و نه برادر مادر و نه برادر پدر گویا که من می بینم ترا بجائیکه می افتی طرف لحد و غوطه میخوری

وَقَدْ أَسْلَمَكَ الرَّهْطُ إِلَى أَضْيَقَ مِنْ سَمٍّ هُنَاكَ الْجِسْمُ مَمْدُودٌ

در جائیکه سپرده اند ترا عزیزان تو بسوی گور تنگ تر از سوراخ سوزن و آنجا بدن دراز کشیده شده است

لِيَسْتَأْكِلَهُ الدُّودُ إِلَى أَنْ يَنْخَرَ الْعُودُ وَيُمْسِي الْعَظْمُ قَدْ رَمَّ وَمِنْ بَعْدُ

تا بخورند او را کرمها تا آنکه پوسیده شود بدن و گردد استخوان هر آینه پوسیده و پس از آن

فَلَا بُدَّ مِنَ الْعَرْضِ إِذَا اعْتُدَّ صِرَاطٌ جِسْرُهُ مُدَّ عَلَى النَّارِ لِمَنْ أَمَّ

پس ضرورست از پیش آمدن وقتیکه مهیا شود راهیکه پل او کشیده شده است بر آتش برای کسیکه آهنگ کند گذشتن را

فَكَمْ مِنْ مُرْشِدٍ ضَلَّ وَمِنْ ذِي عِزَّةٍ ذَلَّ وَكَمْ مِنْ عَالِمٍ زَلَّ وَقَالَ الْخَطْبُ

پس بسیار از رهنماینده راه گم کرده و بسیار از صاحب عزت خوار شده و بسیار از دانشمند که لغزیده و گفت امر سخت و دشوار

قَدْ طَمَّ فَبَادِرْ أَيُّهَا الْغُمْرُ لِمَا يَحْلُو بِهِ الْمُرُّ فَقَدْ كَادَ يَهِي الْعُمْرُ

هر آینه بزرگ شده پس زودی کن ای نادان بچیزیکه شیرین شود باو تلخ پس هر آینه قریب است که بیفتد بنای زندگی

وَمَا أَقْلَعْتَ عَنْ ذَمٍّ وَلَا تَرْكَنْ إِلَى الدَّهْرِ وَإِنْ لَانَ وَإِنْ سَرَّ فَتُلْفَى

و باز نه ایستادی از بدی و میل مکن بسوی زمانه اگرچه نرم باشد و اگرچه مسرور کند پس یافته میشوی

كَمَنِ اغْتَرَّ بِأَفْعَى تَنْفُثُ السَّمَّ وَخَفِّضْ مِنْ تَرَاقِيكَ فَإِنَّ الْمَوْتَ

مانند کسیکه فریفته شود بماری که می اندازد زهر را از دهن و تواضع کن از ترفع و تکبر خود چرا که هر آینه مرگ

لَاقِيكَ وَسَارٍ فِي تَرَاقِيكَ وَمَا يَنْكُلُ إِنْ هَمَّ وَجَانِبْ

بیننده تراست و سرایت کننده در زیر گلوی تو و پس نگردد اگر قصد کند و دور کن

عن الخُدَعِ إذا ساعدك الجَدُّ وزُمَّ اللفظَ إن نَدَّ فما أسعدَ مَن زَمّ

کج کردن خمار از مکر و فریبکه مدد کند ترا بخت + و مهار کن سخن فحش را اگر بر مد پس چه نیکبخت ست کسیکه مهار کرد +

ونفِّسْ عن أخي البَثِّ وصدِّقْه إذا نَثَّ ورُمَّ العملَ الرَّثَّ فقد

دور کن غم از خداوند اندوه + و باور کن او را هرگاه ظاهر کند حال را + و باصلاح آر کار کهنهٔ خود را + پس هر آینه

أفلحَ مَن رَمّ ورِشْ مَن ريشُه انحصّ بما عَمَّ وما خَصَّ ولا تأسَ على

رستگار شد کسیکه اصلاح کرد + و نیکو کن کسی را که پر او ریخته شد بچیزیکه همه را فرا گیرد و بچیزیکه خاص باشد + و اندوهگین مشو بر

النقصِ ولا تحرِصْ على اللَّمِّ وعادِ الخُلُقَ الرَّذْلَ وعوِّدْ كفَّك البذلَ

نقصان مال + و حریص مشو بر جمع کردن مال + و دشمنی کن عادت فرومایه را + و عادت کن دست خود را بخشیدن +

ولا تستمعِ العَذْلَ ونزِّهها عن الضَّمِّ وزوِّدْ نفسك الخيرَ ودَعْ ما

و مشنو ملامت را در بخشش + و دور دار دست را از جمع کردن + و توشه ده جان خود را به نیکوئی + و بگذار آنچه از

يُعقِبُ الضَّيرَ وهيِّئْ مركبَ السيرِ وخَفْ من لُجّةِ اليمِّ بذا أُوصيتُ

پس در آرد گزند را + و آماده دار بارگی رفتن را + و ترس از عمق دریا + باین اندرز نصیحت کرده شدم

يا صاحِ وقد بُحْتُ كمن باحَ فطوبى لفتًى راحَ بآدابي

ای صاحب من + و هر آینه آشکارا کردم مانند کسیکه آشکارا کرد + پس خوشی باد بجوانیکه گردید + بآداب

يأتمُّ ثم حسر رُدْنَه عن ساعدٍ شديدِ الأسرِ قد شُدَّ عليه جبائرُ

من اقتدا کننده + بعده برهنه کرد شیخ آستین خود را از بازوی سخت آفرینش بجائیکه سخت بسته بود بران چوبهای

المكرِ لا الكسرِ متعرِّضًا للاستماحةِ في معرِضِ الوقاحةِ

فریب نه چوبهای شکستگی استخوان بجائیکه پیش آینده بود بطلب عطا در جای بی شرمی

فاختلب به أولئك الملاحين حتى انتزع كُمَّه وملأ ثم انحدر

پس بفریفت بآن فعل آن گروه را تا آنکه پر کرد آستین خود را و پر نمود پس فرود آمد

من الرَّبوةِ جذِلًا بالحَبوةِ قال الراوي فقفَّيتُه من

از جای بلند بجائیکه فرحان بود بعطیه گفت روایت کننده پس کشیدم او را از

وَدَانِيَهُ حَاشِيَةَ رِدَائِهِ فَالْتَفَتَ إِلَى مُسْتَسْلِمًا وَوَاجَهَنِي مُسَلِّمًا فَإِذَا

پس او کناره چادر او را پس نگریست بسوی من گردن نهادن و روباز کرد من سلام کنان پس ناگاه

هُوَ شَيْخُنَا أَبُو زَيْدٍ بِعَيْنِهِ وَمَيْنِهِ فَقُلْتُ لَهُ نَظْمٌ إِلَى كَمْ يَا أَبَا زَيْدٍ

او پیر ما ابوزید است بذات خود و کذب خود پس گفتم او را تا چند اے ابا زید

أَفَانِينُكَ فِي الْكَيْدِ لِيَنْحَاشَ لَكَ الصَّيْدُ وَلَا تَعْبَأُ بِمَنْ ذَمَّ فَأَجَابَ

شاخهای تو در مکر ست تا جمع شود برای تو شکار و باک نداری بکسیکه نکوهش کند ترا پس جواب داد

مِنْ غَيْرِ اسْتِحْيَاءٍ وَلَا ارْتِيَاءٍ وَقَالَ نَظْمٌ تَبَصَّرْ وَدَعِ اللَّوْمَ وَقُلْ

بغیر شرم داشتن و بے فکر نمودن و گفت بینا شو و بگذار ملامت کردن را و بگو

لِي هَلْ تَرَى الْيَوْمَ فَتًى لَا يَقْمُرُ الْقَوْمَ مَتَى مَا دَسْتُهُ تَمَّ فَقُلْتُ

بمن آیا دیده میشود امروز جوانیکه غالب نشود قوم را در قمار هرگاه حیله او کامل شود پس گفتم

لَهُ بُعْدًا لَكَ يَا شَيْخَ النَّارِ وَزَامِلَةَ الْعَارِ فَمَا مِثْلُكَ فِي طَلَاوَةِ

او را دوری و هلاکی باد ترا ای خواجه آتش دوزخ و شتر بارکش ننگ و عیب پس نیست داستان تو در خوبی

عَلَانِيَتِكَ وَخُبْثِ نِيَّتِكَ إِلَّا مِثْلُ رَوْثٍ مُفَضَّضٍ أَوْ كَنِيفٍ مُبَيَّضٍ

آشکارای تو و پلیدی باطن تو مگر داستان سرگین سیم اندود کرده یا بیت الخلاص سفید کرده

ثُمَّ تَفَرَّقْنَا فَانْطَلَقْتُ ذَاتَ الْيَمِينِ وَانْطَلَقَ ذَاتَ الشِّمَالِ وَنَاوَحْتُ

پس پراگنده شدیم پس رفتم بجانب دست راست و رفت ابوزید جانب دست چپ و مقابل شدم

مَهَبَّ الْجَنُوبِ وَنَاوَحَ مَهَبَّ الشَّمَالِ

جای وزیدن هوای جنوب را و مقابل شد ابوزید جای وزیدن هوای شمال را

الْمَقَامَةُ الثَّانِيَةَ عَشَرَ الدِّمَشْقِيَّةُ

مقامه دوازدهم مشهور بدمشقیه

حَكَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ شَخَصْتُ مِنَ الْعِرَاقِ

حکایت کرد حارث پسر همام گفت رفتم از عراق

إِلَى الْغُوطَةِ وَأَنَا ذُو جُرْدٍ مَرْبُوطَةٍ وَجِدَةٍ مَغْبُوطَةٍ يُلْهِينِي

بسوی غوطه بجائیکه من بودم صاحب اسپهای تنگ موی بسته در طویله و توانگری آرزو کرده شده و بلهوی آورد مرا

خُلُوِّ الذَّرْعِ وَيُزْدَهِيْنِي حُفُولُ الضَّرْعِ فَلَمَّا بَلَغْتُهَا بَعْدَ شِقِّ النَّفْسِ

خالی بودن دل از اندوه و مغرور میکرد مرا پر بودن پستان پس هرگاه رسیدم آنرا پس از مشقت نفس

وَإِنْضَاءِ الْعَنْسِ أَلْفَيْتُهَا كَمَا تَصِفُهَا الْأَلْسُنُ وَفِيْهَا مَا تَشْتَهِي الْأَنْفُسُ

و لاغر کردن ناقه قوی یافتم او را چنانکه صفت میکردند آنرا زبانها و در وی هست آنچه آرزو میکنند آنرا جانها

وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ فَشَكَرْتُ يَدَ النَّوٰى وَجَرَيْتُ طَلْقًا مَعَ الْهَوٰى وَ

و خوش مزه میباید چشمان پس سپاس گفتم دوری و سفر را و رفتم یکتگ با خواهش نفس و

طَفِقْتُ أَفُضُّ فِيْهَا خُتُوْمَ الشَّهَوَاتِ وَأَجْتَنِي قُطُوْفَ اللَّذَّاتِ

آغاز کردم که می شکستم بآن مهرهای آرزوها را و می چیدم میوهای لذات را

إِلٰى أَنْ شَرَعَ سَفْرٌ فِي الْإِعْرَاقِ وَقَدِ اسْتَفَقْتُ مِنَ الْإِغْرَاقِ

تا آنکه آغاز کردند مسافران در رفتن عراق بحالیکه هر آینه بهوش آمدم از مبالغه کردن

فَعَادَنِي عِيْدٌ مِنْ تَذْكَارِ الْوَطَنِ وَالْحَنِيْنِ إِلَى الْعَطَنِ فَقَوَّضْتُ خِيَامَ

و آرزوها پس باز آمد مرا خوشی از یاد کردن وطن و میل و شوق بسوی وطن پس برکندم خیمهای ناپدیدی وطن را

الْغَيْبَةِ وَأَسْرَجْتُ جَوَادَ الْأَوْبَةِ وَلَمَّا تَأَهَّبَتِ الرِّفَاقُ وَاسْتَتَبَّ الْاِتِّفَاقُ

و زین نهادم بر اسپ بازگشتن و هرگاه جمع شدند یاران سفر و راست و مهیا شد موافقت کردن

أَنِفْنَا مِنَ الْمَسِيْرِ دُوْنَ اسْتِصْحَابِ الْخَفِيْرِ فَرُدْنَاهُ مِنْ كُلِّ قَبِيْلَةٍ وَأَعْمَلْنَا

ترسیدیم از رفتن بی همراه گرفتن بدرقه پس طلب کردیم آنرا از هر قبیله و بعمل آوردیم

فِي تَحْصِيْلِهِ الْحِيْلَةَ فَأَعْوَزَ وِجْدَانُهُ فِي الْأَحْيَاءِ حَتّٰى خِلْنَا أَنَّهُ لَيْسَ مِنَ الْأَحْيَاءِ

در مهیا کردن از هزار حیله پس نایاب شد یافتن آن در قبائل تا آنکه خیال کردم هر آینه او نیست از زندگان

فَحَارَتْ لِعَوَزِهِ عُزُوْمُ السَّيَّارَةِ وَانْتَدَوْا بِبَابِ جَيْرُوْنَ لِلْاِسْتِشَارَةِ فَمَا زَالُوْا

پس سرآسیمه شد بسبب نایابی آن قصدهای رفیقان و انجمن ساختند بدروازه جیرون برای مشورت پس همیشه بودند

بَيْنَ عَقْدٍ وَحَلٍّ وَشَزْرٍ وَسَحْلٍ إِلٰى أَنْ نَفِدَ التَّنَاجِيْ وَقَنَطَ الرَّاجِيْ

درمیان بستن و گشادن و قوت رای و ضعف آن تا آنکه سپری شد بهمدیگر راز گفتن و نومید شد امیدوار

٧٥

فكان حذتهم شخص ميسمه ميسم الشبان ولبوسه لبوس الرهبان

در بود مقابل آنجماعت شخصی که صورت او چو صورت جوانان بود و پوشش او چو پوشش پارسایان

وبيده سبحة النسوان وفي عينه ترجمة النشوان وقد قيد لحظه بالجمع

و بدست او مهره های زنان و در چشم او علامت مستان بجالیکه بسته بود نظر خود را بآن جماعت

وأرهف أذنه لاستراق السمع فلما آنى انكفاؤهم وقد برح خفاؤهم

و تیز کرده بود گوش خود را برای دزدیدن شنوائی پس هرگاه نزدیک شد بازگشتن ایشان بجالیکه ظاهر شد اورا راز آنها

قال لهم يا قوم ليفرخ كربكم وليأمن سربكم فسأخفركم بما يسرو روعكم

گفت آن شخص ایشانرا ای گروه باید که دور شود سختی شما و باید که ایمن باشد نفس شما پس زود که نگاهبانی کنم شما را بچیزیکه دور کند ترس شما را

ويبدي طوعكم قال الراوي فاستطلعنا منه طلع الخفارة واستنبأنا له

و ظاهر شود رام بودن شما گفت راوی پس تفحص کردیم از وی خبر نگهبانی را و بزرگ کردیم او را

الجعالة عن السفارة فزعم أنها كلمات لقنها في المنام ليحترس من كيد

مزد و عطا از میانجی بودن پس دعوی کرد که هر آینه آن کلمات است که آموخته اند او را در خواب تا محافظت کرده شود از مکر

الأنام فجعل بعضنا يومض إلى بعض ويقلب طرفه بين لحظ وغض

خلق پس شروع کرد بعضی از ما اشارت کردن بطرف بعضی و میگردانید چشم خود را میانه نگریستن و خوابانیدن چشم

وتبين له أنا استضعفنا الخبر واستشعرنا الخور فقال ما لكم اتخذتم

و ظاهر شد او را که هر آینه ضعیف دانستیم خبر او و پنهان داشتیم سستی کلام او پس گفت چیست برای شما که گرفتید

جدي عبثا وجعلتم تبري خبثا وأيم الله لطالما جبت مخاوف الأقطار

تحقیق مرا بیهوده و گردانیدید خالص مرا خاس بخدا قسم که بسیار است که قطع کرده جاهای ترس از اطراف

وولجت مقاحم الأخطار فغنيت بها عن مصاحبة خفير واستصحاب

و داخل شدم جاهای هلاکت و بی نیاز شدم بآن کلمات از همراهی نگهبان و همراه گرفتن

جفير ثم إني سأنفي ما رابكم وأستسل الحذر الذي نابكم

ترکش پس از آن هر آینه نزدیک است که دور کنم آنچه در شک انداخت شما را و بیرون کنم ترس را که رسید است شما را

بِأَنْ أُوَافِقَكُمْ فِي الْبَدَاوَةِ وَأُرَافِقَكُمْ فِي السَّمَاوَةِ فَإِنْ صَدَقْتُكُمْ وَعْدِي
باین طور که موافقت کنم شما را در سفر بادیه و رفاقت کنم شما را در سماوه پس اگر راست شد شما را وعدهٔ من

فَأَجِدُّوا إِصْعَادِي وَأَسْعِدُوا جَدِّي وَإِنْ كَذَبْتُكُمْ فَمَزِّقُوا أَدِيمِي وَ
پس جد مکنید بخت مرا و مدد کنید بخت مرا و اگر دروغ گفته باشد شما را وعدهٔ من پس پاره کنید پوستهای مرا و

أُرِيقُوا دَمِي قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَأُلْهِمْنَا تَصْدِيقَ رُؤْيَاهُ وَتَحْقِيقَ
بریزید خون مرا گفت حارث پسر همام پس الهام کرده شدیم باور کردن خواب او را و درست و ثابت داشتن

مَا رَوَاهُ فَنَزَعْنَا عَنْ مُجَادَلَتِهِ وَاسْتَهَمْنَا عَلَى مُعَادَلَتِهِ وَفَضَضْنَا
آنچه روایت کرد او را پس یکسو کشیدیم خود را از خصومت او و قرعه زدیم بر عدیل داشتن او و قطع کردیم

بِقَوْلِهِ عُرَى الرَّائِبَاتِ وَأَلْغَيْنَا اتِّقَاءَ الْعَائِثَاتِ وَلَمَّا عُكِمَتِ الرِّحَالُ
بگفتن او رسنهای علایق را و باطل کردیم خوف بازی کننده بکال را و خوف مفسد را و هرگاه بسته شد بالانها

وَأَزِفَ التَّرْحَالُ اسْتَنْزَلْنَا كَلِمَاتِهِ الرَّاقِيَةَ لِنَجْعَلَهَا الْوَاقِيَةَ الْبَاقِيَةَ
و نزدیک شد سفر طلب کردیم نزول کلمات او که افسون کننده اند تا گردانیم آنها را نگهدارنده پاینده در میان خود با

فَقَالَ لِيَقْرَأْ كُلٌّ مِنْكُمْ أُمَّ الْقُرْآنِ كُلَّمَا أَظَلَّ الْمَلَوَانِ ثُمَّ لِيَقُلْ بِلِسَانٍ خَاضِعٍ
پس گفت باید که بخواند هر یکی از شما مادر قرآن را ای سورهٔ فاتحه هرگاه بیاید روز و شب پس از آن باید که بگوید با زبان فروتنی کننده

وَصَوْتٍ خَاشِعٍ اللَّهُمَّ يَا مُحْيِيَ الرُّفَاتِ وَيَا دَافِعَ الْآفَاتِ وَيَا وَاقِيَ
و آواز متواضع بار خدایا ای زنده کنندهٔ استخوانهای پوسیده و ای دور کنندهٔ آفتها و ای نگهدارندهٔ

الْمَخَافَاتِ وَيَا كَرِيمَ الْمُكَافَاةِ وَيَا مَوْئِلَ الْعُفَاةِ وَيَا وَلِيَّ الْعَفْوِ وَالْمُعَافَاةِ
از ترسها و ای بخشندهٔ پاداشها و ای مرجع طلبگاران عفو و ای صاحب مغفرت و دور کردن از ضرر

صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ خَاتَمِ أَنْبِيَائِكَ وَمُبَلِّغِ أَنْبَائِكَ وَعَلَى مَصَابِيحِ
رحمت نازل کن بر محمد که ختم کنندهٔ انبیاهای تست و رسانندهٔ اخبار تست و بر چراغان

أُسْرَتِهِ وَمَفَاتِيحِ نُصْرَتِهِ وَأَعِذْنِي مِنْ نَزَغَاتِ الشَّيَاطِينِ وَنَزَوَاتِ السَّلَاطِينِ
اقارب او و کلیدهای یاری او و پناه ده مرا از وسوسهای شیاطین و مفسدهای پادشاهان

وَإِعْنَاتِ الْبَاغِينَ وَمُعَانَاةِ الطَّاغِينَ وَمُعَادَاةِ الْعَادِينَ وَعُدْوَانِ
و از ذیت ستمگاران و از مشقت سرکشان و از دشمنی دشمنان و از ظلم

الْمُعَادِينَ وَغَلَبِ الْغَالِبِينَ وَسَلَبِ السَّالِبِينَ وَحِيَلِ الْمُحْتَالِينَ وَغِيلَةِ
دشمنان و چیرگی زبردستان و ربودن ربایندگان و حیلهای مکاران و بلای ناگاه

الْمُغْتَالِينَ أَجِرْنِي اللّٰهُمَّ مِنْ جَوْرِ الْمُجَاوِرِينَ وَسَطْوَةِ الْجَائِرِينَ وَكُفَّ
هلاک کنندگان و در پناه دار مرا خدایا از ظلم نزدیکان و قهر ظلم کنندگان و باز دار

عَنِّي أَكُفَّ الظَّالِمِينَ وَأَخْرِجْنِي مِنْ ظُلُمَاتِ الظَّالِمِينَ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ
از من پنجهای ظالمان را و بیرون آر مرا از تاریکیهای ستمگاران و داخل کن مرا برحمت خود

فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ اللّٰهُمَّ احْفَظْنِي فِي تُرْبَتِي وَغُرْبَتِي وَغَيْبَتِي وَأَوْبَتِي
در بندگان خود که نیکانند بار خدایا نگهدار مرا در خاک شهر من و در سفر من و در ناپدید شدن من و در باز آمدن من

وَنُجْعَتِي وَرَجْعَتِي وَتَصَرُّفِي وَمُنْصَرَفِي وَتَقَلُّبِي وَمُنْقَلَبِي وَاحْفَظْنِي فِي نَفْسِي
و در سفر من بطلب رزق و باز گشتن من و در دست در کار کردن من و برگشتن من و بسیار گردیدن من و در انقلاب من نگهدار مرا در نفس من

وَنَفَائِسِي وَعِرْضِي وَعَرَضِي وَعَدَدِي وَعُدَدِي وَسَكَنِي وَمَسْكَنِي
و در احوال نفیسهٔ من و نفس من و مال من و اولاد و اتباع من و سلاحهای من و عزیز و اهل من و خانهٔ من

وَحَوْلِي وَحَالِي وَمَالِي وَمَآلِي وَلَا تُلْحِقْ بِي تَغْيِيرًا وَلَا تُسَلِّطْ عَلَيَّ
و قوت من و حال من و انجام من و مآل من و لاحق مکن بمن تغییر احوال را و مگمار بر من

مُغِيرًا وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا اللّٰهُمَّ احْرُسْنِي
تغییر کننده را دیگرسان برای من از نزد خود دست و دلیل حجت یاری دهنده بار خدایا نگهدار مرا

بِعَيْنِكَ وَعَوْنِكَ وَاخْصُصْنِي بِأَمْنِكَ وَمَنِّكَ وَتَوَلَّنِي
بحفظ خود و یاری خود و خاص کن مرا بامن خود و احسان خود و والی شو برای من با برگزیدن خود

بِاخْتِيَارِكَ ... وَلَا تَكِلْنِي إِلَى كِلَاءَةِ غَيْرِكَ وَهَبْ لِي
و فضل خود و محتاج مکن مرا بسوی حفاظت غیر خود و ببخش بمن

عافيةٍ غيرِ عافيةٍ وارزقني رفاهيةً غيرَ واهيةٍ واكفني مخاشيَ اللأواء
نجات ده از مکروهات که نابدید نشود و نصیب کن مرا فراخی عیشی که سست نشود و باز دار مرا از جاهای خوف شدت و سختی

واكنفني بغواشي الآلاء ولا تظفرني أظفار الأعداء إنك سميع
و نگهدار مرا در پناه خود بپوششهای نعمتهای خود و غالب مکن بر من ناخنهای دشمنان را بدرستیکه تو شنونده

الدعاء ثم أطرق لا يدير لحظاً ولا يحير لفظاً حتى قلنا قد أبلسته خشية
دعا هستی پس از آن آنکس سر فرو افگند بنحویکه نمیگردانید نظر را و پاسخ نمیداد سخنی را تا آنکه گفتیم هر آینه خاموش کرد او را ترس

أو أخرسته غشية ثم أقنع رأسه وصعّد أنفاسه وقال أقسم بالسماء
یا گنگ ساخت او را پوشش عقل بعده بلند کرد سر خود را و بالا کشید دمهای خود را و گفت سوگند میخورم بآسمان

ذات الأبراج والأرض ذات الفجاج والماء الثجاج والسراج
صاحب برجها و زمین خداوند راهها و آب روان شونده و چراغ روشن یعنی

الوهاج والبحر العجاج والهواء والعجاج إنها لمن أمن العوذ
آفتاب و دریای آواز کننده و هوا و غبار هر آینه آن ادعیه از محکم‌ترین تعویذهاست و

وأغنى عنكم من لابسي الخوذ من درسها عند ابتسام الفلق لم
بی نیاز کننده‌تر شمارا از پوشندگان خودهاست کسیکه خواند آنرا وقت نرم خندیدن دم بامداد

يشفق من خطب إلى الشفق ومن ناجى بها طليعة الغسق أمن ليلته من
نخواهد ترسید از امر شدید تا سرخی کرانه و هر که مناجات کند بآن کلمات وقت اول طلوع تاریکی محفوظ باشد آن کس در آن شب از

السرق قال فتلقناها حتى أتقناها وتدارسناها لكي لا ننساها ثم سرنا
دزدی گفت راوی پس آموختیم آنرا تا آنکه استوار کردیم آنرا و با یکدیگر خواندیم آنرا تا فراموش نکنیم آنرا پس از آن رفتیم

نزجي الحمولات بالدعوات لا بالحداة ونحمي الحمولات بالكلمات لا
بحالیکه روان میکردیم شتران را بدعاهای آموخته نه بسرود گویان و حفاظت میکردیم متاعها را بسخنهای آموخته نه بنیزه‌ها

بالكماة وصاحبنا يتعهدنا بالعشي والغداة ولا يستنجز منا العدات
با دلیران و آن نکهداشت میکرد ما را در شب و روز و طلب نمیکرد از ما روا شدن وعدها را

۷۹

حتی اذا عاینّا اطلال عانة قال لنا الا اعانة فاحضرناه المعلوم

تا آنکه وقتیکه دیدیم آثار موضع عانه گفت با ما مدد کنید پس حاضر آوردیم او را مال ظاهر

والمکتوم واریناه المعکوم والمختوم وقلنا له اقض ما انت قاض فما

و مال پوشیده و وانمودیم او را مال بسته و سر بمهر کرده و گفتیم او را حکم کن درین چیز یا آنچه تو حکم کننده آن هستے پس

تجد فینا غیر راض فما استخف سوی الخف والزین ولا احلی بعینه

نیابی در ما کسی ناراضی پس در شگفت نیاورد او را غیر از سبک گران قیمت و اسباب زینت و نیکو ننمود در چشم او

غیر الحلی والعین فاحتمل منهما وقره وناء بما یسد فقره ثم خالسنا

بجز زیور و زر پس برداشت از هر دو بقدر طاقت خود و برخاست بچیزیکه بند کند احتیاج او را پس ربود خود را ناگاه در

مخالسة الطرار وانصلت منا انصلات الفرار فاوحشنا فراقه و

ربودن کیسه بر و در گذشت از ما ناگاه در گذشتن بسیار گریزنده پس در وحشت انداخت ما را فراق او و

ادهشنا امحاقه ولم نزل ننشده بکل ناد ونستخبر عنه کل مغد وهاد

در تحیر انداخت ما را در گذشتن او بزودی و همیشه می جستیم او را در هر مجلس و خبر میگرفتیم از هر یک از راه برگرداننده و راه نماینده را

الی ان قیل انه مذ دخل عانة ما زایل الحانة فاغرانی خبث هذا القول

تا آنکه گفته شد هر آئینه او از هنگامیکه داخل شد در عانه جدا نشد از شرابخانه پس برانگیخت مرا پلیدی این گفتار

بسبره والانسلاک فیما لست من سلکه فادلجت الی الدسکرة

بازمودن آن و درآمدن در چیزیکه نیستم از رشته آن پس در شب رفتم بسوی خانه خمار

فی هیأة منکرة فاذا الشیخ فی حلة ممصرة بین دنان ومعصرة وحوله

در صورت تغیر داده پس ناگاه شیخ در جامه سرخ بود میان خمهای شراب و حوضیکه در آن شیره انگور برآورند و گرد او

سقاة تبهر وشموع تزهر وآس وعبهر ومزمار ومزهر وهو تارة

ساقیان که غالب بودند در حسن و شمعها که روشن بودند و ریحان و نرگس و نای و ساز عود و او بارے

یستبزل الدنان وطورا یستنطق العیدان ودفعة

می کشود شگاف خمها را و گاهے نطق مے طلبید مزامیر را و بارے

٩٠

يَسْتَنْشِقُ الرَّيْحَانَ وَأُخْرٰى يُغَازِلُ الْغِزْلَانَ فَلَمَّا عَثَرْتُ عَلٰى لُبْسَتِهِ وَتَفَاوُتِ

بو میکرد ریحان را و دیگر بار عشقبازی میکرد زنان را پس هرگاه اطلاع یافتم بر تلبیس او و تفاوت

يَوْمِهِ مِنْ أَمْسِهِ قُلْتُ لَهُ أَوْلٰى لَكَ يَا مَلْعُونُ أَنَسِيتَ يَوْمَ

امروز او از دیروز گفتم او را وای مر ترا ای دور کرده شده از رحمت خدا آیا فراموش کردی روز

جَيْرُونَ فَضَحِكَ مُسْتَغْرِبًا ثُمَّ أَنْشَدَ مُطْرِبًا نَظْم لَزِمْتُ

جیرون را پس خندید چنانکه سخت خندان بود پس بزبان خواند اشعار را چنانکه طرب میآرد لازم گرفتم

السِّفَارَ وَجُبْتُ الْقِفَارَ وَعِفْتُ النِّفَارَ لِأَجْنِي الْفَرَحْ وَخُضْتُ

سفرها را و بریدم بیابانهای خالی را و کراهت کردم از خلقی را تا بچینم خوشوقتی را + و در آمدم

السُّيُولَ وَرُضْتُ الْخُيُولَ لِجَرِّ ذُيُولِ الصِّبَا وَالْمَرَحْ وَمِطْتُ

سیلها را و رام کردم اسپها را + برای کشیدن دامنهای کودکی و نشاط + و دور کردم

الْوَقَارَ وَبِعْتُ الْعَقَارَ لِحَسْوِ الْعُقَارِ وَرَشْفِ الْقَدَحْ

آهستگی و حلم را و فروختم نخل و زمین + برای نوشیدن شراب و مکیدن پیاله +

وَلَوْلَا الطِّمَاحُ إِلٰى شُرْبِ رَاحٍ لَمَا كَانَ بَاحَ فَمِي بِالْمُلَحْ وَلَا كَانَ

و اگر نبود نظر بسوی نوشیدن شراب + هر آینه نمیبود که ظاهر میکرد دهن من سخنهای ملیح + و نه بودی

سَاقَ دَهَائِي الرِّفَاقَ لِأَرْضِ الْعِرَاقِ بِحَمْلِ السُّبَحْ فَلَا تَغْضَبَنَّ

که راندی زیرکی من همسفران را + طرف زمین عراق به برداشتن من سبحه را + پس هر آینه خشم مگیر

وَلَا تَصْخَبَنَّ وَلَا تَعْتِبَنَّ فَعُذْرِي وَضَحْ وَلَا تَعْجَبَنَّ لِشَيْخٍ أَبَنَّ بِمَغْنًى

و بانگ و فریاد مکن، و عتاب مکن پس عذر من ظاهر است + و شگفت مدار از پیری که ایستاده بمنزل

أَغَنَّ وَدَنٍّ طَفَحْ فَإِنَّ الْمُدَامَ تُقَوِّي الْعِظَامَ وَتَشْفِي السِّقَامَ

بسیار مردم و خم لبالب از شراب + چرا که هر آینه شراب قوت میدهد استخوانها را + و شفا میدهد بیمار را

وَتَنْفِي التَّرَحْ وَأَصْفَى السُّرُورِ إِذَا مَا الْوَقُورُ أَمَاطَ سُتُورَ الْحَيَا

و دور میکند اندوه را + و پاکترین سرور وقتی باشد که هرگاه صاحب وقار + دور کند پردهای حیا را

وَاطْرَحْ وَأَحْلَى الْغَرَامِ إِذَا الْمُسْتَهَامُ أَزَالَ اكْتِتَامَ الْهَوَى وَافْتَضَحْ فَبُحْ

تو برانداز دو آخر او و شیرین ترین شیفتگی و عشق است که هرگاه عاشق سرگشته دور کند پوشیدگی های عشق را و رسوا شود پس ظاهر کن

بِهَوَاكَ وَبَرِّحْ بِحَشَاكَ فَزَنْدُ أَسَاكَ بِهِ قَدْ قَدَحْ وَدَاوِ الْكُلُومَ وَسَلِّ

عشق خود را و سرد کن درون خود را پس چقماق غم تو بدین سبب آتش زند و دوا کن جراحتها را و بکش

الْهُمُومَ بِبِنْتِ الْكُرُومِ الَّتِي تُقْتَرَحْ وَخُصَّ الْغَبُوقَ بِسَاقٍ يَشُوقُ

غمها را از سینه به شراب انگور که تمنا کرده میشود و خاص کن شراب شبانگاهی را بساقیکه بر انگیزاند

بِلَأْلَاءِ الْمَشُوقِ إِذَا مَا طَمَحْ وَشَادٍ يُشِيدُ بِصَوْتٍ يَمِيدُ جِبَالُ الْحَدِيدِ

زحمت و رنج عاشق را وقتیکه بنگرد و سراینده که سراید به آوازیکه در حرکت آید کوههای آهن برای او

لَهُ إِنْ صَدَحْ وَعَاصِ النَّصِيحَ الَّذِي لَا يُبِيحُ وِصَالَ الْمَلِيحِ

اگر به آواز آید و مخالفت کن پند کننده را که مباح نکند وصال معشوق نمکین را

إِذَا مَا سَمَحْ وَجُلْ فِي الْمِحَالِ وَلَوْ بِالْمُحَالِ وَدَعْ مَا يُقَالُ وَخُذْ

هرگاه بخشش نماید و جولان کن در حیله گری اگرچه در دروغ و ناممکن باشد و بگذار آنچه گفته شود در حق تو و بگیر

مَا صَلَحْ وَفَارِقْ أَبَاكَ إِذَا مَا أَبَاكَ وَمُدَّ الشِّبَاكَ وَصِدْ مَنْ سَنَحْ

آنچه لائق باشد بحال تو و جدا شو از پدر خود هرگاه کراهت کند ترا و دراز کن دامها را و شکار کن کسی را که پیش آید

وَصَافِ الْخَلِيلَ وَنَافِ الْبَخِيلَ وَأَوْلِ الْجَمِيلَ وَوَالِ الْمِنَحْ وَلُذْ

و دوستی پاک دار با دوست صادق و دوری کن از بخیل و بده عطا حسین را و پیاپی کن بخششها و پناه گیر

بِالْمَتَابِ أَمَامَ الذَّهَابِ فَمَنْ دَقَّ بَابَ كَرِيمٍ فُتِحْ فَقُلْتُ لَهُ

بتوبه کردن پیش از رحلت پس کسیکه کوبید دروازهٔ بخشنده را کشاد پس گفتم او را

بَخٍ بَخٍ لِرِوَايَتِكَ وَأُفٍّ وَتُفٍّ لِغَوَايَتِكَ فَبِاللهِ مِنْ أَيِّ الْأَعْيَاصِ عِيصُكَ

آفرین آفرین بر روایت ترا و نفرین و نفرین باد بگمراهی تو پس قسم میدهم بخدا که از کدام اصول است اصل تو

فَقَدْ أَعْضَلَنِي عَوِيصُكَ فَقَالَ مَا أُحِبُّ أَنْ أُفْصِحَ عَنِّي وَلَكِنِّي سَأُكَنِّي

پس هر آینه دشوار کرده مرا کار دشوار تو پس گفت شیخ دوست نمیدارم که آشکار گویم از خود و لیکن من قریب است که سخن پوشیده گویم

نظم أنا أُطروفة الزمان وأُعجوبة الأمم وأنا الحُوَّل الذي اختال

من غریب ونادر زمانه ام ؛ و شگفت گروهها هستم ؛ و من بسیار حیله گری ام که ؛ مکر و حیله کرد

في العرب والعجم غير أني ابن حاجة ؛ هاضه الدهر واهتضم وأبو

در عرب و عجم ؛ لیکن بدرستیکه من خداوند حاجتم ؛ که شکست آنرا زمانه و ظلم کرد او را ؛ و پدر

صبية بدد وأمثل لحم على وضم وأخو العيلة المعيل إذا احتال لم يلم

بچگان هستم که پدید شده اند ؛ مانند گوشت بر تخته ؛ و همراه و نادر و درویشی که بسیار عیال باشند چون حیله کند نکوهش کرده نشود

قال الراوي فعرفت حينئذ أنه أبو زيد ذو الريب والعيب ومسوّد

گفت روایت کننده پس دانستم آنگاه که آن ابو زید خداوند شک و عیب است و سیاه کننده

وجه الشيب وساءني عظم تمرّده وقبح توردّه فقلت له بلسان الأنفة

روی پیری است ؛ و اندوهگین کرد مرا بزرگی سرکشی او و زشتی در آمدن او پس گفتم او را بزبان ننگ و عار

وإدلال المعرفة الريّان لك يا شيخنا أن تقلع عن الخنا فتمضمض وزجر

و ناز کرشمه آشنائی آیا هنگام آن نرسید ترا ای خواجه ما اینکه باز ایستی از فحش و سخن ناسزا پس سخت بغضب آمد

وتنكّر وفكّر ثم قال إنها ليلة مراح لا تلاح ونهزة شرب راح لا كفاح

و آواز بلند بر آورد و متغیر شد و اندیشه کرد پس گفت هر آینه این شب شب نشاط است نه شب دشنام و دادن فرصت خوردن شراب است نه جنگ کردن

فعدّ عمّا بدا إلى أن نتلاقى غدا ففارقته فرقًا من عربدته

پس درگذار از چیزیکه ظاهر شد تا آنکه بهمدیگر ملاقات کنیم فردا پس جدا شدم از وی بسبب ترسیدن از بدخوئی او

لا تعلّقا بعدته وبتّ ليلتي لابسًا ادّراع الندم على نقلي خطا

نه از جهت در آویختن بنوید دادن او و گذرانیدم شب خود را که پوشیده بودم جامهای پشیمانی را بر بردن من گامهای

القدم إلى ابنة الكرم لا الكرم وعاهدت الله سبحانه وتعالى أن لا

پا را بسوی دختر رز نه خداوند بزرگی ؛ و عهد کردم خدای بزرگ را اینکه حاضر نشوم

أحضر بعد ها حانة نباذ ولو أعطيت ملك بغداذ وأن لا أشهد معصرة

بعد این واقعه دکان شراب فروش را اگرچه داده شوم ملک بغداد و اینکه نه بینم جای کشیدن

٨٣

الشَّرابُ ولَوْ عادَ علَى عصْرِ الشَّبابِ ثُمَّ إنَّنا رحَلْنا العِيسَ وقْتَ التَّغْليسِ
شراب را اگرچه باز آید بر من زمانهٔ جوانی بعد از آن ما پالان کردیم شتران را هنگام سیر ظلمت آخر شب

وخلَّيْنا بيْنَ الشَّيْخَيْنِ أبي زَيْدٍ وإبْليسَ

در ساکردیم در میان دو خواجه که ابی زید و شیطان هستند

المقامة الثالثة عشر

مقامه سیزدهم

الزَّوْراءِيَّةُ رَوى الحارِثُ بنُ همّامٍ قالَ نَدَوْتُ بضَواحي الزَّوْراءِ
مسمی بزورائیه روایت کرد حارث پسر همام گفت که انجمن ساختم در کنارهای دجلهٔ بغداد

مَعَ مَشْيَخَةٍ منَ الشُّعَراءِ لا يعْلَقُ لهُمْ مُبارٍ بغُبارٍ ولا يجْري معَهُمْ
با خواجگان که همه شاعران بودند نمی رسد معارضه کننده بگرد ایشان .. و نه میرفت با ایشان

مُمارٍ في مِضْمارٍ فأفَضْنا في حديثٍ يفْضَحُ الأزْهارَ إلى أنْ نصَفْنا
منازعت کننده در میدان پس شروع کردیم در سخنی که رسوا میکرد شگوفها را تا آنکه به نیمه

النّهارَ فلمّا غاضَ دَرُّ الأفْكارِ وصَبَتِ النّفوسُ إلى الأوْكارِ
روز رسیدیم پس چون کم شد شیر فکرها و گرائید نفسها بسوی خانها دیدیم

لمَحْنا عَجوزاً تُقْبِلُ منَ البُعْدِ وتُحْضِرُ إحْضارَ الجُرْدِ وقدِ اسْتَتْلَتْ
پیرزالی را که پیش می آید از دور و میدوید مانند دویدن اسپان کوتاه مو و حال آنکه پیرو خود ساخته بود

صِبْيَةً أنْحَفَ منَ المَغازِلِ وأضْعَفَ منَ الجَوازِلِ فما كذَّبَتْ
کودکانی را که لاغرتر بودند از دوکهای چرخ و ناتوان تر از کبوتر بچگان پس درنگ نکرد

إذْ رأتْنا أنْ عرَتْنا حتّى إذا ما حضَرَتْنا قالتْ حيّا اللهُ المَعارِفَ
چون دید ما را اینکه قصد ما کرد نزد ما تا آنکه چون حاضر شد نزد ما گفت زنده دارد خدا روها را

وإنْ لمْ يكُنَّ معارِفَ اعْلَموا يا مآلَ الآمِلِ وثِمالَ الأرامِلِ أنّي امْرَأةٌ
اگرچه نیستند آشنایان بدانید ای بازگشتگاه امیدوار و فریادرس بیوگان و درویشان هر آینه من زنی هستم

مِنْ سَرَواتِ القَبائِلِ وسَرِيّاتِ العَقائِلِ لمْ يزَلْ أهْلي وبَعْلي
از سرداران و نیکان قبیلها و از برگزیدگان زنان گرامی پیوسته خویشان من و شوهر من

يَحُلُّونَ الصَّدْرَ وَيُسَيِّرُونَ الْقَلْبَ وَيَمْتَطُونَ الظَّهْرَ وَيُولُونَ الْيَدَ

فرو می آمدند صدر مجلس را و سیر کنند و ز قلب لشکر و جیا میکردند پشت برای سواری و بخشیدند نعمت را

فَلَمَّا أَرْدَى الدَّهْرُ الْأَعْضَادَ وَفَجَعَ بِالْجَوَارِحِ الْأَكْبَادَ وَانْقَلَبَ ظَهْرًا

پس هرگاه که هلاک کرد زمانه یاری کنندگان را و درد شد کرد بسبب اولاد جگرها را و برگشت زمانه از پشت

لِبَطْنٍ نَبَا النَّاظِرُ وَجَفَا الْحَاجِبُ وَذَهَبَتِ الْعَيْنُ وَفُقِدَتِ الرَّاحَةُ

بسوی شکم ناموافق شد نگرنده و ظلم کرد دربان و رفت زر و نابود شد آسایش

وَصَلَدَ الزَّنْدُ وَوَهَنَتِ الْيَمِينُ وَضَاعَ الْيَسَارُ وَبَانَتِ الْمَرَافِقُ وَلَمْ يَبْقَ لَنَا

و بی آتش شد چقماق و سست شد قوت و ضایع شد توانگری و دور شد منافع و باقی نماند ما را

ثَنِيَّةٌ وَلَا نَابٌ فَمُذِ اغْبَرَّ الْعَيْشُ الْأَخْضَرُ وَازْوَرَّ الْمَحْبُوبُ الْأَصْفَرُ

شتر جوان و نه پیر پس از وقتیکه غبار آلوده شد زندگی سبز و برگشت دوست زرد یعنی دینار

اِسْوَدَّ يَوْمِيَ الْأَبْيَضُ وَابْيَضَّ فَوْدِيَ الْأَسْوَدُ حَتَّى رَثَى لِيَ الْعَدُوُّ

سیاه شد روز من که سفید بود و سفید شد جانب سر من که سیاه بود تا آنکه رحم کرد مرا دشمن

الْأَزْرَقُ فَحَبَّذَا الْمَوْتُ الْأَحْمَرُ وَتِلْوِي مَنْ تَرَوْنَ عَيْنُهُ فُرَارُهُ وَتَرْجُمَانُهُ

کبود چشم پس چه نیکوست مرگ سرخ و پس من کسی ست که می بینید او را اینحال که چشم او شناسانندهٔ است و بیان حال

اصْفِرَارُهُ قُصْوَى بُغْيَةِ أَحَدِهِمْ ثُرْدَةٌ وَقُصَارَى أُمْنِيَّتِهِ بُرْدَةٌ

زردی او ست و پایان مراد یکی از ایشان نان شکسته است و پایان آرزوی او جامه است

وَكُنْتُ آلَيْتُ أَنْ لَا أَبْذُلَ الْحُرَّ إِلَّا لِلْحُرِّ وَلَوْ أَنِّي مُتُّ مِنَ الضُّرِّ

و بودم که سوگند خوردم اینکه ندهم آبروی خود را مگر مرد آزاده را اگرچه هرآینه من بمیرم از مضرت و بدحالی

وَقَدْ نَاجَتْنِي الْقَرُونَةُ بِأَنْ تُوجَدَ عِنْدَكُمُ الْمَعُونَةُ وَآذَنَتْنِي

و هرآینه سخن گفت بمن نفس من بانیکه یافته شود نزد شما اعانت باری بآن طلبید و اعلام کرد مرا

فِرَاسَةُ الْحَوْبَاءِ بِأَنَّكُمْ يَنَابِيعُ الْحِبَاءِ فَنَضَّرَ اللهُ امْرَأً أَبَرَّ قَسَمِي

زیرکی نفس من بانیکه هرآینه شما چشمهای بخشش هستید پس تازه رو گرداند خدا مردی را که راست گرداند سوگند مرا

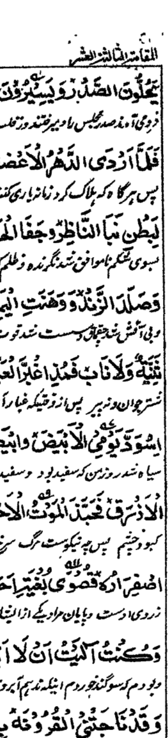

وَصَدَّقَ تَوَسُّمِي وَنَظَرَ إِلَيَّ بِعَيْنٍ يَقْذِي بِهَا الْجُمُودُ وَيَقْذِي بِهَا الْجُودُ قَالَ الْحَارِثُ

و باور داره بفرس مرا و بنيد بسوى من بچشميكه خاشاك نمايد او را بدحالى و پاك كند از خاشاك آنرا عطا گفت حارث

بْنُ هَمَّامٍ فَهِمْنَا لِبَرَاعَةِ عِبَارَتِهَا وَمُلَحِ اسْتِعَارَتِهَا وَقُلْنَا لَهَا قَدْ فَتَنَ

پسر همام پس متحير گشتيم از فصاحت روانى كلام او و خوبى استعارهٔ آن زن و گفتيم او را كه هر آينه مفتون ساخت

كَلَامُكِ فَكَيْفَ إِلْمَامُكِ فَقَالَتْ أُفَجِّرُ الصَّخْرَ وَلَا فَخْرَ فَقُلْنَا إِنْ جَعَلْتِنَا مِنْ رُوَاتِكِ

كلام تو پس چگونه است نظم شعر تو پس گفت روان ميكنم آب از سنگ نيست فخر پس گفتيم اگر گردانى ما را از نقل كنندگان اشعار خود

لَمْ نَبْخَلْ بِمُوَاسَاتِكِ فَقَالَتْ لَأُرِيَنَّكُمْ أَوَّلًا شِعَارِي ثُمَّ لَأُرْوِيَنَّكُمْ أَشْعَارِي

بخل نكنيم و يارى كردن تو پس گفت زن هر آينه بنمايم شما را اول جامهٔ باطن خود در البستر هر آينه گردانم شما را راوى اشعار خود

فَأَبْرَزَتْ رُدْنَ دِرْعٍ دَرِيسٍ وَبَرَزَتْ بَرْزَةَ عَجُوزٍ دَرْدَبِيسٍ وَأَنْشَأَتْ

پس بيرون آورد سر آستين پيراهن كهنه و ظاهر شد مانند ظاهر شدن زن گنده پير و انشاى

تَقُولُ نظم أَشْكُو إِلَى اللهِ اشْتِكَاءَ الْمَرِيضِ ✦ رَيْبَ الزَّمَانِ الْمُتَعَدِّي

شعر كرد و ميگفت مى نالم بسوى خدا همچو ناليدن بيمار ✦ از ظلم زمانه ستمگر

الْبَغِيضِ ✦ يَا قَوْمِ إِنِّي مِنْ أُنَاسٍ غَنُوا ✦ دَهْرًا وَجَفْنُ الدَّهْرِ عَنْهُمْ

و مبغوض مكروه ✦ اى گروه من هر آينه من از قومى هستم كه اقامت كردند ✦ زمانه دراز حال آنكه پلك زمانه از ايشان

غَضِيضٌ ✦ فَخَارُهُمْ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ ✦ وَصِيتُهُمْ بَيْنَ الْوَرَى مُسْتَفِيضٌ ✦

پوشيده شده است ✦ نازش كردن ايشان نيست آنرا كسى دفع كننده ✦ و آوازه و ذكر خير ايشان در ميان خلق پراگنده است

كَانُوا إِذَا مَا نُجْعَةٌ أَعْوَزَتْ ✦ فِي السَّنَةِ الشَّهْبَاءِ رَوْضًا أَرِيضٌ ✦ تُشَبُّ

و مشهور يعنى چون چراگاه و آب گياه مفقود شود ✦ در سال سفيد يعنى خشك سال مرغزار خوش آينده نبات ✦ بر افروخته ميشد

لِلسَّارِينَ نِيرَانُهُمْ ✦ وَيُطْعِمُونَ الضَّيْفَ لَحْمًا غَرِيضٌ ✦ مَا بَاتَ جَارٌ

براى سير كنندگان شب آتشهاى ايشان ✦ و ميدادند مهمان را گوشت تازه ✦ شب نگذرانيد همسايه

لَهُمْ سَاغِبًا ✦ وَلَا لِرَوْعٍ قَالَ حَالَ الْجَرِيضُ ✦ فَغَيَّضَتْ مِنْهُمْ

ايشان گرسنه ✦ و نه از ترس گفت همسايهٔ ايشان لفظ حال الجريض ✦ پس كم كرد از آن قوم

صُرُوفُ الرَّدَى + بِحَارُ جُودٍ لَمْ اخَلْهَا تَغِيضُ + وَاَوْدَعَتْ مِنْهُمْ

گردشهاے ہلاکی + دریاہای بخشش کہ خیال نمیکردم آنرا کہ کم خواہند شد + وودیعت نہاد از ایشان

بُطُونُ الثَّرَى + اُسْدَ التَّحَامِي وَاُسَاةَ الْمَرِيضِ + فَحَمَلَنِي بَعْدَ

درشکمہاے خاک + شیران نگہداشتن درحمایت را وطبیبان رنجور را + پس بار گیر من پس از

الْمَطَايَا الْمَطَا + وَمَوْطِنِي بَعْدَ الْيَفَاعِ الْحَضِيضُ + وَاَفْرُخِي مَا تَاتَلِي

شتران سواری انشیب نشست + ومسکن من پس از زمین بلند اسفل کوہ است + وبچگان من تقصیر نمیکنند

تَشْتَكِي + بُؤْسًا لَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَمِيضٌ + اِذَا دَعَا الْقَانِتُ فِي لَيْلِهِ

در گلہ نمودن + از سختی کہ مر او راست در ہر روز درخشیدنی + ہر گاہ بخواند خوانندہ وپرستندہ در شب

مَوْلَاهُ نَادَوْهُ بِدَمْعٍ يَفِيضُ + يَا رَازِقَ النَّعَّابِ فِي عُشِّهِ + وَجَابِرَ

صاحب پروردگار خود را بخوانند بچگان من او را باشک جاری + ای روزی دہندہ بچہ زاغ در آشیانہ او + وای بند کنندہ

الْعَظْمِ الْكَسِيرِ الْمَهِيضِ + اَتِحْ لَنَا اللّٰهُمَّ مَنْ عِرْضُهُ + مِنْ دَنَسِ

استخوان شکستہ پس درستی + مقدر کن براے ما خدایا کسیکہ آبروی او + از جرک

الذَّمِّ نَقِيٌّ رَحِيضٌ + يُطْفِئُ نَارَ الْجُوعِ عَنَّا وَلَوْ + بِمَذْقَةٍ مِنْ حَازِرٍ

نکوہش پاک است وشستہ + فرونشاند آتش گرسنگے را از ما اگرچہ + غیر خالص باشد از شیر ترش

اَوْ مَخِيضٍ + فَهَلْ فَتًى يَكْشِفُ مَا نَابَهُمْ + وَيَغْنَمُ الشُّكْرَ الطَّوِيلَ الْعَرِيضَ

یا دوغ مسکہ برگرفتہ + پس آیا ہست جوانی کہ بکشاید آنچہ نازل شد بایشان ای بچگان مرا وغنیمت داند سپاس دراز پہنا را

فَوَ الَّذِي تَعْنُو النَّوَاصِي لَهُ + يَوْمَ وُجُوهُ الْجَمْعِ سُودٌ وَبِيضٌ +

پس قسم بخدائیکہ فروتنی میکنند پیشانیہا او را + روزیکہ رو ہا گروہ مردم سیاہ وسفید باشند +

لَوْلَاهُمْ لَمْ تَبْدُ لِي صَفْحَةٌ + وَلَا تَصَدَّيْتُ لِنَظْمِ الْقَرِيضِ + قَالَ

اگر نبودی اولاد من ظاہر نمیشد مرا جانب رو + ونہ پیش آمدمے براے آراستن شعر + گفت

الرَّاوِي فَوَاللّٰهِ لَقَدْ صَدَعَتْ بِاَبْيَاتِهَا اَعْشَارَ الْقُلُوبِ وَاسْتَخْرَجَتْ

نقل کنندہ پس بخدا کہ ہر آئینہ شگافت بابیتہاے خود پارہاے دلہا را وبیرون آورد

تحكّيا الجيوب حتى ماحها من دينه الامتياح وارتاح لرفدها
تنها نهادی گریبا نهارا تا آنکه داد ورا کسیکه خوے او سوال بود وشاد شد جهت دادن او

من لم تخله يرتاح فلما افعوعم جيبها تبرا وأولاها كل منا برا تولت
کسیکه گمان نمی بردیم که شاد خواهد شد پس هرگاه پر شد گریبان او از زر وعطا کرد او را هر کس از ما بخشش پشت گردانید

يتلوها الأصاغر وفوها بالشكر فاغر فاشرأبت الجماعة بعد ممرها
در پی او میرفتند بچهای خرد ودهن او بسپاس گذاری کشاده بود پس گردن دراز کردند مردمان پس از گذشتن او

إلى سبرها لتبلو مواقع برها فكفلت لهم باستنباط السر المرموز
بسوے امتحان او تا بیازمائید جاهاے احسان او را پس ضامن کردم آنها را به برآوردن راز پوشیده

ونهضت أقفو إثر العجوز حتى انتهت إلى سوق مختصة بالأنام
و برخاستم میرفتم در پے گنده پیر تا آنکه رسید بسوے بازارے که پر بود از مردم

مختصة بالزحام فانغمست في الغمار وامّلست من الصبية
وخاص بود با انبوهے پس فرو رفت در انبوه مردم و برجست از کودکان

الأغمار ثم عاجت بخلو بال إلى مسجد خال فأماطت الجلباب
ناآزموده کار پستر برگشت با تهی بودن دل طرف مسجد تهی پس دور کرد چادر را

ونضت النقاب وأنا ألمحها من خصاص الباب وأرقب
و کشاد پردهٔ رو را و من میدیدم او را از رخنهٔ در و منتظر بودم

ما ستبديه من العجاب فلما انسرت أهبة الخفر رأيت محيا
بچیزیکه ظاهر کند از شگفت پس چون واشد آلهٔ حیا دیدم روے

أبي زيد قد سفر فهممت بأن أهجم عليه لأعنفه على ما أجرى
ابی زید را هر آینه کشاده شد پس قصد کردم بانکه هجوم آرم بر و تا سرزنش کنم او را بچیزیکه قصد کرد

إليه فاسلنقى اسلنقاء المتمردين ثم رفع عقيرة المغردين واندفع
بسوی آن پس ستان خفت بچستان خفتن سرکشان پس ازان برداشت آواز بلند سرود کنندگان و بسخن برآمد

۸۸

۱۲

يُنشِدُ نَظم: يَا لَيتَ شِعرِي اَدَهرِي + اَحَاطَ عِلماً بِقَدرِي +
بحالیکه میخواند ای کاش دانستمی آیا زمانه من + در گرفته است از روی دانش بپایگاه من +

وَهَل دَرَى كُنهَ غَورِي + فِي الخُدَعِ اَم لَيسَ يَدرِي + كَم قَد
و آیا دانسته است نهایت عمق مرا + در مکر و فریب یا آنکه ندانسته است + بسیار هر آینه

قَمَرتُ بَنِيهِ + بِحِيلَتِي وَبِمَكرِي + وَكَم بَرَزتُ بِعُرفٍ + عَلَيهِم وَبِنُكرِ
چیره شدم بر فرزندان او را + بحیله خود و بمکر خود + و بسیار آشکار شدم بشناختگی + بر ایشان و بناشناسی

اَصطَادُ قَوماً بِوَعظٍ + وَآخَرِينَ بِشِعرِي + وَاَستَفِزُّ بِخَلٍّ + عَقلاً وَعَقلاً
شکار میکنم قومی را به پند + و قوم دیگر را بکلام موزون خود + و سبک میگردانم بسرکه + خردی را و خردی را

بِخَمرِ + فَتَارَةً اَنَا صَخرٌ + وَتَارَةً اُختُ صَخرِ + وَلَو سَلَكتُ سَبِيلاً
بشراب + پس یکبار من مسمی صخر هستم + و بار دیگر خواهر صخر هستم + و اگر میرفتم راه +

مَألُوفَةً طُولَ عُمرِي + لَخَابَ قِدحِي وَقَدحِي + وَدَامَ عُسرِي وَخُسرِي
خوگر شده را در درازی زندگی + هر آینه نومید شدی تیر قمار من و آتش زدن من + و پیوسته بودی دشواری من و زیان کاری من +

فَقُل لِمَن لَامَ هٰذَا + عُذرِي فَدُونَكَ عُذرِي + قَالَ الحَارِثُ بنُ هَمَّام
پس بگو مر کسی را که نکوهش کند این را بپوزش من است پس بگیر و بپذیر پوزش مرا + گفت حارث پسر همام

فَلَمَّا ظَهَرتُ عَلَى جَلِيَّةِ اَمرِهِ وَبَدِيعَةِ اَمرِهِ وَمَا زَخرَفَ فِي شِعرِهِ مِن
پس چون اطلاع یافتم بر آشکارای کار او و نو بودن کار شگفت او و آنچه بیاراست در سخن موزون خود از

عُذرِهِ عَلِمتُ اَنَّ شَيطَانَهُ المَرِيدَ لَا يَسمَعُ التَّفنِيدَ وَلَا يَفعَلُ اِلَّا مَا يُرِيدُ
بهانه خود دانستم که هر آینه دیو او که سرکش است نمیشنود نکوهش را و نمی‌کند مگر آنچه میخواهد

فَثَنَيتُ اِلَى اَصحَابِي عِنَانِي وَاَبثَثتُهُم مَا اَثبَتَهُ عِيَانِي فَوَجَمُوا لِضَيعَةِ الجَوَائِزِ
پس برگردانیدم بسوی یاران خود لگام خود را و خبر دادم ایشان را از آنچه دریافت آن را دیدن من پس خاموش شدند از غم ضائع شدن بخششها

وَتَعَاهَدُوا عَلَى مَحرَمَةِ العَجَائِزِ

المقامة الرابعة العشر

و عهد کردند بر نومید کردن زنان پیر — مقامه چهاردهم

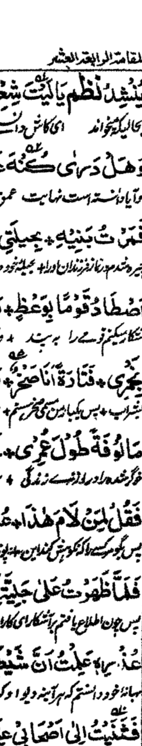

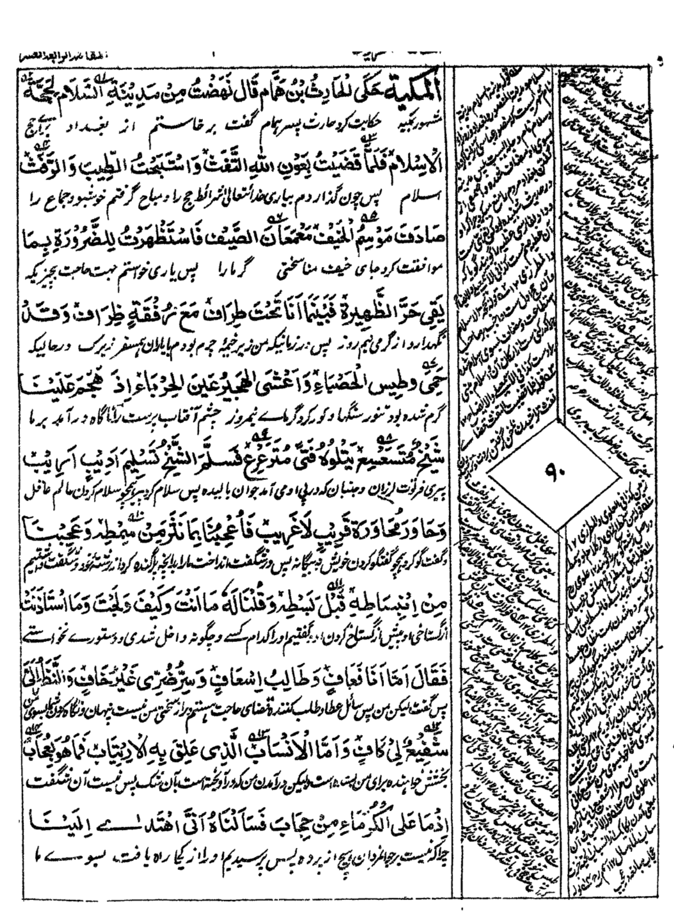

المكية حكى الحارث بن همام قال نهضت من مدينة السلام لحجة

مشهور بمکیه حکایت کرد حارث پسر همام گفت برخاستم از بغداد برای حج

الإسلام فلما قضيت بعون الله التفث واستبحت الطيب والرفث

اسلام پس چون گذاردم به یاری خدا تعالی اثر الطح را و مباح گرفتم خوشبو و جماع را

صادف موسم الخيف معمعان الصيف فاستظهرت للضرورة بما

موافقت کرد جای خیف منا سختی گرما را پس یاری خواستم جهت حاجت بچیزیکه

يقي حر الظهيرة فبينما أنا تحت طراف مع رفقة ظراف وقد

نگهدارد از گرمی نیم روز پس در زمانیکه من زیر خیمه چرم بودم با یاران همسفر زیرک در حالیکه

حمي وطيس الحصباء وأعشى الهجير عين الحرباء إذ هجم علينا

گرم شده بود تنور سنگها و کور کرد گرمای نیمروز چشم آفتاب پرست را ناگاه در آمد بر ما

شيخ متسعسع يتلوه فتى مترعرع فسلم الشيخ تسليم أديب أريب

پیری فرتوت از زمان و جنبان که در پی او می آمد جوانی بالیده پس سلام کرد پیر چون سلام کردن عالم عاقل

وحاور محاورة قريب لا غريب فأعجبنا بما نثر من سمطه وعجبنا

و گفت گو کرد چون گفتگو کردن خویش نه بیگانه پس در شگفت انداخت ما را بانچه پراگنده کرد از رشته خود و شگفت داشتیم

من انبساطه قبل بسطه وقلنا له ما أنت وكيف ولجت وما استأذنت

از گستاخی او پیش از گستاخ کردن او و گفتیم او را کدام کسی و چگونه داخل شدی و دستوری نخواستی

فقال أما أنا فعاف وطالب إسعاف وسر ضري غير خاف والنظر إلي

پس گفت لیکن من پس سائل عطا طلب کننده قضای حاجت هستم و راز سختی من نیست پنهان و نگاه کردن بسوی من

شفيع لي كاف وأما الانتساب الذي علق به الارتياب فما هو بعاب

بخشش خواهنده برای من بس است و لیکن در آمدن من که در آویخته است بآن شک پس نیست آن شگفت

إذ ما على الكرماء من حجاب فسألناه أنى اهتدى إلينا

چرا که نیست بر جوانمردان هیچ از پرده پس پرسیدیم او را از کجا راه یافت بسوی ما

وبِمَ استدلّ علينا فقال إنّ لكم نشراً تنمّ به نفحاته، وترشد إلى روضه
و بچه چیز دلیل گرفت بر ما پس گفت هر آینه برای بخشش بوی خوش ست که خبر میدهد خوشبوهای او و راه مینماید بسوی مرغزار او

فوحاته، فاستدللت بأرَج عَرفكم على تبلّج عُرفكم، وبشّرني تضوّع
دمیدنهای او پس راه یافتم بدمیدن خوشبوی شما بر ظهور نکوئی شما و لبشارت داد مرا پراگندگی

ريّاكم بنُجح المنقلب من عندكم، فاستخبرناه حينئذٍ عن لُبانته،
بوی عود شما به نکو بازگشتن از نزد شما پس خبر خواستیم او را درین هنگام از حاجت او

لنتكفّل بإعانته، فقال إنّ لي مأرباً، ولفتاي مطلباً، فقلنا له كلا المأربين
تا ضامن شویم بیاری او پس گفت شیخ هر آئینه مرا حاجتیست و گفت جوان مرا مطلبیست پس گفتیم هر دو مطلب

سيُقضى، وكلاكما سوف يُرضى، ولكنّ الكبر الكبر، فقال أجل ومن دحا
زود است که ادا کرده شود و هر دو شما را خوب بست که خوشنود کرده شود ولیکن اول آشکار کنید بزرگ را پس گفت بلی سوگند بخدائیکه گسترده است

السبع الغُبر، ثم دبّ للمقال، كالمُنشَط من العقال، وأنشد نظم إنّي
هفت طبقه زمین پس جست برای گفتار همچو رها یابنده از پابند و خواند شعر هر آینه من درمانده شدم

أُبلِع بي بعد الوجى والتعب، وشُقّتي شاسعة، يقصر عنها خببي
که مانده شده است شتر من بعد سوده شدن سم و مانده شدن، و سفر من دور و دراز ست، مانده است ازان پویه دویدن من

وما معي خردلة، مطبوعة من ذهب، فحيلتي منسدّة، وحيرتي تلعب
و نیست با من خردل، ساخته شده از طلا، پس مکر من بسته شده است، و حیرت سرگشتگی من بازی میکند

بي، إن ارتحلت راجلاً، خفت دواعي العطب، وإن تخلّفت عن
با من، اگر کوچ کنم پیاده، می ترسم از باعثهای هلاک، و اگر واپس مانم از

الرفقة، ضاق مذهبي، فزفرتي في صُعُد، وعبرتي في صبب، وأنتم
یاران همسفر، تنگ شود راه من در غربت، پس ناله و آه من در بلندیهاست، و اشک من در نشیب، و شما

منتجع الراجي، ومرمى الطلب، لُهاكم منهلّة، ولا انهلال السحب، وجاركم
جستن گاه آب گاه امید وار هستید، و مقصد طلب هستید، و دهشهای شما ریزانست، و نه مثل ریختن ابر با بل باریده ریزان، و همسایه شما

في حرمه وذو قربكم في حربه . ما لاذ من تاع بكم . فحاق ثاب النوب ولا

در پناه است . ومال بسیار شما در گرفتن در ربودن ست . پناه نگرفت هیچ ترسنده بشما . پس نرسید بدان مصیبتها را . و

استشد من امل حباكم فاجبر . فاعطفوا في قصتي . واحسنوا منقلبي

طلب نکرد امیدواری عطای شما را پس عطا کرده نشد . پس برگردید در حکایت من . و نیکو کنید مرجع مرا .

فلو بلوتم عيشتي . في مطعمي ومشربي . لساءكم ضري الذي . اسلمني

پس اگر بیازمودید شما زندگی مرا در خوردن و نوشیدن من . هر آینه اندوهگین کردی شما را بدحالی من که سپرده است مرا

للكرب . ولو خبرتم حسبي . ونسبي ومذهبي . وما حوت معرفتي

اندوه را . و اگر رسیده بشید بزرگی . و نسب من و راه پسندیده مرا . و آنچه فراهم آورده است شناسائی من

بيت . نلوم العشيرة لما اعترتكم شبهة في اني داني ادبي . فليت

هر آینه نبادی پیش شما شبهه . و درینکه هر آینه مرض من علم من ست . پس کاش

اني لم اكن . ارضعت ثدي الادب . فقد دهاني شؤمه وعقني فيه

هر آینه من نبوده شیر داده شده پستان علم را . پس تحقیق رسانید مرا نحسی تا آنکه نافرمانی کرد مرا در آن

ابي . فقلنا له اما انت فقد صرحت ابياتك بفاقتك وعطيناتك

پدر من . پس گفتیم او را لیکن تو پس هر آینه آشکار کرد اشعار تو درویشی و حاجت ترا و بلاک شدن تست و ماده ترا

نعطيك ما يوصلك الى بلدك فما اربة ولدك فقال لهم يا بني كما

تو عطا کنیم ترا مر کسی که برساند ترا بسوی شهر تو پس چیست حاجت پسر تو پس گفت او را برخیز ای پسر من چنانکه

قم ابوك وقف بابي نفسيك لا فض فوك فنهض نهوض البطل للبراز و

ستوده است و بگو چیزی را که در نفس تست شکسته مباد دهن تو پس برخاست همچو برخاستن دلیر برای کارزار و

انتضى لسانا كالعضب الجراز وانشا يقول نظم يا سادة في المعالي

زبانی مثل شمشیر بران و شروع کرد که می گفت ای مهتران در بلندی و بزرگیها

لهم مشيد ثم ومن اذا ناب خطب قاموا بسد فتق

شما را استوار ست . و ای آنکسانیکه هرگاه فرود آمد امر دشوار . برخیزند برای سد و دفع

المكيدة ۞ ومن يهون عليهم بذل الكنوز العتيدة ۞ أريد منكم
مكر وكيد ۞ وكسانيكه آسانست بر ايشان ۞ دادن گنجهاے آماده و حاضر ۞ ميخواهم از شما

شواءً وجردقا ذا عصيده ۞ فإن غلا فرقاق به توارى الشهيده
گوشت بريانى ۞ و گرده نانى و عصيده كه نوعى از حلواست ۞ پس اگر گران باشد پس نان تنك ۞ كه بآن پوشيده ميشود سر ليسه ۞

أو لم يكن ذا ولا ذا فشبعة من ثريده ۞ فإن تعذر طرا فجوة وكهيده
و اگر نباشد اين و نه آن ۞ پس بقدر يكسير كردن از شكسته نان ۞ پس اگر دشوار باشد آن همه ۞ پس خرما و سكنجبين ۞

فأحضروا ما تيسر ولو شظى من قديده ۞ ورددوه فنفسي ۞ لما
پس حاضر سازيد آنچه آسان باشد ۞ اگرچه پاره از گوشت خشك باشد ۞ و زود طيار كنيد آنرا پس نفس من ۞ بجيز يكه

يروح مريده ۞ والزاد لا بد منه لرحلة لي بعيده ۞ وأنتم
زود طيار شود خواهنده است ۞ و توشه ناچار است ازان ۞ براى سفر من كه دور است ۞ و شما نيكوترين

خير رهط تدعون عند الشديده ۞ أيديكم كل يوم لها أيادٍ جديده
جماعتى هستيد كه خوانده شده اند وقت سختى و بد حالى ۞ دستهاى شما هر روز ۞ مر آنرا نعمتهاى نو تازه است ۞

وراحكم واصلات شمل الصلات المفيده ۞ وبغيتي في ساوى
و كفهاى دست شما جمع آرندهاے ۞ پراگندگيهاى بخششهاى فائده دهنده است ۞ و مراد من در سختيهاے ۞

ما ترفدون وزهيده ۞ وفي أجر وعقبى تنفيس كربي
آنچه بخشش ميكنيد اندك ست ۞ و دور كردن اندوه من با مزد كه نيكوست ۞ و انجام بردن اندوه من

حميده ۞ ولي نتائج فكر يفضحن كل قصيده ۞ قال الحارث
نيكوست ۞ و براے من زاد هاى انديشه هست كه رسوا ميكنند هر قصيده شعر را ۞ گفت حارث

بن همام فلما رأينا الشبل يشبه الأسد ارحلنا الوالد وزودنا الولد
پسر همام پس چون ديديم بچه شير را كه مانند شير ست راحله داديم پدر را و توشه داديم پسر را

فقابلا الصنع بشكر نشراه وأدّيا به دينه ولما عزما على
پس مقابله كردند احسان را بسپاسيكه پهنا كردند آنرا و اداكردند بآن حق آن احسان را و چون قصد كردند بر

٩٣

الانطلاق وعقد للرحلة حبك النطاق قلت للشيخ هل ضاهت عدتنا
رفتن　و ببستند جهت کوچ کردن رشتهای کمربند را گفتم بپیر را　آیا مشابه شد نوید ما

عدة عرقوب او هل بقيت حاجة في نفس يعقوب فقال حاش لله
نوید عرقوب را　یا مانده است نیازمندی در جان یعقوب علیه السلام پس گفت پاکیست مر خدا را

وكلا بل حل معروفكم وجل فقلت له فدنا كما دناك وافدنالما
و چنین نیست بلکه بزرگ شد احسان شما و سبقت برده پس گفتم او را با دانش و ه ما را جای تکه با او بنشیم و دیم از نظاره بخش ما را چنانکه

افدناك اين الدويرة فقد ملكتنا فيك الحيرة فتنفس تنفس من ادكر
فائده بخشیدیم ترا کجاست خانه تو پس هر آینه غالب آمد بر ما در تو حیرت و گشتگی پس دم برکشید همچو نفس کشیدن کسیکه یاد کند

اوطانه وانشد والشهيق يلعثم لسانه نظم سروج داري ولكن
وطنهای خود را و خواند بحالیکه باز رفتن دم بسینه می لبست زبان او را　سروج خانه منست و لیکن

كيف السبيل اليها ✤ وقد اناخ الاعادي ✤ بها واخنوا عليها
چگونه راه است بسوی آن ✤ حال آنکه فرود آمدند دشمنان ✤ در آن و هلاکی نمودند آن را ✤

فو التي سرت ابغي ✤ حط الذنوب لديها ✤ ما ذاق طرفي شيئا ✤ مذ
پس قسم کعبه که سیر کردم آنرا بحالیکه میخواهم ✤ محو کردن گناهان را نزد او ✤ در نگرفت بنیاد چشم من هیچ چیزی را از وقتیکه

غبت عن طرفيها ✤ ثم اغرورقت عيناه بالدموع واذنت مدامعه
ناپدید شدم از دو جانب آن ✤ باز پر شدند هر دو چشم او باشکها ✤ و رخصت داد اشکهای او

بالهموع فكره ان يستوكفها ولم يملك ان يكفكفها فقطع انشاده
سیلان را پس ناپسند داشت اینکه بچکاند آنرا و نتوانست اینکه باز دارد پس برید شعر خواندن خود را

المستحلى واوجز في الوداع وولى المقامة الخامسة العشر
که شیرین بود و کوتاه کرد در بدرود کردن و پشت بگردانید　مقامه　پانزدهم

الفرضية اخبر الحارث بن همام قال ارقت ذات ليلة حالكة
منسوب بفرضیه　خبر داد　حارث پسر همام　گفت که بیدار ماندم در شبیکه سخت سیاه

زعرق ... ارقت ارق بیداری که پیدا شود از حزن ... حالكة الجلباب حالك یعنی سیاه حالك الشی سخت شد سیاهی آن ۱۲

الجلباب هامية الرباب ولا أرق صبّ طُرد عن الباب ومُني

چادر و بارنده ابر بود ونه مانند بیداری عاشق که رانده شده باشد از دروازه معشوق و مبتلا باشد

بصدّ الأحباب فلم تزل الأفكار يهجن همّي ويجلن في الوساوس وهمي

بروگردانیدن دوستان پس پیوسته اندیشهای انگیختند اندوه مرا و جولان میداد ندر اندیشهای بدگمان مرا

حتى تمنّيت لمضض ما عانيت أن أرزق سميرا من الفضلاء

تا آنکه آرزو کردم جهت سوختن بدانچه رنج کشیدم اینکه روزی گردانم افسانه گوئی را از دانشمندان

ليقصّر طول ليلتي الليلاء فما انقضت منيتي ولا أغمضت مقلتي

تا کوتاه شود درازی شب تاریک و دراز من پس بر نیامد آرزوی من و نه فرو خوابید چشم من

حتى قرع الباب قارع له صوت خاشع فقلت في نفسي لعلّ غرس

تا آنکه کوبید دروازه را کوبنده و برای او آواز نرم بود پس گفتم در نفس خود شاید که درخت

التمنّي قد أثمر وليل الحظّ قد أقمر فنهضت إليه عجلان وقلت

آرزوی من تحقیق بار آورد و شب بخت من هر آینه روشن شد پس برخاستم بسوی او زودی کننده و گفتم

له من الطارق الآن فقال غريب أجنّه الليل وغشيه السيل و

او را کیست آینده شب این وقت پس گفت مسافر که پوشیده است او را شب در گرفته است او را سیلاب و

يبتغي الإيواء لا غير وإذا أسحر قدّم السير قال فلمّا دلّ شعاعه على

میخواهد جای دادن را نه چیزی دیگر و چون داخل شود در تاریکی آخر شب پیش کند رفتن را گفت راوی پس چون راه نمود روشنائی او بر

شمسه وعنوانه على طرسه علمت أنّ مسامرته غنم ومساهرته نعم ففتحت

آفتاب او و سخن چینی کرد سرنامه او را باز کاغذ او دانستم که هر آینه افسانه گفتن او غنیمت است و بیدار بودن با او خنکی چشم است پس کشادم

الباب بابتسام وقلت ادخلوها بسلام فدخل شخص قد حنى الدهر

دروازه را بحالیکه متبسم بودم و گفتم داخل شوید اینجا به سلامت و تندرستی پس در آمد شخصی که هر آینه کج کرد زمانه

صعدته وبلّل القطر بردته فحيّا بلسان عضب وبيان عذب ثم شكر على

قامت او را و تر کرد باران جامه او را پس سلام کرد بزبان بران و نیز فصاحت شیرین باز سپاس نمود بر

٩٥

تَلْبِيَةَ صُوَيْتِهِ وَاعْتَذَرَ مِنَ الطُّرُوقِ فِي غَيْرِ وَقْتِهِ فَدَانَيْتُهُ بِالْمِصْبَاحِ

لبیک گفتن آوازاو و عذر خواست از آمدن شب در غیر وقت آن پس نزدیک شدم او را با چراغ

الْمُتَّقِدِ وَتَأَمَّلْتُهُ تَأَمُّلَ الْمُنْتَقِدِ فَأَلْفَيْتُهُ شَيْخَنَا أَبَا زَيْدٍ بِلَا رَيْبٍ

روشن و نیک نگریستم او را همچو نیک نگریستن سره کننده پس یافتم او را خواجهٔ ما ابا زید بیشک

وَلَا رَجْمِ غَيْبٍ فَأَحْلَلْتُهُ مَحَلَّ مَنْ أَظْعَنَ فِي بِقُصْوَى الطَّلَبِ

و نه بگمان سخن گفتن از نهان پس فرود آوردم او را بجای کسیکه رسانید مرا بغایت مقصد

وَنَقَلَنِي مِنْ وَقْدِ الْكُرَبِ إِلَى رَوْحِ الطَّرَبِ ثُمَّ أَخَذَ يَشْكُو الْأَيْنَ

و برد مرا از آتش اندوهها بسوی آسایش شادی باز آغاز کرد که گله میکرد مانده شدن را

وَأَخَذْتُ فِي كَيْفَ وَأَيْنَ فَقَالَ أَبْلَغَنِي رِيقِي فَقَدْ أَتْعَبَنِي طَرِيقِي فَظَنَنْتُهُ

و آغاز کردم در پرسیدن اینکه چگونه حال تست و از کجا می آئی پس گفت فرو بردن دهد آب دهن مرا پس بتحقیق برنجانید راه مرا پس گمان بردم

مُسْتَبْطِنًا لِسَغَبٍ مُتَكَاسِلًا لِهَذَا السَّبَبِ فَأَحْضَرْتُ مَا يُحْضَرُ لِلضَّيْفِ

پنهان دارندهٔ صفت گرسنگی کاهلی بر خود گیرنده ازین سبب پس حاضر آوردم او را آنچه حاضر کرده شود برای مهمان

الْمُفَاجِي فِي اللَّيْلِ الدَّاجِي فَانْقَبَضَ انْقِبَاضَ الْمُحْتَشِمِ وَأَعْرَضَ إِعْرَاضَ

ناگاه آینده در شب تاریک پس گرفته شد همچو گرفتگی شرم دارنده و رو گردانید مثل رو گردانیدن

الْبَشِمِ فَسُؤْتُ ظَنًّا بِامْتِنَاعِهِ وَأَحْفَظَنِي حُؤُولُ طِبَاعِهِ حَتَّى كِدْتُ أُغْلِظُ

خداوند تخمه پس بد شدم از روی گمان باز ماندن او را از طعام و در خشم آورد مرا برگشتن سرشت او تا آنکه نزدیک شدم که درشتی کنم

لَهُ فِي الْكَلَامِ وَالسَّعْرِ بِجَمْرِ الْمَلَامِ فَتَبَيَّنَ مِنْ لَمَحَاتِ نَاظِرِي مَا خَامَرَ

او را در سخن و بگرم او را به غیش نکوهش پس ظاهر شد از نگریستنهاے چشم من آنچه در آمیخت

خَاطِرِي فَقَالَ يَا ضَعِيفَ الثِّقَةِ بِأَهْلِ الْمِقَةِ عَدِّ عَمَّا أَخْطَرْتَهُ بِالْبَالِ

با دل من پس گفت ای سست اعتقاد با صاحب محبت در گذر از آنچه در آوردی آنرا بدل خود

وَاسْتَمِعْ إِلَيَّ لَا أَبَا لَكَ فَقُلْتُ هَاتِ يَا أَخَا التُّرَّهَاتِ فَقَالَ اِعْلَمْ أَنِّي

و گوش دار بسوی من نیست پدر ترا پس گفتم بیار ای خداوند دروغها پس گفت بدان هر آئینه من

۹۶

بتُّ البارحةَ حليفَ إفلاسٍ ونجيَّ وسواسٍ فلمّا انقضى الليلُ نحبَه وخوَّ الصبح

غدوتُ وقتَ الإشراقِ إلى بعضِ الأسواقِ متصدّياً لصيدٍ يسنحُ

أو حرٍّ يُبيحُ فلحظتُ بها تمراً قد حسنَ تصفيفُه وأحسنَ إليه

مصيفُه يجمعُ على تحقيقِ صفاءِ الرحيقِ وقنوءِ العقيقِ وقبالتَه لباءٌ

قد برزَ كالإبريزِ الأصفرِ والمختلي في اللونِ المزعفرِ فهو يثني على طاهيه

بلسانِ تناهيه ويصوّبُ رأيَ مشتريه ولو نقدَ حبّةَ القلبِ فيه

فأسرتني الشهوةُ بأشطانِها وأسلمتني العيمةُ إلى سلطانِها فبقيتُ حيرَ

من ضبٍّ وأذهلَ من صبٍّ لا وجدَ يوصلُني إلى نيلِ المرادِ ولذّةِ الازدرادِ

ولا قدمَ يطاوعُني على الذهابِ مع حرقةِ الالتهابِ لكن حداني القرمُ

وسورتُه والسغبُ وفورتُه على أن أنتجعَ كلَّ أرضٍ وأتّبعَ من الوِردِ

كلَّ برضٍ فلم أزلْ سحابةَ ذلك النهارِ أُدلي دلوي إلى الأنهارِ وهي لا تجودُ ببلّةٍ

وَلَا يَجْتَذِبُ نَقْعُ غُلَّةٍ إِلَى أَنْ صَغَتِ الشَّمْسُ لِلْغُرُوبِ وَضَعُفَتِ النَّفْسُ

و نمی کشید مقدار نشانیدن سوزش تشنگی تا آنکه گرایید آفتاب بفرو رفتن و سست شد جان من

مِنَ اللُّغُوبِ فَرُحْتُ بِكَبِدٍ حَرَّى وَانْثَنَيْتُ أُقَدِّمُ رِجْلًا وَأُؤَخِّرُ أُخْرَى

از ماندگی پس شبانگاه کردم بجگر تشنه و باز گشتم بحالیکه پیش می کردم پای را و پس می بردم پای دیگر را

فَبَيْنَمَا أَنَا أَسْعَى وَأَقْعُدُ وَأَهْبِطُ وَأَرْكُدُ إِذْ قَابَلَنِي شَيْخٌ يَتَأَوَّهُ أَهَّةَ

در میان آنکه من میدویدم و می نشستم و حرکت میکردم و می ستادم ناگاه پیش آمد مرا پیری که آه و ناله میکرد همچو ناله کردن

الثَّكْلَانِ وَعَيْنَاهُ تَهْمُلَانِ فَمَا شَغَلَنِي مَا أَنَا فِيهِ مِنْ دَاءِ الذِّيبِ

کسیکه فرزندش مرده باشد و هر دو چشمش جاری بود پس باز نداشت مرا آنچه در آن مبتلا بودم از مرض گرگ یعنی گرسنگی

وَالْجَوَى الْمُذِيبِ عَنْ تَعَاطِي مُدَاخَلَتِهِ وَالطَّمَعِ فِي مُخَاتَلَتِهِ فَقُلْتُ

و خشکی معده که گدازنده بود از گرفتن تجسس احوال او و از طمع در فریب دادن او پس گفتم

لَهُ يَا هٰذَا إِنَّ لِبُكَائِكَ سِرًّا وَوَرَاءَ تَحَرُّقِكَ لَشَرًّا فَأَطْلِعْنِي عَلَى بُرَحَائِكَ

او را ای فلان هر آینه برای گریستن تو وجه نهفته است و پس سوختن تو آشکارا احوال هست پس آگاه کن مرا بر سختی خود

وَاتَّخِذْنِي مِنْ نُصَحَائِكَ فَإِنَّكَ سَتَجِدُ مِنِّي طَبًّا آسِيًا أَوْ عَوْنًا مُوَاسِيًا

و بگیر مرا از خیرخواهان خویش چرا که هر آئینه تو قریب است که یابی از من دانا دواکننده یا مددگار غمخوار

فَقَالَ وَاللهِ مَا تَأَوُّهِي مِنْ عَيْشٍ فَاتَ وَلَا مِنْ دَهْرٍ افْتَاتَ بَلْ

پس گفت بخدا نیست آه کردن من جهت زندگی که درگذشت و نه از زمانه که ظلم کرده بلکه

لِانْقِرَاضِ الْعِلْمِ وَدُرُوسِهِ وَأُفُولِ أَقْمَارِهِ وَشُمُوسِهِ فَقُلْتُ وَأَيُّ

برای بریده شدن علم و کهنه شدن او و ناپدید شدن ماههای او و آفتابهای او پس گفتم و کدام سختی

حَادِثَةٍ نَجَمَتْ وَقَضِيَّةٍ اسْتَعْجَمَتْ حَتَّى هَاجَتْ لَكَ الْأَسَفَ عَلَى فَقْدِ

نو پیدا پدید آمد و کدام خبر پوشیده شد تا آنکه بحرکت آورد ترا افسوس و غم بگم شدن کسانیکه

مَنْ سَلَفَ فَأَبْرَزَ رُقْعَةً مِنْ كُمِّهِ وَأَقْسَمَ بِأَبِيهِ وَأُمِّهِ لَقَدْ أَنْزَلَهَا بِأَعْلَامِ مَدَارِسِهَا

گذشتند پس بیرون آورد پاره کاغذ از آستین خود و قسم خورد به پدر خود و مادر خود هر آئینه فرو آورد آنرا نزد علمای مدرسها

فما استنزروا عن الاعلام الدوارس واستنطق لها احبار المدارس فرسوا
پس بیدار شدند از نشانهای ناپدید شده و طلب گویائی کرد برای آن رقعه دانشمندان مدرسها را پس خاموش شدند

ولا خرس سكان المقابر فقلت ارينها فلعلي اغني فيها فقال ما
و نه بحد خاموش شدن ساکنان قبرها پس گفتم بنما مرا آن رقعه پس شاید که من بی نیاز کنم در جواب آن پس گفت

ابعدت في المرام فرب رمية من غير رام ثم ناولنيها فاذا المكتوب
دور نرفتی در مراد زیرا که بسا تیری که انداز باشد بغیر اندازان و داد بمن آنرا پس ناگاه نوشته بود

فيها نظم ايها العالم الفقيه الذي فاق ذكاء فما له من شبيه
در آن اے عالم فقیه که فائق است بر غیر خود از روے تیزی ذہن پس نیست او را مانندی

افتنا في قضية حار فيها كل قاض وحار كل فقيه رجل مات
فتوی ده ما را در حکمیکه گردید در آن هر حاکم شرع و شکسته شد هر دانشمند * مردے مرد

عن اخ مسلم حر تقي من امه وابيه وله زوجة لها ايها الحبر
از برادر مسلمان آزاد * پرہیزگار از مادر و پدر خود * و مر او را زن است که آن زن را ای دانشور *

اخ خالص بلا تمويه فحوت فرضها وحاز اخوها ما تبقى بالارث
برادر پاک است بلا شک * پس جمع کرد زن حصه خود را و گرفت برادر آن زن * آنچه باقی ماند از ترکه

دون اخيه فاشفنا بالجواب عما سألنا فهو نص لا خلف يوجد فيه
نه برادر میت * پس شفا ده ما را بجواب از چیزیکه پرسیدیم * پس آن نص است که نه در وی یافته میشود دروغ

فلما قرأت شعرها ولمحت سرها قلت له على الخبير بها سقطت وعند ابن
پس چون خواندم شعر آن رقعه را و دریافتم راز آنرا گفتم او را که بر دانای آن رقعه واقع شدی و نزد

بجدتها حططت الا اني مضطرم الاحشاء مضطر الى العشاء فاكرم مثواي
عالم مسئله فرود آمدی لیکن هر آینه من افروخته درون شکم هستم و محتاج هستم بسوی طعام شب پس گرامی کن خوابگاه مرا

ثم استمع فتواي فقال له لقد انصفت في الاشتراط وتجافيت
پس از آن بشنو فتوی مرا پس گفت شیخ او را هر آینه راستی کردی در بیان کردن و یکسو شدی

عَنِ الاشْتِطَاطِ فَصِرْ مَعِي اِلَى مَرْبَعِي لِتَظْفَرَ بِمَا تَبْتَغِي وَتَنْقَلِبَ كَمَا يَنْبَغِي

از حد درگذشتن پس بگرد با من بسوی خانه من تا برسی بانچه میخواهی و باز گردی چنانکه سزاوارست

قَالَ فَصَاحَبْتُهُ اِلَى ذُرَاهُ كَمَا حَكَمَ اللّٰهُ فَادْخَلَنِي بَيْتًا اَحْرَجَ مِنَ التَّابُوْتِ

گفت ابوزید پس همراه او شدم تا خانه او چنانکه حکم فرمود خدا پس درآورد مرا بخانه تنگ تر از صندوق

وَاَوْهَنَ مِنْ بَيْتِ الْعَنْكَبُوْتِ اِلَّا اَنَّهُ جَبَرَ ضِيْقَ ذَرْعِهِ بِتَوَسُّعِ ذَرْعِهِ

وسست تر از خانه عنکبوت لیکن هر آینه او تلافی کرد تنگی خانه خود را بکشاده کردن دل خود

فَحَكَّمَنِي فِي الْقِرٰى وَمَطَايِبِ مَا يُشْتَرٰى فَقُلْتُ اُرِيْدُ اَزْهٰى رَاكِبٍ

پس حاکم کرد مرا در ضیافت و در خوشترین چیزها از آنچه خرید کرده شود پس گفتم میخواهم خوبترین سوار

عَلٰى اَشْهٰى مَرْكُوْبٍ وَاَنْفَعَ صَاحِبٍ مَعَ اَضَرِّ مَصْحُوْبٍ فَاَفْكَرَ سَاعَةً طَوِيْلَةً

بر مرغوب ترین سواری و نافع ترین صاحب با مضرترین مصحوب پس اندیشه کرد زمانه دراز

ثُمَّ قَالَ لَعَلَّكَ تَعْنِي بِنْتَ نَخِيْلَةٍ مَعَ بِنَيَّا سُخَيْلَةٍ فَقُلْتُ اِيَّاهُمَا عَنَيْتُ

پس گفت شاید که اراده میکنی خرما را با آغوزه بزغاله پس گفتم هردو را قصد کردم

وَلِاَجْلِهِمَا تَعَنَّيْتُ فَنَهَضَ نَشِيْطًا ثُمَّ رَبَضَ مُتَشَيِّطًا وَقَالَ اَعْلَمُ اَصْلَحَكَ

و برای آن هر دو رنج کشیدم پس برخاست بجالاکی خوش پس بنشست برافروخته از خشم و گفت بدان نیکو کند ترا

اللّٰهُ اَنَّ الصِّدْقَ نَبَاهَةٌ وَالْكَذِبَ عَاهَةٌ فَلَا تُحَمِّلَنَّكَ الْجُوْعُ الَّذِي هُوَ شِعَارُ

خدا تعالی هر آینه راستی نام آوریست و دروغ آفت ست پس نه بردارد ترا گرسنگی که آن نشان

الْاَنْبِيَاءِ وَحِلْيَةُ الْاَوْلِيَاءِ عَلٰى اَنْ تَلْحَقَ بِمَنْ مَانَ وَتَتَخَلَّقَ بِالْمَلَقِ الَّذِي يُجَانِبُ

پیغمبرانست و زیور دوستان خداست برآنکه بهم شوی بکسیکه دروغ گوید و خوگیری بخوئیکه دور باشد از

الْاِيْمَانَ فَقَدْ تَجُوْعُ الْحُرَّةُ وَلَا تَاْكُلُ بِثَدْيَيْهَا وَتَاْبَى الدَّنِيَّةَ وَلَوِ اضْطُرَّتْ اِلَيْهَا ثُمَّ

ایمان زیراکه تحقیق گرسنه میشود زن آزاده و نمیخورد بهر دو پستان خود یعنی بالمیکند از کسبهای معیوب اگرچه محتاج کرده شود بسوی آن پس

اِنِّي لَسْتُ لَكَ بِزَبُوْنٍ وَلَا اُغْضِي عَلٰى صَفْقَةِ مَغْبُوْنٍ وَهَا اَنَا قَدْ نَذَرْتُكَ قَبْلَ

هر آینه نیستم ترا گول و نادان و چشم فرو نمیخوابانم بر دست زدن مردی زیان رسیده آگاه باش من هر آینه ترسانیدم ترا پیش

١٠٠

أن ينتهك الستر أو ينعقد بيننا الوتر فلا تلغ تك بالانذار وحاذر
از بنکه دریده شود پرده یا بسته شود درمیان ما کینه　پس باطل مکن اندیشه ترسانیدن را و به پرهیز

من المكاذبة حذار فقلت له والذي حرم أكل الربا وأحل أكل
از دروغ گفتن بپرهیز　پس گفتم او را سوگند بخدائیکه حرام کرد خوردن سود را و حلال کرد خوردن

اللباء ما فهت بزور ولا وليتك بغرور وسيخبر حقيقة الأمر وتحمد
آغوز را تکلم نکردم بمکر　و مینداختم ترا　در فریب و قریب ست که آزمائی حقیقت کار را و ستایش کنے

بذل اللباء والتمر فهش هشاشة المصدوق وانطلق معذ إلى السوق
دادن آغوز را　و خرما را پس خوش شد همچو خوش شدن آنکه باور است گوینده و رفت شتابان بسوے بازار

فما كان بأسرع من أن أقبل بهما يد لح ووجهه من التعب يكلح
پس نبود هیچ چیز زود تر از باز آمدن او با لباء و تمر بحالیکه بوقاری آمد و روی او از سختی راه ترش میگشت

فوضعهما لدي وضع الممتن علي وقال اضرب الجيش بالجيش
پس نهاد هر دو را نزد من همچو نهادن منت نهنده بر من و گفت بزن لشکر را بالشکر

تحظ بلذة العيش فحسرت عن ساعد النهم وحملت حملة الفيل
تا بهره مند شوی بلذت زندگانی　پس برهنه کردم از بازوی حرص برخوردن　و حمله آوردم همچو حمله آوردن فیل

الملتهم وهو يلحظني كما يلحظ الحنق ويود من الغيظ لو اختنق حتى
فرو برنده و او می نگریست مرا چنانکه نگرد خشم گیرنده و آرزو مینمود از خشم اگر گلو گرفته شوم بهتر باشد تا آنکه

إذا هلقمت النوعين وغادرتهما أثرا بعد عين أفردت حيرة في ظلال
چون فرو بردم　هر دو قسم را و گذاشتم هر دو را نشان پس از ذات خاموش ماندم از حیرت در نزدیک رسیدن

البيات وفكرة في جواب الأبيات فما لبث أن قام وأحضر الدواة والأقلام
هنگام شب کردن و از اندیشه در جواب　بیتها　پس درنگ نکرد که برخاست و حاضر آورد دوات و قلمها را

وقال قد ملكت الجراب فأمل الجواب وإلا فتهيأ أن نكلت لاغترام
و گفت هر آینه بکردی اینها را پس بنویس جواب و گرنه پس مستعد شو اگر باز ایستاده شوی از پاسخ تاوان

101

ما أكلت فقلت له ما عندي إلا التحقيق فاكتب الجواب وبالله التوفيق
چیزی را که خوردی پس گفتم او را نیست نزد من مگر جواب درست و راست پس بنویس جواب را و از خداست مدد کردن

نظم قل لمن يلغز المسائل إني + كاشف سرها الذي تخفيه إن ذا الميت
بگو مر کسی را که چیستان میکند مسائل را هر آینه من + کشاینده رازاو هستم که پنهان میکنی آنرا هر آینه این درگذشته

الذي قدم الشرع أخا عرسه على ابن أبيه + رجل زوج ابنه عن رضاه
که پیش کرد + شرع برادر زوجه او بر برادر او + مرد یست که نکاح کرد پسر خود را از خوشنودی او

بحماة له ولا غرو فيه + ثم مات ابنه وقد علقت منه فجاءت بابن يسر ذويه
بمادر زن خود و نیست شگفت درو + پس مرد پسر او و هر آینه حامله شد + از و پس آورد پسری که خوش میکرد عزیزان او را +

فهو ابن ابنه بغير مراء + وأخو عرسه بلا تمويه + وابن الابن الصريح
پس او پسر پسر اوست بغیر شک + و برادر زن او بی شائبه دروغ + و پسر پسر خالص

أدنى إلى الجد وأولى بإرثه من أخيه + فلذا حين مات أوجب
نزدیک تر ست بسوی جد + و بهتر ست بارث آن جد از برادران جد + پس از ین سبب وقتیکه مرد واجب ساخت

للزوجة ثمن التراث تستوفيه + وحوى ابن ابنه الذي هو في الأصل
برای زن هشتم حصه میراث که تمام میکرد زوجه آنرا + و فراهم کرد نبیره او که او در اصل

أخوها من أمها باقيه + وتخلى الأخ الشقيق من الإرث + وقلنا يكفيك
برادر او از مادر اوست باقی او را + و خالی ماند برادر حقیقی از ارث + و گفتیم بسند باشد ترا

أن تبكيه + هاك مني الفتيا التي يحتذى بها + كل قاض يقضي وكل فقيه + قال
اینکه گریه کنی آنرا + بگیر از من جواب مسئله که پیروی کنند آنرا + هر حاکم شرع که حکم میکند و هر دانشمند + گفت

فلما أثبت الجواب واستثبت مني الصواب قال لي أهلك والليل فشمر الذيل
پس آنگاه نوشت جواب را و حاصل کرد از من پاسخ راست گفت بمن قصد کن اهل خود را و بپرهیز شب را پس برچین دامن را

وبادر السيل فقلت إني بدار غربة وفي إيوائي أفضل قربة لا سيما
وسبقت کن سیلاب را پس گفتم هر آینه من در خانه سفر هستم و در جا دادن من بزرگترین عبادتست خصوصا

102

وقد أغدف جنح الظلام وسبّح الرعد في الغمام فقال اعزب عنّا فاك الله

درحالتیکه فرو هشته است پاره تاریکی از شب وتسبیح گوید رعد در ابر پس گفت دور شو نگهدارد ترا خدا

إلى حيث شئت ولا تطمع في أن تبيت فقلت قم ذا الشمع خلوّ ذاك

بهر جائیکه خواهی و آرزو مدار در آنکه پیش ما شب گذرانی پس گفتم در برای چیست این اخراج با وجود خالی شدن خانهٔ تو

قال إنّي أنعمت النظر في التقامك ما حضر حتّى لم تبق ولم تذر فرأيتك

گفت هر آینه من مبالغه کردم نظر را در لقمه خوردن تو چیزیکه موجود بود تا آنکه چیزی باقی نگذاشتی و ترک نکردی پس دیدم ترا

لا تنظر في مصلحتك ولا تراعي حفظ صحّتك ومن أمعن كما أمعنت

که نمی بینی در مصلحت خودت و رعایت نمیکنی نگهداشتن تندرستی خود را و کسیکه زیادت کند در خوردن چنانکه زیادت کردی

وتبطّن كما تبطّنت لم يخلص من كظّة مدنفة أو هيضة متلفة فعذ عنّي

و شکم پر کند چنانکه شکم پر کردی رهائی نیابد از پری شکم که بیمار کننده است یا ناگوار دیدن طعام که هلاک کننده است پس بگذار مرا

بالله كفافا واخرج عنّي ما دمت معافا فوالذي يحيي ويميت ما لك

برای خدا بحال سلامت یکدیگر و برآ از خانهٔ من مادام که رستگار هستی پس قسم بخدائیکه زنده میکند و میمیراند نیست برای تو نزد من

عندي مبيت فلمّا سمعت أليّته وبلوت بليّته خرجت من بيته بالرغم

خوابگاه شب پس چون شنیدم سوگند او را و آزمودم بلاء مشقت او را بیرون آمدم از خانهٔ او بجوار سے

وتزوّد الغمّ تجود في السماء وتخبط بي الظلماء وتنبحني الكلاب و

و توشه گرفتن اندوه بحالیکه مے بارید بر من باران و بی قصد میبرد مرا تاریکی و آواز میکردند مرا سگان و

تتقاذفني الأبواب حتّى ساقني إليك لطف القضاء فنشكر اليد

می انداختند مرا دروازه تا آنکه روان کرد مرا بسوی تو مهربانی اراده الٰهی پس شکر میگوییم مر نعمت او را

البيضاء فقلت له أحبب بلقائك المتاح إلى قلبي المرتاح ثمّ أخذ

که روشن است پس گفتم او را چه محبوب است دیدار مقدار تو بسوی دل شادمان من سپس آغاز کرد

يفتنّ في حكاياته ويشيط مضحكاته بمبكياته إلى أن عطس أنف

که شگفتگیهای گوناگون می آورد در نقلهای خود و می آمیخت سخنان خنده آورنده خود را با گریان کننده تا آنکه عطسه زد بینی

الصَّبَاحِ وَهَتَفَ دَاعِي الْفَلَاحِ تَنَاهَّبَ لِإِجَابَةِ الدَّاعِي ثُمَّ عَطَفَ إِلَى
بامداد و آواز داد خواننده رستگاری پس آماده شد برای جواب دادن خواننده پس مائل شد

دَاعِي فَعَقَتُهُ عَنِ الْإِنْبِعَاثِ فَقُلْتُ لَهُ الضِّيَافَةُ ثَلَاثٌ
بسوی بدرود من پس باز داشتم او را از برخاستن پس گفتم او را که مهمانی تا سه روز است

فَنَاشَدَ وَحَرَّجَ ثُمَّ أَمَّ الْمَخْرَجَ وَأَنْشَدَ إِذَا عَرَّجَ نَظْمٌ لَا تَزُرْ
پس سوگند خورد و غلیظ کرد سوگند را پس قصد کرد بیرون آمدن را و خواند شعر چون ایستاده شد زیارت مکن در هر هفته

مَنْ تُحِبُّ فِي كُلِّ شَهْرٍ غَيْرَ يَوْمٍ وَلَا تَزِدْهُ عَلَيْهِ فَاجْتِلَاءُ الْهِلَالِ
کسی را که دوست داری در هر ماه سوای یک روز و زیادت مکن بر آن روز پس دیدن ماه نو

فِي الشَّهْرِ يَوْمٌ ثُمَّ لَا تَنْظُرُ الْعُيُونُ إِلَيْهِ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ
در ماه یک روز است پس نمی بینند چشمها بسوی او گفت حارث پسر همام

فَوَدَّعْتُهُ بِقَلْبٍ دَامِي الْقَرْحِ وَوَدِدْتُ لَوْ أَنَّ لَيْلَتِي بَطِيئَةُ
پس رخصت کردم او را با دلی که خون آلوده بود از زخم او و دوست میداشتم که کاش هر آینه شب من دیر کننده

الصُّبْحِ

المقامة السادسة العشر المغربية

صبح می بود مقامهٔ شانزدهم مشهور بمغربیه

حَكَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ شَهِدْتُ صَلَاةَ الْمَغْرِبِ فِي بَعْضِ
نقل کرد حارث پسر همام گفت که حاضر شدم در نماز شام در بعضی

مَسَاجِدِ الْمَغْرِبِ فَلَمَّا أَدَّيْتُهَا بِفَضْلِهَا وَشَفَعْتُهَا بِنَفْلِهَا أَخَذَ
از مسجدهای ملک مغرب پس هرگاه گذاردم نماز را تمام آن و جفت کردم آن را بنفل آن دید چشم

طَرْفِي رُفْقَةً قَدِ انْتَبَذُوا نَاحِيَةً وَامْتَازُوا صَفْوَةً صَافِيَةً
من همسفران را که هر آینه افتاده بودند بطرفی از مسجد و علیحده شده بحالیکه پاک و بی غش بودند

وَهُمْ يَتَعَاطَوْنَ كَأْسَ الْمُنَاقَلَةِ وَيَقْتَدِحُونَ زِنَادَ الْمُبَاحَثَةِ فَرَغِبْتُ
و ایشان بهمدیگر میگرفتند کاسهٔ گفتگو را و یکدیگر میزدند چقماقهای مباحثه را پس خواهش کردم

في محادثتهم لكلمة تستفاد وأدب يستزاد فسعيت إليهم سعي المتطفل
درگفتگوی ایشان جهت سخنی که فائده گرفته شود و دانشی که افزون خواسته شود پس دویدم بسوی ایشان چو دویدن کسیکه ناخوانده در آید
عليهم وقلت لهم أتقبلون نزيلا يطلب جنى الأسمار لا جنى الثمار ويبغي ملح
بر ایشان وگفتم ایشان را آیا می پذیرید مهمانی را که میخواهد میوه افسانها را نه چیده بارها و میخواهد سخنان نمکین
الحوار لا ملحاء الحوار فحلوا لي الحبا وقالوا مرحبا فلم أجلس إلا كلمحة بارق خاطف
پاسخ دادن نه گوشت میانه پشت بچه ناقه پس گشادند برای من بندها زانو را و گفتند رسیدی بفراخی رسیدی بفراخی پس نشستم مگر مقدار
أو نغبة طائر خائف حتى غشينا جوّاب على عاتقه جراب فحيانا بالكلمتين وحيا
یک آشامیدنی پرنده ترسنده تا آنکه داخل شد نزد ما قطع کننده مسافت که بر دوش او انبان بود پس سلام کرد ما را بدو کلمه و داد
المسجد بالتسليمتين ثم قال يا أولي الألباب والفضل اللباب أما تعلمون أن
مسجد را بدو سلام پس گفت ای صاحبان خردها و بزرگی خالص آیا نمیدانید هر آینه
أنفس القربات تنفيس الكربات وأمتن أسباب النجاة مواساة ذوي الحاجات ولي
گرانمایه ترین عبادت دور کردن اندوهاست و استوارترین اسباب رهائی یاری کردن خداوندان حاجات ست و هر آینه
ومن أحلني ساحتكم وأتاح لي استماحتكم لشريد محل قاص وبريد صبية خماص فهل في الجماعة
من قسم بخدائیکه فرود آورد مرا در نزد شما و تقدیر کرد برای من طلب بخشش از شما هر آینه رانده شده جای دور فرستاده کودکان گرسنه ام
من يفثأ عنا حميا المجاعة فقالوا له يا هذا إنك حضرت بعد العشاء ولم يبق إلا فضلات
کسیکه فرو نشاند از ما تیزی گرسنگی را پس گفتند او را ای فلان بدرستیکه تو حاضر شدی پس از نماز خفتن و نمانده است مگر آنچه افزون آمد از طعام
العشاء فإن كنت بها قنوعا فما تجد فينا منوعا فقال إن أخا الشدائد ليقنع بلفاظات
شبانگه پس اگر هستی بآن پسند کننده پس نیابی در ما بازدارنده پس گفت هر آینه خداوند سختیها بتحقیق قناعت کند بافتادها
الموائد ونفاضات المزاود فأمر كل منهم عبده أن يزوده ما عنده فأعجبه الصنع وشكر
خوانها طعام و ریزه های توشه دانها پس حکم کرد هر یک از ایشان غلام خود را اینکه توشه دهد او را آنچه نزد اوست پس بشگفت در آورد او را نکوئی
عليه وجلس يرقب ما يحمل إليه فتنبا نحو إلى استثارة ملح الأدب وعيونه
بر آن و نشست بحالیکه امیدوار بود چیزی را که برداشته شود بسوی او و رجوع کردیم با طرف بر آوردن سخنان نمکین دانش و گزیدهای آن

١٠٥

واستنباط معينه من عيونه، إلى أن جلنا فيما لا يستحيل بالانعكاس، كقولك ساكب

و بیرون آوردن آب روان آواز چشمهای آن تا آنکه جولان نمودیم در چیزی که متغیر نباشد بواژگون شدن مثل قول تو ریزنده

كاس، فتداعينا إلى أن يستنتج له الأفكار، ويفترع منه الأبكار، على أن ينظم

جام پس یکدیگر خواندیم بسوی اینکه نتیجه خواهیم بآن اندیشها را و دوشیزگی بریم از وی دوشیزه ها را بدین گونه که بکشد آغاز کننده

البادي ثلث جمانات في عقده، ثم تتدرج الزيادات من بعده، فيربع ذو ميمنة في

سه دانه نقره در رشته خود باز اندک اندک بالا رود افزونیها پس از آغاز کننده بار چهار گرداند خداوند طرف دست راست او در

نظمه، ويسبع صاحب ميسرته على رغمه، قال الراوي: وكنا قد انتظمنا عدة أصابع

رشته خود و هفت گرداند خداوند طرف دست چپ او بر خوار کردن او گفت نقل کننده بودیم که هر آینه رشته کشیده شدیم بشمار انگشتان

الكف، وتألفنا ألفة أصحاب الكهف، فابتدر لعظم محنتي، صاحب ميمنتي، فقال: لم أخا مل،

پنجه دست و پیوستگی گرفتیم مانند پیوستگی یاران غار پس شتافت جهت بزرگی رنج من یار طرف دست راست من گفت نکوهش کن برادر را که ستوه

وقال ميامنه: كبّر رجاء أجر ربك، وقال الذي يليه: من يرب إذا بر ينم، وقال الآخر: سكّت

و گفت دوم که دست راست او بود بزرگی کن امید مزد پروردگار خود را و گفت کسیکه نزد او بود کسیکه تمام کند احسان چون نیکی کند بلند شود و گفت دیگر خاموش

كل من نم لك، وتلس أفضت النوبة إلي، وقد تعين نظم السمط السباعي علي، فلم يزل

هر کرا که غمازی کند پیش تو تا از برگ شوی و رسید نوبت بسوی من و هر آینه مقرر شد ترتیب دادن رشته هفتگانی بر من پس همیشه

فكري يصوغ ويكسر، ويثري ويعسر، وفي ضمن ذلك أستطعم فلا أجد من يطعم،

اندیشه من زرگری میکرد و می شکست و توانگر میشد و درویش میگردید و در میان آن طعام میطلبیدم پس نمی یافتم کسی را که طعام دهد

إلى أن ركد النسيم، وحصحص التسليم، فقلت لأصحابي: لو حضر السروجي هذا المقام،

تا آنکه باز ایستاد هوا و ظاهر شد انقیاد و فرمان پس گفتم بیاران خود که اگر حاضر بود سروجی در اینجا

لشفى الداء العقام، فقالوا: لو أنزلت هذه بإياس، لأمسك متهاعلى، وجعلنا نفيض بإياس

هر آینه شفا یافتی مرض بی دوا پس گفتند اگر واقع شود این کلمات بر ایاس هر آینه باز ماندی [illegible] و گردانیم که شروع کردیم

في استصعابها واستغلاق بابها، وإذا الزور المعتري يلحظنا لحظ المريب بلطف الدنو ونحن

در دشوار شدن کلمات و بسته شدن دروازه آن مهمان که آمده بود می نگریست ما را [illegible] نزدیکی میداد ما را

لا أندى فلما عثر على اقتضاحنا ونضوب ضحضاحنا قال يا قوم ما من العناء

دنی یافتیم پس چون اطلاع یافت بر رسوا شدن ما و بر زمین فرو شدن آب اندک ما گفت ای گروه هر آئینه از رنج

العظيم استيلاد العقيم ولا الاستشفاء بالسقيم وفوق كل ذي علم عليم ثم اقبل على

بزرگ نیست فرزند خواستن از زن زاینده و شفا خواستن از بیمار و بالای هر دانشوری دانائی ست پس رو آورد بر من و

وقال سانوب منابك واكفيك ما نابك فان شئت ان تنثر ولا تتعثر فقل مخاطبا

گفت قائم میشوم مقام تو و دور میکنم از تو آنچه رسید ترا از مشقت پس اگر بخواهی در نثر گوئی و لغزش نکنی پس بگو بجا لیکه خطاب میکنی

لمن ذم البخل واكثر العذل لذ بخل مومل اذا الم وملك بذل وان احببت ان تنظم

بکسیکه نکوهش میکند بخل را و بسیار کرد ملامت را پناه گیر با هر امید گاهی که چون فراهم آورد مال را و مالک شد آن بذل کند و اگر دوست داری

فقل للذي تعظم نظم اس ارملا اذا عرا ٭ وارع اذا المرء اسا ٭ اسل جناب غاشم ٭ مشاغب

پس بگو بکسیکه بزرگ پنداری او را ٭ ... ٭

ان جلسا ٭ اسند اخا نباهة ٭ ابن اخاء دنسا ٭ اسر اذا هب مرا ٭ وارم به اذا رسا

اگر ... ٭ ... ٭ ...

اسكن تقو فعسى ٭ يسعف وقت نكسا ٭ قال فلما سحرنا باياته وحسنا بعد

آرام گیر تا قوت یابی پس قریب است ٭ که حاجت روا کند وقتیکه نگونسار کرده است ٭ گفت راوی هر گاه فریفت ما را بعجائب خود و ماندہ کرد

غاياته مدحناه حتى استعفى ومنحناه الى ان استكفى ثم شمر ثيابه وانتدر جرابه

پایانها خود ستایش کردیم او را تا آنکه معاف کردن خواست و دادیم او را تا آنکه بس کردن خواست پس ... چید جامهای خود را و بر داشت ...

ونهض ينشد نظم لله در عصابه ٭ صدقوا المقال مقاولا ٭ فاقوا الانام فضائلا

و بر خاست بجالیکه میخواند مر خدا راست خوبی گروهی که از راست گویانند ٭ ... بر تر شدند خلق را از روی ...

ماثورة وفواضلا ٭ جاورتهم فوجدت ٭ سحبانا لديهم باقلا ٭ وخلت

مشهوره و بخششها پاسخ دادم ایشانرا پس یافتم سحبان وائل را نزد ایشان مثل باقل و در آمدم

فيهم سائلا ٭ فوجدت جودا سائلا ٭ اقسمت لو كان الكرام ٭ حيا لكانوا ابلا ٭

میان آنها خواهنده ٭ پس یافتم بخشش روان ٭ سوگند میخورم اگر بودندی بخشندگان باران هر آئینه بودندی ایشان باران بزرگ

١٠٧

ثم خطا قيد رمحين وعاد مستعيذا من الحين وقال يا غوث من عدم الآل و
پس گام زد مقدار دو نیزه و بازگشت پناه جوینده از مرگ و گفت ای ارجمندی کسیکه گم کرد خویشان را و

كنز من سلب المال ان الغاسق قد وقب ووجه المحجة قد انتقب وبيني
گنج کسیکه ربوده شد از و مال بدرستیکه تاریکی هر آینه در آمد و روی میانه راه را نهفته و میانه من

وبين كني ليل دامس وطريق طامس فهل من مصباح يؤمنني العثار ويبين لي الآثار
و میانه خانه من شبی است سخت تاریک و راه ناپدید است پس آیا هست چراغیکه ایمن گرداند مرا از بر رو افتادن و ظاهر کند بمن آثار را

قال فلما جيء بالملتمس وجلي الوجوه ضوء القبس رأيت صاحب صيدنا هو ابو زيدنا
گفت پس چون آورده شد التماس کرده او و آشکار کرد رویها را روشنی پاره آتش دیدم که خداوند شکار ما آن ابو زید ماست

فقلت لاصحابي هذا الذي اشرت اليه انه اذا نطق اصاب ان استمطرتموه صاب فاتلعوا اليه
پس گفتم با یاران خود این کسی است که اشارت کردم بسوی اینکه هر آینه او اگر سخن گوید صواب گوید و اگر باران طلب کرده شود ببارد پس دراز کرد

الاعناق واحدقوا به الاحداق وسالوه ان يسامرهم ليلته على ان يجبروا عيلته
گردنها را و گرد در آوردند بآن سیاهی چشمها را و سوال کردند اینکه افسانه گوید با ایشان امشب بر اینکه نیکو کنند درویشی او را

فقال حبذا لما احببتم ومرحبا بكم اذ احببتم غير اني قصدتكم واطفالي يتضورون من
پس گفت که دوست دارم چیزیکه دوست داشتید و فراخی باد شما را چون مرحبا گفتید گر اینکه هر آینه من آهنگ کردم شما را بحالیکه بچگان من

الجوع ويدعون لي بوشك الرجوع وان استراثوني خامرهم الطيش ولم يصف
گرسنگی و دعا میکردند برای من بزودی بازگشتن و اگر درنگ دانند از من در آید بایشان سبکی عقل و صاف نشود

لي العيش فدعوني لاذهب فاسد مخمصتهم واسيغ غصتهم ثم انقلب اليكم على
مرا زندگی پس بگذارید مرا تا بروم تا بند کنم گرسنگی ایشان را و دور کنم اندوه ایشان را پس باز گردم بسوی شما بر

الاثر متاهبا للسمر الى السحر فقلنا لاحد الغلمة اتبعه الى فئته ليكون اسرع لفيئته
نشان پا آماده باشم با فسانه گفتن تا صبح پس گفتیم بیکی از کودکان پیروی کن او را تا گروه او تا باشد که زودی کند باز گشتن

فانطلق معه مضطبنا جرابه ومحثحثا ايابه فابطا ابطاء رحيا ودنا
پس رفت غلام با ابو زید که کش گیرنده بود انبان او را و شتاب کننده بود باز گشتن او را پس درنگ کرد درنگ کردنی که در گذشت

حدّثه ثمّ عاد الغلام وحده فقلنا ما عندك من الحديث عن الخبيث فقال

حد خود را سپس باز آمد کودک حالیکه تنها بود پس گفتیم چیست نزد تو از کلام از آن ابوزید خبیث پس گفت

اخذ بي في طرق متعبة وسبل متشعّبة حتّى افضينا الى دويرة خربة فقال هٰهنا

درگرفت مرا در راههای رنجاننده و جادهای پراگنده تا آنکه پیوستیم بسوی خانهٔ ویران پس گفت اینجاست

مناخي ووكر افراخي ثمّ استفتح بابه واختلج منّي جرابه وقال لعمري لقد خففت

فرودگاه من و آشیانه چوزه من پس گشودن خواست در را و درکشید از من انبان خود را و گفت قسم زندگی من هر آینه سبک کردی

عنّي واستوجبت الحسنى منّي فهاك نصيحة هي من نفائس النصائح ومغارس

بار مرا و سزاوار شدی نکوئی را از من پس بگیر اندرز را آن از نیکوترین نصیحتهاست و از جاهای نشاندن

المصالح وانشد اذا ما حويت جنى نخلة فلا تقربنها الى قابل واما لقطت

نیکوئیهاست و خواند چون گرد کردی میوهٔ درخت خرما را پس نزدیک مشو آنرا تا سال آینده اگر بچینی

على بيدر فحوّص من السنبل الحاصل ولا تلبثنّ اذا ما لقطت فتنشب في

برخرمن گاهی پس برکن شکسته را از خوشه پیدا شده و درنگ مکن چون دانه چینی پس درآویخته شوی در

كفّة الحابل ولا توغلنّ متى ما سبحت فانّ السلامة في الساحل وخاطب

دام صیاد و تیز مرو هرگاه شنا کنی در دریا چراکه هر آینه رستگاری در کنار است و سخن گو

بهات وجاوب بسوف وبع آجلا منك بالعاجل ولا تكثرنّ على صاحب

بلفظ هات و پاسخ ده بلفظ سوف و بفروش آخرت را از خود با دنیا و بسیار مکن پیوستن بر یار

فما ملّ قطّ سوى الواصل ثمّ قال اخزنها في تامورك واقتد بها في امورك وبادر الى

پس ملول نشد هرگز غیر از بسیار ملاقات کننده پس گفت گنجینه کن این پند را در دل و جان خود و پیروی کن با در کارهای خود و شتاب

صحبك في كلاءة ربّك فاذا ابلغتهم فابلغهم تحيّتي واتل عليهم وصيّتي وقل لهم عنّي انّ

یاران خود در نگهبانی پروردهٔ خود پس چون رسی ایشان را پس رسان ایشان را سلام من و بخوان بر ایشان اندرز مرا و بگو ایشان را از

السمر في الخرافات لمن اعظم الآفات ولست الغي لاحتراسي ولا احطب لهوس الناسي فما وقفنا

بیدار در افسانها دروغ هر آینه بزرگترین آسیبهاست و نیستم که ترک کنم نگاهداشتن خود را و نمیکشم هیزم را برای آرزوی خود

عَلَى نَحْوِ شِعْرِهِ وَنُكْرِهِ وَمَكْرِهِ تَلَاوَمْنَا عَلَى تَرْكِ الِاغْتِرَارِ بِإِفْكِهِ ثُمَّ تَفَرَّقْنَا بِوُجُوهٍ بَاسِرَةٍ

یعنی شعر او بر امر ناشایسته او و فریبا و مکر و بهدیم یکدیگر را بر گذشتن او و فریفته شدن بدروغ او پس جدا شدیم بروهای ترش

وَصَفْقَةٍ خَاسِرَةٍ

وتجارت زیانکار

الْمَقَامَةُ السَّابِعَةَ عَشْرَةَ الْقَهْقَرِيَّةُ

مقامهٔ هفدهم مسمی بقهقریه

حَدَّثَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ لَحَظْتُ فِي بَعْضِ مَطَارِحِ الْبَيْنِ وَمَطَامِحِ الْعَيْنِ فِتْيَةً عَلَيْهِمْ سِيمَاءُ الْحِجَى وَطَلَاوَةُ

سخن گفت حارث پسر همام گفت دیدم در پاره از انداختگاه های جدائی و جاهای نگریستن چشم نوجوانان را که بر ایشان نشان خرد و خوبی

نُجُومِ الدُّجَى وَهُمْ فِي تَمَارٍ مُشْتَدِّ الْهُبُوبِ وَمُبَارَاةٍ مُسْتَطَّةِ الْأُلْهُوبِ فَهَزَّنِي

ستارگان تاریکی بود و حال آنکه ایشان در ستیزه بودند که سخت در وزیدن بود و معارضه که از حد گذرنده بود در دویدن اسپ خیزانید مرا

بِقَصْدِهِمْ هَوَى الْمُحَاضَرَةِ وَاسْتِحْلَاءُ جَنَى الْمُنَاظَرَةِ فَلَمَّا الْتَحَقْتُ بِرَهْطِهِمْ وَانْتَظَمْتُ فِي

جهت آهنگ ایشان رغبت سوال و جواب و شیرین آمدن میوه بحث کردن پس چون پیوستم بگروه ایشان و در کشیده شدم در

سِمْطِهِمْ قَالُوا أَأَنْتَ مِمَّنْ يَلِي فِي الْهَيْجَاءِ وَيُلْقِي دَلْوَهُ بَيْنَ الدِّلَاءِ فَقُلْتُ بَلْ أَنَا مِنْ نَظَّارَةِ

رشتهٔ ایشان گفتند آیا تو از آن کسی هستی که ظاهر کند شجاعت در جنگ و بیندازد دلو خود را در دلوها پس گفتم نه بلکه من از نگرندگان

الْحَرْبِ لَا مِنْ أَبْنَاءِ الطَّعْنِ وَالضَّرْبِ فَأَضْرَبُوا عَنْ جَاحِيهِمْ وَأَفَاضُوا فِي التَّحَاجِي وَكَانَ

کارزارم نه از خداوندان نیزه زدن و شمشیر زدن پس کناره کردند از مخاصمت و آغاز کردند در باهم چیستان گفتن و بود میان

بِحُوجَةِ حَلْقَتِهِمْ وَإِكْلِيلِ رُفْقَتِهِمْ شَيْخٌ قَدْ بَرَتْهُ الْهُمُومُ وَلَوَّحَتْهُ السَّمُومُ حَتَّى عَادَ أَنْحَلَ

وسط مجلس ایشان و افسر یاران ایشان پیری که لاغر کرده بود او را اندوهها و سیاه کرده بود او را باد گرم تا آنکه گشته بود لاغرتر

مِنْ قَلَمٍ وَأَقْحَلَ مِنْ خِلَمٍ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ يُبْدِي الْعُجَابَ إِذَا أَجَابَ وَيُنْسِي سَحْبَانَ كُلَّمَا أَبَانَ

از خامه و خشک تر از کاردفرز لیکن بدرستیکه او بود که آشکارا میکرد شگفت وقتیکه جواب میداد و فراموش میکنانید سحبان را هرگاه ظاهر

فَأُعْجِبْتُ بِمَا أُوتِيَ مِنَ الْإِصَابَةِ وَالتَّبْرِيزِ عَلَى تِلْكَ الْعِصَابَةِ فَمَا زَالَ يُفْصِحُ عَنْ كُلِّ مُعَمًّى

پس در شگفت افتادم بچیزیکه داده شد او را از نیکو گفتن جواب سبقت بردن بر این جماعت همیشه ظاهر میکرد هر پوشیده

وَيُصْمِي فِي كُلِّ مَرْمًى إِلَى أَنْ خَلَتِ الْجِعَابُ وَنَفِدَ السُّؤَالُ وَالْجَوَابُ فَلَمَّا

و تحکام میگشت در هر تیر انداختن تا آنکه تهی شد ترکشها و تمام شد پرسیدن و پاسخ دادن پس هرگاه

رأى انفضاض القوم، واضطرارهم إلى الصَّوم، عرَّض بالمطارحة، واستأذن في المفاتحة
وديد بى توشه شدن جماعه وبيچاره شدن آنها بسوى خاموشى كنايه كرد بدر افگندن سخن باهم واجازت خواست در آغاز كردن

فقالوا له حبّذا، ومن لنا بذا؟ فقال: أتعرفون رسالة أرضها سماؤها، وصبحها مساؤها
پس گفتند او را نيكوست وكيست كه براى ما متكفل شود باين پس گفت آيا مى شناسيد نامه را كه تحت آن فوق آنست اول آن آخر اوست

نُسجت على منوالين، وتجلّت في لونين، وصلّت إلى جهتين، وبدت ذات وجهين
بافته شده بر دو نورد وجلوه كرد در دو رنگ ونماز گزارد بسوى دو طرف قبله و پديد آمده است خداوند دو روى

إن بزغت من مشرقها، فناهيك برونقها، وإن طلعت من مغربها، فيا لعجبها، قال
اگر طلوع كند از اول خود پس كفايت كننده است بخوبى خود واگر ظاهر شود از آخر آن پس براى شگفت حاضر شو كه جاى است گفت راوى

فكأنّ القوم رُموا بالصُّمات، أو حقّت عليهم كلمة الإنصات، فلم يَبِس منهم إنسان
پس گويا كه جماعت تير انداخته شدند بخاموشى يا واجب شد بر ايشان سخن خاموشى پس سخن نگفت از ايشان كسے و

ولا فاه لأحدهم لسان، فحين رآهم بكماً كالأنعام، وصموتاً كالأصنام، قال لهم
ناطق نشد او را براى يكى از ايشان زبان پس وقتيكه ديد ايشانرا گنگها مثل ستوران وخاموشان مثل بتان گفت ايشانرا

قد أجّلتكم أجل العدّة، وأرخيت لكم طول المدّة، ثمّ هٰهنا مجمع الشمل و
هر آينه مهلت دادم شمارا مهلت روزها طلاق زنان وفروگذاشتم شمارا رسن مدت را پس اينجا محل جمع شدن متفرقان است

موقف الفصل، فإن سمحت خواطركم مدحنا، وإن صلدت زنادكم قدحنا
وجاى تميز حق وباطل پس اگر جوانمردى كند انديشهاى شما ستايش خواهم كرد واگر آتش نه برآرند چقماقهاى شما خواهم زد چقماق

فقالوا: والله ما لنا في لُجّة هذا البحر مَسبح، ولا في ساحله مَسرح، فأرح أفكارنا
پس گفتند بخدا كه نيست ما را در ميان اين دريا جاى شناورى ونه در كرانهٔ چريدن گاه پس آسايش ده انديشهاى ما را

من الكدّ، وهَبِ العطيّة بالنقد، واتّخذنا إخواناً يُثيبون إذا أُثِبْتَ، ويُنيبون متى استُنِبْتَ
از رنج وگوارا كردن بخشش را چيزيكه در حال داده شود وبگير ما را برادرانيكه انقياد كنند وقتيكه جست كنى وياداش دهند وقتيكه ياداش

فأطرق ساعةً، ثمّ قال: سمعاً لكم وطاعةً، فاستملوا منّي، وانقلوا عنّي: الإنسانُ
پس سر فرو افگند زمانے پس گفت شنيدم قول شمارا وفرمان بردم شمارا پس نوشتن خواهيد از من وببريد از من آدمے

صنیعة الاحسان ورب الجمیل فعل الندب وشیمة الحر ذخیرة الحمد وکسب الشکر

پیدا کردهٔ احسان ست پرورد کار نیکو کردا سبب در حاجت ست عادت مرد آزاد گنجینه ستایش ست و تحصیل ثنائیکه موجب

استثمار السعادة وعنوان الکرم تباشیر البشر واستعمال المداراة یوجب المصافاة

جستن ثمرهٔ نیکوئیست علامت بزرگواری ابتدای کشاده روئی ست و بکار داشتن نرمی در کلام موجب صفائی محبت ست

وعقد المحبة یقتضی النصح وصدق الحدیث حلیة اللسان وفصاحة المنطق

وپیمان بستن دوستی خواهش میکند نیک خواستن را و راستی سخن آرایش زبان ست و کشادگی و روانی سخن

سحر الالباب وشرک الهوی فخ النفوس وملل الخلائق شین الخلائق وسوء الطمع

جادوی خردهاست و دام آرزوی نفس آن سبب جانهاست اندوه دادن آفریدگان عیب طبیعتهاست و زشتی حرص

یباین الورع والتزام الکرامة نظام السلامة وتطلب المثالب شر المعائب

جدا و مخالف ست پرهیزگاری را و لازم گرفتن هوشیاری مهار رستگاریست و جستن عیبها بدترین عیبهاست

وتتبع العثرات یدحض المودات وخلوص النیة خلاصة العطیة وتهنیة النوال

و در پی رفتن لغزشهای مردم باطل میکند دوستیها را و پاک شدن نیت زبدهٔ دهش ست و گوارا دادن بخشش

ثمن السؤال وتکلف الکلف یسهل الخلف وتیقن المعونة یسنی المؤونة وفضل الصدر

بهای درخواستن و بر داشتن مشقتها آسان میکند سپرآینده را و یقین داشتن یاری آسان میکند محنت را و بزرگی بالانشین

سعة الصدر وزینة الرعاة مقت السعاة وجزاء المدائح بث المنائح ومهر الوسائل

فراخی سینه ست و آرایش بادشاهان دشمنی بدگویانست پاداش ستایشها پراگندن بخششهاست جزای وسیلها

تشفیع المسائل ومجلبة الغوایة استغراق الغایة وتجاوز الحد یکل الحد

حقیقت کردن خواهشهاست کشیدن گمراهی از حد گذشتن در نهایت غرض کارست و در گذشتن از اندازه کند میکند تیزی را

وتعدی الادب یحبط القرب وتناسی الحقوق ینشئ العقوق وتنائی الریب

و در گذشتن از نگهداشت اندازه میبرد کردار نیکوئیها را و فراموش کردن حقها پیدا میکند نافرمانی را و یکسو شدن

یرفع الرتب وارتفاع الاخطار باقتحام الاخطار وتنوه الاقدار

از تهمتها بلند میکند پایگاه را و بلندی قدرها بدر آمدن در کارهای سخت ست و بلند شدن قدرها

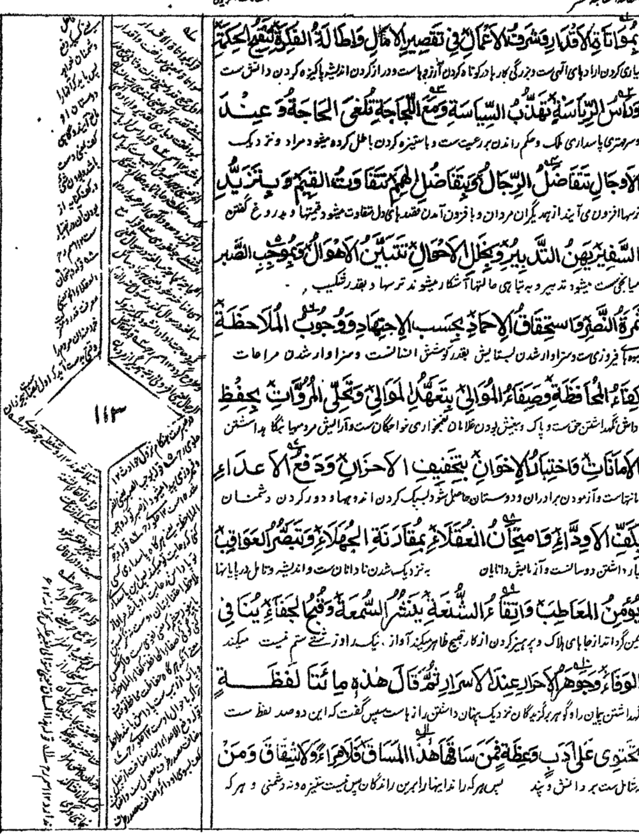

بمواتاة الاقدار وشرف الاعمال في تقصير الامال واطالة الفكرة تنقيح الحكمة

بسیاری کردن ارادهای الهی ست و بزرگی کارها در کوتاه کردن آرزوهاست و دراز کردن اندیشه پاکیزه کردن دانش ست

ورأس الرياسة تهذب السياسة ومع اللجاجة تلغى الحاجة وعند

و سروتری پاسداری ملک و حکم راندن بر رعیت ست و باستیزه کردن باطل کرده میشود مراد و نزدیک

الاوجال تتفاضل الرجال وبتفاضل الهمم تتفاوت القيم وبتزيد

ترسها افزون می آیند از همدیگران مردان و با فزون آمدن قصدهای دل تفاوت میشود قیمتها و به دروغ گفتن

السفير يهن التدبير وبخلل الاحوال تتبين الاهوال وموجب الصبر

میانجی سست میشود تدبیر و به تباهی حالتها آشکار میشوند ترسها و بقدر شکیب

ثمرة النصر واستحقاق الاحماد بحسب الاجتهاد ووجوب الملاحظة

میوه های فیروزی ست و سزاوار شدن لستایش بقدر کوشش انسانست و سزاوار شدن مراعات

كفاء المحافظة وصفاء الموالي بتعهد الموالي وتحلي المروات بحفظ

پاداش نگهداشتن حق ست و پاک و بیغش بودن غلامان غمخواری خواجگان ست و آرایش مردمیها بنگاهداشتن

الامانات واختبار الاخوان بتخفيف الاحزان ودفع الاعداء

امانتهاست و آزمودن برادران و دوستان حاصل شود لسبک کردن اندوهها و دور کردن دشمنان

بكف الاوداء وامتحان العقلاء بمقارنة الجهلاء وتبصر العواقب

بباز داشتن دوسانست و آزمایش دانایان به نزدیک شدن نادانان ست و اندیشه و تامل در پایانها

يؤمن المعاطب واتقاء الشنعة ينشر السمعة وقبح الجفاء ينافي

ایمن گرداند از جاهای هلاک و پرهیز کردن از کار قبیح ظاهر میکند آواز. نیک را و زشتی ستم نیست میکند

الوفاء وجوهر الاحرار عند الاسرار ثم قال هذه مائتا لفظة

نگهداشتن پیمان را و گوهر برگزیدگان نزدیک پنهان داشتن رازهاست سپس گفت که این دو صد لفظ ست

تحتوي على ادب وعظة فمن ساقها هذا المساق فلا مراء ولا شقاق ومن

کرشامل ست بر دانش و پند پس هر که راند اینها را برین راندگان پس نیست ستیزه و نه دشمنی و هر که

رام عكس قالبها وان يردّها على عقبها فليقل للاسرار بعيد الاحرار وجوهر

بجواهر وازگون کردن کالبد اینها و اینکه بازگردانید اینها را بپاشنهٔ اینها پس باید که گوید رازها نزدیک برگزیدگانست

الوفاء زين في الجفاء وقبح الشمعة تنبشر كالشنعة ثم على هذا المستحب

وفا   نابود کند ستم را . و بدی آوازه ظاهر کند   کار قبیح را پس برین کشیدن گاه

فليسحبها ولا يرهبها حتى تكون خاتمة فقرها فاخرة دررها ورب الاحسان

پس باید که کشد این الفاظ را و نترسد ازان تا آنکه باشد پایان فقرات رساله و انجام مروارید های ان اصلاح احسان

صنيعة الانسان قال الراوي فلما صدع برسالته الفريدة واملوحته

نکوئی انسانست گفت نقل کننده   پس هرگاه ظاهر کرد شیخ رساله خود را که هیچو مروارید یگانه است و کلام نمکین خود را

المفيدة علمنا كيف يتفاضل الانشاء وان الفضل بيد الله يؤتيه من يشاء

که فائده دهنده است دانستیم که چگونه فضیلت و تفاوت دارد انشا و هر آینه بزرگی بدست خداست میدهد آنرا که میخواهد

ثم اعتلق كل منا بذيله وفلذ له فلذة من نيله فابى قبول فلذتي

پس آویخت هریک از ما بدامن او و بخشید او را پاره از دهش خود   پس نه زد بذیرفتن پارهٔ مرا

وقال لست ارزأ تلامذتي فقلت له كن ابا زيد على شحوب سحنتك

وگفت نیستم که زیان کنم شاگردان خود را پس گفتم او را هستی ابو زید با وجود دگرگون شدن هیأت خودت

ونضوب ماء وجنتك فقال انا هو على نحولي وفحولي وتقشف محولي

و رفتن آب و رونق رخسار خودت   پس گفت من همان هستم بر لاغری خود و خشکی خود و تغیر رو از تنگی معاش و قحط

فاخذت في تثريبه على تشريقه وتغريبه فحوقل واسترجع وانشد من قلب

پس آغاز کردم در سرزنش او بر مشرق رفتن او و مغرب رفتن او پس لاحول لا قوة الا بالله و انا الیه راجعون گفت و خواند

موجع **نظم** سلّ الزمان على عضبه .:. ليروعني واحدّ غربه .:. واستلّ من

دردناک   کشید روزگار بر من شمشیر خود را تا بترساند مرا و تیز کرد تیزی آنرا و کشید از

جفني كرا .:. ه مراغما واسال غربه .:. واجالني في الافق اطوي شرقه

پلک من خواب آنرا بجالیکه خشم کننده بود و روان کرد اشک او را و جولان داد مرا در کرانهٔ زمین بجایکه می نوردم مشرق آنرا

١١٣

وَاَجوبُ غَرِيبَةٌ فَنَبَا جُوَّ طَلعَةٍ فِي كُلِّ يَومٍ لِي وَغَرِبَه وَكَذَا المُغرِبُ شَخصُهُ

و نظم میکنم مغرب او را پس در هر طرف بر زن ست در هر روز مرا و پنهان گشتن ست و همچنین رونده المغرب کالعداد

مُتَغَرِّبٌ وَنَوَاهُ غَرِبَةٌ ثُمَّ وَلّى يَجُرُّ عِطفَيهِ وَيَخطِرُ بِيَدَيهِ وَنَحنُ بَينَ مُتَلَفِّتٍ

متغیرست و مقصد او لعبید و سیر از او پشت بگردانید بحالیکه میکشید دو طرف چادر خود را و حرکت میداد در دست خود را و ما در میان البسیار نگرنده

اِلَيهِ وَمُتَهَافِتٍ عَلَيهِ ثُمَّ لَم نَلبَث اَن حَلَلنَا الحُبَا وَتَفَرَّقنَا اَيدِي سَبَا

بسوی او بودیم و افتنده بران بودیم پس تر درنگ نکردیم که بکشادیم زانو بند را و پراگنده شدیم مانند گروهها ی شهر سبا

المقامة الثامنة عشر السنجارية حَكَى الحَارِثُ بنُ هَمَّامٍ قَالَ

مقامه هجدهم مشهور بسنجاریه حکایت کرد حارث پسر همام گفت که

قَفَلتُ ذَاتَ مَرَّةٍ مِنَ الشَّامِ اَنحُو مَدِينَةَ السَّلَامِ فِي رَكبٍ مِن بَنِي نُمَيرٍ وَرُفقَةٍ

بازگشتم یکبار از شام بحالیکه آهنگ میداشتیم بغداد را در سواران قبیله بنی نمیر و همسفران

اُولِي خَيرٍ وَمَيرٍ وَمَعَنَا اَبُو زَيدٍ السَّرُوجِيُّ عُقلَةُ العَجلَانِ وَسَلوَةُ الثَّكلَانِ وَاُعجُوبَةُ

خداوندان نیکی و فائده و صلاه و همراه ما ابوزید سروجی پای بند شتابنده بود و خرسندی آنکه پسرش مرده باشد و سبب شگفت

الزَّمَانِ وَالمُشَارُ اِلَيهِ بِالبَنَانِ فِي البَيَانِ فَصَادَفَ نُزُولُنَا سِنجَارَ اَن اَولَمَ بِهَا

روزگار و اشارت کرده شده بسویش بسر انگشتان در فصاحت پس دا فق شد فرود آمدن ما در سنجار اینکه مهمانی عروسی کرد در ان

اَحَدُ التُّجَّارِ فَدَعَا اِلَى مَادُبَتِهِ الجَفَلَى مِن اَهلِ الحَضَارَةِ وَالفَلَاةِ حَتَّى سَرَت

یکے از بازرگانان پس خواند بسوے مهمانی عام خود از مردم شهر و دشتها تا آنکه رسید

دَعوَتُهُ اِلَى القَافِلَةِ وَجَمَعَ فِيهَا بَينَ الفَرِيضَةِ وَالنَّافِلَةِ فَلَمَّا اَجَبنَا مُنَادِيَهُ

دعوت او بسوی گرده بازگردنده از سفر و فراهم کرد در ان میان کسیا نیکه واجب حضورشان و اجب نبود پس چون اجابت کردیم ندا کننده

وَحَلَلنَا نَادِيَهُ اَحضَرَ مِن اَطعِمَةِ البَدِ وَاليَدَينِ مَا حَلَا فِي الفَمِ وَحَلِيَ

او را و فرود آمدیم مجلس او را حاضر آورد از خوردنیها ے یکدست و دو دست طعامیکه شیرین شده در دهن و خوش آمد

فِي العَينِ ثُمَّ قَدَّمَ جَامًا كَاَنَّمَا جُمِدَ مِنَ الهَوَاءِ اَو جُمِعَ مِنَ الهَبَاءِ

در چشم پس پیش آورد ظرف شیشه گو یا بسته شده بود از هوا یا فراهم کرده شده از غبار

أَوْ صَنِيعٌ مِنْ نُورِ الْفَضَاءِ أَوْ قُشِرَ مِنَ الدُّرَّةِ الْبَيْضَاءِ وَقَدْ أُودِعَ لَفَائِفَ النَّعِيمِ

یا ساخته شد از روشنی میدان یا باز کرده شده پوست از مروارید بزرگ سفید و هر آینه ودیعت نهاده شد دران بچیدها از طعامهای لذیذ

وَضُمِّخَ بِالطِّيبِ الْعَمِيمِ وَسِيقَ إِلَيْهِ شِرْبٌ مِنْ تَسْنِيمٍ وَسَفَرَ عَنْ مَرْأًى

و معطر کرده شده بخوشبوی همه را فرا رسنده و رانده شد بسویش حصه آب از تسنیم و آشکار کرده بود از دیدار

وَسِيمٍ وَأَرَجٍ نَسِيمٍ فَلَمَّا اضْطَرَمَتْ بِمَحْضَرِهِ الشَّهَوَاتُ وَقَرِمَتْ إِلَى مَخْبَرِهِ

نیکو و دمیدن باد خوشبو پس افروخته شد بحاضر شدن آن آتش خواهشها و آرزومند شدند بسوی آزمودن آن

اللَّهَوَاتُ وَشَارَفَ أَنْ تَشُنَّ عَلَى سِرْبِهِ الْغَارَاتُ وَيُنَادَى عِنْدَ نَهْبِهِ

کامها و نزدیک رسید هنگام اینکه پراگنده کرده شوند بر جماعت آن تاراجها و ندا کرده شود نزدیک غارت کردن

يَا لِلثَّارَاتِ نَهَضَ أَبُو زَيْدٍ كَالْمَجْنُونِ وَتَبَاعَدَ عَنْهُ تَبَاعُدَ الضَّبِّ مِنَ النُّونِ

کهای طالبان خوردن حاضر شوید بر خاست ابوزید مثل دیوانه و دور شد ازان بجو دور شدن سوسمار از ماهی

فَرَاوَدْنَاهُ عَلَى أَنْ يَعُودَ وَأَنْ لَا يَكُونَ كَقُدَارٍ فِي ثَمُودَ فَقَالَ وَالَّذِي يُنْشِرُ

پس خواستیم او را برینکه باز آید و نباشد مثل مسمی قدار در قوم ثمود پس گفت سوگند بخدا اینکه زنده میکند

الْأَمْوَاتَ مِنَ الرِّجَامِ لَا عُدْتُ دُونَ رَفْعِ الْجَامِ فَلَمْ نَجِدْ بُدًّا مِنْ تَأَلُّفِهِ

مردگانرا از گورها باز نگردم پیش از برداشتن جام پس نیافتم چاره از ساز واری او

وَإِبْرَارِ حَلْفِهِ فَأَشَلْنَاهُ وَالْعُقُولُ مَعَهُ شَائِلَةٌ وَالدُّمُوعُ عَلَيْهِ سَائِلَةٌ فَلَمَّا

و راست کردن سوگند او پس برداشتیم آن جام را حال آنکه خردها با وی برخاسته بود و اشکها بران روان بودند پس هرگاه

فَاءَ إِلَى مَجْثِمِهِ وَتَخَلَّصَ مِنْ مَأْثَمِهِ سَأَلْنَاهُ لِمَ قَامَ وَلِأَيِّ مَعْنًى اسْتَرْفَعَ الْجَامَ

باز آمد ابوزید بسوی مکان خود و رهایافت از گناه قسم خود پرسیدیم او را چرا ایستاده بکدام قصد برخاستن خواست جام را

فَقَالَ إِنَّ الزُّجَاجَ نَمَّامٌ وَإِنِّي آلَيْتُ مُذْ أَعْوَامٍ أَنْ لَا يَضُمَّنِي وَنَمُومًا مَقَامٌ

پس گفت هر آینه آبگینه سخن چین است و هر آینه من سوگند خوردم از مدت سالها اینکه فراهم نیارد مرا و سخن چین را هیچ جای

فَقُلْنَا لَهُ وَمَا سَبَبُ يَمِينِكَ الصُّغْرَى فَأَلِيَّتِكَ الْكُبْرَى فَقَالَ كَانَ لِي جَارٌ

پس گفتیم او را و چیست سبب سوگند سخت تو و قسم شدید تو پس گفت که بود مرا همسایه که

لسانه يتقرّب وقلبه عقرب ولفظه شهد ينقع وخبؤه سمّ منقع فملت

زبان او محبت میکرد و دل او کژدم بود و کلام او انگبین تشنگی نشاننده و باطن او زهر مجتمع بود پس رغبت کردم

لمجاورته إلى محاورته واغتررت بمكاشرته في معاشرته فاستهوتني خضرا

بسبب همسایگی او بسوی گفتگوی او و فریب خوردم بیکدگر خندیدن او در آمیزش کردن او پس سرگشته کرد مرا سبزے

دمنته لمنادمته وأغوتني خدعة سمته بمناسمته فمازجته وعندي أنّه حابّ

مزبله او برای نوشیدن باده و گرم کرد مرا فریب علامت او برای گفتن او پس آمیختم او را و حال آنکه گمان این بود که هر آینه او همسایه

مكاشر فبان أنّه عقاب كاسر وأنسته على أنّه حبّ مؤالس فوضح أنّه حباب

چسپنده است پس ظاهر شد هر آینه او عقاب شکننده یا زوست و دانستم او را باینکه هر آینه او دوست انس کننده است پس ظاهر شد

مؤالس فما أحمده ولا أعلم أنّه عند نقده ممّن يفرح بفقده وعاقرته ولم أدر

فریب کننده است و همسفره کردم او را و ندانستم هر آینه او هنگام آزمایش خود از چیز نیست که شادمانی شود بگم شدن او و پیوسته شراب خوردم باوی

أنّه بعد فرّه ممّن يطرب لمفرّه وكانت عندي جارية لا يوجد لها في الجمال

هر آینه او پس از آزمودن آواز کسانیست که شادی کرده شود بگریختن او و بود نزد من کنیزی که یافته نمیشد مر او را در کمال

مجارية إن سفرت خجل النيّران وصليت القلوب بالنيران وإن بسمت ازدرت

هیچک برابر اگر رو واکند شرمنده گردد مهر و ماه و سوزد دلها با آتش عشق و اگر خندد و خوار و زبون سازد

بالجمان وبيع المرجان بالمجّان وإن رنت هيّجت البلابل وحقّقت سحر بابل

دانه سیم را و فروخته شوند مروارید که خرد بمفت و رایگان و اگر پیوسته نظر کند برانگیزاند غمهای دل را و درست کند جادوی بابل را

وإن نطقت عقلت لبّ العاقل واستنزلت العصم من المعاقل وإن

و اگر سخن گوید بند خرد خردمند را و فرود آرد بزهاے کوهی را از کوهها و اگر

قرأت شفت المفؤود وأحيت الموؤود وخلتها أوتيت من مزامير آل داود وإن

بخواند شفا دهد بیمار دل را و زنده کند زنده درگور شده را و خیال کنی او را داده شده از نغمهای آل داود علیه السلام و اگر

غنّت ظلّ معبد لها عبدًا وقيل سحقًا لإسحق وبعدًا وإن زمرت أضحى زنام

سرود کند گردد مسمی معبد او را غلام و گفته شود هلاک شود باسحاق و دور شود و اگر نے نواز گردد مسمے زنام

۱۱۴

عِنْدَهَا زَيْنًا بَعْدَ أَنْ كَانَ بِجِيلِهِ زَعِيمًا وَبِالْإِطْرَابِ زَعِيمًا وَإِنْ نَقَصَتْ أَمَالَتِ

نزد او ذلیل ست در نی نوازی پس از انکه بود بجای خود سردار و بشادمان کردن ضامن و اگر رقص کند کج گردانند

الْعَمَائِمَ عَنِ الرُّؤُوسِ وَأَنْسَتْكَ رَقْصَ الْحَبَبِ فِي الْكُؤُوسِ فَكُنْتُ أَزْدَرِي مَعَهَا

دستارها را از سرها و فراموش سازد ترا رقص حبابها را در پیالها پس بودم که حقیر می شمردم با او

حُمْرَ النَّعَمِ وَأُحَلِّي بِتَلِيلِهَا جِيدَ النَّغَمِ وَأَحْجُبُ مَرْآهَا عَنِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ وَأَذُودُ

سرخ شتران را و زینت میدادم بجلاجل او گردن نغمها را و می پوشیدم دیدار او را از آفتاب و مهتاب و دور میکردم

ذِكْرَاهَا مِنْ سَرَائِرِ السَّمَرِ وَأَنَا مَعَ ذَلِكَ أَبْخَعُ مِنْ أَنْ تَسْرِيَ بِرَيَّاهَا رِيحٌ وَيَكْهَنَ بِهَا

یاد کردن او را از رازهای افسانه و من با اینهمه بخیل می ترسیدم از آنکه ببرد بوی خوش او را باد و بداند حال او را

سَطِيحٌ أَوْ يَنِمَّ عَلَيْهَا بَرْقٌ مُلِيحٌ فَاتَّفَقَ لِوَشَلِ الْحَظِّ الْمَنْجُوسِ وَنَكَدِ الطَّالِعِ الْمَنْحُوسِ

سطیح یا غماز سے کند برو درخش بسیار درخشنده پس اتفاق افتاد از کمی بخت ناقص و شومی ستاره بد

أَنْ أَنْطَقَتْنِي بِوَصْفِهَا حُمَيَّا الْمُدَامِ عِنْدَ ذَلِكَ الْجَارِ النَّمَّامِ ثُمَّ ثَابَ لِفَهْمِي بَعْدَ أَنْ

اینکه گویا کرد مرا بصفت آن شدت گرمی شراب نزد آن همسایه سخن چین پس باز گشت دانش پس از انکه

صَرَدَ السَّهْمُ فَأَحْسَسْتُ الْخَبَالَ وَالْوَبَالَ وَضَيْعَةَ مَا أُودِعَ ذَلِكَ الْغِرْبَالُ

گذشت از آماج تیر پس دانستم تباهی و سختی را و ضایع کردن آنچه سپرده شد این پرویزن ای سخن چین را

بَيْدَ أَنِّي عَاهَدْتُهُ عَلَى كَتْمِ مَا لَفَظْتُهُ وَأَنْ يَحْفَظَ السِّرَّ وَلَوْ أَحْفَظْتُهُ فَزَعَمَ

جز اینکه بدرستیکه من عهد کردم با او بر بستن آنچه از دهان بیرون افگندم او را و بر اینکه نگهدارد راز را اگرچه بخشم آرم او را پس دعوی کرد

أَنَّهُ يَخْزُنُ الْأَسْرَارَ كَمَا يَخْزُنُ اللَّئِيمُ الدِّينَارَ وَأَنَّهُ لَا يَهْتِكُ الْأَسْتَارَ

که هرآینه او پنهان دارد رازها را چنانکه پنهان کند بخیل دینار را و هرآینه او نشگافد پردها را

وَلَوْ عُرِّضَ لِأَنْ يَلِجَ النَّارَ فَمَا غَبَرَ عَلَى ذَلِكَ الزَّمَانُ إِلَّا يَوْمٌ أَوْ يَوْمَانِ حَتَّى

اگرچه پیش آورده شود بآنکه داخل شود آتش را پس نگذاشت برین زمانه مگر یک روز یا دو روز تا آنکه

بَدَا لِأَمِيرِ تِلْكَ الْمَدَرَةِ وَوَالِيهَا ذِي الْمَقْدِرَةِ أَنْ يَقْصِدَ بَابَ قِيلِهِ مُجِلًّا دًا

پیدا آمد فرمان فرمای این شهر را و حاکم او را که خداوند توانائی بود اینکه اراده کند در پادشاه خود را انجالیکه تو کننده بود

عَرَضَ خَيْلِهِ وَمُسْتَمْطِرٍ عَارِضَ نَيْلِهِ فَارْتَادَ أَنْ تَصْحَبَهُ تُحْفَةٌ تُلَائِمُ هَوَاهُ وَيُقَدِّمُهَا

نمودن لشكر و سواران خود را و باران خواهنده بود از بخشش و اميد خواست اميكه همراه شود او را تحفه مناسب شد آرزوى او را تا پيش كند

بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاهُ وَجَعَلَ يَبْذُلُ الْجَعَائِلَ لِرُوَّادِهِ وَيُسَنِّي الرَّغَائِبَ لِمَنْ

آن تحضرا از دو سخن گفتن با پادشاه و آغاز نمود كه ميداد مزدها مر جويندگان خود را و بلند ميكرد خواهش را ابكسيكه

يُظْفِرُهُ بِمُرَادِهِ فَأَسَفَّ ذَلِكَ الْجَارُ الْخَتَّارُ إِلَى بَذْلِهِ وَعَصَى فِي إِدْرَاعِ

رساند او را بمراد او پس نگريست ان همسايه فريبنده بسوى بخششهاى او و نافرمانى كرد در پوشيدن

الْعَارِ عَذْلَ عَذْلِهِ فَأَتَى الْوَالِيَ نَاشِرًا أُذُنَيْهِ وَأَبَثَّهُ مَا كُنْتُ أَسْرَرْتُهُ

جامه ننگ نكوهيدن نكوهش كننده خود را پس آمد نزد حاكم بحاليكه پهنا كننده بود دو گوش خود را و ظاهر كرد او را انچه بودم كه پنهان بودم

إِلَيْهِ فَمَا رَاعَنِي إِلَّا إِرْسَالُ صَاغِيَتِهِ إِلَيَّ فَانْثِيَالُ حَفَدَتِهِ عَلَيَّ يَسُومُونَنِي

بسوى همسايه پس نترسانيد مرا مگر در آمدن ياران او بسوى من و جمع شدن خدمتگاران او بر من بحاليكه تكليف داد مرا

إِشَارَةً بِالدُّرَّةِ الْيَتِيمَةِ عَلَى أَنَّ الْحُكْمَ عَلَيْهِ فِي الْقِيمَةِ فَغَشِيَنِي مِنَ الْغَمِّ مَا غَشِيَ

بر اختيار كردن والى بمرواريد يگانه بر انگونه كه حكومت كنم برو در بها پس پوشيد مرا از اندوه انچه پوشيد

فِرْعَوْنَ وَجُنُودَهُ مِنَ الْيَمِّ وَلَمْ أَزَلْ أُدَافِعُ عَنْهَا وَلَا يُغْنِي اللِّدَاعُ وَأَسْتَشْفِعُ

فرعون و لشكر او را از دريا و هميشه بودم كه باز ميداشتم اين امر از كنيز و بي نياز نميكرد و باز داشتن و شفيع ميخواستم

إِلَيْهِ وَلَا يُجْدِي الِاسْتِشْفَاعُ وَكُلَّمَا رَأَى مِنِّي ازْدِيَادَ الِاعْتِيَاصِ وَارْتِيَادَ الْمَنَاصِ

بسوى او و سود نميداد شفيع خواستن و هرگاه ديد از من افزونى دشوارى و مشقت و طلب كردن نجات

تَرَسَّمَ وَنَضَّرَمَ وَحَرَّقَ عَلَيَّ الْأُرَّمَ وَنَفْسِي مَعَ ذَلِكَ لَا تَسْمَحُ بِمُفَارَقَةِ يَدِي وَلَا بِأَنْ

دعوى گناه من كرد و افروخت آتش غضب را و سائيد بر من آن را دندان من با وجود اين همه امور جوانمردى نميكرد بجدائى مال كامل خود و نه باينكه

أَنْزِعَ قَلْبِي مِنْ صَدْرِي حَتَّى آلَ الْوَعِيدُ إِيقَاعًا وَالتَّقْرِيعُ قِرَاعًا فَفَادَيْتُ

بركنم دل خود را از سينه خود تا آنكه رجوع كرد وعده بد بوقوع آمدن و سرزنش بر دن پس كشيد مرا

الْإِشْفَاقَ مِنَ الْحَيْنِ إِلَى أَنْ قَضَّتْهُ سَوَادَ الْعَيْنِ بِصُفْرَةِ الْعَيْنِ وَلَمْ يَحْظَ الْوَاشِي

ترسيدن از مرگ بسوى اينكه معاوضه كردم با مير سياهى چشم را با آرزوى زر و بهره حاصل نكرد سخن چين

بغير الإثم والشين فعاهدت الله تعالى مذ ذلك العهد أن لا أحاضر نمّاماً

بجز گناه وعیب پس پیمان بستم خدای بزرگ را از مدت آن زمان حاضر نشوم سخن چین را

من بعد وأن الزجاج مخصوص بهذه الطباع الذميمة وبه يضرب المثل في النميمة

پس ازین و آبگینه خاص کرده شده است باین سرشت نکوهیده و آن میزنند داستان در غماز ے

فقد جرى عليه سيل يميني ولذلك السبب لم تمتد إليه يميني

پس بتحقیق جاری شد بران سیلان سوگند من و بهمین سبب دراز نشد بسوے آبگینه دست راست من

فلا تعذلوني بعد ما قد شرحته على أن حرمتم لي قطاف القطائف

پس ملامت مکنید مرا پس از آنکه بیان کردم احوال خود را بر اینکه محروم شدید بسبب من چیدن میوه ها را

فقد بان عذري في صنيعي وإنني سأرتق فتقي من تليدي وطارفي على أن

پس آینه ظاهر شد پوزش من در کار من و هر آینه من قریبست که می بندم گشودگی خود را از مال کهنه و مال نو خود با آنکه هر آینه انچه

ما نوّدتكم من فكاهة ألذّ من الحلوى لدى كل عارف قال الحارث بن همام

توشه دادم شما را از خوش طبعی لذیذتر است از حلوا نزدیک هر شناسنده گفت حارث پسر همام

فقبلنا اعتذاره وقبّلنا عذاره وقلنا له قدماً وقذت النميمة خير البشر حتى انتشر

پس پذیرفتیم عذر آوردن او را و بوسیدیم رخساره او را و گفتیم او را از پیشتر رنجانیده است سخن چینی بهترین مردم را تا آنکه پراگنده و ظاهر

عن حمّالة الحطب ما انتشر ثم سألناه عما أحدث جاره القتات وحلّ المفتات

شد از زن بردارنده هیمه انچه ظاهر شد پس پرسیدیم او را از انچه پدید آورد همسایه سخن چین او و دوست مکار خود را ای او

بعد أن راش له نبل السعاية وجذم حبل الرعاية فقال أخذ في الاستخذاء

پس از آنکه بر نهاد مر او را پر تیر سخن چینی و برید رسن نگاهداشتن راز را پس گفت که آغاز کرد در عاجزی

والاستكانة والاستشفاع إلى بذوي المكانة وكنت حرجت على نفسي أن

و فروتنی کردن و شفیع خواستن بسوی من بخداوندان پایگاه و بودم که تنگ کرده بودم بر جان خود اینکه

لا يسترجعه أنسي أو يرجع إلى أمسي فلم يكن له مني سوى الرد والإصرار

از نگردد آن همسایه را محبت من مگر آنکه برگردد بسوی من دیروز من پس نبود مر او را از من بجز بازگردانیدن و پیوسته بودن

عَلَى الصَّلْدِ وَهُوَ لَا يَكْتَئِبُ مِنَ اللَّيِّ وَلَا يَكْتَئِبُ مِنْ وَقَاحَةِ الْوَجْهِ بَلْ يُلِظُّ بِالْوَسَائِلِ

براعراض و آن اند و گمین نمیشد از راندن و شرم نمیداشت از بی شرمی رو بلکه ملازم شدی بوسیلها و نیز با

وَيُلِحُّ بِالْمَسَائِلِ فَمَا أَنْقَذَنِي مِنْ إِبْرَامِهِ وَلَا أَبْعَدَ عَلَيْهِ نَيْلَ مَرَامِهِ إِلَّا أَبْيَاتٌ

و مبالغه میکرد در خواستنهای خوشنودی من پس نرهانید مرا از ستوه آوردن او و نه دور کرد بر و یافتن مراد او را مگر چند ابیات

نَفَثَ بِهَا الصَّدْرُ الْمَوْتُورُ وَالْخَاطِرُ الْمَبْتُورُ فَإِنَّهَا كَانَتْ مَدْحَرَةً لِشَيْطَانِهِ

که در دمید بآن سینه مظلوم و خاطر بریده باندوه چراکه آن بود نه دور کننده نفس سرکش او را

وَمَسْبَعَةً لَهُ فِي أَوْطَانِهِ وَعِنْدَ انْتِشَارِهَا بَتَّ طَلَاقَ الْحُبُورِ وَدَعَا بِالْوَيْلِ

و زندان او را در وطنهای او و وقت پراگندگی آن ابیات او قطع کرد طلاق شادمانی را و خواند ویل و

وَالثُّبُورِ وَأَيِسَ مِنْ نَشْرِ وَصْلِيَ الْمَقْبُورِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ

و هلاکی را و نومید شد از زندگی در گور کرده من چنانکه نومید شدند کافران از خدا و ندان گورها

فَمَا شَدَنَا قَالَ إِنْ يُنْشِدَنَا إِيَّاهَا وَيَسْتَشِفَّنَا إِيَّاهَا فَقَالَ لِأَجْلِ خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ

پس سوگند دادیم او را اینکه بخواند پیش ما آنرا و در بینی ما کند بوی آنها پس گفت آری آفریده شد انسان از شتاب

ثُمَّ أَنْشَدَ لَا يَزْوِيهِ خَجَلٌ وَلَا يُثْنِيهِ وَجَلٌ نَظْمٌ وَنَدِيمٍ مَحَضْتُهُ صِدْقَ وُدِّي

پس خواند بجائیکه باز نمیداشت او را شرم و برنگردانید او را ترس بسیار همنشین که خالص کردم او را راستی دوستی خود

إِذْ تَوَهَّمْتُهُ صَدِيقًا حَمِيمًا ثُمَّ أَوْلَيْتُهُ قَطِيعَةَ قَالٍ حِينَ أَلْفَيْتُهُ صَدِيدًا حَمِيمًا

هرگاه گمان بردم او را دوست خالص پس بازدادم او را جدائی دشمن و قتیکه یافتم او را زرد آب گرم

خِلْتُهُ قَبْلَ أَنْ يُجَرَّبَ إِلْفًا ذَا ذِمَامٍ فَبَانَ خِلْفًا ذَمِيمًا وَتَظَنَّيْتُهُ

گمان بردم او را پیش از آنکه آزموده شود دوست خداوند عهد پس ظاهر شد جفا کننده نکوهیده و گمان بردم او را

مُعِينًا رَحِيمًا فَتَبَيَّنْتُهُ لَعِينًا رَجِيمًا وَتَخَيَّرْتُهُ كَلِيمًا فَأَمْسَى مِنْهُ قَلْبِي

یاری کننده بخشنده پس دانستم او را نفرین کرده رانده و برگزیدم او را هم سخن پس گردید از و دل من

بِمَا جَنَاهُ كَلِيمًا حَتَّى إِلَيْهِ مُرِيدًا فَجَلَّى عَنْهُ تَسَبُّكِي لَهُ مُرِيدًا لَئِيمًا وَتَوَسَّمْتُ أَنْ

بجز آنکه چید از و مجروح و دیدم او را فرمان پس روشن کرد از و گداختن من او را سرکش ناکس و بفراست دریافتم اینکه

يهبّ نسيماً + فأبى أن يهبّ الّا سموماً + بتّ من لسعة الذي أعجز الراقي سليماً

خواهد وزید بچه باد نرم پس سرباز زد ازینکه دز دیگر مانند باد گرم + شعر از گزیدن او که عاجز کرد افسون کننده را + گزیده

وبات منّي سليماً + وعدا امره غداة افترقنا + مستقيماً والجسم منّي سقيماً +

و شب گذرانید آو از من درست + و رسیده و گشت کار او بامداد روزیکه جدا شدیم از هم راست و گشت تن از من بیمار +

لم يكن نائلاً خصيباً ولكن + كان بالشرّ دائماً لي خصيماً + قلت لما بلوته ليته كان

نبود خوش آینده و خداوند مال ولیکن بود ببدی ترساننده مرا و دشمن ستیزنده + گفتم هرگاه آزمودم او را کاش او میبود

عديماً ولم يكن لي نديماً + بغّض الصبح حين نمّ الى قلبي لأنّ الصباح يلفى نموماً

ابود و نمیبود برای من همنشین + دشمن گردانید بامداد را هنگامیکه غمازی کرد بسوی + دل من چراکه بامداد یافته میشود غماز +

فدعاني الى هوى الليل اذ كان سواد الدجى رقيباً كتوماً وكفى من يشي ولو

و خواندم بسوی محبت شب چراکه هست سیاهی شب تار نگهبان پوشیده + و بسنده است کسی را که غمازی میکند اگرچه

فاه بالصدق آثماً فيما اتاه ولوماً + قال فلما سمع ربّ المنزل قريضه وسجعه

سخن گوید براستی + از روی گناه در آنچه آمد آنرا از روی نکوهش + گفت راوی پس چون شنید خداوند فرودگاه شعر او را و سخن با قافیهٔ او را

واستملح تقريظه وسبعه بوّأه مهاد كرامته وصدّره على تكرمته ثم استحضر

و نمکین و خوش شمرد ستودن و دشنام دادن او را مهیا کرد او را فرش بزرگداشت او و در پیشگاه مجلس نشانید او را بر بالش خود پس حاضر آورد

عشر صحاف من الغرب فيها حلواء القند والضرب وقال له لا

صاحب منزل ده کاسها از سیم در آن حلوای قند و عسل سپید بود و گفت او را

يستوي اصحاب النار واصحاب الجنة ولا يسع ان يجعل البريء كذي

برابر نباشند خداوندان دوزخ و خداوندان بهشت و سزاوار نیست اینکه گردانیده شود پاک از عیب مانند خداوند

الظنة وهذه الآنية تتنزّل منزلة الابرار في صون الاسرار فلا

تهمت و این اوند ها قائم مقام نیکوکاران اند در نگهداشتن رازها پس

تولها الإبعاد ولا تلحق هوداً بعاد ثم امر خادمه ان ينقلها

نزدیک مکن آنرا با دوری و پیوسته مکن هود علیه السلام را با قوم عاد پس حکم کرد خدمتگار خود را اینکه بردارد آنها را

إلى مثواه ليحكّمكم فيها بما يهواه فأقبل علينا أبو زيد قال اقرؤوا سورة الفتح

بسوی منزل او تا فرمان دهد در آنها بآرزوی خود پس رو آورد برما ابوزید وگفت بخوانید سوره انا فتحنا

وأبشروا بانديمال القرح فقد جبر الله كلمكم وسنّى أكلكم وجمع في

وشاد شوید با به شدن ریش پس هر آینه نیکو کرد خدا مصیبت شمارا و آسان کرد خوردنی شمارا و فراهم آورد در

ظلّ الحلواء شملكم وعسى أن تكرهوا شيئاً وهو خير لكم ولمّا همّ بالانصراف

سایه پالوده پراگندگی شمارا و نزدیک اینکه ناپسند دارید چیزیرا حال آنکه بهترست مر شمارا و چون قصد کرد ابوزید به بر

مال إلى استهداء الطّحاف فقال للأدب إنّ من دلائل الظّرف سماحة

رغبت کرد بسوی هدیه خواستن کاسها پس گفت مهمانی کننده را هر آینه از نشانهاے زیرکی ست جوانمردی کردن

المهدي بالظّرف فقال كلاهما والغلام فأحذف الكلام وأخصّ بسلامة

هدیه دهنده باوند پس گفت هر دو کودک مرترا ست پس کوتاه کن سخن را و برخیز بسلامت

فوثب للجواب وشكره شكر الرّوض للسّحاب ثمّ اقتادنا أبو زيد إلى حوانيه

پس زود برخاست برای پاسخ و سپاس گفت همچو سپاس مرغزار برای ابر پس کشید مارا ابوزید بسوی خانه نشین خود

وحكّمنا في حلوانه وجعل يقلّب الأواني بيده ويفضّ عددها على عدده

وحاکم کرد مارا در پالوده خود و آغاز کرد که میگردانید اوندهارا بدست خود و جدا میکرد حلوای آوندهارا بر شمار یاران خود

ثمّ قال لست أدري أشكر ذلك النّمّام أم أكفره وهل أتناسى فعلته أم أذكره

باز گفت ابوزید نیستم که دریابم آیا شکر کنم آن غمازرا یا ناشکری کنم و آیا فراموش کنم کار اورا یا ذکر کنم

فإنّه وإن كان أسلف الجريمة وغنّم النّميمة فمن غيمه انهلّت هذه

چراکه هرآینه او اگرچه بود که اول نمود گناه را و زینت را وغمازی پس از ابر او فرو ریخت این

الدّيمة وبسيفه انحازت لي هذه الغنيمة وقد خطر بالي أن أرجع إلى

باران پیوسته و بشمشیر او گرد آمد برای من این مال تاراج و بتحقیق خطور کرد در دل من که برگردم بسوی

أشبالي وأقنع بما تسنّى لي وأن لا أتعب نفسي ولا أجمالي وأنا أودّعكم

فرزندان خود و قناعت کنم بچیزیکه آسان رسید مرا و در سختی نیندازم نفس خودرا و نه شتران خودرا و من بدرود میکنم شمارا

وَدَاعَ مُحافِظٍ واستَوْدِعُكُم خَيْرَ حافِظٍ ثُمَّ استَوَى عَلَى راحِلَتِهِ مُلجِئاً فِي حافِرَتِهِ وَوَلَّى

همچو پدرود کردن نگهدارنده حقوق می سپارم شما را بنیکوترین نگهدارنده پس سوار شد بر مرکب خود بحالیکه برگردنده بود در راه گذشتن خود

إِلَى ذا قُوتِهِ فَتَعادَدْنا بَعْدَ أَنْ وَخَدَتْ عَنْسُهُ وَتَنَايَنا أُنْسُهُ كَدَسْتِ غابَ صَدْرُهُ

بسوی چیزیان خود پس گذاشت ما را پس از آنکه شتابی کرد ناقه او و جدائی گزید از ما الفت او مانند جا بر بار ...

أَوْ لَيْلٍ أَخَلَّ بَدْرُهُ

المقامة التاسعة عشر النصيبية

رَوَى الحارِثُ بْنُ

یا شبیکه فرو رفت ماه تمام او — مقامه نوزدهم مسمی بنصیبیه — روایت کرد حارث پسر

هَمَّامٍ قالَ أَمْحَلَ العِراقُ ذاتَ العُوَيْمِ لِاخْتِلافِ أَنْواءِ الغَيْمِ وَتَحَدَّثَ الرُّكْبانُ بِرِيفِ

همام گفت خشکسال شد عراق سالی از سالها بسبب خلاف نمودن ستاره های باران و گفتگو کردند سواران مسافر بارزانی

نَصِيبِينَ وَبُلَهْنِيَةِ أَهْلِها المُخْصِبِينَ فَاقْتَعَدْتُ مَهْرِيّاً وَاعْتَقَلْتُ سَمْهَرِيّاً

بلده نصیبین و بفراخی عیش مردمان آن که فراخ عیش بودند پس مرکب خود ساختم شتر مهری را و میان پای گرفتم نیزه را

وَسِرْتُ تَلْفِظُنِي أَرْضٌ إِلَى أَرْضٍ وَيَجْذِبُنِي رَفْعٌ مِنْ خَفْضٍ حَتَّى بَلَغْتُها

و میرفتم بحالیکه می انداخت مرا از زمینی طرف زمین دیگر و میکشید مرا بلندی از پستی تا آنکه رسیدم آنرا

نِقْضاً عَلَى نِقْضٍ فَلَمَّا أَلْقَيْتُ بِمَغْناها الخَصِيبِ وَضَرَبْتُ فِي مَرْعاها بِنَصِيبٍ

بحالیکه لاغر بودم بر لاغر پس چون نشانیدم شتر را در جای آن که بازراعت بود و حاصل کردم در چراگاه آن از حصه خود

نَوَيْتُ أَنْ أُلْقِيَ بِها جِرانِي فَأَتَّخِذَ أَهْلَها جِيرانِي إِلَى أَنْ تَحْيَى السَّنَةُ الجَمادُ

در دل گرفتم اینکه اندازم در آن پیش گردن خود و بگیرم باشندگان آنرا همسایگان خود تا آنکه زنده شود سال بی باران

وَيَتَعَهَّدَ أَرْضَ قَوْمِي العِهادُ فَوَاللهِ ما تَمَضْمَضَتْ مُقْلَتِي بِنَوْمِها وَلا

و تازه گرداند زمین قوم مرا باران پس قسم بخدا که نه در آورد و نه بغلغله چشم من خواب را و

تَمَخَّضَتْ لَيْلَتِي عَنْ يَوْمِها إِلَّا أَلْفَيْتُ أَبا زَيْدٍ السَّرُوجِيَّ يَجُولُ فِي أَرْجاءِ

نزاینده بود شب من از روز خود آنکه یافتم ابا زید سروجی را که میگردید در کنارهای

نَصِيبِينَ وَيَخْبِطُ بِها خَبْطَ الصَّابِئِينَ وَالصَّبِيِّينَ وَهُوَ يَنْثُرُ مِنْ فِيهِ

بلده نصیبین و سوال میکرد در آن همچو سوال کردن دیوانگان و عاقلان و او پراگنده میکرد از دهن خود

الدَّرَّ ويحتلب بكفيه الدَّرَّ فوجدتُ بها جهادي قد حاز مغنماً وقِدحي الفلّ قد

بجوهر کلام او و میدوشید بهر دو دست خود بسیار بهای شیر را پس یافتم بآن کوشش خود را هر آینه گرد کرد غنیمت را و تیر قمار من که طاق بود هر آینه

صار توأماً فلم أزل أتبع ظلّه أينما انبعث وألتقط لفظه كلّما نفث إلى أن

گردید جفت پس پیوسته پیروی میکردم سایه او را هر جا که میرفت و میچیدم کلام او را هر جا که میکرد تا آنکه

عراه مرضٌ امتدَّ مداه وعرقته مُداه حتّى كاد يسلبه ثوبَ المحيا

نازل شد او را بیماری که دراز شد مدت او و بی گوشت کرد او را کاردهای آن تا آنکه نزدیک شد که در رباید از و جامهٔ زندگی را

ويُسلِمه إلى أبي يحيى فوجدتُ لفوتِ لُقياه وانقطاعِ سُقياه ما يجده

و سپارد او را بسوی مرگ پس یافتم از فوت شدن دیدار او و بریدگی بهرهٔ آب او آنچه یابد آنرا

المُبعَد عن مرامه والمُرضَع عند فِطامه ثمّ أُرجِف بأنّ رَدنه قد غَلِق

دور کرده شده از مقصد خود و طفل شیرخواره وقت باز داشتن او از شیر باز مشهور شد باین طور که هر آینه گرو تحقیق بسته شد

ومخلبَ الحِمام به قد علِق فقلق صحبه لإرجاف المرجفين وانثالوا إلى

و ناخن مرگ با بوزید هر آینه آویخت پس بی آرام شدند یاران او بسبب خبر دروغ دروغگویان و برسیدند بسوی

عَقوته موجِفين نظم جارٍ يميد بهم شجوهم كأنّهم إذ تصعّدوا

گرداگرد خانهٔ او زودی کنندگان سرگشتگان که حرکت میداد ایشان را اندوه ایشان ، گویا که آنها نوشیدند

الخندريسا ، أسالوا الغروب وعطّوا الجيوب ، وصكّوا الخدود وحدّشوا الرؤوسا ،

شراب کهنه ، روان کردند اشکها را و دریدند گریبانها را ، و زدند رخسارها را و شکستند سرها را ،

يودّون لو سالمته المنون ، وغالت نفائسهم والنفوسا ، قال الراوي

آرزو میبردند کاش آشتی کردی با او مرگ ، و در ربودی چیزهای قیمتی ایشان را و جانهای ایشان را ، گفت روایت کننده

فكنتُ فيمن التفّ بأصحابه وأغذّ إلى بابه فلمّا انتهينا إلى فِنائه وتصدّينا

پس بودم در جملهٔ کسانیکه پیچیدند بیاران او و زودی کردند بسوی دروازهٔ او پس چون رسیدیم بسوی پیش خانهٔ او و پیش آمدیم

لاستنشاء أنبائه برز إلينا فتاه مفترّةً شفتاه فاستطلعناه طِلع

برای پرسیدن خبرهای او بیرون آمد بسوی ما پسر جوان او بحالیکه خندان بود هر دو لب او پس پرسیدم از و خبر

١٣٥

الشَّيْخِ فِي شَكَاتِهِ وَكُنْهِ قُوَى حَرَكَاتِهِ فَقَالَ قَدْ كَانَ فِي قَبْضَةِ الْمُوعِكَةِ

پیر در مرض او وحقیقت توانائیهای جنبشهای او پس گفت تحقیق بود ابو زید در قبضهٔ بیماری

وَعَرْكَةِ الْوَعْكَةِ إِلَى أَنْ شَفَّهُ الدَّنَفُ وَاسْتَشَفَّهُ التَّلَفُ ثُمَّ مَنَّ اللهُ تَعَالَى

و گوشمال تیزی تب تا آنکه زار کرد او را بیماری و قریب شد او را هلاکی باز منت نهاد خدای بزرگ

بِتَقْوِيَةِ ذَمَائِهِ فَأَفَاقَ مِنْ إِغْمَائِهِ فَارْجِعُوا أَدْرَاجَكُمْ وَانْضُوا انْزِعَاجَكُمْ

بتوانائی بقیه جان او پس بهوش آمد از بیهوشی خود پس برگردید راههای خود را و دور کنید بی آرامی خود را

فَكَأَنْ قَدْ غَدَا أَوْ رَاحَ وَسَاقَاكُمُ الرَّاحَ فَأَعْظَمْنَا بُشْرَاهُ وَاقْتَرَحْنَا أَنْ نَرَاهُ

پس گویا که هر آینه بامداد و شبانگاه کرد و کشید با شما شراب پس بزرگ داشتیم خوشخبری او را و خواستیم آنکه بینیم او را

فَدَخَلَ مُؤْذِنًا بِنَا ثُمَّ خَرَجَ آذِنًا لَنَا فَلَقِينَا مِنْهُ لَقًى وَلِسَانًا طَلْقًا وَجَلَسْنَا

پس در آمد بخانه بحالیکه آگاه کننده بود باز بیرون آمد بحالیکه دستوری دهنده بود ما را پس دیدیم او را از دست افتاده و زبان تیز و نشستیم

مُحْدِقِينَ بِسَرِيرِهِ مُحَدِّقِينَ إِلَى أَسَارِيرِهِ فَقَلَّبَ طَرْفَهُ فِي الْجَمَاعَةِ ثُمَّ قَالَ اجْتَلُوهَا

بحالیکه احاطه کننده بودیم تخت او و بیننده گان بودیم بسوی خطهای پیشانی او پس گردانید چشم خود را در جماعت باز گفت بستد این ابیات را

بِنْتَ السَّاعَةِ وَأَنْشَدَ نَظْمٌ عَافَانِيَ اللهُ وَشُكْرًا لَهُ ✦ مِنْ عِلَّةٍ كَادَتْ

ای دختر ساعت را و خواند رستگاری بخشید مرا خدا و سپاس میگویم او را ✦ از مرضیکه قریب بود که

تُعَفِّيْنِي ✦ وَمَنَّ بِالْبُرْءِ عَلَى أَنَّهُ ✦ لَا بُدَّ مِنْ حَتْفٍ سَيُبْرِيْنِي ✦ مَا إِنْ تَنَاسَانِي

نابود کند مرا و احسان کرد بصحت با آنکه هر آینه شان نیست که ناچار است از مرگیکه سرانجام است که خواهد تراشید مرا فراموش نخواهد کرد

وَلٰكِنَّهُ إِلَى تَقَضِّي الْأُكْلِ يُنْسِيْنِي ✦ إِنْ حُمَّ لَمْ يُغْنِ حَمِيْمٌ وَلَا ✦ حِمَى كُلَيْبٍ مِنْهُ

ولیکن او تا بسر آمدن خوردنی تاخیر میکند مرا اگر تقدیر کرده شود مرگ بی نیاز نکند دوست و نه مرغزار کلیب از و

يَحْمِيْنِي ✦ مَا أُبَالِي أَدَنَا يَوْمُهُ ✦ أَمْ أُخِّرَ الْحَيْنُ إِلَى حِيْنٍ ✦ فَأَيُّ فَخْرٍ فِي حَيَاةٍ

نگهبانی کند مرا و باک ندارم از آن که آیا نزدیک شد روز هلاک یا درنگ کرده شد مرگ تا مدتی پس چه نازش است در زندگی

أَرَى ✦ فِيهَا الْبَلَايَا ثُمَّ تُبْلِيْنِي ✦ قَالَ فَدَعَوْنَا لَهُ بِامْتِدَادِ الْأَجَلِ

که بینیم در آن بلاها باز کهنه کنند مرا گفت حارث پس دعا کردیم او را بدرازی مدت زندگی

١٢٦

فآذنّاه إذ الوجل ثم تداعينا إلى القيام لاتقاء الإبرام فقال كلا بل تثوون

وبازگشتن خوف بازیکدیگر را خواندیم بسوی برخاستن برای پرهیز ملول کردن ابوزید　پس گفت نچنین بلکه درنگ کنید در

ببياض يومكم عندي لتشتفوا بالمفاكهة وجدي فإن مناجاتكم قوت نفسي

سفیدی روز خود نزد من تا شفا دهید بخوش منشی اندوه مرا چه اگر هر آینه گفتگو سے شمار وزسے جان من ست

ومغناطيس أنسي فتحرّينا مرضاته وتحامينا معاصاته وأقبلنا على الحديث نمحض

وکشنده محبت من ست پس قصد کردیم خوشنودی او را و پرهیز بدیم نافرمانی او را باز روآوردیم بر سخن بحالیکه بیرون میکشیدیم

زبده وننكّب زبده إلى أن حان وقت المقيل وكلّت الألسن من القال

مسکه او را و می انداختیم کف آن را تا آنکه رسید هنگام قیلوله و کند شد زبانها　از سخن معلوم

والقيل وكان يوما حامي الوديقة يانع الحديقة فقال إن النعاس قد أمال

و مجهول و بود روز گرم سخت گرما و رسیده ثمر بوستان　پس گفت هر آینه خواب تحقیق خم کرده است

الأعناق وداوى الأماق وهو خصم ألدّ وخطب لا يردّ فصلوا حبله بالقيلولة

گردنها را و در خواسته است پیغوله چشم را و آن دشمن سخت ست و کار خواهنده ایست که باز گردانیده نمیشود پس پیوند دهید رسن او را بخفتن نیمروز

واقتدوا فيه بالآثار المنقولة قال الراوي فاتّبعنا ما قال وقلنا وقال فضرب

و پیروی کنید در آن باخبار که نقل کرده شده است گفت راوی پس پیروی کردیم چیزیرا گفت و قیلوله کردیم و قیلوله کرد ابوزید پس زد

الله على الآذان وأفرغ السِنة في الأجفان حتى خرجنا من حكم الوجود وصرفنا

خدا بر گوشها و ریخت خواب اندک را در پلکهای چشم　تا آنکه بیرون شدیم از فرمان هستی و برگردانیده شدیم

بالهجود عن السجود فما استيقظنا إلا والحرّ قد باخ واليوم قد شاخ فتدرّعنا

بخواب از نماز　پس بیدار نشدیم مگر وقتیکه گرمی ساکن شد و روز بآخر رسید　پس وضو کردیم

لصلاة العجماوين وأدّينا ما حلّ من الدين ثم تحفّزنا للارتحال إلى

برای نماز ظهر و عصر و گذاردیم آنچه واجب شده از دام باز زود ی کردیم برا ے کوچیدن بسو ے

ملقى الرحال فالتفت أبو زيد إلى شبله وكان على شاكلته وشكله

محل انداختن پالانها پس نگریست ابوزید بسوے پسر خود و بود او بر طبیعت او و صورت او

١٢٧

فقال إنّي لا أخال أبا عَمرة قد أضرم في أحشائهم الجمرة فاستدعِ أبا جامع

وگفت هرآینه من گمان می برم گرسنگی را که تحقیق فروزانیده است در رودهای شکم ایشان آتش را پس طلب کن خوان را

فإنّه بُشرى كلّ جائع ثم أردفه بأبي نعيم الصابر على كلّ ضيم ثم عزّزه بأبي حبيب

چرا که تحقیق آن مژده گرسنه است و از پس او آر نان سپید را که شکیباست بر هر ستم باز قوی کن با بزغاله بریان

المحبّب إلى كلّ نسيب المقلّب بين إحراق وتعذيب وأهِب بأبي نقيف فحبّذا

دوست داشته شده بسوی هر عاقل گردانیده شده میانه سوختن و عذاب دادن و بخوان سرکه را پس چه نیک ست

هو من أليف وقفّهم بأبي عون فما مثله من عون ولو استحضرت أبا جميل

آن دوست و بسیار نمک ها پس نیست مانند آن یاری کننده و اگر خواهی حضور سبزه را

لجمّل أيّ تجميل وحيّ هلا بأمّ القرى المذكّرة بكسرى ولا تتناس أمّ

هرآینه آرایش دهد چه نیکو آرایش دادن و شتاب کن بسکباج که یاد دهنده انوشیروان ست و فراموش مکن

جابر فكم لها من ذاكر وناد أمّ الفرج ثم افتك بها ولا حرج ثم اختم بأبي رزين

هریسه را پس بسا ست مر او را یاد کننده و بخوان جوذابه را بخور آنرا و نیست هیچ گناه بر تو باز ختم کن با حلوا

فهو مسلاة لكلّ حزين وإن تقرن به أبا العلاء تمّ اسمك من البخلاء

پس آن دور کننده اندوه است هر اندوهگین و اگر پیوسته کنی با آن پالوده را محو کند نام ترا از بخیلان و

وإيّاك واستدناء الرحضين قبل استقلال حمول البين وإذا انتزع القوم

دور کن خود را از نزدیک کردن طشت و ابریق پیش از برداشتن بوجهای فراق و هرگاه فارغ شوند مردم

عن المراس فصافحوا أبا إياس فاعطف عليهم أبا السرور فإنّه عنوان السرور

از کوشیدن و رنج بردن در دست گیرید دست شوبا را پس گردان بر ایشان خوشبو را چرا که آن علامت سرداری و بزرگیست

قال الحارث بن همّام ففقه ابنه لطائف رموزه بلطافة تمييزه فطاف علينا

گفت حارث پسر همام پس فهمید پسرش نکوئیهای اشارت او را بباریکی خرد پس گردید بر ما

بالطيّبات والطيّب إلى أن أذنت الشمس بالمغيب فلمّا أجمعنا على

بخوردنیهای پاک و لذیذ و خوشبو تا آنکه نزدیک شد آفتاب بناپدید شدن چون فراهم آمدیم بر

١٢٨

التوديع قلنا له ألم تر إلى هذا اليوم البديع كيف بدا أصبحه قمطريرا و
بدرود کردن گفتیم او را آیا نمی بینی بسوی این روز شگفت چگونه آشکارا شد بامداد او سخت و دشوار و

مسيه مستنيرا فسجد حتى أطال ثم رفع رأسه فقال نظم لا تيأسن
شبانگاه او روشن　پس سر به زمین نهاد تا آنکه دراز کرد باز برداشت سر خود را و گفت　هر آینه نومید مشو

عند النوب من فرجة تجلو الكرب + فلكم سموم هبت ثم جرى نسيما
وقت حوادث　از گشایش در ها که زائل کند اندوه ها را + زیرا که هر آینه بسیار باد گرم + که وزید پس روان گردید باد نرم

فانقلب + وسحاب مكروه تنشا + فاضمحل وما انسكب + ودخان خطب
پس برگردید + بسا ابر ناخوش که بلند گردید　پس نیست گردید و نریخت آب　و دود کار بزرگ و دشوار

خيف منه ثم ما استبان له لهب + ولطالما طلع الأسى + وعلى تفيئته
که ترسیده شد از و　پس آشکارا نشد مر او را زبانه　و دیر است که بر آمد اندوه　و بر پی خود

غرب + فاصبر إذا ما ناب روع + فالزمان أبو العجب + وترج من روح
فرو رفت + پس صبر کن هنگامیکه برسد ترس　زیرا که روزگار باز گیر است　و امید وار باش از رحمت

الإله لطائفا لا تحتسب + قال فاستملينا منه الأبيات الغر + وألينا لله تعالى
خداوند تعالی　نکوئیها که بی شمار باشد　گفت راوی پس طلب نویسانیدن خواستیم از و اشعار گرامی او را و بیائی کردیم خدای

الشكر وودعنا مسرورين ببركته + مغمورين ببره تفسير ما أودعت
بزرگ را سپاس و پدرود کردیم بحالیکه شاد بودیم با برکت او و پوشانیدگان با نیکوئی او بیان چیز نیست که سپرده شد

هذه المقامة من كلمات لغوية وكنى طفيلية وكنايات صوفية قوله
این مقامه　از کلمات منسوب بلغت و کنیتهای طفیلی و کنایات　صوفیه

ذات العويم يعني به الزمان المتقادم ومثله ذات الزمين والسمهرية
مراد از آن زمانهٔ پیشین ست و مانند او ست لفظ　ذات الزمین　و سمهریه

الرماح وفي تسميتها بذلك قولان أحدهما أنها سميت بذلك لصلابتها
نیزه　و در نام نهادن آن بدان لفظ دو قول ست یکی از هر دو آنکه هر آینه نامیده شد سمهریه بآن نام بسبب سختی آن

وهو من قولهم استحم الشيء اذا اشتد وقيل انها منسوبة الى سمهر وهو
وآن ماخوذ از قول ایشانست استحم الشیء وقتیکه سخت شود وگفته شد هر آینه آن نسبت کرده شد بسوی سمهر و سمهر آینه او

زوج ردينة وكانا جميعا يقومان الرماح فنسبت اليهما وقوله نقضا
شوهر مسماة ردینه است وبودند هردو که میساختند تیرهارا پس نسبت کرده شد بطرف هردو

على نقض اى مهزولا على مهزول والجران باطن العنق وقيل يعمل
ای لاغر بر لاغر وجران باطن گردن وگفته شد ساخته میشود

منه السياط وقوله فضرب الله على الاذان اى انامنا ومنه قوله تعالى
از دنا زیانها ای خوابانید مارا وازآنست قول حق تعالی

فضربنا على اذانهم في الكهف اى انمناهم وقيل في تفسيره منعناهم السمع و
پس نهادیم بر گوشهای ایشان در غار ای خوابانیدیم ایشانرا وگفته شد در تفسیر آن آیت بازداشتیم ایشانرا از شنیدن

قوله تكرعنا لصلوة العجماوين اى غسلنا اكارعنا وهو كناية عن الوضوء
ای وضو ساختیم برای نماز ظهر ای شستیم عضوهای خودرا وآن کنایت ست از وضو کردن

والعجماوان صلوة الظهر والعصر سميتا بذلك الاسرار القراءة فيهما ومنه
وعجما وآن نماز ظهر وعصرست ونامیده شدند بآن بسبب پست خواندن در هردو واز آنست

الحديث صلوة النهار عجماء لا جهر فيها وقوله هلم اى قل له هلم وهي
سخن رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم نماز روز عجماست بلند خواندن در ان نیست ای بگو اورا لفظ هلم وآن

تاتي بمعنى هات وبمعنى اقبل والافصح ان يوحد لفظها مع المذكر والمؤنث
آمد بمعنی بیاور وبمعنی پیش آ وفصیح تر آنست که واحد آورده شود لفظ هلم با مذکر و مونث

والاثنين والجمع وبه نطق القران في قوله تعالى والقائلين لاخوانهم
وتثنیه وجمع وباو گویاست قرآن مجید در قول او تعالی وگویندگان برای برادران خودها

هلم الينا ومن العرب من يقول للمذكر الواحد هلم وللاثنين هلما
بیائید بسوی ما واز بعض عرب کسیست که میگویند برای مذکر واحد هلم وبرای تثنیه هلما

١٣٠

وللجمع هلمّوا وللمؤنث الواحدة هلمّي وللاثنين هلمّا وللجمع هلممن وقوله

وبرای جمع مذکر هلموا وبرای مونث واحد هلمی وبرای تثنیه مونث هلما وبرای جمع مونث هلممن و

حيّ هل اي عجّل واسرع يقال حيّ هل بفلان بتسكين اللام وفتحها

ای زود دی کن گفته میشود حی هل بفلان بساکن کردن لام و فتح آن

وبتنوينها وباثبات النون معها ومنه قول ابن مسعود في عمر رض لكن

وبتنوین لام مفتوح وباثبات داشتن نون با آن وازانست قول ابن مسعود در عمر لیکن

الخطّاب اذا ذكر الصالحون فحيّ هلا بعمر وفي حيّ هل لغات اخر اضربنا

خطاب وقتیکه یاد کرده شوند نیکان پس زود دی کنید بعمر رضی الله عنه ودر حی هل لغات دیگر ند بر گردیدیم

عن ذكرها اذ ليس هذا موضع استيفاء شرحها فهذا تفسير الالفاظ اللغوية

از یاد کردن آن چرا که نیست این مقام تمام در گرفتن بیان آن پس این تفسیر الفاظ منسوب به لغتست

واما تفسير الكنى الطفيلية والكنايات الصوفية فابو يحيى كنية الموت

ولیکن بیان کنیتها طفیلیه وکنایات صوفیه پس ابو یحیی کنیت مرگ ست

وابو عمرة كنية الجوع ويكنى ايضا ابا مالك وابو جامع الخوان و

وابو عمره کنیت گرسنگی وکنیت کرده میشود نیز به ابو مالک وابو جامع کنیت خوان ست و

(ابو نعيم) الخبز الحوّاري (وابو حبيب) الجدي (وابو نقيف) الخل وابو عون

ابو نعیم نان سفید نفیس ست و ابو حبیب بزغاله است وابو نقیف سرکه است وابو عون

الملح (وابو جميل) البقل (وام القرى) السكباج (وام جابر) الهريسة (وام الفرج)

نمک ست وابو جمیل سبزیست وام القری سکباج است وام جابر هریسه است وام الفرج

الجوذابة (وابو زين) الخبيص (وابو العلا) الفالوذق (وابو اياس) الغسول

گردابه ست وابو زین افروشه وابو العلا پالوده است وابو ایاس دست شوست

و(المرحفان) الطست والابريق وابو السرو الجو المقامة العشرون

ومرحفان طست وابریق وابو السرو وانچه بدان بوده مقامه بیستم

المقامة الفارقية حكى الحارث بن همام قال يممت ميافارقين مع رفقة موافقين

مشهور بفارقیه حکایت کرد حارث پسر همام گفت قصد کردم میافارقین را با همسفران سازوار

لا يمارون في المناجاة ولا يدرون ما طعم المداجاة فكنت بهم كمن لم يرم عن

که خصومت نمیکردند در یکدیگر سخن گفتن و نمیدانستند که چیست مزه نفاق پس بودم بسبب ایشان مثل کسیکه دور نشد از

حارة ولا ظعن عن الفية جارة فلما أنخنا بها مطايا التسيار ونقلنا عن الأكوار

محله خود و کوچ نکرد از دهست خود و همسایه خود پس چون خوابانیدیم دران مرکبهای سیر را و رفتیم از پالانهای شتر

إلى الأوكار وتواصينا بتذكار الصحبة وتناهينا عن التقاطع في الغربة واتخذنا ناديا

بسوی خانها و بهدیگر وصیت کردیم بیاد کردن یاری و باز داشتیم یکدیگر را از بهدیگر بریدن در سفر و گرفتیم

نعتمره طرفي النهار ونتهادى فيه طرف الأخبار فبينا نحن به في بعض

انجمن را که زیارت میکردیم آنرا در اول و آخر روز و بهدیه میدادیم یکدیگر را دران غرائب اخبار پس از جنگامیکه با هم بودیم در بعضے

الأيام وقد انتظمنا في سلك الالتئام إذ وقف علينا ذو مقول جريء وجرس

از روزها و هر آئینه آراسته شدیم در رشته اتفاق ناگاه ایستاد بر ما صاحب زبان روان و صاحب آواز

جهوري فحيا تحية نفاث في العقد قناص للأسد والنقد ثم قال نظم

بلند پس سلام کرد دمنده بهر در گرهها شکار کننده مر شیر و گوسفند را آنگاه درداد و گفت

عندي يا قوم حديث عجيب فيه اعتبار للبيب الأريب رأيت في ريعان

نزد من ای گروه سخن شگفت است و درو پند گرفتن ست برای دانشمند دانا دیدم در اول

عمري أخا بأس له حد الحسام القضيب يقدم في المعرك إقدام من

زندگی خود مرد دلیری سخت که برای او تیزی شمشیر بران بود پیش درمی آمد بجنگ گاه مثل پیش درآمدن کسیکه

يوقن بالفتك ولا يستريب فيفرج الضيق بكراته حتى يرى سائره منفسحا

یقین دارد بخون ریختن و لاجرم نشود و او راشک پس میکشود تنگی را بحملهای خود تا آنکه دیده میشد انجم میدان تنگ

رحيب ما بارز الأقران إلا انثنى عن موقف الطعن بزج خضيب

وسیع و کشاده بیکار زار نکرد با همسران مگر باز گردید از جای زدن نیزه با پیکان رنگین

وَلَا سَمَا يَفْتَحُ مُسْتَصْعِبًا ÷ مُسْتَغْلِقَ الْبَابِ مَنِيعًا مُهِيبَ ÷ إِلَّا رَنُودِي حِينَ

و نه بلند شد بحالیکه میکشود دشوار بسته در استوار ترسناک را مگر اینکه ندا کرده شد و قتیکه

يَسْمُولَهُ ÷ نَصْرٌ مِنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ÷ هٰذَا وَكَمْ مِنْ لَيْلَةٍ بَاتَهَا ÷ يَمِيسُ فِي

قصد کرد او را یاری از خداست و فتح نزدیکست بگیر این را و بسیار از شب که گذرانید آنرا میخرامید در

بُرْدِ الشَّبَابِ الْقَشِيبِ ÷ يَلْتَثِمُ الْغِيدَ وَيَرْشُفْنَهُ ÷ وَهُوَ الَّذِي لِكُلِّ الْمُفَدَّى

پیرایه جوانی نو می بوسید زنان نرم اندام را و می مکیدند او را و او نزد همه زنان فدای تو

الْحَبِيبُ ÷ فَلَمْ يَزَلْ يَبْتَزُّهُ دَهْرُهُ ÷ مَا فِيهِ مِنْ بَطْشٍ وَعُودٍ صَلِيبٍ ÷ حَتَّى

او گفته شده و دوست بوده است ÷ پس همیشه میربود از روزگار او چیزی که در وی بود از حمله کردن و چوب سخت ÷ تا آنکه

أَعَادَتْهُ اللَّيَالِي لَقًى ÷ يَعَافُهُ مَنْ كَانَ مِنْهُ قَرِيبٌ ÷ فَقَدْ أَعْجَزَ الرَّاقِي تَحْلِيلُ مَا ÷

گردانید او را شبها انداخته که ناخوش میدارد او را آنکسیکه بود از نزدیک خویش تحقیق ستوده نمود افسونگر را دور کردن چیزیکه

بِهِ مِنَ الدَّاءِ وَأَعْيَا الطَّبِيبَ ÷ وَصَارَمَ الْبِيضَ وَصَارَمْنَهُ ÷ مِنْ بَعْدِ

بادست از مرض و مانده نمود طبیب را و بریدا از زنان خوبرو و بریدند زنان ازو پس از انکه

مَاكَانَ الْمُجَابَ الْمُجِيبَ ÷ وَآضَ كَالْمَنْكُوسِ فِي خَلْقِهِ ÷ وَمَنْ يَعِشْ يَلْقَ

بود پاسخ داده و پاسخ دهنده و برگشت همچو نگونسار در آفرینش خود و کسیکه زنده می ماند مے بیند

دَوَاهِيَ الْمَشِيبِ ÷ وَهَا هُوَ الْيَوْمَ مُسَجًّى فَمَنْ ÷ يَرْغَبُ فِي تَكْفِينِ مَيِّتٍ

بلاهای پیری را و آگاه شوید که آن امروز مرده پوشانیده شده است پس کیست که رغبت کند در کفن دادن مرده

غَرِيبٍ ÷ ثُمَّ إِنَّهُ أَعْلَنَ بِالنَّحِيبِ ÷ وَبَكَى بُكَاءَ الْمُحِبِّ عَلَى الْحَبِيبِ ÷ وَلَمَّا

مسافر ÷ پس بدرستیکه او آشکار کرد گریه آواز بلند و گریست همچو گریستن دوست دارنده بر دوست خود و هرگاه

رَقَأَتْ دَمْعَتُهُ ÷ وَانْطَفَأَتْ لَوْعَتُهُ ÷ قَالَ يَا نُجْعَةَ الرُّوَّادِ ÷ وَقِدْوَةَ الْأَجْوَادِ ÷

ایستاده قطره اشک او و فرو نشست سوزش او گفت اے مقصد طالبان و پیشوای

وَاللّٰهِ مَا نَطَقْتُ بِبُهْتَانٍ ÷ وَلَا أَخْبَرْتُكُمْ إِلَّا عَنْ عِيَانٍ ÷ وَلَوْ كَانَ

بخدا که نگفتم این سخن را بدروغ و خبر ندادم شمارا مگر از دیده بچشم خود و اگر بودے

١٣٣

فِي عَصَايَ شَيْرَة وَلِغَيْرِي مُطِيرَة لَاسْتَأْثَرْتُ بِمَا دَعَوْتُكُمْ إِلَيْهِ وَلَمَا وَقَفْتُ مَوْقِفَ

درچوبدستی من ودال حرم دبرای امیر من اندک بارانی هرآئینه اختیار میکردم چیزیرا که دعوت کردم شمارا بسوی آن ونمی ایستادم بجاے

الدَّالِّ عَلَيْهِ وَلَكِنْ كَيْفَ الطَّيَرَانُ بِلَا جَنَاحٍ وَهَلْ عَلَى مَنْ لَا يَجِدُ مِنْ جُنَاحٍ

رهنماینده بسوی آن مگر چگونه پریدن بے بال باشد ونیست برکسیکه چیزے نیابد گناه

(قَالَ الرَّاوِي) فَطَفِقَ الْقَوْمُ يَأْتَمِرُونَ فِيمَا يَأْمُرُونَ وَيَتَخَافَتُونَ فِيمَا يَأْتُونَ فَتَوَهَّمَ

گفت روایت کننده پس آغاز کردند گروه که مشورت میکردند در انچه امر کنند وپنهان سخن میکردند در چیزیکه کنند پس گمان برد سائل

أَنَّهُمْ يَتَمَالَؤُونَ عَلَى صَرْفِ سَيْحَانَ أَوْ مُطَالَبَتِهِ بِبُرْهَانٍ فَنَفِطَ مِنْهُ أَنْ قَالَ يَا يَلَامِعَ

هرآینه آنها برگردانیدن آن سائل اند نومید کردن یا بر خواستن او دلیل حجت را پس سبقت کرد ازان اینکه گفت ای سراپهای

الْقَاعِ وَيَا لَامِعَ الْبِقَاعِ مَا هَذَا الِادِّنَاعُ الَّذِي يَأْبَاهُ الْحَيَاءُ

زمین هموار وسنگهای سفید جایها چیست این اندیشه که سر بار میزنند ازو شرم

حَتَّى كَأَنَّكُمْ كُلِّفْتُمْ مَشَقَّةً لَا شُقَّةً أَوِ اسْتُوهِبْتُمْ بَلْدَةً لَا بُرْدَةً أَوْ هُزِزْتُمْ

تا چنانستی که زحمت داده شدید از دشواری نه جامه پیش شگافته یا بخشش خواسته شدید از شهر نه از چادر یا جنبش داده شدید

لِكِسْوَةِ الْبَيْتِ لَا لِتَكْفِينِ الْمَيِّتِ أُفٍّ لِمَنْ لَا تَنْدَى صَفَاتُهُ وَلَا تَرْشَحُ حَصَاتُهُ

برای جامه خانه کعبه نه برای کفن دادن مرده پلید است مرکسی راکه نمناک نشود سنگ روشن او ونه تراود سنگریزه او

فَلَمَّا تَبَصَّرَتِ الْجَمَاعَةُ بِذَلَاقَتِهِ وَمَرَارَةِ مَذَاقَتِهِ دَفَعَ إِلَيْهِ كُلٌّ مِنْهُمْ بِنُيَيْلَةٍ

پس هرگاه دریافت جماعت تیزی زبان اورا وتلخی مزه اورا آرمیده کرد اورا هریک از ایشان بعطاے خود

وَاحْتَمَلَ طَلَّهُ خَوْفَ سَيْلِهِ قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ وَكَانَ هَذَا السَّائِلُ

وبرداشت کردن ازان ریزه اورا از ترس سیلاب او گفت حارث پسر همام بود این سائل ایستاده

وَاقِفًا خَلْفِي وَمُحْتَجِبًا بِظَهْرِي عَنْ طَرْفِي فَلَمَّا أَرْضَاهُ الْقَوْمُ بِسَيْبِهِمْ وَحَقَّ عَلَيَّ

پس من وپنهان به پشت من از خشم من پس چون خوشنود کرد اورا قوم ابخشش خود یا وسزا شد بر من

التَّأَسِّي بِهِمْ خَلَعْتُ خَاتَمِي مِنْ خِنْصَرِي وَلَفَتُّ إِلَيْهِ بَصَرِي فَإِذَا شَيْخُنَا هُوَ

پیروی بایشان کشیدم انگشتر خود را از انگشت کوچک خود وگردانیدم بسوی او چشم خود را پس ناگاه پیر ما

١٣٤

السّروجي بلا فرية ولا مرية فأيقنت أنها أكذوبة تكذّبها وأحبولة ينصبها
ابوزید سروجی بود بے دروغ وبی گمان پس بیقین دانستم هرآینه آن حکایت دروغست که بتکلف دروغ بسته است آن را دام ایست که برپا کرده است

إلّا أني طويته على غرّه وصنت شغاه عن غرّة فحصّته بالخاتم وقلت ارصل
لیکن اگر آینه من پیچیدم کلام او را بر شکن او ونگهداشتم عیب دندانهای او را از آزمودن آن پس انداختم بسوی او انگشتری را و گفتم آماده داریدن را

لنفقة المأتم فاها لك فما أضرم شعلتك وأكرم فعلتك ثمّ انطلق
برای خرج مصیبت پس گفت آفرین مر تراست پس چه خوش افروخته است زبانه آتش تو وچه گرامی ست کردار تو پس برو او گردید چالاکی

يسعى قدماً ويهرول هرولة قدماً فنزعت إلى عرفان ميّتة
میدوید جانب پیش خود و می شتافت مانند شتابیدن دیرینه خود پس آرزومند شدم بسوی شناختن مرده او

وامتحان دعوى حميّة فرعت ظنبوبي فالهبت الهوبي
وآزمودن دعوی ننگ و عار او پس کوفتم استخوان ساق خود را وگرم کردم دویدن خود را

حتى أدركته على غلوة واجتليته في خلوة فأخذت بمجمع
تا آنکه دریافتم او را بر یک تیر پرتاب ودیدم او را در جای خالی پس گرفتم بهمه

أرادنه وعقته عن سنن ميدانه وقلت له والله ما لك منّي ملجأ
بن آستینهای او وباز داشتم او را از روشن میدان او وگفتم او را قسم بخدا که نیست ترا از من جای پناه

ولا منجى أو تريني ميّتك المسجّى فكشف عن سراويله وأشار إلى غرموله
ونه جای رستن تا آنکه وانمائی بمن مرده خود را که پوشانیده شده است پس واکرد از شلوار خود واشارت کرد بسوی کیر خود

فقلت له قاتلك الله فما أعبك بالنهى وأحيلك على اللهى ثمّ
پس گفتم او را بکشد ترا خدا پس چه بازی کننده هستی بخرد وچه حیله گر هستی بر گرفتن بخششها پس

عدت إلى أصحابي عود الرائد الذي لا يكذب أهله ولا يرقش
باز آمدم بسوی یاران خود مانند باز آمدن آب وعلف جوینده که دروغ نمیگوید کسان خود را ونمی آراید

قوله فأخبرتهم بالذي رأيت وما ورّيت ولا داريت
گفتار خود را پس خبر دادم ایشان را بچیزیکه دیدم ونپوشیدم ونه مدارا کردم

١٣٥

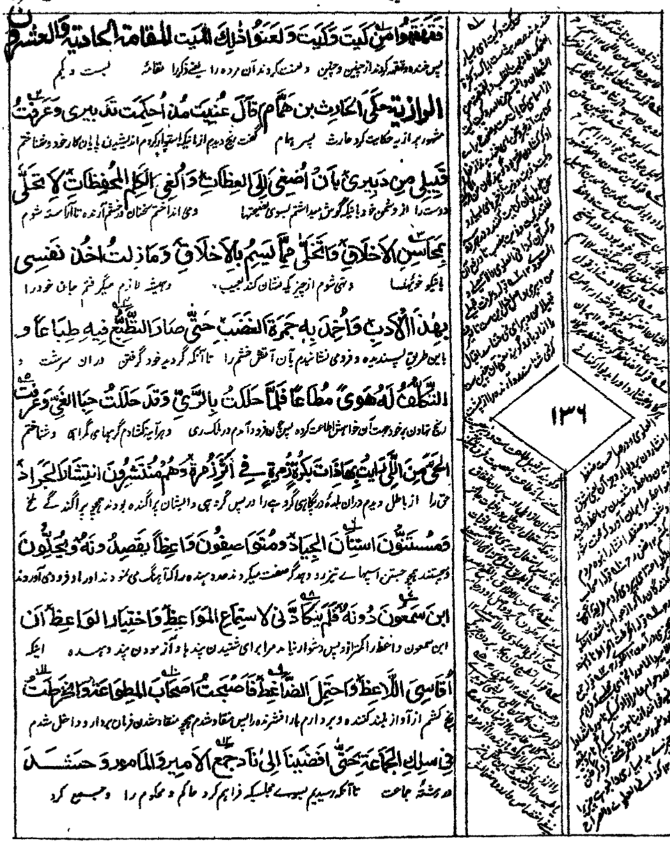

فقهقهوا من كيت وكيت ولعنوا ذاك الميت **المقامة الحادية والعشرون**

پس خنده وقهقهه کردند از چنین وچنین و لعنت کردند آن مرده را یعنی ذکر را مقامه بست و یکم

الرازية حكى الحارث بن همام قال عُنيت مذ أحكمت تدبيري وعرفت

مشهور بر ازیه حکایت کرد حارث پسر همام گفت رنج دیدم از آنکه استوار کردم اندیشه پایان کار خود وشناختم

قبيلي من دبيري بأن أصغي إلى العظات وألغي الكلم المحفظات لأتحلّى

دوست را از دشمن خود بآنکه گوش میداشتم بسوی نصیحتها و دور انداختم سخنان درخشم آرنده تا آراسته شوم

بمحاسن الأخلاق وأتخلّى مما يسم بالإخلاق وما زلت آخذ نفسي

بانکو خویها و تهی شوم از چیز که نشان کند بعیب و همیشه لازم میگرفتم جان خود را

بهذا الأدب وآخذ به جمرة الغضب حتى صار التطبّع فيه طباعاً و

باین طریق پسندیده وفرو می‌نشاندم بآن آتش خشم را تا آنکه گردید خود گرفتن دران سرشت و

التكلّف له هوىً مطاعاً فلما حللت بالريّ وقد حللت حُبا الغيّ وعرفت

رنج نهادن بر خود بجهت آن خواهش اطاعت کرده پس چون فرود آمدم در ملک ری و هر آینه کشادم گرهها گمراهی و شناختم

الحيّ من اللّيّ رأيت بها ذات بكرة زمرة في إثر زمرة وهم منتشرون انتشار الجراد

حق را از باطل دیدم دران بلده در پگاهی گروه را در پس گروهی و ایشان پراگنده بودند همچو پراگنده گشتن ملخ

ومستنّون استنان الجياد ومتواصفون واعظاً يقصدونه ويحلّون

و دوندند همچو جستن اسپان تیزرو و همه گر صفت میکردند واعظ را که آهنگ میکردند او را و فرود می‌آوردند

ابن سمعون دونه فلم يكادني لاستماع المواعظ واختبار الواعظ أن

ابن سمعون واعظ را کمتر از او پس دشوار نیامد مرا برای شنیدن پندها و آزمودن پند دهنده اینکه

أقاسي اللاغط وأحتمل الضاغط فأصحبت أصحاب المطو عند الخطو

رنج کشم از آواز بلند کننده و بردارم بار افشرنده را پس همراه شدم همچو منقاد شدن فرمان بردار و داخل شدم

في سلك الجماعة حتى أفضينا إلى نادٍ جمع الأمير والمأمور وحشد

در رشته جماعت تا آنکه رسیدیم بسوی مجلسی که فراهم کرد حاکم و محکوم را و جمع کرد

١٣٦

النَّبِيهِ وَالْمَغْمُورِ وَفِي وَسَطِ هَالَتِهِ وَوَسَطِ أَهْلِ لَبَّتِهِ شَيْخٌ قَدْ تَقَوَّسَ وَاقْعَنْسَسَ

مرد نام آور و دو نهفته احوال را و درمیان دائره آن انجمن میان ماهپای آن پیری که خم شده مانند کمان و بازگشته بود

وَتَطَلَّسَ وَهُوَ يَصْدَعُ بِوَعْظٍ يَشْفِي الصُّدُورَ وَيُلِينُ الصُّخُورَ فَسَمِعْتُهُ

و طیلسان پوشیده و کلاه پوشیده او بیدا میکرد پندی که شفا میداد دلها را و نرم میکرد سنگهای بزرگ شنیدم او را

يَقُولُ وَقَدِ افْتُتِنَتْ بِهِ الْعُقُولُ ابْنَ آدَمَ مَا أَغْرَاكَ بِمَا يَغُرُّكَ

که میگفت بحالیکه مفتون شده بود با و خردها ای پسر آدم علیه السلام چه چیز برخلانید ترا بانچه میفریبد ترا

وَأَضْرَاكَ بِمَا يَضُرُّكَ وَأَلْهَاكَ بِمَا يُطْغِيكَ وَأَبْهَجَكَ بِمَنْ يُطْرِيكَ تَعْنَى

و چه چیز آزمند کرد ترا بچیزیکه ضرر رساند ترا و حریص کرد ترا با چیزیکه سرکش کند ترا و شادمان کرد ترا باکسیکه مبالغه کند در ستایش تو مشغول میشوی

بِمَا يُعَنِّيكَ وَتُهْمِلُ مَا يَعْنِيكَ وَتَنْزِعُ فِي قَوْسِ تَعَدِّيكَ وَتَرْتَدِي

بانچه در رنج می افگند ترا و میگذاری چیزیرا که نفع بخشد ترا و تیر می افگنی بکمان ستم خود و بردوش می افگنی

الْحِرْصَ الَّذِي يُرْدِيكَ لَا بِالْكَفَافِ تَقْتَنِعُ وَلَا مِنَ الْحَرَامِ تَمْتَنِعُ وَلَا لِلْعِظَاتِ

ردای آزرا که هلاک میکند ترا نه باندازه حاجت قناعت میکنی و نه از امر ناروا باز می ایستی و نه برای پندها

تَسْتَمِعُ وَلَا بِالْوَعِيدِ تَرْتَدِعُ دَأْبُكَ أَنْ تَتَقَلَّبَ مَعَ الْأَهْوَاءِ وَتَخْبِطَ خَبْطَ الْعَشْوَاءِ

گوش میداری و نه بترسانیدن باز میمانی عادت تو آنست که میگردی با آرزوهای نفس دست و پا میزنی مانند دست و پا زدن ناقه شبکور

وَهَمُّكَ أَنْ تَدْأَبَ فِي الْاِحْتِرَاثِ وَتَجْمَعَ التُّرَاثَ لِلْوُرَّاثِ يُعْجِبُكَ

و قصد تو آنست که رنج می کشی در کسب کردن و فراهم میکنی میراث را برای وارثان خوش می آید ترا

التَّكَاثُرُ بِمَا لَدَيْكَ وَلَا تَذْكُرُ مَا بَيْنَ يَدَيْكَ وَتَسْعَى أَبَدًا لِغَادِيكَ وَلَا تُبَالِي

تفاخر کردن بدانچه نزد تست و یاد نمی آری آنچه پیش تست و میدوی همیشه برای شکم و فرج خود و باک نداری

أَلَكَ أَمْ عَلَيْكَ أَتَظُنُّ أَنْ سَتُتْرَكُ سُدًى وَأَنْ لَا تُحَاسَبَ غَدًا أَمْ تَحْسَبُ

آیا نافع است ترا یا مضر است بتو آیا گمان می بری اینکه گذاشته شوی مهمل و اینکه حساب کرده نشوی فردا آیا می پنداری

أَنَّ الْمَوْتَ يَقْبَلُ الرُّشَا أَوْ يُمَيِّزُ بَيْنَ الْأَسَدِ وَالرَّشَا كَلَّا وَاللهِ لَنْ يَدْفَعَ

که هر آئنه مرگ می پذیرد رشوتها را یا امتیاز میکند میان شیر و آهو بچه میست چنین قسم بخدا که هرگز دور نمیکند

المنون مال ولا بنون ولا ينفع أهل القبور سوى العمل المبرور فطوبى لمن سمع

مرگ را مال ونه پسران ونفع نمی بخشند مرده گان را بجز کار نیکو ومقبول پس خرمی باد مر کسی را که پند شنید

ووعى وحقق ما ادعى ونهى النفس عن الهوى وعلم أن الفائز من ارعوى وأن ليس

ونگهداشت وراست کرد آنچه دعوی کرد وباز داشت نفس را از حرص ودانست که هر آینه رسنده بمطلب کسیست که باز ایستاد واینکه نیست

للإنسان إلا ما سعى وأن سعيه سوف يرى ثم أنشد إنشاد وجل بصوت زجل

مر انسان را مگر آنچه کوشش کرد وتحقیق کوشش او قریب است که دیده شود پس شعر خواند همچو شعر خواندن ترسنده بآواز بلند

نظم

لعمرك ما تغني المغاني ولا الغنى ... إذا سكن المثري الثرى وثوى به

سوگند بزندگی تو که سود نمی دهد خانها ونه توانگری چون در آید توانگر در خاک گور وجاگیر در ان

فجد في مراضي الله بالمال راضيا ... بما تقتني من أجره وثوابه

پس بخشش کن در خوشنودیهای خدا بمال بحالیکه خوشنود باشی بچیزیکه فراهم کنی از مزد او تعالی وثواب او

وبادر به صرف الزمان فإنه ... يخليه الأشغى يغول وناب

وسبقت کن بآن گردش زمانه را چه آن گردش

يخليه الأشغى يغول ونابه ... ولا تأمن الدهر الخؤون ومكره ... فكم خامل أخنى

بچنگال خود که کج است هلاک میکند ودندان خود ودر امن مشو از زمانه بسیار خیانت کننده واز مکر آن پس بسا گمنام که تباهی درد

عليه ونابه ... وعاص هوى النفس الذي ما أطاعه ... أخو ضلة إلا هوى من عقابه

بر ایشان ونامور وتا فرمانی کن آرزوی نفس را که فرمان نبرد آنرا برادر گمراهی مگر افتاده است از بلندی

وحافظ على تقوى الإله وخوفه ... لتنجو مما يتقى من عقابه ... ولا تله عن تذكار

ومداومت کن بر پرهیزگاری از خدا وترس او تا نجات یابی از چیزیکه پرهیز کرده شود از عذاب او وغافل مشو از یاد کردن

ذنبك وابكه ... بدمع يضاهي المزن حال مصابه ... ومثل لعينيك الحمام

گناه خود وگریه کن بران باشکی که مانند باشد باران ابر بزرگ قطره هنگام باریدن او ومتمثل کن برای دو چشم خود مرگ

ووقعه ... وروعة ملقاه ومطعم صابه ... وأن قصارى مسكن الحي

ووقوع آنرا وترس دیدار آن را ومزه شیره درخت تلخ آن وهر آینه نهایت قرارگاه زنده

حفرة ... سينزلها مستنزلا عن قبابه ... فواها لعبد ساءه سوء فعله

شگاف قبر است فرود خواهد آمد آنرا بحالیکه فرود آینده است از قبهای خود پس شگفت است برای بنده که غمگین کرد اورا بدی کار او

وَأَبْدَى التَّلَافِي قَبْلَ إِغْلَاقِ بَابِهِ ✦ قَالَ فَظَلَّ الْقَوْمُ بَيْنَ عَبْرَةٍ يَكْفُونَهَا

وظاهر کرد تدارک را پیش از بسته شدن دروازهٔ آن　　گفت راوی پس آغاز کردند مردم میان اشک که میریختند آنرا

وَتَوْبَةٍ يُظْهِرُونَهَا حَتَّى كَادَتِ الشَّمْسُ تَزُولُ وَالْفَرِيضَةُ تَعُولُ فَلَمَّا خَشَعَتِ

و میان توبه که ظاهر میکردند آنرا تا آنکه نزدیک بود که آفتاب غروب کند و نماز فرض زیاده و چون فرو شد

الْأَصْوَاتُ وَالْتَأَمَ الْإِنْصَاتُ وَاسْتَكَنَّتِ الْعَبَرَاتُ وَالْعِبَارَاتُ اسْتَصْرَخَ

آوازها　و فراهم آمد خاموشی　و پنهان شد　اشکها　و سخنها　فریاد خواست

مُسْتَصْرِخٌ بِالْأَمِيرِ الْحَاضِرِ وَجَعَلَ يَجْأَرُ إِلَيْهِ مِنْ عَامِلِهِ الْجَائِرِ وَالْأَمِيرُ

فریاد خواهنده　با حاکم موجود　و آغاز کرد که زاری مینمود بسوی او از کارکن او که ظالم بود حال آنکه　حاکم

صَاغٍ إِلَى خَصْمِهِ لَاهٍ عَنْ كَشْفِ ظُلْمِهِ فَلَمَّا يَئِسَ مِنْ رَوْحِهِ اسْتَنْهَضَ الْوَاعِظَ

رغبت کننده بود بسوی دشمن او غافل از دور کردن جور او　پس هرگاه نومید شد از رحمت او برخاستن خواست پند گو را

لِنُصْحِهِ فَنَهَضَ نَهْضَةَ الشَّهْمِ وَأَنْشَدَ مُعَرِّضًا بِالْأَمِيرِ نَظْمًا عَجَبًا لِرَاجٍ أَنْ يَنَالَ

جهت اندرز گفتن او پس برخاست همچو برخاستن مرد چست و خواند کنایت کنان با حاکم شگفت است مرا امیدوار را که برسد

وِلَايَةً ✦ حَتَّى إِذَا مَا نَالَ بُغْيَتَهُ بَغَى ✦ لِيَسْطُوَ وَيُلِيمُ فِي الْمَظَالِمِ وَالِغًا ✦ فِي وِرْدِهَا

حکومت و بادشاهی تا آنکه چون رسید مراد ستم کرد　میانه فرو دمیکند در ظلمها بحالیکه خورنده است　در آبخوردن

طَوْرًا وَطَوْرًا مُولِغًا ✦ مَا إِنْ يُبَالِي حِينَ يَتَّبِعُ الْهَوَى ✦ فِيمَا أَصْلَحَ دِينَهُ أَمْ أَوْتَغَا

بار می و گاهی خوراننده دیگری را باک ندارد هنگامیکه پیروی کند خواهش نفس　در شگر یها آیا نیکو کرد دین خود را یا نابود ساخت

يَا وَيْحَهُ لَوْ كَانَ يُوقِنُ أَنَّهُ ✦ مَا حَالُهُ إِلَّا تَحَوَّلَ لِمَا طَغَى ✦ أَوْ لَوْ تَبَيَّنَ مَا نَدَامَةُ

ای ای آن ظالم را اگر بود که یقین میدانست هر آینه نشان است که هیچ حالیست مگر برگردد و هر آینه از حد گذشتی یا اگر آشکار گردیدی که چه برگشت

مَنْ صَغَى ✦ سَمْعًا إِلَى أَقْوَالِ الْوُشَاةِ لَمَا صَغَى ✦ فَانْقُلْ لِمَنْ أَضْحَى الزِّمَامُ بِكَفِّهِ ✦ وَ

کسیکه میل بود از روی شنیدن طرف قول سخن چینان هر آینه میل نمیکرد　پس فرمانبردار شو کسی را که گردیده مهار اختیار بدست او و

تَغَاضَ إِنِ الْغَى الرِّعَايَةَ أَوْ لَغَا ✦ وَارْعَ الْمَرَا إِذَا دَعَاكَ لِرَعْيِهِ ✦ وَرِدِ الْأُجَاجَ

چشم بپوش اگر فرو گذاشت پاسداری را یا بیهوده گفت　و بخور در چرا گاه چون بخواند ترا برای چریدن او　و داخل شو آب شور را

١٣٩

إذا حماك السيب وأحل أذاه ولو أمضّك مسّه وأسال غرب الدمع منك
چون منع کرد از تو آب عطیه‌ی بردار رنجش اورا اگرچه سوزاند ترا سود داده او وروان کند تو اشک را از تو

وأفرغا فليضحكنّك الدهر منه إذا انبرى عنه وشبّ لكيده نار الوغى وليبرزنّ
وبریزد پس هر آینه خندانَد ترا روزگار از وچون دور شود ازو وبفروزد برای طرار و آتش جنگ را و هر آینه فرود خواهد آورد

به الشمات إذا بدا متخلّيا عن شغله متفرّغا ولتأتينّ له إذا ما خدّه
بود شادمانی بغم او چون پیدا آمد خالی از کار خود فراغت کننده وهر آینه رحمت خواهی کرد او را چون رخساره او

أضحى على ترب الهوان ممرّغا هذا له ولسوف يوقف موقفا فيه يرى ربّ
گرد و بر خاک خواری غلطانیده این برای او در دنیاست و عنقریب ایستاده کرده خواهد شد در جائیکه در آن دیده میشود خداوند

الفصاحة ألثغا وليحشرنّ أذلّ من فقع الفلا ويحاسبنّ على النقيصة
تیز زبانی شکسته زبان و هر آینه برانگیخته شود روز قیامت خوارتر از سماروغ دشت و هر آینه حساب کرده خواهد شد بر نقصان

والشغا وليؤاخذنّ بما جنى ممن اجتنى وليطالبنّ بما احتسى صفوا وثغا
و زیادت و هر آینه مواخذه کرده خواهد شد بهر چیزیکه جمع کرده است و طلبیده اختیار کرده و مطالبه کرده شود بآنچه نوشیده است ... که خورده است

ويناقش على الذي قاق مثل ما قد كان يصنع بالورى بل أبلغا حتى يعضّ
و تفتیش کرده شود بر امور پوشیده مانند چیزیکه هر آینه بود که میکرد با خلق بلکه زیاده تر از آن تا آنکه بگزد

على الولاية كفّه ويودّ لو لم يبغ منها ما ابتغى ثم قال أيها المتوشّح بالولاية المترشّح
برحکومت پنجه دست خود را و دوست دارد که کاش طلب نمیکرد از آن آنچه خواست پس گفت ای کسی که آراسته بحکومت کردن تا نشسته

للرعاية دع الإدلال بدولتك والاغترار بصولتك فإن الدولة زبج
و مستعد پاسداری مردم بگذار ناز و تکبر را با دولت خود و فریفتگی با حمله و شجاعت خود چرا که بخت و مال باد سیت

قلّب والقدرة برق خلّب وإن أسعد الرعاة من سعدت به رعيّته
بسیار گردنده و توانائی درخشیست بی باران و تحقیق نیکوترین پاسبانان کسیست که نیکو باشد با او رعیت او

وأشقاهم في الدارين من ساءت رعايته فلا تك ممن يذر الآخرة ويلغيها
و بدترین ایشان در دو جهان کسیست که بد باشد پاسبانی او پس مباش از آنکس که بگذارد آخرت را و از شمار افگند آنرا

١٤٠

وَيُحِبُّ الْعَاجِلَةَ وَيَبْتَغِيهَا وَيَظْلِمُ الرَّعِيَّةَ وَيُؤْذِيهَا وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى

و دوست دارد دنیا را و بخواهد آنرا و ستم کند رعیت را و برنجاند آنرا و چون والی و حاکم شود شتابد

فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا فَوَاللّٰهِ مَا يَغْفُلُ الدَّيَّانُ وَلَا تُهْمَلُ يَا إِنْسَانُ وَلَا تُلْغَى

در زمین تا تباهی کند در ان پس بخدا که نیست غافل پاداش دهنده و گذاشته نشوی ای پرستش آدم و از شمار نیفگنده شود

الْإِسَاءَةُ وَلَا الْإِحْسَانُ بَلْ سَيُوضَعُ لَكَ الْمِيزَانُ وَكَمَا تَدِينُ تُدَانُ قَالَ فَوَجَمَ

بدی کردن و نیکی کردن بلکه نزدیک است که نهاده شود مر ترا ترازو چنانکه عمل کنی در دنیا پاداش داده شوی با آخرت گفت راوی پس خاموش اندوهناک شد

الْوَالِي لِمَا سَمِعَ وَامْتُقِعَ لَوْنُهُ وَانْتُقِعَ وَجَعَلَ يَتَأَفَّفُ مِنَ الْإِمْرَةِ وَيُرْدِفُ

حاکم از چیزیکه شنید و متغیر شد رنگ او و متغیر شد و آغاز کرد در بیکه اُف اُف میگفت از پادشاهی و پس میکرد

الزَّفْرَةَ بِالزَّفْرَةِ ثُمَّ عَمَدَ إِلَى الشَّاكِي فَأَشْكَاهُ وَإِلَى الْمَشْكُوِّ مِنْهُ

نفس کشیدن با نفس کشیدن سپس قصد کرد بسوی گله کننده پس دور کرد شکوه او را و بسوی کسیکه شکایت کرده شد از و

فَأَشْجَاهُ وَلَاطَفَ الْوَاعِظَ وَحَبَاهُ وَعَزَمَ عَلَيْهِ أَنْ يَغْشَاهُ فَانْقَلَبَ

پس اندوهگین کرد او را و مهربانی کرد پند دهنده را و عطا داد او را و سوگند داد او را اینکه بیند او را پس برگردید

عَنْهُ الْمَظْلُومُ مَنْصُورًا وَالظَّالِمُ مَحْصُورًا وَبَرَزَ الْوَاعِظُ يَتَهَادَى بَيْنَ

ازان حاکم ستم رسیده یاری کرده شده و ستم کننده محبوس و بیرون شد پند دهنده بجالیکه نرم میرفت در میان

رُفْقَتِهِ وَيَتَبَاهَى بِنُفُوذِ صَفْقَتِهِ وَاعْتَقَبْتُهُ أَخْطُو مُتَقَاصِرًا وَأُفَدِّيهِ مُحَاصِرًا

یاران خود و فخر و ناز میکرد به فیروزی مطلب خود و در پی او درشدم بحالیکه گام میبردم گام زدن کوتاه و همیبودم او را نگریستن خود سخت

فَلَمَّا اسْتَشَفَّ مَا أُخْفِيهِ وَفَطِنَ لِتَقَلُّبِ وَجْهِي فِيهِ قَالَ خَيْرُ دَلِيلَيْكَ مَنْ

پس چون ظاهر شد انچه پنهان میکردم آنرا و دریافت بسبب گردیدن روی من در و گفت نیکوتر از دو رهنمایان تو کسیست که

أَرْشَدَ ثُمَّ اقْتَرَبَ مِنِّي وَأَنْشَدَ نظم أَنَا الَّذِي تَعْرِفُهُ يَا حَارِثُ حِدْثُ

راه نمود بعد سپس نزدیک شد بمن و میخواند من کسی هستم که می شناسی او را ای حارث + افسانه گوی پادشاهان

مُلُوكٍ فَكِهٌ مُنَافِثُ ۞ أُطْرِبُ مَا لَا تُطْرِبُ الْمَثَالِثُ طَوْرًا أَخُو جِدٍّ وَطَوْرًا عَابِثُ

خوش طبع و هم سخن همراز + شادی انگیزم انچه شاد نگردانند تارهای سوم از سازها + باری خداوند درستی هستم و گاهی بازی کننده

١٤١

بما غيّرتني بعدك الحوادث . ولا التحى عودي خطبٌ كارثٌ + ولا فرى حدّ

نگردانید مرا از حال من پس از تو بلاهای رسیده و نه پوست باز کرد از چوب من کار سخت گران + و نه برید دندان را

قلبٍ فارث + بل مخلبي بكل صيدٍ ضابثٌ + وكلّ سرحٍ فيه ذئبي عائثٌ + حتى

تیزی شگافنده + بلکه چنگال من بهر شکار گیرنده است و بهر ستور چرنده در و گرگ من هلاک کننده است + تا آنکه

كأني للأنام وارثٌ + سامهم وحامهم ويافث + قال الحارث بن همام فقلت

گویا که من برای خلق وارث هستم + سام ایشان و حام ایشان و یافث ایشانم + گفت حارث پسر همام پس گفتم مر او را

له تالله إنك لأبو زيد ولقد قمت لله ولا عمرو بن عبيد فهشّ هشاشة

بخدا که هر آینه تو هر آینه ابو زید هستی و هر آینه ایستادی برای خوشنودی خدا نه مثل قیام عمرو بن عبید پس شادمان شد همچو شادمان شدن

الكريم إذا أُمّ وقال اسمع يا ابن أمّ ثم أنشد يقول نظماً عليك بالصدق ولو أنه أحرقك

جوانمرد بخشنده چون آهنگ کرده شود و گفت بشنو ای فرزند مادر من لازم گیر راستی را اگرچه هر آینه شان اینست بسوزاند ترا

الصدق بنار الوعيد + وابغ رضا الله فأغبى الورى + من أسخط المولى

راستی بآتش ترسانیدن و بخواه خوشنودی خدا را پس کول تر خلق + کسی ست که نا خوشنود سازد صاحب را

وأرضى العبيد + ثم إنه ودّع أخدانه وانطلق يسحب أردانه فطلبناه من بعد

و خوشنود سازد بندگان را سپس هر آینه او پدرود کرد دوستان خود را و روان شد بحالیکه میکشید پهنای آستین خود را پس جستیم او را پس

بالريّ واستنشرنا أخباره من مدارج الطيّ فما فينا من عرف قراره ولا درى

از این شهر ری و باز کشادن خواستیم خبر او را از نوشتهای پیچیده پس نبود در ما کسیکه شناسد آرامگاه او را و ندانست

أيّ الجراد عاره

که کدام کس برد او را

المقامة الثانية والعشرون الفراتية

مقامه بیست و دوم مشهور بفراتیه

حكى الحارث بن همام قال أويت في بعض الفترات إلى سقي الفرات فلقيت بها

حکایت کرد حارث پسر همام گفت پناه گرفتم در بعض هنگام امن بسوی دهات آبداده جوی کوفه پس دیدم در ان

كتّاباً أبرع من بني الفرات وأعذب أخلاقاً من الماء الفرات فلطفت بهم

نویسندگان افزون تر از فرزندان فرات و شیرین تر از روی اخلاق از آب شیرین پس فرود آمدم با ایشان

لِتَهذّبِ شِیَمِهِمْ لَا لِدِرْهَمِهِمْ وَكَاثَرْتُهُمْ لِأَدَبِهِمْ لَا لِمَا دِيَمِهِمْ فَجَالَسْتُ مِنْهُمْ أَعْرَابَ

بسبب پاکیزگی اخلاق ایشان نه برای زر ایشان و افزودم عدد ایشان بسبب علم ایشان نه بسبب طعام ایشان و رسیدم بسبب ایشان که بوا افزونی

قعقاع بن شور وَوَصَلْتُ بِهِمْ إِلَى الْكَوْرِ بَعْدَ الْحَوْرِ حَتَّى أَنَّهُمْ أَشْرَكُونِي

پس از کمی پس همنشین شدم از ایشان کسانی را که مانند آن قعقاع بن شور بودند تا آنکه هر آئینه انباز کردند مرا

فِي الْمَرْتَعِ وَالْمَرْبَعِ وَأَحَلُّونِي مَحَلَّ الْأَنْمُلَةِ مِنَ الْإِصْبَعِ وَاتَّخَذُونِي ابْنَ أُنْسِهِمْ

در چراگاه و در منزل و فرود آوردند مرا بجای سر انگشت و گرفتند مرا برگزیده و دوست صاف خودها

عَيْبَتَهُمْ فِي الْوِلَايَةِ وَالْعَزْلِ وَخَازِنَ سِرِّهِمْ فِي الْجِدِّ وَالْهَزْلِ فَاتَّفَقَ أَنْ نُدِبُوا

هنگام حکومت و بیکاری و نگهدارنده راز خودها در درستی و مسخرگی پس اتفاق افتاد اینکه خوانده شدند

فِي بَعْضِ الْأَوْقَاتِ لِاسْتِقْرَاءِ مَزَارِعِ الرَّزْدَاقَاتِ فَاخْتَارُوا مِنَ الْجَوَارِي

در پاره از هنگامها برای جستن کشت زارهای روستا پس برگزیدند از کشتهای

الْمُنْشَآتِ جَارِيَةً حَالِكَةَ الشِّيَاتِ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ

بلند باد بانها کشتی که سیاه بود نشانهای او پنداری آن را ایستاده بر جا حال آنکه آن میگذارد همچو گذشتن ابر

وَتَنْسَابُ فِي الْحَبَابِ كَالْحُبَابِ ثُمَّ دَعَوْنِي إِلَى الْمُوَافَقَةِ فَلَبَّيْتُ بِلِسَانِ الْمُوَافَقَةِ

و در می آید در آب بسیار همچو مار پس خواندند مرا بسوی سازواری کردن و خواندند مرا برای مصاحبت

فَلَمَّا تَوَرَّكْنَا عَلَى الْمَطِيَّةِ الدَّهْمَاءِ وَتَبَطَّنَّا الْوَلِيَّةَ الْمَاشِيَةَ عَلَى الْمَاءِ أَلْفَيْنَا

پس چون سوار شدیم بر کشتی سیاه و در آمدیم بطن کشتی رونده بر آب یافتیم.

بِهَا شَيْخًا عَلَيْهِ سَحْقُ سِرْبَالٍ وَسِبٌّ بَالٍ فَتَعَافَتِ الْجَمَاعَةُ مَحْضَرَهُ وَعَنَّفَتْ

دران پیری که بر و کهنه پیراهن بود و دستار کهنه پس مکروه پنداشت گروه حاضر بودن او را و ملامت کرد

مَنْ أَحْضَرَهُ وَهَمَّتْ بِإِبْرَازِهِ مِنَ السَّفِينَةِ لَوْلَا مَا ثَابَ إِلَيْهَا مِنَ السَّكِينَةِ ثُمَّ

کسے را که حاضر آورده بود او را و قصد کرد با بیرون کردن او از کشتی اگر نبود آنچه باز گشت بسوی ایشان از آرام و وقار پس چون

لَمْ مِنَّا اسْتِثْقَالَ ظِلِّهِ وَاسْتِبْرَادَ طَلِّهِ تَعَرَّضَ لِلْمُنَافَثَةِ فَصُمِّتَ وَحَمَلَ لِبُعْدِ

نگریست شیخ از ما گران پنداشتن سایه او را و سرد پنداشتن باران ریزه او را پیش آمد برای گفتگو پس خاموش گردانیده شد و الحمد لله گفت پس

انْ عطس فما شُمِّتَ فاخذ ينظر فيما آلت حاله اليه وينتظر نصرة المبغي
ازانکه عطسه زد پس جواب عطسه نداده شد پس طعم وش شد بحالیکه میدید در چیزیکه بازگشت حال او بسوی آن و چشم میداشت یاری کردن کسیکه جور نموده شد

عليه وجلنا نحن في شجون من جدّ ومجون الى ان اعترض ذكر
بر وی و جولان کردیم ما در راههای وادی از درستی و بیباکی تا آنکه پیش آمد ذکر

الكتابتين وفضلهما وتبيان افضلهما فقال قائل انّ كتبة الانشاء
دو نوشتن و بزرگی هر دو و بیان بزرگترین هر دو پس گفت گوینده که هر آئینه نویسندگان انشا

انبل الكتّاب ومال مائل الى تفضيل الحسّاب واحتدّ الحِجاج وامتدّ اللجاج
بهتر نویسندگانند و رغبت کرد رغبت کننده بسوی بزرگی دادن شمارندگان و سخت شد حجتها و دراز شد ستیزه کردن

حتّى اذا لم يبق للجدال مطرح ولا للمراء مسرح قال الشيخ
و شد بدینکه بانگ و فریاد تا آنکه چون باقی نماند برای خصومت جای انداختن و نه برای ستیزه جایگاه گفت پیر

لقد اكثرتم يا قوم اللغط واذكرتم الصواب والغلط وانّ جليّة الحكم عندي
هر آئینه بسیار کردید ای قوم خروش را و ذکر دید صواب و غلط را و حال آنکه هر آئینه روشن حکم نزد من است

فارتضوا بنقدي ولا تستفتوا احدا بعدي اعلموا انّ صناعة الانشاء
پس خوشنود باشید با سره کردن من و فتوی مخواهید کسی را پس از من و بدانید که هر آئینه پیشه انشا

ارفع وصناعة الحساب انفع وقلم المكاتبة خاطب وقلم المحاسبة حاطب
بلندتر است و پیشه حساب سودمندتر است و خامه نوشتن انشا جمع کننده کلام نفیس است و خامه حساب نوشتن جمع کننده مال است و

واساطير البلاغات تُنسخ لتُدرس ودساتير الحسبانات تُنسخ وتُدرس
و افسانهای بلاغتها نوشته میشود تا خوانده شود و دفترهای حسابها منسوخ و ناپدید کرده میشود

والمنشئ جهينة الاخبار وحقيبة الاسرار ونجيّ العظماء وكبير الندماء
و انشا کننده داننده خبرهاست و جامه دادن رازهاست و همراز بزرگان است و بزرگ همنشینان دارد

وقلمه لسان الدولة وفارس الجولة ولقمان الحكمة وترجمان الهمّة وهو
و خامه او زبان دولت است و سوار گردگشتن و لقمان دانش است و بیان کننده قصد و آهنگ است و آن

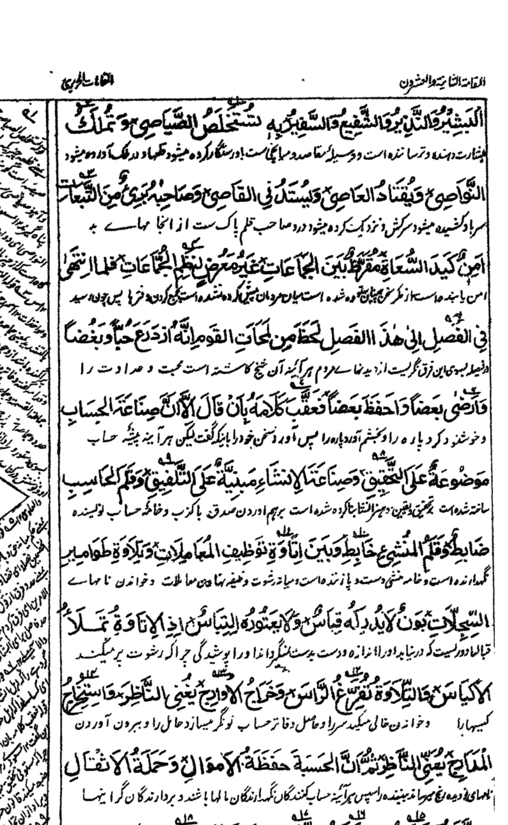

البشيرُ والنذيرُ والشفيعُ والسفيرُ بهِ تُستخلصُ الصياصي وتُملكُ

بشارت دهنده و ترساننده است و وسیلهٔ مقاصد و مبانجی است بآو رستگار کرده میشود قلعهاء در ملک آورده میشود

النواصي ويُقتادُ العاصي ويُستدني القاصي وصاحبهُ بريءٌ من التبعاتِ

سرها و کشیده میشود سرکش و نزدیک کرده میشود دور و صاحب قلم پاک ست از انجا مهاسے به

آمنٌ من كيدِ السعاةِ مقرَّظٌ بين الجماعاتِ غيرُ معرَّضٍ لنظمِ الجماعاتِ فلما انتهى

امن یابنده است از مکر سخن چینان ستوده شده است میان مردمان پیش کرده نشده است بجمع کردن دفترها پس چون رسید

في الفصلِ الى هذا الفصلِ لحظَ من لحظاتِ القومِ انّهُ ازدرعَ حبًّا وبغضًا

در فیصله بسوی این فرق نگریست از دیدنهاے مردم هر آئینه آن شیخ کاشته است محبت و عداوت را

فأرضى بعضًا واحفظَ بعضًا فعقّبَ كلامهُ بأن قالَ ألا انّ صناعةَ الحسابِ

و خوشنود کرد پاره را و بخشم آورد پاره را پس از پی آورد سخن خود را بآنکه گفت لیکن هر آینه پیشه حساب

موضوعةٌ على التحقيقِ وصناعةَ الانشاءِ مبنيّةٌ على التلفيقِ وقلمُ الحاسبِ

ساخته شده است بر تحقیق و یقین و هنر انشا بنا کرده شده است برهم آوردن صدق با کذب و خامهٔ حساب نویسنده

ضابطٌ وقلمُ المنشئِ خابطٌ وبينَ اتاوةِ توظيفِ المعاملاتِ وتلاوةِ طواميرِ

نگهدارنده است و خامه منشی دست و پا زننده است و میانهٔ رشوت وظیفه نهادن معاملات و خواندن نامهاے

السجلاتِ بونٌ لا يدركهُ قياسٌ ولا يعتورهُ التباسٌ اذِ الاتاوةُ تملأُ

قبالها دوریست که در نیابد او را اندازه و دست بدست نگردانند او را پوشیدگی چرا که رشوت پر میکند

الاكياسَ والتلاوةُ تفرّغُ الراسَ وخراجُ الاوارجِ يُغني الناظرَ واستخراجُ

کیسها را   و خواندن خالی میکند سر را و حاصل دفاتر حساب تونگر میسازد حاکم را و بیرون آوردن

المدارجِ يُعني الناظرَ ثمّ انّ الحسبةَ حفظةُ الاموالِ وحملةُ الاثقالِ

نامهای از دیده رنج میرساند بیننده را پس هر آئینه حساب کنندگان نگهدارندگان مالها باشند و بردارندگان گرانیها

والنقلةُ الاثباتُ والسفرةُ الثقاتُ واعلامُ الانصافِ والانتصافِ

و نقل کنندگان معتمد ند و نویسندگان استوار اند و راهنمای داد دادن هستند و داد یافتن

وَالشُّهُودُ الْمَقَانِعُ فِي الْاِخْتِلَافِ وَمِنْهُمُ الْمُسْتَوْفِي الَّذِي هُوَ قُطْبُ السُّلْطَانِ وَقُطْبُ

و گواهان عدول اند در اختلافها و از ایشان صاحب دیوان استیفا کسی است که آن دست پادشاه است و سردار

الدِّيوَانِ وَقِسْطَاسُ الْاَعْمَالِ وَالْمُهَيْمِنُ عَلَى الْعُمَّالِ وَاِلَيْهِ الْمَآبُ فِي السِّلْمِ

دیوان است و ترازوی کارهاست و نگهبان بر کارکنان و بسوی اوست رجوع در آشتی

وَالْهَرْجِ وَعَلَيْهِ الْمَدَارُ فِي الدَّخْلِ وَالْخَرْجِ وَبِهِ مَنَاطُ الضَّرِّ وَالنَّفْعِ وَفِي يَدِهِ

و جنگ و بر وست گردیدن در در آمد و بر آمد و با دست آویختگی زیان و سود و در دست اوست

رِبَاطُ الْاِعْطَاءِ وَالْمَنْعِ وَلَوْلَا قَلَمُ الْحُسَّابِ لَاَوْدَتْ ثَمَرَةُ الْاِكْتِسَابِ

رسن بخشیدن و باز داشتن و اگر نبودی خامهٔ حساب کنندگان هر آئینه نابود میشد فائدهٔ کسب مالها

وَلَاتَّصَلَ التَّغَابُنُ اِلَى يَوْمِ الْحِسَابِ وَلَكَانَ نِظَامُ الْمُعَامَلَاتِ مَحْلُولًا وَجُرْحُ

و پیوسته نبودی زیان تا روز حساب و هر آئینه بودی رشتهٔ خرید و فروخت وغیره کشاده و زخم

الظُّلَامَاتِ مَطْلُولًا وَجِيدُ التَّنَاصُفِ مَغْلُولًا وَسَيْفُ التَّظَالُمِ مَسْلُولًا عَلَى

دادخواهیها باطل و گردن همدیگر داد دهی بسته شد و شمشیر همدیگر ستم کردن برهنه

اَنَّ يَرَاعَ الْاِنْشَاءِ مُتَقَوِّلٌ وَيَرَاعَ الْحِسَابِ مُتَاَوِّلٌ وَالْمُحَاسِبُ مُنَاقِشٌ

با آنکه هر آئینه خامهٔ انشا دروغگو باشد و خامهٔ حساب بیان کننده است و حساب کننده باریکی کننده است

وَالْمُنْشِئُ اَبُو بَرَاقِشَ وَلِكِلَيْهِمَا حُمَةٌ حِينَ يَرْقَى اِلَى اَنْ يُلْقَى وَيُرْقَى فِي قَاعِنَاتٍ

و منشی ابو براقش است و برای هر دو نیش زهر است هنگامیکه بالا میروند تا آنکه دیده شوند و افسون خوانده شوند و انداختن

فِيمَا بَيْنَنَا حَتَّى يُغْشَى وَيُرْشَى اِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ

در سختی بجهتیکه نوشته شود تا آنکه آمده شود داده شود و رشوه گر کسانیکه ایمان آوردند و کردند کارهای نیکو و کم

مَا هُمْ (قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ) فَلَمَّا اَمْتَعَ الْاَسْمَاعَ بِمَا رَاقَ وَشَاعَ اسْتَنْسَبْنَاهُ

اند ایشان گفت حارث پسر همام پس چون نفع داد گوش ما را بچیزیکه در شگفت آورد و بعیب انداخت نسبت پرسیدیم او را

فَاسْتَرَابَ وَاَبَى الْاِنْتِسَابَ وَلَوْ وَجَدَ مُنْسَابًا لَانْسَابَ فَحَصَلْتُ

پس بشک افتاد و انکار کرد نسب ظاهر کردن را و اگر مییافت جای رفتن یا در آمدن هر آئینه میرفت یا در می آمد پس باقی ماند مذمت از من لعیبه

مِنْ لَبْسِهِ عَلَى غُمَّةٍ حَتَّى ادَّكَرْتُ بَعْدَ أُمَّةٍ فَقُلْتُ وَالَّذِي سَخَّرَ الْفَلَكَ الدَّوَّارَ

از پوشانیدن آن بر شک تا آنکه بیاد آوردم پس از تانی پس گفتم سوگند بخدائیکه رام کرد چرخ گردنده را

وَالْفُلْكَ السَّيَّارَ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ أَبِي زَيْدٍ وَإِنْ كُنْتُ أَعْهَدُهُ ذَا أَرْقَاعٍ وَأَيْدٍ

وکشتی رونده را هر آئنه بتحقیق مییابم بوی ابی زید را اگرچه بودم که دیدم اورا خداوند جال و قوت

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِنْ قَوْلِي وَقَالَ أَنَا هُوَ عَلَى اسْتِحَالَةِ حَالِي وَحَوْلِي فَقُلْتُ

پس دندان سپید کرد بحالیکه قریب خنده بود از گفتن من و گفت من همان برگردیدن حال خودم و قوت خودم پس گفتم

لِأَصْحَابِي هٰذَا الَّذِي لَا يَفْرِي فَرِيَّهُ وَلَا يُبَارَى عَبْقَرِيُّهُ فَخَطَبُوا مِنْهُ

بیاران خود این کسیست که کرده نمیشود کار او و برابری کرده نمیشود کلام گرانمایه او پس خواستند از و

الْوُدَّ وَبَذَلُوا لَهُ الْوُجْدَ فَرَغِبَ عَنِ الْأُلْفَةِ وَلَمْ يَرْغَبْ فِي التُّحْفَةِ

دوستی را و دادند بوی مال را پس روگردانید از دوستی و خواهش نکرد در هدیهٔ ایشان

وَقَالَ أَمَّا بَعْدَ أَنْ سَخِفْتُمْ حَقِّي لِأَجْلِ سَحْقِي وَكَسَفْتُمْ بَالِي لِلْإِخْلَاقِ سِرْبَالِي

وگفت لیکن پس از آنکه تلف گردید حق مرا بسبب جامه کهنهٔ من و متغیر گردید حال مرا بسبب کهنگی پیراهن من

فَمَا أَرَاكُمْ إِلَّا بِالْعَيْنِ السَّخِينَةِ وَلَا لَكُمْ مِنِّي إِلَّا صُحْبَةُ السَّفِينَةِ ثُمَّ أَنْشَدَ

پس نمی بینم شما را مگر بچشم گرم و غضب و نیست برای شما از من مگر یاری کشتی سپس خواند

نظم اِسْمَعْ أُخَيَّ وَصِيَّةً مِنْ نَاصِحٍ ◦ مَا شَابَ مَحْضَ النُّصْحِ مِنْهُ بِغِشِّهِ

بشنو برادر من پند از پند دهنده که نیامیخته است خالص پند از خود بخیر خالص آن

لَا تَعْجَلَنَّ بِقَضِيَّةٍ مَبْتُوتَةٍ ◦ فِي مَدْحِ مَنْ لَمْ تَبْلُهُ أَوْ خَدْشِهِ ◦ وَقِفِ الْقَضِيَّةَ

هر آینه شتاب مکن بحکم یقینی و قطعی در ستایش کسیکه نیازموده آنرا در هجو آن و توقف کن حکم را

فِيهِ حَتَّى تَجْتَلِي ◦ وَصْفَيْهِ فِي حَالَيْ رِضَاهُ وَبَطْشِهِ ◦ وَيَبِينَ خُلَّبُ بَرْقِهِ مِنْ

در آن تا آنکه بینی دو صفت او را در دو حال خوشنودی او و خشم آن و ظاهر شود باران برق او از

صِدْقِهِ ◦ لِلْمُتَشَائِمِينَ وَوَبْلُهُ مِنْ طَشِّهِ ◦ فَهُنَاكَ إِنْ تَرَ مَا يَشِينُ فَوَارِهِ

راست او برای بینندگان و باران بزرگ قطره او از باران ریزه او پس در آنحال اگر ببینی چیزیکه معیوب است پس بپوش آنرا

كرماً وان تمارين فافتشه، ومن استحق الارتقاء فرقه، ومن استحط فحطه

از کرم واگر بشبهه افتی پس جستجو کن او را، وکسیکه سزاوار باشد بلندی رتبه را پس بلند کن او را، وکسیکه سزاوار پستی باشد پس فرود

في حشه، واعلم بأن التبر في عرق الثرى خاف الى ان يستثار بنبشه، وفضيلة

در صحن خانه او، و بدانکه هر آئنه زر خالص در بیخ خاک پنهانست تا آنکه بیرون آورده شود بکندن او، و بزرگی

الدينار يظهر سرها من حكه لا من ملاحة نقشه، ومن الغباوة ان تعظم جاهلا

دینار پیدا میشود راز آن از آن از سودن محک نه از خوبی نقش او، و از نادانیست اینکه بزرگ شناسی نادان را

لصقال ملبسه ورونق رقشه، او ان تهين مهذبا في نفسه لدروس بزته

بسبب تابانی و نرمی لباس او و نکوئی نقش او، یا آنکه خوار داری آراسته باطن را بسبب کهنه شدن پوشاک او

ورثة فرشه، ولكم اخي طمرين هيب لفضله، ومفوف البردين عيب لفحشه

و کهنگی فرش او، و هر آئینه بسیار خداوند دو جامه کهنه است بزرگ شده است بسبب بزرگی خود، و بسیار خداوند زینت دو جامه

واذا الفتى لم يغش عارا لم تكن اسماله الا مراقي عرشه، ما ان يضر

و هرگاه جوان نه اختیار کرد عیب را نباشد جامهای کهنه او مگر نردبانهای منزلت او، نیست که گزند رساند

العضب كون قرابه خلقا ولا البازي حقارة عشه، ثم انه عندما

شمشیر بران را بودن نیام او کهنه، و نه باز را خرد بودن آشیانه او، پس در تنگ کرد اینکه

استوقف الملاح وصعد من السفينة وساح، فندم كل منا على ما فرط في ذاته

استاده خواست کشتی را از ملاح و بلند شد از کشتی و رفت بر زمین، پس پشیمان شد هر یکی از ما بر چیزیکه کوتاهی کرد در ذات ابو زید

واغضى جفنه على قذاته، وتعاهدنا على ان لا نحتقر شخصا لرثاثة بردته وان لا

و پوشانید چشم خود را بر حقیر دانستن او، و با هم پیمان بستیم بر اینکه حقیر نشماریم کسی را از کهنگی چادر او، و عیب

نزدري سيفا مخبوا في غمده

نکنیم شمشیر را بحالیکه نهفته است در نیام خود

المقامة الثالثة والعشرون الشعرية

مقامه بیست و سوم مشهور به شعریه

حكى الحارث بن همام قال نبا بي مألف الوطن في شرخ الزمن لخطب خشيته وخوف غشيته

حکایت کرده است حارث پسر همام گفت موافق نشد بمن جای اجتماع وطن در ابتدای جوانی بسبب کار دشوار که ترسیده شد از او و ترسی که آمده

١٤٨

فارقتُ كأسَ الكرى ونصصتُ ركابَ السُّرى وجُبتُ في سيري وعوراً
پس رنجیتم کاسه خواب را ونیک راندم شتران شب سیر را وبریدم در راهٔ خود زمینهاسے سخت ودشوار را

لم تنلها الخُطا ولا اهتدت اليها القطا حتى وردتُ حِمى الخلافةِ والحرمَ
که نرم کرده بود آنها را گامها وراه نیافته بود بسوی آن مرغ سنگخواره تا آنکه در آمدم مرغزار پادشاهی را وجائی امن

العاصمَ من المخافةِ فسروتُ اِيجاسَ الخوفِ واستشعارَه وتسربلتُ
نگهدارنده از ترس را پس دور کردم در دل گرفتن ترس را و پنهان داشتن اورا و پوشیدم

لباسَ الأمنِ وشعارَه وقصرتُ همّي على لذّةٍ اجتنيها ومُلحةٍ اجتليها فبرزتُ
لباس امن را وجامهٔ اورا وبستم آهنگ خود را بر مزهٔ که بچینم آنرا وچیز شگفت که سے دیدم اورا پس برآمدم

يوماً الى الحريمِ لاروّضَ طرفي واُجيلَ في طرفهِ طرفي فاذا فرسانٌ متتالون
روزی بسوی محلهٔ حریم تا رام کنم اسپ گرامی خود را وجولان دهم در عجائب آن چشم خود را پس ناگاه سواران اند بهم آینده

ورجالٌ متتالون وشيخٌ طويلُ اللسانِ قصيرُ الطيلسانِ قد لبّبَ فتىً جديدَ
وپیادگان فراهم آینده وپیری دراز زبان وکوتاه چادر هر آئینه گریبان گرفت جوانی را که تو بود

الشبابِ خلقَ الجلبابِ فركضتُ في اثرِ النظارةِ حتى وافينا بابَ الامارةِ
جوانی او وکهنه بود چادر او پس دوانیدم اسپ را پی بینندگان تا آنکه رسیدم دروازهٔ خلیفه را

وهناك صاحبُ المعونةِ متربّعاً في دستِه ومروّعاً بسمتِه فقال له الشيخُ
وآنجا حاکمی بود چار زانو نشسته در مکان حکومت خود وترسانندہ بصورت وبزرگی خود پس گفت اورا پیر

اعزّ اللهُ الوالي وجعلَ كعبَه العالي اني كفلتُ هذا الغلامَ فطيماً وربّيتُه
غالب کند خدا حاکم را وگرداند شتالنگ اورا بلند هر آینه من خرج کردم این جوان را بحالیکه از شیر باز گرفته شده بود وپرورش کردم اورا

يتيماً ثم لم آلُه تعليماً فلما مهرَ وبهرَ جرّدَ سيفَ العدوانِ وشهرَه ولم اخله
بحالیکه بے پدر بود پستر تقصیر نکردم اورا در تعلیم وی پس چون استاد وغالب شد کشید شمشیر ستم را وبیرون آورد

يلتوي عليّ ويلتحي حين يرتوي مني ويلتحي فقال له الفتى
وگمان نمیبردم اورا که خواهد پیچید بر من و پی شتم خواهد شد هنگامیکه سیراب خواهد شد از من وفائده خواهد برداشت پس گفت اورا جوان

۱۴۹

عَلامَ عثرتَ منّي حتّى تنشرَ هذا الخِزيَ عنّي فواللهِ ما سترتُ وجهَ

برکدام چیز خبر یافتی از من تا آنکه پراگنده کردی این رسوائی را از من پس قسم بخدا که بنوشیدم من روی

برِّكَ ولا هتكتُ حجابَ سِترِكَ ولا شققتُ عصا أمرِكَ ولا ألغيتُ تلاوةَ

احسان ترا و نه دریدم پرده راز ترا و مخالفت نکردم حکم ترا و باطل نکردم خواندن

شكرِكَ فقالَ لهُ الشيخُ ويلكَ وأيُّ ريبٍ أخزى من ريبِكَ وهل عيبٌ

سپاس ترا پس گفت اورا پیر هلاکی باد ترا و کدام آسیب رسواترست از آسیب تو و آیا هست عیبی

أفحشُ من عيبِكَ وقدِ ادّعيتَ سحري واستلحقتَهُ وانتحلتَ شعري

بدتر از عیب تو حال آنکه دعوی کردی شعر مرا و نسبت کردی بخود آنرا و بر خود بستی شعر مرا

واسترقتَهُ واستراقُ الشعرِ عندَ الشعراءِ أقطعُ من سرقةِ البيضاءِ

و دزدیدی آنرا و دزدیدن شعر نزد شاعران رسواترست از دزدی سیم

والصفراءِ وغيرتُهم على بناتِ الأفكارِ كغيرتِهم على البناتِ الأبكارِ

و زر و رشک ایشان بر دختران اندیشها مثل رشک ایشان بر دختران دوشیزه است

فقالَ الوالي للشيخِ وهل حينَ سرقَ سلخَ أم مسخَ أم نسخَ فقالَ والّذي

پس گفت حاکم با پیر و آیا وقتیکه دزدیدن سخن را گرفت با الفاظ شعر تبدیل کرد یا صورت معنی رفت پس گفت قسم

جعلَ الشعرَ ديوانَ العربِ وترجمانَ الأدبِ ما أحدثَ سوى

گردانید شعر را مرجع عرب و بیان کننده ادب نو پیدا کرده است بجز آنکه در جمیعت

أن بترَ شملَ شرحِهِ وأغارَ على ثلثَي سرحِهِ فقالَ لهُ

بیان آنرا و غارت کرده است در دو ثلث شعر آن پس گفت اورا حاکم

أنشِدْ أبياتَكَ برمّتِها ليتّضحَ ما اختزلَهُ من جملتِها فأنشدَ نظم يا خاطبَ

بخوان بیتهای خود را بتمام آن تا آشکار شود آنچه گرد آورد آنرا از تمام آن پس خواند ای خواهنده

الدنيا الدنيّةِ إنّها شَرَكُ الرّدى وقرارةُ الأكدارِ دارٌ متى ما أضحكت

دنیای کمینه هر آینه او دام هلاکی ست و آرامگاه آبهای تیره است سرائیست که چون خنداند

١٥٠

في يومها . ولكن غدا بعدا لها من دار . فإذا أظل سحابها لم ينقع . منه صدى

در روزی از خود کرا فزداد دوری باد آن خانه را از خانه . و چون نزدیک شود ابر او سیراب نشود از وی تشنه

لجهامه الغرّار غاراتها ما تنقضي وأسيرها . ما يفتدي بجلائل الأخطار . كم مورد

جهت آنکه سحاب باران فریبنده است تاراجهای دنیا بآخر نرسد و قیدی آن دنیا داده نمیشود بابزرگے مالها . بسیار دیدار کننده است

يغرّ ورودها حتى بدا . متمرّدا متجاوز المقدار . قلبت له ظهر المجنّ و

بفریب او تا آنکه ظاهر شد + سرکش گذرنده از اندازه + برگردانید براسے او پشت سپر را و

أولغت . فيه المدى ونزت لأخذ الثار . فأربأ بعمرك أن يمرّ مضيّعا . فيها

درآورد در وی کاردها را برخاست برای گرفتن خون پس برپائی کن بعمر خود از آنکه بگذرد ضائع + در آن

سدى من غير ما استظهار . واقطع علائق حبّها وطلابها . تلق الهدى ورفاهة

مهمل بے یاری گرفتن وقطع کن آویختگی های محبت او و جستن آن + تا ببینی راه راست را و خوش عیشے

الأسرار . وارقب إذا ما سالمت من كيدها . حرب العدى وتوثّب الغدّار .

دلها را وچشم دار چون آشتی کند از فریب جنگ دشمنان را و برجستن بیوفا را

واعلم بأنّ خطوبها تفجا ولو . طال المدى ووفت سرى الأقدار . فقال له الوالي

و بدان بانکه هر آینه کارهای بزرگ او ناگاه میگیرند اگرچه دراز شود پایان آن و تمام شود رفتن اندازه کردهای خدا + پس گفت او را حاکم

ثمّ ماذا صنع هذا فقال أقدم لؤمه في الجزاء على أبيات السداسيّة

پس چه کرد این جوان گفت پیش آمد جهت ناکسے خود در پاداش تعلیم بر اشعار ششی

الأجزاء فحذف منها جزءين ونقص من أوزانها وزنين حتى صار الترزّء

پارها پس دور کرد از آن دو پاره و کم کرد از وزنها دو وزن تا آنکه گردید یک مصیبت

فيها رزيئين فقال له بيّن ما أخذ ومن أين فلذ فقال ادعني سمعك

در آن دو مصیبت پس گفت او را بیان کن چیزی که گرفت و از کجا برید پس گفت بدار بمن گوش خود را

وأخل للتفهّم عنّي ذرعك حتى يتبيّن كيف أصلت عليّ وتقدّر قدر

و تهی کن برای فهمیدن از من دل خود را تا آنکه پیدا شود که چگونه کشید شمشیر بر من و بشناسی اندازه

اجترامه إلى أن تم النشد وأنفاسه تتصعد ‹ نظم › يا خاطب الدنيا الدنية إنها

گناه او را بسوے من باز خواند حالیکه دمهای او بالا میرفت اے خواهندهٔ دنیا سے کینه

شرك الردى ودار متى ما أضحكت ❊ في يومها أبكت غدا ❊ وإذا أظل سحابها ❊

هر آینه او دام هلاکی است ❊ خانه ایست چون خندانند ❊ در روز خود گریاند فردا ❊ چون نزدیک شود ابر او

لم ينتقع منه صدى ❊ غاراتها ما تنقضي ❊ وأسيرها لا يفتدى ❊ كم مزدهي بغرورها

سیراب نمیشود از وی تشنه ❊ تاراجهای او بآخر نمیرسد ❊ و قیدی او خریده نمیشود ❊ بسیار متکبر اند بفریب او

حتى بدا متمردا ❊ قلبت له ظهر المجن ❊ وأولغت فيه المدى ❊ فاربأ بعمرك أن يمر ❊

تا آنکه پیدا شد سرکش ❊ برگردانید برای او پشت سپر ❊ و در آورد در وی کاردها ❊ پس نگاه دار عمر خود از آنکه بگذرد

مضيعا فيها سدى ❊ واقطع علائق حبها ❊ وطلابها تلق الهدى ❊ وارقب إذا

ضایع شونده در آن مهمل ❊ و قطع کن آویختگیهای محبت او را ❊ و جستن او را تا بینی راه راست را ❊ و امیدوار باش چون

ما سالمت ❊ من كيدها حرب العدا ❊ واعلم بأن خطوبها ❊ تفجا ولو طال المدى ❊

آشتی کند ❊ از مکر او جنگ دشمنان را ❊ و بدان که هر آینه کارهای دشوار او ❊ ناگاه در گیرد اگرچه دراز شود پایان

فالتفت الوالي إلى الغلام وقال تبا لك من خريج مارق وتلميذ سارق

پس دید حاکم بسوی جوان و گفت هلاکی باد مر ترا از بیرون رفته از فرمان اوستاد و شاگرد دزدنده

فقال الفتى برئت من الأدب وبنيه ولحقت بمن باء بغيه ويقوض مبانيه ❊

پس گفت جوان بیزار شوم از دانش و خداوندان آن و بپیوندم بکسیکه دشمن میدارد او را و ویران میکند خانهاے او را

إن كانت أبياته نمت إلى علمي قبل أن ألفت نظمي وإنما اتفق توارد الخواطر

اگر باشد که اشعار او بلند شده باشد بسوی دانش من پیش از آنکه جمع کردم شعر خود را و جزین نیست که اتفاق افتاد باهم فرود آمدن اندیشها

كما قد يقع الحافر على الحافر فكأن الوالي جوز صدق زعمه

چنانکه اوفتد بالاے سم گفت راوی ❊ پس گویا که حاکم روا داشت راستے گفت او را

فندم على بادرة ذمه فظل يفكر فيما يكشف له عن الحقائق

پس پشیمان شد بر شتابی نکوهیدن او و آغاز کرد که اندیشه میبود در چیزیکه بکشاید حقیقت او از حقیقت آن

وَيُمَيِّزَ بِهِ الفَائِقَ مِنَ المَائِقِ فَلَمْ يَرَ إِلَّا أَخْذَهُمَا بِالمُنَاضَلَةِ وَقَرْنَهُمَا فِي قَرَنِ

وجدا کند بسبب آن عالم را از جاہل — پس ندید مگر گرفتن ہردو بابرابری کردن و بستن ہردو را در رسن

المُسَاجَلَةِ فَقَالَ لَهُمَا إِنْ أَرَدْتُمَا افْتِضَاحَ العَاطِلِ وَاتِّضَاحَ الحَقِّ مِنَ البَاطِلِ

ہمدیگر فخر و نازش کردن پس گفت ہردو را اگر خواہید شما رسوائی تہی از علم و ہویدا شدن راست از دروغ

فَتَرَسَّلَا فِي النَّظْمِ وَتَنَاوَبَا وَتَجَارَيَا فِي حَلْبَةِ الإِجَازَةِ وَتَجَاذَبَا لِيَهْلِكَ مَنْ

پس در پی ہمدیگر باشید در شعر گفتن و برابری کنید و جولان کنید در میدان تمام کردن مصراع دیگری و باہم رد دیدتا ہلاک شود کسیکه

هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَى مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ فَقَالَا لَهُ بِلِسَانٍ وَاحِدٍ وَ

ہلاک شود از دلیل ظاہر و زنده ماند کسیکه زنده ماند از حجت ظاہر پس گفتند او را بزبان یکے و

جَوَابٍ مُتَوَارِدٍ قَدْ رَضِينَا بِسَبْرِكَ فَمُرْنَا بِأَمْرِكَ فَقَالَ إِنِّي مُولَعٌ مِنْ أَنْوَاعِ

پاسخ پس یکدیگر فرود آینده ہر آینه خوشنود شدیم بآزمودن تو پس بفرما ما را بفرمان خود پس گفت ہر آینه من آزمندم متہاسے

البَلَاغَةِ بِالتَّجْنِيسِ وَأَرَاهُ لَهَا كَالرَّئِيسِ فَانْظِمَا الآنَ عَشَرَةَ أَبْيَاتٍ تُلْحِمَانِهَا

بلاغت بتجنیس و مے بینم او را برائے آن ہمچو مہتر پس نظم کنید اینوقت ده اشعار که بہافید آنرا

بِوَشْيِهِ وَتُرَصِّعَانِهَا بِحِلْيَةٍ وَضَمِّنَاهَا شَرْحَ حَالِي مَعَ إِلْفٍ بَدِيعِ الصِّفَةِ أَلْمَى

بنگار تجنیس و بیارائید آنرا بزیور آن و بنہید در آن بیان حال من با معشوق که نادرست صفت او گندم گون

الشَّفَةِ مَلِيحِ التَّثَنِّي كَثِيرِ التِّيهِ وَالتَّجَنِّي مُغْرًى بِتَنَاسِي العَهْدِ وَإِطَالَةِ الصَّدِّ

لب نکو خرام بسیار تکبر و گناه جستن آزمند بفراموش کردن پیمان و دراز کردن فراق

وَلِخِلَافِ الوَعْدِ وَأَنَا لَهُ كَالعَبْدِ قَالَ فَبَرَزَ الشَّيْخُ مُجَلِّيًا وَتَلَاهُ الفَتَى مُصَلِّيًا

و خلاف کردن وعده و من مر او را ہمچو بنده ام گفت راوی پس بر آمد پیر بحالیکه سبقت کننده بود و پس آمد او را جوان بحالیکه دنبال رو

وَتَجَارَيَا بَيْتًا فَبَيْتًا عَلَى هٰذَا النَّسَقِ إِلَى أَنْ كَمَلَ نَظْمُ الأَبْيَاتِ وَاتَّسَقَ وَهِيَ نَظْمٌ

و باہم رفتند در نظم بیتی پس از بیتی بر این ترتیب تا آنکه تمام شد بہم پیوستن اشعار و فراہم آمد و آن ابیات اینست

وَأَحْوَى حَوَى رِقِّي بِرِقَّةِ ثَغْرِهِ + وَغَادَرَنِي إِلْفَ السُّهَادِ بِغَدْرِهِ + تَصَدَّى لِقَتْلِي

بسیار معشوق گندم لب که گرد کرد بندگی مرا بآبداری کلام خود و گذاشت مرا یار بیداری بسبب بیوفائی خود پیش آمد برای کشتن من

بالصّدود، وإنّي لفي أسره مذ حاد قلبي بأسره، أصدّق منه الزّور خوف

برو گردانيدن حال آنكه تحقيق من بهر آينه در قيد ادام از هنگاميكه جمع كرده است دل مرا تمام آن با وجوديكه من تصديق ميكنم از او دروغ را از سبب ترس

ازوراره، وأرضى استماع الهُجر خشية هجره، وأستعذب التّعذيب منه و

فراق او و خوشنودم شنيدن سخن بيهوده او را بجهت ترس جدا شدن او و شيرين ميدانم عذاب كردن را از وى

كلّما أجدّ عذابي جدّ بي حبّ برّه، تناسى ذمامي والتّناسي مذمّة،

چون نو ميكند عذاب من نو ميشود بمن دوستى نكوئى او فراموش كرد پيمان مرا حال آنكه فراموش كردن بدست

وأحفظ قلبي وهو حافظ سرّه، وأعجب ما فيه التّباهي بعجبه، وأكبره عن

نگاهميدارم دل خود را حال آنكه آن نگهدارنده راز اوست و شگفت ترين انچيزيكه در وست نازش بآن به ازخود پسندى او و بزرگ ميدارم او را از

أن أفوه بكبره، له منّي المدح الّذي طاب نشره، ولي منه طيّ الودّ من بعد

اينكه گويا شوم به پندار او مر او را از من ستايشيست كه خوش است بوى خوش او و مرا از وى پيچيدن دوستيست پس از

نشره، ولو كان عدلاً ما تجنّى وقد جنى، عليّ وغيري يجتني رشف ثغره، ولو

بازگشادن آن و اگر بودى داد گر گناه بستى برمن حال آنكه خود گناه كرده است برمن و حال آنكه غير من چيند مكيدن دندان او را و اگر

لا تثنّيه ثنيت أعنّتي، بدارًا إلى من أجتلي نور بدره، وإنّي على تصريف

نبودى خميدن او ميگردانيدم دوالهاى خود را از دورى آنكه بسوى كسيكه بنگرم فروغ ماه او را و بهر آينه من بر گردانيدن

أمري وأمره، أرى مرّ حلو في انقيادي لأمره، قال فلمّا أنشدها الوالي

حال خود و حال او ميبينم تلخ را شيرين در فرمانبرى خود بفرمان او گفت راوى پس چون خواندند آنرا پيش حاكم

متناسلين بهت لذكائهما، انتعاد لبيهما، وقال أشهد بالله إنّكما فرقدا

بحاليكه پس يكديگر بودند متحير شد بسبب تيزى ذهن هر دو كه برابر بودند و گفت گواهى ميدهم بخدا كه شما هر دو دو ستاره

سماء، وكزندين في وعاء، وإنّ هذا الحيّ يتيقّن ممّا أتاه الله ويستغني

آسمانيد و چون دو چقماق در يك ظرف و بهر آينه اين جوان تحقيق ميكند از چيزيكه داده است او را خدا و بى نياز است

بوجده عمّن سواه، فتب أيّها الشّيخ من اتّهامه، وتب إلى اكرامه

بتوانگرى خود از كسيكه غير او است پس توبه كن اى پير از تهمت كردن او و رجوع كن بسوى بزرگداشت او

١٥٤

فَقَالَ الشَّيْخُ هَيْهَاتَ أَنْ تُرَاجِعَهُ مِقَتِي أَوْ تَعَلَّقَ بِهِ ثِقَتِي وَقَدْ بَلَوْتُ كُفْرَانَهُ

پس گفت پیر دوراست اینکه بگردد بسویش محبت من یا درآویزد باو اعتماد من بحالیکه آزمودم ناسپاسی او

لِلصَّنِيعِ وَمُنِيتُ مِنْهُ بِالْعُقُوقِ الشَّنِيعِ فَاعْتَرَضَهُ الْفَتَى وَقَالَ يَا هَذَا إِنَّ اللَّجَاجَ

مر احسان را و مبتلا کرده شدم ازو بنافرمانی نکوهیده　پس پیش آمد او را جوان　و گفت ای فلان بتحقیق ستیزه

شُؤْمٌ وَالْحَنَقَ لُؤْمٌ وَتَحْقِيقَ الظِّنَّةِ إِثْمٌ وَإِعْنَاتَ الْبَرِيءِ ظُلْمٌ وَهَبْنِي اقْتَرَفْتُ

بدست و خشم کمینگی ست و باور کردن تهمت گناه است و در رنج انداختن بیگناه ستم ست و پندار مرا که کسب کردم

جَرِيرَةً أَوِ اجْتَرَحْتُ كَبِيرَةً أَمَا تَذْكُرُهُ مَا أَنْشَدْتَنِي لِنَفْسِكَ فِي إِبَّانِ أُنْسِكَ

گناه خورد را یا حاصل کردم گناه بزرگ آیا یاد نداری وقتیکه خواندی پیش من اشعار که از تو بود در زمان محبت تو بمن

نظم سَامِحْ أَخَاكَ إِذَا خَلَطْ ۔ مِنْهُ الْإِصَابَةَ بِالْغَلَطْ ۔ وَتَجَافَ عَنْ تَعْنِيفِهِ

فرو گذاشت کن برادر خود را چون درآمیزد ۔ از خود نکو گفتن را بخطا کردن ۔ و دور شو از سرزنش او

إِنْ زَاغَ يَوْمًا أَوْ قَسَطْ ۔ وَاحْفَظْ صَنِيعَكَ عِنْدَهُ ۔ شَكَرَ الصَّنِيعَةَ أَمْ غَمَطْ

اگر سرباز زند از اطاعت روزی یا بیداد کند ۔ و نگهدار احسان خود را نزد او　سپاس کند احسان را یا ناسپاسی کند

وَأَطِعْهُ إِنْ عَاصَى وَهُنْ ۔ إِنْ عَزَّ وَادْنُ إِذَا شَحَطْ ۔ وَاقْنَ الْوَفَاءَ وَلَوْ أَخَلْ

و اطاعت کن او را اگر نافرمانی کند و نرم گرد اگر درشتی شود و نزدیک شو اگر دور شود از تو ۔ و برخود لازم گیر بجا آوردن وعده را اگرچه خلل رساند

بِمَا اشْتَرَطْتَ وَمَا شَرَطْ ۔ وَاعْلَمْ بِأَنَّكَ إِنْ طَلَبْتَ مُهَذَّبًا رُمْتَ الشَّطَطْ

بآنچه شرط کردی و آنچه او شرط کرد ۔ و بدان بتحقیق تو اگر بجوئی پاک کرده شده را از عیب جستی در گذشتن را از اندازه

مَنْ ذَا الَّذِي مَا سَاءَ قَطْ ۔ وَمَنْ لَهُ الْحُسْنَى فَقَطْ ۔ أَوَمَا تَرَى الْمَحْبُوبَ وَالْمَكْرُوهَ

کیست آنکس که کار بد نکرده کاهے و کیست آنکه مر او را کارهای نیک ست فقط ۔ آیا نمی بینی خوش و ناخوش

لُزَّا فِي نَمَطْ ۔ كَالشَّوْكِ يَبْدُو فِي الْغُصُونِ مَعَ الْجَنِيِّ الْمُلْتَقَطْ ۔ وَلَذَاذَةُ الْعُمُرِ

پیچیده شدند در طریق واحد مثل خار که پیدا میشود در شاخها ۔ با میوهٔ تازه برچیده　و لذت زندگی

الطَّوِيلِ يَشُوبُهَا نَغَصُ الشَّمَطْ ۔ وَلَوِ انْتَقَدْتَ بَنِي الزَّمَانِ وَجَدْتَ

دراز ۔ آمیخته میشود او را ناخوش پیری　و اگر سره کنی پسران روزگار را　بیابے

أكثرهم سقط قال فجعل الشيخ ينضنض نضنضة الصِّلّ ويحملق حملقة

بیشتر از ایشان بدی، گفت راوی پس آغاز کرد پیر که می جنبانید زبانش را مانند زبان جنبانیدن مار و گرد... می نگریست

البازي المطلّ ثم قال والذي زيّن السماء بالشهب وأنزل الماء من السحب

باز جهنده و صید پس گفت سوگند به کسیکه آرایش داد آسمان را بستارگان روشن و فرود آورد آب از ابرها

ما رُغْتُ عن الاصطلاح إلّا لِأتوقّى الافتضاح فإنّ هذا الفتى اعتاد أنّ

نیست گریختن من از آشتی کردن مگر برای نگه داشتن از رسوائی چرا که بتحقیق این جوان عادت گرفته است اینکه بر خود گیرم

أمُونه وأراعي شؤونه وقد كان الدهر سحّ فلم أكن أشحّ فأمّا الآن فالوقت

مشقت او را و نگه دارم و نیکو کنم احوال او را و هر آینه بود روزگار که میریخت بر من پس نبودم که بخیلی کنم پس لیکن اینک پس هنگام

عبوس وحشو العيش بوس حتّى أنّ بنيّ هذه عارة وبيتي لا تنوّر به فارة

ترش روست و میان زندگی سختی است تا آنکه هر آینه جامهٔ من این عاریتی است و خانهٔ من نزدیک نمیشود بوی موشی

قال فرقّ لِمقالهما قلب الوالي وداوى لهما من غِيَر الليالي وصبا

گفت راوی پس نرم شد از گفتار هر دو دل حاکم و نرم گردید برای هر دو از جهت متغیر شدن روزگار

إلى اختصاصهما بالإسعاف تأمّر النظارة بالانصراف قال الراوي

و گرائید بسوی خاص کردن هر دو بروا کردن حاجت و حکم کرد بینندگان این حال را بر گشتن گفت روایت کننده

وكنت متشوّقا إلى امرئ الشيخ لعلّي أعلم علّة إذا عاينت وسمه ولم يكن

و بودم پیوسته بیننده بسوی روی پیر کاش من دریابم دانستن او را چون ببینم نشان او را و نبود

الزحام يسفر عنه ولا يفرج لي فأدنو منه فلمّا تقوّضت الشفوف و

انبوهی مردم که کشاده او و نمی کشاد برای من تا نزدیک شوم از او پس چون پراگنده شده صفهای مردم و

اجفل الوقوف توسّمته فإذا هو أبو زيد والفتى فتاه فعرفت حينئذ

نو درفتند ایستادگان دریافتم او را پس ناگاه او ابوزید است و جوان پسر او است پس شناختم آنگاه

مغزاه فيما أتاه فكدت أنقضّ عليه لأستعرف إليه فزجرني

مراد او را در آنچه آمد آن را و نزدیک بودم که بیفتم بر او تا شناسانم خود را بسوی او پس منع کرد مرا

بِإيماضِ طَرْفِهِ وَاسْتَوْقَفَنِي بِإيماءِ كَفِّهِ فَلَزِمْتُ مَوْقِفِي وَأَخَّرْتُ مُنْصَرَفِي

باشارهٔ پنهانی چشم خود و باز داشت مرا باشارت دست خود پس لازم گرفتم جای خود را و درنگ کردم برگشتن خود را

فَقالَ الْوالي ما مُرادُكَ وَلِأَيِّ سَبَبٍ مُقامُكَ فَابْتَدَرَهُ الشَّيْخُ وَقالَ إنَّهُ

پس گفت حاکم چیست مطلب تو و بکدام سبب است ایستادن تو پس اشتافت بسوی او پیر و گفت هر آینه او

أَنيسي وَصاحِبُ مَلْبوسي فَتَبَسَّمَ حينَئِذٍ بِتَأْنيسي وَرَخَّصَ في جُلوسي ثُمَّ

دوست و همدم منست و خداوند جامهٔ عاریتی من پس تبسم کرد آنگاه با انس گرفتن من و رخصت داد در نشستن من باز

أَفاضَ عَلَيْهِما خِلْعَتَيْنِ وَوَصَلَهُما بِنِصابٍ مِنَ الْعَيْنِ وَاسْتَعْهَدَهُما

ریخت بر هر دو دو خلعت و داد هر دو را بمقدار معین از زر و پیمان گرفت از هر دو

أَنْ يَتَعاشَرا بِالْمَعْروفِ إلى إظْلالِ الْيَوْمِ الْمَخوفِ فَنَهَضا مِنْ نادِيهِ

اینکه باهم زندگی کنند با احسان و محبت تا نزدیک شدن روز مرگ پس برخاستند هر دو از مجلس او

مُشْبِلَيْنِ بِشُكْرِ أيادِيهِ وَتَبِعْتُهُما لا عَرِفَ مَثْواهُما وَأَتَزَوَّدَ مِنْ نَجْواهُما

بحالیکه بلند کننده آوازه بودند بسپاس نعمتهای او و پس رفتم هر دو را تا بشناسم جای باش هر دو و توشه گیرم از راز آن هر دو

فَلَمّا أَجَزْنا حِمَى الْوالي وَأَفْضَيْنا إلى الْفَضاءِ الْخالي أَدْرَكَني أَحَدُ جَلاوِزَتِهِ

پس چون قطع کردیم مکان خالص حاکم را و رسیدیم بسوی میدان تهی دریافت مرا یکی از پیادگان او

مُهيباً بي إلى حَوْزَتِهِ فَقُلْتُ لِأَبي زَيْدٍ ما أَظُنُّهُ اسْتَحْضَرَني إلّا لِيَسْتَخْبِرَني

بحالیکه خواننده بود مرا طرف ناحیهٔ او پس گفتم ابی زید را گمان نمی برم او را که خواست حضور مرا مگر برای اینکه خبر پرسد از من

فَماذا أَقولُ وَفي أَيِّ وادٍ مَعَهُ أَجولُ فَقالَ بَيِّنْ لَهُ غَباوَةَ قَلْبِهِ وَتَلَعابي

پس چه جواب گویم و در کدام میدان با او جولان کنم پس گفت بیان کن او را نادانی دل او و بازی کردن من

بِلُبِّهِ لِيَعْلَمَ أَنَّ ريحَهُ لاقَتْ إعْصاراً وَجَدْوَلَهُ صادَفَ تَيّاراً فَقُلْتُ

با خرد او تا بداند که تحقیق باد او چپیده گرد باد را و جوی خرد او دریافت دریا را پس گفتم

أَخافُ أَنْ يَتَّقِدَ غَضَبُهُ فَيَلْفَحَكَ لَهَبُهُ أَوْ يَسْتَشْريَ طَيْشُهُ فَيَسْريَ

می ترسم اینکه افروخته شود خشم او پس بسوزاند ترا شعلهٔ او یا از حد گذرد سبکی خرد او پس سرایت کند

١٥٧

إِلَيكَ بطشه فَقَالَ إِنِّي أَرحَلُ الآنَ إِلَى الرُّهَا وَأَنَّى يَلتَقِي سُهَيلٌ وَالسُّهَا

بسوی تو خشم او پس گفت من کوچ میکنم این وقت بسوی ملک رہا و کجا جمع مے شود سہیل و سہا

فَلَمَّا حَضَرتُ الوَالِيَ وَقَد خَلَا مَجلِسُهُ وَانجَلَى تَعَبُّسُهُ أَخَذَ يَصِفُ أَبَا زَيدٍ

پس چون حاضر شدم نزد حاکم حالیکه تہی بود مجلس او و دور شد ترشروئی او آغاز کرد می ستود ابا زید را

وَفَضلَهُ وَيَذُمُّ الدَّهرَ الخَؤُونَ لَهُ ثُمَّ قَالَ أَنشَدتُكَ اللهَ أَلَستَ الَّذِي

و کمال او را و مذمت میکرد زمانه را که خیانت کننده برای اوست باز گفت سوگند میدهم ترا بخدا آیا نیستی کسیکه

أَعَارَهُ الدَّستَ فَقُلتُ وَالَّذِي أَجلَسَكَ هٰذَا الدَّستَ مَا أَنَا بِصَاحِبِ

بعاریت داد او را لباس پس گفتم قسم بخدا آنکه نشاند ترا بدین مسند نیستم من خداوند

ذٰلِكَ الدَّستِ بَل أَنتَ الَّذِي تَمَّ عَلَيهِ الدَّستُ فَازوَرَّت مُقلَتَاهُ وَاحمَرَّت

این جامه بلکه تو کسے ہستی که تمام شد برو مکر و حیله پس کج گشت ہر دو چشم او و سرخ شد

وَجنَتَاهُ وَقَالَ وَاللهِ مَا أَعجَزَنِي قَطُّ فَضحُ مُرِيبٍ وَلَا تَكشِيفُ مَعِيبٍ

ہر دو رخسار او و گفت قسم بخدا که وا مانده نکرد مرا گاہی رسوا کردن در شک انداز نده و نه آشکار کردن عیب دیده

وَلٰكِن مَا سَمِعتُ بِأَنَّ شَيخًا دَلَّسَ بَعدَ مَا تَطَلَّسَ وَتَقَلَّسَ فَبِهٰذَا تَمَّ لَهُ أَن لَبَّسَ

و لیکن نشنیدم باینکه ہر آینه پیر مکر نمود پس از آنکه طیلسان و کلاه پوشید پس باین سبب تمام شد او را اینکه فریب داد

فَقَالَ وَمَا كُنيَةُ ذٰلِكَ الغَرِيدِ فَقُلتُ يُكنَى بِأَبِي زَيدٍ فَقَالَ إِنَّهُ يَأبَى كَيدَهُ

پس گفت و چیست کنیت آن یوزنه پس گفتم کنیت کرده شد او بابو زید گفت ہر آینه او بابی کید کنیت کرده شود

لَأَبَقَ مِنهُ بِأَبِي زَيدٍ أَفَتَدرِي أَينَ سَكَعَ ذَاكَ اللُّكَعُ فَقُلتُ أَشفَقَ مِنكَ

لائق تر است از آنکه بابی زید کنیت کرده شود آیا میدانی کجا رفت آن لئیم پس گفتم ترسید از تو سبب

لِتَعَدِّي طَورِهِ فَظَعَنَ عَن بَغدَادَ مِن فَورِهِ فَقَالَ لَا قَرَّبَ اللهُ لَهُ نَوًى وَلَا كَلَأَهُ

در گذشتن حد و اندازه خود را پس رفت از بغداد ہمین ساعت پس گفت نزدیک نگرداند خدا مراد او را دوری و نگاه دارد او را

أَينَ ثَوَى فَمَا أُولِيتُ أَشَدَّ مِن نُكرِهِ وَلَا ذُقتُ أَمَرَّ مِن مَكرِهِ وَلَولَا

ہر کجا که قیام کند پس هیچ نکشیدم سخت تر از زیرکی او و نچشیدم تلخ تر از فریب او و اگر نبود

حُرمةَ أدَبِه، ولا وَغَلتُ في طَلَبِ الحِلْيِ أنْ يقعَ في يَدي، فأَوقَعَ بي ما لي لا كُرهاً أن تَشِيعَ

بزرگی علم او تحقیق مبالغه میکردم　در جستن او تا آنکه می افتاد　پس ہلاک کرده میشد بدانستیکه من ہر آئینه کرده دارم اینکه آشکارا

فَعْلَتُهُ بِمَدِينَةِ السَّلامِ، فأفتضِحَ بينَ الأنامِ، وتُحْبَطَ مَكانَتي عِندَ الإمامِ

کار بداد　در بغداد　پس رسوا شوم میان خلق　و ناچیز گردد　پایگاه من نزد خلیفه

وأَصِيرَ ضُحْكَةً للخاصِّ والعامِّ، فعاهِدْني على أنْ لا تَفُوهُ

و شوم آنکه خنده بردی خاص و عام　پس پیمان کن با من بر اینکه　سخن نگوئے

بِما اعتَمَدَ ما دُمتُ حِلّاً بهذا البَلَدِ، قالَ الحارِثُ بنُ هَمّامٍ

بچیزیکه قصد کرد ابو زید تا زمانیکه تو مقیم هستی درین شهر گفت　حارث　پسر ہمام

فعاهَدْتُهُ مُعاهَدَةَ مَنْ لا يَتأوَّلُ، ووَفَيتُ لهُ كما وَفَى السَّمَوْأَلُ

پس پیمان کردم او را بچو پیمان کردن کسیکه نگرداند کلام را و وفا کردم مرا درا چنانکه نمود شموال

المقامة الرابعة والعشرون القَطِيعِيّة حَكَى الحارِثُ

مقامه　بیست　و چهارم　مشهور　بقطیعیه　حکایت کرد حارث

بنُ هَمّامٍ قالَ: عاشَرْتُ بقَطِيعَةِ الرَّبيعِ في إبّانِ الرَّبيعِ فِتْيَةً وُجوهُهُمْ أبْلَجُ

پسر ہمام　گفت باہم آمیزش و زندگانی کردم در قطیعه ربیع　در ہنگام فصل بہار با جوانانیکه رو ہای ایشان روشنتر بود

مِنْ أنوارِهِ، وأخلاقُهُمْ أبهَجُ مِنْ أزهارِهِ، وألفاظُهُمْ أرَقُّ مِنْ نَسيمِ أسحارِهِ

از شگوفہای او و خوہائے ایشان خوبتر بود از شگوفہائے او و سخنہائے ایشان نرم تر بود از　باد سحرہائے او

فاجتَلَيْتُ مِنهُمْ ما يُزري على الرَّبيعِ الزّاهِرِ، ويُغني عنْ رَنّاتِ

پس دیدم　از ایشان آنچه عیب میگرفت بر فصل بہار خندان و شگوفه و بے نیاز میکرد از آوازہائے

المَزاهِرِ، وكُنّا تَقاسَمْنا على حِفْظِ الوِدادِ، وحَظْرِ الاستِبدادِ

سازہائے عود و بودیم که ہم سوگند بودیم بر نگہداشتن دوستی و حرام کردن یگانه بودن در کارے

وأنْ لا يَنفَرِدَ أحَدُنا باللَّذاذِ، ولا يَستأثِرَ ولَوْ بِرَذاذٍ، فأجمَعْنا في يَومٍ

و اینکه یگانه نشود یکی از ما بلذت گرفتن و اختیار نکند اگرچه چیز اندک باشد پس اتفاق کردیم در روز که پلید شده بود

١٥٩

دجنه فغما حسنه وحكم بالاصطباح قزحه على ان نلتهي بالخروج الى بعض

ابر او افزدن بود خوبی او و فرمان داد بشراب خوردن ابرهای سفید او برینکه بازی کنیم با بیرون آمدن بسوی پاره

المروج لنسرح النواظر في النواضر ونصقل الخواطر بشيم المواطر فبرزنا

از مرغزارها تا بچرانیم چشمان را در سبزه زارها و صاف کنیم ذهنها را بدیدن ابرهای بارنده پس بیرون آمدیم

ونحن كالشهور عدة وكندماني جذيمة مودة الى حديقة اخذت

درحالیکه با مثل ماهها بودیم از روی شمار و همچو همنشین جذیمه از روی دوستی بسوی باغیکه گرفته بود

زخرفها وازينت وتنوعت ازاهيرها وتلونت ومعنا الكميت

آرایش خود را و آراسته بود و گوناگون بود شگوفهای آن و رنگارنگ بود و با ما شراب

الشموس والسقاة الشموس والشادي الذي يطرب السامع ويلهيه ويبري

تند و تیز بود و ساقیان مثل آفتابهای و سراینده که بطرب و شادی آرد شنونده را و ببازی آرد او را و ضیافت کند

كل سمع ما يشتهيه فلما اطمان بنا الجلوس ودارت علينا الكؤوس

هر گوش را آنچه خواهش نماید پس چون آرمید با نشستن و گردیدند بر ما پیالهای شراب

وغل علينا ذو طمرين فتجهمناه تجهم الغيد الشيب ووجدنا صفو

در آمد بر ما دلیری که بود جامه کهنه بود پس ناپسند داشتیم او را همچو ناپسند داشتن زنان خوب مردان پیر را و یافتم صفای

يومنا قد شيب الا انه سلم تسليم اولي الفهم وجلس يفض لطائم النثر

روز خود را که آمیخته شده بود بتیرگی مگر بدرآینه او سلام گفت همچو سلام گفتن خداوندان فهم و نشست بحالیکه می شکست طبلهای کلام غیر منظوم

والنظم ونحن ننزوي من انبساطه ونتبرى لطي بساطه الى ان غنى

و منظوم را و ما یکسو میشدیم از گستاخی او و پیش می آمدیم برای پیچیدن گستردنی او تا آنکه سرائید

شادينا المغرب ومغردنا المطرب نظم لام سعاد لا تصلين حبلي

سرود گوینده ما که غریب آرنده سرود بود و آواز کننده ما که طرب آرنده بود تا که ای سعاد بیوندی عهد وصال مرا

وكانا وبي لي مما الاقي ✦ صبرت عليك حتى عيل صبري ✦ و

و رحم نکنی از آنچه می بینم در فراق ✦ شکیبائی نمودم بر فراق تو تا آنکه مغلوب شد شکیب من و

وَكَادَتْ تَبْلُغُ الرُّوحُ التَّرَاقِي . وَهَا أَنَا قَدْ عَزَمْتُ عَلَى انْتِصَافٍ . أُسَاقِي

قریب ست برسد جان بدو استخوان کج بر سینه + وآگاه باش که من هر آینه آهنگ کردم بر طلب داد + بنوشانم

فِيهِ خِلِّي مَا يُسَاقِي . فَإِنْ وَصْلًا أَلَذُّ بِهِ فَوَصْلٌ . وَإِنْ صَرْمًا فَصَرْمٌ

دران دوست خود را انچه می نوشاند پس اگر از وصل باشد لذت یابم از و پس وصال ست + واگر فراق باشد پس فراق ست

كَالطَّلَاقِ . قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَاسْتَفْهَمْنَا الْعَابِثَ بِالْمَثَانِي لِمَ نَصَبَ

همچو طلاق + گفت حارث پسر همام پرسیدیم بازی کننده را با بربط چرا نصب خواند

الْوَصْلَ الْأَوَّلَ وَرَفَعَ الثَّانِي فَأَقْسَمَ بِتُرْبَةِ أَبَوَيْهِ لَقَدْ نَطَقَ بِمَا اخْتَارَهُ سِيبَوَيْهِ

وصل اول را و رفع خواند دوم را پس سوگند خورد بخاک مادر و پدر خود هر آینه گویا شد بچیزی که اختیار کرد آنرا سیبویه

فَتَشَعَّبَتْ حِينَئِذٍ آرَاءُ الْجَمْعِ فِي تَجْوِيزِ النَّصْبِ وَالرَّفْعِ فَقَالَتْ فِرْقَةٌ

پس متفرق شد آنگاه فکرهای گروه مردم در جائز داشتن نصب و رفع پس گفت پاره

رَفْعُهُمَا الصَّوَابُ وَقَالَتْ طَائِفَةٌ لَا يَجُوزُ فِيهِمَا إِلَّا الْانْتِصَابُ وَاسْتَبْهَمَ

رفع هر دو نیکوست و گفت گروهی جائز نیست در هر دو مگر نصب خواندن و بند شد

عَلَى آخَرِينَ الْجَوَابُ وَاسْتَعَرَ بَيْنَهُمُ الْاصْطِخَابُ وَذَلِكَ الشَّيْخُ الْوَاغِلُ

بر دیگران پاسخ و افروخته شد میان آن جماعت فغان کردن واین پیر در آینده ظاهر میکرد

يُبْدِي ابْتِسَامَ ذِي مَعْرِفَةٍ وَإِنْ لَمْ يَفُهْ بِبِنْتِ شَفَةٍ حَتَّى إِذَا سَكَنَتِ الزَّمَاجِرُ وَصَمَتَ

تبسم خداوند شناسائی اگر نگفته بود سخنی تا آنکه چون آرام گرفت آوازها وخاموش شد

الْمَزْجُورُ وَالزَّاجِرُ قَالَ يَا قَوْمِ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ وَأُمَيِّزُ صَحِيحَ الْقَوْلِ مِنْ عَلِيلِهِ

مغلوب و غالب گفت شیخ ای گروه من بیاگاهم شما را بتفسیر آن و جدا میکنم راست قول را از ضعیف آن

إِنَّهُ لَيَجُوزُ رَفْعُ الْوَصْلَيْنِ وَنَصْبُهُمَا وَالْمُغَايَرَةُ فِي الْإِعْرَابِ بَيْنَهُمَا وَذَلِكَ

هر آینه شان اینست که بتحقیق جائز باشد رفع هر دو وصل و نصب هر دو جائز ست اختلاف در اعراب میانه هر دو و این کلام

بِحَسَبِ اخْتِلَافِ الْإِضْمَارِ وَتَقْدِيرِ الْمَحْذُوفِ فِي هَذَا الْمِضْمَارِ قَالَ فَفَرَطَ

تجویزات موافق اختلاف پوشیده آوردن عامل ست و مقدر کردن محذوف درین کلام ست گفت راوی پس سبقت کرد

مِنَ الجَمَاعَةِ إِفْرَاطِي فِي مُمَارَاتِهِ وَانْخِرَاطِي فِي مُبَارَاتِهِ فَقَالَ أَمَا إِذْ دَعَوْتُمْ نَزَالِ

در گروه تجاوز از حد در ستیزه او و درآمدن در برابر معارضه او پس گفت شیخ لیکن چون خواندید مرا که فرود آ

وَتَلَبَّبْتُمْ لِلنِّضَالِ فَمَا كَلِمَةٌ هِيَ إِنْ شِئْتُمْ حَرْفٌ مَحْبُوبٌ أَوِ اسْمٌ لِمَا

برای جنگ و آماده شدید برای با هم تیر انداختن پس چیست کلمه که آن اگر خواهید حرف نیست دوست داشته شده یا نام است برای چیزیکه

فِيهِ حَرْفٌ حَلُوبٌ وَأَيُّ اسْمٍ يَتَرَدَّدُ بَيْنَ فَرْدٍ حَازِمٍ وَجَمْعٍ مُلَازِمٍ وَأَيَّةُ هَاءٍ

درو ناقه شیردار است و کدام نام میگردد میان واحد فراهم آرنده و جمع پیوسته یکجا باشد و کدام هاء است

إِذَا الْتَحَقَتْ أَمَاطَتِ الثِّقَلَ وَأَطْلَقَتِ المُعْتَقَلَ وَأَيْنَ تَدْخُلُ السِّينُ

که چون پیوند دور کند گرانی را و رها کند بسته شده را و کجا داخل میشود سین

فَتَعْزِلُ العَامِلَ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُجَامِلَ وَمَا مَنْصُوبٌ أَبَدًا عَلَى الظَّرْفِ

پس معزول میکند عامل را بی آنکه نیکوئی کند و چیست منصوب همواره بر ظرف

لَا يَخْفِضُهُ سِوَى حَرْفٍ وَأَيُّ مُضَافٍ أَخَلَّ مِنْ عُرَى الإِضَافَةِ بِعُرْوَةٍ

جر نمیکند او را بجز حرف و کدام مضاف که محتاج باشد از اسباب اضافت یک سبب

وَاخْتَلَفَ حُكْمُهُ بَيْنَ مَسَاءٍ وَغُدْوَةٍ وَمَا العَامِلُ الَّذِي يَتَّصِلُ آخِرُهُ بِأَوَّلِهِ

و مختلف باشد حکم او میان مساء و غدوه و چیست عاملیکه پیوسته باشد پسین او با پیشین او

وَيَعْمَلُ مَعْكُوسُهُ مِثْلَ عَمَلِهِ وَأَيُّ عَامِلٍ نَائِبُهُ أَرْحَبُ مِنْهُ ذَرْعًا وَأَعْظَمُ مَكْرًا

و عمل کند واژگون او مانند عمل او و کدام عامل است که نائب او فراخ ترست از او از روی ... و بزرگترست از روی فریب

وَأَكْثَرُ لِلّٰهِ تَعَالَى ذِكْرًا وَفِي أَيِّ مَوْطِنٍ يَلْبَسُ الذُّكْرَانُ بَرَاقِعَ النِّسْوَانِ

و بیشترست برای خدای بزرگ از روی یاد و در کدام جا میپوشند مردان برقعهای زنان را

وَتَبْرُزُ رَبَّاتُ الحِجَالِ بِعَمَائِمِ الرِّجَالِ وَأَيْنَ يَجِبُ حِفْظُ المَرَاتِبِ عَلَى المَضْرُوبِ

و بیرون آیند خداوندان خانهای عروسی به دستارهای مردان و کجا واجب است نگه داشتن مرتبها بر مفعول

وَالضَّارِبِ وَمَا اسْمٌ لَا يُفْهَمُ إِلَّا بِاسْتِضَافَةِ كَلِمَتَيْنِ أَوِ الاقْتِصَارِ مِنْهُ عَلَى

و فاعل و کدام اسم است که فهمیده نشود مگر باضافت گرفتن دو کلمه یا کم کردن از او بر

حَرْفَيْنِ وَفِي وَضْعِهِ الأَوَّلِ لِالْتِزَامٍ وَفِي الثَّانِي إِلْزَامٌ وَأَيُّ وَصْفٍ إِذَا أُرْدِفَ

دو حرف و در وضع پیش او لازم گرفتن است و در دومین لازم کردن و کدامی صفت است که چون پس کرده شود

بِالنُّونِ نَقَصَ صَاحِبُهُ فِي العُيُونِ وَقُوِّمَ بِالدُّونِ وَخَرَجَ مِنَ الزَّبُونِ وَتَعَرَّضَ

با نون کم شود صاحب ان اسم در چشمها و قیمت کرده شود باندک و حقیر و ظاهر شود نادان و پیش آید

لِلْهُونِ فَهٰذِهِ اثْنَتَا عَشْرَةَ مَسْئَلَةً وَفْقَ عَدَدِكُمْ وَزِنَةَ لَدَدِكُمْ وَلَوْ زِدْتُمْ لَزِدْنَا

خواری را پس این دوازده سوال اند موافق شمار شما و مقدار خصومت شما اگر افزون شوید بخصومت زیاده شوم

وَإِنْ عُدْتُمْ عُدْنَا (قَالَ المُخْبِرُ بِهٰذِهِ الحِكَايَةِ) فَوَرَدَ عَلَيْنَا مِنْ أَحَاجِيهِ

در سوال و اگر باز گردید باز گردیم گفت خبر دهنده باین نقل پس فرود آمد بر ما از چیستانهاے او

اللَّاتِي هَالَتْ لَمَّا انْهَالَتْ مَا حَارَتْ لَهُ الأَلْبَابُ وَحَالَتْ فَلَمَّا أَعْجَزَنَا العَوْمُ

که ترسانید چون ریخته شد انچه سرگشته شد بدان عقلها و برگردید پس چون عاجز کرد ما را اشنا کردن

فِي بَحْرِهِ وَاسْتَسْلَمَتْ تَمَائِمُنَا لِسِحْرِهِ عَدَلْنَا مِنِ اسْتِثْقَالِ الرُّؤْيَةِ لَهُ إِلَى

در دریاے او و گردن نهادند تعویذهاے ما مر جادوی او را برگشتیم از گران داشتن دیدار او بسوے

اسْتِنْزَالِ الرِّوَايَةِ عَنْهُ وَمِنْ بَغْيِ التَّبَرُّمِ بِهِ إِلَى ابْتِغَاءِ التَّعَلُّمِ مِنْهُ فَقَالَ وَالَّذِي

طلب کردن و آموختن روایت از و نرمی و از ستم تنگ آمدن با و بسوی خواهش آموختن از و پس گفت سوگند بخدا ایکه

نَزَّلَ النَّحْوَ فِي الكَلَامِ مَنْزِلَةَ المِلْحِ فِي الطَّعَامِ وَحَجَبَ مَطَالِعَهُ عَنْ بَصَائِرِ الطَّغَامِ

فرود آورد علم نحو را در کلام مانند نمک در خوردنی و پوشانید روهای او را از بینائیهاے فرومایگان

لَا أَنَلْتُكُمْ مَرَامًا وَلَا شَفَيْتُ لَكُمْ غَرَامًا أَوْ تُخَوِّلَنِي كُلُّ يَدٍ وَيَخْتَصَّنِي كُلٌّ مِنْكُمْ بِيَدٍ

نمیدهم شما را مراد و شفا نمیدهم شما را از شیفتگی تا آنکه ببخشد مرا هر دستی و خاص کند مرا هر یک شخص از شما بنعمت

فَلَمْ يَبْقَ فِي الجَمَاعَةِ إِلَّا مَنْ نَحَنَ لِحُكْمِهِ وَنَبَذَ إِلَيْهِ خَبِيئَةَ كُمِّهِ فَلَمَّا حَصَلَ

پس باقی نماند در جماعت مگر کسیکه گردید مر حکم او را و انداخت بسوی او پنهانی آستین خود پس چون

تَحْتَ وِكَائِهِ أَضْرَمَ شُعْلَةَ ذَكَائِهِ وَكَشَفَ حِينَئِذٍ مِنْ أَسْرَارِ الغَازِهِ

حاصل کرد او را در زیر سر بند خود افروخت تیزی ذهن خود و کشاد انگاه از رازهای چیستانهاے خود

١٦٣

ويدلّ اتّساع اعجازه ما جلا به صدأ الأذهان وجلّى مطلعه بنور البرهان فهمنا

و از نو بادهای علم جز کردن خود چه چیز که دور کرد آب زنگ ذهن ها را و روشن کرد جای بر آمدن خود بفروغ دلیل پس سرگشته شدیم

حين فهمنا وعجبنا إذ أجبنا وندمنا على ما ندمنا فأخذنا نعتذر إليه

به هنگامی که فهمیدیم و در شگفت افتادیم وقتیکه جواب داده شدیم و خجل شدیم بر چیزیکه سبقت کردیم پس آغاز کردیم که عذر آوردیم بسوی او

اعتذار الأكياس ونعرض عليه اصطباح الكأس فقال ما ربّ لأحقاده

همچو عذر آوردن زیرکان و می پیش کردیم برو نوشیدن پیاله را پس گفت حاجت ست نه مهربانی

ومشرب لم يبق له عندي حلاوة فأطلنا مراودته وقالينا معاودته

و جای آشامیدن باقی نماند مرا و را نزد من شیرینی پس دراز کردیم درخواستن او را و پیاپی خواستیم بازگشتن او را

فشمخ بأنفه صلفا ونأى بجانبه أنفا وأنشد نظم نهاني الشيب عمّا فيه أفراحي

پس سر بلند داشت بینی خود را از لاف و دور کرد کرانه روی خود را از ننگ داشتن و خواند بازداشت مرا پیری از آنچه در آن شادیهای من است

فكيف أجمع بين الراح والراح + وهل يجوز اصطباحي من معتّقة + وقد أنار

پس چگونه فراهم آرم میانه می و کف دست + و آیا روا باشد صبوحی من از شراب + حال آنکه روشن کرد

مشيب الرأس إصباحي + آليت لا خامرتني الخمر ما علقت + روحي بجسمي و

پیری سر بامداد مرا + سوگند خوردم نیامیزد مرا شراب تا زمانیکه آویخته است جان من با جسم من و

ألفاظي بإفصاحي + ولا اكتست لي بكاسات السلاف يد + ولا أجلت قداحي

کلام من با بیان کردن و نه پوشد مرا بجامهای شراب دستی و نه برگردانم تیرهای قمار خود را

بين أقداحي + ولا صرفت إلى صرف مشعشعة + همّي ولا ارتحت مرتاحا

میانه کاسهای شراب و نگردانم بسوی بی آب آمیخته آهنگ خود و نه روم شادان

إلى راح + ولا تطلّعت عن مثوى إليه أبدا + شملي ولا اخترت ندمانا

بسوی شراب و نه جمع آورم برشراب همواره پریشانی خود را و نه گزینم همنشین

سوى الصاحي + محا المشيب مراحي حين خطّ على + رأسي فأبغض به من

بجز هشیار • نابود کرد پیری خرمی مرا هنگامیکه نوشت بر + سر من پس چه دشمن ست

كَاتِبٍ مَاحٍ + وَلَاحٍ يَلْحِي عَلَى جَرْيِ الْعِنَانِ اِلَى + مَلْهًى فَسُحْقًا لَهُ مِنْ لَائِحٍ لَاحٍ

نویسنده ناپدید کننده سرود + و پیدا آمده جائیکه نکوهش میکند بر کشیدن سر عنان را بسوی + لهو جای پس هلاکی باو مراد را از پدید آینده ملامت کنـ

وَلَوْ لَهَوْتُ وَفَوْدِي شَائِبٌ لَخَبَا + بَيْنَ الْمَصَابِيحِ مِنْ غَسَّانَ مِصْبَاحِي + قَوْمٌ

و اگر بازی کنم بجائیکه جانب سر من سفید شده هر آینه فرو میرد + در میان چراغان از قبیلهٔ غسان چراغ من + مردمانی هستند

سَجَايَاهُمْ تَوْقِيرُ ضَيْفِهِمْ + وَالشَّيْبُ ضَيْفٌ لَهُ التَّوْقِيرُ يَا صَاحِ + ثُمَّ اِنَّهُ

که خوهای ایشان بزرگداشتن مهمان خود است + و پیری مهمانی ست که مراو راست بزرگداشتن ای یار من + باز هر آئینه او

انْسَابَ انْسِيَابَ الْاَيْمِ وَاَجْفَلَ اِجْفَالَ الْغَيْمِ فَعَلِمْتُ اَنَّهُ سِرَاجُ سَرُوجٍ

رفت همچو رفتن مار وزودی کرد همچو زودی کردن ابر پس دانستم هر آئینه او چراغ سروج ست

وَبَدْرُ الْاَدَبِ الَّذِي يَجْتَابُ الْبُرُوجَ وَكَانَ قُصَارَانَا التَّحَرُّقُ لِبُعْدِهِ

و ماه کامل علمی که قطع میکند برجها را و بود نهایت کار ما سوختن از دوری او

وَالتَّفَرُّقُ مِنْ بَعْدِهِ تَفْسِيرُ مَا اَوْدَعَتْ هٰذِهِ الْمَقَامَةُ مِنَ النُّكَتِ

و پراگنده شدن از پس او بیان چیزی که سپرده شد این مقامه از باریکیها ی

الْعَرَبِيَّةِ وَالْاَحَاجِي النَّحْوِيَّةِ اَمَّا صَدْرُ الْبَيْتِ الْاَخِيرِ مِنَ الْاُغْنِيَّةِ

عربیه و چیستانهای نحویه لیکن آغاز شعر پسین از سرود

الَّذِي هُوَ فَاِنْ وَصَلَا الْذُّ بِهِ فَوَصْلٌ) فَاِنَّهُ نَظِيرُ قَوْلِهِمُ الْمَرْءُ مَجْزِيٌّ

که آن این مصراع است فان وصل الذ به فوصل پس هر آینه آن مانند قول ایشانست مرد پاداش داده می شود

بِعَمَلِهِ اِنْ خَيْرًا فَخَيْرٌ وَاِنْ شَرًّا فَشَرٌّ وَهٰذِهِ الْمَسْئَلَةُ اَوْدَعَهَا سِيبَوَيْهِ كِتَابَهُ

بکار خود اگر نیک باشد نیک ست و اگر بد باشد پس بد ست و این مسئله سپرده است آنرا سیبویه بکتاب خود

وَجَوَّزَ فِيهَا اَرْبَعَةَ اَوْجُهٍ مِنَ الْاِعْرَابِ اَحَدُهَا وَهُوَ اَجْوَدُهَا اَنْ تَنْصِبَ

در وا داشته است در آن چهار صورت از اعراب یکی از آن و آن بهترین هر چهار ست اینکه نصب دهی

خَيْرًا الْاَوَّلَ وَتَرْفَعَ الثَّانِيَ وَيَكُونُ تَقْدِيرُهُ اِنْ كَانَ عَمَلُهُ خَيْرًا فَجَزَاؤُهُ

خیر اول را و رفع دهی خیر دوم را و باشد تقدیر آن قول اگر باشد کار او نیکو پس پاداش او

خيرٌ وإن كان عمله شرًّا فجزاؤه شرٌّ فتنصب الأوّل على أنّه خبر كان وترفع

میکوست واگر باشد کار او بد پس پاداش او بدست پس نصب دہی اول را برانیکہ ہر آینہ او خبر کانست ورفع دہی

الثاني على أنّه خبر مبتدأ محذوف وقد حذفت في هذا الوجه كان و

دوم را برانیکہ ہر آئینہ او خبر مبتدای محذوفست وتحقیق حذف میکنی درین صورت لفظ کان و

اسمها لدلالة حرف الشرط الذي هو إن على تقديرهما وحذفت أيضًا

اسم او را سبب دلالت حرف شرط کہ وان باشد بر تقدیر ہر دو حذف میکنی نیز

المبتدأ لدلالة الفاء التي هي جواب الشرط عليه لأنّه كثيرًا ما يقع بعدها

مبتدا را بجہت دلالت فائیکہ آن جواب شرطست بر وی چراکہ آن مبتدا بیشتر واقع می شود بعد آن

والوجه الثاني أن تنصبهما جميعًا ويكون تقدير الكلام إن كان عمله خيرًا

و وجہ دوم انیکہ نصب دہی ہر دو را ہمہ و باشد تقدیر کلام چنین اگر باشد کار او نیک

فهو يجزى خيرًا وإن كان عمله شرًّا فهو يجزى شرًّا فتنصب الثاني انتصاب

پس او پاداش دادہ شود نیک واگر باشد کار او بد پس او پاداش دادہ شود بد پس نصب دہی دوم را ہمچو نصب دادن

المفعول به والوجه الثالث أن ترفعهما جميعًا ويكون تقدير الكلام إن كان

مفعول بہ و وجہ سوم انیکہ رفع دہی ہر دو را ہمہ و باشد تقدیر کلام چنین اگر باشد

في عمله خير فجزاؤه خير فيرتفع خيرٌ الأوّل على أنّه اسم كان ويرتفع خيرٌ

در کار او نکوئی پس پاداش او نیکست پس مرفوع بود خیر اول برانیکہ ہر آینہ او اسم کانست و مرفوع بود خیر

الثاني على ما تبيّن في شرح الوجه الأوّل وقد يجوز أن يرتفع خيرٌ الأوّل

دوم بر چیزیکہ ظاہر شد در بیان وجہ اول وگاہ روا باشد انیکہ مرفوع باشد خیر اول

على أنّه فاعل كان ويجعل كان المقدّرة ههنا هي التامّة التي تأتي

برانیکہ ہر آئینہ او فاعل کان باشد و گردانیدہ شود کان تقدیر آوردہ درینجا آن تامہ کہ مے آید

بمعنى حدث ووقع فلا تحتاج إلى خبر كقوله تعالى وإن كان

در معنی لفظ حدث و وقع پس حاجت نباشد بسوی خبر مثل قول اللہ تعالی واگر ظاہر شود

ذُو عُسْرَةٍ وَيَكُونُ تَقْدِيرُ الْكَلَامِ إِنْ كَانَ خَيْرٌ فَجَزَاؤُهُ خَيْرٌ أَيْ إِنْ وَقَعَ خَيْرٌ

خداوند تنگی و باشد تقدیر سخن اگر ظاهر گردد نیک پس پاداشش او نیک ست ای اگر واقع شود نیک

وَالْوَجْهُ الرَّابِعُ وَهُوَ أَضْعَفُهَا أَنْ تَرْفَعَ الْأَوَّلَ عَلَى مَا تَقَدَّمَ شَرْحُهُ فِي

و وجه چهارم و آن سست ترین آنهاست اینکه رفع دهی اول را برو جهیکه گذشت بیان او در

الْوَجْهِ الثَّالِثِ وَتَنْصِبَ الثَّانِيَ عَلَى مَا تَبَيَّنَ ذِكْرُهُ فِي الْوَجْهِ الثَّانِي وَيَكُونُ

وجه سوم و نصب دهی دوم را بر طریقیکه ظاهر شد بیان او در وجه دوم و باشد

التَّقْدِيرُ إِنْ كَانَ فِي عَمَلِهِ خَيْرٌ فَهُوَ يُجْزَى خَيْرًا وَعَلَى حَسَبِ هٰذَا التَّفْسِيرِ

تقدیر اگر باشد در کار او نیکی پس او پاداشش داده شود از نیکی و بر طبق این تفسیر

وَالْمُقَدَّرَاتِ الْمَحْذُوفَاتِ فِيهِ يَجْرِي إِعْرَابُ الْبَيْتِ الَّذِي غُنِّيَ بِهِ وَمِمَّا يَنْتَظِمُ

و تقدیر کردهای که حذف کرده شد در وی جاری شود اعراب شعریکه سرائیده می شد بآن و کلامیکه کشیده می شود

فِي سِلْكِ هٰذَا قَوْلُهُمُ الْمَرْءُ مَقْتُولٌ بِمَا قَتَلَ بِهِ إِنْ سَيْفًا فَسَيْفٌ وَإِنْ خِنْجَرًا

در رشتهٔ این سخن ایشان ست کشته می شود مرد بچیزیکه کشته است بآن اگر شمشیر پس شمشیر ست و اگر خنجر

فَخِنْجَرٌ وَأَمَّا الْكَلِمَةُ الَّتِي هِيَ حَرْفٌ مَحْبُوبٌ أَوِ اسْمٌ لِمَا فِيهِ حَرْفٌ حَلُوبٌ

پس خنجر ست ولیکن کلمهٔ که آن حرف دوست داشته شده است یا اسم ست برای چیزیکه درو ناقهٔ شیردار ست

فَهِيَ نَعَمْ إِذَا أَرَدْتَ بِهَا تَصْدِيقَ الْأَخْبَارِ أَوِ الْعِدَةَ عِنْدَ السُّؤَالِ فَهِيَ

پس آن نعم ست چون بخواهی بآن باور کردن خبر یا وعده هنگام که پرسیدن پس آن

حَرْفٌ فَإِنْ عَنَيْتَ بِهَا الْإِبِلَ فَهِيَ اسْمٌ وَالنَّعَمُ يُذَكَّرُ وَيُؤَنَّثُ وَهِيَ تُطْلَقُ

حرف ست و اگر اراده کنی بآن شتران پس آن اسم ست و نعم مذکر و مونث باشد و آن اطلاق کرده می شود

عَلَى الْإِبِلِ وَعَلَى كُلِّ مَاشِيَةٍ فِيهَا إِبِلٌ وَفِي الْإِبِلِ الْحَرْفُ وَهِيَ النَّاقَةُ الضَّامِرَةُ

بر شتران و بر هر رونده که درآن شتران ست و در شتران حرف ست و آن شتر ماده باریک اندام ست

سُمِّيَتْ حَرْفًا تَشْبِيهًا بِحَرْفِ السَّيْفِ وَقِيلَ إِنَّهَا الضَّخْمَةُ تَشْبِيهًا لَهَا بِحَرْفِ الْجَبَلِ

نام نهاده شد بحرف سبب مشابهت دادن با تیزی شمشیر و گفته شده است که آن فربه را گویند سبب مشابهت دادنش ببالاترین مقام از کوه

١٦٧

وَاَمَّا الاِسْمُ المُتَرْجَحُ بَيْنَ فَرْدٍ حَازِمٍ وَجَمْعٍ مُلَائِمٍ فَهُوَ سَرَاوِيلُ فَقَالَ

ولیکن اسم گردنده میانه واحد استوار کننده وجمع که برنگردد پس آن سراویل ست گفت

بَعْضُهُمْ هُوَ وَاحِدٌ وَجَمْعُهُ سَرَاوِيلَاتٌ فَهُوَ عَلَى هٰذَا القَوْلِ فَرْدٌ وَقَدْ

پارهٔ از ایشان که آن واحد است وجمع او سراویلات ست پس او برین سخن مفرد ست وتحقیق

كَنَى عَنْ خَتْمِهِ الخَصْرَ بِاَنَّهُ حَازِمٌ وَقَالَ اٰخَرُوْنَ هُوَ جَمْعٌ وَوَاحِدُهُ سِرْوَالٌ مِثْلُ

کنایت کرد از جمع آوردن او میان را بانیکه هر آینه او استوار کننده است وگفتند دیگران آنست جمع وواحد او سروال مانند

شَمَائِلَ وَشِمْلَالٍ فَهُوَ عَلَى هٰذَا القَوْلِ جَمْعٌ وَمَعْنَى قَوْلِنَا مُلَائِمٌ اَىْ لَا يَنْصَرِفُ

شمائیل و شملال پس او برین قول جمع ست ومعنی سخن ما که ملازم ست انیکه ای منصرف نباشد

فَاِنَّهُ لَمْ يَنْصَرِفْ هٰذَا النَّوْعُ فِى الجَمْعِ وَهُوَ كُلُّ جَمْعٍ ثَالِثُهُ اَلِفٌ بَعْدَهَا حَرْفٌ

وجز این نیست که منصرف نشد این قسم در جمع و آن هر جمع که سوم حرف او الف باشد که پس ازان حرف

مُشَدَّدَةٌ اَوْ حَرْفَانِ اَوْ ثَلٰثَةٌ اَوْسَطُهَا سَاكِنَةٌ لِثِقَلِهِ وَتَفَرُّدِهِ دُوْنَ غَيْرِهِ مِنَ

تشدید کرده بود یا دو حرف یا سه حرف که میانه او ساکن باشد از گرانی آن دیگانه بودن او نه سوای او از

الجُمُوْعِ بِاَنْ لَا نَظِيْرَ لَهُ فِى الاَسْمَاءِ الاٰحَادِ وَقَدْ كَنَى فِى هٰذِهِ الاُحْجِيَّةِ عَمَّا

جمعها بانیکه هر آینه نیست مانند او در اسمهای آحاد وتحقیق کنایت کرده درین چیستان از

لَا يَنْصَرِفُ بِالمُلَازِمِ وَاَمَّا الهَاءُ الَّتِى اِذَا الْتَحَقَتْ اَمَاطَتِ الثِّقَلَ وَاَطْلَقَتِ

انچه منصرف نباشد بلازم ولیکن بانیکه چون پیونده دور کند گرانی وبرهاند

المُعْتَقَلَ فَهِىَ الهَاءُ اللَّاحِقَةُ بِالجَمْعِ المُقَدَّمِ ذِكْرُهُ كَقَوْلِكَ صَيَارِفَةٌ وَصَيَاقِلَةٌ

بسته را پس آن هائی است لاحق شونده بجمعیکه پیش شد ذکر او مثل قول تو صیارفة وصیاقلة

فَيَنْصَرِفُ هٰذَا الجَمْعُ عِنْدَ الْتِحَاقِ الهَاءِ بِهِ لِاَنَّهَا قَدْ اَصَارَتْهُ اِلَى اَمْثَالِ الاٰحَادِ

پس منصرف شود این جمع هنگام پیوستن ها بادی چه هر آینه آن بتحقیق گردانید او را بسوے مانند آحاد

نَحْوُ رَفَاهِيَةٍ وَكَرَاهِيَةٍ فَخَفَّ بِهٰذَا السَّبَبِ وَصُرِفَ لِهٰذِهِ العِلَّةِ وَقَدْ كَنَى

مثل رفاهیة وکراهیة پس سبک باشد باین سبب ومنصرف شد باین باعث وتحقیق کنایت کرد

فِي هٰذِهِ الْأُحْجِيَّةِ عَمَّا لَا يَنْصَرِفُ بِالْمُنْتَقِلِ كَمَا كَنَّى فِي الَّتِي قَبْلَهَا عَمَّا لَا يَنْصَرِفُ
درین چیستان از انکه منصرف نیاشد یا بسته شده چنانکه کنایت کرد در چیستانیکه پیش ازنیست از اسمیکه منصرف نباشد

بِالْمُلَازِمِ وَأَمَّا السِّينُ الَّتِي تَعْزِلُ الْعَامِلَ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُجَامِلَ فَهِيَ إِذَا دَخَلَتْ
با لفظ ملازم ولیکن سینیکه بیکار کند عامل را بے آنکه نکوئی کند پس او چون در آید

عَلَى الْفِعْلِ الْمُسْتَقْبَلِ وَفَصَلَتْ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَنِ الَّتِي كَانَتْ قَبْلَ دُخُولِهَا
بر فعل مستقبل و جدائی کند میانه او و میانه لفظ ان که بود پیش از در آمدن او

مِنْ أَدَوَاتِ النَّصْبِ فَيَرْتَفِعُ حِينَئِذٍ الْفِعْلُ وَيَنْتَقِلُ أَنْ عَنْ كَوْنِهَا النَّاصِبَةِ
از حرفهای نصب کننده پس مرفوع شود انگاه فعل و منتقل شود لفظ ان از بودن خود نصب کننده

لِلْفِعْلِ إِلَى أَنْ تَصِيرَ الْمُخَفَّفَةَ مِنَ الثَّقِيلَةِ وَذٰلِكَ كَقَوْلِهِ تَعَالَى عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ
مرفعل را تا آنکه گردد ان مخففه از مثقله و آن مثل قول خدای بزرگست دانست هرآینه قریب ست اینکه باشد

مِنْكُمْ مَرْضٰى تَقْدِيرُهُ عَلِمَ أَنَّهُ سَيَكُونُ وَأَمَّا الْمَنْصُوبُ عَلَى الظَّرْفِ الَّذِي
از شما بیمار تقدیر او دانست اینکه هرآینه شان اینست که قریب باشد ولیکن منصوب بر ظرف که

لَا يَخْفِضُهُ سِوَى حَرْفٍ فَهُوَ عِنْدَ إِذْ لَا يَجُرُّهُ غَيْرُ مِنْ خَاصَّةً فَأَمَّا قَوْلُ الْعَامَّةِ
جر ندهد او را بجز حرف پس او لفظ عندست چراکه جر ندهد او را بجز لفظ من خاصة پس لیکن قول مردم عام

ذَهَبْتُ إِلٰى عِنْدِهٖ فَإِنَّهٗ لَحْنٌ وَأَمَّا الْمُضَافُ الَّذِي أَخَلَّ مِنْ عُرَى الْإِضَافَةِ
ذهبت الی عنده پس بتحقیق آن خطاست ولیکن مضافیکه محتاج باشد از اسباب اضافت

بِعُرْوَةٍ وَاخْتَلَفَ حُكْمُهٗ بَيْنَ مَسَاءٍ وَغُدْوَةٍ فَهُوَ لَدُنْ وَلَدُنْ مِنَ الْأَسْمَاءِ
بیک سبب و جدا باشد حکم او میانه لفظ مسا و غدوة پس آن لفظ لدن ست و لدن از اسمهای

الْمُلَازِمَةِ لِلْإِضَافَةِ وَكُلُّ مَا يَأْتِي بَعْدَهَا مَجْرُورٌ بِهَا إِلَّا غُدْوَةً
لازم گیرنده اضافت ست و هرچه می آید پس ازان مجرور باشد بان مگر غدوة

فَإِنَّ الْعَرَبَ نَصَبَتْهَا بِلَدُنْ لِكَثْرَةِ اسْتِعْمَالِهِمْ إِيَّاهَا فِي الْكَلَامِ
چراکه بتحقیق عرب نصب دهند او را بلدن بسبب افزونی استعمال شان او را در سخن

٣٩

ثُمَّ تُنَوِّنُهَا اَيْضًا لِيَتَبَيَّنَ بِذٰلِكَ اَنَّهَا مَنْصُوبَةٌ لَا اَنَّهَا مِنْ نَوْعِ الْمَجْرُوْرَاتِ الَّتِي
باز تنوین دهند او را نیز تا ظاهر شود بآن که هر آئینه او منصوب ست نه آنکه هر آئینه او از قسم مجرورات ست که

لَا يَنْصَرِفُ وَعِنْدَ بَعْضِ النَّحْوِيِّيْنَ اَنَّ لَدُنْ بِمَعْنَى عِنْدَ وَالصَّحِيْحُ اَنَّ بَيْنَهُمَا فَرْقًا لَطِيْفًا
منصرف نشود و نزد بعضے نحویان بتحقیق لدن در معنی عند ست و صحیح آنست که هر آئینه میانه هر دو فرق نازک ست

وَهُوَ اَنَّ عِنْدَ يَشْتَمِلُ مَعْنَاهَا عَلٰى مَا هُوَ فِي مِلْكِكَ وَمَكِنَتِكَ مِمَّا دَنَا مِنْكَ اَوْ بَعُدَ
و آن اینکه بتحقیق لفظ عند شامل باشد معنی آن بر چیزیکه آن در ملک تست و قدرت تست از چیزیکه نزدیک تست یا

عَنْكَ وَلَدُنْ يَخْتَصُّ مَعْنَاهَا بِمَا حَضَرَكَ وَقَرُبَ مِنْكَ وَاَمَّا الْعَامِلُ الَّذِي يَتَّصِلُ
از تو و لفظ لدن خاص ست مفهوم آن با چیزیکه موجود ست پیش تو و نزدیک ست از تو و لیکن عاملی که پیوسته باشد

اٰخِرُهُ بِاَوَّلِهِ وَيَعْمَلُ مَعْكُوْسُهُ مِثْلَ عَمَلِهِ فَهُوَ يَا وَمَعْكُوْسُهَا اَيْ وَكِلْتَاهُمَا حَرْفُ النِّدَاءِ
آخر او با اول او و عمل کند واژگون او همچو عمل او پس او لفظ یا ست و واژگون آن ای و آن هر دو حرف ندا هستند

وَعَمَلُهُمَا فِي الْاِسْمِ الْمُنَادٰى سِيَّانِ وَاِنْ كَانَتْ يَا اَجْوَلَ فِي الْكَلَامِ
و عمل هر دو در اسم منادی برابر ست و اگر چه باشد یا گردنده در سخن

وَاَكْثَرَ فِي الْاِسْتِعْمَالِ وَقَدِ اخْتَارَ بَعْضُهُمْ اَنْ يُنَادٰى بِاَيِ الْقَرِيْبِ فَقَطْ
و بیشتر در استعمال و بتحقیق اختیار کردند بعضے از ایشان اینکه ندا کرده شود بلفظ اے نزدیک را فقط

كَالْهَمْزَةِ وَاَمَّا الْعَامِلُ الَّذِي نَائِبُهُ اَرْحَبُ مِنْهُ وَكْرًا وَاَعْظَمُ مَكْرًا وَاَكْثَرُ
مثل همزه و لیکن عاملیکه نائب او فراخترست از وی از روی آشیانه و بزرگترست از روی فریب و بیشترست

لِلّٰهِ تَعَالٰى ذِكْرًا فَهُوَ بَاءُ الْقَسَمِ وَهٰذِهِ الْبَاءُ هِيَ اَصْلُ حُرُوْفِ الْقَسَمِ بِدَلَالَةِ
مر خدای بزرگ را از روی یاد پس آن بای سوگند ست و این با آن اصل حروف قسم ست بسبب دلالت

اسْتِعْمَالِهَا مَعَ ظُهُوْرِ فِعْلِ الْقَسَمِ كَقَوْلِكَ اُقْسِمُ بِاللّٰهِ وَلِدُخُوْلِهَا اَيْضًا
استعمال او با هویدا بودن فعل قسم مثل قول تو قسم میخورم بخدا و بسبب در آمدن او نیز

عَلَى الْمُضْمَرِ كَقَوْلِكَ بِكَ لَاَفْعَلَنَّ ثُمَّ قَدْ اُبْدِلَتِ الْوَاوُ مِنْهَا فِي الْقَسَمِ
بر اسم مضمر همچو قول تو سوگند میخورم بتو که هر آئینه خواهم کرد پس هر آئینه بدل می آید واو ازو در سوگند

لِأَنَّهُمَا جَمِيعًا مِنْ حُرُوفِ الشَّفَةِ ثُمَّ لِتَنَاسُبِ مَعْنَاهُمَا وَلِأَنَّ الْوَاوَ تُفِيدُ

چراکه هر دو همه از حرفهای لب اند باز سبب هم گر مناسب بودن معنی هر دو دانان تحقیق واو فائده دهد

الْجَمْعَ وَالْبَاءُ تُفِيدُ الْإِلْصَاقَ وَالْمَعْنَيَانِ مُتَقَارِبَانِ ثُمَّ صَارَتِ الْوَاوُ الَّتِي

معنی جمع را و با فائده دهد معنی چسپید را و هر دو معنی باهم نزدیک اند باز گردید واو سے کہ

هِيَ بَدَلٌ مِنَ الْبَاءِ أَدْوَرَ فِي الْكَلَامِ وَأَعْلَقَ بِالْأَقْسَامِ فَلِهٰذَا الْغَزَا بِأَنَّهَا أَكْثَرُ

آن بدل ست از با گردنده تر در کلام وآویخته تر با سوگند پس ازین سبب چیستان گفت با نکه هر آینه بیشتر ست

لِلّٰهِ تَعَالٰى ذِكْرًا ثُمَّ إِنَّ الْوَاوَ أَكْثَرُ مِنَ الْبَاءِ مَوْطِنًا لِأَنَّ الْبَاءَ لَا تَدْخُلُ إِلَّا عَلَى

مر خدای بزرگ را از روی ذکر باز تحقیق واو بیشتر ست از با از روی جا چرا که بتحقیق با در نیاید مگر بر

الْاِسْمِ وَلَا تَعْمَلُ غَيْرَ الْجَرِّ وَالْوَاوُ تَدْخُلُ عَلَى الْاِسْمِ وَالْفِعْلِ وَالْحَرْفِ وَتَجُرُّ تَارَةً

اسم و عمل نکند بجز جر و واو در آید بر اسم و فعل و حرف وجر دهد یا رے

بِالْقَسَمِ وَتَارَةً بِإِضْمَارِ رُبَّ وَتَنْتَظِمُ أَيْضًا مَعَ نَوَاصِبِ الْفِعْلِ وَأَدَوَاتِ

بقسم و یاری برهان آوردن رب و در کشیده می شود نیز با نصب کننده ہاے فعل و حرف ہاے

الْعَطْفِ فَلِهٰذَا وَصَفَهَا بِرُحْبِ الْوَكْرِ وَعِظَمِ الْمَكَرِّ وَأَمَّا الْمَوْطِنُ الَّذِي يَلْبَسُ

عطف پس ازین جهت صفت کرد اورا با کشادگی خانه و بزرگی فریب ولیکن جاے که پو شد

فِيهِ الذُّكْرَانُ بَرَاقِعَ النِّسْوَانِ وَتَبْرُزُ فِيهِ رَبَّاتُ الْحِجَالِ بِعَمَائِمِ الرِّجَالِ فَهُوَ

دران مردان برقعهای زنان و بیرون آیند در او خداوندان خانهای عروس با دستارہای مردان پس آن

أَوَّلُ مَرَاتِبِ الْعَدَدِ الْمُضَافِ وَذٰلِكَ مَا بَيْنَ الثَّلٰثَةِ إِلَى الْعَشَرَةِ فَإِنَّهُ يَكُونُ

اول از مراتب عدد مضاف ست وآن میانه سه تا ده چرا که بتحقیق او باشد

مَعَ الْمُذَكَّرِ بِالْهَاءِ وَمَعَ الْمُؤَنَّثِ بِحَذْفِهَا وَذٰلِكَ كَقَوْلِهِ تَعَالٰى سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ

با مذکر با ہا و مع مونث بحذف آن وآن مثل فرموده خدای بزرگ است فرمانبردار کرد اورا بر ایشان هفت

لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا وَالْهَاءُ فِي غَيْرِ هٰذَا الْمَوْطِنِ مِنْ خَصَائِصِ التَّأْنِيثِ

شبها و هشت روزها در سپے یکدیگر و ہا در غیر این جا از خصائص تانیث ست

كقولك قائمٌ وقائمةٌ وعالمٌ وعالمةٌ فقد رأيت كيف انعكس في هذا

مانند قول تو قائم و قائمه وعالم وعالمه پس هر آینه دیدی چگونه واژگون شد درین

الموضع المذكّر والمؤنّث حتّى انقلب كلٌّ منهما في ضدّ قالبه وبرز في بزّة

جاے مذکر و مونث تا آنکه منقلب شد هر یک از هر دو در ضد قالب خود و بیرون آمد در جامۂ

صاحبه وامّا الموضع الّذي يجب فيه حفظ المراتب على المضروب والضّارب

یار خود ولیکن جاے که واجب ست درو نگهداشتن مراتب بر زده شده و زننده

فهو حيث يشتبه الفاعل بالمفعول لتعذّر ظهور علامة الاعراب فيهما

پس آن بجا یکه مشتبه شود فاعل با مفعول بسبب دشواری ظهور نشان اعراب در هر دو

او في احدهما وذلك اذا كانا مقصورين مثل موسى وعيسى او كانا من

یا در یکے از هر دو و آن وقتیکه باشند دو اسم مقصور مثل موسی و عیسے یا باشند از

اسماء الاشارة نحو ذا وذلك وهذا فيجب لازالة اللّبس اقرار كلٍّ منهما

اسماء اشارت مانند ذا و ذلک و هذا پس واجب ست برای دور کردن التباس آرام دادن هر یک

في رتبته ليعرف الفاعل منهما بتقدّمه والمفعول بتأخّره وامّا

از هر دو در رتبه خود تا شناخته شود فاعل از هر دو بسبب پیش آمدن خود و مفعول بسبب پس آمدن خود و لیکن

الاسم الّذي لا يفهم الّا باستضافة كلمتين اليه او الاقتصار منه على

اسمے که فهمیده نشود مگر با ضافت گرفتن دو کلمه یا کم کردن ازو بر

حرفين فهو مهما وفيها قولان احدهما انّها مركّبة من ما الّتي

دو حرف پس آن مهما باشد و دران دو قول ست یکی از هر دو اینکه هر آینه او مرکب ست از ما که

بمعنى الكفّ ومن ما والقول الثّاني وهو الصّحيح انّ الاصل فيها

بمعنے الکف ست و از ما و قول دوم و آن صحیح ست تحقیق اصل در ان

ما فزيدت عليها ما اخرى كما تزاد على ان فصار لفظها ما ما فثقل

لفظ ما ست پس افزوده شد بر وے ما دیگر چنانکه افزوده میشود بر ان پس گردید لفظ او ماما پس گران شد

عليهم تولّي كلمتين بلفظٍ واحدٍ فأبدلوا من الألف الأولى هاءً فصارت

مهما ومهما من أدوات الشرط والجزاء ومتى لفظت بها لم يتمّ الكلام ولا عقل

المعنى إلّا بإيراد كلمتين بعدها كقولك مهما تفعل أفعل ويكون حينئذٍ ملتزمًا

للفعل وإن اقتصرت منها على حرفين وهما مه التي بمعنى اكفف فهم

المعنى وكنت ملزمًا من خاطبته أن يكفّ وأمّا الوصف الذي إذا ردف

بالنون نقص صاحبه في العيون وقوّم بالدون وخرج من الزبون وتعرّض

للهون فهو ضيفٌ إذا ألحقته النون استحال إلى ضيفنٍ وهو الذي يتبع الضيف

ويتنزّل في النقد منزلة الزيف

المقامة الخامسة والعشرون

الكرجية حدّث الحارث بن همّام قال شتوت بالكرج لدينٍ

اقتضيه وأربٍ أقضيه فبلوت من شتائها الكالح وصرّها التالح

ما عرّفني جهد البلاء وعكفني على الاصطلاء فلم أكن أزايل

وجاري ولا مستوقد نادى الا لضرورة ادفع اليها او اقامة جماعة احافظ

از خانه خود وجای افروختن آتش بود داگر برای ضرورتی مضطر میشدم بسوی او یا بر پا داشتن نماز جماعت که همیشگی داشتم

عليها فاضطررت في يوم جوّه مزمهرّ ودجنه مكفهرّ الى ان برزت من كناني

بر آن پس بیچاره شدم در روزیکه باد او سخت سرد بود و ابر او تو بر تو بود بسوی آنکه بیرون آمدم از مکان خود

لمهمّ عناني فاذا شيخ عاري الجلدة بادي الجردة قد اعتمّ بريطة

برای کار سخت که نازل شد بر من پس ناگاه پیر برهنه پوست آشکار برهنگی تحقیق بر سر بسته بود چادر یک لخت

واستثفر بفويطة وحوله جمع كثيف الحواشي وهو ينشد ولا يحاشي

و میان پای گرفته بود از جامهٔ گنده و گرد اگرد او مردمان انبوه سطبر کرانها و او میخواند و نمی ترسید

نظم يا قوم لا ينبئكم عن فقري + اصدق من عريي اوان القرّ + فاعتبروا بما بدا

ای گروه من نیاگاه کند شمارا از فقر من راست تر از برهنگی من هنگام سرما پس قیاس کنید بچیزیکه ظاهر شد

من ضرّي + باطن حالي وخفيّ امري + وحاذروا انقلاب سلم الدهر + فانني كنت

از گزند من بسبب پوشیده حال مرا و پنهان کار مرا و بترسید از برگشتگی آشتی زمانه بدرستیکه من بودم

نبيه القدر + اوي الى وفر وحدّ يفري + تفيد صفري وتبيد سمري

بزرگ مرتبه رجوع میکردم بسوی مال بسیار و سلاح تیز که میبرید بهره میداد دینارهای من و هلاک میکرد نیزهای من

وتشتكي كومي غداة اقري + فجرّد الدهر سيوف الغدر + وشنّ غارات

و شکایت میکرد ناقهای فربه من بامداد که مهمانی میکردم پس برکشید زمانه شمشیرهای بیوفائی و ریخت بر من تاراجهای

الرزايا الغبر + ولم يزل يسحتني ويبري + حتى عفت داري وغاض

مصیبتهای سخت و همیشه بود که از بیخ میکند مرا و می برید مرا تا آنکه نابدید شد خانه من و خشک شد

درّي + وبار سعري في الورى وشعري + وصرت نضو فاقة وعسر

شیر من و کاسد گردید بازار من در خلق و شعر من و شدم لاغر از درویشی و تنگی

عاري المطا مجرّدا من قشري + كانني المغزل في التعرّي + لا دفء لي

برهنه پشت و برهنه از جامه خود گویا که من دوک هستم در برهنگی نیست گرم کننده مرا

فِي الصِّنِّ وَالصَّنَّبْرِ ۞ غَيْرُ التَّضَحِّي وَاصْطِلَاءِ الْجَمْرِ ۞ فَهَلْ خِضَمٌّ ذُو نَدَاءٍ غَمْرِ ۞

در روز صن و روز صنبر — بجز در آفتاب نشستن و گرم کردن اخگر — پس آیا هست بسیار بخشنده خداوند جود فراخ

يَسْتُرُنِي بِمِطْرَفٍ أَوْ طِمْرِ ۞ طِلَابَ وَجْهِ اللهِ لَا لِشُكْرِي ۞ ثُمَّ قَالَ يَا أَرْبَابَ

پوشاند مرا با چادر یا جامه کهنه — برای خواستن خوشنودی خداوند برای سپاس من — باز گفت ای خداوندان

الثَّرَاءِ ۞ الرَّافِلِينَ فِي الْفِرَاءِ ۞ مَنْ أُوتِيَ خَيْرًا فَلْيُنْفِقْ وَمَنِ اسْتَطَاعَ أَنْ يَرْفُقَ

توانگری خرامندگان در پوستینها — کسیکه داده شد از خیر پس باید که خرج کند و کسیکه میتواند که سود می‌رساند

فَلْيَرْفُقْ فَإِنَّ الدُّنْيَا غَدُورٌ وَالدَّهْرَ عَثُورٌ وَالْمُكْنَةَ زَوْرَةُ طَيْفٍ وَالْفُرْصَةَ

پس باید که فائده رساند چراکه تحقیق دنیا بسیار بیوفا است و روزگار بسیار بر در افتنده است و توانائی دیدن خیال خواب است و فراغت

مُزْنَةُ صَيْفٍ وَإِنِّي وَاللهِ لَطَالَمَا تَلَقَّيْتُ الشِّتَاءَ بِكَافَاتِهِ وَأَعْدَدْتُ الْأُهَبَ

ابر گرما است و بتحقیق من بخدا اهر آینه دیرگاه است که پیش آمدم سرما را باسباب آن — و مهیا کردم سازها را

لَهُ قَبْلَ مُوَافَاتِهِ فَهَا أَنَا الْيَوْمَ يَا سَادَتِي سَاعِدِي وِسَادَتِي وَجِلْدَتِي

برای او — پیش از آمدن او و آگاه باشید من امروز ای مهتران من بازوی من بالش من است و پوست من

بُرْدَتِي وَحَفْنَتِي جَفْنَتِي فَلْيَعْتَبِرِ الْعَاقِلُ بِحَالِي وَلْيُبَادِرْ صَرْفَ اللَّيَالِي

چادر من است و کف دست من کاسه من است باید که پند گیرد دانشمند بحال من و باید که پیشی گیرد گردش روزها و شبها را

فَإِنَّ السَّعِيدَ مَنِ اتَّعَظَ بِسِوَاهُ وَاسْتَعَدَّ لِمَسْرَاهُ فَقِيلَ لَهُ قَدْ جَلَوْتَ عَلَيْنَا

چرا که تحقیق نیک کسیکه پند گرفت از غیر خود و آماده شد برای سفر خود — پس گفته شد مر او را هر آینه هویدا کردی بر ما

أَدَبَكَ فَاجْلُ عَلَيْنَا نَسَبَكَ فَقَالَ تَبًّا لِمُفْتَخِرٍ بِعَظْمٍ نَخِرٍ إِنَّمَا الْفَخْرُ بِالتُّقَى

علم خود را پس ظاهر کن بر ما نسب خود را — پس گفت هلاکی باد مر نازنده را باستخوان پوسیده جز این نیست که نازش بود با پرهیزگاری

وَالْأَدَبِ الْمُنْتَقَى ثُمَّ أَنْشَدَ ۞ لَعَمْرُكَ مَا الْإِنْسَانُ إِلَّا ابْنُ يَوْمِهِ ۞ عَلَى

و علم مختار و گزیده — باز خواند این اشعار — سوگند بزندگی تو که نیست انسان مگر پسر روز خود — بر

مَا تَجَلَّى يَوْمُهُ لَا ابْنُ أَمْسِهِ ۞ وَمَا الْفَخْرُ بِالْعَظْمِ الرَّمِيمِ وَإِنَّمَا ۞ فَخَارُ

آنچه آشکار شده باشد روز او نه پسر دیروز خود و نیست نازش باستخوان پوسیده و جز این نیست که نازش

الَّذِي يَبْغِي الْقِمَارَ بِنَفْسِهِ ثُمَّ إِنَّهُ جَلَسَ مُحْقَوْقِفًا وَاجْرَنْثَمَ مُقَفْقِفًا وَقَالَ

کسیکه میخواهد نازش بذات خود بازپس ستیکه او نشست خم شونده و فراهم آمد لرزنده از سرما و گفت

اللّٰهُمَّ يَا مَنْ غَمَرَ بِنَوَالِهِ وَأَمَرَ بِسُؤَالِهِ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَأَعِنِّي عَلَى الْبَرْدِ

خدایا ای کسیکه پوشانید بعطاے خود و فرمود بدر خواستن رحمت فرست بر محمد و آل او و یاری کن مرا بر سرما

وَأَهْوَالِهِ وَأَتِحْ لِي حُرًّا يُؤْثِرُ مِنْ خَصَاصَةٍ وَيُوَاسِي وَلَوْ بِقُصَاصَةٍ قَالَ الرَّاوِي

و ترسهای او و مقدر کن برای من جوانمردی را که اختیار کند بر خود از درویشی و یاری کند اگرچه بچیز کم باشد گفت روایت کننده

فَلَمَّا جَلَّى عَنِ النَّفْسِ الْعِصَامِيَّةِ وَالْمُلَحِ الْأَصْمَعِيَّةِ جَعَلْتُ أُلَامِحُ عَيْنِي

پس آشکار کرد از ذات منسوب بعصام و از سخنان نمکین منسوب باصمعی آغاز کردانید نگرانیها ے چشم من

تَجَهُّمَهُ وَأُجِيلُ لَحْظِي فِي تَرْجُمَتِهِ حَتَّى اسْتَبَنْتُ أَنَّهُ أَبُو زَيْدٍ وَأَنَّ تَعَرِّيَهُ

گرمی آزمودن او و تیرهاے نگریستن من میافتاد برو تا آنکه فهم کردم بتحقیق او ابوزید است و هر آینه برهنگی او

أُحْبُولَةُ صَيْدٍ وَلَمَحَ هُوَ أَنَّ عِرْفَانِي قَدْ أَدْرَكَهُ وَلَمْ يَأْمَنْ أَنْ يَهْتِكَهُ

دام شکار است و دید او که تحقیق شناختن من هر آینه دریافت او را و نترسید اینکه بدرد پردهٔ او را

فَقَالَ أُقْسِمُ بِالسَّمَرِ وَالْقَمَرِ وَالزُّهْرِ وَالزَّهَرِ إِنَّهُ لَنْ يَسْتُرَنِي

پس گفت سوگند میخورم بشب و ماه و ستارگان روشن و شگوفها هر آینه شان اینست که نخواهد پوشانید مرا

إِلَّا مَنْ طَابَ خِيمُهُ وَأُشْرِبَ مَاءَ الْمُرُوءَةِ أَدِيمُهُ فَعَقَلْتُ لِمَا عَنَاهُ

مگر کسیکه پاک و خوش باشد سیرت او و نوشانیده شد آب مردی را پوست او پس دانستم چیزیرا که قصد کرد بوے

وَإِنْ لَمْ يَدْرِ ... بِمَا أُعَانِيهِ مِنَ الرِّعْدَةِ وَاقْشِعْرَارِ

اگرچه در نیافت ... قصد ... آنچه اذیت میداد او را از لرزه و موی برخاستن

الْجِلْدَةِ فَعَمَدْتُ لِفَرْوَةٍ هِيَ بِالنَّهَارِ رِيَاشِي وَبِاللَّيْلِ فِرَاشِي

پوست بدن پس آهنگ کردم پوستینی که آن در روز جامه و پوشش من بود و در شب گسترد نی من بود

فَنَضَوْتُهَا عَنِّي وَقُلْتُ لَهُ ادَّرِعْهَا مِنِّي فَمَا كَذَّبَ أَنِ افْتَرَأَهَا وَعَبِي

پس برکشیدم آنرا از خود و گفتم ... برا کن او را از من پس درنگ نکرد اینکه پوشید او را و چشم من میدید

١٧٦

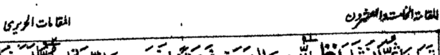

تلاها ثم انشد نظم لله من البستني فروة + اضحت من الرعدة لي جنة

سید آنرا باز خواند مرخدای راست خوبی کسیکه پوشانید مرا پوستین + که گردید از لرزه برای من سپر + پوشانید مرا آن پوستین

واقيا مهجتي + وفي شر الانس والجنة + سيكتسي اليوم ثنا في وفي + غد

بحالیکه نگهدارنده بود جان مرا نگهداشته باد از بدی آدمیان و پریان + زود خواهد پوشید امروز ستایش مرا و در + فردا

سيكتسي سندس الجنة + قال فلما فتن قلوب الجماعة بافتنانه في البراعة

پوشانیده شود سندس بهشت را گفت راوی پس چون فریفت دلهای گروه را بگوناگون کلام آوردنش در بلاغت

القوا عليه من الفراء المغشاة والجباب الموشاة ما اده ثقله ولم

انداختند برو از پوستینهای پوشانیده شده و جبه‌های نگارین آراسته چیزیکه گرانبار کرد او را گرانی او و

يكد يقله فانطلق مستبشرا بالفرج ومستشفيا لكرج وتبعته

نزدیک نبود که بردارد آنرا پس رفت بحالیکه شادمان بود بگشایش و باران جوینده بود شهر کرج و پس رفتم او را

الى حيث ارتفعت التقية وبدت السماء نقية فقلت له لشد ما قرسك

تا بجائیکه دور شد ترس و ظاهر شد آسمان پاک از ابر پس گفتم مر او را بجد اسخت ست که سرد کرد ترا

البرد فلا تتعر من بعد فقال ويك ليس من العدل سرعة العذل

بسرما پس برهنه مشو بعد ازین پس گفت عجب ست نیست از انصاف زودی در ملامت کردن

فلا تعجل بلوم هو ظلم ولا تقف ما ليس لك به علم فوالذي نور الشيبة و

پس شتابی مکن بملامت که آن ستم ست و پیروی مکن چیزیرا که نیست مر ترا بآن دانش پس قسم بخدا ائیکه نور بخشید پیری را

طيب تربة طيبة لو لم اتعر لرحت بالخيبة وصفر العيبة ثم نزع

و پاک کرد خاک مدینه را اگر برهنه نمیشدم هر آینه میرفتم بنومیدی و بخالی بودن جامه‌دان پس میل کرد

الى الفراء وتبرقع بالاكفهرار وقال اما تعلم ان شنشنتي الانتقال من

سوی پوستینها و برقع پوشید از ترشروئی و گفت آیا نمیدانی که بتحقیق عادت من رفتن از

صيد الى صيد والانعطاف من عمرو الى زيد واني اذا قلت تعنتني فعقتني

شکاری بسوی شکاری ست و گرائیدن از عمرو بسوی زید ست و اعتقاد میکنم ترا که تحقیق بازداشتی مرا و نافرمانی کردی مرا

وَأَفْتَنِي أَضْعَافَ مَا أَفْدَيْتَنِي فَاعْفِنِي عَافَاكَ اللّٰهُ مِنْ لَغْوِكَ وَاسْدُدْ دُوْنِي

دفوت کردی از من دو چند چیزی که دادی مرا پس بگذار مرا نگهدارد ترا خدای تعالی از کلام بیهوده تو و ببند کن نزد من

بَابَ جِدَالِكَ وَلَهْوِكَ فَجَبَذْتُهُ جَبْذَ التِّلْعَابَةِ وَجَمْجَمْتُ بِهِ لِلدَّعَابَةِ

در وازه سخن تحقیق خود و بازی خود پس کشیدم او را بهیچ کشیدن بسیار بازی کننده و ننگ کردم او را برای مسخرگی

وَقُلْتُ لَهُ وَاللّٰهِ لَوْلَمْ أُوَارِكَ وَأُغَطِّ عَلَى عَوَارِكَ لَمَا وَصَلْتَ

وگفتم مراو را بخدا اگر نه پوشانیدم ترا بپوستین و نه پوشانیدم بر عیب تو هر آینه نمی رسیدی

إِلَى صِلَةٍ وَلَا انْقَلَبْتَ أَكْسَى مِنْ بَصَلَةٍ فَجَازِنِي

بسوی بخشش و باز نه گشتی پوشنده تر از پیاز پس باداش ده مرا

عَنْ إِحْسَانِي إِلَيْكَ وَسَتْرِي لَكَ وَعَلَيْكَ بِأَنْ تَسْمَحَ

از نکوئی من بسوی خودت و پوشانیدن من ترا از پوستین و بر تو از عیب بانکه جوانمردی کنی

لِي بِرَدِّ الْفَرْوَةِ أَوْ تُعَرِّفَنِي كَافَاتِ الشَّتْوَةِ فَنَظَرَ إِلَيَّ نَظْرَةَ الْمُتَعَجِّبِ

برای من بباز دادن پوستین یا شناسا کنی مرا کافهای شتا پس دید بسوی من بهیچ دیدن شگفت دارنده

وَانْمَهَرَ انْمِهَارَ الْمُتَغَضِّبِ ثُمَّ قَالَ أَمَّا رَدُّ الْفَرْوَةِ فَأَبْعَدُ مِنْ

و سرخ شد از خشم بر من بهیچ سرخ شده خشمناک پس گفت لیکن بازدادن پوستین پس دورتر است از

رَدِّ أَمْسِ الدَّابِرِ وَالْمَيِّتِ الْغَابِرِ وَأَمَّا كَافَاتُ الشَّتْوَةِ فَسُبْحَانَ

برگشتن روز گذشته و مرده رفته ولیکن کافهای سرما پس پاک است

مَنْ طَبَعَ عَلَى ذِهْنِكَ وَأَوْهَى دِعَاءَ حِفْظِكَ حَتَّى أُنْسِيتَ

خدائیکه پوشانید بر ذهن تو و سست کرد آوند حفظ ترا تا آنکه فراموش کرده شدے

مَا أَنْشَدْتُكَ بِالْأَمْسِ لِابْنِ سُكَّرَةَ نَظْمٌ جَاءَ الشِّتَاءُ وَعِنْدِي

چیزیکه خواندم بتو در دیروز سکره از ابن سکره آمد سرما و نزد من

مِنْ حَوَائِجِهِ سَبْعٌ إِذَا الْقَطْرُ عَنْ حَاجَاتِنَا حَبَسَا كِنٌّ

از حاجتهاے او هفت چیز است وقتیکه باران از حاجتهاے ما بند کند — منزل

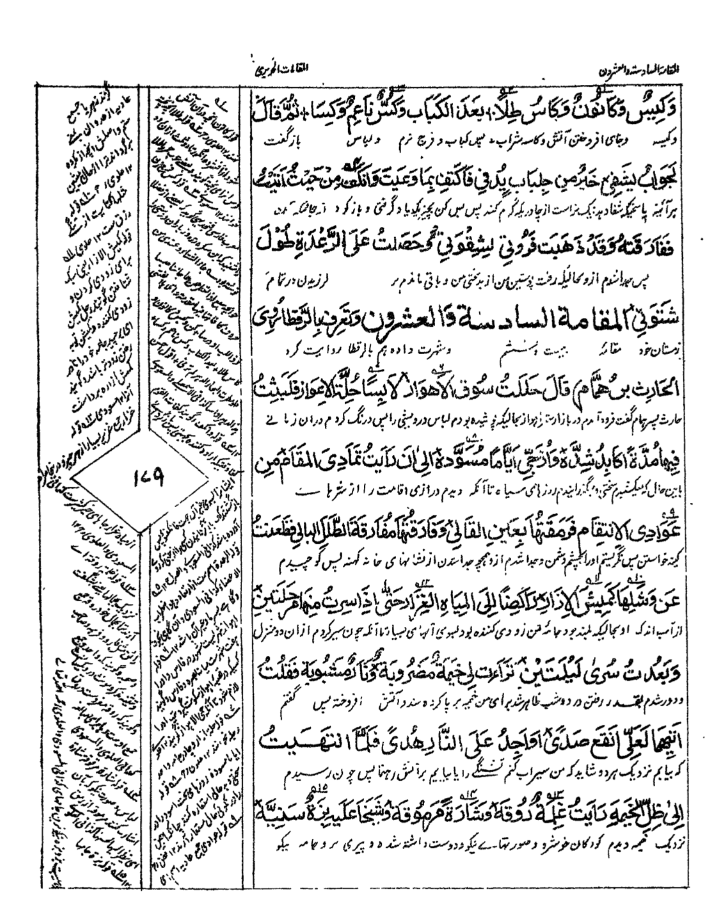

وَكَبِيسٌ وَكَانُونٌ وَكَاسُ طِلًا، بَعْدَ الكَبَابِ وَكِسٌّ نَاعِمٌ وَكِسَا، ثُمَّ قَالَ

وكبیسه وجای افروختن آتش وکاسه شراب، پس کباب و فرج نرم و لباس باز گفت

لِجَوَابٍ يَشْفَعُ خَيْرٌ مِنْ جِلْبَابٍ يُدْفِي فَاكْتَفِ بِمَا وَعَيْتَ وَانْكَفِ مِنْ حَيْثُ أَتَيْتَ

هر آینه پاسخی که شفا دهد بهتر است از چادر یک گرم کند پس بس کن بچیزی که یاد گرفتی و بازگرد از جائیکه آمدی

فَفَارَقْتُهُ وَقَدْ ذَهَبَتْ فَرْوَتِي لِشِقْوَتِي وَحَصَلْتُ عَلَى الرِّعْدَةِ طُولَ

پس جدا شدم از او بحالیکه رفت پوستین من از بدبختی من و باقی ماندم بر لرزیدن در تمام

شَتْوَتِي المقامة السادسة والعشرون وتعرف بالرقطاء

زمستان خود مقامه بیست و ششم و شهرت داده هم بالرقطا روایت کرد

الحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ حَلَلْتُ سُوقَ الأَهْوَازِ لَابِسًا حُلَّةَ الإِعْوَازِ فَلَبِثْتُ

حارث پسر همام گفت فرود آمدم در بازار اهواز بحالیکه پوشیده بودم لباس درویشی را پس درنگ کردم در آن زمانه

فِيهَا مُدَّةً أُكَابِدُ شِدَّةً وَأُزْجِي أَيَّامًا مُسْوَدَّةً إِلَى أَنْ رَأَيْتُ تَمَادِيَ المُقَامِ مِنْ

باین حال که میکشیدم سختی و بگذرانیدم روزهای سیاه تا آنکه دیدم درازی اقامت را از شرها

عَوَادِي الانْتِقَامِ فَرَمَقْتُهَا بِعَيْنِ القَالِي وَفَارَقْتُهَا مُفَارَقَةَ الظِّلِّ البَالِي فَظَعَنْتُ

کینه خواستن پس نگریستم او را بچشم دشمن و جدا شدم از وی جدا شدن از سایه کهنه پس کوچیدم

عَنْ وَشَلِهَا كَمِيشَ الإِزَارِ رَكْضًا إِلَى المِيَاهِ الغِزَارِ حَتَّى إِذَا سِرْتُ مِنْهَا مَرْحَلَتَيْنِ

از آب اندک او بحالیکه بلند بود جامه تن و دوی کننده بود بسوی آبهای بسیار تا آنکه چون سیر کردم از آن دو منزل

وَبَعُدَتْ سُرَى لَيْلَتَيْنِ تَرَاءَتْ لِي خَيْمَةٌ مَضْرُوبَةٌ وَنَارٌ مَشْبُوبَةٌ فَقُلْتُ

و دور شدم بقصد رفتن در دو شب ظاهر شد برای من خیمه بر پا کرده شده و آتش افروخته پس گفتم

آتِيهَا لَعَلِّي أَنْقَعُ صَدًى أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى فَلَمَّا انْتَهَيْتُ

که بیایم نزدیک هر دو شاید که من سیراب کنم تشنگی را یا بیابم بر آتش رهنما پس چون رسیدم

إِلَى ظِلِّ الخَيْمَةِ رَأَيْتُ غِلْمَةً رُوقَةً وَشَارَةً مَرْمُوقَةً وَشَيْخًا عَلَيْهِ بِزَّةٌ سَنِيَّةٌ

نزدیک خیمه دیدم کودکان خوشرو و صورتهای نیکو دوست داشته شده و پیری بر وی جامه نیکو

وَلَدَيهِ فاكهةٌ جَنِيّةٌ فحَيَّيتُهُ ثمّ تَحامَيتُهُ فضحِكَ إليَّ وأحسنَ الرَّدَّ عليَّ

نزدیک او میوهٔ تازه بود پس سلام گفتم بر او و باز دور شدم از او پس خندید بسوی من و نیکو گفت جواب سلام را بر من

وقالَ ألا تجلِسُ إلى مَن تَروقُ فاكهتُهُ وتَشوقُ مُفاكهتُهُ فجلستُ لاغتنامِ

و گفت آیا نمی نشینی بسوی کسیکه خوش می آید میوهٔ او و در شوق می آرد آمیزش او پس نشستم برای غنیمت گرفتن

مُحاضَرتِهِ لا لالتقامِ ما بحضرتِهِ فحينَ سفَرَ عن آدابِهِ وكشَّرَ عن أنيابِهِ عرفتُ

گفتگوی او نه برای خوردن چیزیکه نزد او بود پس هرگاه روشن کرد از علوم خود و ظاهر کرد از دندانهای خود شناختم

أنّهُ أبو زيدٍ بحُسنِ مُلَحِهِ وقُبحِ قَلَحِهِ فتعارفنا حينئذٍ وحفّت بي فرحتانِ

که همرا آنست او ابو زید است با نیکوئی سخنهای نمکین خود و زشتی زردی دندان خود پس یکدیگر شناختیم آن زمان گرد گرفت بمن دو خوشی

ساعتئذٍ ولم أدرِ أيُّهما أصفى فرحًا وأوفى مرحًا أبإسفارةٍ من دُجُنّةِ

آن وقت و ندانستم که کدام از هر دو بود خالص تر از روی شادمانی و تمام تر از روی شادی آیا بروشن شدن او از تاریکی

أسفارِهِ أم بخِصبِ رِحالِهِ بعدَ المَحالةِ وتاقت نفسي إلى أن أفُضَّ

سفرهای او یا بسبب وسعت درختهای او پس از فقر او و آرزو کرد جان من بسوی اینکه بشکنم

ختمَ سِرِّهِ وأبطِنَ داعيةَ يُسرِهِ فقلتُ لهُ من أينَ إيابُكَ وإلى

مهر راز او را و دریابم سبب توانگری او را پس گفتم مرا در از کجاست باز گشتن تو و بسوی

أينَ انسيابُكَ وبما امتلأت عِيابُكَ فقالَ أمّا المَقدَمُ فمن طوسَ وأمّا

کدام طرف است رفتن تو و بکدام چیز پر شد جامه دانهای تو پس گفت لیکن پیش آمدن پس از شهر طوس است و لیکن

المَقصِدُ فإلى السّوسِ وأمّا الجِدَةُ التي أصبتُها فمن رسالةٍ اقتضبتُها

آهنگ رفتن پس بسوی شهر سوس است و لیکن توانگری که رسیدم آن را پس از رساله ایست که انشا کردم آن را

فسألتُهُ أن يُفرِشَني دِخلتَهُ ويَسرُدَ عليَّ رسالتَهُ فقالَ دونَ مرامِكَ حربُ

پس پرسیدم او را اینکه کند بر من باطن کار خود را و بخواند بر من رسالهٔ خود را پس گفت نزدیک مراد تو جنگ

البَسوسِ أو تَصحَبَني إلى السّوسِ فصاحبتُهُ إليها قَمِرًا وعكفتُ بها

بسوس است مگر اینکه همراه من شوی تا شهر سوس پس همراه او شدم جانب آن شهر از بی اختیاری و ملازمت و پیوستگی کردم با آن شهر علیه

١٨٠

عَلَيْهِ جَمْعاً بِشَهْرٍ وَهُوَ يُعَلِّلُنِي بِكَاسَاتِ التَّعْلِيلِ وَيُجْرِي فِي أَعِنَّةِ التَّأْمِيلِ حَتَّى إِذَا

نزد او بیک ماه و او می نوشانید مرا کاسهای ظاهر کردن علت وعذر و میکشید مرا عنانهای امید وار کردن تا اگر چون

حَرِجَ صَدْرِي وَعِيلَ صَبْرِي قُلْتُ لَهُ إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ لَكَ عِلَّةٌ وَلَا لِي

تنگ شد سینهٔ من و مغلوب شد شکیب من گفتم مر او را هر آینه شان اینست که باقی نماند مر ترا بهانه و نه برای من در اقامت

فِي الْمُقَامِ تَعِلَّةٌ فَغَداً أَزْجُرُ غُرَابَ الْبَيْنِ وَأَرْحَلُ عَنْكَ بِخُفَّيْ حُنَيْنٍ فَقَالَ

بازیچه در فردا فال بگیرم از زاغ فراق و کوچ میکنم از تو باد و موزه حنین پس گفت

حَاشَ لِلّٰهِ أَنْ أُخْلِفَكَ أَوْ أُخَالِفَكَ وَمَا أَرْجَأْتُ أَنْ أُحَدِّثَكَ إِلَّا لِأُنَبِّئَكَ

پاک هست خدا از اینکه خلاف وعده کنم ترا یا مخالفت کنم ترا و درنگ نکردم اینکه سخن گویم ترا مگر برای اینکه نشانم ترا آنچه

وَإِذْ كُنْتَ قَدِ اسْتَرَبْتَ بِعِدَتِي وَأَغْرَاكَ سُوءُ الظَّنِّ بِمُبَاعَدَتِي فَأَصْغِ

و چون شدی که هر آینه شک کردی در وعدهٔ من و در غلانید ترا بد گمانی با دور شدن از من پس بشنو

بِقَصَصِ سِيرَتِي الْمُمْتَدَّةِ وَأَضِفْهَا إِلَى أَخْبَارِ الْفَرَجِ بَعْدَ الشِّدَّةِ فَقُلْتُ

خبر روشن من که دراز است و نسبت کن آنرا جانب کتاب اخبار الفرج بعد الشدة پس گفتم او را

هَاتِ يَا أَخَا التُّرَّهَاتِ فَمَا أَطْوَلَ طِيَلَكَ وَأَهْوَلَ حِيَلَكَ فَقَالَ اعْلَمْ أَنَّ الدَّهْرَ

بیار ای خداوند دروغها پس چه دراز است رسن تو و چه ترس ناک ست مکرهای تو پس گفت بدان بدرستیکه روزگار

الْعَبُوسَ أَلْقَانِي إِلَى طُوسٍ وَأَنَا يَوْمَئِذٍ فَقِيرٌ وَقِيرٌ لَا فَتِيلَ لِي وَلَا

ترش روانداخت مرا جانب طوس و من دران روز محتاج و گرانبارم ز رشتهٔ دانه خرما برای من بود و نه

نَقِيرٌ فَأَلْجَأَنِي صِفْرُ الْيَدَيْنِ إِلَى التَّطَوُّقِ بِالدَّيْنِ فَادَّنْتُ لِسُوءِ الِاتِّفَاقِ

چاک دانه خرما پس مضطر کرد مرا تهی بودن هر دو دست بسوی طوق پوشیدن بوام پس وام گرفتم از بدی اتفاق

مِمَّنْ هُوَ عَسِرُ الْأَخْلَاقِ وَتَوَهَّمْتُ تَسَنِّيَ النَّفَاقِ فَتَوَسَّعْتُ فِي

از کسیکه او بد اخلاق بود و گمان بردم آسانی رواج پیشهٔ خود را پس گشادگی کردم در

الْإِنْفَاقِ فَمَا أَفَقْتُ حَتَّى بَهَظَنِي دَيْنٌ لَزِمَنِي حَقُّهُ وَلَازَمَنِي مُسْتَحِقُّهُ

بخشیدن پس هوشیار نشدم تا آنکه گرانبار کرد مرا وامیکه لازم بود مرا واجب او و ملازم شد مرا خداوند او

١٨١

فَحِرْتُ فِي أَمْرِي وَاطَّلَعَتْ غَرِيمِي عَلَى عُسْرِي فَلَمْ يُصَدِّقْ إِمْلَاقِي وَلَا نَزَعَ عَنْ

پس حیران شدم در کار خود و خبر دادم قرض خواه خود را بر تنگی خود پس باور نکرد فقر مرا و جدا نشد از

إِرْهَاقِي بَلْ جَدَّ فِي التَّقَاضِي وَلَجَّ فِي اقْتِيَادِي إِلَى الْقَاضِي وَكُلَّمَا خَضَعْتُ

تنگ کردن من بلکه کوشش کرد در طلب مال خود و ستیزه کرد در کشیدن من بسوی حاکم و هرگاه فروتنی کردم

لَهُ بِالْكَلَامِ وَاسْتَنْزَلْتُ مِنْهُ رِفْقَ الْكِرَامِ وَرَغَّبْتُهُ فِي أَنْ يُنْظِرَنِي بِمَيَاسَرَةٍ

مر او را در سخن و فرود آوردن خواستم از وی نرمی بزرگان و رغبت دادم او را در اینکه رحم کند مرا باسانی کردن

أَوْ يُنْظِرَنِي إِلَى مَيْسَرَةٍ قَالَ لَا تَطْمَعْ فِي الْإِنْظَارِ وَاحْتِجَانِ النُّضَارِ فَوَحَقِّكَ

یا مهلت دهد مرا تا توانگری گفت امید مدار در مهلت دادن و بخود کشیدن زر پس قسم بحق تو

مَا تَرَى مَسَالِكَ الْخَلَاصِ أَوْ تُرِيَنِي سَبَائِكَ الْخَلَاصِ فَلَمَّا رَأَيْتُ احْتِدَامَ لَدَدِهِ

که نبینی راههای نجات را مگر آنکه نمائی مرا پاره‌های زر خالص پس چون دیدم تیزی خصومت او را

وَأَنْ لَا مَنَاصَ لِي مِنْ يَدِهِ شَاغَبْتُهُ ثُمَّ لَاغَيْتُهُ لِيُرَافِعَنِي إِلَى وَالِي الْجَرَائِمِ لَا

و اینکه نیست جای گریختن مرا از دست او جنگ کردم با او باز بر جستم با او تا بردارد مرا بسوی حاکم گناهان نه

إِلَى الْحَاكِمِ فِي الْمَظَالِمِ لِمَا كَانَ بَلَغَنِي مِنْ إِفْضَالِ الْوَالِي وَفَضْلِهِ وَتَشَدُّدِ

بسوی حکم کننده در دادخواهی ها برای چیزیکه رسیده بود مرا از بخشش حاکم و احسان او و سختی گرفتن

الْقَاضِي وَبُخْلِهِ فَلَمَّا حَضَرْنَا بَابَ أَمِيرِ طُوسَ آنَسْتُ أَنْ لَا بَأْسَ وَلَا بُوسَ

قاضی و بخل او پس چون حاضر شدیم بدر سردار شهر طوس دانستم اینکه نیست خوف و نه سختی

فَاسْتَدْعَيْتُ دَوَاةً وَبَيْضَاءَ وَأَنْشَأْتُ إِلَيْهِ رِسَالَةً رَقْطَاءَ وَهِيَ أَخْلَاقُ

پس خواستم دوات و کاغذ و نوشتم بسوی او خط رقطاء و آن اینست خوهای

سَيِّدِنَا تُحَبُّ وَبِعَقْوَتِهِ يُلَبُّ وَقُرْبُهُ تُحَفٌ وَنَأْيُهُ تَلَفٌ وَخُلَّتُهُ نَسَبٌ وَقَطِيعَتُهُ

سردار ما دوست داشته شده است و بگرد سرای او اقامت کرده میشود و نزدیکی او تحفه‌ها است و دوری او هلاکت و دوستی او نسبت است و بریدن از

نَصَبٌ وَغَرْبُهُ ذَلِقٌ وَشُهُبُهُ تَأَلَّقُ وَظَلَفُهُ زَانَ وَقَوِيمُ نَهْجِهِ

رنج است و تیزی تیغ او تیز است و ستاره‌های او درخشنده و پارسائی او زینت داد او را و راه راست او

يانَ وَذِهنه قلّبَ وَجرّبَ وَ لغته شرّق وَغرّبَ نظم سيّدٌ قُلّبٌ سَبُوقٌ

هویدا شدن و ذهن او گردانیده است و آزموده است صفت او بمشرق و بمغرب رسیده است سردار بسیار گردنده است و پیشی گیرنده

مُبِرٌّ فَطِنٌ مُغرِبٌ عَزُوفٌ عَيُوفٌ مُخلِفٌ مُتلِفٌ اَغَرٌّ فَرِيدٌ نَابِهٌ فَاضِلٌ

نکوئی کننده هنرپرگ غریب آرنده است روبرتابنده و ننگ دارنده عوض دهنده تلف کننده بزرگ یگانه است بزرگ مرتبه جدا و تند علم

ذَكِيٌّ اَلُوفٌ مُفلِقٌ اِن اَبَانَ لَبِقٌ اِذَا انَابَ هَيَّاجٌ وَجِلٌ خَطِيبٌ مَخُوفٌ

روشن طبع بسیار نگاه دارنده بشگفت آرنده اگر ظاهر کند سخن تیز طبع است چون پیدا شود جنگ بزرگ شود دامر دشوار که ترسیده شده است

مَنَاظِمُ شَرَفِهِ تَاتَلِفُ وَشَآبِيبُ حِبَائِهِ يَكِفُ وَنَائِلُ يَدَيهِ فَاضٍ وَشَرُّ قَلبِهِ

از شعرهای بزرگی او او را هم میشود و باران بخشش او میچکد و بخشش هر دو دست او جاریست و بخل دل او

غَاضٍ وَخِلفُ سَخَائِهِ يُحتَلَبُ وَذَهَبُ حِبَائِهِ يُجتَرَبُ مَن لَفَّ لَفَّهُ فَلَجَ وَغَلَبَ

ناپدید شد و شیر پستان بخشش او دوشیده میشود و زر جامهای او گرفته میشود کسیکه شمار کرد خود را از جماعت او فیروزی یافت و چیره شد

فَتَاجِرُ بِهِ جَلَبَ وَخَلَبَ كَفَّ عَن هَضمِ بَرِيٍّ وَبَرِيٌّ مِن دَنَسِ غَوِيٍّ وَقَرَنَ

و بازرگان در او کشید مال را و فریفت او را باز داشت خود را از شکستن کسیکه ستم نکرده و سلامت ماند از چرک گمراه و نزدیک کرد

اَيَاتَهُ يَعِزُّ مُوتَكَبُ عَن مَذهَبِ كِزٍّ لَيسَ بِوَثَّابٍ عِندَ فُرصَةِ شَرٍّ بَل يَعِفُّ عِفَّةَ بَرٍّ

نرمی خود را بدرشتی و برگردید از راه بخیل نیست جهنده هنگام فرصت بدی بلکه نگاه میدارد خود را همچو نگاه داشتن نکوکار

نظم فَلِذَا اُحِبُّ وَيَستَحِقُّ عَفَافُهُ + شَغَفًا بِهِ فَلُبَابُهُ خَلَّابٌ + اَخلَاقُهُ

پس ازین سبب دوست داشته شد و سزاوار شد پارسائی او + از روی شیفتگی محبت با او پس عقل خالص او فریبنده است + خصلتهای او

غُرٌّ تُرِيكَ وَفَوقَهُ + فَوقٌ اِذَا نَاضَلتَهُ غَلَّابٌ + سَمحٌ بِهِيشٍ وَذُو تَلَافٍ اِن هَفَا

معروف اند درخشنده و سوفار تیر او + سوفار است که چون با هم تیر اندازی کنی او را چیره باشد + نرم خواست میخواهد شادی و فدا و تدارک ست

خِلٌّ فَلَيسَ بِحَقِّهِ يُرتَابُ + لَا بَاخِلٌ بَل بَاذِلٌ خَرِقٌ اِذَا + يَعتَرُّ بَوزٌ لَا يَلِيهِ بَابٌ +

دوستست پس نیست که در حق او شک کرده شود نه بخیل ست بلکه بخشنده سخی ست چون چیزی بیاید بسوال او کار نبود و تیز نشود او دروازه

اِن عَضَّ اَنَلَ فَلَّ غَربَ عِضَاضِهِ + بِمَنَابِهِ فَالخَتمُ مِنهُ نَابٌ + وَجِلٌ بِرَيمَن لَبٌّ

اگر بگزد مجلس شکند تیری گزیدن او را + بیابند بودن خود پس افتاد از دو دندان + و سزاوار ست بکسیکه دانشمند شد

وَقَطَنَ ذو قُرْبٍ وَشَطَنَ، أَنْ أَذْعَنَ لِغَرِيمٍ زَمَنٍ وَجَائِرِ زَمَنٍ مَنْ رَضَعَ ثَدْيَ

و عاقل شد و نزدیک شد و دور شد انیکه گردد بهتر روزگار و نیکو کننده فقر هنگامیکه مکیده است پستان

لِبَانِهِ خُصَّ بِإِفَاضَةِ تَهْتَانِهِ يُنْعِشُ وَفَتَحَ وِصَافُ فِرْقَتِهِ بَهَجَ وَنَافِعٌ وَفَاءَ نَجْوٍ

شیر خود را خاص کرده شد به تحقیق باران عطای خود دیده داشته است گشادغم را و یاری کرده پس نکویی گردد و اپری گرده پس گند برگشت

أَبْلَجُ الْغَيْثِ مَنْ سَيْلِي وَقَرِظَ إِذْ هَزَّ وَبُلِيَ وَتَوَقَّحَ صِفَاتُهُ يَحِبُّ عِفَاتَهُ نَظْمُ

روشن مهیج انگلد کسی را که والی خواهد شد و ستوده شد چون جنبانیده شد و آزموده شد و تاج گردانیده صفتهای خود را دوستی سوال کنندگان تو

فَلَا خَلَا ذَا بَهْجَةٍ، يَمْتَدُّ ظِلُّ خِصْبِهِ، فَإِنَّهُ بَحْرُ يُمْنٍ، أُنْسُ صِنْوٍ نَشْهَدُهُ، زَانَ

پس همیشه باد خداوند خوشوقتی دراز باد سایه فراخی سال او چرا که به درستیکه او محسن ست همیکه دیدروشنی ستارهای او بیار است

فِي أَيَّا طَرْفِهِ، يَلْبَسُ خَوْفَ رَبِّهِ، فَلْيَهْنِ سَيِّدَنَا فَوْزُهُ بِمَفَاخِرَ تَأَثَّلَتْ

بند گیهای نکویی صورت و زبان خود را بپوشیدن ترس پروردگار خود پس باید که گوارا باشد سردار ما را فیروزی او به نازشها که استوار شدند

وَجَلَّتْ وَقُوَّتُهُ بِصَنَائِعَ تَمَّتْ وَنَمَتْ، وَبِلَائِمِ قُرْبِ حَضْرَتِهِ غَوْثُ رِقَّةٍ

و بزرگ شدند و سبقت او بهترها کامل شد و افزود و موافق هست هدیه های درگاه او را یاری کردن بندهٔ خود

يَحْظَى مِنْ حُظْوَتِهِ، فَإِنَّهُ يَكِيدُ نَدْبٍ وَشَرِيدُ جَدْبٍ وَجَرِيحُ نُوَبٍ أَثَّرَتْ،

یا بهره از بهره مندی خود چرا که هر آینه او دیرینه اندوه است و رانده قحط است و مجروح حوادث ست که تاثیر نموده

وَنَاظِمُ قَلَائِدَ تَسَيَّرَتْ إِذَا جَاشَ لِخُطْبَةٍ فَلَا يُوجَدُ قَائِلٌ ثُمَّ يَنِسُّ ثُمَّ يَا فَلَّ

و آراسته کننده گردن بندهاست که سیر کردند در شهرها هرگاه جوش شد برای خطبه پس یافته نمیشود گوینده سبب فصیح آنجا که طبع ست

فَإِنْ حَبَّرَ قُلْتَ حِبَرٌ نُمْنِمَتْ وَخِلْتَ رِيَاضًا قَدْ نَمَتْ هٰذَا ثُمَّ شُرْبُهُ

پس اگر آراست کلام را گویی چادر مینی نقش کرده شده است و پنداری که باغها هر آینه افزود در حسن بگیر این را با حصه او از مال

بَرْضٌ وَقُوتُهُ قَرْضٌ وَفَلَقُهُ غَسَقٌ وَجِلْبَابُهُ خَلَقٌ وَقَدْ قَلِقَ لِنُوغِرِ

اندک ست و قوت او وام ست و روشنی بامداد او تاریکیست و چادر او کهنه است و به تحقیق بی آرام شد از سخن خشم

غَرِيمٍ غَاشِمٍ يَسْتَحِثُّهُ بِحَقٍّ لَازِمٍ فَإِنْ مَنَّ سَيِّدُنَا بِكَفِّهِ بِهِبَاتٍ

قرضخواه ستمگر زود می‌خواهد از او به وام ثابت پس اگر منت نهد سردار ما باز داشتن او بخششهای

قوله تورا سجعه خست یعنی انگشت گوئید عشرد اشعر نیز بود و بیکدیگر سعی است فصیح

كفّه توشّح بمجدٍ فاقَ وثناءٍ راقَ وأجرِ فكّي من وثاقٍ لا خلت سجايا خُلُقه

دست او آراسته شود ربا بزرگی که بالا باشد و گران خیر و پاداش رستگاری من از بند بیوار جدا طبیعتهاے خوی او

ترفدُ شائمَ برقه بمن ربٍّ أزليٍّ حيٍّ أبديٍّ قال فلمّا استشفّ الأمير

بخشش کند امیدوار نکوئی او را باحسان پروردگار قدیم زنده همیشه ماننده گفت راوی پس چون دید سردار

لآليها وكَلِمَ السرّ المودع فيها أوعز في الحال بقضاء ديني وفصلِ ما بين

مرواریدهای او و نگریست رازیکه سپرده شد در و فرمان داد بحال وقت باد کردن وام من و امر کرد بقطع آنچه میان

خصمي وبيني ثم استخلصني لمكاثرته وخصّني بأثرته فلبثت بضع سنين

خصم من و میان من بود باز اختیار کرد مرا برای افزودن عدد خود و یگانه کرد مرا ببخشش خود پس درنگ کردم چند سال که

أنعم في نعيم ضيافته وأرتع في ريف رأفته حتى إذا غمرتني

خویش میزیستم در نعمت ضیافت او و میچریدم در ... او تا آنگاه چون فرو گرفت مرا

مواهبه وأطال ذيلي ذهبه تطلّفت في الارتحال على ما ترى من حسن

بخششهای او ... دراز کرد دامن مرا زر او نرمی کردم در کوچ کردن بر چیزیکه می بینی از نکوئی

الحال فقلت تبّاً للمنّ أتاك لقيان اللئيم الكريم أنقذك

حال گفت راوی پس گفتم ... آمد بتو دیدن بخشنده کریم که رهانید ترا

من ضغطة الغريم فقال الحمد لله على سعادة الجدّ والخلوص من الخصم

از ... تنگی قرض ... پس گفت ستایش مر خدا راست بر نکوئی بخت و رهائی از دشمن

الألدّ ثم قال أيّما أحبّ إليك أن أحذيك من العطاء أم أتحفك بالرسالة

بسیار خصومت کننده باز گفت کدام چیز دوست تر است بسوی تو اینکه بدهم ترا از بخشش یا تحفه دهم ترا بر رساله

الرقطاء فقلت إملاء الرسالة أحبّ إليّ فقال وهو وحقّك أخفّ عليّ

رقطا پس گفتم نوشتن رساله دوست تر است بسوی من پس گفت و آن بحق تو قسم حق تست که سبکتر است بر من

فإنّ نحلة ما يلج في الآذان أهون من نحلة ما يخرج من الأردان ثم

چرا که تحقیق بخشش چیزیکه درآید در گوشها سبکتر است از بخشش چیزیکه بیرون آورده شود از آستینها سپس

۱۸۵

كأنّما أنِفَ واستحيا فجمع لي بين الرسالة والحذا فظفرت منه بسهمين وفصلت

گویا که او ننگ داشت و شرم نمود پس فراهم آورد ... میان رساله و کفش پس فیروزی یافتم از وی بدو حصه

عنه بغنمين وأبت إلى وطني قرير العينين بما حزت من الرسالة والعين

از وی با دو غنیمت و باز گشتم بسوی وطن خود خنک چشم بچیزی که جمع آوردم از رساله و زر

المقامة السابعة والعشرون الوبرية حكى الحارث بن همّام

مقامه بیست و هفتم مشهور بوبریه حکایت کرد حارث پسر همام

قال ملت في ريّق زماني الذي غبر إلى مجاورة أهل الوبر لآخذ أخذ

گفت میل کردم در اول روزگار خود که گذشت بسوی همسایگی بادیه نشینان تا پیروی کنم رفتار

نفوسهم الأبيّة وألسنتهم العربيّة فشمّرت تشمير من لا يألو جهدا

ذات های ایشان که بزرگ اند و زبانهای ایشان که فصیح است پس دامن بر زدم همچو دامن بر زدن کسیکه کوتاهی نکند در کوشش

وجعلت أضرب في الأرض غورا ونجدا إلى أن اقتنيت هجمة من الراغية

و آغاز کردم که میرفتم در زمین پست و بلند تا آنکه ذخیره گرفتم گله ای از شتران

وثلّة من الثاغية ثمّ أويت إلى عرب أرداف أقيال وأبناء أقوال فأوطنوني

و رمه از گوسفند باز رجوع آوردم بسوی مردم عرب که نائبان پادشاهان بودند و فصیحان بودند پس فرود آوردند مرا

أمنع جناب وفلّوا عنّي حدّ كلّ ناب فما نابني عندهم همّ ولا فزع

بزرگترین مقام و شکستند از من تیزی هر دندان را پس نیامد مرا نزد ایشان اندوهی و نکوفت

صفا لي سهمي إلى أن أضللت في ليلة منيرة البدر لقحة غزيرة الدّرّ

سنگ مرا نیری تا آنکه گم کردم در شب روشن کننده ماه کامل ناقه بسیار شیر دارنده را

فلم أطب نفسا بإلغاء طلبها وإلقاء حبلها على غاربها فتدثّرت فرسا

پس خوش نگشت از روی نفس بگذاشتن جستجوی او و انداختن رسن او بر میانه کوهان و گردن او پس بر جستم بر اسپ

محضارا واعتقلت لدنا خطّارا وسريت ليلتي جمعاء أجوب البيداء

بسیار دونده و در میان ساق گرفتم نیزه نرم و رفتم در شب خود تمام آن بحالیکه قطع میکردم بیابان را

١٨٦

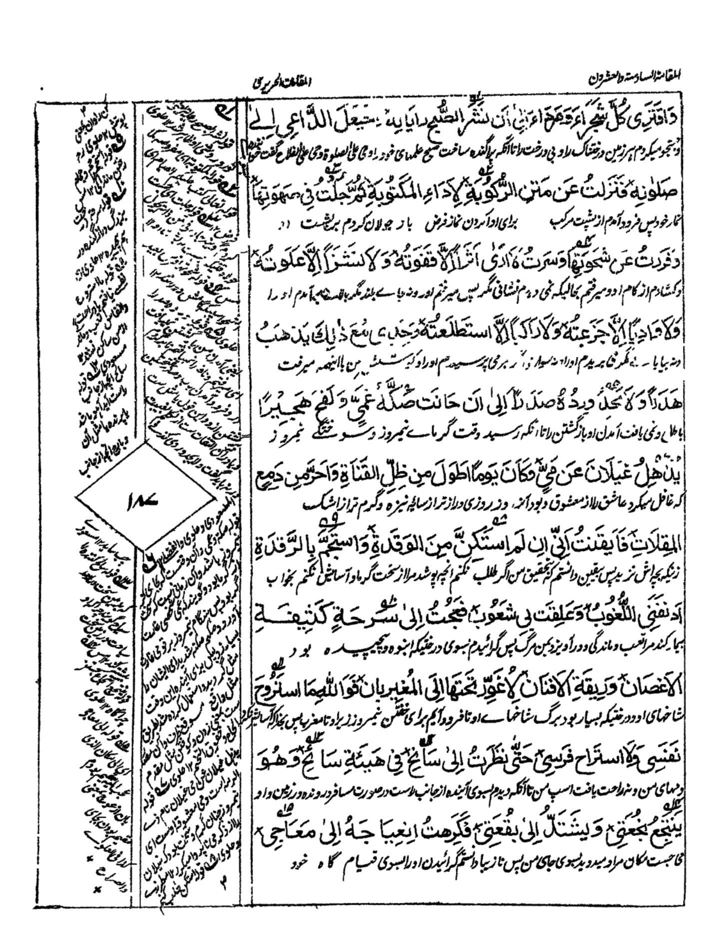

واقتري كل شجراء وصحراء الى ان نشر الصبح رايته وحيعل الداعي الى

وجستجو میکردم هر زمین درختناک را و بی درخت را تا آنکه پراگنده ساخت صبح علمهای خود را و حی علی الصلوة وحی علی الفلاح گفت خواننده

صلواته فنزلت عن متن الركوبة لاداء المكتوبة ثم جلت في صهوتها

نماز خود پس فرود آمدم از پشت مرکب برای ادا کردن نماز فرض باز جولان کردم بر نشست او

وفررت عن شحوتها وسرت لا ارى اثرا الا قفوته ولا نشزا الا علوته

وکشادم از کام او دو سیر فتم بحالیکه نمی دیدم نشانی مگر پیروی میکردم او را و نه جای بلند مگر بالا میآمدم او را

ولا واديا الا اجزعته ولا راكبا الا استطلعته وجدي مع ذلك يذهب

ونه بیابانی مگر قطع میکردم او را ونه سواری مگر خبر میپرسیدم او را و کوشش من با اینهمه میرفت

هدرا ولا يجد وجده صدى الى ان حانت صكة عمي ولفح هجيرا

باطل ونمی یافت آمدن او بازگشتن را تا آنکه رسید وقت گرمای نیمروز وسوختگی نیمروز

يذهل غيلان عن مي وكان يوما اطول من ظل القناة واحر من دمع

که غافل میکرد عاشق را از معشوق و بود آنروز روزی درازتر از سایه نیزه و گرمتر از اشک

المقلات فايقنت اني ان لم استكن من الوقدة واستجم بالرقدة

زنیکه بچه اش نزید پس بیقین دانستم که بتحقیق من اگر طلب نکنم آنچه پوشد مرا از سخت گرما و آسایش نکنم بخواب

اذ نفني اللغوب وعلقت بي شعوب فعجت الى سرحة كثيفة

بیمار کند مرا تعب و ماندگی و در آویزد بمن مرگ پس گرائیدم بسوی درختیکه انبوه و پیچیده بود

الاغصان وريقة الافنان لاغور تحتها الى المغيربان فوالله ما استروح

شاخهای او و درختیکه بسیار بود برگ شاخهای او تا فرود آیم برای خفتن نیمروز زیر او تا مغرب پس بخدا که آسایش نکرد

نفسي ولا استراح فرسي حتى نظرت الى سانح في هيئة سائح وهو

و نفس من و نه راحت یافت اسپ من تا آنکه دیدم بسوی آینده از جانب راست در صورت مسافر رونده در زمین و او

ينتجع نجعتي ويشتد الى بقعتي فكرهت انعياجه الى معاجي

نجا جست مکان مرا و میدوید بسوی جای من پس ناز یبا دانستم گرائیدن او را بسوی قیامگاه خود

فاستعذت بالله من شر كل مفاجي ❊ ثم ترجيت ان يتصدى منشد او ينبري
پس پناه جستم بخدای تعالی از بدی هر ناگاه آینده باز امید وار شدم از آنکه پیش آید بجائیکه راه نماینده باشد تا نیافته گم شده یا آنکه ظاهر شد

مرشد ❊ فلما اقترب من سرحتي ❊ وكاد يحل بساحتي ❊ الفيته شيخنا السروجي
بجائیکه راه نما باشد پس هرگاه نزدیک شد از درخت من و نزدیک شد که فرود آید در جائیکه بودم یافتم او را که پیر ما

متشحا بجرابه ❊ ومضطبنا اهبة جوابه ❊ فآنسني اذ ورد ❊ وانساني ما شرد
ساکن سروج است حمائل کننده است انبان خود و بر دارنده زیر بغل آلات سفر خود را پس انس آرام داد مرا چون رسید و فراموش کنانید

ثم استوضحته من اين اثره ❊ وكيف عجره وبجره ❊ فانشد بديها
پس واضح کردن خواستم او را از کجاست راه او و چگونه است حال ظاهر او و باطن او پس خواند بی فکر و اندیشه

ولم يقل ايها ❊ قل لمستطلع دخيلة امري ❊ لك عندي كرامة
و نگفت باز ایست ❊ بگو برای جوینده باطن حال مرا ❊ مر ترا نزد من بزرگی

وعزازة ❊ انا ما بين جوب ارض فارض ❊ وسرى في مفازة فمفازة ❊
و برتریست ❊ من در میانه قطع زمینی پس زمینی هستم ❊ و سیاه شب رفتن در بیابانی پس بیابانی هستم ❊

زادي الصيد والمطية نعلي ❊ وجهازي الجراب والعكازة ❊ فاذا ما هبطت مصرا
توشه من شکار است و سواری پاپوش منست ❊ و رخت من انبان است و عصا ❊ پس هرگاه فرود آیم در شهری

فبيتي ❊ غرفة الخان والنديم جرازة ❊ ليس لي ... ان فات او اخشى ان
پس خانه من ❊ بالاخانه سراست و همنشین بشراب خواری پاره گاه اند نوشته است ❊ نیست مرا چیزیکه غمگین کرده شوم اگر فوت شود ❊

حاول الزمان ابتزازه ❊ غير اني ابيت خلوا من الفكر ❊ ونفسي عن الاسى منحازة ❊
قصد کند روزگار گرفتن او را مگر بتحقیق من شب میگذرانم تهی از اندیشه و جان من از اندوه برگشته است ❊ خواب میکنم

ارقد الليل ملء جفني وقلبي ❊ بارد من حزازة وحرارة ❊ ما ابالي من اي كاس تفوقت ❊ ولا
در شب بر چشم خود و دل من ❊ سرد است از گرمی و سوزش ❊ التفات ندارم که از کدام کاسه شیر خوردم و نمیدانم

ما حلاوة من مزازة ❊ ولو استجيز ان اجعل الذل مجازا الى المنى لاجازه ❊ فاذا اطلت بساحة
که چیست شیرینی از ترشی آمیز ❊ غمناک نمیشوم و روا ندارم اینکه گردانم خواری را راه بسوی آسانی بخشش ❊ ...

العلوي والمسعودي والشراح ۱۲ شه قوله مزازة وان فرق میان شیرینی و ترشی باشد ۱۲ علوی ...ه قوله ولا استجیز ان بالتقدیم ذکره ۱۲ فصح ...ه قوله مجازا ای طریقیکه بروجواز باشد یعنی راه ذلت را برای گردکردن
❊ ...

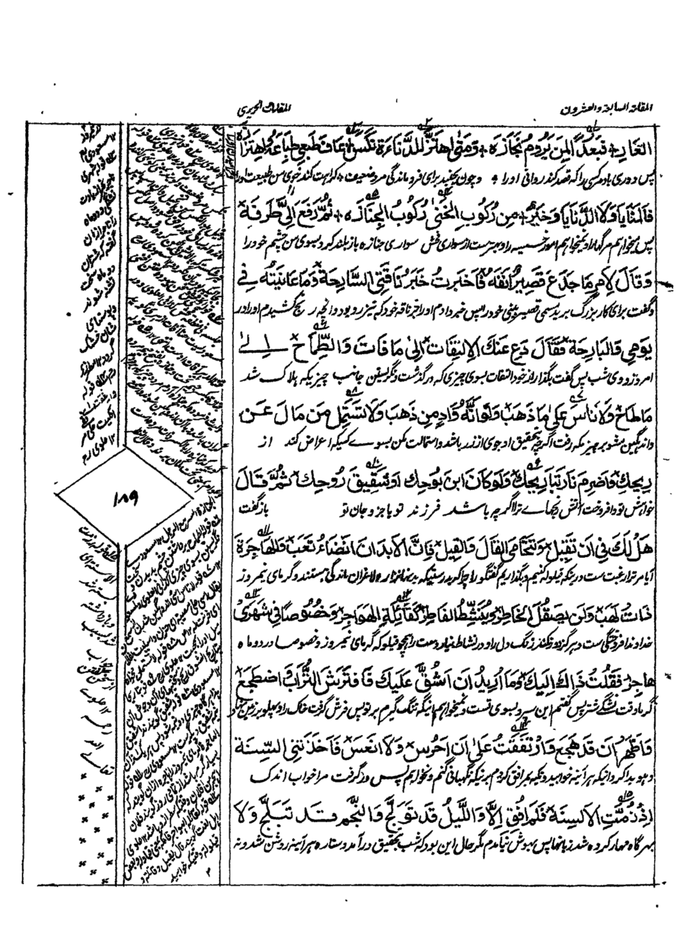

الغارب * وتبعد المين يروم مجازه * ومتى اهتز للدنانير تكسبا عاف الطبع طباعه واهتزازا

پس دوری باد مر کسی را که قصد کند روانی او را * و چون بجنبد برای فرومانده گی مرد ضعیف * کراهت کند خوی من طبیعت او را

فالمنايا ولا الدنايا وخير * من ركوب الخنى ركوب الجنازه * ثم رفع الي طرفه

پس میخواهیم مرگ را و نمیخواهیم امور خسیسه را و بهتر است از سواری فحش سواری جنازه * باز بلند کرد بسوی من چشم خود را

وقال لامر ما جدع قصير انفه فاخبرته خبر ناقتي السابحة وما عانيته في

و گفت برای کار بزرگ برید قصیر بینی خود را پس خبر دادم او را خبر ناقه خود که تیز رو بود و آنچه رنج کشیدم او را در

يومي والبارحة فقال دع عنك الالتفات الى ما فات والطماح الى

امروز و دوی شب پس گفت بگذار از خود التفات بسوی چیزی که در گذشت و نگریستن جانب چیزی که هلاک شد

ما طاح ولا تأس على ما ذهب ولو انه واد من ذهب ولا تستمل من مال عن

و اندوهگین مشو بر چیز که رفت اگرچه بتحقیق او جوی از زر باشد و استمالت مکن بسوی کسیکه اعراض کند از

ريحك فاضرم نار تباريحك ولو كان ابن بوحك او شقيق روحك ثم قال

خواهش تو و افروخت آتش رنجهای ترا اگرچه باشد فرزند تو یا جزو جان تو * باز گفت

هل لك في ان تقيل ونتحامى القال والقيل فان الابدان انضاء تعب والهاجرة

آیا مر ترا رغبت است در آنکه قیلوله کنیم و بگذاریم گفتگو را چرا که بدنها لاغران ماندگی هستند و گرمای نیم روز

ذات لهب ولن يصقل الخاطر وينشط الفاتر كقائلة الهواجر وخصوصا في شهري

خداوند افروختگی است و هرگز زدوده نکند زنگ دل را و در نشاط نیارد سست را همچو قیلوله گرمای نیم روز خصوصا در دو ماه

ناجر فقلت ذلك اليك وما اريد ان اشق عليك فافترش التراب واضطجع

گرما وقت تشنگی پس گفتم این سپرد بسوی تست و نمیخواهم آنکه تنگ گیرم بر تو پس فرش گرفت خاک را و پهلو بر زمین نهاد

واظهر انه قد هجع وارتفقت على ان احرس ولا انعس فاخذتني السنة

و هویدا کرد آنکه بر آینه خوابید و تکیه بر آرنج کردم بر آنکه نگهبانی کنم و نخوابم پس در گرفت مرا خواب اندک

اذ ذمت الالسنة فلم افق الا والليل قد تولج والنجم قد تبلج ولا

بهر گاه مهار کرده شد زبانها پس بهوش نیامدم مگر حال این بود که شب بتحقیق در آمده و ستاره هر آینه روشن شده و نه

السَّرُوجِيّ وَلَا المَسْرَحَ فَبِتُّ بِلَيْلَةٍ نَابِغِيَّةٍ وَأَحْزَانٍ يَعْقُوبِيَّةٍ أُسَاوِرُ الوُجُومَ

ابوزید سروجی بود و نه اسپ ین کرده پس خواب کردم در شب که منسوب نیابغه است و اندوهای منسوب بیعقوب نه مهر بگیر بستم خاموش شدن از اندوه

وَأُسَاهِرُ النُّجُومَ أُفَكِّرُ تَارَةً فِي رِجْلَتِي وَأُخْرَى فِي رَجْعَتِي إِلَى أَنْ وَضَحَ لِي عِنْدَ

و بیدار بیخوابی میکردم با ستارگان اندیشه میکردم باری در پیاده پائی خود و دگر بار در بازگشتن خود تا آنکه ظاهر شد برای من هنگام

افْتِرَارِ ثَغْرِ الضَّوْءِ فِي وَجْهِ الجَوِّ رَاكِبٌ يَخِدُ فِي الدَّوِّ فَأَلْمَعْتُ إِلَيْهِ بِثَوْبِي رَجَوْتُ

پیدا شدن روشنی بامداد در روی افق سواریکه را دمیرفت در صحرا پس اشارت کردم سویش بجامه خود امیدوار شدم

أَنْ يُعَرِّجَ إِلَى صَوْبِي فَلَمْ يَعْبَأْ بِالمَعِي وَلَا أَوَى لِالْتِيَاعِي بَلْ سَارَ عَلَى هِينَتِهِ

اینکه برگردد بسوی جانب من پس التفات نکرد باشارت من و رحم نکرد برای سوزش من بلکه رفت بر آهستگی خود

وَأَصْمَانِي بِسِهَامِ إِهَانَتِهِ فَأَرْقَلْتُ إِلَيْهِ لِأَسْتَرْدِفَهُ وَأَحْتَمِلَ تَغَطْرُفَهُ فَلَمَّا

درسانید مرا تیر خوار کردن خود پس شتافتم بسوی او تا بخواهم از و که مرا ردیف خود سازد و بردارم کبیر او را پس چون

أَدْرَكْتُهُ بَعْدَ العَيْنِ وَأَجَلْتُ فِيهِ مَسْرَحَ العَيْنِ وَجَدْتُ نَاقَتِي مَطِيَّتَهُ وَضَالَّتِي

دریافتم او را پس از ماندگی و گردانیدم در وجای گردش چشم را دیافتم شتر ماده خود را مرکب او و گم شده خود را

لُقْطَتَهُ فَمَا كَذَّبْتُ أَنِ اجْتَذَبْتُهُ عَنْ سَنَامِهَا وَجَاذَبْتُهُ طَرَفَ زِمَامِهَا وَقُلْتُ

یافتهٔ او پس درنگ نکردم اینکه انداختم او را از کوهان او و کشیدم از و طرف مهارنا قه را و گفتم

أَنَا صَاحِبُهَا وَمُضِلُّهَا وَلِي رِسْلُهَا وَنَسْلُهَا فَلَا تَكُنْ كَأَشْعَبَ فَتَتْعَبَ

که من مالک آن هستم و گم کننده آنم و مراست شیران و بچهای آن پس مشو ایجو مسمی اشعب پس اذیت دهی مرا

وَتُتْعِبَ فَجَعَلَ يَلْدَغُ وَيَبْصِي وَيَتَنَفَّخُ وَلَا يَسْتَحِي وَبَيْنَا هُوَ يَزْنُدُ وَيَلِينُ

و اذیت یابی پس آغاز کرد که میگزید و فریاد برمیداشت و بی شرمی میکرد و حیا نمیداشت و درین بودم که او بجست و نرم می شد

وَبَيْنَنَا أَسَدٌ وَيَسْتَكِينُ إِذْ غَشِيَنَا أَبُو زَيْدٍ لَابِسًا جِلْدَ النَّمِرِ وَهَاجِمًا هُجُومَ السَّيْلِ

و شیری ظاهر میکرد و فروتنی مینمود تا ناگاه در گرفت ما را ابوزید بحالیکه پوشنده بود پوست پلنگ را و ناگاه آینده بود همچو ناگاه آمدن

المُنْهَمِرِ فَخِفْتُ وَاللّٰهِ أَنْ يَكُونَ يَوْمُهُ كَأَمْسِهِ وَبَدْرُهُ مِثْلَ

سیلاب بسیار ریزنده پس ترسیدم بخدا اینکه باشد امروز او مانند دیروز و ماه کامل او مانند

شمسه فألحق بالقاطنين واصبر أثراً بعد عين فلما آن إلا أن أذكره
آفتاب وپس لاحق شوم باودوجوينده برگ قوطرشوم خبرپس ازذات پس نديدم مگر انيكه يا دداد م اورا

العهود المنسية والفعلة الامسية وناشدته الله أو أتى اليوم للتلافي
پيمانهاى فراموش شده وكار ديروزه اوراوسوگند دادم اورا بخدا كه آيا آمده است امروز براسب تدارك

أم لما فيه التلاف فقال معاذ الله أن أجهز على مكلومي وأواصل جرح كلومي
يابراى چيزيكه دران هلاك نفست پس گفت پناه ميخواهم بخدا ازانيكه بكشم برجراحت كرده خود وپيوسته سازم با دگرم شبانه خود

بسمومي بل وأقيك لأخبرك كنه حالك وأكون يميناً لشمالك فسكن عند
بلكه آمدم تراتا خبر دهم ترا حقيقت حال ترا وباشم دست راست براى دست چپ تو پس آرام گرفت هنگام

ذلك جأشي وانجاب استيحاشي واطلعته طلع اللقحة وتبرع صاحبي
آن سخن دل من وقطع شد وحشت آگين شدن من ودانگى دادم اورا بخبر ناقه شيرداروبرقع بوسنيدن همراهى خود

باللقحة فنظر إليه نظر ليث العريسة إلى الفريسة ثم أشرع قبله الرمح
باپاى شترى پس ديد بسوى او بچو ديدن شير بيشه بسوى شكارس بازراست كرد جانب او نيزه را

وأقسم له بمن أنار الصبح لئن لم ينج منجى الذباب ويرض من الغنيمة
وسوگند داد اورا بخدا انيكه روشن كرد بامداد را اگر نجات نيابد بجاى نجات مگس وخوشنود نباشد از مال غنيمت

بالإياب ليوردن سنانه وريده وليفجعن به وليده ووديده فنبذ
به برگشتن هرآينه فرو دمى آرد سرنيزه خود را در رگ گردن او وهرآينه بدرد ميارد بان فرزند او ودوست او را پس انداخت

زمام الناقة وحاص وأفلت وله حصاص فقال لي أبو زيد تسلمها
مهار شتر ماده را وگريختن ميل كرد ورستگار شد بحاليكه مراورا سخت دويدن بود پس گفت بمن ابو زيد بگير اورا

وتسنمها فإنها إحدى الحسنيين وويل أهون من ويلين قال الحارث بن
وسوار شو كوهان اورا چراكه هرآينه آن يكى از دو نيكوئيست ويك هلاكى آسان ترست از دو هلاكى گفت حارث پسر

همام فحرت بين لوم أبي زيد وشكره وذمه لنفعه بضره فكأنه نوجي
همام پس حيران شدم ميانه ملامت كردن ابى زيد وسپاس او وميان سنجيدن نفع او بامضرا و پس گو ياكه آواگى داده شد

بِذاتِ صَدْرِي أَوْ تَكَهَّنَ بِما خامَرَ سِرِّي فَقابَلَنِي بِوَجْهٍ طَلِيقٍ وَأَنْشَدَ بِلِسانٍ

بار از اندیشهٔ من یا دانست بکهانت آنچه در آمیخت راز من پس پیش آمد مرا بروی کشاده و خواند باز بان

ذَلِيقٍ نَظْمٌ يا أَخِي الكامِلَ ضَيْمِي ❊ دُونَ إِخْوانِي وَقَوْمِي ❊ إِنْ يَكُنْ

تیز ای برادر من که بردارندهٔ ستم من هستی ❊ نزدیک برادران من و گروه من ❊ اگر باشد

ساءَكَ أَمْسِي ❊ فَلَقَدْ سَرَّكَ يَوْمِي ❊ فَاغْتَفِرْ ذاكَ لِهٰذا ❊ وَاطَّرِحْ شُكْرِي

که در غم انداخت ترا دیروز من ❊ پس تحقیق شاد کرد ترا امروز من ❊ پس بخش آنرا برای این ❊ و بگذار سپاس من

وَلَوْمِي ❊ ثُمَّ قالَ أَنا أُتَّقِي وَأَنْتَ مِثْلِي فَكَيْفَ نَتَّفِقُ ثُمَّ وَلّى يَفْرِي أَدِيمَ الأَرْضِ

و نکوهش من ❊ باز گفت من حذر کنم هستم و تو گریه کننده هستی پس چگونه اتفاق کنیم باز پشت گردانید بحالیکه قطع میکرد روی زمین را

وَيَرْكُضُ طِرْفَهُ أَيَّما رَكْضٍ فَما عَدَوْتُ أَنِ اقْتَعَدْتُ مَطِيَّتِي وَعُدْتُ لِطِيَّتِي

و میدوانید اسپ خود را چه خوش دوانیدنی پس در نگذشتم اینکه نشستم و سوار شدم سواری خود را و باز گشتم برای مقصد خود

حَتّى وَصَلْتُ إِلى حِلَّتِي بَعْدَ اللَّتَيّا وَالَّتِي تَفْسِيرُ ما تَضَمَّنَتْهُ هٰذِهِ المَقامَةُ

تا آنکه رسیدم بسوی محلهٔ خود پس از بلای خرد و بزرگ بیان چیزیکه در بر گرفت آنرا این مقامه

مِنَ الأَلْفاظِ اللُّغَوِيَّةِ وَالأَمْثالِ العَرَبِيَّةِ قَوْلُهُ رَيِّقَ زَمانِي

از الفاظ لغویه و مثلهای عربیه

يَعْنِي أَوَّلَهُ وَرَوائِقَهُ وَقَدْ يُخَفَّفُ قَوْلُهُ أَخَذَ إِخْذَ نُفُوسِهِمْ يَعْنِي

یعنی اول از زمانه و بهتر از آن و گاه تخفیف کرده میشود . مرادش اینکه

اقْتَدَى بِهِمْ يُقالُ مِنْهُ أَخَذَ إِخْذَهُ بِكَسْرِ الهَمْزَةِ

پیروی کنم با ایشان گفته میشود انگرفت طریقهٔ او را و روش او را بکسرهٔ همزه

وَفَتْحِها وَالهَجْمَةُ نَحْوُ المِائَةِ مِنَ الإِبِلِ وَالثَّلَّةُ القَطِيعُ مِنَ الغَنَمِ

و فتح آن و هجمه مقدار صد از شتر و ثله رمه از گوسفند و

جَمْعُها الثُّلَلُ وَلا نَظِيرَ لِهٰذا إِلّا بَدْرَةٌ وَبِدَرٌ وَالرّاغِبَةُ الإِبِلِ

جمع آن ثلل ست و نیست مانندی برای این مگر لفظ بدره و بدر و راغبه شتران

(والثاغية) الشاء ومنه قولهم ما له ثاغية ولا راغية اى لا ناقة ولا شاء

والثاغية گوسفند واز انست قول ایشان ما له ثاغیة ولا راغیة ای نه شتر ماده است و نه گوسفند

وقوله اردداف اقيال اى يخلفون الملوك اذا غابوا وقوله ابناء اقوال

ای خلیفه باشند پادشاها نرا چون غائب شوند

اى فصحاء يقال للمنطيق انه ابن اقوال وقوله فقد تربية فرسا

ای فصیحانند گفته میشود برای بلیغ هر آینه پسر گفتارهاست

محضارا التدتر الوثوب على ظهر الفرس المحضار والمحضير الشديد العدو

تدزر جستن برپشت اسپ محضار ومحضیر سخت رونده

ماخوذ من الحضر وقوله اقترى كل شجراء ومرداء الاقتراء تتبع الارض

گرفته شده است از حضر یعنی دویدن اقترا جستجو کردن زمین ست

والشجراء ذات الشجر والمرداء الخالية من النبات ومنه

وشجراء زمین خداوند درخت باشد ومرداء زمین خالی از روئیدگی و از انست

اشتقاق الامرد لخلو وجهه من الشعر وقوله حيعل الداعى الى

مشتق بودن امرد بسبب تهی بودن روی او از مو

صلوته يعنى بقول المؤذن حى على الصلوة حى على الفلاح والمصدر

مراد میگیرد بان گفتن اذان دهنده حی علی الصلوة حی علی الفلاح و مصدر

منه الحيعلة ومثله من المصادر الهيللة والحمدلة والبسملة والحسبلة

از و حیعله است و مانند او از مصدرهاست هیلله و حمدله و بسمله و حسبله

والسبحلة والجعلفة والحولقة فالهيللة قوله لا اله الا الله والحولقة حكاية

و سبحله و جعلفه و حولقه پس هیلله گفتن لا اله الا الله است و حولقه حکایت

قول لا حول ولا قوة الا بالله والبسملة قول بسم الله والحسبلة قول حسبى الله

گفتن لا حول ولا قوة الا بالله است و بسمله گفتن بسم الله است و حسبله گفتن حسبی الله است

والحمدلة حكاية قول الحمد لله والسبحلة قول سبحان الله والجعلفة
وحمدله حكايت گفتن الحمد لله است وسبحله حكايت گفتن سبحان الله است وجعلفه
حكاية قولهم جعلت فداك وقوله فنزلت عن ظهر الركوبة) يعني
حكايت قول ايشانست جعلت فداك يعني
المركوبة يقال ناقة ركوب وركوبة وحلوب وحلوبة وقد
انچه بروسوار شوند گفته مى شود ناقه ركوب وركوبه وحلوب وحلوبه وبتحقيق
قرئ فمنها ركوبتهم والصهوة مقعد الفارس والشحوة الخطوة
خوانده شد فمنها ركوبتهم وصهوة جاى نشستن سوار وشحوه گام زدن
والجزع قطع الوادي عرضا وقوله رصكة عمي) يعني به قائم
وجزع بريدن دشت از پهنا مراد داشته است آن ميانه
الظهيرة وقد اختلفوا في اصله فقيل كان عمي رجلا مغوارا فغزا
روز وبتحقيق اختلاف كردند در اصل او پس گفته شد كه بود عمى مردے بسيار غارتگر پس جنگ كرد
قوما عند قائم الظهيرة فصكهم صكة شديدة فصار مثلا لكل من جاء
قومى را هنگام نيمروز وكوفت آنها را كوفتن سخت پس گرديد مثل براى هر كس كه آمد
في مثل ذلك الوقت وقيل اريد به الظبي لانه يكدر في الهواجر وقد ذهب بصره فيصطك
در مانند آن هنگام وگفته شد كه مراد بآن آهوست چرا كه بتحقيق او سرگشته ميگردد در گرما وكور شد پس ميكوبد
بما يستقبله كاصطكاك الاعمى ثم صغر الاعمى تصغير الترخيم فقيل
بچيزيكه پيش مى آيد او را مثل كوفتن كور باز تصغير كرده شد اعمى مانند تصغير ترخيم پس گفته شد
عمي كما صغروا اسود وازهر فقالوا سويد وزهير وقوله وكان يوما اطول
عمى چنانكه تصغير كردند اسود وازهر را پس گفتند سويد وزهير
من ظل القناة) يوصف اليوم الطويل بظل القناة ويوصف اليوم
صفت كرده ميشود روز دراز با سايه نيزه وصفت كرده مى شود روز

القصير بإبهام القطاة فالعرب تزعم أن ظل الرمح أطول ظل ومنه قول

کوتاه بانگشت نر مرغ سنگخواره ومردم عرب گمان برند که بتحقیق سایهٔ نیزه بزرگترین سایه است واز انست قول

الشاعر وهو شبرمة بن الطفيل شعر ويوم كظل الرمح قصّر طوله

شاعر وآن شبرمه پسر طفیل ست بسا روز ایچو سایهٔ نیزه که کوتاه کرده است درازی اورا

دمُ الزقِّ عنا واصطفاق المزاهر وقوله (احرّ من دمع المقلات) وهي

شراب ازما و جنبیدن تارساز هاے عود وآن

التي لا يعيش لها ولد فدمعها ابدًا حارّ لحزنها لانه يقال ان دمعة

زنیکه نه زید مر اورا بچه پس اشک او همواره گرم باشد بسبب اندوه او زیرا که شان نیست که گفته میشود که بتحقیق اشک

الحزن حارّة ودمعة السرور باردة ولهذا قيل للمدعو له اقرّ الله

اندوه گرم باشد واشک شادی سرد باشد وازین سبب گفته شد برای کسیکه دعای نیک کرده باشد او را خنک گرداند خدا

عينك مأخوذ من القرّ وهو البرد وقيل للمدعو عليه اسخن الله عينه

چشم ترا گرفته شده است از لفظ قر وآن خنکی باشد وگفته شد برای کسیکه دعای بد کرده شد برو گرم کند خدا یعنی چشم اورا

مأخوذ من السخنة وهي الحرارة وقيل ان اقرار العين مأخوذ من

گرفته شده است از سخنه وآن گرمی ست وگفته شد که هر آینه اقرار العین گرفته شده است از

القرار فكأنه دعى له ان يرزق ما يقرّ عينه حتى لا تطمح الى ما لغيره

قرار بمعنی آرام پس گویا که او دعای نیک نمود او را اینکه روزی کرده شود چیزیکه آرام گیرد چشم او تا آنکه بلند نشود بسوی چیزیکه سوای اوراست

وكانت الجاهلية تزعم ان المقلات اذا وطئت على قتيل شريف عاش

وبودند مردم جاهلیه که گمان می بردند بتحقیق مقلات چون پی سپارد بر کشته بزرگ زنده ماند

ولدها والى هذا اشار بشر بن ابي خازم في قوله شعر تظل مقاليت

بچهٔ او وبسوی این اشارت کرد بشر پسر ابی خازم در قول خود بودند زنان سبب

النساء يطأنه يقلن الا يلقى على المرء مئزر وقوله (علقت بي شعوب)

ولد زیر پا اورا + میکردند میگفتند آگاه باشش انداخته شده است بر مرد آزار

۱۹۵

مِنْ اَسْمَاءِ الْمَنِيَّةِ وَلَا تَدْخُلُ هٰذَا الْاِسْمَ اَدَاةُ التَّعْرِيْفِ مِثْلَ عَرَفَةَ دِجْلَةَ
از نامهای مرگ ست و در نیاید درین اسم حرف تعریف مانند لفظ عرفه و جله

وَقَوْلُهُ اُغَوِّرُ تَحْتَهَا اِلَى الْمُغَيْرِبَانِ التَّغْوِيْرُ النُّزُوْلُ لِلْقَائِلَةِ كَمَا اَنَّ التَّعْرِيْسَ
تغویر فرود آمدن برای خواب نیم روز چنانکه تحقیق تعریس

النُّزُوْلُ فِيْ اٰخِرِ اللَّيْلِ لِلتَّهْوِيْمِ وَالْاِسْتِرَاحَةِ وَالْمُغَيْرِبَانُ تَصْغِيْرُ الْمَغْرِبِ
فرود آمدن در آخر شب برای سر فرو افگندن از خواب و آسائش خواستن و مغیربان تصغیر مغرب ست

وَكَانَ قِيَاسُ تَصْغِيْرِهِ الْمُغَيْرِبَ اِلَّا اَنَّ الْعَرَبَ اَلْحَقَتْ فِيْ اٰخِرِهِ اَلِفًا وَنُوْنًا عَلٰى
و بود قیاس تصغیر او مغیرب مگر تحقیق مردم عرب لاحق کردند در آخر او الف و نون بر

طَرِيْقِ الشُّذُوْذِ وَقَوْلُهُ لِاَمْرٍ مَا جَدَعَ قَصِيْرٌ هٰذَا هُوَ مَوْلٰى جَذِيْمَةَ الْاَبْرَشِ
طریق شاذ بودن او غلام آزاد جذیمه ابرش بود

وَكَانَ جَدَعَ اَنْفَهُ بِيَدِهِ حِيْنَ قَتَلَتِ الزَّبَّاءُ مَوْلَاهُ ثُمَّ اَتَاهَا وَاَوْهَمَهَا
و بود که بریده بود بینی خود را بدست خود هنگامیکه کشت ساة زباء آقای او و باز آمد نزد او و در گمان انداخت او را

اَنَّ عَمْرَو بْنَ عَدِيٍّ بْنِ اُخْتِ جَذِيْمَةَ هُوَ الَّذِيْ قَطَعَ اَنْفَهُ اِتِّهَامًا لَهُ بِاَنَّهُ
که تحقیق عمرو بن عدی خواهر زاده جذیمه او کسی ست که برید بینی او را بسبب تهمت بستن مر او را بانکه هر آینه او

الَّذِيْ غَشَّ خَالَهُ جَذِيْمَةَ اِذْ اَشَارَ عَلَيْهِ بِقَصْدِهَا فَحَظِيَ قَصِيْرٌ عِنْدَهَا بِهٰذَا
کسی ست که غش کرد خال او را جذیمه بود چون اشارت کرد عمرو بر قصیر بآهنگ زباء پس بهره مند شد قصیر نزد او باین

الْقَوْلِ حَتّٰى جَهَّزَتْهُ مِرَارًا اِلَى الْعِرَاقِ فَكَانَ يَاْتِيْهَا بِالطُّرَفِ مِنْهُ اِلٰى اَنِ اسْتَصْحَبَ
سخن تا آنکه مهیا کرد او را رخت سفر بارها بسوی عراق پس بود قصیر که می آورد نزد او چیزها نادر از ان تا آنکه

فِيْ اٰخِرِ نَوْبَةٍ الرِّجَالَ فِي الصَّنَادِيْقِ وَتَوَصَّلَ اِلٰى قَتْلِهَا وَالْاَخْذِ
همراه آورد در آخرین بار مردمان را در صندوقها و رسید بسوی کشتن او و گرفتن

بِثَارِ مَوْلَاهَا وَقِصَّتُهَا مَشْهُوْرَةٌ وَقَوْلُهُ وَلَوْ كَانَ ابْنَ بُوْحِكَ يَعْنِيْ
انتقام آقای خود از و و قصه او مشهور ست مراد داشته است

بِهِ وَلَدَ الصُّلْبِ إِشَارَةً إِلَى أَنَّهُ وُلِدَ فِي بَاحَةِ الدَّارِ وَالبَاحَةُ العَرْصَةُ

بآن فرزند پشت ست برای اشارت بسوی انکه بتحقیق او پیدا شد درباحهٔ خانه وباحه کشادگی میان سرا

وَجَمْعُهَا بُوحٌ وَقِيلَ إِنَّ البُوحَ مِنْ أَسْمَاءِ الذَّكَرِ وَقَوْلُهُ فِي شَهْرِي نَاجِرٍ

وجمع او بوح ست و گفته شد که بتحقیق بوح از نامهاے کیرست

شَهْرُ الحَرِّ وَقِيلَ إِنَّهُمَا حَزِيرَانُ وَتَمُّوزُ وَأَنْكَرَ أَبُو بَكْرِ بْنُ دُرَيْدٍ هَذَا

آن ماه دو در ماه گرماهستند و گفته که بتحقیق هر دو حزیران و تموزاند و انکار کرد ابو بکر پسر درید این

القَوْلَ وَقَالَ هُمَا طُلُوعُ نَجْمَيْنِ وَقَوْلُهُ فَبِتُّ بِلَيْلَةٍ نَابِغِيَّةٍ أَوْمَأَ بِهِ إِلَى قَوْلِ

سخن راو گفت آن هر دو برآمدن دو ستاره است اشارت کرد بوی بسوی قول

النَّابِغَةِ شِعْرٌ فَبِتُّ كَأَنِّي سَاوَرَتْنِي ضَئِيلَةٌ * مِنَ الرُّقْشِ فِي أَنْيَابِهَا السُّمُّ

نابغه پس شب گذرانیدم گویا که بتحقیق جست کرد برمن ماری باریک از مارهای ابلقه که در دندانهای آنها زهر

نَاقِعٌ * وَقَوْلُهُ أَلْمَعْتُ إِلَيْهِ بِثَوْبِي أَيْ أَشَرْتُ يُقَالُ مِنْهُ لَمَعَ وَأَلْمَعَ بِمَعْنًى وَاحِدٍ

گردانیده است ای اشارت کردم گفته میشود از وی لمع و المع بمعنے واحدست

وَقَوْلُهُ يَلْدَغُ وَيَصِي هَذَا مَثَلٌ يُضْرَبُ لِمَنْ يَظْلِمُ وَيَشْكُو يُقَالُ صَاءَتِ

این مثل ست که ذکر ده شود برای کسیکه ستم کند و گله نماید گفته میشود آواز کرد

العَقْرَبُ تَصِي صَيْئًا وَصِيئًا إِذَا صَوَّتَتْ بِفَتْحِ الصَّادِ وَكَسْرِهَا وَكَذَلِكَ

کژدم آواز میکند آواز کردن چون آواز کرد بفتح صاد و کسر آن و همچنین گفته می شود

الفَرْخُ وَمَا أَحْسَنَ قَوْلَ ابْنِ الرُّومِيِّ فِي هَذَا المَعْنَى شِعْرٌ تَشْكِي المُحِبَّ وَ

آواز کرد بچهٔ پرنده و چه نیکوست سخن پسر رومی درین معنی شکایت می اندازد معشوقه دوست را و

تَشْكُو وَهِيَ ظَالِمَةٌ * كَالقَوْسِ تُصْمِي الرَّمَايَا وَهِيَ مِرْنَانٌ وَقَوْلُهُ مُضْطَغِنًا

شکوه میکند حال آنکه ستم کننده است همچو کمان که میکشد شکارها را و او آواز کننده است

أَيْ مُحْتَوِيًا الاضْطِغَانُ أَنْ يَحْمِلَ الشَّيْءَ تَحْتَ حِضْنِهِ وَالاضْطِبَانُ أَنْ

اضطغان اینکه بردارد چیزی را در زیر بغل خود و اضطبان اینکه

197

يجعله تحت ضبنه والضبن ما بين الابط والكشح وكلاهما متقاديان

گرداند اورا زیر بغل خود و ضبن انچه میانهٔ بغل وپهلو باشد وهر دو باهم نزدیک اند

واول مراتب الحمل الابط ثم الضبن وهو اسفل الابط ثم الخصن وهو

واول مراتب برداشتن بغل ست باز ضبن واو فروتر از بغل باز خصن واو

عند الجنب والتجواب مصدر جاب وجميع هذه المصادر التي جاءت

نزدیک پهلوست وتجواب مصدر جاب ست وتمامی این مصدرها که آمده

على تفعال هي بفتح التاء الا قولهم تلقاء وتبيان وزاد بعضهم تنضال

بروزن تفعال او بفتح تاست مگر قول ایشان تلقاء وتبیان وافزوده است بعض ایشان تنضال

لاغير وقوله عجره وبجره يريد جميع امره الظاهر والباطن واصل

نه غیر آن و اراده میکند بآن تمامی کار او که هویدا باشد وپنهان واصل معنی

العجر العقدة الناتئة في العصب والبجر العقدة الناتية في البطن

عجر گره که بلند باشد در پی وبجر گرهیکه بلند باشد در شکم

وقوله ولم يقل ايها اي لم يامرني بالكف يقال للمستزاديه وللستكف

ای حکم نکرد مرا باز داشتن گفته میشود بکسیکه از و زیادت خواسته شده است کلام ایه

ايها وقوله ارنز ويلين) هذا المثل يضرب لمن يتعزز ثم يذل

وبکسیکه خواسته شده از و بازماندن از کلام ایها این مثل میشود برای کسیکه خداوند عزت بود باز

واصله الجدي ينزو وهو صغير فاذا كبر لان وقوله لابسا جلد النمر

خوار شود واصل او بزغاله میجهد بجا لیکه او خرد ست پس چون بزرگ شود نرم گردد

هذا المثل يضرب للمتقح بجرىء لان النمر اجرء سبع واقله احتمالا

این مثلیست که ذکر کرده شود برای بی شرم که دلیر باشد چراکه پلنگ دلیرترین درندگان ست وکمترین اوازروی برداشت

للضيم ومن هذا اشتقاق قولهم تنمر اي صار كالنمر وقوله فانحو

ستم وازین ست اشتقاق قول ایشان تنمر ای گردید مثل پلنگ

ملـه قوله ودر بعض نسخ عجره ديحره ای پایست نظر ست پس درین صورت جمع اره است بانست نظر با بردوره ای گفت عجره گره چوب ودرگ ۱۲

مقامات ۲۹

بِالْقَارِظَيْنِ الْأَصْلُ فِي الْقَارِظِ أَنَّهُ الَّذِي يَجْنِي الْقَرَظَ وَهُوَ النَّبَاتُ

اصل در قارظ بتحقیق او کسی ست که چیند قرظ را و آن گیاهی ست

الْمَدْبُوغُ بِهِ وَالْقَارِظَانِ الْمُشَارُ إِلَيْهِمَا أَحَدُهُمَا مِنْ عَنَزَةَ وَالْآخَرُ

که دباغت کرده شود بوی و دو قارظ که اشارت کرده شد بسوی آن هر دو یکی از ایشان از قبیله عنزه بود و دیگر

مِنَ النَّمِرِ بْنِ قَاسِطٍ وَكَانَا خَرَجَا يَجْتَنِيَانِ الْقَرَظَ فَلَمْ يَرْجِعَا وَلَا عُرِفَ

از نمر بن قاسط و بودند که آمده بودند بجا الیکه می چیدند قرظ را پس باز نگشتند و ا شناخته شد مر

لَهُمَا خَبَرٌ فَضُرِبَ بِهِمَا الْمَثَلُ لِكُلِّ غَائِبٍ لَا يُرْجَى إِيَابُهُ وَإِلَيْهِمَا أَشَارَ

هر دو را خبر پس پدید آورده شد بآن هر دو مثل در بر نا ب به راک امید داشته نشود باز گشتن او و بسوی آن هر دو اشارت کرد

أَبُو ذُؤَيْبٍ بِقَوْلِهِ شِعْرٌ وَحَتَّى يَؤُوبَ الْقَارِظَانِ كِلَاهُمَا ♦ وَيُنْشَرَ فِي الْقَتْلَى

ابو ذویب بقول خود وتا آنکه بر گردند قارظان هر دو ♦ و پراگنده کرده شود در کشتگان

كُلَيْبٌ لِوَائِلٍ ♦ وَقَوْلُهُ (حَرُورِيٌّ سَمُومِيٌّ) الْحَرُورُ الرِّيحُ لَيْلًا وَالسَّمُومُ

کلیب پسر وائل حرور باد گرم که در شب باشد و سموم

الرِّيحُ الْحَارَّةُ نَهَارًا وَقَدْ يَقُومُ أَحَدُهُمَا مَقَامَ الْآخَرِ مَجَازًا وَقَالَ

باد گرم که در روز باشد و گاهے قائم میشود یکے از هر دو بجای دیگر از روی مجاز و گفت

بَعْضُهُمُ الْحَرُورُ تَكُونُ لَيْلًا وَنَهَارًا وَالسَّمُومُ يَخْتَصُّ بِالنَّهَارِ وَقَوْلُهُ

بعض ایشان حرور باشد در شب و روز و سموم خاص ست بارور

(لَبِيثُ الْعِرِّيسَةِ) يَعْنِي بِهِ مَأْوَى الْأَسَدِ يُقَالُ فِيهِ عِرِّيسٌ وَعِرِّيسَةٌ

یعنی شیر ماده مراد داشته است بان جای گاه درنده گفته میشود در وی عریس ست و عریسه ست

بِإِثْبَاتِ الْهَاءِ وَحَذْفِهَا وَمِثْلُهُ غَابٌ وَغَابَةٌ وَعَرِينٌ وَعَرِينَةٌ وَأَمَّا

با ثابت داشتن ها و دور کردن آن و مانند ست غاب و غابه و عرین و عرینه و

الْغِيلُ وَالْخِيسُ فَلَا يَدْخُلُهُمَا الْهَاءُ وَقَوْلُهُ أَفْلَتَ [illegible]

لفظ غیل و خیس پس در نیاید با آن هر دو ها

هذا المثل يضرب لمن نجا من هلكة اشفى عليها بعد ما كاد يهوي فيها
این مثل ذکر کرده میشود برای کسیکه نجات یافت از هلاکت که اطلاع یافت برآن زانکه قریب بود که بیفتد در ان

والحصاص العدو وقيل انه الضراط فكانه لفزعه يعدو ويضرط وقوله
وحصاص دویدن و گفته شد که همراه آن تیز است پس گویا که او بسبب ترسیدن خود میدود و تیز میدهد

(وبعض الهون اهون من بعض) هذا المثل يضرب تسلية لمن ناله بعض المكروه ومثله قول
این مثل ذکر کرده میشود برای تسلی کردن کسیکه رسید او را بعضی از مکروه و از مکروه زیاده مانند اوست قول

الشاعر شعر ابا منذر افنيت فاستبق بعضنا ۞ حنانيك بعض الشر اهون
شاعر — ای ابا منذر فنا کردی پس بگذار و بعض ما را — رحمت تو بعض بدی سبکتر باشد از بعض و

من بعض وقوله (انا تئق وانت مئق فكيف نتفق) هذا المثل يضرب
از بعض — این مثل ذکر کرده میشود برای دو کس

للمتنافيين في الخلق فان التئق هو الممتلئ غيظا ماخوذ من قولهم اتأفت
که مخالف باشند در عادت چراکه بتحقیق تئق آنست که پر باشد از خشم گرفته شده است از قول ایشان اتأفت

الاناء اذا ملاته والمئق هو الباكي فكان التئق ينزع الى الشر
الاناء چون پر کردی آن را و مئق آنکه بگرید پس هست پر خشم که میگراید بسوی شر

بغيظه والمئق يضيق ذرعا باحتماله ومثله قول الآخر انا
بسبب خشم خود و گریه کننده تنگ باشد از روی دل به برداشتن آن و مانند اوست قول دیگری من

تلف وانت صلف فكيف نأتلف وقوله (لطيتي) يعني لقصدي
تحمل شده ام هستم و تو لاف زن و خود ستا هستی پس چگونه باهم الفت گیریم — یعنی برای قصد خودم

ووجهتي وقد يقال فيها طية بالتخفيف وقوله بعد اللتيا والتي
و جانب خودم و گاهی گفته میشود درینجا طیة بتخفیف

اللتيا تصغير التي وهو على غير قياس التصغير المطرد لان
اللتيا تصغیر التی است و او بر خلاف قیاس — تصغیر است چرا که بتحقیق

القياس ان يُضمّ اوّل الاسم اذا صُغّر وقد اُقرّ هذا الاسم حين صُغّر
قیاس اینکه ضم داده شود اول اسم هرگاه تصغیر کرده شود وبتحقیق آرسیده شد این اسم وقتیکه تصغیر کرده شد

على فتحته الاصلية الا ان العرب عوّضته عن ضمّ اوله بان زادت
برفتحه خود که اصلیه بود مگر بتحقیق عرب بدل آوردند او را از ضمه اول او باین طور که افزودند

في آخره الفا وياء واجرت اسماء الاشارة عند تصغيرها على هذا
در پایان او الف و یا را و در آمدند اسماء اشارت را وقت تصغیر آن برین

الحكم فقالت في تصغير الذي والتي اللذيا واللتيا وفي تصغير ذا
حکم پس گفتند در تصغیر لفظ الذی والتی اللذیا واللتیا و در تصغیر ذا

وذاك ذيا وذياك وقد اختلف في معنى قولهم بعد اللتيا والتي فقيل
وذاک ذیا وذیاک وبتحقیق اختلاف است در معنی قول ایشان که بعد اللتیا والتی است پس گفته شد

انهما من اسماء الداهية وقيل المراد به بعد صغير المكروه وكبيره
که هر آینه آن هر دو از نامهای بلاست و گفته شد که مراد بآن این ست که پس از خرد مکروه و بزرگ آن

المقامة الثامنة والعشرون السمرقندية حدّث
مقامه بیست و هشتم که مسمی بسمرقندیه حدیث کرد

الحارث بن همام قال استبضعت في بعض اسفاري لقندٍ تقصّدتُ
حارث پسر همام گفت بضاعت گرفتم در بعض سفرهای خود قند را و آهنگ کردم

به سمرقند وكنتُ يومئذٍ قويم الشطاط مجموم النشاط ارمي عن قوس المراح
شهر سمرقند را و بودم درچنین روز راست قد و بسیار شادان تیر می انداختم از کمان شادی

الى غرض الافراح واستعين بماء الشباب على ملامح السراب فوافيتها
بسوی نشانه خرمیها و یاری میجستم بآب جوانی بر درخشنیهای سراب پس آمدم در آن

بكرة عروبة بعدما كابدت الصعوبة وما دنيت الى ان حصل
بامداد روز جمعه پس ازانکه کشیدم سختی پس دویدم و سستی نکردم تا آنکه حاصل شد

٢٠١

البيت فلما نقلت إليه قندي وملكت قول عندي عجت إلى الحمام

خانه پس چون بردم بسوی او قند خود را و مالک شدم گفتن عندی را گرائیدم بسوی حمام

على الأثر فأمطت عني وعثاء السفر وأخذت في غسل الجمعة بالأثر ثم

بر پس نقل کردن متاع پس دور کردم از خود سختی و مشقت سفر را و آغاز کردم در غسل آدینه بخبر ماثور و مشهور باز

بادرت في هيئة الخاشع إلى مسجدها الجامع لألحق بمن يقرب من الإمام

سبقت و زودی کردم در صورت فروتنی کننده بسوی مسجد او که جامع بود تا لاحق شوم بکسیکه نزدیک باشد از امام

ويقرب أفضل الأنعام فحظيت بأن جليت في الحلبة وتخيرت المركز

و قربانی کند بزرگترین چارپایگان را پس بهره مند شدم بآنکه سبقت کردم در اسپان دونده و اختیار کردم جای را

لاستماع الخطبة ثم لم يزل الناس يدخلون في دين الله أفواجا ويردون

برای شنیدن خطبه و همیشه بودند مردم که در می آمدند در طریقه خدا تعالی گروه گروه و در آمدند

فرادى وأزواجا حتى إذا اكتظ الجامع بحفله وأظل الساوي الشخص وظله

یگان یگان و جفت جفتا تا آنکه چون تنگ پر شد مسجد جامع بجماعت خود و نزدیک رسید برابر بودن شخص و سایه

برز الخطيب في أهبته متهاديا خلف عصبته فارتقى في منبر الدعوة

ظاهر شد خطبه خوان در ساز و سرانجام خود بحالیکه خرامان بود پس جماعت خود پس بالا بر آمد در منبر دعا خواندن

إلى أن مثل بالذروة فسلم مشيرا باليمين ثم جلس حتى ختم نظم التأذين

تا آنکه ایستاد بر بالاتر جا از منبر سلام گفت بحالیکه اشارت کننده بود بدست راست باز نشست تا آنکه ختم کرده شد [illegible]

ثم قام وقال الحمد لله الممدوح الأسماء المحمود الآلاء الواسع العطاء

باز ایستاد و گفت تمامی ستایش مر خدا راست که ستوده است نامهای او و ستوده شد نعمتهای او کشاده است بخشش او

المدعو لحسم اللأواء مالك الأمم ومصور الرمم ومكرم أهل السماح

خوانده شده برای بریدن سختی مالک تمامی گروه با صورت دهنده استخوانهای پوسیده و اکرام کننده خداوند

والكرم ومهلك عاد وإرم أدرك كل سر علمه ووسع كل مصر

و بزرگیست و نابود کننده عاد و ارم دریافته است هر راز را دانش او و در گرفت هر ایستادگی کننده بر کناره

حِلْمُهُ وَعَمَّ كُلَّ عَالَمٍ طَوْلُهُ وَهَدَّ كُلَّ مَارِدٍ حَوْلُهُ أَحْمَدُهُ حَمْدَ مُوَحِّدٍ مُسْلِمٍ وَأَدْعُوهُ

بردباری او وشامل شد بر خلایق بخشش او وشکست هر سرکش را قوت او وستایش میکنم اورا همچو ستودن یگانه داننده مسلمان

دُعَاءَ مُؤَمِّلٍ مُسَلِّمٍ وَهُوَ اللّٰهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا هُوَ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الْعَادِلُ

و او را همچو خواندن امیدوارنده و اطاعت کننده و او خداست نیست معبود بحق مگر او یکی است در ذات یگانه در صفات انصاف کننده

الصَّمَدُ لَا وَلَدَ لَهُ وَلَا وَالِدَ وَلَا نَدِيدَ مَعَهُ وَلَا مُسَاعِدَ أَرْسَلَ مُحَمَّدًا

سروار نیست زائیده مر او را و نه زاینده و نه یاری کننده با اوست و نه موافقت کننده فرستاد محمد صلی اللّٰه علیه وآله وسلم را

لِلْإِسْلَامِ مُمَهِّدًا وَلِلْمِلَّةِ مُوَطِّدًا وَلِأَدِلَّةِ الرُّسُلِ مُؤَكِّدًا وَلِلْأَحْمَرِ وَالْأَسْوَدِ

برائے اسلام پهنا کننده و برای ملت استوار کننده و برای دلیلهای پیغمبران محکم کننده است و برای عجم و عرب

مُسَدِّدًا وَصَلَ الْأَرْحَامَ وَعَلَّمَ الْأَحْكَامَ وَوَسَمَ الْحَلَالَ وَالْحَرَامَ وَرَسَمَ

تقویت دهنده و راستی ست پیوند داد خویشی ها را و آموخت حکمهای شرع را و نشان کرد حلال را و حرام را و نوشت

الْإِحْلَالَ وَالْإِحْرَامَ كَرَّمَ اللّٰهُ مَحَلَّهُ وَكَمَّلَ الصَّلٰوةَ وَالسَّلَامَ لَهُ وَرَحِمَ

در آمدن را در حل و در آمدن را در حرم بزرگ کند خدا جای او را و بسیار کامل گرداند رحمت و بی گزندگی را برای او و رحمت فرماید

آلَهُ الْكُرَمَاءَ وَأَهْلَهُ الرُّحَمَاءَ مَا هَمَرَ رُكَامٌ وَهَدَرَ حَمَامٌ وَسَرَحَ سَوَامٌ

بر آل او که بزرگان اند و عزیزان او که رحم کنندگان اند تا دامیکه باران ریزد ابر و آواز کند کبوتر و چرد چرنده

وَسَطَا حُسَامٌ اِعْمَلُوا رَحِمَكُمُ اللّٰهُ عَمَلَ الصُّلَحَاءِ وَاكْدَحُوا لِمَعَادِكُمْ كَدْحَ

و حمله کند شمشیر کار کنید رحم کند شمارا خدا کار نیکان و کسب کنید برای آخرت خود ها کسب

الْأَصِحَّاءِ وَارْدَعُوا أَهْوَاءَكُمْ رَدْعَ الْأَعْدَاءِ وَأَعِدُّوا لِلرِّحْلَةِ إِعْدَادَ

تندرستان و باز دارید حرصهای خود را همچو باز داشتن دشمنان و آماده شوید برای کوچیدن همچو آمادگی

السُّعَدَاءِ وَادَّرِعُوا حُلَلَ الْوَرَعِ وَدَاوُوا عِلَلَ الطَّمَعِ وَسَوُّوا أَوَدَ

نیکان و بپوشید جامهائے پارسائی را و دارو کنید بیماریهائے طمع را و راست کنید کجی

الْعَمَلِ وَعَاصُوا وَسَاوِسَ الْأَمَلِ وَصَوِّرُوا لِأَوْهَامِكُمْ حُؤُولَ الْأَحْوَالِ

کردار را و نافرمانی کنید سخنهای امید را و صورت نوسید برای دلهای خود برگشتن حالات را

٢٠٣

وحلولَ الأهوال ومساورةَ الأعلال ومصادمةَ المال والآل واذكروا

و فرود آمدن ترسها را وجستن بیماریها را و بریدگی مال و اولاد را و یاد گیرید

الحِمام وسكرةَ مصرعه والرَّمسَ وهولَ مطّلَعه واللَّحدَ ووحدةَ مودَعه

مرگ را و سختی جای افگندن او را و قبر را و ترس زمان اطلاع او را و شگاف قبر را و تنهای سپرده او را

والملَكَ وروعةَ سؤاله ومطّلَعه والحظوا الدهرَ ولؤمَ كرّه وسوءَ مَحاله

و فرشته را و ترس پرسیدن او را و ظهور او را و ببینید روزگار را و نکوهیدگی بازگشتن او را و بدی دشمنی او را

ومكرِه كم طمس معلَماً وأمرّ مطعماً وطحطح عرَمرماً ودمّر ملِكاً مكرَّماً همُّه

و فریب او را بسیار بازناپدید کرده جای بلند را و تلخ کرد طعام را و پریشان کرد لشکر بسیار را و هلاک کرد پادشاه بزرگ

سكُّ المسامع وسحُّ المدامع وإكداءُ المطامع وإرداءُ المُسمِع والسامع

بریدن گوشهاست و ریختن اشکهاست و باز داشتن آرزوهاست و هلاک کردن شنوانند و شنونده است

عمّ حكمُه الملوكَ والرَّعاعَ والمسودَ والمطاعَ والمحسودَ والحسّادَ و

در گرفت حکم او پادشاهان و مردم ناکس را و کهتر و مهتر را و خواسته شده و بدخواهندگان را

الأساودَ والآسادَ ما موّل إلا ومال وعكس الآمال وما وصل إلا وصال

و ماران سیاه را و شیران را مالدار نکرد زمانه مگر برگشت و آرزوی خود اسپها را و پیوند نکرد مگر آنکه حمله آورد

وكلَم الأوصال ولا سرّ إلا وساء ولؤم وأساء ولا أصحّ إلا وأدنف الداءُ وروّع

و خسته کرد پیوند استخوانها را و شادمان نکرد مگر آنکه اندوهناک نمود و نکوهیدگی نمود و بدی کرد و تندرست نکرد مگر آنکه پیدا کرد

الأوِدّاءَ الله الله رعاكم الله إلامَ مواصلةُ اللهو ومداومةُ السهو وطولُ

و ترسانیده دوستان را بترسید خدا را نگهدارد شما را خدا تا کجاست پیوستگی بازی کردن و همیشگی فراموش کردن و درازی ایستادگی

الإصرار وحملُ الآصار واطّراحُ كلامِ الحكماء ومعاصاةُ إلهِ السماء

بر گناه و برداشتن بارهای گناهان و انداختن سخن دانایان و نافرمانی معبود آسمان

أما الهرمُ حصادُكم والمدرُ مِهادُكم أما الحِمامُ مُعَدٌّ لكم

آیا نیست پیری درو کننده شما و خاک فرش شما آیا نیست مرگ دریابنده شما

وَالصِّرَاطُ مَسْلَكُكُمْ أَمَا السَّاعَةُ مَوْعِدُكُمْ وَالسَّاهِرَةُ مَوْرِدُكُمْ أَمَا

و پل صراط راه شما ایا نیست قیامت جای وعدهٔ شما و میدان قیامت جای فرود آمدن شما آیا

أَهْوَالُ الطَّامَّةِ لَكُمْ مُرْصَدَةٌ أَمَا دَارُ الْعُصَاةِ الْحُطَمَةُ الْمُؤْصَدَةُ حَارِسُهُمْ

نیست ترسهای قیامت مر شمارا انتظام کرده شده آیا نیست خانهٔ گنهگاران دوزخ بسته شده نگهبان ایشان

مَالِكٌ وَرِدَاؤُهُمْ حَالِكٌ وَطَعَامُهُمُ السُّمُومُ وَهَوَاؤُهُمُ السَّمُومُ لَا مَالَ

مسمی مالک ست وجامی نگریستن ایشان سیاه است وخوردنی ایشان زهرهاست و باد ایشان باد گرم ست نه مالی

يُسْعِدُهُمْ وَلَا وَلَدَ وَلَا عَدَدَ يَحْمِيهِمْ وَلَا عُدَدَ أَلَا رَحِمَ اللّٰهُ امْرَأً مَلَكَ

یاری کند ایشانرا ونه فرزندی ونه لشکری حمایت کند ایشانرا ونه سلاح آگاه باشید رحمت خدا باد بر مردیکه مالک شد

هَوَاهُ وَأَمَّ مَسَالِكَ هُدَاهُ وَأَحْكَمَ طَاعَةَ مَوْلَاهُ وَكَدَحَ لِرَوْحِ مَثْوَاهُ

حرص خودرا و قصد کرد راههای هدایت اورا واستوار کرد فرمانبری آقای خودرا ورنج کشید برای راحت جای باش خود

وَعَمِلَ مَا دَامَ الْعُمْرُ مُطَاوِعًا وَالدَّهْرُ مُوَادِعًا وَالصِّحَّةُ كَامِلَةً وَالسَّلَامَةُ

و کار کرد تا زمانیکه زندگی باشد فرمانبری کننده و باشد زمانه صلح کننده و باشد صحت کامل و سلامت

حَاصِلَةً وَإِلَّا فَدَهَمَهُ عَدَمُ الْمَرَامِ وَحَصَرُ الْكَلَامِ وَإِلْمَامُ الْآلَامِ وَحُمُومُ الْحِمَامِ

حال موجود واگر نه فرو میگرد اورا نا یافتن مراد و فرو ماندن از سخن و فرود آمدن اندوهها و در آمدن مرگ

وَهُمُودُ الْحَوَاسِّ وَمِرَاسُ الْأَرْمَاسِ آهًا لَهَا حَسْرَةً أَلَمُهَا مُؤَكَّدٌ وَأَمَدُهَا

و ساکن شدن حواس و رنج بردن در کار گورها تاسف باد مرا او را از روی حسرت درد او سخت ست مدت آن

سَرْمَدٌ وَمُمَارِسُهَا مُكْمَدٌ مَا لِوَهْيِهِ حَاسِمٌ وَلَا لِسَدَمِهِ رَاحِمٌ وَلَا لَهُ مِمَّا

همیشه است و رنج برنده کار او اندوهگین ست نیست برای اندوه او برنده و نیست برای ندامت او رحم کننده و نیست مراد از آنچه

عَرَاهُ عَاصِمٌ أَلْهَمَكُمُ اللّٰهُ أَحْمَدَ الْإِلْهَامِ وَرَدَّاكُمْ رِدَاءَ الْإِكْرَامِ وَأَحَلَّكُمْ

قصد کرده او را نگهدارنده در دل انداز د شمارا خدا تعالی نیکوترین الهام و پوشاند شمارا چادر بزرگداشتن و

دَارَ السَّلَامِ وَأَسْأَلُهُ الرَّحْمَةَ لَكُمْ وَلِأَهْلِ مِلَّةِ الْإِسْلَامِ وَهُوَ

در آرد شمارا بجنت و میخواهم ازو رحمت را برای شما و برای خداوندان دین اسلام داد

أسمح الكرام والمسلم والسلام قال الحارث بن همام فلما رأيت الخطبة نخبة

بخشنده ترین بخشندگان ست سلامت دارنده وصاحب سلامت گفت حارث پسر همام چون دیدم خطبه را برگزیده

بلا سقط وعروسا بغير نقط دعاني الإعجاب بنمطها العجيب إلى استجلاء

بی لغزش ودی وعروس بے نقطہا خواند مرا شگفت نمودن طریقہ او که نادرست بسوے دیدن

وجه الخطيب فأخذت أتوسمه جدا وأقلب الطرف فيه مجدا إلى أن

روی خطیبه خواننده پس آغاز کردم که سیدیدم نشان او بکوشش وبگردانیدم چشم را در و کوشش کننده تا آنکه

وضح لي بصدق العلامات أنه شيخنا أبو زيد ذو المقامات ولم يكن بد

هویدا شد مرا براستے نشانهاے هر آینه او خواجۂ ما ابوزید خداوند حکایات ست ونبود چاره

من الصمت في ذلك الوقت فأمسكت حتى تحلل من النفل والفرض

از خاموشے دران هنگام پس خاموش ماندم تا آنکه برآمد از نفل و فرض

وحان الانتشار في الأرض ثم واجهت تلقاءه وابتدرت لقاءه فلما لحظني

وحلال شد پراگنده شدن در زمین باز رو آوردم مقابل جانب او وزودی کردم دیدن او را پس چون دید مرا

خف في القيام وأحفى في الإكرام ثم استصحبني إلى داره وأودعني

زودی کرد در ایستادن و زیادت کرد در بزرگداشت باز همراه گرفت مرا تا خانه خود وسپرد مرا

خصائص أسراره وحين انتشر جناح الظلام وحان ميقات المنام

خصائص رازهای خود را وهنگامیکه پهنا شد بازوی تاریکی وقریب رسید هنگام خفتن

أحضر أباريق المدام مختومة بالفدام فقلت أتحسوها أمام النوم و

حاضر آورد کوزهاے شراب بسته شده بسرپوش پس گفتم آیا مینوشے آنرا پیش خواب و

أنت إمام القوم فقال مه أنا بالنهار خطيب وبالليل أطيب

حال آنکه تو پیشوای جماعت هستی پس گفت خاموش باش من در روز خطبه خواننده ام و در شب خوش میشوم

فقلت له والله ما أدري أأعجب من تسليك عن أناسك و

پس گفتم و ابرا الجدا امید آنم که آیا تعجب کنم از بے نیاز بودن تو از عزیزان خودت و

مسقط راسك ام من خطابتك مع اوناسك ومدار كاسك فاشاح بوجهه

و برجای پیدایش تو یا از فصاحت خطبه خوانی تو با حریفان تو و گردیدن پیاله تو پس بگردانید روی خود را

عني ثم قال اسمع مني: لا تبك الفا ولا دارا ودر مع الدهر كيف

از من باز گفت بشنو از من گریه مکن دوست را که دور شده و نه خانه را + و بگرد با زمانه بهر

ما دارا + واصبر على خلق من تعاشره + وداره فاللبيب من دارى + ولا تخل

طوری که بگردد + و شکیب کن بر عادت کسیکه موافقت کنی او را + و مدارات کن او را پس عاقل کسی ست که نیکو کند آمیزش

الناس كلهم سكنا + ومثل الارض كلها دارا + ولا تضع فرصة السرور فما

مردم همسایه را بیگانه خود + و صورت کن زمین تمام آنرا شهر + و ضایع مکن غنیمت شادی را پس

تدري ايوما تعيش ام دارا + واعلم بان المنون جائلة + وقد ادارت على الورى دارا

نیابی آیا روزی زندگی کنی یا زمانه + و بدانکه بتحقیق مرگ گردنده است + و بتحقیق گردانیده است بر خلق دائره را

واقسمت لا تزال قانصة + ما كر عصر المحيا وما دارا + فكيف ترجو النجاة من شرك

و سوگند خورده است باینکه همیشه باشد شکار کننده + تا باز میگردد زمانه زندگی و مادامیکه گردش میگردد + پس چگونه امید داری

لم ينج منه كسرى ولا دارا + قال فلما اعتورتنا الكؤوس وطابت النفوس جرعني

رستگاری نیافت از و کسری و نه دارا + گفت راوی پس چون دست بدست گردانید [illegible] ما را پیاله ها و شادمان شدند جانها نوشانید

اليمين الغموس على ان احفظ عليه لنا موسه فاتبعت مرامه ورعيت ذمامه

سوگند دروغ برینکه نگاهدارم بر وی رازش را پس پیروی کردم مقصد او را و نگهداشتم حرمت او را

ونزلته بين الملاء منزلة الفضيل وسدلت الذيل على مخازي الليل

و فرود آوردم او را میان گروه بمرتبه فضیل و پوشانیدم دامن را بر رسوائیهای شب

ولم يزل ذلك دابه ودابي الى ان تهيا ايابي فودعته وهو مصر على التدليس

و همواره بود آن خوی او و خوی من تا آنکه آماده شد برگشتن من پس رخصت کردم او را حالیکه او ایستادگی کننده بود

ومسر حسو الخندريس

و پنهان کننده بود آشامیدن شراب کهنه را

المقامة التاسعة والعشرون الواسطية

مقامه بیست و نهم مسمی بواسطیه

٢٠٧

حكى الحارث بن همام قال لما عاني حكم دهر قاسط الى ان انتجع ارض واسط

حکایت کرد حارث پسر همام گفت بی آرام کرد مرا فرمان زمانه ستم کننده بسوی اینکه طلب روزی کنم در زمین واسط

فقصدتها وانا لا اعرف بها سكنا ولا املك فيها مسكنا ولما حللتها

پس آهنگ آن نمودم حال آنکه من نمی شناختم بان دوستیکه آرام گیرم باو و مالک نبودم دران خانه را و هرگاه فرود آیدم بان

حلول الحوت بالبيداء والشعرة البيضاء في اللمة السوداء قادني الحظ الناقص

چو فرود آمدن ماهی در دشت و موی سفید در گیسوی سیاه کشید مرا بهره کم

والجد الناكص الى خان ينزله شذاذ الآفاق واخلاط الرفاق وهو لنظافة

و بخت برگردنده بسوی کاروان سرای که فرود می آمدند دران متفرقان اطراف و آمیختگان از یاران سفر و آن سبب پاکیزگی

مكانه وظرافة سكانه يرغب الغريب في ايطانه وينسيه هوى اوطانه

جای خود و خوش منشی باشندگان او رغبت میداد مسافر را در وطن گرفتن او و فراموش میگردانید او را آرزو وطنهاے او

فاستفردت منه بحجرة ولم انافس في اجرة فما كان الا كلمح طرف او خط

پس تنها ماندم از ان بسرای خانه و تنگی نکردم در مزد حجره پس نبود مگر بچو نگریستن چشم یا نوشتن

٢٠٨

حرف حتى سمعت جاري بيت بيت يقول لنزيله في البيت قم يا بني

حرفی تا آنکه شنیدم همسایه را که خانه او با خانه من چسپیده بود میگوید بشریک نزول خود در خانه برخیز ای پسر من

لا قعد جدك ولا قام ضدك واستصحب ذا الوجه البدي واللون الدري

نه نشیناد بخت تو و نه خیزاد دشمن مخالف تو و بمصاحب در رفیق بگیر خداوند روی سفید گرد و رنگ مروارید را

والاصل النقي والجسم الشقي الذي قيد ونشر وسجن وشهر وسقي وفطم

و ذات پاکیزه و تن بدبخت که گرفته شده است و هویدا کرده شده و بند کرده شده و شهرت داده شده و سیراب کرده شده

وادخل النار بعد ما لطم ثم اركض به الى السوق ركض المشوق وقابض به

و در آمده با آتش پس از انکه بپانچه زده شد بدو بسوی بازار بچو دویدن عاشق پس معارضه کن بآن

اللاقح الملقح المفسد المصلح المكمد المفرح المعني المروح ذا الزفير المحرق

جسم آبستن را و آبستن کننده را افساد کننده را اندوهگین کننده شادمان کننده را رنج دهنده آسایش دهنده را خداوند

؎ شیدن و زفیرة الحجر آتش سوزنده ۱۲ علوی رحمه الله تعالے

وَالجَنَى المُشْرِقِ وَاللَّفْظِ المُقْنِعِ وَالنَّيْلِ المُمْتِعِ الَّذِي إِذَا طَرَقَ رَعَدَ

وخداوند کودک درختان را و اندازنده قناعت دهنده را و بخشش نفع کننده چنین جسمیکه هرگاه زده شود آواز کند

وَبَرَقَ دَبَاحَ بِالحُرَقِ وَنَفَثَ فِي الحُرَقِ قَالَ فَلَمَّا قَرَّتْ شِقْشِقَةُ الهَادِرِ

و درخشد و ظاهر میشود بسوختن و درخشید در جا جا گفت راوی چون آرام گرفت زبان آواز کننده

وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا صَدَرُ الصَّادِرِ بَرَزَ فَتًى عَبِيسٌ وَمَا مَعَهُ أَنِيسٌ فَآيَةٌ عُضْلَةٌ

و باقی نماند مگر برون آمدن بیرون آمده جوانی که تبختر میکرد بحالیکه نبود با او یاری پس دیدم او را بلائی که

تَلْعَبُ بِالعُقُولِ وَتُغْرِي بِالدُّخُولِ فِي الفُضُولِ فَانْطَلَقْتُ فِي إِثْرِ الغُلَامِ

بازی میکرد با خردها و برمی انگیخت بدر آمدن در پرسیدن امر بیکار پس رفتم در پس جوان

لِأَخْبُرَ فَحْوَى الكَلَامِ فَلَمْ يَزَلْ يَسْعَى سَعْيَ العَفَارِيتِ وَيَتَفَقَّدُ نَضَائِدَ

تا بیازمایم معنے سخن را پس پیوسته بود که سعی میکرد و دویدن بدترین دیوان و میجست رختهای

الحَوَانِيتِ حَتَّى انْتَهَى عِنْدَ الرَّوَاحِ إِلَى حَجَّارَةِ القَدَّاحِ فَنَاوَلَ بَائِعَهَا

دکانها را تا آنکه رسید هنگام شبانگاه بسوے سنگ آتش زنه پس داد فروشنده آن را

رَغِيفًا وَتَنَاوَلَ مِنْهُ حَجَرًا لَطِيفًا فَعَجِبْتُ مِنْ فَطَانَةِ المُرْسِلِ وَالمُرْسَلِ

گرده نانے و گرفت از وے سنگی نرم پس شگفت نمودم از زیرکی فرستنده و فرستاده

وَعَلِمْتُ أَنَّهَا سِرٌّ وَحِيَّةٌ وَإِنْ لَمْ أَسْأَلْ فَمَا كَذَّبْتُ أَنْ بَادَرْتُ إِلَى الخَانِ

و دانستم که هر آئینه قصه از ابو زید سر و حیلت اگرچه نپرسیدم پس درنگ نکردم بلکه شتافتم جانب کاروانسرا

مُطْلَقَ العِنَانِ لِأَنْظُرَ كُنْهَ فَهْمِي وَهَلْ قَرْطَسَ فِي الثَّنِيَّيْنِ سَهْمِي فَإِذَا أَنَا

بحالیکه رها کننده لگام بودم تا به بینم حقیقت فهم خود را و آیا بنشانه رسیده است در عیب گوئی تیر من پس ناگاه من

فِي الفِرَاسَةِ فَارِسٌ وَأَبُو زَيْدٍ بِوَصِيدِ الخَانِ جَالِسٌ فَتَهَادَيْنَا بُشْرَى

در دانائی نشان سوارم و ابو زید بآستان کاروان سرا نشسته است پس هدیه فرستادیم شادمانی

الِالْتِقَاءِ وَتَقَارَضْنَا تَحِيَّةَ الأَصْدِقَاءِ ثُمَّ قَالَ مَا الَّذِي نَابَكَ حَتَّى نَايَلْتَ

یکدیگر دیدن را و همدیگر ستایش کردیم بسلام دوستان سپس گفت چیست چیزیکه فرود آمد ترا تا آنکه گذاشتی

جنابك فقلت دهر هاض وجور فاض فقال والذي أنزل المطر من الغمام

شهر خود را پس گفتم زمانه شکسته است وستم بسیار شده پس گفت قسم بخدائیکه فرود آورد باران را از ابر

وأخرج الثمر من الأكمام لقد فسد الزمان وعم العدوان وعدم المعوان

وبیرون آورد بار را از شگوفها تحقیق تباه شد روزگار و شامل شد تعدی وستم و نابود شد کسیکه یاور بسیار یاری خواهند

والله المستعان فكيف أفلت وعلى أي وصفيك أجفلت فقلت

وخدا تعالی است که یاری ازو طلب کرده شده است پس چگونه رها آمدی و برکدام دوحال از نیک وبد خود شتافتی پس گفتم که

اتخذت الليل قميصا وادلجت فيه خميصا فأطرق ينكت في الأرض

گرفتم شب را پیراهن ورفتم دران گرسنه پس سرفرو افگند بحالیکه میکاوید در زمین

ويفكر في التياد القرض والفرض ثم اهتز هزة من اكتنه قنص أو بدت

واندیشه میکرد در جستن وام وبخشش مرسوم باز شاد شد همچو شادی کسیکه نزدیک رسد او را و آشکار یا ظاهر شود

له فرص وقال قد علق بقلبي أن تصاهر من يأسو جراحك ويريش

مراو را غنیمت پس گفت هر آئینه درآویخت بدل من اینکه خویشی کنی کسی را که دوا کند ریشهای ترا و پر بندد

جناحك فقلت وكيف أجمع بين عيل وقل ومن ذا الذي يرغب في ضل

بازوی ترا پس گفتم و چگونه جمع آرم میانه بندو درویشی وکیست این کسیکه رغبت کند در ناشناخته

بن ضل فقال أنا المشير بك وإليك والوكيل لك وعليك مع أن دين القوم

پسر ناشناخته گفت من اشارت کننده ام بتو و بسوی تو وکیل مر ترا و بر تو با آنکه هر آئینه عادت مردم

جبر الكسير وفك الأسير واحترام العشير واستنصاح المشير إلا أنهم

بستن شکسته است و رها کردن قیدی است و بزرگداشتن شوهر و ناصح پند اشغن اشارت کننده را مگر هر آئینه ایشان

لو خطب إليهم إبراهيم بن ادهم وجبلة بن الأيهم لما زوجوه إلا على

اگر خواستگاری زن کنند بسوی آنها ابراهیم پسر ادهم وجبله پسر ایهم زن نه دهند او را مگر بر

خمس مائة درهم اقتداء بما مهر الرسول صلعم زوجاته وعقد به

پانصد درم سبب پیروی کردن بچیزیکه کابین بست پیغمبر صلعم ازواج مطهره خود را و بست بآن

[illegible]

اَنكحه بنته على اَنك لن تطالب بصداق ولا تلجاء الى طلاق ثم اسرّ اليّ

نکاح ای دختران خود را علاوه اینکه هر آئینه تو زنهار طالب نکرده خواهی شد کابین را و نخواهی شتافت بسوی طلاق باز پوشیده گفت بسوی من

ساَخطب في موقف عقدك وجمع حشدك خطبة لم تفتق رتق سمع

زود است که بخوانم درجای عقد نکاح تو و جای فراهم آمدن جماعت تو خطبه را که نکشوده است بستگی گوش را

ولا خُطب بمثلها في جمع قال الحارث بن همام فازدهاني بوصف الخطبة

و نخوانده شده است مانند آن در هیچ جمعی گفت حارث پسر همام پس برانگیخت مرا بر شگفت بصفت خطبه که

المتلوة ذان الخطبة المجلوة حتى قلت له قد وكلت اليك هذا

خوانده خواهد شد نه زن خواسته کشاده رو تا آنکه گفتم مر او را هر آئینه سپردم بسوی تو این

الخطب فدبّره تدبير من طب لمن حب فخصص مهر ولا ثم عاد متهللا

کار بزرگ را پس تدبیر کن او را همچو تدبیر زیرک برای کسیکه دوست دارد پس خاص گشت بجائیکه و دنده بود پس باز آمد بجائیکه خندان

وقال ابشر باعتاب الدهر واحتلاب الدر فقد قربت العقد وكفلت النقد

و گفت شاد شو بخوشنود کردن زمانه و دوشیدن شیر پس هر آئینه والی کرده شدم عقد نکاح را و کفیل بر زر نقد شدم مهر را

وكان قد ثم اخذ في مواعدة اهل الخان واعداد حلواء الخوان

و گویا که تحقیق تمام شد مطلب باز آغاز کرد در وعده کردن کسان کاروانسرای و مهیا کردن حلوای خوان را

فلما مد الليل اطنابه واغلق كل ذي باب بابه اذن في الجماعة الا

پس چون دراز کرد شب طنابهای خود را و بست هر خداوند در دروازه خود را بانگ برداشت در گروه آگاه باشید

احضروا في هذه الساعة فلم يبق فيهم الا من لبى صوته وحضر بيته

که حاضر شوید درین هنگام پس باقی نماند در ایشان کسی مگر کسیکه جواب داد آواز او را و حاضر آمد بخانه او

فلما اصطفوا لديه واجتمع الشاهد والمشهود عليه جعل يبرقع

پس چون صف بستند نزد او و فراهم شدند گواه و زوج و ولی آغاز کرد که بر میداشت

الاصطرلاب ويضعه ويلحظ التقويم ويدعه الى ان نعس القوم

اصطرلاب را و می نهاد آنرا و میدید تقویم و میگذاشت آنرا تا آنکه خواب کردند مردم

وَغَشِيَ النَّوْمُ فَقُلْتُ لَهُ يَا هٰذَا أَصِخِ الْفَاسَ فِي الرَّاسِ وَخَلِّصِ النَّاسَ

و پوشانید خواب چشم او را پس گفتم او را ای فلان بنه تبر را در سر و رها کن مردم را

مِنَ النُّعَاسِ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ ثُمَّ انْتَشَطَ مِنْ عُقْلَةِ الْوُجُومِ وَاقْسَمَ

از خواب پس نظر کرد نظر کردنی در ستارگان باز گشاد گره خاموشی اندوه را و سوگند خورد

بِالطُّورِ وَالْكِتَابِ الْمَسْطُورِ لَيَكْشِفَنَّ سِرَّ هٰذَا الْأَمْرِ الْمَسْتُورِ وَلَيَنْتَشِرَنَّ

بکوه طور و لوح محفوظ هر آینه آشکار شود راز این کار نهفته و هر آینه مشهور شود

ذِكْرُهُ إِلَى يَوْمِ النُّشُورِ ثُمَّ إِنَّهُ جَثَى عَلَى رُكْبَتِهِ وَاسْتَرْعَى الْاِسْتِمَاعَ

ذکر آن تا روز قیامت باز هر آینه او نشست بر هر دو زانوی خود و نگهداشتن خواست شنیدن را

لِخُطْبَتِهِ وَقَالَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الْمَلِكِ الْمَحْمُودِ الْمَالِكِ الْوَدُودِ مُصَوِّرِ كُلِّ

برای خطبه و گفت همگی ستایش مر خدا راست که بادشاه ستوده است و مالک دوست دارنده است صورتگر هر

مَوْلُودٍ وَمَآلِ كُلِّ مَطْرُودٍ وَسَاطِحِ الْمِهَادِ وَمُوَطِّدِ الْأَطْوَادِ وَمُرْسِلِ

زائیده است و مرجع هر رانده شده گسترنده زمین است و استوار کننده کوهاست و فرو فرستنده

الْأَمْطَارِ وَمُسَهِّلِ الْأَوْطَارِ عَالِمِ الْأَسْرَارِ وَمُدْرِكِهَا وَمُدَمِّرِ الْأَمْلَاكِ

باران است و آسان کننده حاجتهاست و داننده رازهاست و دریابنده آن و هلاک کننده پادشاهان است

وَمُهْلِكِهَا وَمُكَوِّرِ الدُّهُورِ وَمُكَرِّرِهَا وَمُورِدِ الْأُمُورِ وَمُصْدِرِهَا

و تباه کننده ایشان و جمع کننده زمانهاست و بر گرداننده آن و آرنده چیزهاست و بر گرداننده آن

عَمَّ سَمَاحُهُ وَكَمَلَ وَهَطَلَ رُكَامُهُ وَهَمَلَ وَطَاوَعَ السُّؤْلَ وَالْأَمَلَ

شامل است بخشش او و کامل است و پیاپی ریزنده است ابر او و روان شده و موافق شد حاجت و امید را

وَأَوْسَعَ الْمُرْمِلَ وَالْأَرْمَلَ أَحْمَدُهُ حَمْدًا مَمْدُودًا وَأُوَحِّدُهُ

و توانگر کرد بے توشه و زن بے شوهر را ستایش میکنم او را ستایشی کشیده است خاست و یگانه میدانم او را

كَمَا وَحَّدَهُ الْأَوَّاهُ وَهُوَ اللّٰهُ لَا إِلٰهَ لِلْأُمَمِ سِوَاهُ وَلَا صَادِعَ

چنانکه یگانه دانسته او را ابراهیم علیه السلام و او خدائیست که نیست معبودی برای گروهها بجز او و نیست هیچ شگافنده

٢١٢

لما عدّله وسوّاه وارسل محمدا علما للاسلام واماما للحكام ومسدّدا

بچیزیکه راست کرده است آنرا و برابر کرده است آنرا و فرستاد محمد علیه السلام را پیشوا برای اسلام و راه نماینده برای عرفان یا اصلاح کننده

للرعاع ومعطّلا احكام ودّ وسواع اعلم وعلّم وحكم واحكم واصّل

برای مردم ناکس باطل کننده حکمهای ود و سواع آگاه کرد و آموخت و حکم فرمود و استوار کرد و استوار نمود

الاصول ومهّد واكّد الوعود واوعد واصل الله له الاكرام واودع

قواعد شریعت و گسترانید و محکم ساخت وعدها را و ترسانید همیشگی کند خدا تعالی برای او بزرگداشت را و داخل کناد

روحه دار السلام ورحم آله واهله الكرام ما لمع آل وملع دال وطلع

روح او را در جنت و رحمت کناد آل او را و عزیزان او را که بزرگ اند تا زمانیکه درخشد سراب و دود بچه شتر مرغ و برآید

هلال وسمع اهلال اعملوا رعاكم الله اصلح الاعمال واسلكوا مسالك

ماه نو و شنیده شود بلند کردن آواز تلبیه عمل کنید نگهدارد شما را خدا تعالی نیکو ترین کارها و روید راه های

الحلال واطّرحوا الحرام ودعوه واسمعوا امر الله وعوه وصلوا الارحام

حلال را بنهید از دور حرام را و بگذارید آنرا و بشنوید حکم خدا را و نگهدارید آنرا و پیوند کنید خویشی را

وراعوها وعاصوا الاهواء واردعوها وصاهروا لحمة الصلاح والورع

و نگهداشت کنید آنرا و نافرمانی کنید حرصهای نفس را و باز ایستید از آنها و نکاح کنید خویشی های نیکی و پارسائی را

وصارموا رهط اللهو والطمع فمصاهركم اطهر الاحرار مولدا

و قطع کنید گروه بازی و طمع را پس داماد شما پاکترین آزادانست از روی پیدائش و

واسراهم سؤددا واحلاهم موردا واصحّهم موعدا وها هو امّكم

بزرگترین ایشان از روی مهتری و شیرین ترین ایشان از روی خلق و درست ترین ایشان از روی وعده و آگاه باشید او قصد کرده است شما را

وحلّ حرمكم مملّكا عروسكم المكرّمة وما مهرها كما مهر الرسول

و فرود آمد در خانه شما بحالیکه زن گیرنده است عروس شما را که بزرگست و مهر دهنده است چنانکه مهر داد رسول خدا

ام سلمة وهو اكرم صهر اودع الاولاد وملّك ما اراد وما

ام سلمه را و او بزرگتر است از روی داماد که سپرده شد بوی فرزندان و مالک کرده شد بچیزیکه خواست و نه

سها مملكه ولا وهم ولا وكس ملاحمه ولا وصم اسأل الله لكم احماد

خطا کرد کسیکه خبرداد ودراو نه غلط کرده وفریب نه کرده شد خویشی کننده واونه عیب کرده شد میخواهم از خدا برای شما ستوده بودن

وصاله ودوام اسعاده وان يلهم كلًا اصلاح حاله والاعداد لمعاده

پیوستگی اورا وهمیشه نیکبخت بودن او ودردل اندازد هرکسی را نیکو کردن حال او وآماده شدن برای آخرت خود

وله الحمد السرمد والمدح لرسوله محمد فلما فرغ من خطبته البديعة

ومراوراست ستایش همواره وستودگی برای پیغمبراو محمد صلی الله علیه وسلم پس چون فارغ شد از خطبهٔ خود که نادر بود

النظام العرية من الاعجام عقد العقد على الخمس المئين وقال لي بالرفاء

ترتیب او برهنه بود از نقطه داد بست نکاح را به پانصد درم وگفت بمن بالرفاء

والبنين ثم احضر الحلواء التي كان اعدها وابدى الابدة عندها فاقبلت

والبنین باز حاضر آورد حلوائیکه آماده کرده بود آنرا وظاهر کرد خصلت عجیب نزد آن پس رو آوردم

اقبال الجماعة عليها وكدت اهوي بيدي اليها فزجرني عن المؤاكلة وانهضني

همچو رو آوردن جماعت بهمان حلوا ونزدیک بودم که بنیدازم دست خود را بسوی آن پس زداشت مرا از باهم خوردن و برخیزانید مرا

للمناولة فوالله ما كان باسرع من تصافح الاجفان حتى خر القوم للاذقان

برای دادن حلوا پس بخدا که نبود زودتر از بهم زدن پلکها باهم تا آنکه افتاد گروه بروی زنخها

فلما رأيتهم كاعجاز نخل خاوية او كصرعى بنت خابية علمت

پس چون دیدم آنها را همچو بیخهای درخت خرمای بوسیده افتاده یا همچو افگندگان شراب دانستم

انها لاحدى الكبر وام العبر فقلت له يا عُدَيّ نفسه وعُبيد فلسه

هرآئینه آن یکی از بلاهاست واصل عبرتهاست پس گفتم مراورا ای دشمن نفس خود وبندهٔ پشیز خود

اأعددت للقوم حلوى ام بلوى فقال لم اعد الا خبيص

آیا مهیا کردی برای مردم حلوا یا بلا پس گفت نه آماده کردم مگر حلوای

البنج في صحاف الخلنج فقلت اقسم بمن اطلعها زهرا

بنگ را در کاسهای درخت خلنج پس گفتم سوگند میخورم بخدائیکه برآورد ستارگان روشن کننده

وهدى بها السارين طراً فقد جئت شيئاً نكراً وابقيت لك في المخزيات

و راه نمود بان شبروندگان همه را آنچه آوردی چیزی زبون و باقی گذاشتی برای خود در خصلتهای رسوا کننده

ذكراً ثم حرت فكرة في صيور امره وخيفة من عدوى عره

یادگار باز حیران شدم اندیشه در بازگشت کار او و بجهت ترس از تجاوز کردن گر او

حتى ثارت نفسي شعاعاً وارعدت فرائصي ارتياعاً فلما رأى

تا آنکه پریشان شد جان من از اندوه و لرزیده شد گوشتهای شانهای من از ترس پس چون دید

استطارة فرقي واستشاطة قلقي قال ما هذا الفكر المرمض

پراگندگی و ظهور ترس من و شعله زدن بی آرامی من گفت چیست این اندیشه سوزاننده

والروع المومض فان يكن فكرك في اجلي من اجلي فانا الآن ارتع

و ترس پیدا پس اگر باشد اندیشه تو در گناه من از جدا ماندن من پس اینک می چرم

واطفر واقوى هذه البقعة مني واقفر وكم مثلها فارقتها وهي تصفر

و میجهم و خالی میگردانم این جا را از خود و بسیار بهمچو این بقعه است که جدا شدم از ان

وان يكن نظراً لنفسك وحذاراً من حبسك فتناول فضالة الخبيص

و اگر باشد از جهت شفقت برای جان خود و بسبب ترس از بند خود پس بخور پس مانده خبیص را

وطب نفساً عن القميص حتى تأمن المعدي والمستعدي ويتمهد لك

و خوش شو از روی نفس از گم کردن پیراهن تا آنکه در امن باشی و گسترده شود برای تو

المقام بعدي والا فالمفر المفر قبل ان تسحب وتجر ثم عمد لاستخراج

قیام کردن پس از من و اگرنه پس گریختن پیش از آنکه کشیده شوی برای بیرون آوردن

ما في البيوت من الاكياس والتخوت وجعل يستخلص خالصة كل مخزون

چیزیکه در خانها بود از کیسهای زر و جامه دانها و آغاز کرد که خالص میکرد برای خود خلاصه هر چیز

ونخبة كل مذروع وموزون حتى غادر ما الغاه فخمة كعظم استخرج

و گزیده هر چیز پیموده و سنجیده را تا آنکه گذاشت آنچه

٢١٥

فلما هَمَّ بما اصطفاه وزَرَّم وشمَّر عن ذراعيه وتحزَّم اقبل

على اقبال من لبس الصفاقة وخلع الصلاقة وقال هل لك

في المصاحبة الى البطيحة لاصلك باخرى مليحة فاقسمت

له بالذي جعله مباركا اينما كان ولم يجعله ممن خان

في خان انه لا قبل لي بنكاح حرتين ومعاشرة ضرتين ثم

قلت له قول المتطبع بطباعه المكني لدبصاعه قد كفتني الاولى

فَاطلب أخَر للاخرى فتبسم من كلامي ودَكَف لالتزامي

فلويت عنه عذاري وابديت له ازوراري فلما بصر بانقباضي

وتجلى له اعراضي انشد **نظم** يا صادفا عني لودة والزمان له صروف

ومعنفي في فضحي من جادت تعنيف العسوف لاتلحني فيما اتيت

فانني بهم عروف ولقد نزلت بهم فلم ارهم يراعون

الضيوف * ولولاهم فوجدتم * لما سكنتم زلوف * ما فيهم الا مخيف

مهانرا * وآن مردم ایشانرا پس یافتم ایشانرا * چون گرا ختم آنهارا نا سره نیست در ایشان مگر ترسانند ه

ان تمكن او مخوف * لا بالصفي فلا الوفي * ولا الحفي ولا العطوف *

اگر قدرت یافت یا ترسیده شده از دیانت از مردم سرا دوست خاص تند خا کننده پیمان ونه مهربان ونه مهربانی

نوشت فيهم ونبّا الذئب الضري على الخروف * وتركتهم صرعى كانما

پس جستم در ایشان همچو جستن گرگ شکار کننده بر بزغاله * وگذاشتم ایشانرا افتادگان گویا ایشان

سقوا كاس الحتوف * وتحكمت فيما اقتنوه يدي وهم رغم الانوف *

نوشانیده شدند پیالهٔ مرگ را * وحاکم گردید در چیزیکه کسب کردند آنرا * دست من وایشان ذلیلان خوار اند *

ثم انثنيت بمغنم * حلو المجاني والقطوف * ولطالما خلفت مكلوم

باز برگشتم بغنیمت وتاراج * که شیرین است میوه آچیده او وخوشهای انگور او * وتحقیق بسیاری را پس گذاشتم خسته

الحشا خلفي يطوف * ووترت ارباب الارائك والدرائك والسجوف

درون که پس من میگردد * وکینه گرفتم خداوندان تختهارا وخداوندان بالشها را وپرده ها

ولكم بلغت بحيلتي * ما ليس يبلغ بالسيوف * ووقفت في هول ترا

وهر آینه بسیاری از اوقات رسیدم بمکر خود * بچیزیکه نیست که رسیده شود او را بشمشیرها * وبسا ایستادم در ترسیکه ترسانیده میشود

ع الاسد فيه من الوقوف * ولكم سفكت وكم فتكت وكم هتكت حمى

شیران درد از ایستادن * وهر آینه بسیار ریختم خون وبسا ناگاه کشتم * وبسیار دریدم خانه

انوف * وكم ارتكاض موبق * لي في الذنوب وكم خفوف * لكنني اعددت حسن

بسیار تنگ آرنده وبسیار دویدن نفس آرا می هلاک کننده است * مرا در گناهان وبسیار زودیست * لیکن من آماده کردم نیکوئی

الظن بالمولى الرؤوف * قال فلما انتهى الى هذا البيت لج في

گمان را با خداوند مهربان * گفت راوی چون رسید ابوزید بسوی این بیت مبالغه کرد در

الاستعبار والتظّ بالاستغفار حتى استمال رضا قلبي المنحرف ورجوت

اشک ریختن ودیوستگی کرد در مغفرت خواستن تا آنکه طلب کرد میلان دل برگشته من وامیدوار شدم

٢١٧

لَهُ مَا يُرْجَى لِلْمُقْتَرِفِ المُعْتَرِفِ ثُمَّ إِنَّهُ غَيَّضَ دَمْعَهُ المُنْهَلَّ وَتَأَبَّطَ جِرَابَهُ

مراورا آنچه امید داشته شود برای گنهگار اقرار کننده و باز همانا آنچه او کم کرد اشک خود را که ریزان در بغل گرفت انبان

وَانْسَلَّ وَقَالَ لِابْنِهِ احْتَمِلِ البَاقِيَ وَاللَّهُ الوَاقِي قَالَ المُخْبِرُ بِهَذِهِ الحِكَايَةِ

و بیرون آمد و گفت بپسر خود بردار باقی مانده را و خدا تعالی نگهبان است گفت خبر دهنده باین حکایت

فَلَمَّا رَأَيْتُ انْسِيَابَ الحَيَّةِ وَالحُيَيَّةِ وَانْتِهَاءَ الدَّاءِ إِلَى الكَيَّةِ عَلِمْتُ أَنَّ

پس چون دیدم رفتن مار و بچه مار و انجام بیماری بسوی داغ دانستم که تحقیق

تَرَيُّثِي فِي الخَانِ مَجْلَبَةٌ لِلْهَوَانِ فَضَمَمْتُ رَحِيلِي وَجَمَعْتُ لِلرِّحْلَةِ

درنگ کردن من در کاروانسرا سبب کشیدن سختواری را پس جمع کردم متاع اندک خود را و فراهم آوردم برای کوچیدن

ذَيْلِي وَبِتُّ لَيْلَتِي أَسْرِي إِلَى الطِّيبِ وَاحْتَسَبْتُ اللَّهَ عَلَى الخَطِيبِ

دامن خود او گذرانیدم شب خود را حالیکه میرفتم بسوی شهر طیب و دعای بد میکردم بجناب خدا تعالی بر واسطه زن خواستن

المقامة الثلثون الصورية

أخبر الحارث بن همام قال ارتحلت

مقامه سیم مشهور بصوریه خبرداد حارث پسر همام گفت کوچیدم

مِنْ مَدِينَةِ المَنْصُورِ إِلَى بَلْدَةِ صُورَ فَلَمَّا حَصَلْتُ بِهَا ذَا رِفْعَةٍ وَخَفْضٍ

از بغداد بسوی شهر صور پس چون در آمدم بآن لیکه خداوند بلندی رتبه و فراخی عیش بودم

وَمَالِكَ رَفْعٍ وَخَفْضٍ تُقْتُ إِلَى مِصْرَ تَوَقَانَ السَّقِيمِ إِلَى الأُسَاةِ وَالكَرِيمِ

و مالک بلندی و پستی بودم آرزومند شدم بسوی شهر مصر آرزومندی رنجور بسوی طبیبان و مرد سخی

إِلَى المُوَاسَاةِ فَرَفَضْتُ عَلَائِقَ الإِسْتِقَامَةِ وَنَفَضْتُ عَوَائِقَ الإِقَامَةِ

بسوی غمخوارگی پس گذاشتم آویختگیهای برجا ماندن را و ترک کردم بازدارندهای قیام کردن را

وَاعْرَوْرَيْتُ ظَهْرَ ابْنِ النَّعَامَةِ وَأَجْفَلْتُ نَحْوَهَا إِجْفَالَ النَّعَامَةِ فَلَمَّا

سوار شدم پشت راه را و دویدم بسوی مصر بچه دویدن شترمرغ پس چون

دَخَلْتُهَا بَعْدَ مُعَانَاةِ الأَيْنِ وَمُدَانَاةِ الحَيْنِ كَلِفْتُ بِهَا كَلَفَ

داخل شدم بمصر پس از رنج کشیدن ماندگی و سستی نزدیک رسیدن مرگ شیفته شدم بآن بچه شیفتگی

النَّشْوَانِ بِالْاِصْطِبَاحِ وَالْحَيْرَانِ بِتَنَفُّسِ الصَّبَاحِ فَبَيْنَمَا أَنَا يَوْمًا بِهَا

مست باصبوح کردن وشیفتگی سرگشته بدم زدن بامداد پس میانه دراینکه من روزی دران حصر

أَطُوفُ وَتَحْتِي فَرَسٌ قَطُوفٌ إِذْ رَأَيْتُ عَلَى جُرْدٍ مِنَ الْخَيْلِ عُصْبَةً كَمَصَابِيحِ

میگشتم بحالیکه زیرمن اسپ تنگ گام بود ناگاه دیدم براسپان تنگ موازاسپان گروهی راهچو چراغان

اللَّيْلِ فَسَأَلْتُ لِابْتِغَاءِ النُّزْهَةِ عَنِ الْعُصْبَةِ وَالْوِجْهَةِ فَقِيلَ أَمَّا الْقَوْمُ

شب پس پرسیدم برای طلب دوری از افسردگی ازگروه وازجای آهنگ پس گفته شد لیکن گروه

فَشُهُودٌ وَأَمَّا الْقَصْدُ فَإِمْلَاكٌ مَشْهُودٌ فَحَدَتْنِي مَنِيعَةُ النَّشَاطِ إِلَى

پس گواهانند ولیکن جای آهنگ پس نکاح ست که حاضر شوند دران مردم پس راند مرا آغاز شادمانی بسوی

أَنْ سِرْتُ مَعَ الْفُرَّاطِ لِأَفُوزَ بِجُلَادَةِ اللِّقَاطِ وَأَحُوزَ حَلْوَاءَ السِّمَاطِ

اینکه رفتم باپیش روندگان تادریابم شیرینی نثاررا وجمع کنم حلوای خوان را

فَأَفْضَيْنَا بَعْدَ مُكَابَدَةِ الْعَنَاءِ إِلَى دَارٍ رَفِيعَةِ الْبِنَاءِ وَسِيعَةِ الْفِنَاءِ

پس رسیدیم پس ازکشیدن ماندگی بسوی خانه بلند بنیاد کشاده صحن

تَشْهَدُ لِبَانِيهَا بِالثَّرَاءِ وَالسَّنَاءِ فَلَمَّا نَزَلْنَا عَنْ صَهَوَاتِ الْخُيُولِ وَقَدَّمْنَا

که گواهی میداو برای بناکننده خود بافرونی مال وبلندی مرتبه پس چون فرود آمدیم ازپشتهای اسپان وپیش کردیم

الْأَقْدَامَ لِلدُّخُولِ رَأَيْتُ دِهْلِيزَهَا مُجَلَّلًا بِأَطْمَارٍ مُخَرَّقَةٍ وَمُكَلَّلًا بِمَخَارِفَ

گامهارا برای درآمدن دیدم دهلیز آنرا پوشیده باجامهای کهنه پاره پاره وتاج پوشانده بازنبیلهای

مُعَلَّقَةٍ وَهُنَاكَ شَخْصٌ عَلَى قَطِيفَةٍ فَوْقَ دَكَّةٍ لَطِيفَةٍ فَرَابَنِي

آویخته وآنجا شخصی ست بر فرش قطیفه بالای دکان پاکیزه پس درشک انداخت مرا

عُنْوَانُ الصَّحِيفَةِ وَمَرْأَى هٰذِهِ الطَّرِيقَةِ وَدَعَانِي التَّطَلُّبُ لِسَبْلِكَ

سرنامه وديدار این راه وخواند مرا قال به گرفتن باین

الْمَنَاحِسِ إِلَى أَنْ عَمَدْتُ لِذٰلِكَ الْجَالِسِ فَعَرَمْتُ عَلَيْهِ بِمُصَرِّفِ الْأَقْدَارِ

چیزهای ناحبارک بسوی اینکه قصد کردم بآن نشیننده پس سوگند دادم اورا باگرداننده قضاها

٢١٩

إِنْ يُعَرِّفَنِي مَنْ رَبُّ هٰذِهِ الدَّارِ فَقَالَ مَا لَهَا مَالِكٌ مُعَيَّنٌ وَلَا صَاحِبٌ مُبَيَّنٌ
اینکه بشناساند مرا که کیست مالک این خانه — پس گفت نیست مرآنرا مالک معین — و نه صاحب ظاهر کرده شده

إِنَّمَا هِيَ مَصْطَبَةُ الْمُقِفِّينَ وَالْمُدَرْوِزِينَ وَوَلِيجَةُ الْمُسْتَفْتِقِينَ وَالْمُجَلْوِزِينَ
جز این نیست که آن سرای محتاجان — و دریوزه گران ست و جای در آمدن سائلان آواز کننده مناقب خوانان ست

فَقُلْتُ فِي نَفْسِي إِنَّا لِلّٰهِ عَلَى ضَلَّةِ الْمَسْعَى وَإِمْحَالِ الْمَرْعَى وَهَمَمْتُ فِي الْحَالِ بِالرُّجْعَى
پس گفتم در دل خود ما راضی بحکم استیم بر گم شدن کوشش و خشک شدن چراگاه و آهنگ کردم در همان وقت به بازگشتن

لٰكِنَّنِي اسْتَهْجَنْتُ الْعَوْدَ مِنْ فَوْرِي وَالْقَهْقَرَةَ دُونَ غَيْرِي فَوَلَجْتُ الدَّارَ
مگر من زبون پنداشتم برگشتن را بزودی و به پشت پا برگشتن را بے دیگرے از خود پس در آمدم خانه را

وُلُوجَ أَبِي الْغُصَصِ كَمَا يَلِجُ الْعُصْفُورُ الْقَفَصَ فَإِذَا فِيهَا أَرَائِكُ مَنْقُوشَةٌ
بحالیکه جرعه خورنده بودم با اندوه که گویا چنانکه در آید گنجشک قفس را پس ناگاه در آن تختهای نگارین

وَطَنَافِسُ مَفْرُوشَةٌ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ وَسُجُوفٌ مَرْصُوفَةٌ وَقَدْ أَقْبَلَ
و بساطها گسترده است — و بالشهای صف کرده شده — و پردهای بهم پیوسته — و تحقیق پیش آمد

الْمُمْلِكُ يَمِيسُ فِي بُرْدَتِهِ وَيَتَبَهْنَسُ بَيْنَ حَفَدَتِهِ فَحِينَ جَلَسَ كَأَنَّهُ ابْنُ
مرد نو خواستگار میناز یده در چادر سیاه — مرجع خود و خرامید میانه خدمتگاران خود پس وقتیکه نشست گویا که او پسر

مَاءِ السَّمَاءِ نَادَى مُنَادٍ مِنْ قِبَلِ الْأَحْمَاءِ وَحُرْمَةِ سَاسَانَ أُسْتَاذِ الْأُسْتَاذِينَ
ماء السماء ست — آواز کرد آواز کننده — از طرف خویشان شوهر و سوگند بزرگی ساسان که استاد استادان ست

وَقُدْوَةِ الشَّحَّاذِينَ لَا عَقَدَ هٰذَا الْعَقْدَ الْمُبَجَّلَ فِي ذَا الْيَوْمِ الْأَغَرِّ الْمُحَجَّلِ
و گزیده سوال کنندگان ست نمی بندد این عقد نکاح بزرگ را در امروز روشن مبارک

إِلَّا الَّذِي جَالَ وَجَابَ وَشَبَّ فِي الْكُدْيَةِ وَشَابَ فَأَعْجَبَ رَهْطَ الصِّهْرِ
مگر کسیکه جولان کرد و قطع نمود زمین را و جوان شد در سوال کردن و پیر شد پس در شگفت انداخت گروه خویشان زن را

مَا أَشَادُوا إِلَيْهِ وَأَذْكَوْا فِي إِحْضَارِ الْمَنْصُوصِ عَلَيْهِ فَبَرَزَ حِينَئِذٍ
آنچه اشارت کردند بسوی او و دستوری دادند در حاضر آوردن کسیکه نص واقع شد بر وی پس ظاهر شد آنگاه

ه از بادشاهان فرس ساسان کنایت کرده شده

شَيْخٌ قَدْ اَمَالَ الْمَلَوَانِ قَامَتَهُ وَنَوَّرَ الْفَتَيَانِ ثَغَامَتَهُ فَتَبَاشَرَتِ

پیری بتحقیق خمانید روز وشب بالای او را وسفید کرده بود شب وروز موی او را پس بهدیگر مژده دادند

الْجَمَاعَةُ بِاِقْبَالِهٖ وَتَبَادَرَتْ اِلَى اِقْبَالِهٖ فَلَمَّا جَلَسَ عَلَى ذُرْبِيَّتِهٖ

جماعت بپیش آمدن او وپیش دستی کردند بسوی پیش آمدن او پس چون نشست بر بساط خود

وَسَكَنَتِ الضَّوْضَاءُ لِهَيْبَتِهٖ اِزْدَلَفَ اِلَى مَسْنَدِهٖ وَمَسَحَ سَبَلَتَهٗ

وآرام گرفت بانگها از ترس او نزدیک شد بسوی تکیه گاه خود ومالید بروت خود را

بِيَدِهٖ ثُمَّ قَالَ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الْمُبْتَدِئِ بِالْاِفْضَالِ الْمُبْتَدِعِ لِلنَّوَالِ

بدست خود باز گفت جمله ستایش مر خدا راست که آغاز کننده است نیکو واحسان نو آرنده است بخشش را

الْمُتَقَرَّبِ اِلَيْهِ بِالسُّؤَالِ الْمُؤَمَّلِ لِتَحْقِيْقِ الْاٰمَالِ الَّذِيْ شَرَعَ الزَّكٰوةَ

نزدیکی جسته شده است بسوی او بخواستن امید داشته شده است برای راست کردن آرزوها آنکه فرض کرد زکوة را

فِي الْاَمْوَالِ وَزَجَرَ عَنْ نَّهْرِ السُّؤَّالِ وَنَدَبَ اِلَى مُوَاسَاةِ الْمُضْطَرِّ

در مالها وباز داشت از بانگ بر داشتن بر سائلان وخواند بسوی غمخوارگی درمانده محتاج

وَاَمَرَ بِاِطْعَامِ الْقَانِعِ وَالْمُعْتَرِّ وَوَصَفَ عِبَادَهُ الْمُقَرَّبِيْنَ فِي كِتَابِهٖ

وحکم فرمود بطعام دادن خواستار مندی کننده ومحتاج که سوال نکند وستود بندگان خود را که نزدیکانند در کتاب خود

الْمُبِيْنِ فَقَالَ وَهُوَ اَصْدَقُ الْقَائِلِيْنَ وَالَّذِيْنَ فِيْ اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ

که ظاهر کننده است پس گفت بحالیکه او راست ترین گویندگانست وکسانیکه در مالهاے شان حقے

مَّعْلُوْمٌ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُوْمِ اَحْمَدُهٗ عَلٰى مَا رَزَقَ مِنْ طُعْمَةٍ هَنِيَّةٍ

معین ست برای خواهنده وبی بهره از صدقه ستایش میکنم او را بر چیزیکه روزی داد از خوردنی گوارنده

وَاَعُوْذُ بِهٖ مِنِ اسْتِمَاعِ دَعْوَةٍ بِلَا نِيَّةٍ وَاَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ

وپناه میخواهم باو از شنیدن دعاے بی قصد وگواهی میدهم آنکه نیست معبودی بجز خدا تعالی

وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ اَلْهَا ئِجَزِيْ الْمُتَصَدِّقِيْنَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ

وبحالیکه تنها است نیست انباز مر او را معبودیست که پاداش میدهد مردان صدقه دهنده وزنان صدقه دهنده را

٢٢١

وَيَمْحَقُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ ✦ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ الرَّحِيمُ وَرَسُولُهُ
ونیکا باند سود را وزیاده میکند صدقها را وگواهی میدهم هر آئنه محمد علیه السلام بنده رحمت کننده اوست و پیغامبر

الْكَرِيمُ اِبْتَعَثَهُ لِيَنْسَخَ الظُّلْمَةَ بِالضِّيَاءِ ✦ وَيَنْتَصِفَ لِلْفُقَرَاءِ مِنَ الْاَغْنِيَاءِ ✦ فَرَفَقَ
بخشش کننده اوست فرستاد او را تا دور کند تاریکی کفر را بروشنی ایمان و داد بگیرد برای درویشان از توانگران پس مهربانی کرد محمد

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَسَاكِينِ وَخَفَضَ جَنَاحَهُ لِلْمُسْتَكِينِ ✦ وَفَرَضَ الْحُقُوقَ
رحمت فرستاد خدا تعالی بروی و سلام به مسکین و پست کرد بازوی خود را برای ذلیل و خوار و واجب کرد حقوق را

فِي اَمْوَالِ الْمُثْرِينَ ✦ وَبَيَّنَ مَا يَجِبُ لِلْمُقِلِّينَ عَلَى الْمُكْثِرِينَ ✦ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
در مالهای توانگران و بیان کرد آنچه واجب ست درویشان را بر دولتمندان رحمت نازل کند خدا تعالی بروی

صَلٰوةً تُحْظِيهِ بِالزُّلْفَةِ ✦ وَعَلَى اَصْفِيَائِهِ اَهْلِ الصُّفَّةِ ✦ اَمَّا بَعْدُ فَاِنَّ
رحمتیکه بهره مند کند او را به نزدیکی او و بر یاران او که کسان صفه اند لیکن پس از حمد و صلوة پس هر آئنه

اللّٰهَ تَعَالٰى شَرَعَ النِّكَاحَ لِتَتَعَفَّفُوا ✦ وَسَنَّ التَّنَاسُلَ لِكَيْ تَتَضَاعَفُوا ✦
خدای بزرگ هوید اکرد نکاح را تا پارسا شوید و سنت و روش کرد با یکدیگر زادن را تا افزون شوید

فَقَالَ سُبْحَانَهُ لِتَعْرِفُوا ✦ يَا اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ
پس گفت سبحانه تعالی تا بشناسید ای آدمیان هر آئنه ما پیدا کردیم شما را از آدم و حوا و گردانیدیم شما را

شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا ✦ وَهٰذَا اَبُو الدَّرَّاجِ ✦ وَلَّاجُ بْنُ خَرَّاجٍ ✦ ذُو الْوَجْهِ
قبیلهای بزرگ و قبیلهای خرد تا بهدیگر بشناسید و این ابوالدراج بسیار در آینده پسر خراج خداوند روی

الْوَقَاحِ ✦ وَالْاِفْكِ الصُّرَاحِ ✦ وَالْهَرِيرِ وَالصِّيَاحِ ✦ وَالْاِبْرَامِ وَالْاِلْحَاحِ ✦
بی شرم ست و دروغ خالص و ظاهر ست و خداوند آواز سگ و بانگ و بستوه آوردن و مبالغه در سوال کردن ست

يَخْطُبُ سَلِيطَةَ اَهْلِهَا وَشَرِيطَةَ بَعْلِهَا قُنْبُسَ بِنْتَ اَبِي الْعَنْبَسِ لِمَا
خواستگاری میکند زن دراز زبان کسان خود را و موافق شرط شوهر خود نامش قنبس دختر ابی العنبس بسبب چیزیکه

بَلَغَهُ مِنَ الْتِحَافِهَا بِالْحَافِهَا ✦ وَاِسْرَافِهَا فِي اِسْفَافِهَا ✦ وَاِنَّكُمَا شِهَا عَلٰى
رسید او را از در گرفتن آن زن با کاح او و از حد در گذشتن وی در کینگی خود و زودی کردن او بر

٢٢٣

معاشها، فانتعاشها عند هراشها، وقد بذل لها من الصداق شلاقاً

طلب رزق خود و برخاستن او بهنگام خصومت خود و تحقیق داد اورا از کابین شلاق

وعکازاً وصقاعاً وکرازاً، فانکحوه انکاح مثله، وصلوا حبلکم بحبله،

و چوبدست و چادر و کوزهٔ تنگ سر پس نکاح کنید نکاح کردن مانند آن مرد و پیوند دهید رسن خود را بر سن او

وان خفتم عیلة فسوف یغنیکم الله من فضله، اقول قولی هذا

و اگر ترسید درویشی را پس نزدیک است که توانگر کند شمارا خدا تعالی از بخشش خود میگویم سخن خود را

واستغفر الله العظیم لی ولکم واسأله ان یکثر فی المصاطب

که این بود و مغفرت میخواهم از خدای بزرگ برای خود و برای شما و میخواهم اورا اینکه افزونی کند در نشیمنهای در ویشان

نسلکم ویحرس من المعاطب شملکم فلما فرغ الشیخ من خطبته

فرزند شمارا و نگهدارد از جاهای هلاک جمعیت شمارا پس هرگاه فارغ شد پیر از خطبهٔ خود

وابرم للختن عقد خطبته تساقط من النثار ما استغرق حد الاکثار

واستوار کرد برای داماد عقد زن خواسته او انداخته شد از نثار آنچه بنهایت رسیده بود اندازهٔ افزونی را

واغری الشحیح بالایثار ثم نهض الشیخ یسحب ذلاذله ویقدم

و برانگیخت بخیل را به بخشیدن باز برخاست پیر که میکشید دامنهای خود را و پیش می شد

اراذله قال الحارث بن همام فتبعته لانظر عرجة القوم واکمل

نوکران خود را گفت حارث پسر همام پس در پی او رفتم تا تامل نگرم مراد قوم را و تمام کنم

بهجة الیوم فعاج بهم الی سماط ذی بنیة طهاته وتناصفت فی الحسن

نیکوئی و خوبی امروز را پس برد ایشان را بسوی خوانیکه آراسته بود و در آن پزندها و او برابر بودند در خوبی

جهاته فحین ربع کل شخص فی ربضته وطفق یرتع فی روضته انسللت

طرفهای او پس هرگاه نشست هر کس در جای خود و آغاز کرد که بچرد در باغ خود برآمدم

من الصف وفررت من الزحف فحانت من الشیخ لفتة الی ونظرة هجم

از صف و گریختم از انبوه مردم پس نزدیک شد از پیر نگریستن بسوی من و دیدن که ناگاه در آمد

٢٢٣

بِهَا طَرْفَهُ عَلَيَّ فَقَالَ لِي اِلَى اَيْنَ يَا بَرَمُ هَلَّا عَاشَرْتَ مُعَاشَرَةَ مَنْ فِيهِ

بآن چشم او بر من پس گفت مرا کجا میروی ای بخیل چرا آمیزش نکردی بچو آمیزش کسیکه در و

كَرَمٌ فَقُلْتُ وَالَّذِي خَلَقَهَا طِبَاقًا وَطَبَّقَهَا اِشْرَاقًا لَا ذُقْتُ لَمَاقًا

بخشش ست پس گفتم سوگند بخدائیکه گردانید آسمانها را بالای یکدیگر و پر کرد آنرا از روشنی نخورم چیزے و

وَلَا لُسْتُ رُقَاقًا اَوْ تُخْبِرَنِي اَيْنَ مَدَبُّ صِبَاكَ وَمِنْ اَيْنَ مَهَبُّ

نخشم نان تنک مگر آنکه خبر دهی مرا که کجاست جای رفتار کودکی تو واز کجاست آمدن

صَبَاكَ فَتَنَفَّسَ الصُّعَدَاءَ مِرَارًا وَاَرْسَلَ الْبُكَاءَ مِدْرَارًا حَتَّى اِذَا

باد تو پس دم کشید دم سرد دراز چند بار و فرستاد گریه را سپی در سپی تا آنکه هرگاه

اسْتَنْزَفَ الدَّمْعَ وَاسْتَنْصَتَ الْجَمْعَ وَقَالَ لِي اسْمَعْ **نظم** مَسْقَطُ

قطع کرد اشک را خاموشی خواست از گروه و گفت مرا بشنو جای زاد

الرَّاسِ سَرُوجُ ✣ وَبِهَا كُنْتُ اَمُوجُ ✣ بَلْدَةٌ يُوجَدُ فِيهَا ✣ كُلُّ شَيْءٍ وَيَرُوجُ ✣ وِرْدُهَا

سروج ست ✣ و آن بودم من ای جنبیدم ✣ شهریست که یافته میشود در او ✣ هر چیز و رواج دارد ✣ آب ان

مِنْ سَلْسَبِيلٍ ✣ وَصَحَارِيهَا مُرُوجُ ✣ وَبَنُوهَا وَمَغَانِيهِمْ ✣ نُجُومٌ وَبُرُوجُ ✣ حَبَّذَا

از نهر سلسبیل ست ✣ و بیابانهای آن مرغزار است ✣ و باشندگان آن و منزلهای شان ستارگان و برجهای آسمان ✣ خوش

نَفْحَةُ رَيَّاهَا ✣ وَمَرْآهَا الْبَهِيجُ ✣ وَاَزَاهِيرُ رُبَاهَا ✣ حِينَ تَنْجَابُ الثُّلُوجُ ✣ مَنْ

وزیدن بوی خوشبودار ✣ و دیدار او که نیکوست ✣ و چه خوش شگوفهای پشتهای او ✣ هنگامیکه دور شود برف ✣ کسیکه

رَآهَا قَالَ مَرْسًى ✣ جَنَّةُ الدُّنْيَا سَرُوجُ ✣ وَلِمَنْ يَنْزَاحُ عَنْهَا ✣ زَفَرَاتٌ وَنَشِيجُ ✣

دید آنرا گفت جای اقامت ✣ بهشت دنیا سروج ست ✣ و برای کسیکه دور شود از آن ✣ نفسها از بخود کشیدن و برآوردن ✣

مِثْلُ مَا لَاقَيْتُ مُذْ اَخْرَجَنِي عَنْهَا الْعُلُوجُ ✣ عَبْرَةٌ تَهْمِي وَشَجْوٌ ✣ كُلَّمَا قَرَّ يَهِيجُ ✣

مانند آنچه دیدم از وقتیکه ✣ دور کرد مرا از ان مردم کبر ✣ اشک من میریزد و اندوه ✣ هرگاه آرام گرفت برمیخیزد ✣

وَهُمُومٌ كُلَّ يَوْمٍ ✣ خَصْبُهَا خَطْبٌ مَرِيجُ ✣ وَمَسَاعٍ فِي التَّرَجِّي ✣ قَاصِرَاتُ الْخَطْوِ

و اندوهها هر روز ست ✣ حال آن شهر حال دشوار تباه است ✣ و کوششها در امیدواری ✣ کوتاه کا ننده

٢٢٤

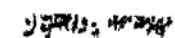

يموج + ليت يومي لم يكنا + حملني منها الخروج + قال فلما بين بلده

دیماست + کاش روز مرگ من مقدر میشد هرگاه تقدیر کرده شد مرا از ان بیرون آمدن + گفت راوی پس هرگاه بیان کرد شهر خود را

ودعيت ما أشد ما أيقنت أنه علامتنا أبو زيد وإن كان الهرم قد

و یاد آورختم بچه خواندآنرا بیقین دانستم که هر آئینه او بسیار داننده ما ابوزید ست اگرچه باشد که پیرسے هر آئینه

أوثقه بقيده فبادرت إلى مصافحته واغتنمت مؤاكلته من صحفته

استوار گرفت او را به بند پس زودی کردم بسوی مصافحه او و غنیمت دانستم خوردن با او از کاسه او

وظللت مدة مقامي بمصر أعشو إلى شواظه وأحشو صدفي من درر

پیوسته گشتم زمان ماندن خود در مصر که می آمدم بسوی شعله او و پر میکردم صدف خود را از دریای

ألفاظه إلى أن نعب بيننا غراب البين ففارقته مفارقة الجفن للعين

سخنان او تا آنکه آواز کرد میانه ما زاغ فراق پس جدا شدم از وے چو جدائی پلک از چشم

المقامة الحادية والثلثون الرملية الحجية

مقامه سی و یکم مشهور برملیه حجیه

حدث الحارث بن همام قال كنت في عنفوان الشباب وريعان العيش اللباب ألى الاكتنان بالغاب وأهوى

سخن گفت حارث پسر همام گفت بودم در آغاز جوانی و اول زندگانی خالص که دشمن میداشتم پنهان شدن را در شهر خود و دوست میداشتم

الإنداد من القراب لعلمي بأن السفر ينتج الظفر ومعاقرة

جدا شدن از آمدن را از غلاف سبب دانستن من بآنکه هر آئینه سفر میکند و ستاره خواهان او میزاید فیروزی را و پیوسته بودن

الوطن تعقر الفطن وتحقر من قطن فأجلت قداح الاستشارة

در وطن خسته میکند زیرکی ها را و حقیر میکند کسے را که اقامت کرد پس بگردانیدم تیرهای مشورت خواستن را

وقدحت زناد الاستخارة ثم نجنت جأشا أثبت من الحجارة

و زدم آتش زنهای استخاره را باز شورانیدم دل را که قائم تر بود از سنگ

واصعدت إلى ساحل الشام للتجارة فلما خيمت بالرملة وألقيت بها

و قصد کردم بسوے ساحل شام برای سوداگری پس هرگاه خیمه زدم در شهر رمله و انداختم در ان

عصا الترحال صادفت بها ركابا تعد للسرى ورحالا تشد الى ام القرى

چوب کوچیدن را یافتم در آن شتران را که آماده میشدند برای سیر شب و پالانهای شتر که بسته شدند بسوی مکه معظمه

فعصفت بي ريح الغرام واهتاج لي شوق الى البيت الحرام فزممت ناقتي

پس سخت وزید برای من باد شوق و جنبید برای من شوق بسوی خانه کعبه پس زمام بستم شتر ماده خود را

وبذلت علقي وعلاقتي وقلت للائمي اقصر فاني سأختار المقام على المقام

و انداختم مال عاد و لا و خود و معیشت خود را و گفتم سرزنش کننده خود را باز بمان چه که تحقیق من عن قریب که اختیار کنم مقام ابراهیم

وانفق ما جمعت بارض جمع واسلو بالحطيم عن الحطام ثم انتظمت مع رفقة

و خرج میکنم آنچه فراهم کردم در زمین مزدلفه و راضی میشوم بحطیم کعبه از مال دنیا باز جمع شدم با یاران سفر

كنجوم الليل لهم في السير جرية السيل والى الخير جري الخيل فلم نزل بين

چو ستارگان شب برای ایشان در رفتن روانی سیلاب بود و بسوی نیکی رفتار اسپان بود پس همیشه بودیم میان

ادلاج وتأويب وايجاف وتقريب الى ان حبتنا ايدي المطايا بالتحفة في

شب رفتن و روز رفتن و شتاب روی و نرم روی تا آنکه داد مارا دستهای سواریها هدیه در

ايصالنا الى الجحفة فحللناها متأهبين للاحرام متباشرين بادراك

رسانیدن ما بسوی جحفه پس فرود آمدیم در آن بحالیکه آماده بودیم بدر آمدن در احرام همدیگر نوید دهنده بودیم بدریافتن

المرام فلم يك الا ان انخنا بها الركائب وحططنا الحقائب حتى طلع علينا

مراد پس نبود مگر آنکه خوابانیدیم شتران را و انداختیم بارها را تا آنکه بر آمد بر ما

من بين الهضاب شخص ضاحي الاهاب وهو ينادي يا اهل ذا النادي هلم

از میانه پشتها شخص که هویدا بود پوست او و او آواز میکرد که ای کسان این بزم بیائید

الى ما ينجي يوم التنادي فانثال اليه الحجيج وانصلتوا واحتفوا به

بسوی چیزیکه نجات دهد روز قیامت پس دویدند بسوی او حاجیان و بیرون آمدند و گرد شدند او را

وانصتوا فلما رأى تألفهم حوله واستعظامهم قوله

و خاموش ماندند همه پس چون دید اجتماع آنها گرد خود و بزرگ دانستن شان سخن او

۲۲۶

تسنم إحدى الآكام ثم تنحنح مستفتحا للكلام وقال يا معشر الحجاج الناسلين

برآمد بریکی از پشتها باز گلو روشن کرد بحالیکه آغاز کننده بود سخن را وگفت ای گروه حاجیانیکه شتابنده هستید

من الفجاج أتعقلون ما تواجهون وإلى من تتوجهون أم تدرون

از راها آیا میدانید چیزیرا که پیش می آرید برای روی خود وبسوی که آهنگ کردید آیا میدانید

على من تقدمون وعلام تقدمون أتخالون أن الحج هو اختيار الرواحل وقطع المراحل

برکه پیش آمدید آیا گمان می برید که تحقیق حج آن گزیدن شتران سواریهاست وبریدن منزلهاست و

واتخاذ المحامل وإيقار الروامل أم تظنون أن النسك هو نضو الأردان وإنضاء

گرفتن محملهاست وگرانبار کردن ستوران توشه است آیا گمان می برید که تحقیق نسک همان کشادن آستینهاست ولاغر کردن

الأبدان ومفارقة الولدان والتنائي عن البلدان كلا والله بل هو اجتناب

تن هاست وجدائی فرزندان ودور شدن از شهرها نیست چنین بخدا بلکه آن پرهیز کردن

الخطيئة قبل اجتلاب المطية وإخلاص النية في قصد تلك البنية وإمحاض

از گناه است پیش از کشیدن مرکب سواری وخالص کردن نیت در آهنگ این بنای کعبه وخالص کردن

الطاعة عند وجدان الاستطاعة وإصلاح المعاملات أمام إعمال

بندگی هنگام یافتن قدرت وتوانائی ونیکو کردن کارها که مردم باهم کنند پیش از بکار بردن

اليعملات فوالذي شرع المناسك للناسك وأرشد السالك في الليل

ناقهای استوار پس قسم بخدائیکه ظاهر کرد کارهای حج را برای کنندگان فعل حج وراه نمود راهرو را در شب

الحالك ما ينقي الاغتسال بالذنوب من الانغماس في الذنوب ولا يعدل التعرية

سخت تاریک پاکیزه نمیکند غسل آوردن بدلو پر آب از فرو رفتن در گناهان وبرابر نمی شود برهنه کردن

الأجسام بتعبية الآجام ولا تغني لبسة الإحرام عن المتلبس بالحرام ولا ينفع

بدنها بنهفتن گناهان وبی نیاز نمیکند پوشیدن احرام از آمیزش دارنده باحرام ونفع نمیدهد

الاضطباع بالإزار مع الاضطلاع بالأوزار ولا يجدي التقرب بالحلق مع التقلب في

اضطباع ع بازیر جامه بازبر پهلو گرفتن گناهان وسود نمیدهد نزدیکی جستن بخدا بستردن موی باگردیدن

ظُلْمَ الخَلْقِ ولا يُرخِّصُ النُّسكُ في التقصيرِ دونَ التمسُّكِ بالتقصيرِ

ستم مخلوق ونمی شود بندگی بکوتاه کردن موی رگ چنگ زدن یا ترک کردن طاعت خدا

ولا يَسْعَدُ بعرفةَ غيرُ اهلِ المعرفةِ ولا يزكو بالخَيْفِ مَنْ يَرغَبُ في الحَيْفِ ولا

و نیکبخت نمیشوند بروز عرفه جز خداوندان شناسائی بخدا و نیکو نمیشود در خیف کسیکه خواهش کند در ستم و

يشهدُ المقامَ الّا مَنِ استقامَ ولا يحظى بقبولِ الحجِّ مَنْ زاغَ عنِ المحجّةِ

گواهی ندهد مقام ابراهیم مگر برای کسیکه راست باشد و بهره مند نمیشود بپذیرائی حج کسیکه رو گردانید از راه راست

فرحمَ اللهُ امرأً صفا قبلَ مسعاهُ الى الصفا وورَدَ شريعةَ الرِّضا قبلَ شروعِه

پس رحمت خدا باد و مردی را که پاک شد دل او پیش از دویدنش بسوی صفا و آمد بآبخور خوشنودی و آلهی پیش از آمدن و

على الاضا ونزعَ عن تلبيسِه قبلَ نزعِ ملبوسِه وفاضَ بمعروفِه قبلَ

برحوض و باز ماند از آمیزش خود پیش از برکشیدن جامهٔ خود و جاری کرد احسان خود را پیش

الافاضةِ مِنْ تعريفِه ثمّ رفعَ عقيرتَه بصوتٍ اسمعَ الصُّمَّ وكادَ يزعزعُ الجبالَ الشُّمَّ وانشدَ نظم

ما الحجُّ سيرُكَ تأويبًا وادلاجًا ... ولا اعتيامُكَ اجمالًا واحداجًا

نیست حج رفتن تو در روز و شب ... و گزیدن تو شتران را و کجاوه ها را

الحجُّ انْ تقصِدَ البيتَ الحرامَ على ... تجريدِكَ الحجَّ لا تقضي بها حاجًا

حج آنست که آهنگ کنی خانه کعبه را ... خالص کردن نیت خود حج را نخواهی آن حاجات را

وتمتطي كاهلَ الانصافِ متّخذًا ... ردعَ الهوى هاديًا والحقَّ منهاجًا

و سوار شوی دوش انصاف را حالیکه گیرنده باشی ... ترک خواهش نفس را راهنما و راستی را راه

وانْ تواسيَ مما اوتيتَ مقدرةً ... مَنْ مدَّ كفًّا الى جدواكَ محتاجًا

و آنکه بدهی [illegible] تو انائی را ... کسی را که دراز کرده دست بسوی بخشش تو بحالیکه محتاج

هذي انْ حوتها حجّةٌ كملتْ ... وانْ خلا الحجُّ منها كانَ اخداجًا

پس این خصلتها اگر در گرفت آنها را حج کامل شد ... و اگر تهی شد حج از آن خواهد بود ناقص

خ غلط گر چه ایام حمل [illegible] کامل باشد کذا فی المسعودی والمطرزی رح

حسب المرائين غبنا انهم سهروا ... وما جنوا ولقوا الا وازعاجا

کافیست ریا کنندگان را از زیان که هر آینه ایشان سخت ... / و میوه نچیدند و دیدند رنج و جبله ...

وانهم حرموا اجرا ومحمدة ... وانحوا عرضهم من عاب او هاجا

و تحقیق ایشان محروم شدند از مزد و ستایش / و خوار انداختند بدن خود را کسیکه عیب گرفت یا بجو کرد

اخي فابغ بما تبديه من قرب ... وجه المهيمن ولاجا وخراجا

برادر من پس بخواه بچیزیکه ظاهر میکنی آنرا از اسباب نزدیکی بخدا / روی خدا تعالی را حالیکه در آینده باشی و بر آینده باشی

فليس تخفى على الرحمن خافية ... ان اخلص العبد في الطاعات او داجى

پس نیست که نهان باشد بر خدا تعالی هیچ پوشیده / اگر اخلاص کند بنده در بندگیها یا نفاق کند

وبادر الموت بالحسنى تقدمها ... فما ينهنه داعي الموت ان فاجا

و پیشی کن مرگ را با کار نیکو که پیش فرستی آنرا / پس باز داشته نشود خواننده مرگ اگر ناگاه در رسد

واقن التواضع خلقا لا تزايله ... عنك الليالي ولو البستك التاجا

و بگیر فروتنی را خلقی که دور نکنند اورا / از تو گردش روزگار اگرچه پوشانیده ترا افسر

ولا تشم كل خال لاح بارقه ... ولو تراءى هتون السكب ثجاجا

و مبین برابری را که ظاهر شود درفش او / اگرچه ظاهر شود باریدن سخت ریزش باران ریزان

ما كل داع باهل ان يصاخ له ... كم قد اصم بنغي بعض من ناجى

نیست هر خواننده لایق آنکه گوش داشته شود مر او را / بسا کسرا کر ساخته بچیز گفتن بعضی از کسانیکه سرگوشی کرد با ایشان

وما اللبيب سوى من بات مقتنعا ... ببلغة تدرج الايام ادراجا

و نیست دانشمند بجز کسیکه گردید قناعت کننده / بانچه بسنده باشد که بپیچید روزها را پیچیدنی

فكل كثر الى قل مغبته ... وكل ناز الى لين وان هاجا

پس هر بسیار بسوی اندک است پایان او / و هر جهنده و قوی انجام او بسوی نرمیست اگرچه بجنبید

قال الراوي فلما القح عقم الافهام بسحر الكلام استروحت

گفت روایت کننده پس چون آبستن کرد نازایندگان را از دانشها بجادوی سخن یافتم و شنیدم

ربعي أبي زيد فما عاقني الالتياح اليه أي منية حتى استوعبت نثّ

بسوی ابی زید و تامل کردم او را خوشی بسوی او چه کمال این ننگ کردم تا آنکه فرا گرفت پراگنده کردن

حكمته وتحدّرن من أكمته ثم دلفت اليه لأتصفح صفحات محيّاه و

دانش خود را و فرود آمد از پشته خود بآهسته رفتم بسوی او تا تامل بینم جوانب روی او را و

أستشفّ جوهر حلاه فاذا هو الضالة التي أنشدها وناظم القلائد

بمبالغه در نگرم گوهر صفات او پس ناگاه او گم شده ایست که میجستم او را و رشته کشنده گردن بندهاست

اللاتي أنشدها فعانقته عناق اللام للألف ونزلته منزلة البرء

که میخواند آنرا پس معانقه کردم او را بهچو معانقه لام با الف و فرود آوردم او را بمنزله صحت

عند الدنف وسألته أن يلازمني فأبى أو يزاملني فما أبى وقال أليت

نزد بیمار و پرسیدم او را که پیوستگی کند مرا پس قبول نکرد ... و گفت سوگند خوردم

في حجّي هذا أن لا أحتقب ولا أعتقب ولا أكتسب ولا أنتسب ولا

در حج خود که هیچ ردیف نگیرم و سوار نشوم پس کسب نکنم و ظاهر نکنم نسب خود را و

أرتفق ولا أرافق ولا أوافق من ينافق ثم ذهب يهرول وغادرني أولول فلم

یاری نجویم ... ثم ذهب ... پس

أزل أتبعه نظري وأودّ لو يمشي على ناظري حتى توقّل أحد الأطواد

همیشه بودم که پس میکردم او را نظر خود ... تا آنکه برآمد بر یکی از کوهها

ووقف للحجيج بالمرصاد فحين شاهد زيغ الركبان في الكثبان وقع

و ایستاد برای حاجیان در راه پس هرگاه دید ... سواران در ریگستانها ... زد

بالبنان على البنان واندفع ينشد

بر انگشت را بر سر انگشت و شروع کرد که میخواند

نظم

لبيك من زاد ركابه مثل من ساع على النفس

لا ولا خادم أطاع كما من من الخدم كيف يا قوم يستوي سعي ثان ومن

هَدَمْ + سَيَقِيمُ المُفَرِّطُونَ غَدًا أَمَامَ النَّدَمْ + وَيَقُولُ الَّذِي تَقَرَّبَ طُوبَى لِمَنْ خَدَمْ

و ايشان ميكند و از دور با خواهند او را كه آگاهى كنندگان و خواهند ايستاد پيش پشيمانى + و خواهد گفت كسيكه نزديك شد خوشى باد مر كسى را كه خدمت كرد

وَيْكِ يَا نَفْسُ قَدِّمِي + صَالِحًا عِنْدَ ذِي الْقِدَمْ + وَاحْذَرِي زُخْرُفَ الْحَيَاةِ فَوَشْكُ الْعَدَمْ

واى بر تو اى نفس من پيش كن + عمل نيكو را نزد خداوند هميشگى + و بترسيد از زينت زندگى دنيا را پس نزديك است نيست

وَاذْكُرِي مَصْرَعَ الْحِمَامِ إِذَا خَطْبُهُ صَدَمْ + وَانْدُبِي فِعْلَكِ الْقَبِيحَ وَنُوحِي لَهُ بِدَمْ +

و ياد كن جاى افكندن مرگ را هرگاه امر او بكوبد + و گريه كن كرده خود را كه بد است + و بزى مر او را خون +

وَادْبُغِي بِتَوْبَةٍ + قَبْلَ أَنْ يَحْلَمَ الْأَدَمْ + فَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَقِيكِ السَّعِيرَ الَّذِي احْتَدَمْ

و اصلاح كن او را به توبه + پيش از آنكه فاسد شود چرم + پس اميد است كه خداى تعالى نگهدارد ترا از دوزخ كه سخت افروخته است

يَوْمَ لَا عَثْرَةٌ تُقَالُ وَلَا يَنْفَعُ النَّدَمْ + ثُمَّ إِنَّهُ أَغْمَدَ عَضْبَ لِسَانِهِ وَانْطَلَقَ

روزيكه هيچ گناه بخشيده نشود + و سود ندهد اندوه پشيمانى + پس هر آئينه او در نيام كرد تيغ زبان خود را و رفت

لِشَأْنِهِ فَمَا زِلْتُ فِي كُلِّ مَوْرِدٍ نَرِدُهُ وَمُعَرَّسٍ نَتَوَسَّدُهُ أَتَفَقَّدُهُ فَأَفْقِدُهُ

بكار خود پس هميشه بودم كه در هر جاى كه آهنگ آن ميكردم و بر فرودگاهيكه فرود مى آمديم در و ميجستيم او را پس نمى يافتيم او را

وَأَسْتَنْجِدُ بِمَنْ يَنْشُدُهُ فَلَا يَجِدُهُ حَتَّى خِلْتُ أَنَّ الْجِنَّ اخْتَطَفَتْهُ أَوِ الْأَرْضَ

و يارى ميخواستم از كسيكه بجويد او را پس نمى يافت آن كس او را تا آنكه گمان بردم بتحقيق ديو زود در ربود او را يا زمين

الْتَقَفَتْهُ فَمَا كَابَدْتُ فِي الْغُرْبَةِ كَهَذِهِ الْكُرْبَةِ وَلَا مُنِيتُ فِي سَفْرَةٍ بِمِثْلِهَا

گرفت او را پس رنج نكشيدم در سفر مانند اين اندوه و مبتلا نشدم در هيچ سفر مانند آن

مِنْ زَفْرَةٍ المَقَامَةُ الثَّانِيَةُ وَالثَّلَاثُونَ الطَّيْبِيَّةُ حَكَى الْحَارِثُ

از آه سرد شد فصل نزد اندوه مقامه سى و دوم مشهور بطيبيه حكايت كرد حارث

بْنُ هَمَّامٍ قَالَ أَجْمَعْتُ حِينَ قَضَيْتُ مَنَاسِكَ الْحَجِّ وَأَقَمْتُ وَظَائِفَهُ

پسر همام گفت عزم كردم هنگاميكه ادا كردم عبادت حج را و بر پا كردم طريقهاى بلند كردن آواز

وَالثَّجِّ أَنْ أَقْصِدَ طَيْبَةَ مَعَ رُفْقَةٍ مِنْ بَنِي شَيْبَةَ لِأَزُورَ قَبْرَ النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى وَأَخْرُجَ

و ريختن خون انكه قصد كنم مدينه را با ياران از بنى شيبه تا زيارت كنم قبر محمد صلى الله عليه و آله وسلم را و بر آيم

مِنْ قَبِيلِ مَنْ حَجَّ وَحَفَّ فَأُرْجِفَ بِأَنَّ الْمَسَالِكَ شَاغِرَةٌ وَعَرَبَ الْحَرَمَيْنِ

از قسم کسیکه حج کرد گشتم محزون پس در دروغ گفته شد اینکه راهها خالی است و عرب و حرم یعنی که و مدینه

مُتَشَاجِرَةٌ فَحِرْتُ بَيْنَ إِشْفَاقٍ يُثَبِّطُنِي وَأَشْوَاقٍ يُنَشِّطُنِي إِلَى أَنْ أُلْقِيَ فِي رُوعِي

اختلاف منازعت کرده اند پس حیران شدم میان ترسی که باز میداشت مرا و شوقها که در نشاط آورده مرا تا آنکه انداخته شد در دل من

الْاِسْتِسْلَامُ وَتَغْلِيبُ زِيَارَةِ قَبْرِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَاعْتَمْتُ الْقِعْدَةَ

فرمان بردن حکم الهی و غالب کردن دیدار قبر آنحضرت بر وی سلام باد پس اختیار کردم شتر سواری را

وَأَعْدَدْتُ الْعُدَّةَ وَسِرْتُ وَالرُّفْقَةُ لَا تَلْوِي عَلَى عُرْجَةٍ وَلَا تَثْنِي فِي

و آماده کردم ساز سفر را و رفتم و یاران سفر میل نمیکردیم بر توقف و سستی نمیکردیم در

تَأْوِيبٍ وَلَا دُلْجَةٍ حَتَّى وَافَيْنَا بَنِي حَرْبٍ وَقَدْ آبُوا مِنْ حَرْبٍ فَأَزْمَعْنَا

روز رفتن و شب رفتن تا آنکه رسیدیم در قبیله بنی حرب و تحقیق برگشته بودند از جنگ پس عزم کردیم

أَنْ نَقْضِيَ ظِلَّ الْيَوْمِ فِي حِلَّةِ الْقَوْمِ وَبَيْنَا نَحْنُ نَتَخَيَّرُ الْمُنَاخَ وَنَرُودُ

اینکه بگذرانیم درازی روز را در منزل آن قوم و میان اینکه ما اختیار میکردیم جای فرود آمدن و میجستیم

الْوِرْدَ النُّقَاخَ إِذْ رَأَيْنَاهُمْ يَرْكُضُونَ كَأَنَّهُمْ إِلَى نُصُبٍ يُوفِضُونَ فَرَابَنَا

آب خوشبوی سرد را ناگاه دیدیم ایشان را که می شتابند گویا که ایشان بسوی بت می شتابند پس در شک انداخت ما را

انْثِيَالُهُمْ وَسَأَلْنَا مَا بَالُهُمْ فَقِيلَ قَدْ حَضَرَ نَادِيَهُمْ فَقِيهُ الْعَرَبِ فَأَهْرَعَهُمْ

ریختن ایشان و پرسیدیم که چیست حال ایشان پس گفته شد که تحقیق حاضر آمد در مجلس ایشان دانشمند عرب پس شتافتن ایشان

لِهٰذَا السَّبَبِ فَقُلْتُ لِرُفْقَتِي أَلَا نَشْهَدُ مَجْمَعَ الْحَيِّ لِنَتَبَيَّنَ الرُّشْدَ

ازین سبب است پس گفتم یاران خود را آیا حاضر نشویم مجلس قبیله را تا بدانیم راه راست را

مِنَ الْغَيِّ فَقَالُوا لَقَدْ أَسْمَعْتَ إِذْ دَعَوْتَ وَنَصَحْتَ وَمَا أَلَوْتَ ثُمَّ

از بیراه پس گفتند هر آینه قبول کنانیدی هرگاه خواندی و پند کردی و کوتاهی نکردی باز

نَهَضْنَا نَتَّبِعُ الْهَادِيَ وَنَؤُمُّ النَّادِيَ حَتَّى إِذَا أَطْلَلْنَا عَلَيْهِ

برخاستیم که پیروی میکردیم راهنما را و آهنگ میکردیم انجمن را تا آنکه هرگاه نزدیک شدیم از فقیه

۲۳۲

وَاسْتَشْرَفْنَا الفَقِيهَ المَنْهُودَ إِلَيْهِ فَأَلْفَيْتُهُ يَا زَيْدُ ذَا الشُّقَرِ وَالبُقَرِ

ودنبال نگریستم فقیه را که آهنگ کرده شد بسوی او یافتم او را ای زید خداوند دروغ و کذب

وَالفَوَاقِرِ وَالفِقَرِ وَقَدِ اعْتَمَّ القَفْدَاءَ وَاشْتَمَلَ الصَّمَّاءَ وَقَعَدَ القُرْفُصَاءَ

و بلاها و نکتها و تحقیق دستار بسته بود دستار بے شمله پیچیده بود پیچیدنی صما و انشست نشستن قرفصاء

وَأَعْيَانُ الحَيِّ بِهِ مُحْتَفُّونَ وَأَخْلَاطُهُمْ عَلَيْهِ مُلْتَفُّونَ وَهُوَ يَقُولُ

واشراف قبیله باو درگیرنده بودند و مردم هر قسم بروی مجتمع بودند و او میگفت

سَلُونِي عَنِ المُعْضِلَاتِ وَاسْتَوْضِحُوا مِنِّي المُشْكِلَاتِ فَوَالَّذِي فَطَرَ

بپرسید مرا از چیزهای دشوار و هویدا کردن خواهید از من کارهای پوشیده را پس قسم بخدائیکه پیدا کرد

السَّمَاءَ وَعَلَّمَ آدَمَ الأَسْمَاءَ إِنِّي لَفَقِيهُ العَرَبِ العَرْبَاءِ وَأَعْلَمُ مَنْ تَحْتَ الخَضْرَاءِ

آسمانرا و آموخت آدم را نامهای تمامی مخلوقات هر آئینه من دانشمند عربان خالص و گزیده ام و داناتر کسیکه زیر آسمان است

فَصَمَدَ لَهُ فَتًى فَتِيقُ اللِّسَانِ جَرِيُّ الجَنَانِ وَقَالَ إِنِّي حَاضَرْتُ فُقَهَاءَ الدُّنْيَا

پس آهنگ کرد مر او را جوانی کشاده زبان دلیر دل و گفت هر آئینه حاضر آمدم نزد دانشمندان دنیا

حَتَّى انْتَخَلْتُ مِنْهُمْ مِائَةَ فُتْيَا فَإِنْ كُنْتَ مِمَّنْ يَرْغَبُ عَنْ بَنَاتِ

تا آنکه گزیدم از ایشان صد مسئله پس اگر هستی از کسانیکه روی گردانند از دختران

غَيْرٍ وَيَرْغَبُ فِي مَيْرٍ فَاسْتَمِعْ وَأَجِبْ لِتُقَابَلَ بِمَا يَجِبُ فَقَالَ اللهُ

دیگر و خواهش کند از زاد روزی پس بشنو و جواب بگو تا روبرو کرده شوی بچیزیکه واجب است پس گفت خدا

أَكْبَرُ سَيَتَبَيَّنُ المُخْبَرُ وَيَنْكَشِفُ المُضْمَرُ فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ فَقَالَ مَا

بزرگ است از هر چیز زود است که پیدا شود باطن کار او و کشاده شود آنچه پوشیده است بی تامل هر چیزیکه حکم کرده میشوی بوی پس گفت چه

تَقُولُ فِيمَنْ تَوَضَّأَ ثُمَّ لَمَسَ ظَهْرَ نَعْلِهِ قَالَ انْتَقَضَ وُضُوءُهُ بِفِعْلِهِ

میگوئی در حق کسیکه وضو کرد باز سود پشت نعل خود را گفت شکست وضو او بسبب کار او

النَّعْلُ الزَّوْجَةُ قَالَ فَإِنْ تَوَضَّأَ ثُمَّ أَتَاهُ البَرْدُ قَالَ يُجَدِّدُ

مراد از نعل زن باشد گفت پس اگر وضو کرد باز آمد او را برد گفت تازه کند

۲۳۳

الوضوءَ من بعدِ الابردِ النوم قال أيمسحُ المتوضّئ أُنثييهِ قال قد نُدِبَ
وضو را از پس آن بردگی یعنی خوابست گفت آیا بمالد وضو کننده انثیین خود را گفت تحقیق خوانده شد

إليه ولم يُوجَب عليه الانثيان الاذنان قال أيجوزُ الوضوءُ بما يقذِفُهُ
بسوی آن واجب نکرده شد بروی مراد از انثیان دو گوش اند گفت آیا روا ہست وضو بچیزی که اندازد آن را

الثعبان قال وهل أنظفُ منهُ للعريان الثعبان جمع ثعب وهو مسيل
ثعبان گفت و آیا پاکتر چیزی ہست از آن برای عریان مراد از ثعبان جمع ثعب ست و آن آبراه رو

الوادي والعريان جمع عرب قال أيستباحُ ماءُ الضريرِ قال نعم ويُجتنَبُ ماءُ البصيرِ الضرير حرف الوادي والبصير الكلب قال أيحِلُّ
رودست و عربان جمع عرب گفت آیا مباح ست آب ضریر گفت بلے و پرہیز کرده میشود آب بصیر ضریر کناره نهر و مراد از بصیر سگ ست گفت آیا حلال ست

التطوّف في الربيع قال يُكرَه ذلك للحدث الشنيع التطوّف التغوط
طوف در ربیع گفت مکروه است آن سبب غائط نکوهیده مراد از طوف غایط کردن ست

والربيع النهر الصغير قال أيجب الغسل على من أمنى قال لا ولو ثنّى
و مراد از ربیع نهر خرد گفت آیا واجبست غسل بر کسیکه بمنی آمده گفت نه اگرچه دو بار این کار کرده باشد

أمنى نزل منى ويقال منه منى وأمنى وامتنى قال فهل يجب
مراد از امنی فرود آمد بمنی و گویند از آنست منی و امنی و امتنے گفت پس آیا واجب ست

على الجنب غسل فروته قال أجل وغسل إبرته الفروة جلدة الرأس
بر جنب شستن فروه خود گفت بلے و شستن ابره خود مراد از فروه پوست سر ست

والإبرة عظم المرفق قال فإن أخلّ بغسل فاسه قال هو كما لو ألغى
و ابره استخوان آرنج گفت پس اگر بگذارد جنب شستن فاس خود گفت او مانند آنست اگر گذارد

غسل راسه الفاس العظم المشرف على نقرة القفا قال ما تقول
شستن سر خود را مراد از فاس استخوانیکه بلند است از مغاکچه پس سر گفت چه میگوئی در حق

فمن تيمّم ثمدًا اي روضًا قال بطل تيمّمه فليتوضأ الروض هي

کسیکه تیمم کرد بازو یعنی روض را گفت بیکار شد تیمم او پس باید که وضو کند روض در ینجا

جمع روضة وهي الصبابة من الماء تبقى في الحوض قال أيجوز أن

جمع روضه و آن بقیه از آب که باقی ماند در حوض گفت آیا روا است اینکه

يسجد الرجل في العذرة قال نعم وليجانب القذرة العذرة فناء الدار

سجده کند مرد در عذره گفت بلی باید که پرهیز کند پلیدی را عذره صحن پیش خانه باشد

قال فهل له السجود على الخلاف قال لا ولا على أحد الأطراف الخلاف

گفت پس آیا جائز است مر او را سجده کردن بر خلاف گفت نه و نه بر یکی از اطراف بدن خود خلاف

الكم قال فإن سجد على شماله قال لا بأس بفعاله الشمال جمع شملة

آستین گفت پس اگر سجده کند بر شمال خود گفت نیست باک بکردار وی شمال جمع شمله است

قال فهل يجوز السجود على الكراع قال نعم دون الذراع الكراع

گفت پس آیا جائز است سجده کردن بر کراع گفت بلی جائز نیست بر پارچه دست کراع

ما استطال من الحرة وهي الحجارة السود قال أيصلى على رأس الكلب

آنچه دراز باشد از حره و آن سنگ سیاه باشد گفت آیا نماز کند بر راس الکلب

قال نعم كسائر الهضب رأس الكلب ثنية معروفة قال ما تقول فيمن صلى

گفت بلی همچو دیگر کوه راس الکلب کوهیست مشهور گفت چه میگوئی در حق کسیکه نماز کرد

وعانته بارزة قال صلوته جائزة العانة الجماعة من حمر الوحش

و عانه او ظاهر باشد گفت نماز او روا است عانه گروه از خران دشتی

قال فإن صلى وعليه صوم قال يعيد الصلوة ولو صلى مائة

گفت پس اگر نماز گزارد بحالیکه بر وی صوم است گفت عود کند نماز را اگرچه بخواند نماز صد

يوم الصوم ذرق النعام قال فإن حمل جروا وصلى قال هو كما

روز مر آواز صوم سرگین شتر مرغ گفت پس اگر بر داشت جرو را و نماز کرد گفت او همچو آنست

٢٣٥

لو حمل باقلى الحرّ والصغار من القثاء والرمان قال اتصحّ صلوة حامل

که بر داشت باقلا را مراد خربز و خرد . از خیار ست و انار گفت آیا صحیح ست نماز برداشتنده

القروة قال لا ولو صلّى فوق المروة القروة ميلغة الكلب قال فان قطر

قروه گفت نه اگرچه نماز کند بالای مروه قروه آوند آب خوردن سگ گفت پس اگر چکید

على ثوب المصلّي نجو قال يمضي في صلوته ولا غرو النجو السحاب

بر جامه نماز کننده نجو گفت بگذرد در نماز خود و نیست عجب مراد از نجو ابر است

الذی قد هراق ماءه قال ايجوز ان يؤمّ الرجال مقنّع قال نعم

که تحقیق ریخته باشد آب او گفت آیا روا است اینکه امام شود مردان را مقنع گفت بلے

ويؤمّهم مدرّع المقنع لابس المغفر والمدرّع لابس الدرع قال

و امامت کند ایشان را مدرع مقنع پوشنده خود آهنین و مراد از مدرع پوشنده زره است گفت

فان امّهم من في يده وقف قال يعيدون ولو انّهم الف الوقف السوار

پس اگر امامت کند ایشان را کسیکه در دست او وقف گفت اعاده کنند نماز را اگرچه تحقیق ایشان هزار باشند مراد از وقف دست برنجن که

من العاج او الذبل واراد انه لا يجوز للرجال الائتمام بالنساء

از دندان فیل باشد یا خلاف مردار و اراده کرده است که تحقیق جائز نیست مردان را اقتدا کردن بزنان

قال فان امّهم من فخذه بادية قال صلوته وصلوتهم ماضية

گفت پس اگر امامت کند ایشان را کسیکه فخذ او بادیه است گفت نماز او و نماز ایشان گذرنده و جائز است

الفخذ العشيرة وباديتها ليسكنون البدو واختار بعضهم تسكين

مراد از فخذ قبیله است و بادیه جماعتی هستند که سکونت کنند صحرا را و اختیار کردند پاره از ایشان ساکن کردن

الخاء ليحصل الفرق بينها وبين الفخذ من الاعضاء قال فان امّهم

خا تا حاصل شود فرق میانه او و میانه فخذ بمعنی ران که از اندامهاست گفت پس اگر امامت کند ایشان را

الثور الاجم قال صلّ وخلاك ذمّ الثور السيد والاجم

ثور اجم گفت نماز کن و ساقط شد از تو نکوهش ثور سردار و اجم

٢٣٦

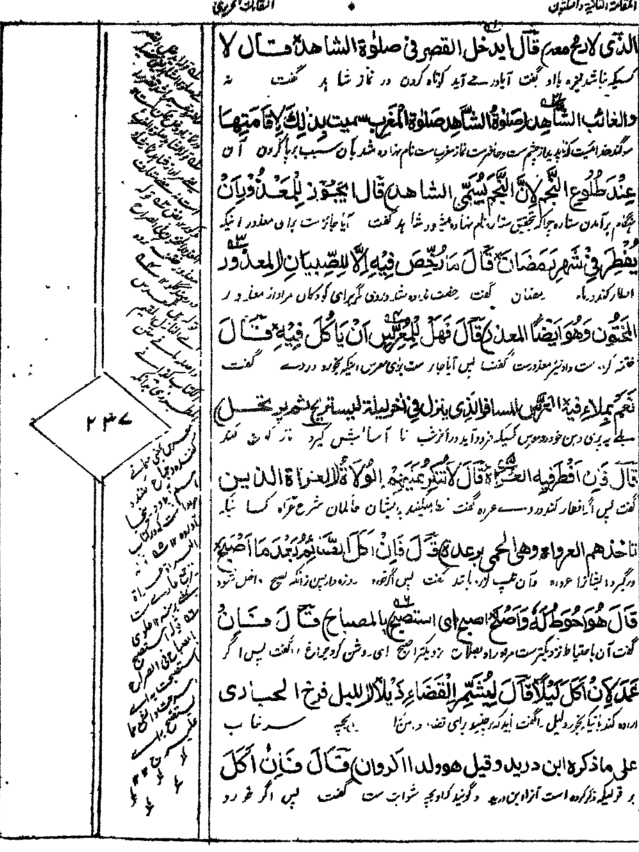

الذي لا ريح معه قال أيدخل القصر في صلوة الشاهد قال لا

کسیکه نباشد چیزه با او گفت آیا در سے آید کوتاه کردن در نماز شاهد گفت نه

والغائب الشاهد صلوة المغرب سميت بذلك لإقامتها

سوگند خدا غائب که ناپید از چشم ست و حاضر ست نماز مغرب ست نام نهاده شد بان سبب بر پا کردن آن

عند طلوع النجم لأن النجم يسمى الشاهد قال أيجوز للمعذور أن

هنگام برآمدن ستاره چرا که تحقیق ستاره نام نهاده میشود شاهد گفت آیا جائز ست برای معذور اینکه

يفطر في شهر رمضان قال ما رخص فيه إلا للصبيان المعذور

افطار کند در ماه رمضان گفت رخصت نداده شد دروی مگر برای کودکان مراد از معذور

المختون وهو أيضا المعذر قال فهل للعريس أن يأكل فيه قال

ختنه کرده ست و او نیز معذر ست گفت پس آیا جائز ست برای عریس اینکه بخورد در دے گفت

نعم ملء فيه العريس المسافر الذي ينزل في آخر ليلة ليستريح ثم يرحل

بلے پری دهن خود عریس کسیکه فرود آید در آخر شب تا آسایش گیرد باز کوچ کند

قال فإن أفطر فيه العراة قال لا تنكر عليهم الولاة العراة الذين

گفت پس اگر افطار کنند در وے عراة گفت نه انکار کنند برایشان حاکمان شرع عراة کسانیکه

تأخذهم العرواء وهي الحمى برعدة قال فإن أكل الصائم بعد ما أصبح

در گیرد ایشانرا عرواء و آن تپ لرزه باشد گفت پس اگر خورد روزه دار پس زانکه صبح داخل شود

قال هو أحوط له وأصبح أي استصبح بالمصباح قال فإن

گفت آن باحتیاط نزدیکتر ست مر او را و مراد باصبح ای روشن کرد چراغ گفت پس اگر

عمد لأن أكل ليلا قال ليتسم القضاء ليلا للليل فرخ الحبارى

اراده کند باینکه بخورد لیل گفت باید که بر جنبد برای قضا و مراد لیلا بچه سرخاب

على ما ذكره ابن دريد وقيل هو ولد الكروان قال فإن أكل

بر قولیکه ذکر کرده است آنرا ابن درید و گویند که او بچه شوات ست گفت پس اگر خورد

٢٣٧

قبل ان تتوارى البيضاء قال يلزمه والله القضاء البيضاء من
پیش از آنکه پنهان شود بیضاء گفت لازم باشد او را بخدا قضاے روزه بیضاء از

اسماء الشمس قال فان استثار الصائم الكيد قال افطر ومن احل الصيد
نامهای آفتاب ست گفت پس اگر برانگیزاند روزه دار کید گفت افطار کند قسم بخدا کسیکه حلال کرد شکار را

الكيد القى واستثاره استدعاه قال له ان يفطر بالمحاح الطالح
مراد از کید قی ست و معنی استثاره درخواست قی را گفت آیا جائز ست او را انکه افطار کند بسبب مبالغه کردن طالح

قال نعم لا يطاهي المطالح الطالح المحي الصالح قال فان ضحكت
گفت بلے در سبب پرده علم بامراد از طالح تپ تختسات گفت پس اگر ضحک کند

المرأة في صومها قال بطل صوم يومها ضحكت هنا اي حاضت ومنه
زن در صوم خود گفت باطل شود روزه آن روز او ضحک درینجا بمعنی حائض شود و از انست

قوله تعالى فضحكت فبشرناها باسحق قال فان ظهر الجدري
قول خدا تعالی پس حائض شد پس نوید دادیم او را باسحق علیه السلام گفت پس اگر پیدا شود آبله

على ضرتها قال تفطران اذن بعصيتها الضرة اصل الابهام واصل
بر ضره او گفت افطار کند اگر آنگاهی دیده گزید او مراد از ضرة بیخ انگشت زست و بعضی بیخ

الثدي ايضا قال ما يجب في مائة مصباح قال حقتان يا صاح
پستان نیز باشد گفت چه واجبست از زکوة در صد مصباح گفت دو شتر بچه ای صاحب

المصباح الناقة التي تصبح في المبرك قال فان ملك عشر خناجر قال
مراد از مصباح شتر ماده که بامداد کند در خوابگاه گفت پس اگر مالک باشد ده خناجر را گفت

يخرج شاتين ولا يناجر الخناجر النوق الغزار الدر واحدتها خنجر وخنجور
بیرون آرد دو گوسپند و منازعت مکند مراد از خناجر ناقهای بسیار شیر ست مفرد خناجر خنجر و خنجور ست

قال فان سمح للساعي بحميمة قال ياكبري له يوم قيامة
گفت پس اگر جوانمردی کند برای ساعی با حمیمه گفت مژده باد مر او را در روز قیامت مراد از

الساعي جابي الصدقة والجميمة خيار المال قال أيستحق حملة الأوزار
ساعی جمع کننده صدقه است و مراد از جمیمه گزیده از مال گفت آیا سزاوار میشوند بردارندگان اوزار

من الزكوة جزءا قال نعم إذا كانوا غزاة الأوزار السلاح وغزاة جمع غازٍ
از زکوة لقدری از مال گفت بلی هرگاه باشند غازیان مراد از اوزار سلاح جنگ ست وغزاة جمع غازیست

قال أيجوز للحاج أن يعتمر قال لا ولا أن يختمر الاعتمار لبس العمارة
گفت آیا روا است برای حاجی اینکه اعتمار کند گفت نه و نه اینکه اختمار نماید ومراد از اعتمار پوشیدن عمارة است

وهي العمامة والاختمار لبس الخمار قال فهل له أن يقتل الشجاع قال
وآن دستار باشد ومراد از اختمار پوشیدن معجر است گفت پس آیا جائز ست مر اورا اینکه بکشد شجاع را گفت

نعم كما يقتل السباع الشجاع الحية قال فإن قتل زمارة في الحرم قال
بلی چنانکه بکشد درندگان را مراد از شجاع مار ست گفت پس اگر بکشد زمارة را در زمین حرم گفت

عليه بدنة من النعم الزمارة النعامة واسم صوتها الزمار قال فإن
بروی بدنه است از چارپایان مراد از زمارة شتر مرغ ست ونام آواز او زمار ست گفت پس اگر کسے

رمى ساق حر فجدله قال يخرج شاة بدل ما ساق حر ذكر القماري قال
تیر انداخت بجرم ساق حر پس بر زمین انداخت اورا گفت بیرون آرد گوسفندی عوض او ومراد از ساق حر نر قمری است گفت

فإن قتل أم عوف بعد الإحرام قال يتصدق بقبضة من الطعام
پس اگر بکشد ام عوف را پس از بستن احرام گفت صدقه دهد بقدر مشتے از طعام

أم عوف الجرادة قال أيجب على الحاج استصحاب القارب قال نعم ليسوقهم
مراد از ام عوف ملخ است گفت آیا واجب ست بر ... همراه گرفتن قارب گفت بلی تا براند حاجیان را

إلى المشارب القارب طالب الماء بالليل والحاج اسم للجمع والواحد
سوی آبخورها مراد از قارب خواهنده آب در شب ست وحاج اسم ست برای جمع و مفرد

قال ما تقول في الحرام بعد السبت قال قد حل في ذلك الوقت
گفت چه میگوئی در حرام پس از سبت گفت تحقیق حلال ست درین هنگام

الحرام المحرم والسبت حلق الرأس وحلّ من تحليل الحج قال فما تقول في
مراد از حرام در اینجا باحرام ست و مراد ازین سبت ستردن سر و حل از تحلیل الحج ست گفت پس چه گوئی در

بيع الكميت قال حرام كبيع الميت والكميت الخمر قال أيجوز بيع الخل
فروختن کمیت گفت حرام ست همچو فروختن مرده مراد از کمیت شراب ست گفت آیا روا ست فروختن خل

بلحم الجمل قال لا ولا بلحم الحمل والخل ابن المخاض ولا يحل بيع اللحم بالحيوان
با گوشت شتر گفت نه ونه با گوشت بره مراد از خل بچه شتر سال دوم در آمده و حلال نباشد فروختن گوشت با جنده

سواء كان من جنسه أم من غير جنسه قال أيحل بيع الهدية قال لا
برابر ست که باشد از جنس او یا از غیر جنس او گفت آیا حلال ست فروختن هدیه گفت نه

ولا بيع السبية والهدية والهدي ما يهدى الى الكعبة ويقال فيها
ونه فروختن سبیه مراد از هدیه آنچه فرستاده شود بسوی کعبه و گفته میشود درو

هدية بتسكين الدال وتخفيف الياء والسبية الخمر قال ما تقول في
هدیه بساکن کردن دال وتخفیف یاء و مراد از سبیه شراب است گفت چه میگوئی در

بيع العقيقة قال محظور على الحقيقة والعقيقة ما يذبح عن المولود في
فروختن عقیقه گفت ممنوع ست در حقیقت و عقیقه آنچه ذبح کرده شود از بچه در

اليوم السابع من ولادته قال أيجوز بيع الداعي على الراعي قال لا ولا على
روز هفتم پیدا شدن او گفت آیا روا ست فروختن داعی بر راعی گفت نه ونه بر

الساعي والداعي بقية اللبن في الضرع والساعي جابي الصدقة قال أيباع
ساعی مراد از داعی پس مانده شیر در پستان ست و مراد از ساعی فراهم کننده صدقه گفت آیا فروخته شود

الصقر بالتمر قال لا ومالك الخلق والأمر والصقر الدبس قال
صقر به خرما گفت نه سوگند بخدای که مالک آفرینش وحکم ست مراد از صقر دوشاب ست گفت

أيشتري المسلم سلب المسلمات قال نعم ويورث عنه إذا مات
آیا خرید کند مسلم سلب مسلمات را گفت بلے و وارث کرده شده است ازو هرگاه که مرد

السلب لحاء الشجر وهو ايضا خوص الثمام قال فهل يجوز ان
مراد از سلب پوست درخت و آن نیز برگ تمام ست گفت پس آیا رواست اینکه

يُبَاعَ الشَّافِع قال ما لجوازه من دافع الشافع الشاة الذي معها سخلها
خریده شود شافع گفت نیست مرجواز اورا از بازدارنده مراد از شافع گوسفند یکه با او بچه او باشد

قال أيُبَاعُ الإبريقُ على بني الأصفر قال يُكرَهُ كبيعِ المِغفر الابريق
گفت آیا فروخته میشود ابریق بر بنی اصفر گفت مکروه است همچو فروختن مغفر مراد از ابریق

السيف الصقيل الكثير الماء وبنو الاصفر الروم قال ايجوز ان يبيع
شمشیر صاف زدوده بسیار آبدارست و مراد از بنو اصفر رومیانند گفت آیا جائزست اینکه فروشد

الرَّجُلُ صيفيه قال لا ولكن ليبيع صيفية الصيفي الولد على الكبر والصفي
مرد صیفیه خود را گفت نه مگر اینکه فروشد صفیه خود را صیفی فرزندیکه در پیری شده باشد و صفی

الناقة العزيزة الدر قال فان اشترى عبدًا فبان بامه جراح قال ما في رده
شتر ماده که بسیار شیردار باشد گفت پس اگر خرید کند غلام را پس ظاهر شود بام او زخم گفت نیست بازدادن او

من جناح الامة مجتمع الدماغ قال تثبت الشفعة للشريك في الصحراء
گناهی مراد از ام مجمع مغزست گفت آیا ثابت میشود شفعه مر انباز را در صحراء

قال لا ولا للشريك في الصفراء الصحراء الاتان التي يمازج بياضها
گفت نه و نه مر انباز را در صفراء مراد از صحراء ماده خر که آمیخته باشد سفیدی او را

غبرة والصفراء الناقة او الاتان قال أيحل أن يحمى ماء البئر والخلا
تیرگی و صفراء شتر ماده یا ماده خر گفت آیا حلال ست اینکه گرم کرده شود آب چاه و خلا

قال ان كانا في الفلا فلا يحمى يمنع والخلا الكلاء قال ما تقول
گفت اگر هر دو باشند در بیابان فلا یحمی ای باز داشته نشود و خلا بمعنی کاه گفت چه میگوئی

في ميتة الكافر قال حل للمقيم والمسافر الكافر البحر
در مردار کافر گفت حلال ست برای مقیم و مسافر مراد از کافر دریاست و

ميتة السمك الطافي فوق الماء قال أيجوز أن يضحّي بالحول قال

مرده او ماهی که بالاے آب شود گفت آیا رواست اینکه قربانی داده شود حول گفت

هو أجدر بالقبول الحول جمع حائل قال فهل يضحّي بالطالق

آن سزاوارست بپذیرفتن مراد از حول جمع حائل گفت پس آیا قربانی داده شود طالق

قال نعم ويقري منها الطارق الطالق الناقة ترسل لترعى

گفت بلے وضیافت داده شود از ان مهمان مراد از طالق شتر ماده که گذاشته شود تا بچرد

حيث شاءت قال فإن ضحّي قبل ظهور الغزالة قال شاته

هرجاکه خواهد گفت پس اگر قربانی کند پیش از هویدا شدن غزاله گفت گوسفند

لحم الا محالة الغزالة الشمس وقال بعضهم يقال طلعت الغزالة

گوشت ست البته مراد از غزاله آفتاب ست وگفت بعض ایشان گفته میشود طلعت الغزاله

ولا يقال غربت وضدها الجونة تسمّى بها عند مغيبها لانها تسود

ونه گفته میشود غربت وضد او جونه است نام نهاده شد بان هنگام غروب او چونکه آفتاب سیاه شود

حين تغيب كما قال الراجز تبادر الجونة ان تغيبا قال أيحلّ التكسب

هنگامیکه ناپدید گردد چنانکه گفت راجز پیشدستی میکند آفتاب اینکه ناپدید شود گفت آیا حلال ست کسب معاش

بالطرق قال هو كالقمار بلا فرق الطرق الضرب بالحصا وهو من

به طرق گفت آن مانند قمارست بی تفاوت مراد از طرق زدن بسنگ ریزه است برای فال و آن از

افعال الكهنة قال أيسلم القائم على القاعد قال محظور عليه بائن

کردارهای نجومیان ست گفت آیا سلام گوید ایستاده بر قاعد گفت ممنوع ست بیاید

الا على القاعد التي تعدت عن الحيض وعن الازواج قال أيتيمّم

اجنبیان مراد از قاعد زنیکه نشسته باشد از حیض یا از شوهران گفت آیا تیمم کند

العاقل تحت الرقيع قال أحبب به في البقيع الرقيع السماء

دانشمند زیر رقیع گفت چه خوش ست آن ثواب در بقیع مراد از رقیع آسمان ست

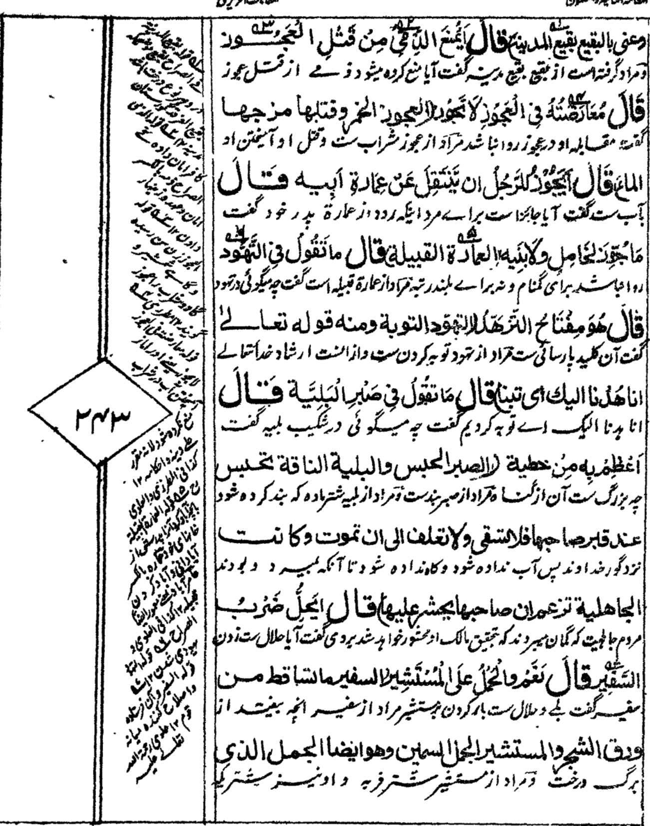

وعنى بالبقيع بقيع المدينة قال أيمنع الذمي من قتل العجوز
ومراد گرفته است از بقیع بقیع مدینه گفت آیا منع کرده میشود ذمی از قتل عجوز
قال معارضته في العجوز لا تجوز العجوز الخمر وقتلها مزجها
گفت مقابله او در عجوز روا نباشد مراد از عجوز شراب ست وقتل او آمیختن او
الماء قال أيجوز للرجل ان ينتقل عن عمارة أبيه قال
بآب ست گفت آیا جائز است برای مرد اینکه ردد از عمارة پدر خود گفت
ما يجوز لخامل ولا لنبيه العمارة القبيلة قال ما تقول في التهود
روا نباشد برای گمنام و نه برای بلند رتبه مراد از عمارة قبیله است گفت چه میگوئی در تهود
قال هو مفتاح التزهد التهود التوبة ومنه قوله تعالى
گفت آن کلید پارسائی ست مراد از تهود توبه کردن ست واز انست ارشاد خدا تعالی
انا هدنا اليك اى تبنا قال ما تقول في صبر البلية قال
انا هدنا الیک ای توبه کردیم گفت چه میگوئی در شکیب بلیه گفت
أعظم به من خطية الصبر الحبس والبلية الناقة تحبس
چه بزرگ ست آن از گناه مراد از صبر بند ست و مراد از بلیه شتر ماده که بند کرده شود
عند قبر صاحبها فلا تسقى ولا تعلف الى ان تموت وكانت
نزد گور خداوند پس آب نداده شود و کاه نداده شود تا آنکه بمیرد و بودند
الجاهلية تزعم ان صاحبها يحشر عليها قال ايحل ضرب
مردم جاهلیت که گمان میبردند که تحقیق مالک او محشور خواهد شد بروی گفت آیا حلال ست زدن
السفير قال نعم والحمل على المستشير السفير ما تساقط من
سفیر گفت بلی و حلال ست بار کردن بر مستشیر مراد از سفیر آنچه بیفتد از
ورق الشجر والمستشير الجمل السمين وهو ايضا الجمل الذي
برگ درخت و مراد از مستشیر شتر فربه و او نیز شتریکه

٢٤٣

يعرف الحائل من اللاقح قال أيعزّر الرجل اباه قال يفعله البَرّ

شناسد ناقهٔ ناتاییده را از آبستنده گفت آیا تعزیر دهد مرد پدر خود را گفت بکند آنرا اکرام کننده

ولا يأباه التعزير التعظيم والنصرة قال ما تقول فيمن أفقر أخاه

پدر خود و سرباز نزند و امداد از تعزیر بزرگ داشت و یاری کردنست گفت چه میگوئی در حق کسیکه درویش کند برادر خود را

قال حبّذا ما توخّاه الإفقار اعارة ناقة يركب فقارها قال

گفت چه خوش ست آنچه قصد کرد آنرا یعنی افقره عاریت داد او را ناقه که سوار شود پشت او را گفت

فإن أعرى ولده قال يا حسن ما اعتمده الإعراء اعطاء ثمرة

پس اگر برهنه کند فرزند خود را گفت بیا ای نکوئی چیزیکه قصد کرد آنرا یعنی اعراه داد او را بار درخت

نخلة عامها قال فإن أصلى مملوكه النار قال لا اثم عليه ولا عار

خرمای یکساله گفت پس اگر انداز کسی مملوک خود را در آتش گفت نیست گناه بروی و نه ننگ ست

المملوك العجين الذي قد أجيد عجنه حتى قوي قال أيجوز للمرأة ان

مراد از مملوک آرد خمیر کرده الیست که بتحقیق نیکو شده باشد خمیر کردن او تا آنکه استوار شود گفت آیا رواست بر آن زن آنکه

تصرم بعلها قال ما حظر أحد فعلها الا البعل النخل الذي يشرب بعروقه

قطع کند بعل خود را گفت [illegible] مراد از بعل نخلیست که بکشد آب را به بیخهای خود

من الارض قال فهل تؤدّب المرأة على التجمل قال أجل التجمل سوء

از زمین گفت آیا ادب کرده میشود زن را بر تجمل گفت بلی مراد از تجمل به

احتمال الغنى ومنه قوله عليه السلام للنساء انكن اذا جعتن دقعتن

برداشت دولتمندیست و از انست قول آنحضرت علیه السلام برای زنان از تمامت هرگاه گرسنه میشوید میچسپید بزمین

واذا شبعتن خجلتن دقعتن لصقتن بالتراب والدقعاء التراب قال

و چون شکم سیر میشوید برنداشت دولتمندی میشوید و دقعتن یعنی میچسپید بخاک و دقعا بمعنی خاک ست گفت

ما تقول فيمن نحت أثلة أخيه قال أثم ولو أذن له فيه

چه میگوئی در حق کسیکه تراشید درخت برادر خود گفت گناه کرد اگرچه دستوری داد او را در وی یعنی گویند

(نحت الثلثة اذا اغتابه وقدح في عرضه) قال ايجبر الحاكم على صاحب

نحت الثلثة هرگاه غيبت كند او را وعيب گيرد در آبروی او گفت آيا منع كند حاكم بر خداوند

الثور قال نعم ليأمن غائلة الجور (الثور المجنون) قال فهل لمان يضرب

ثور گفت بلے تا در امن آرد از ضرر ستم مراد از ثور ديوانگی ست گفت آيا جائز ست او را اينكه بزند

على يد اليتيم قال نعم الى ان يستقيم يقال ضرب على يده اذا حجر عليه

بر دست بے پدر گفت بلے تا آنكه راست و درست شود وگويند ضرب على يده هرگاه منع كند او را از كار بلے بد

قال فهل يجوز ان يتخذ له ربضا قال لا ولو كان له رضا (الربض الزوجة)

گفت آيا روا است اينكه بگيرد براى آن يتيم خوابگاه گفت نه اگر چه باشد مراد او را خوشنودى مراد از ربض زن ست

قال فمتى يبيع بدن السفيه قال حين يرى له الحظ فيه (البدن الدرع

گفت پس كدام وقت فروشد بدن نادان را گفت هنگاميكه بيند مراد او را بهره در وے مراد از بدن زره

القصيرة) قال فهل يجوز ان يبتاع له حشا قال نعم اذا لم يكن مغشى

كوتاه گفت آيا جائز ست اينكه خريد كرده شود براى او حش گفت بلی هرگاه نباشد جاى خانه نخلستان يا

(الحش النخل المجتمع) قال ايجوز ان يكون الحاكم ظالما قال

مراد از حش نخلستان ست گفت آيا روا است اينكه باشد حاكم ظلم كننده گفت

نعم اذا كان عالما (الظالم الذي يشرب اللبن قبل ان

آرے هرگاه باشد داننده مراد از ظالم كسيكه نوشد شير را پيش از آنكه

يروب ويخرج زبده) قال ايستقضى من ليست له بصيرة

بسته شود و برآيد مسكه او گفت آيا قاضى گرفته شود كسيكه نيست مراد او را عقل

قال نعم اذا حسنت منه السيرة (البصيرة الترس) قال فان

گفت بلے هرگاه نيكو باشد از و خو مراد از بصيرت سپر ست گفت پس اگر

تعرى من العقل قال ذاك عنوان الفضل (العقل ضرب من الوشى

تہی باشد از خرد گفت اين سرنامه وعلامت بزرگيست عقل قسمے از جامه است

قال فان كان له ذهو جبار قال لا انكار عليه ولا اكبار الزهو السر المتلدن

گفت پس اگر باشد مراورا زهو جبار گفت نیست انکار بر قاضی و نه بزرگی کردن مراد از زهو خرما رنگ گرفته است

والجبار النخل الذى فات اليد فالقاعد من النخل ضدها قال ايجوز

ومراد از جبار درخت خرمائیکه نیاید بدست بسبب درازی خود وقاعد از نخل ضد اوست گفت آیا رواست

ان يكون الشاهد مريبا قال نعم اذا كان اريبا المريب الذى يكثر عنده

اینکه باشد شاهد مریب گفت بلے هرگاه باشد عاقل مراد از مریب کسیکه بسیار باشد نزد او

اللبن الرائب قال فان بان انه لاط قال هو كما لو خاط الاط الحوض

شیر خرات شده گفت پس اگر ظاهر شود که هر آئنه او لواطت کرد گفت او چنانستی که درزی گری کرد گویند لاط الحوض

اذا طينه قال فان عثر على انه غربل قال ترد شهادته ولا تقبل

هرگاه گل گیرد آنرا گفت پس اگر اطلاع شود برآنکه هر آئنه او بخیت ردرا از غربال گفت باز گردانیده شود گواهی او و نه پذیرفته

غربل اى قتل ومنه قول الراجز ترى الملوك حولهم مغربله قال

غربل ای کشت واز انست قول راجز مے بینے پادشاهان را گرد ایشان گشته گفت

فان وضح انه مائن قال هو وصف له زائن المائن ههنا الذى يعول

پس اگر پیدا شود که هر آئنه او مائن ست گفت آن صفتی ست مراورا آرایش دهنده مراد از مائن درینجا کسیت که عیال دارد

ويكفى المؤنة من مان يمون قال ما يجب على عابد الحق قال

وبسنده کند بار عیال را از مان یمون گفت چه واجبست بر عابد حق گفت

يحلف بالـه الخلق العابد الجاحد والحق الدين قال فما تقول فيمن

سوگند خورد بخدای آفرینش مراد از عابد انکار کننده است مراد از حق وام ست گفت چه میگوئی در حق کسیکه

فقاعين بلبل عامدا قال تفقاء عينه قودا والحل البلبل الرجل

کور کند چشم بلبل را دانسته گفت کور کرده شود چشم او انتقاما مراد از بلبل مرد

الخفيف قال فان جرح قطاة امرأة فماتت قال النفس بالنفس

سبک ست گفت پس اگر خسته کرد قطاة زنی را پس مرد آن زن گفت جان مقابل جانست

اذا فاتته القطاة ما بين الوركين قال فان انقت الحامل حشيشا

هرگاه فوت شود مراد از قطاة میانه دو سرین ست گفت پس اگر انداز د زن باربردار حشیش را

من ضربه قال ليكفر بالاعتاق عن ذنبه الحشيش الجنين الملقى ميت

از زدن او گفت باید که کفاره دهد بآزاد کردن غلام از گناه خود مراد از حشیش بچه ایست که انداخته شده است مرده

قال ما يجب على المختفي في الشرع قال القطع لاقامة الردع المختفي

گفت چه واجب میشود بر مختفی در شرع گفت بریده کردن برای برپا کردن منع مراد از مختفی

نباش القبور قال ما يصنع بمن سرق اساود الدار قال يقطع ان

شگافنده گورهاست گفت چه کار کرده شود بکسیکه دزدید بارهای خانه را گفت بریده شود دست او اگر

ساوت ربع الدينار الاساود الالات المستعملة كالاجانة والقدر

برابر باشد چهارم حصه دینار را مراد از اساود اسباب بکار آمدنی همچو طشت و دیگ

والجفنة قال فان سرق ثمينا من ذهب قال لا قطع كالو غصب الثمين

و کاسه بزرگ گفت پس اگر دزدید چیزی ثمین از زر گفت نیست بریدن چنانکه اگر غصب کند مراد از ثمین

الثمن كما يقال في النصف نصيف وفي السدس سديس قال

هشتم حصه است چنانکه گفته میشود در نصف نصیف و در سدس سدیس گفت

فان بان على المرأة السرق قال لا حرج عليها ولا فرق السرق الحرير

پس اگر هویدا شود بر زن سرق گفت نیست گناه بروی و نه ترس مراد از سرق ابریشم

الابيض قال اينعقد نكاح لم يشهده القوارى قال لا والخالق

سفید است گفت آیا بسته میشود نکاحیکه حاضر نشود در او ساکنان قریه گفت نه سوگند پیداکننده که

البارى القوارى الشهود لانهم يقرون الاشياء اى يتبعونها

پاک است مراد از قواری گواهانند چراکه ایشان در پی میشوند چیزها را ای طلب میروند در پی آن

قال ما تقول في عروس باتت بليلة حرة ثم ردت في حافرتها

گفت چه میگوئی در حق زن نوخواسته که شب گذرانیده باشد در شب آزاد و باز برگردانیده شود در راه ...

٢٤٧

بُسْحرةٍ قَالَ يَجِبُ لَهَا نِصْفُ الصَّدَاقِ وَلَا تَلْزَمُهَا عِدَّةُ الطَّلَاقِ
هنگام صبح گفت واجبست مر او را نیمه کابین و لازم نیاید او را عدت طلاق

قِيلَ فَقَالَ بَاتَتِ الْعَرُوسُ بِلَيْلَةِ حُرَّةٍ إِذَا امْتَنَعَتْ عَلَى زَوْجِهَا فَإِنْ
گفته میشود شب گذرانید زن نوخواسته در شب زن آزاده هرگاه منع کند از جماع بر شوهر خود پس اگر

افْتَضَّهَا قِيلَ بَاتَتْ بِلَيْلَةِ شَيْبَاءَ وَمِنْهُ قَوْلُ الشَّاعِرِ نَظْمٌ طِيبُوهَا
زائل کند بکارت او را گفته شود باتت بليلة شيباء و از آنست قول شاعر نیکو شمارید آن زن را

وَلَمْ تَطِبْ بِطِيبٍ + رُبَّ مَنْعِ الذِّمِّ مِنْ إِعْطَاءٍ + بِتُّ فِي دِرْعِهَا وَبَاتَتْ
بحالیکه بو نداده شد بخوشبو + اکثر باز داشتن بهتر است از دادن + شب ختم در پیراهن آن زن و او گردید

ضَجِيعِي + فِي بَصِيرٍ وَلَيْلَةٍ شَيْبَاءَ + الْبَصِيرُ هُنَا جَمْعُ بَصِيرَةٍ وَهِيَ الْقِطْعَةُ
همخوابه من + در خون و شب بردن دوشیزگی + البصير در اینجا جمع بصيرة و آن پاره

مِنَ الدَّمِ وَالرَّدُّ فِي الْحَافِرَةِ الرُّجُوعُ فِي الطَّرِيقِ الْأَوَّلِ وَكَنَّى بِهِ عَنْ طَلَاقِهَا
از خون و بازگشتن در حافره برگشتن در راه اولین ست و کنایت کرد بوی از طلاق آن زن

وَرَدِّهَا إِلَى أَهْلِهَا فَقَالَ لَهُ السَّائِلُ لِلّٰهِ دَرُّكَ مِنْ بَحْرٍ لَا يُغَضْغَضُ
و برگردانیدن او بسوی عزیزان او پس گفت مر او را پرسنده که از طرف خداست فائده تو از دریائیکه کم نمیکند او را

الْمَائِحُ وَحَبْرٍ لَا يَبْلُغُ مِدْحَهُ الْمَادِحُ ثُمَّ أَطْرَقَ إِطْرَاقَ الْحَيِيِّ
آب کشنده و از دانشمندی که نمیرسد ستایش او را ستایش کننده باز سر وا فگند همچو سر فرو افگندن شرم زده

وَأُرْتِجَ إِرْتَاجَ الْعَيِيِّ فَقَالَ لَهُ أَبُو زَيْدٍ إِيهٍ يَا فَتَى فَإِلَى مَتَى وَإِلَى مَتَى
و خاموش ماند خاموش ماندن درمانده بسخن پس گفت او را ابوزید دیگر گوی ای جوان پس تا کجاست درازی رسیدن تا کجا او این

فَقَالَ إِنَّهُ لَمْ يَبْقَ فِي كِنَانَتِي مَرْمَاةٌ وَلَا بَعْدَ إِشْرَاقِ صُبْحِكَ
پس گفت هر آینه شان اینست که باقی نماند در تیردان من تیر سه و نه پس روشن شدن صبح تو

مُمَارَاةٌ فَبِاللّٰهِ أَيُّ ابْنِ أَرْضٍ أَنْتَ فَمَا أَحْسَنَ مَا أَنْبَتَ فَأَنْشَدَ بِلِسَانٍ
خصومتے پس بخدا کدام مسافر هستی تو پس چه نیکوست آنچه ظاهر کردی پس خواند بزبان

ذلق وصوت صهصلق نظم أنا في العالم مثله + ولأهل العلم قبله +

تیز و آواز سخت من در عالم مشهور هستم + و برای خداوندان علم قبله هستم +

غير اني كل يوم + بين ترحيل ورحله + والغريب الدار لو حل بطوبى

لیکن بدرستیکه من هر روز + میانه فرود آمدن در آخر شب و کوچ کردن هستم + و مسافر اگر فرود آید + بجنت

لم تطب له + ثم قال اللهم كما جعلتنا ممن هدى ويهدى

خوش نیاید مر او را + پس گفت خدایا چنانکه گردانیدی ما را از کسیکه راه یافته است و راه نموده

فاجعلهم ممن يهتدي ويهدي + فساق اليه القوم ذودا مع قينة

پس گردان ایشان را از کسیکه راه یابد و هدیه دهد پس راند بسوی او گروه مردم شتران را با کنیز سرود گو

وسألوه ان يزورهم القينة بعد الفينة فنهض بينهم العود

و درخواستند او را اینکه ببیند ایشان را زمانی پس از زمانی پس برخواست بحالیکه آرزو می افگند در ایشان برگشتن را و

يزجي الامة والذود قال الحارث بن همام فاعترضته وقلت له

می راند کنیزک را و شتران را گفت حارث پسر همام پس پیش آمدم او را و گفتم

عهدي بك سفيها فمتى صرت فقيها فظل هنيهة يحول ثم انشأ يقول

دانستن من ترا بانحال بود که نادان بودی پس کی گشتی فقیه پس گردید اندک زمان که جولان فکر میکرد باز آغاز کرد که گفت

نظم لبست لكل زمان لبوسا + ولابست صرفيه نعمى وبوسا + وعاشرت

پوشیدم برای هر زمان پوشیدنی + و آمیزش کردم دو گردش او را از نیک و بد + و آمیزش نمودم

كل جليس بما + يلائمه لاروق الجليسا + فعند الرواة ادير الكلام +

هر همنشین را بچیزیکه مناسب طبع او بود تا در شگفت اندازم همنشین را + پس نزد روایت کنندگان میگردانم سخن را +

وبين السقاة ادير الكؤسا + فطورا بوعظي اسيل الدموع + وطورا بلهوي

و میانه ساقیان میگردانم پیاله ها را + پس گاهی به پند خود روان میکنم اشکها را + و باری بیازیچه خود

أسر النفوسا + واقري المسامع اما نطقت + بيانا يقود الحرون

شادمان میکنم جانها را + و ضیافت میکنم گوشها را اگر گویا شدم از فصاحتیکه میکشند سرکش

الشموسا ✦ وإن تُسْتَ أن يَعِفُّ كَفِّي اليَراعَ ✦ فساقطَ دُرًّا يُحَلِّي الطُّروسا ✦

توسن را ✦ واگر نخواهم روان سازد دست من قلم را ✦ پس ریزد مروارید را که آرایش دهد کاغذها را ✦

وكم مُشْكِلاتٍ حَكَيْنَ السُّها ✦ خَفاءً فَصِرْنَ بِكَشْفِي شُموسا ✦ وكم مُلَحٍ لي

و بسیار مشکلها که مشابهت دارد سها را از روی پوشیدگی پس شوند بکشادن من آفتابها ✦ و بسیار کلامها نمکین برای من

خَلَبْنَ العُقولَ ✦ وأَنْشَأْنَ في كُلِّ قَلْبٍ رَسِيسا ✦ وعَذْراءَ زَفَفْتُ بِها فانْثَنَى

که فریفتند خردها را ✦ و باقی میدارند در هر دل محبت را ✦ بسیار سخن بدو شیزه است که تکلم کردم آن پس برگشته است ✦

عَلَيْها الثَّناءُ طَلِيقًا حَبِيسا ✦ على أَنَّنِي مِنْ زَمانِي خُصِصْتُ ✦ بِكَيْدٍ ولا

بروی ستایش سر داده شده بند کرده شده ✦ با آنکه هر آئینه من از روزگار خود خاص کرده شدم ✦ بفریب و نه

كَيْدَ فِرْعَوْنَ مُوسَى ✦ يُسَعِّرُ لي كُلَّ يَوْمٍ وَغًى ✦ أَصْطَلِي مِنْ لَظاها وَطِيسا

فریب فرعون با موسی علیه السلام ✦ می انگیخت برای من هر روز زاندر جنگ ✦ زیر پا میکنم از زبانه او شدت و سختی را

وَطِيسًا ✦ ويَطْرُقُنِي بِالخُطُوبِ الَّتِي ✦ يُذِبْنَ القُوَى ويُشِبْنَ الرُّؤُوسا ✦

زیر پا آوردن سخت ✦ و آهنگ میکند مرا با مور دشوار می که ✦ میگدازند نیروها را و پیر میکنند سرها را ✦

ويُدْنِي إلى البَعِيدَ البَغِيضَ ✦ ويُبْعِدُ عَنِّي القَرِيبَ الأَنِيسا ✦ ولَوْلا خَساسَةُ

و نزدیک میکند بسوی من چیزی را که دور است از من و دشمنی داشته شده است ✦ و دور میکند از من آنچه نزدیک و مانوس است ✦ و اگر نبودی فرومایگی

أَخْلاقِهِ ✦ لَما كانَ حَظِّي مِنْهُ خَسِيسا ✦ فَقُلْتُ لَهُ اخْفِضِ الأَحْزانَ ولا تَلُمِ

عادتهای او ✦ هر آئینه نبودی بهره من از او فرومایه ✦ پس گفتم او را آرام ده اندوهها را و سرزنش مکن

الزَّمانَ واشْكُرْ لِمَنْ نَقَلَكَ عَنْ مَذْهَبِ إبْلِيسَ إلى مَذْهَبِ ابْنِ إدْرِيسَ

روزگار را و سپاس بگو بخدا ایکه برد ترا از راه شیطان بسوی مذهب امام شافعی رح

فقال دَعِ الهُذارَ ولا تَهْتِكِ الأَسْتارَ وانْهَضْ بِنا لِلضَّرْبِ إلى مَسْجِدِ

پس گفت بگذار بدگوئی را و مدر پردها را و برخیز با ما تا برویم بسوی مسجد

يَثْرِبَ فَعَسَى أَنْ نُرَخِّصَ بِالمَزارِ دَرَنَ الأَوْزارِ فَقُلْتُ هَيْهاتَ

مدینه پس قریب بود اینکه بشوئیم بزیارت کردن چرک گناهان را پس گفتم دور است

٢٥٠

أَنْ أَسِيرَ أَوْ أَفْقَهَ التَّفْسِيرَ فَقَالَ تَاللهِ لَقَدْ أَوْحَيْتَ ذَمًّا وَطَلَبْتَ

اینکه روم مگر آنکه بفهم بیان مسائل را پس گفت بخدا هر آئینه واجب کردی پیانها را و جستی

إِذْ طَلَبْتَ أَمَمًا فَهَاكَ مَا يَشْفِي النَّفْسَ وَيَنْفِي اللَّبْسَ قَالَ فَلَمَّا أَوْضَحَ

وقتیکه جستی چیز آسان را پس بگیر آنچه شفا دهد جان را و دور کند شبهه را گفت حارث پس چون هویدا کرد

لِيَ الْمُعَمَّى وَكَشَفَ عَنِّي الْغُمَّى شَدَدْنَا الْأَكْوَارَ وَسِرْتُ وَسَارَ وَ

مرا معما را و کشاد از من امر پوشیده را بستیم پالانهای شتر را در رفتیم و رفت ابوزید و

لَمْ أَزَلْ مِنْ مُسَامَرَتِهِ مُدَّةَ مُسَايَرَتِهِ فِيمَا أَنْسَانِي طَعْمَ الْمَشَقَّةِ وَ

همیشه بودم از افسانه گوئی او تا زمان باهم رفتن او در چیزیکه فراموش کنانید مرا مزه محنت سفر را

وَدِدْتُ مَعَهُ بُعْدَ الشُّقَّةِ حَتَّى إِذَا دَخَلْنَا مَدِينَةَ الرَّسُولِ وَفُزْنَا

و دوست داشتم با او دوری سفر دراز تا آنکه هرگاه در آمدیم بشهر رسول صلی الله علیه وآله وسلم و فیروز شدیم

مِنَ الزِّيَارَةِ بِالسُّؤْلِ اشْأَمَ وَأَعْرَقْتُ وَغَرَّبَ وَشَرَّقْتُ

از دیدن روضه منوره بسوالها آهنگ شام کرد ابوزید و من قصد عراق نمودم و او بمغرب رفت و من بمشرق رفتم

المقامة الثالثة والثلثون التفليسية

تمامی مقامه سی و سوم مشهور بتفلیسیه

أَخْبَرَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ

خبر داد حارث پسر همام

قَالَ عَاهَدْتُ اللهَ مُذْ يَفَعْتُ أَنْ لَا أُؤَخِّرَ الصَّلٰوةَ مَا اسْتَطَعْتُ

گفت پیمان بستم خدا را از زمانیکه بالغ شدم اینکه درنگ نکنم نماز را تا هنگامیکه توانائی دارم

فَكُنْتُ مَعَ جَوْبِ الْفَلَوَاتِ وَلَهْوِ الْخَلَوَاتِ أُرَاعِي أَوْقَاتَ الصَّلَوَاتِ

پس بودم با وجود قطع کردن بیابانها و بازی کردن در زمانهای خالی از شغل پاس میداشتم وقتهای نماز را

وَأُحَاذِرُ مِنْ مَأْثَمِ الْفَوَاتِ وَإِذَا أَفَقْتُ فِي نَحْلَةٍ أَوْ حَلَلْتُ بِحِلَّةٍ

و می ترسیدم از گناه ترک نماز و هرگاه رفیق شدم کسے را در کوچیدن و سفر یا فرود آمدم در منزلے

مَرْحَبْتُ بِصَوْتِ الدَّاعِي إِلَيْهَا وَاقْتَدَيْتُ بِمَنْ يُحَافِظُ عَلَيْهَا

مرحبا گفتم آواز خواننده را بسوی نماز و اقتدا کردم بکسیکه نگاه میکرد بر نماز

٢٥١

فاتّفق حين دخلت تفليس أن صلّيت مع عصبة مفاليس فلمّا

پس اتفاق افتاد هنگامیکه در آمدم بشهر تفلیس اینکه نماز کردم با جماعت محتاجان پس هرگاه

قضينا الصلوة وأزمعنا الانفلات برز شيخ بادي اللقوة بالي الكسوة

ادا کردیم نماز را و آهنگ کردیم بر آمدن را پیدا شد پیری که ظاهر بود کجی دهن او کهنه بود پوشاک او

والقوّة فقال عزمت على من خلق من طينة الحرّية وتفوّق درّ العصبيّة

و توانائی او پس گفت سوگند میدهم بر کسیکه آفریده شد از خاک شرف و بزرگی و خورده است شیر یاری کردن را

الّا ما كلف لي لبثة واسمع عنّي نفثة ثمّ له الخيار من بعد

مگر رنج و مشقت کشد برای من ساعتی و شنود از من کلمهٔ باز مر او را اختیار ست پس ازان

وبيده البذل والردّ فعقد له القوم الحبا وسوا أمثال

و بدست او است بخشیدن و ندادن پس محبت کردند برای او قوم زانوبند ها را و استوار شدند مانند

الرّبا فلمّا آنس حسن انصاتهم ورزانة حصاتهم قال يا اولي

پشته ها پس چون دید نکوئی خاموشی ایشان و گرانی و آهستگی خردهای ایشان گفت ای خداوندان

الابصار الرامقة والبصائر الرائقة اما يغني عن الخبر العيان و

چشمهای بینا و دانشهای عجیبه آیا بی نیاز نمیکند از خبر بچشم دیدن و

ينبئ عن النار الدخان شيب لائح ووهن فادح وداء واضح

آگاه میکند از آتش دوده پیری هویداست و سستی گرانبار کننده است و مرض ظاهر ست

والباطن فاضح ولقد كنت والله ممّن ملك ومال وولي و

و درون من رسوا کننده است و بتحقیق بودم بخدا از جملهٔ کسیکه مالک بود و خداوند مال بود و حاکم بود و

آل ورفد وأنال ووصل وصال فلم تزل الجوائح تسحت والنوائب

سیاست کننده و عطا میداد و بخشش میکرد و صله می بخشید و حمله بر دشمن میکرد پس همیشه است که حوادث و ارزیخ بر میکنند حوادث زمانه

تنحت حتّى الوكر قفر والكفّ صفر والشعار ضرّ والعيش مرّ

می تراشند تا آنکه خانه خالی ست و دست تهی از مال ست و جامه گزنده است و زندگی تلخ ست

وَالصِّبْيَةُ يَتَضَاغَوْنَ مِنَ الطَّوَى وَيَتَمَنَّوْنَ مُصَاصَةَ النَّوَى وَلَمْ

وبچگان فریاد میکنند از گرسنگی و آرزو میکنند آنچه مکیده شود از خستهای خرما و نه

أَقُمْ هٰذَا الْمَقَامَ الشَّائِنَ وَأَكْشِفْ لَكُمُ الدَّفَائِنَ إِلَّا بَعْدَ مَا شَقِيتُ وَلَقِيتُ

ایستادم درینجای عیب کننده و نگشادم برای شما دفینه ها را مگر پس از آنکه دریافت مرا شقاوت و رسید مرا القوة

وَشِبْتُ مِمَّا لَقِيتُ فَلَيْتَنِي لَمْ أَكُنْ بَقِيتُ ثُمَّ تَأَوَّهَ تَأَوُّهَ الْأَسِيفِ وَأَنْشَدَ

و پیر شدم از سختی که دیدم پس کاش نبودم که باقی می ماندم باز آه کشید همچو آه کشیدن اندوهگین و خواند او

بِصَوْتٍ ضَعِيفٍ نظم أَشْكُو إِلَى الرَّحْمٰنِ سُبْحَانَهُ + تَقَلُّبَ الدَّهْرِ وَعُدْوَانَهُ +

باواز سست زاری میکنم بسوی خدا تعالی + از برگشتن زمانه و ستم او +

وَحَادِثَاتٍ قَرَعَتْ مَرْوَتِي + وَقَوَّضَتْ مَجْدِي وَبُنْيَانَهُ + وَاهْتَصَرَتْ عُودِي

و از حادثات که کوفتند سنگ مرا + و ویران کرد بزرگی مرا و بنیاد او را + و بشکست چوب مرا

يَا وَيْلَ مَنْ + تَهْتَصِرُ الْأَحْدَاثُ أَغْصَانَهُ + وَأَمْحَلَتْ رَبْعِي حَتَّى خَلَتْ + مِنْ كَرَمِ

ای وای بر آنکس + که بشکند حوادث شاخهای او را + و گردانید خراب قحط منزل مرا تا آنکه برآورد + از خانه من که

الْمَحَلِّ جِرْذَانُهُ + وَغَادَرَتْنِي حَائِرًا بَائِرًا + أُكَابِدُ الْفَقْرَ وَأَشْجَانَهُ + مِنْ بَعْدِ مَا كُنْتُ

قحط ناک ست + موشهای او را + و گذاشت مرا سرگشته هلاک شونده + و میکشیدم درویشی را و اندوهها او را + پس از آنکه بودم

أَخَا ثَرْوَةٍ + يَسْحَبُ فِي النَّعْمَاءِ أَرْدَانَهُ + يَغْتَبِطُ الْعَافُونَ أَوْرَاقَهُ + وَيَحْمَدُ السَّارُونَ

خداوند سروری + که میکشید در نعمت دامنها خود را + سؤال میکردند طالبان عطای او را + و ستایش میکردند شب روندگان

نِيرَانَهُ + فَأَصْبَحَ الْيَوْمَ كَأَنْ لَمْ يَكُنْ + أَعَانَهُ الدَّهْرُ الَّذِي عَانَهُ + وَازْوَرَّ مَنْ كَانَ

آتش او را + پس گردیدم امروز گویا که نبود + که اعانت کرد او را زمانه که چشم زخم رسانید او را + و برگشت کسیکه بود

لَهُ زَائِرًا + وَعَافَ عَافِي الْعُرْفِ عِرْفَانَهُ + فَهَلْ فَتًى يَجْبُرُ مَا نَابَنِي + مِنْ ضُرِّ شَيْخٍ دَهْرُهُ

مرا زیارت کننده کراهت کرد جوینده احسان شناختن او را + پس آیا هست جوانی که اندوهناک کند او را آنچه می رسید از سختی پیری که زمانه او

خَانَهُ + فَيُفَرِّجَ الْهَمَّ الَّذِي هَمَّهُ + وَيُصْلِحَ الشَّأْنَ الَّذِي شَانَهُ + قَالَ الرَّاوِي

خیانت کرد او را + پس دور کند اندوهیکه گداخت او را + و نیکو کند حالی را که عیبناک کرده است او را + گفت روایت کننده

فصبت الجماعة الى ان تستثبته لتستنبث جناته وتستنفض حقيبته

پس مائل شد جماعت بسوی اینکه ثابت کنند او را که کیست تا بر آورند احوال نہانی او را و افشا کنند خاندان او را

فقالت له قد عرفنا قد درّتك ورأينا درّ قرنتك فعرفنا دوحة

پس گفت جماعت او را هر آئینه شناختیم اندازه ستبیدگی تو و دیدیم آب ابر ترا پس بشناسان ما را درخت

شعبتك واحسر اللثام عن نسبتك فاعرض اعراض من منى بالاعنات

شاخ خود را و دور کن پرده را از اصل خود پس روگردانید چو روگردانیدن کسیکه مبتلا شود به رنج و مشقت

او بشر بالبنات وجعل يلعن الضرورات ويتأفف من تغيّض

یا خبر داده شود بزادن دختران و آغاز کرد که لعنت میکرد حاجتها را و اف اف میگفت از رفتن و نقصان

المروّات ثم انشد بلفظ صادع وجرس خادع نظم لعمرك ما كل فرع يدل

مردیها باز خواند بلفظ ظاهر و آواز فریبنده سوگند بزندگی تو نیست هر شاخ که راه نماید

جناه على اصله + فكل ما حلا جنى نوتى به + ولا تسأل الشهد عن

میوه چیده او که لذیذ است بر اصل او + پس بخور از چیزی که شیرین است و تمیکه آورده شود + و مپرس انگبین را از

نحله + وميز اذا ما اعتصرت الكروم + سلافة عصرك من خله + لتغلو ترخص

زنبور او و جدا کن هرگاه افشردی انگور ها را + خلاصه افشردن خود را از سرکه او + تا گران بها کنی و ارزان کنی از آزمایش

عن خبرة + وتشري كلا شري مثله + فعاد على الفطن اللوذعي + دخول الغبيرة في عقله +

و تا خود شیئی بهر چیزه بهای مانند او + پس بگشت بر زیرک تیز طبع + در آمدن غبیره در ستی در خرد او

قال فاذهل القوم بذكائه ودهائه واختلبهم بحسن اداء معذرته

گفت راوی بشگفت آورد قوم را باتیزی ذهن خود و زیادت کرد و فریفت آنها را به نیکویی عبارت عذر خود

حتى جمعوا له خبايا الحجن وخفايا الثبن وقالوا له يا هذا انك حمت

تا آنکه فراهم کردند برای او نهانیهای خیلسای خود را و نهانیهای نیفهای خود را و گفتند او را ای فلان تو هر آئینه گرد گشتی

على ركية بكية وتعرضت لخلية خلية فخذ هذه الصبابة

بر چاه کم آب و پیش آمدی بخانه زنبور که تهی ست پس بگیر این چیز + اندک را

وَهَبَهَا لَا خَطَاءً وَلَا إِصَابَةً فَنَزَّلَ قُلَّهُمْ مَنْزِلَةَ الْكُثْرِ وَوَصَلَ قَبُولَهُ

ونپدار آنرا نه خطاست ونه صواب کردن پس فرود آورد قلیل ایشان را بمرتبهٔ کثیر وپیوند کرد پذیرفتن آنرا

بِالشُّكْرِ ثُمَّ تَوَلَّى يَجُرُّ شِقَّهُ وَيَنْهَبُ بِالْخَبْطِ طُرُقَهُ قَالَ الْمُخْبِرُ بِهٰذِهِ الْحِكَايَةِ

بسپاس زانپس گردانید بجائیکه میکشید نیمهٔ تن خود را وغارت میکرد پاکوفتن راههای خود را گفت خبر دهنده باین حکایت

فَصُوِّرَ لِي أَنَّهُ مُحِيلٌ لِسُلْبَتِهِ مُتَصَنِّعٌ فِي مِشْيَتِهِ فَنَهَضْتُ أَنْهَجُ مِنْهَاجَهُ

پس نمود ده شد مرا که هر آئینه او تغیر دهنده است صورت خود را و ساختگی کننده است در رفتار خود پس برخاستم که میرفتم راه او را

وَأَقْفُو أَدْرَاجَهُ وَهُوَ يَلْحَظُنِي شَزْرًا وَيُوسِعُنِي هَجْرًا حَتَّى إِذَا خَلَا الطَّرِيقُ

و پیروی میکردم راههای او را و میدید مرا بدنبال چشم و فراخ میگردانید مرا جدائی تا آنکه چون خالی شد راه

وَأَمْكَنَ التَّحْقِيقُ نَظَرَ إِلَيَّ نَظَرَ مَنْ هَشَّ وَبَشَّ وَمَحَّضَ بَعْدَ مَا غَشَّ

وممکن شد راست گفتن دید بسوی من بچو دیدن کسیکه شادمان و سبک روح باشد و دوستی خالص کرد پس از آنکه آمیزش نمود

وَقَالَ لِي إِنِّي لَأَخَالُكَ أَخَا غُرْبَةٍ وَرَائِدَ صُحْبَةٍ فَهَلْ لَكَ فِي رَفِيقٍ

وگفت مرا بتحقیق من می پندارم مسافر وجوینده یاران پس آیا رغبتی ترا هست در یاری که

يَرْفُقُ بِكَ وَيُرْفِقُ وَيُنْفِقُ عَلَيْكَ وَيُنَفِّقُ فَقُلْتُ لَهُ لَوْ أَتَانِي هٰذَا

نرمی کند با تو وسود رساند ورواج دهد ترا ونفقه دهد پس گفتم او را اگر بیاید مرا این قسم

الرَّفِيقُ لَوَافَانِي التَّوْفِيقُ فَقَالَ لِي قَدْ وَجَدْتَ فَاغْتَبِطْ وَاسْتَكْرَمْتَ

یار هر آئنه یاری کند مرا توفیق پس گفت بمن بتحقیق یافتی پس خوشحال شو وبزرگی یافتے

فَانْبَسِطْ ثُمَّ ضَحِكَ مَلِيًّا وَتَمَثَّلَ لِي بَشَرًا سَوِيًّا فَإِذَا هُوَ شَيْخُنَا

پس بهبود دیگر دار او را باز خندید زمانی دراز ونمود دار شد برای من آدمی تمام خلقت پس ناگاه او پیر ما

السَّرُوجِيُّ لَا قَلَبَةَ بِجِسْمِهِ وَلَا شُبْهَةَ فِي وَسْمِهِ فَفَرِحْتُ بِلُقْيَتِهِ

ابوزید سروجی ست نه بیماری بر بدن اوست ونه شکی در صفت علامت او پس شاد شدم بدیدن او

وَكَذِبْتُ لِقُوَّتِهِ وَهَمَمْتُ بِمَلَامَتِهِ عَلَى سُوءِ مَقَامَتِهِ فَشَحَا فَاهُ وَأَنْشَدَ

ودروغ گمی دهن او وقصد کردم بسرزنش او بر زبونی مجلس او پس کشاد دهن خود را و خواند

قبل ان الجاه نظم ظهرت برثٍ لكيما يقال + فقير يرتجي الزمان المرجي +
پیش از آنکه ملامت کنم اورا پیدا شدم بجامه کهنه تا گفته شود درویشی ست که میراند روزگار کم نکوئی را +

واظهرت للناس ان قد فلجت + فكم نال قلبي به ما ترتجي + ولولا الرثاثة
وظاهر کردم برای مردم اینکه تحقیق مفلوج شدم پس بسیار رسیده است دل من آن چیزی را که امید کرده است + واگر نبودی کهنگی جامه

لم يرث لي + ولولا التفالج لم الق فلجا + ثم قال انه لم يبق لي بهذه الارض
رحم کرده نشدی بر من + واگر نبودی ظاهر کردن فالج نمیدیدم پیروزی را + باز گفت تحقیق شان اینست که باقی نماند برای من درین زمین

مرتع ولا في اهلها مطمع فان كنت الرفيق فالطريق فسرنا
چراگاه و نیست درساکنان او جای آرزومندی پس اگر باشی یار راه پس مقصد کن راه رفتن را پس رفتیم

منها منجدين ورافقته عامين اجردين وكنت على ان اصحبه ما عشت
از انزمین بحالیکه زودی کنندگان بودیم و رفاقت کردم اورا دو سال کامل تمام بودم برینکه همراه وی باشم او را تا زمانیکه زندگی کنم

فابى الدهر المشت
پس سر باز زد زمانه پراگنده کننده

المقامة الرابعة والثلثون
مقامه سی و چهارم

الزبيدية حكى الحارث بن همام قال لما جبت البيد الى
مشهور زبیدیه حکایت کرد حارث پسر همام گفت هرگاه بریدم دشتها را بسوی

زبيد صحبني غلام قد كنت ربيته الى ان بلغ اشده وثقفته حتى اكمل
شهر زبید رفاقت کرد مرا کودکی تحقیق بودم پرورش میکردم اورا تا آنکه رسید قوت خود را راست کردم اورا تا آنکه کامل کرد

رشده وكان قد انس باخلاقي وخبر مجالب وفاقي فلم يكن
براه شدن خود را وبود تحقیق الفت داشت باعادتهای من و دانست جایهای کشیدن و موافقت من پس نبود

يتخطى مرامي ولا يخطي في المرامي لاجرم ان قربة التاطت بصفري
که تجاوز کند مراد مرا و خطا نمیکرد در نشانه های حقا که بدرستیکه نزدیکی او متصل شد بدل من

واخلصته لحضري وسفري فالوى به الدهر المبيد حين
و دوست خالص کردم اورا برای اقامت خودم و سفر خودم پس برد اورا زمانه هلاک کننده وقتیکه

ضمّنا زبيد فلما شالت نعامتي وسكنت نامتي بقيت عاماً

جمع کرد ما را شهر زبید پس چون بلند شد شتر مرغ او و خاموش شد آواز او ماندم یکسال

لا أسيغ طعاماً ولا أبيغ غلاماً حتى ألجأتني شوائب الوحدة و

که بگلو فرو نمیبردم طعام را و نمی جستم کودکی را تا آنکه مضطر کرد مرا حوادث تنهائی و

متاعب القومة والقعدة الى ان اعتاض عن الدُّرِّ الخرز وارتاد

مشقتهاے برخاستن و نشستن تا آنکه عوض گیرم از مروارید خرمهره را و بجویم

من هو سادّ من عوز فقصدت من بيع العبيد لسوق زبيد

کسے را که او قوت لایموت باشد از درپیش شدن پس اراده کردم کسی را که فروخته شد بنده را در بازار زبید

وقلت اريد عبداً يعجب اذا قُلّب ويحمد اذا جُرّب ولكن ممن

وگفتم میخواهم بنده را که در شگفت آرد چون تجربه کرده شود و ستایش کرده شود چون آزموده گردد و باید که باشد از کسیکه

خرّجه الاكياس واخرجه الى السوق الافلاس فاهتز كل

تعلیم کرده باشند او را زیرکان و برآورده باشد او را بسوی بازار درویشی پس خرسند امید هریک

منهم لمطلبي ووثب وبذل تحصيله عن كثب ثم دارت

از ایشان برای طلب من و برجست و خرج کرد کوشش خود را از نزدیکی باز گردانیدند

الاهلّة دورها وتقلبت كورها وحورها وما نجز من وعودهم

ماهها دوره خود را و گردانیدند ماهها زیادت خود را و نقصان خود را و راست نشد از وعدهای ایشان

وعد ولا سنح لهم رعد فلما رايت النخاسين ناسين اومتناسين

وعده و نه درخشید برای آن آواز رعد پس چون دیدم فروشندگان را فراموش کنندگان یا بتکلف فراموش کنندگان

علمت ان ليس كل من خلق يفري وان ما يحك جلدي مثل ظفري

دانستم اینکه نیست هر کس که پیدا شد قطع کند برجهت اصلاح و اینکه نخراشد پوست مرا مانند ناخن من

فرفضت مذهب التفويض وبرزت الى السوق بالصفر والبيض

پس ترک گرفتم من راه سپردن را و برآمدم بسوی بازار با زر و سیم

٢٥٧

فاني لا استعرض الغلمان واستعرف الاثمان اذ عارضني رجل قد اختطما

بعد ازین تحقیق من پیش آمدن بنحو استم غلامانرا وشناختن بجستم قیمتهارا ناگاه پیش آمد مرا مردی که بر آئینه کرده بود بر جانب بینی

بلثام وقبض على زند غلام وقال نظم أتشتري مني غلاما صنعا

پرده را وگرفته بود بر بند دست غلام وگفت آیا خرید میکنی از من غلامیکه زیرک باشد

في خلقه وخُلُقه قد برعا بكل ما نطلبت به مضطلعا يشفيك ان قال

در سرشت خود و خوی خود بتحقیق فائق ست بهر چیزیکه بیاوری بآن غلام قوی باشد شفا دهد ترا اگر سخن گوید

وان قلت وعى وان تصبك عثرة يقل لعا وان تشمه السعي في النار سعى

واگر گوئی نگاه میدارد واگر برسد ترا لغزشی و نکبتی گوید لعا واگر تکلیف کنی اورا دویدن در آتش دود

وان تصاحبه ولو يوما رعى وان تقنعه بخبطه قنعا وهو على الكيس الذي

واگر مصاحبت کنی او را اگرچه یکروز نگهدارد حق صحبت را واگر قناعت گردانی او را بسبم گوسفند قناعت کند وآن برزیرکی هست که

قد جمعا ما فاه قط كاذبا ولا ادعى ولا اجاب مطمعا حين دعا ولا

تحقیق جمع کرده است سخن نگفت هرگز بحالیکه دروغگو باشد ونه دعوی باطل کرد واجابت نکرد طمع را از زمانیکه بخواند و

استجاز نث سر أُودعا وطالما ابدع فيما صنعا وفاق في النظم وفي النثر معا

روا نمیدارد ظاهر کردن رازیکه سپرده شد اورا وبسا اوقات که نو آرد در چیزیکه میسازد وبرترست در نظم و در نثر هردو

والله لولا ضنك عيش صدعا وصبية ضحوا عراة جوعا ما بعته بملك

قسم بخدا اگر نبودی تنگی زندگانی که شکسته و کوفته است واگر نبودندی طفلان من که گشتند برهنه گرسنه نه فروختمی اورا بپادشاهی

كسرى اجمعا قال الراوي فلما تأملت خلقه القويم وحسنه

انوشیروان تمام گفت روایت کننده پس چون تامل کردم آفرینش راست اورا وحسن اورا

الصميم خلته من ولدان جنة النعيم وقلت ما هذا بشرا ان هذا

که خالص ست گمان بردم اورا از زادگان بهشت نعیم وگفت نیست این انسان نیست این

الا ملك كريم ثم استنطقته عن اسمه لا لرغبة في علمه بل

مگر فرشته بزرگ بار دیگر بگویائی خواستم اورا از نام او نه بسبب خواهش در دانستن او بلکه

لا نظر اين فصاحته من صباحته وكيف لهجته من بهجته فلم ينطق بحلوة
تا نگردم تا کجاست فصاحت او از حسن آن وچگونه است گویائی او از خوبی او پس گویا نشد بشیرین

ولا مرة ولا فاه فوه بابن امة ولا حرة فضربت عن صفحه وقلت
ونه تلخ وتکلم نکرد هیچ سخن گفتن بپرستارزاده ونه آزاده پس برگردانیدم از وجانب روی وگفتم او را

قبحا لعيك وشقحا فغارق الضحك وانجد ثم انغض راسه الي وانشد
زشتی باد درماندگی ترا بسخن و زشتی پس فرو رفت در خندیدن و دلبند شد باز جنبانید بشگفت سر خود را بسوی من و خواند

نظم يا من تلهب غيظه اذ لم ابح ٭ باسمي له ما هكذا من ينصف ٭ ان كان
ای کسیکه برافروخت خشم او وقتیکه ظاهر نکردم ٭ نام خود مر او را نباشد اینچنین کسیکه انصاف کند ٭ اگر باشد که

لا يرضيك الا كشفه ٭ فاصخ له انا يوسف انا يوسف ٭ ولقد كشفت
خوشنود نکند ترا مگر کشود و ظهور او ٭ پس بشنو آن نام را من یوسف هستم من یوسف هستم ٭ وبتحقیق کشادم

لك الغطاء فان تكن ٭ فطنا عرفت وما اخالك تعرف ٭ قال فسري عني
برای تو پوشش را پس اگر هستی تو ٭ زیرک شناختی وگمان نمی برم ترا که بشناسی ٭ گفت حارث پس برداز من خشم من

بشعره واستبى لبي بسحره حتى شدهت عن التحقيق وانسيت قصة
بشعر خود و مالک شد خرد مرا بجادوی خود تا آنکه بیخود شدم از تمیز کردن و فراموش کنانیده شدم حال

يوسف الصديق ولم يكن لي هم الا مساومة مولاه فيه واستطلاع
یوسف راست گوی را و نبود مرا اندوهی مگر نرخ گران کردن آقای او در وی و آگهی یافتن و رسیدن

طلع الثمن لاوفيه وكنت احسب انه سينظر شزرا الي ويغلي السيمة علي
خبر بهای او تا وفا کنم او را و بودم که می پنداشتم هر آئینه او خواهد دید بدنبال چشم بسوی من و گران خواهد کرد بها را بر من

فما حلق الى حيث حلقت ولا اعتلق بما به اعتلقت بل قال ان
پس نه برید موئے تا بجائیکه بریدم و نه درآویخت بچیزیکه بآن درآویختم بلکه گفت هر آئینه

العبد اذا نزر ثمنه وخفت مؤونته تبرك به مولاه ولنحن عليه هواه و
بنده هرگاه اندک شود بهای او و سبک باشد نان و جامه او مبارک بیند او را آقای او و درپیچید بر موسے محبت او و

انى لا اوثر تحبيب هذا الغلام اليك بان اخفف ثمنه عليك فزن
بتحقیق من بهر آنکه اختیار میکنم محبوب داشتن این غلام بسوی تو باینکه سبک کنم بهای او را بر تو پس بسنج

مائتى درهم ان شئت واشكر لى ما حبيت فنقدته المبلغ فى الحال كما
دو صد درم را اگر میخواهی وسپاس کن مرا تا زمانیکه زنده باشی پس دادم او را آن عدد را بوقت

ينقد فى الرخيص الحلال ولم يخطر ببال ان كل مرخص غال فلما
چنانکه داده میشود در جنس ارزان حلال وخطور نکرد مرا در دل که بتحقیق هر چیز ارزان انجام او فریب است پس چون

تحققت الصفقة وحقت الفرقة هملت عينا الغلام ولا همول دمع
ثابت شد فروختن ویقین شد جدائی روان شدند هر دو چشم غلام دشنیچو روان شدن اشک

الغمام ثم اقبل على صاحبه وقال نظم لحاك الله هل مثلى يباع * لكيما
ابر پس رو برآورد بر آقاے خود وگفت لامت کند ترا خدا آیا مانند من فروخته میشود * تا

تشبع الكرش الجياع * وهل فى شرعة الانصاف انى * اكلف خطة
سیر شوند بچگان گرسنه * وآیا هست در شریعت انصاف که بتحقیق * من تکلیف کرده شوم کاری را

لا تستطاع * وانى ان اروع بعد روع * ومثلى حين يبلى لا يراع * اما جربتنى
که توانائی آن داشته نشود * اینکه مبتلا کرده شوم در ترس پس از ترس * وحال آنکه مانند من هنگامیکه آزموده شود ترسانیده نشود * آیا نیازموده

فخبرت منى * نصائح لم يمازجها خداع * وكم ارصدتنى شركا لصيد
پس دانستی از من * پندهائیکه نیامیخته است او را فریب * وبسیار زمان آماده کردی مرا برای شکار *

فعدت بنى حبائلى السباع * ونطت بى المصاعب فاستقادت *
پس بازگشتی حال آنکه در دامهای من درندگانند * ودر آویختی با من کارهای سخت را پس گردیدند *

مطاوعة وكان بها امتناع * واى كريهة لم ابل فيها * وغنم لم يكن لى
فرمان بر حال آنکه بود بآن دشواری * وکدام امر دشوار است که بیازموده شدم در وی * وکدام فائده است که نبود مرا

فيه باع * وما ابدت لى الايام جرما * فيكشف فى مصادمتى القناع *
در وی دستی * وهویدا نکرده است برای من روزگار گناهی * پس کشاده شود در همدیگر بدین من پرده را *

٢٦٠

وكم تعب بحمد الله مني + على عيب يُكتّم اويُذاع + فاني ساغ عندك نبذ

واطلاع نيافتي بستايش آلهي از من + بر عيبي كه پوشانيده شود يا شهرت داده شود + پس هيچگونه آسانست نزد تو گذاشتن

عهدي + كما نبذت برايتها الصناع + ولم سمحت قرونك بامتهاني وان أشرى

پيمان من چنان كه بگذارد تراشه چوب را زن كاريگر + وچرا جوانمردي كرد نفس تو بخواري من + وانيكه فروخته شوم

كما يشري المتاع + وهلا صنت عرضي عن صوني + حديثك يوم جد بنا الوداع +

چنانكه فروخته ميشود كالا + وچرا نگاه نداشتي آبروي مرا از فروختن بهيچ نگهداشتن من + بسخن ترا روزيكه ثابت شد بما جدا ستي +

وقلت لمن يساوم في هذا + سكاب فما يعار ولا يباع + فما انا دون ذلك

وچرا نه گفتي مركسي را كه خريدن مي خواهد در من اين سخن + كه اين سكاب ست پس عاريت گرفته شود ونه فروخته شود + پس نيستم فروتر از ان اسپ

الطرف لكن + طباعك فوقها تلك الطباع + على اني سانشد عند بيعي اضاعو

بزرگ مگر + طبع تو بالاتر از وست اين طبع اي شيخ مالك اسپ + يا آنكه هر آئينه من ميخوانم هنگام فروش خود + ضائع كردند مرا

واي فتى اضاعوا + قال فما دعى الشيخ ابياته وعقل مناغاته تنفس

وچه نيكو جوان را ضائع كردند + گفت راوي پس چون يادگرفت پير بيتهاي او وراه ضد سخن نرم او راكشيد

الصعداء وبكى حتى ابكى البعداء ثم قال لي اني أحل هذا الغلام

دم سرد دراز وگريست تا آنكه گريانيد مردم دور را باز گفت بمن كه بتحقيق فرود مي آرم اين غلام را

محل ولدي ولا اميزه عن افلاذ كبدي ولولا خلو مراحي وخبو

بجاي فرزند خود وفرق نميكنم　　از پارهاي جگر خود واگر نبود تهي بودن جاي شتران من وفرو بردن

مصباحي لما درج عن عشي الى ان يشيع نعشي وقد رايت ما قال به

چراغ من هر آئينه نيرفت از خانه من تا آنكه برداشته ميشد جنازه من وبتحقيق دانستي آنچه گفت بآن

من لوعة البين والمؤمن هين لين فهل لك في تسلية قلبه وتسرية

از سوزش فراق ومسلمان سهل ونرم باشد پس آيا ترا رغبتي هست در دور كردن غم از دل او ودور كردن

كربه بان تعاهدني على الاقالة فيمتى استقلت وان لا تستثقلني اذا تقلبت

اندوه بانيكه پيمان كني مرا از فسخ بيع درو هر گاه فسخ بيع بخواهم وانيكه گران نگيري مرا هر گاه گران كنم ترا

٢٦١

ففي الآثار المنتقاة المدونة عن الثقات من اقال نادما بيعته اقال الله عثرته

پس در خبرهاے گزیده جمع آورده از معتبران است کسیکه بردارد پشیمانرا از بیع او بخشد خداے تعالی لغزش او را

قال الحارث بن همام فوعدته وعدا ابرزه الحياء وفي القلب الشياء فاستدناه

گفت حارث پسر همام پس وعده کردم او را وعده که ظاهر کرد او را شرم حالانکه در دل چیزها بود پس نزدیک خواست

حينئذ الغلام اليه وقبل ما بين عينيه وانشد والدمع يرفض من

آنگاه غلام را بسوے خود و بوسه داد میانه هر دو چشم او و خواند بحالیکه اشک جدا جهنده از

جفنيه نظم خفض فدتك النفس ما تلاقي ۞ من برحاء الوجد والاشتياق ۞

هر دو پلک او ۞ آسان گیر فدا باد ترا جان چیزیرا که می بینی ۞ از زیادت محبت و ترسیدن ۞

فما تطول مدة الفراق ۞ ولا تني ركائب التلاق ۞ بحسن عون القادر

پس دراز نمیشد مدت جدائی ۞ و سستی نمیکنند شتران ملاقات ۞ به نکوئی یاری خدائیکه قادر است

الخلاق ۞ ثم قال له استودعك من هو نعم المولى وشمر ذيله وولى

و آفریننده ۞ باز گفت او را بسپردم ترا بخدائیکه او نیکوترین آقاست و برچید دامن خود را و باز گشت

فلبث الغلام في زفير وعويل ريثما يقطع مدى ميل فلما استفاق وكفكف

پس درنگ کرد غلام در بیرون آوردن دم با آواز و گریه بقدر زمانیکه قطع کرده شود مسافت میل پس چون بهوش آمد و باز داشت

دمعه المهراق قال اتدري لم اعولت وعلام عولت قلت اظن

اشک خود را که ریخته میشد گفت آیا میدانی که چرا گریه کردم و بر چه چیز اعتماد کردم گفتم گمان میبرم

فراق مولاك هو الذي ابكاك فقال انك لفي واد وانا في واد ولكم

جدائی آقای ترا او کسی است که گریانید ترا پس گفت بتحقیق تو در جوئی هستی و من در جوئی و هر آئنه بسیار فرق است

بين مريد ومراد ثم انشد نظم لعمر ابيك والله على الف نزح ۞ ولا على

میانه عاشق و معشوق باز خواند نگریستم بخدا بر دوستیکه دور شد ۞ و نه بر

فوت نعيم وفرح ۞ وانما مدمع اجفاني سفح ۞ على غبي لحظه حين طمح ۞

گذشتن نعمت و شادمانی ۞ و جز این نیست که اشک پلکهای من روان شد ۞ بر نادانیکه چشم او هرگاه نگریست و بلند شد ۞

ودلّه حتى تعنّى واقتضح + وضيّع المنقوشة البيض الوضح + ويلك

در ہلاکی انداخت او . تا آنکه اذیت یافت ورسوا شد + وضایع کرده شده راکه سفید وروشن ست + شگفت ست ترا

اما ناجتاك هاتيك الملح + بانني حر وبيعي لم يبح + اذ كان في يوسف

آیا راز نگفت ترا ازین سخنهای نمکین + بانیکه بتحقیق من آزاده ام وفروش من درست نباشد + چراکه بود در یوسف

معنى قد وضح + قال فتمثلت مقاله في مراة الملاعب ومعرض الملاعب

معنی که بتحقیق پیداست + گفت راوی پس نقش کردم سخن او را در آئینه بازی ومزاح کننده وجای بازی کننده

فتصلب لتصلب المحق وتبرأ من طينة الرق فجلنا في مخاصمة انصلت

پس قوت گرفت همچو قوت گرفتن خداوند راستی ودور شد از سرشت بندگی پس گردیدیم در خصومتیکه نزدیک شد

بملاكمة واقضت الى محاكمة فلما اوضحنا للقاضي الصورة وتلونا

بهمدیگر زدن ورسید بسوی خصومت پیش حاکم بودن پس چون ظاهر کردیم پیش قاضی حال را وخواندیم

عليه السورة قال الا ان من انذر فقد اعذر ومن حذّركمن بشّر و

بر وقصه را گفت آگاه باش بتحقیق کسیکه ترسانید پس بتحقیق عذر آورد وکسیکه ترسانید همچو کسیست که مژده داد و

من بصّر فما قصّر وان فيما شرحتماه لدليلا على ان هذا الغلام قد نبهك

کسیکه راه نمود پس کوتاهی نکرد وبتحقیق در چیزیکه بیان کردید آنرا هر آئینه دلیل ست برانیکه بتحقیق این غلام آگاه کرد ترا

فما ارعويت ونصح لك فما وعيت فاسترد اء بلهك واكتمه ولم

پس باز نماندی وپند نمود ترا پس یاد نداشتی پس پنهان کن بیماری نادانی خود را وپوشیده کن آنرا وسرزنش کن

نفسك ولا تلمه وحذار من اعتلاقه والطمع في استرقاقه فانه

نفس خود را وسرزنش مکن او را وبترس بند گرفتن او وآرزو کردن در غلام گرفتن او چراکه بتحقیق او

حر الاديم غير معرض للتقويم وقد كان ابوه احضره امس

آزاد جلدست وپیش آورده نشده است برای قیمت کردن وبتحقیق بود پدرش که حاضر آورده بود او را دیروز

قبيل افول الشمس واعترف بانه فرعه الذي انشاه وان لا وارث

پیش از غروب آفتاب واقرار کرده بود بانیکه هر آئینه او فرزند اوست که بزاد آنرا وانیکه نیست وارثی

٢٦٣

لرسواه فقلت للقاضي أوتعرف اباه اخزاه الله فقال وهل يجهل

مراورا اجزاو پس گفتم بقاضی آیا می شناسی پدر اورا خوار کناد او را خدا تعالی پس گفت آیا ناشناخته شده است

ابوزيد الذي جرحه جبار وله عند كل قاض اخبار واخبار قال فتحرقت

ابوزیدی که جراحت او هدرست و مراورا نزد هر قاضی خبرهاست و سخن گفت راوی پس سوختم و ندانترا

حينئذ وحولقت واقفت ولكن حين فات الوقت وايقنت ان لثامه

آنگاه ولا حول ولا قوة الا بالله گفتم و بهوش آمدم ولیکن هنگامیکه درگذشت وقت و یقین دانستم که تحقیق نقاب او

كان شرك مكيدته وبيت قصيدته فنكس طرفي ما القيت واليت

بود دام فریب او و بیت قصیدهٔ او پس نگون کرد چشم مرا چیزیکه دیدم و سوگند خوردم

ان لا اعامل متلثما ما بقيت ولم ازل اتاوه لخسر صفقتي و

اینکه معامله نکنم دهن بسته را تا زمانیکه باقی مانم و همیشه بودم که آه میکشیدم سبب زیان بیع خود و

الافتضاح بين رفقتي فقال لي القاضي حين رأى امتعاضي وتبين

رسوا شدن میانه رفیقان خود پس گفت مرا قاضی هرگاه دید دردمندی من و دید

حرار تماضي يا هذا ما ذهب من مالك ما وعظك ولا اجرم اليك

سوزش دل من از انده اے فلان کس نرفت از مال تو آنچه پند داد ترا و گناه نکرد بسوے تو

من ايقظك فاتعظ بما نابك وكاتم اصحابك ما اصابك وتذكر

کسیکه آگاه کرد ترا پس پند گیر بچیزیکه فرود آمد ترا و پنهان کن از یاران خود آن چیزیکه رسید ترا و یاد دار

ابدا ما دهمك لتتقي الذكرى دراهمك وتخلق بخلق من ابتلي فصبر

همیشه آنچه فرو گرفت ترا تا نگهدارد یاد گرفتن مال ترا و عادت کن بعادت کسیکه رسیده باشد او را بلا پس شکیب نمود

وتجلت له العبر فاعتبر فودعته لابسا ثوب الخجل والحزن ساحبا

و ظاهر شده باشد برای او نشانهای ترساننده پس پند گرفت پس گذاشتم او را حالیکه پوشیده بودم جامه پشیمانی و انده را و

ذيلي الغبن والغبن ونويت مكاشفة ابي زيد بالهجر

دامن زیان مال و زیان خرد را و قصد کردم پیدا کردن دشمنی ابو زید بسخن بیهوده

وَمُصَارَمَتَهُ بَدَّ الدَّهْرِ + فَجَعَلْتُ أَتَنَكَّبُ عَنْ ذَرَاهُ + وَأَتَجَنَّبُ أَنْ أَرَاهُ

و بریدن صحبت او را ابد الدهر و همواره و آغاز کردم که برگشتم از جانب او کناره میجستم اینکه ببینم او را

إِلَى أَنْ غَشِيَنِي فِي طَرِيقٍ ضَيِّقٍ + فَحَيَّانِي تَحِيَّةَ شَيِّقٍ + فَمَا زِدْتُ عَلَى أَنْ

تا آنکه ناگاه فرا گرفت مرا در راه تنگ پس سلام گفت مرا چو سلام گفتن مشتاق پس زیادت نکردم بر آنکه

عَبَسْتُ + وَمَا نَبَسْتُ + فَقَالَ مَا بَالُكَ شَمَخْتَ بِأَنْفِكَ + عَلَى إِلْفِكَ + فَقُلْتُ

ترش رو شدم و کلام نکردم پس گفت چیست حال تو که بلند کردی بینی خود را بر یار خودت پس گفتم

لَهُ أَنَسِيتَ أَنَّكَ احْتَلْتَ وَخَتَلْتَ + وَوَصَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ + فَاضْطَرَبَ

آیا فراموش کنانیده شده ای که تو حیله کردی و فریب نمودی و کردی کار خودت را که کردی پس آواز کرد بلن

مُتَهَازِئًا ثُمَّ أَنْشَدَ مُتَلَافِيًا نَظْمٌ يَا مَنْ بَدَا مِنْهُ صُدُودٌ + مُوحِشٌ وَ

بحالیکه استهزا کننده بود و باز خواند بجا لیکه تدارک کننده بود ای کسیکه پیدا شد از و رو گردانیدن + بوحشت آرنده و

تَجَهُّمٌ وَغَدَا أَبْرِيشَ مَلَاوَمًا + مِنْ دُونِهِنَّ الْأَسْهُمُ + وَيَقُولُ هَلْ تَجِبَاعُ ×

ترشروئی + و گردید که بیرمی شود سرزنش ها را + که فروتر از انها تیرهاست + و میگوید که آیا آزاده فروخته سے شود

كَمَا يُبَاعُ الْأَدْهَمُ + قَصِّرْ فَمَا أَنَا فِيهِ بِدْعًا مِثْلَ مَا تَتَوَهَّمُ + قَدْ بَاعَتِ الْأَسْبَاطُ قَبْلِي

چنانکه فروخته میشود اسپ سیاه کوتاه کن ملامت را پس نیستم من در و اول چنانکه گمان میبری بتحقیق فروختند فرزندان یعقوب پیش از من

يُوسُفَ وَهُمْ هُمْ + فَقَدْ أُقْسِمُ بِالَّتِي + يَسْرِي إِلَيْهَا الْمُتَّهِمُ + وَالطَّائِفِينَ بِهَا وَهُمْ

یوسف علیه السلام را و ایشان ایشان بودند پس سوگند میخورم بکعبه که میرود بسوی او رونده تهامه + و بطواف کنندگان او بحالیکه ایشان

شُعْثُ النَّوَاصِي سُهَّمُ + مَا قُمْتُ ذَاكَ الْمَوْقِفَ الْمُخْزِي وَعِنْدِي دِرْهَمٌ

پراگنده موی باشند و رنگ برگردیدگان باشند + نایستادم این جای رسوا کننده را + بحالیکه نزد من درم بود +

فَاعْذُرْ أَخَاكَ وَكُفَّ عَنْهُ + مَلَامَ مَنْ لَا يَفْهَمُ + ثُمَّ قَالَ أَمَّا مَعْذِرَتِي

پس پوزش بپذیر برادر خود را و نگهدار از و + ملامت کسیکه فهم نمیکند + باز گفت لیکن عذر آوردن من

فَقَدْ لَاحَتْ وَأَمَّا دَرَاهِمُكَ فَقَدْ طَاحَتْ فَإِنْ كَانَ اقْشِعْرَارُكَ مِنِّي ×

پس تحقیق هویدا شد و لیکن درمهای تو پس تحقیق هلاک شدند پس اگر باشد تغیر و دگرگونی تو از من

٢٦٥

وَازْوِرَادُكَ عَنِّي، لِفَرْطِ شَفَقَتِكَ، عَلَى غَيْرِ نَفَقَتِكَ، فَلَسْتُ مِمَّنْ يُلْسَعُ

درو گردانیدن تو از من از غایت ترس تو بر بقیه مال خود پس نیستم از کسے کہ گزیده شود

مِنْ جُحْرٍ مَرَّتَيْنِ، وَيُوطَىُٔ عَلَى جَمْرَتَيْنِ، وَإِنْ كُنْتَ طَوَيْتَ كَشْحَكَ، وَأَطَعْتَ شُحَّكَ

از یک سوراخ دو بار و پی سپرده شود بر دو انگشت و اگر ہستی که پیچیدی تهیگاه خود را و فرمان بردے بخل خود را

لِتَسْتَنْقِذَ مَا عَلِقَ بِأَشْرَاكِي، فَلْتَبْكِ عَلَى عَقْلِكَ الْبَوَاكِي، قَالَ الْحَارِثُ

تا خلاص کنی چیزیکه آویخت بدامهای من پس باید که گریه کنند بر خرد تو زنان گریه کننده گفت حارث

بْنُ هَمَّامٍ فَاضْطَرَّنِي بِلَفْظِهِ الْخَالِبِ، وَسِحْرِهِ الْغَالِبِ، إِلَى أَنْ عُدْتُ

پسر ہمام پس بے آرام کرد مرا بسخن خود که فریبنده بود و جادوی خود که چیره بود بسوے آنکه باز گردم

لَهُ صَفِيًّا، وَبِهِ حَفِيًّا، وَنَبَذْتُ فَعْلَتَهُ ظِهْرِيًّا، وَإِنْ كَانَتْ شَيْئًا فَرِيًّا

برای او دوست خالص و با او مهربان و انداختم کردار او را پس پشت اگرچه بود آن کردار چیز شگفت نو

المقامة الخامسة والثلاثون الشيرازية

مقامه سی و پنجم مشهور بشیرازیه

حَكَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ مَرَرْتُ فِي تَطْوَافِي بِشِيرَازَ عَلَى نَادٍ

روایت کرد حارث پسر ہمام گفت گذشتم در گذشتن خود بشهر شیراز بر مجلسے که

يَسْتَوْقِفُ الْمُجْتَازَ، وَلَوْ كَانَ عَلَى أَوْفَازٍ، فَلَمْ أَسْتَطِعْ تَعَدِّيَهُ، وَلَا

ایستاده میکرد رهگذرے را اگرچه باشد بر شتابیها پس توانائی نداشتم در گذشتن آنرا و نه

خَطَتْ قَدَمِي فِي تَخَطِّيهِ، فَعُجْتُ إِلَيْهِ لِأَسْبُرَ سِرَّ جَوْهَرِهِ، وَأَنْظُرَ كَيْفَ

گام زد پای من بدر گذشتن از آن پس میل کردم بسوی او تا بیازمایم راز حقیقت او را و بنگرم که چگونه است

ثَمَرُهُ مِنْ زَهْرِهِ، فَإِذَا أَهْلُهُ أَفْرَادٌ، وَالْعَائِجُ إِلَيْهِمْ مُفَادٌ، وَبَيْنَمَا نَحْنُ فِي

بار او از شگوفه او پس ناگاه کسان او یگانه اند و میل کننده بسوی شان فائده یابنده است و میانه اینکه ما بودیم در

فُكَاهَةٍ أَطْرَبَ مِنَ الْأَغَارِيدِ، وَأَطْيَبَ مِنْ حَلَبِ الْعَنَاقِيدِ

خوش منشی که شاد کننده تر از سرودهاست و نیکوتر از دوشیده خوشهاے انگورست

٢٦٦

اذا احتف بنا ذو طمرين × قد كاد يناهز العمرين × فحيا بلسان طليق وابان
ناگاه درپیچید باما داد خداوند دو جامهٔ کهنه بتحقیق نزدیک شده بود که برسد دو زندگی را پس سلام داد بزبان کشاده و هویدا کرد فصاحت

ابانة منطيق × ثم احتبى حبوة المنتدين × وقال اللهم اجعلنا من
همچو ظاهر کردن فصیح و بلیغ باز نشست همچو نشستن اهل مجلس وگفت بگردان مارا خداوندا از

المهتدين × فازدراه القوم لطمريه × ونسوا ان المرء باصغريه × واخذوا
راه یابندگان پس حقیر دانست اورا قوم بسبب دو جامهٔ کهنهٔ او و فراموش کردند که بتحقیق آدم کامل است بدو خردترین چیز دل و زبان و آغاز کردند

يتداعون فصل الخطاب × ويتعادون عوده من الاحطاب × وهو لا يفيض
که همدیگر میخواندند بسوی فصاحت و شمار میکردند چوب خوشبوی اورا از هیمهای سوختنی و او سخن نمیکرد

بكلمة ولا يبين عن سمة × الى ان سبروا نجيثهم × وخبروا شائلهم وناتجهم ×
بکلمه و ظاهر نمیکرد از نشان تا آنکه آزمود جودت طبیعت ایشانرا و دانست ناقص ایشانرا و کامل ایشانرا

فحين استخرج دفائنهم × واستنثل كنائنهم × قال يا قوم لو علمتم ان
پس چون بیرون آورد دفینهای خود را و بیرون آورد آنچه در تیردانهای او از تیر بود گفت ای قوم اگر میدانستید که بتحقیق

وراء الفدام × صفو المدام × لما احتقرتم ذا الاخلاق × وقلتم ما له من
در پس صافی می شراب خالص باشد هرآئینه حقیر نمیشمردید خداوند جامهای کهنه را و نمیگفتید که نیست اورا از

خلاق × ثم فجر من ينابيع الادب × ونكت النخب ما جلب به بدائع العجب
بهره باز راند از چشمهای علم و دانش و از نکتهای گزیده آنچه کشید چیزهای نادر از شگفت

واستوجب ان يكتب بذوب الذهب × فلما خاب كل خطيب × وقلب اليه
و سزاوار شد باینکه نوشته شود بگداخته زر پس چون ترا یخته هر بیگر را و برگردانید بسوی خود

كل قلب × تحلحل × ليرحل وتأهب × ليذهب × فتعلقت الجماعة بذيله ×
هر دلے را جنبید تا کوچ کند و آماده شد تا برود پس در آویخت جماعت بدامن او

وعاقت مسرب سيله × وقالت له قد رأيتنا وسم تذحك فخبرنا
و بند کرد راه روانی آب اورا وگفت اورا بتحقیق دیدی مارا نشان تیر خود را پس بیاگاه مارا

[illegible]

عَنْ فَيْضِكَ وَفَحِيكَ × فَصَمَتَ صُمُوتَ مَنْ أُفْحِمَ × ثُمَّ أَعْوَلَ حَتَّى رُحِمَ × قَالَ الرَّاوِي

از ظاهر خوت باطن خوت پس خاموش شد همچو خاموشی کسیکه باز داشته شود از کلام باز گریست تا آنکه رحم کرده شد گفت روایت کننده

فَلَمَّا رَأَيْتُ شَوْبَ أَبِي زَيْدٍ وَدَأْبَهُ × وَأُسْلُوبَهُ الْمَأْلُوفَ وَصَوْبَهُ × تَأَمَّلْتُ

پس چون دیدم آمیختن ابی زید و شیر جزات شده او و طریقه عادت گرفته و قصد او را نیک نگریستم

الشَّيْخَ عَلَى شُهُومَةِ مُحَيَّاهُ × وَسُهُوكَةِ رَيَّاهُ × فَإِذَا هُوَ أَبُو زَيْدٍ × فَكَتَمْتُ سِرَّهُ كَمَا

پیر را برتغیر روی او و بدبو خوشی بوی او پس ناگاه او ابوزید ست پس پوشیدم راز او را چنانکه

يُكْتَمُ الدَّاءُ الدَّخِيلُ × وَسَتَرْتُ مَكْرَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ يُخِيلُ × حَتَّى إِذَا انْتَزَعَ

پوشانیده شود مرض درونی و پنهان کردم فریب او را اگرچه نبود که مشتبه شود فکر تا آنکه هرگاه باز ماند

عَنْ إِعْوَالِهِ × وَقَدْ عَرَفَ عُثُورِي عَلَى حَالِهِ × رَمَقَنِي بِعَيْنِ مِضْحَاكٍ × ثُمَّ

از گریه خود و بتحقیق شناخت آگهی مرا بر حال خود نگریست مرا با چشم بسیار خنده کننده باز

طَفِقَ يُنْشِدُ بِلِسَانٍ مُتَبَاكٍ × نظم أَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ وَأَعْنُو لَهُ × مِنْ فَرَطَاتٍ أَثْقَلَتْ

خواند بزبان بزور گریه کننده آمرزش میخواهم از خدا و فروتنی میکنم او را + از گناهانیکه سنگین ساختند

ظَهْرِيَهْ × يَا قَوْمِ كَمْ مِنْ عَاتِقٍ عَانِسٍ + مَمْدُوحَةِ الْأَوْصَافِ فِي الْأَنْدِيَهْ

پشت مرا + ای گروه من بسیار از زنان جوان نارسیده بشوهر + که ستوده شده است وصفهای شان در مجلسها +

قَتَلْتُهَا لَا أَتَّقِي وَارِثًا + يَطْلُبُ مِنِّي قَوَدًا أَوْ دِيَهْ + وَكُلَّمَا اسْتَكْنَنْتُ فِي

کشتم آنها را و نترسیدم وارث شان را + که بخواهد از من قصاص یا دیت را + و هرگاه نسبت کرده شدم بگناه در

قَتْلِهَا + أَحَلْتُ بِالذَّنْبِ عَلَى الْأَقْضِيَهْ + وَلَمْ تَزَلْ نَفْسِي فِي غَيِّهَا + وَقَتْلِهَا

کشتن آن + حواله کردم گناه را بر قضاهای الٰهی + و همواره بود نفس من در گمراهی خود + و کشتن او

الْأَبْكَارَ مُسْتَشْرِيَهْ + حَتَّى نَهَانِي الشَّيْبُ لَمَّا بَدَا + فِي مَفْرِقِي عَنْ تِلْكُمُ الْمَعْصِيَهْ +

دوشیزگان را از حد گذرنده + تا آنکه باز داشت مرا پیری هرگاه + ظاهر شد در سر من از این گناه +

فَلَمْ أُرِقْ مُذْ شَابَ فَوْدِي دَمًا + مِنْ عَاتِقٍ يَوْمًا وَلَا مُصْبِيَهْ +

پس نریختم از زمانیکه پیر شده جانب سر من خون را + از زن جوان خوبرو و نه از زن بچه دار +

٢٦٨

فها انا الآن على ما ترى * منّي ومن حرفتي المكديه * ولي بكر الطال

آگاه باش که من اینوقت هستم بر چیزیکه دیده میشود * از من و از پیشه من که بخواندن حاجت پرورش میکنم دختر خرد سال را که دراز شد

تعنيسها * وحجبها حتى عن الأهويه * وهي على التعنيس مخطوبه *

قامت او بی شوهر بود در پرده داشتن او تا آنکه از هوا * و او با وجود دیر ماندگی خواستگاری کرده شده است *

كخطبة الغانية المغنيه * وليس يكفيني لتجهيزها * على الرضا بالدون

چون خواستگاری زنیکه بی نیاز باشد از زیور و بی نیاز کننده باشد شوهر را * نیست کفایت کننده مرا برای ساختن جهیز او * بر خوشنودی من باکمتر

الأمنيه * واليد لا توكي على درهم * والأرض قفر والسما مصحيه * فهل

مگر صد درم * و دست قابض نمیشود بر یک درهم * و زمین بی گیاه است و آسمان بی ابر * پس آیا هست

معين لي على نقلها * مصحوبة بالقينة الملهيه * فيغسل الهم بصابونه *

یار کننده برای من بر بردن او بسوی شوهر بحالیکه همراه کرده شده باشد با کنیز سرودگوی بازی کننده * پس بشوید اندوه را بصابون آن *

والقلب من أفكاره المضنيه * ويقتني منّي الثناء الذي * تضوع رياه

و دل را از اندیشهای او که لاغر کننده است * و ذخیره کند از من ستایش را که * بدمد خوشبوی او

مع الأدعيه * (قال الراوي) فلم يبق في الجماعة إلا من نديت له كفه * وأنبا

با دعاها * گفت راوی پس باقی نماند در جماعه مگر کسیکه بخشش کرد او را دست وی * و رسید

اليه عرفه * فلما نجحت بغيته * وكملت منيته * أخذ يثني عليهم بصالح *

بسوی او احسان او پس هر گاه روا شد حاجت او و کامل شد مقصود او * آغاز کرد که ستایش مینمود بر ایشان با خیر و نیکی

ويشمر عن ساق سارح * فتبعته لأستعرف دخيلة خلده * ومن

و دامن بر چید از ساق رونده * پس در پی رفتم او را تا بشناسم پرورده پرده او را * و کسی را

قبل في حدثان أمره * فكأن وشك قيامي مثّل له مرامي * فادّلف

که گشت در اول حال خود * پس گویا که زودی برخاستن من نمودار کرد او را مراد من * پس نزدیک شد

منّي * وقال أفقه عنّي نطق قبل مثلي يا صاح مسرّح المدامه * ليس

از من و گفت بدان از من * کشتن من ای صاحب آمیختن شراب است * نیست

قَتْلِي بِلَهْذَمٍ أَوْ حُسَامٍ ✦ وَالَّتِي عَنَسَتْ هِيَ الْبِكْرُ بِنْتُ الْكَرْمِ لَا الْبِكْرُ مِنْ

کشتن من با نیزه یا شمشیر وزنیکه دیر مانده است آن دوشیزه ایست که دختر رز باشد نه زن دوشیزه

بَنَاتِ الْكِرَامِ ✦ وَلِتَجْهِيزِهَا إِلَى الْكَاسِ وَالطَّاسِ قِيَامِي الَّذِي تَرَى وَمَقَامِي ✦

از دختران بزرگان ✦ و برای آماده کردن جهیز او بسوی پیاله و طاس ✦ برخاستن من است که می بینی و مقام من ست ✦

فَتَفَهَّمْ مَا قُلْتُهُ وَتَحَكَّمْ ✦ فِي التَّغَاضِي إِنْ شِئْتَ أَوْ فِي الْمَلَامِ ثُمَّ

پس فهم کن چیزیکه گفتم آنرا و منصف شو ✦ در بخشیدن گناه اگر بخواهی یا در ملامت کردن ✦ باز

قَالَ أَنَا عِرْبِيدٌ × وَأَنْتَ رِعْدِيدٌ × وَبَيْنَنَا بَوْنٌ بَعِيدٌ × ثُمَّ وَدَّعَنِي وَانْطَلَقَ

گفت ابوزید که من بسیار جنگجو هستم و تو بسیار نامرد لرزنده و میانه ما هردو تفاوت درازست باز رخصت کرد مرا و رفت

وَزَوَّدَنِي نَظْرَةً مِنْ ذِي عَلَقٍ ×

وتوشه داد مرا یک نگاه از خداوند محبت

الْمَقَامَةُ السَّادِسَةُ وَالثَّلَاثُونَ

مقامه سی و ششم

الْمَلَطِيَّةُ أَخْبَرَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ أَنَخْتُ بِمَلَطِيَةَ مَطِيَّةَ الْبَيْنِ

مشهور به ملطیه خبرداد حارث پسر همام گفت فروخوابانیدم در شهر ملطیه مطیه مرکب جدائی را

وَحَقِيبَتِي مَلْأَى مِنَ الْعَيْنِ × فَجَعَلْتُ هِجِّيرَايَ × مُذْ أَلْقَيْتُ بِهَا عَصَايَ

بحالیکه باردان من پر بود از زر پس گردانیدم خوی خود را از هنگامیکه انداختم در و چوبدستی خود را

أَنْ أَتَوَرَّدَ مَوَارِدَ الْمَرَحِ ✦ وَأَتَصَيَّدَ شَوَارِدَ الْمُلَحِ × فَلَمْ يَفُتْنِي بِهَا مَنْظَرٌ وَلَا

اینکه بیایم جاهای نشاط را و شکار کنم آرمیده های سخنهای نیکو را پس فوت نشد مرا دران بلده جای دیدن و نه

مَسْمَعٌ × وَلَا خَلَا مِنِّي مَلْعَبٌ وَلَا مَرْتَعٌ × حَتَّى إِذَا لَمْ يَبْقَ لِي فِيهَا مَأْرَبٌ ✦ وَلَا

جای شنیدن و تهی نماند از من بازیگاه و نه جای بسیار طعام تا آنکه هرگاه باقی نماند برای من درو مقصدے و نه

فِي الثَّوَاءِ بِهَا مَرْغَبٌ × عَمَدْتُ لِإِنْفَاقِ الذَّهَبِ × فِي ابْتِيَاعِ الْأُهَبِ × فَلَمَّا

در اقامت کردن دران خواهشی قصد کردم بخرج کردن زر در خریدن سازهاے سفر پس چون

أَكْمَلْتُ الْإِعْدَادَ × وَتَهَيَّأَ الظَّعْنُ مِنْهَا أَوْ كَادَ × رَأَيْتُ تِسْعَةَ رَهْطٍ قَدْ

کامل کردم آمادگی را و آماده شد کوچ کردن ازان یا قریب رسیدم دیدم نه کس را که بتحقیق

سبؤا قهوة، وارتبؤا ربوة، وندماؤهم قيد الألحاظ، وفكاهتهم حلوة

خریدند شراب را و برآمدند بر پشته و ندیمان شان بند چشمها بود و خوش منشی شان شیرین

الألفاظ، فنحوتهم طلبا لمنادمتهم لا لمدامتهم، وشغفا بمناجاتهم

الفاظ بود پس قصد کردیم ایشان را بسبب جستن مصاحبت ایشان نه برای شراب ایشان و بسبب شگفتگی به آهنگی ایشان

لا بمجاجتهم، فلما انتظمت عاشرهم، فاضحيت معاشرهم، الفيتهم

نه با نگیبنهٔ ایشان پس چون گردیدیم با ایشان در نظام واحد بحالیکه دهم شان بودم و گردیدم هم صحبت ایشان یافتم ایشان را

ابناء علات، وقد ائتلفوا فلوات، الا ان لحمة الادب، قد ألفت

اشخاص مختلفه وانداختهای بیابانها مگر هرآئینه پیوند خویشی دانش بتحقیق جمع کرد

شملهم الفة النسب، وساقت بينهم في الرتب، حتى لاحوا مثل كواكب

پریشانی ایشان را همچو محبت خویشی و برابر گردید خویشی شان میانهٔ آنها در قدر و منزلت تا آنکه هویدا شدند مانند ستارهای

الجوزاء، وبدوا كالجملة المتناسبة الاجزاء، فابتغي الاهتداء

جوزا و ظاهر شدند همچو جمله که برابر باشند اجزای او پس درشادی آورد مرا راه یافتن

اليهم، واحمدت الطالع الذي اطلعني عليهم، وطفقت افيض بقدحي

بسوی شان و محمود یافتم ستاره بخت را که اطلاع داد مرا برایشان و آغاز کردم که میزدم تیر خود را

مع قداحهم، واستشفي بوباحهم لا براحهم، حتى ادتنا شجون

به تیرهای ایشان و شفا میجستم بهواهای شان نه بشراب ایشان تا آنکه رسانید مارا راههای

المفاوضة الى التحاجي بالمقايضة كقولك اذا عنيت بها الكرامات

رجوع آوردن بکلام بسوی چیستان گفتن بمعارضه و معاوضه همچو گفتن تو هرگاه قصد کنی بچیستان گفتن الکرامات

ما مثل النوم فات، فانشانا نجلو السهى والقمر ونجني الشوك

چیست مانند النوم فات پس آغاز کردیم که روشن میکردیم سها و ماه را و میچیدیم خار

والثمر، وبينا نحن ننشر القشيب والرث، وننشل السمين والغث

و بار را و میانه اینکه بهنا میکردیم جامهٔ نو و کهنه را و بیرون آوردیم از دیگ گوشت فربه و لاغر را

۲۷۱

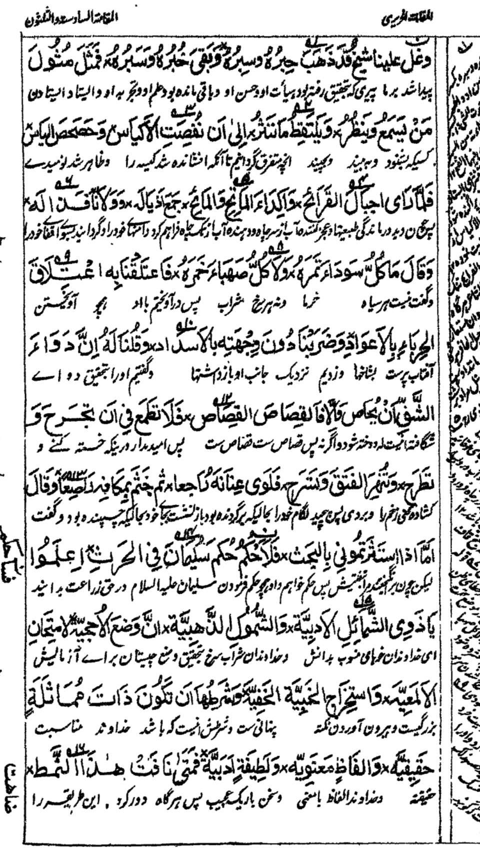

وغلَّ علينا شيخٌ قد ذهب حِبرُه وسِبرُه وبقي خُبرُه وسَبرُه فمَثَل مثولَ

پیدا شد بر ما پیری که بتحقیق رفته بود هیأت او و حسن او و باقی مانده بود علم او و تجربه او و ایستاد ایستادن

من يسمع وينظر ويلتقط ما ينتثر إلى أن نفِضت الأكياس وحصحص الياس

کسیکه بشنود و ببیند و بچیند آنچه متفرق گردانیم تا آنکه افشانده شد کیسه را و ظاهر شد نومیدی

فلما رأى إجبال القرائح وإكداء الماتح جمع ذياله وولّانا قذاله

پس چون دید درماندگی طبیعتها و عجز کشنده آب از سر چاه ... فراهم کرد دامنها خود را و گردانید بسوی ما قفای خود را

وقال ما كلُّ سوداء تمرة ولا كلُّ صهباء خمرة فاعتلقنا به اعتلاق

و گفت نیست هر سیاه خرما و نه هر سرخ شراب پس درآویختیم باو بچو آویختن

الحرباء بالأعواد وضربنا دون وجهته بالأسداد وقلنا له إنّ دواء

آفتاب پرست بشاخها و زدیم نزدیک جانب او بازداشتها و گفتیم او را بتحقیق دوای

الشقّ أن يُحاص وإلّا فالقصاص القصاص فلا تطمع في أن تجرح و

شگافته آنست که دوخته شود و اگر نه پس قصاص ست قصاص ست پس امید مدار در اینکه خسته کنی و

تطرح وتُبهم الفتق وتسرح فلوى عِنانه راجعاً ثم خثم بمكانه راصعاً وقال

کشاده کنی زخم را و بروی پس بپیچید لگام خود را بجائیکه برگردنده بود باز نشست بجای خود بجائیکه چسپنده بود و گفت

أمّا إذا استثرتموني بالبحث فلأحكمنّ حكم سليمان في الحرث اعلموا

لیکن چون برانگیختند مرا بتفتیش پس حکم خواهم داد بحکم فرمودن سلیمان علیه السلام در حق زراعت بدانید

يا ذوي الشمائل الأدبية والشمول الذهبية أنّ وضع الأحاجي للامتحان

ای خداوندان خویهای منسوب بدانش و خداوندان شراب سرخ تحقیق وضع چیستان برای آزمایش

الألمعية واستخراج الخبيئة الخفية وشرطها أن تكون ذات مماثلة

بزرگیست و بیرون آوردن نکته پنهانی ست و شرطش آنست که باشد خداوند مناسبت

حقيقية وألفاظ معنوية ولطيفة أدبية فمتى نافت هذا النمط

حقیقة و خداوند الفاظ بامعنی و سخن باریک عجیب پس هرگاه دور کرد این طریق را

٢٧٢

ضاهت السقط × ولم تدخل السفط × ولم ارکم حافظتم على هذه الحدود

مشابه شد متاع روی را و در نیاید جامه دان را و ندیدم شما را که نگهدارید برین شرایط

ولا میزتم بین المقبول والمردود × فقلنا له صدقت وبالحق نطقت فکل الناس من لبابك

و فرق کردید میانه مقبول ازان و مردود + پس گفتیم او را راست گفتی پس بنما برای ما از خالص خود

وافض علینا من عبابك × فقال افعل لئلا یرتاب المبطلون × ویظنوا

و بریز بر ما از آب بسیار خود پس گفت میکنم تا در شک نیفتند باطل آرندگان و گمان نبرند

بی الظنون × ثم قابل ناظورة القوم وقال نظم یامن سما بذکاء فی الفضل

بمن گمانهای بد باز رو آورد به بزرگترین گروه و گفت ای کسیکه بزرگ به تیز طبعی + در کمال و زیادت

واری الزناد + ماذا یماثل قولی + جوع امد بزاد + ثم ضحك الى الثانی

هویدا کننده آتش از چقماق + چه چیز است که مانند باشد قول مرا جوع امد بزاد + باز خندید بسوی دیگر

وانشد نظم یا ذا الذی فاق فضلا + ولم یدنسه شین + ما مثل قول

و خواند ای کسیکه بالا شد از روی کمال + و گنده نکرد او را عیب + چیست مانند قول

المحاجی + ظهر اصابته عین + ثم لحظ الثالث وانشا یقول نظم یامن

چیستان گوینده + ظهر اصابه عین + باز دید سوم را و شروع کرد که میگفت ای کسیکه

نتائج فکره + مثل النقود الجائزة + ما مثل قولك للذی + حاجیت صادف

زادهای اندیشه او + مانند نقدهای سره رایج است + چیست مانند قول تو کسیکه + چیستان گوئی او را صادف

جائزة + ثم اتلع الى الرابع وقال نظم ایا مستنبط الغامض من لغز و

جائزه + باز بلند کرد گردن را بسوی چهارم و گفت اسے برآرنده پنهانے از لغز و

اضمار + الا اکشف لی ما مثل + تناول الف دینار + ثم رمی الخامس ببصره

اضمار + آگاه شو بگشا برای من که چیست مانند + تناول الف دینار + باز انداخت تیر بسوی پنجم از چشم خود

وانشد نظم یا ایهذا الالمعی + اخو الذکاء المنجلی + ما مثل اهل حلیة +

و خواند ای روشن طبع + خداوند تیز طبعے روشن + چیست مانند اهل حلیه +

بَيِّنْ هُدِيتَ وَعَجِّلْ + ثُمَّ الْتَفَتَ لِفْتَ السَّادِسِ وَقَالَ نظم يَا مَنْ تَقْصُرُ عَنْ
بیان کن راه یافته باشی وزود کن + باز نگریست بسوی ششم وگفت ای کسیکه کوتاه میکنند از

مَدَاهُ + خُطَا مُجَارِيهِ وَتَضْعُفُ مَا مِثْلُ قَوْلِكَ لِلَّذِي أَضْحَى يُحَاجِيكَ اكْفُفِ اكْفُفْ +
پایان او گامهای برابری کننده وسست میشوند + چیست مانند قول تو کسیکه گردید + که چیستان میگوید ترا اکفف اکفف

ثُمَّ لَمَحَ السَّابِعَ بِحَاجِبِهِ وَقَالَ نظم يَا مَنْ لَهُ فِطْنَةٌ تَجَلَّتْ + وَدَنَتْ بِهِ
باز اشاره کرد بهفتم به ابروی خود وگفت ای کسیکه مراد را تیزی طبع ست که ظاهر شد + و منزلت ست

فِي الذَّكَاءِ جَلَّتْ + بَيِّنْ فَمَا زِلْتَ ذَا بَيَانٍ + مَا مِثْلُ قَوْلِ الشَّقِيقِ أَقْلَتْ +
در روشن طبعی که بزرگ شد + بیان کن پس همواره باشی خداوند فصاحت چیست مانند قول من الشقیق اقلت +

ثُمَّ اسْتَنْصَتَ الثَّامِنَ وَأَنْشَدَ نظم يَا مَنْ حَلَا أَنِيقُ فَضْلِهِ + مَطْلُولَةَ الْأَزْهَارِ
باز شنیدن خواست از هشتم وخواند ای کسیکه باغهای فضل وکمال او + تازه شگوفه ایند

غَضَّه + مَا مِثْلُ قَوْلِكَ لِلْمُحَاجِي ذِي الْحِجَا مَا اخْتَارَ فِضَّه + ثُمَّ حَدَجَ التَّاسِعَ
تازه + چیست مانند قول تو برای چیستان گوینده + صاحب خرد ما اختار فضه + باز انداخت نهم را

بِبَصَرِهِ وَقَالَ نظم يَا مَنْ يُشَارُ إِلَيْهِ فِي التَّقَلُّبِ الذَّكِيِّ وَفِي الْبَرَاعَةِ + أَوْضِحْ
بچشم خود وگفت ای کسیکه اشارت کرده میشود بسویش در خرد + تیز وبوفور بزرگی + هویدا کن

لَنَا مَا مِثْلُ قَوْ + لِكَ لِلْمُحَاجِي دُسْ جَمَاعَهُ + قَالَ الرَّاوِي فَلَمَّا انْتَهَى إِلَى آخِرِ
برای ما چیست مانند قول تو + برای چیستان گوینده دس جماعه + گفت روایت کننده پس چون آخر رسید بسوی من جنبانید

مَنْكِبَيَّ + وَقَالَ نظم يَا مَنْ لَهُ النُّكَتُ الَّتِي + يُشْجِي الْخُصُومَ بِهَا وَيُنْكِتُ + أَنْتَ
هر دو دوش من وگفت ای کسیکه مراد را سخنهای لطیف ست + که اندوهگین میکند دشمنان را با دو بسر افگنده میشوند + تو

الْمُبِينُ فَقُلْ لَنَا + مَا مِثْلُ قَوْلِي خَالِي اسْكُتْ + ثُمَّ قَالَ قَدْ أَنْهَلْتُكُمْ وَأَمْهَلْتُكُمْ
ظاهر کننده هستی پس بگو ما را + چیست مانند قول تو خالی اسکت + باز گفت بتحقیق سیراب کردم

وَإِنْ شِئْتُمْ أَنْ أُعِلَّكُمْ عَلَلْتُكُمْ قَالَ فَأَلْجَأَنَا لَهَبُ الْغُلَلِ
ومهلت دادم شما را برای جواب او اگر بخواهید اینکه دوباره سیراب کنم شما را سیراب میکنم گفت مضطر کرد ما را فروختگی گرمی تشنگی

٢٧٤

الى استيفاء العلل فقال نظم لست ممن يستأثر على نديمه ولا ممن سمته

بسوے طلب دوباره آب خوردن باہیں گفت نظم نیستم از کسیکہ گزیده کنم خود را بر ہمنشین خود ونه از کسیکہ روش او

في اذيمه ثم كر على الاول وقال نظم يا من اذا اشكل المعمى جلته

در حرم اوست باز رجوع آورد بر اول وگفت اے کسیکہ ہر گاہ دشوار شود معمے ہویدا کند آنرا

افكاره الدقيقه ان قال يوما لك المحاجي خذ تلك ما مثل حقيقة

اندیشہائے او کہ باریک ست اگر گوید روزی ترا چیستان گوینده فقط فقط گیر آنرا چیست مانند از روے حقیقة

ثم ثنى جيده الى الثاني وقال نظم يا من بذ ابيائه عن فضل مبينا

باز گردانید گردن خود را بسوی دوم وگفت اے کسیکہ ظاہر گردید فصاحت او از بزرگی او بیان کننده

ما ذا امثال قولهم حار وحش زنيا ثم اوحى الى الثالث بلحظه

چیست مانند قول ایشان حمار وحش زنیا باز اشارت کرد بسوی سوم بدنباله چشم خود

وقال نظم يا من عدا في فضله وذكائه كالاصمعي ما مثل قولك

وگفت اے کسیکہ گردید در بزرگی خود و روشن طبعی خود بچو اصمعی چیست مانند قول تو

للذي حاجاك انفق تقع ثم حلق الى الرابع وانشد شعر يا من اذا

برای کسیکہ چیستان گوید ترا انفق تقع باز نگریست بسوے چہارم وگفت اے کسیکہ ہر گاہ

ما عويص دجا انار ظلامه ما ذا يماثل قولي استنش ريح

کلام دشوار تیره شود روشن کند تیرگی او را چیست کہ مانند باشد قول مرا استنش ریح

مدامه ثم اومض الى الخامس وقال نظم يا من تنزه فهمه

مدامه باز اشارت کرد بسوی پنجم وگفت اے کسیکہ پاک ست فہم او

عن ان يروي او يشكا ما مثل قولك للذي اضحى يحاجي غظ هلكي

از آنکہ اندیشہ کند یا شک نماید چیست مانند قول تو بکسیکہ گردید کہ چیستان گوید غط ہلکے

ثم اقبل قبل السادس وانشد وقال نظم يا اخا الفطنة التي بان فيها كماله

باز رو آورد بسوے ششم وگفت اے خداوند زیرکی کہ ظاہر شد در ان کمال او

۲۷۵

سَائِرًا بِاللَّيْلِ مُدَّةً + وَاَيُّ شَيْءٍ مِثَالُهُ + ثُمَّ نَحَا بَصَرَهُ اِلَى السَّابِعِ وَقَالَ نَظْم

نفذ سار باللیل مدة + چه چیز ست مانند او + بازگردانید بنائی خود را بسوی ہفتم وگفت

يَا مَنْ تَحَلَّى بِفَهْمٍ اَقَامَ فِي النَّاسِ سُوقَهُ + لَكَ الْبَيَانُ فَبَيِّنْ + مَا مِثْلُ

ای کسیکه زینت یافته بخرد + برپا کرده است در مردم بازار فهم را + مرترا فصاحت ست پس بیان کن + چیست مانند

اُحِبُّ فَرُوقَهُ + ثُمَّ قَصَدَ قَصْدَ الثَّامِنِ وَاَنْشَدَ نَظْم يَا مَنْ تَبَوَّا ذِرْوَةً +

احب فروقه + باز آہنگ کرد بسوی ہشتم وخوانده ای کسیکه فرود آمده است جای بلندی را

فِي الْمَجْدِ فَاقَتْ كُلَّ ذِرْوَهْ + مَا مِثْلُ قَوْلِكَ اَعِطَابِرْ بِقَا يَلُوحُ بِغَيْرِ عُرْوَهْ +

در بزرگی که بالاست بر ہر جای بلند + چیست مانند قول تو اعطابر + بقا یلوح بغیر عروه +

ثُمَّ انْتَسَمَ اِلَى التَّاسِعِ وَقَالَ نَظْم يَا مَنْ حَوَى حُسْنَ الدِّرَايَةِ وَالْبَيَانِ

باز خندید بسوی نہم وگفت ای کسیکه جمع کرد نکوئی خرد را + و فصاحت را

بِغَيْرِ شَكٍّ + مَا مِثْلُ قَوْلِكَ لِلْمُحَاجِي ذِي الذَّكَاءِ اَلنُّوْرُ مَلِكِيْ + ثُمَّ قَبَضَ

بی گمان + چیست مانند قول تو بجیستان گوینده + خداوند تیز طبعی النور ملکی + باز زد کف

بِجُمْعِهِ عَلَى الْعَاشِرِ وَقَالَ نَظْم يَا مَنْ سَمَا بِثُقُوْبِ فِطْنَتِهِ + فِي الْمُشْكِلَاتِ

بتمام گفت خود بر آستین دہم وگفت ای کسیکه بلند شد با فروختگی فطنت خود + در دشوارہیا

وَنُوْرِ كَوْكَبِهِ + مَا ذَا مِثَالُ صَفِيرِ جَحْفَلَةٍ + بَيِّنْهُ تَبْيِينًا اُثِيْبُكَ بِهِ قَالَ الْحَارِثُ

وروشنی ستاره خود + چیست مانند صفیر جحفلة بیان کنم آنرا بیان کردنی ظاهر شود که مثال وی گفت حارث

بْنُ هَمَّامٍ فَلَمَّا اَطْرَبَنَا بِمَا سَمِعْنَاهُ × وَطَالَبَنَا مُكَاشَفَةَ مَعْنَاهُ × قُلْنَا لَهُ لَسْنَا

پسر ہمام پس چون خوش کرد مارا بچیزیکه شنیدم ازو ومطالبه کرد مارا کشادن معنے او گفتم او را نیستم

مِنْ خَيْلِ هٰذَا الْمَيْدَانِ × وَلَا لَنَا بِحَلِّ هٰذِهِ الْعُقَدِ يَدَانِ × فَاِنْ بَيَّنْتَ

از اسپان این میدان + ونیست مارا بگشودن این گرههای قوت پس اگر بیان کنی

مَنَنْتَ × وَاِنْ كَتَمْتَ غَمَمْتَ × فَظَلَّ يُشَاوِرُ نَفْسَهُ وَيُقَلِّبُ

احسان نمی واگر نہان داری اندوهگین کنی پس گردید که مشورت میکرد نفس خود را ومیگردانید

قد حيه حتى هان بذل الماعون عليه فأقبل حينئذ على الجماعة وقال

دو تیر خود را تا آنکه آسان گشت صرف منفعت بروی پس رو آورد آنگاه بر جماعت و گفت

يا أهل البلاغة والبراعة سأعلمكم ما لم تكونوا تعلمون ولا ظننتم أنكم تعلمون

ای اهل بلاغت و براعت قریب است که بیاموزم شمارا آنچه نبودید که بدانید و نه گمان بردید که شما بدانید

فادّكروا عليه الأوعية ودفعوا به الأندية ثم أخذ في تفسير صقل به

پس بندید بر آن ظرفها را و زینت دهید بآن مجلسها را باز آغاز کرد در بیانیکه زدود بآن

الأذهان فاستفرغ معه الأدران حتى أضحت الأفهام

ذهنها را و خالی کرد و خواست بآن آشنیها را تا آنکه گشتند فهمها

أنور من الشمس وإلا كأن لم تغن بالأمس ولما همّ

روشن تر از آفتاب و آشنیها گویا که نبود مقیم در دیروز و چون قصد کرد

بالمفر سئل عن المقر فتنفس كما تتنفس الثكول ثم أنشأ يقول

بگریختن پرسیده شد از قرارگاه پس دم برکشید چنانکه دم برکشد زن گم کرده فرزند باز آغاز کرد که می گفت

نظم كل شعب لي شعب وبه ربعي رحب غير أني بسروج

هر شهر برای من شهرت و وآن منزل من گشاده است مگر آنکه تحقیق من بشهر سروج

مستهام القلب صب هي أرضي البكر والجو الذي منه

سرگشته دل عاشقم آن زمین منست که درو پیدا شدم و میانه آسمان که ازو

المهب وإلى دوحتها الغناء من الروض أصبو ما حلا لي بعدها

هوای خوش میوزد و بسوی باغ او که درخت بسیار دارد از دیگر باغها میل میکنم و نه شیرین است برای من پس ازان

حلو ولا اعذوذب عذب قال الراوي فقلت لأصحابي هذا أبو زيد

شیرینی و نه شیرین شد آب شیرین گفت روایت کننده پس گفتم بیاران خود این ابو زید

السروجي الذي أدنى ملحه الأحاجي فأخذت أصف لهم حسن

باشندهٔ سروج است که کمتر ین کلامهاشیرین او چیستانهاست و آغاز کردم که بیان کنم برای ایشان نکوئی

٢٧٧

توشيته وانقياد الكلام لمشيته ثم التفت الى ابيه وقال طمسره

آرایش کلام او راه فرمانبری سخن برای آهنگ او باز نگریستم پس ناگاه او بتحقیق برجسته

ونازعه فهمه فعجبنا مما صنع اذ وقع ولم ندر اين سكع وصقع تفسير

درخواست با پیزیکه فراگرفت در فکر پس شگفت کردیم از چیزیکه ساخت و نه دریافتیم کجا رفت و واقع شد بیان

الاحاجي المودعة في هذه المقامة اما جوع امد بزاد فمثله طوامير

چیستانهای سپرده درین مقامه لیکن جوع امد بزاد پس مانند او طوامیرست

واما ظهر اصابته عين فمثله مطاعين واما صادف جائزة فمثله

ولیکن ظهر اصابته عین پس مانند او مطاعین ست ولیکن صادف جائزه پس مانند او

الفاصلة واما تناول الف دينار فمثل هادية واما اهل حلية فمثله

الفاصله ست ولیکن تناول الف دینار پس مانند او هادیه است ولیکن اهل حلیه پس مانند او

الغاشية واما اكفف الكفف فمثله مهمه واما الشقيق اقلت فمثله

الغاشیه است واما اکفف الکفف پس مانند او مهمه است وسیان الشقیق اقلت پس مانند او

الاخطار واما ما اختار فضة فمثل ما بارقة لان الرقة من اسماء الفضة

الاخطارست ولیکن ما اختار فضه پس مانند ما بارقه است چه رقه از نامهای سیم ست

وقد نطق بها النبي صلى الله عليه وسلم فقال في الرقة ربع العشر

وتحقیق گویا شد بآن پیغمبر رحمت فرستاد خدا بروی وسلام فرستد پس گفت فی الرقة ربع العشر

واما درس جماعة فمثله طائفة واما خالي اسكت فمثله خالصة

ولیکن درس جماعه پس مانند او طائفه ست ولیکن خالی اسکت پس مانند او خالصه ست

لانك اذا ناديت مضافا الى نفسك جاز لك حذف الياء واثباتها

چراکه تحقیق تو هرگاه منادی کنی اسمی را که مضاف بسوی نفس خودت باشد روا است ترا دور کردن یا و ثابت داشتن او

ساكنة ومتحركة وقد حذف ههنا حرف النداء كما حذف

ساکن ومتحرک وتحقیق دور کرده شد درینجا حرف نداء چنانکه دور کرده شد

فِي أَصْلِ الأَجْبِلِ وَصَنَّهُ بِمَعْنَى أَسْكَتَهُ فَأَمَّا قَوْلُهُ عَزَّ تِلْكَ فَمِثْلُهُ

در اصل چیزها وصه وحشی ... ولیکن قول او عز تلک پس مانند اوست

هَاتِيكَ وَأَمَّا حَارٌ وَحْشٌ زَبِيًّا فَمِثْلُهُ الْقُرَابِينُ لِأَنَّ الْفَرَا حِمَارُ الْوَحْشِ

اینک ولیکن حار وحش زبیا پس مانند اوست قرابین چراکه فرا خر وحشی ست

وَمِنْهُ الْمَثَلُ كُلُّ الصَّيْدِ فِي جَوْفِ الْفَرَا وَأَمَّا قَوْلُهُ أَنْعِقْ تَعِعْ فَمِثْلُهُ

وازانست مثل تمامی شکار درشکم گورخرست ولیکن قول او انعق تعع پس مانند اوست

مُتَهِمٌ لِأَنَّ الأَمْرَ مِنْ مَانَ يَمُونُ مُنْ وَمُضَارِعٌ وَقُمْتُ تَقُمْ وَأَمَّا

متهم چراکه تحقیق امر از مان یمون من ومضارع وقت تقم ست ولیکن

اِسْتَنْشِ رِيحَ مُدَامَةٍ فَمِثْلُهُ رَحْرَاحٌ لِأَنَّ الأَمْرَ مِنِ اسْتِدْعَاءِ

استنش ریح مدامه پس مانند اوست رحراح چراکه تحقیق امر از خواستن

الرَّائِحَةِ رِحْ وَأَمَّا غَطِ هَلْكَى فَمِثْلُهُ صُنْبُورٌ لِأَنَّ الْبُورَ هُمُ الْهَلْكَى

رائحه رح ست ولیکن غط هلکی پس مانند اوست صنبور چراکه تحقیق بور ایشان مردم هلاک شونده اند

وَفِي الْقُرْآنِ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا وَأَمَّا سَارَ بِاللَّيْلِ مُدَّةً فَمِثْلُهُ سَرَاحِينُ

ودر قرآن ست وبودید مردم هلاک شده ولیکن سار باللیل مدة پس مانند اوست سراحین

وَأَمَّا أَحِبَّ فَرُوقَةً فَمِثْلُهُ مِقْلَاعٌ لِأَنَّ الأَمْرَ مِنْ وَمِقَ يَمِقُ مِقْ

ولیکن احب فروقه پس مانند اوست مقلاع چراکه تحقیق امر از ومق یمق مق بود

وَاللَّاعُ الْجَبَانُ يُقَالُ فُلَانٌ هَاعٌ لَاعٌ إِذَا كَانَ جَبَانًا جَزُوعًا وَأَمَّا

ولاع بمعنے نامردست گفته میشود فلان هاع لاع هرگاه باشد نامرد ناشکیبا ولیکن

أَعْطِ أُبَيْرِقًا يَلُوحُ بِغَيْرِ عُرْوَةٍ فَمِثْلُهُ أُسْكُوبٌ لِأَنَّ الأَوْسَ الإِعْطَاءُ

اعط ابیرقا یلوح بغیر عروه پس مانند اوست اسکوب چراکه تحقیق اوس بخشش ست

وَالأَمْرُ مِنْهُ أُسْ وَالْكُوبُ الإِبْرِيقُ بِغَيْرِ عُرْوَةٍ وَأَمَّا الثَّوْرُ مِسْكِي

وامر ازو اس وکوب آبریز بے دسته ولیکن الثور مسکی

قبله اللاتي لان اللاتي على وزن القاضي وهو في الوجهين واما صغير
پس باشد او است اللاتي چه اگر تحقیق اللاتي بر وزن قاضي است و در هر دو وجه ولیکن صغیر

جعل مثله مكاشعة لان المكاء الصفير قال الله تعالى وما كان
گردانیده پس باشد او است مکاشعه چه اگر تحقیق مکا صفیر است گفت خدای بزرگ و نبود

صلوتهم عند البيت الا مكاء وتصدية والاصل في المكاء المد لكنه
نماز ایشان نزد خانه کعبه مگر صفیر زدن و دست زدن و اصل در مکا مد است لیکن او

قصره في هذه الاحجية كما حذف همزة القراء في احجيته وكلا
قصر کرد آنرا درین چیستان چنانکه حذف کرد همزه قرا در چیستان او و هر دو

الامرين من قصر الممدود وحذف همزة الوصل جائز المقامة
امر از قصر ممدود و حذف همزه وصل روا است مقامه

السابعة والثلاثون الصعدية حكى الحارث بن همام
سی و هفتم مشهور بصعدیه حکایت کرد حارث پسر همام

قال اصعدت الى صعدة وانا اذ ذاك شطاط يحكي الصعدة واشتد ادا
گفت رفتم بسوی شهر صعده بحالیکه من بودم خداوند اعتدال قامت که مشابه بود نیزه را و خداوند سرخی

بيد ربات صعدة فلما رايت نضرتها ورعيت خضرتها سألت
که پوشیدنی میکرد گورخران را پس چون دیدم تازگی آنرا و چریدم سبزه اورا پرسیدم

نحارير الرواة عمن تحويه من السراة ومعادن الخيرات
خداوندان زیرک از راویان از کسیکه در گرفته است اورا آن شهر از سروران و کانهای نیکوئیها

لاتخذه جذوة في الظلمات ونجدة في الظلامات فنعت لي
تا بگیرم اورا انگشت بزرگ در تاریکی و یاری در ستمها پس ستوده شد برای من

قاض بها رحيب الباع خصيب الرباع تميمي النسب والطباع
در آن شهر قاضی که فراخ دست بود و بسیار مالدار بود تمیمی نسب و عادت بود

فلم ازل اتقرب اليه بالالمام، واتشفق عليه بالاعظام، حتى صرت صدى
پس همیشه بودم که نزدیکی میجستم بسوی او بفرود آمدن میکردم خود را دخت (؟) بروی بزرگ دیدار او روز تا آنکه گردیدم جواب
صوته، وسلمان بيته، وكنت مع اشتيار شهده، وانتشاق رنده
آواز او و سلمان خانه او و بودم با بیرون آوردن انگبین او و بوئیدن درخت رند او حاضر میشدم
مشاجر الخصوم، واسفر بين الخصوم منهم والموصوم، فبينا القاضي
جاهای منازعت خصومت کنندگان را و میرفتم بصلح میانه بیگناه از ایشان و خداوند عیب پس میانه اینکه قاضی
جالس للاسجال، في يوم المحفل والاحتفال، اذ دخل شيخ بالي الرياش
نشسته بود برای نوشتن سجل در روز مجمع مردم و بسیاری کسان ناگاه درآمد پیرے که کهنه بود جامهای او
بادي الارتعاش، فتبصر الحفل تبصر نقاد، ثم ادعى ان له خصما
ظاهر بود لرزیدن او پس دید مجمع را همچو دیدن سره کننده باز گفت بتحقیق مر او را دشمن ست
غير منقاد، فلم يكن الا كضوء شراره، او وحي اشاره، حتى احضر
نافرمان پس نبود مگر همچو روشنی شراره آتش یا دے که اشارت ست تا آنکه حاضر کرده شد
غلام كانه ضرغام، فقال الشيخ ايد الله القاضي، وعصمه من التغاضي
غلامیکه گویا که او شیر ست پس گفت پیر قوی گرداند خدا قاضی را و نگهدارد اورا از تغافل
ان ابني هذا كالقلم الردي، والسيف الصدي، يجهل اوصاف الانصاف
بدرستیکه پسر من این همچو خامه ناکاره است و همچو شمشیر زنگ خورده است نمیداند صفتهاے عدل را
ويرضع اخلاف الخلاف، ان اقدمت احجم، واذا اعربت اعجم، وان
و می مکد سر پستانهای مخالفت را اگر پیش می آیم درنگ میکند و اگر واضح میکنم ابهام میکند و اگر
اذكيت اخمد، ومتى شويت رمد، مع اني كفلته مذ دب الى
روشن میکنم آتش را فرو میرانده و هرگاه بریان میکنم گوشت را در خاکستر می اندازد با آنکه بتحقیق متکفل تربیت کردم او را از زمانیکه بر زمین رفت تا آنکه
ان شب، وكنت له الطف من ربي وحدب، فاكبر القاضي ما شكا
جوان شد و بودم مر او را مهربان ترین کسیکه پرورد و اصلاح کند پس بزرگ دانست قاضی آنچه گله کرد

٣٨١

الَيهِ وَاطْرَفَ بِهِ مَن حَوالَيهِ ثُمَّ قَالَ اَشْهَدُ اَنَّ العُقوقَ اَحَدُ

بسوی او و در شگفت انداخت بآن کسانی را که گرد او بودند باز گفت گواهی میدهم که بتحقیق نافرمانی پدر یکے

الثَّكلَينِ وَكُربَ عُقمٍ اَمَرُّ لِلعَينِ فَقَالَ الغُلامُ وَقَد اَمَضَّهُ

از دو مصیبت ست و بتحقیق بسا نازائیدگی زن خشک کننده تر ست چشم را پس گفت غلام بحالیکه بدرد آورد او را

هٰذَا الكَلامُ وَالَّذِي نَصَبَ القُضَاةَ لِلعَدلِ وَمَلَّكَهُم اَعِنَّةَ الفَضلِ

این سخن سوگند خدا آنکه برپا کرد قاضیان را برای داد و مالک کرد ایشان را بلگامهای دانش

وَالفَصلِ اِنَّهُ مَا دَعَا قَطُّ اِلَّا اَمَّنتُ وَلَا ادَّعَى اِلَّا اَمِنتُ وَلَا لَبَّى اِلَّا وَاَحرَمتُ

و فیصله میان متخاصمین بتحقیق او دعا نکرد هرگز مگر آمین گفتم و دعوی نکرد چیزی را مگر باور کردم و لبیک نگفت مگر احرام بستم

وَلَا اَورَى اِلَّا وَاَضرَمتُ بَيدَ اَنَّهُ كَمَن يَبغِي بَيضَ الاَنُوقِ وَيَطلُبُ الطَّيَرانَ

و آتش از چقماق بر نیاورد مگر افروختم لیکن بتحقیق او همچو کسیست که بخواهد بیضهٔ مرغ مردار خوار و میجوید پریدن

مِنَ النُّوقِ فَقَالَ لَهُ القَاضِي وَبِمَ اَعنَتَكَ وَامتَحَنَ طَاعَتَكَ قَالَ

از شتر مادگان پس گفت او را قاضی و بکدام چیز بجای ید ترا و آزمود فرمانبرداری ترا پس گفت

اِنَّهُ مُذ صَفِرَ مِنَ المَالِ وَمُنِيَ بِالاِمحَالِ يَسُومُنِي اَن اَتَلَظَّى بِالسُّؤَالِ

هر آئینه او از زمانیکه تهی شد از مال و آزموده شد بقحط تکلیف میدهد مرا اینکه تکلم کنم بخواستن

وَاَستَمطِرَ سُحُبَ النَّوَالِ لِيَفِيضَ شِربُهُ الَّذِي غَاضَ وَيَنجَبِرَ مِن

و باران جویم ابرهای بخشش را تا روان شود آب او که کم شد و بسته شود از

حَالِهِ مَا انهَاضَ وَقَد كَانَ حِينَ اَخَذَنِي بِالدَّرسِ وَعَلَّمَنِي اَدَبَ النَّفسِ

حال او آنچه شکسته شد و هر آئینه بود هنگامیکه آغاز کرد مرا بخواندن و آموخت مرا نگهداشتن ذات

اَشرَبَ قَلبِي اَنَّ الحِرصَ مَتعَبَةٌ وَالطَّمَعَ مَعتَبَةٌ وَالشَّرَهَ مَتخَمَةٌ

نوشانید دل مرا که هر آئینه آرزوی دنیا ماندگی ست و امید سبب عتاب ست و حرص بسیار مفسد طعام ست

وَالمَسئَلَةَ مَلامَةٌ ثُمَّ اَنشَدَ لِي مِن فَلقِ فِيهِ وَنَحتِ قَوافِيهِ نَظمٌ

و سوال کردن فرومایگی ست باز خواند برای من شگاف دهان خود و تراشیدن قصائد خود

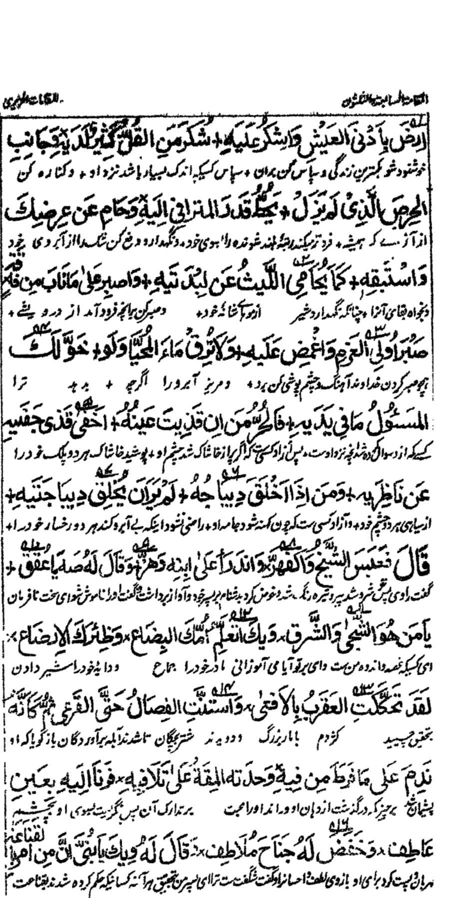

ارضَ بأدنى العيشِ واشكرْ عليه + شكرَ من القُلُّ كثيرٌ لديه + وجانب

خوشنود شو بکمترین زندگی و سپاس کن بران + سپاس کسیکه اندک بسیار باشد نزد او + و کناره کن

الحرصَ الذي لم يزلْ + يحطُّ قدرَ المترقي إليه + وحامِ عن عرضِك

از آزمندی که همیشه + فرو می‌کند رتبهٔ بلند شونده را بسوی خود + ونگهدار و دفع کن شکست را از آبروی خود

واستبقِه + كما يحامي الليثُ عن لبدتيه + واصبرْ على ما نابَ من فاقةٍ

و بخواه بقای آنرا + چنانکه نگهدارد شیر + از موی شانهٔ خود + و صبر کن بر آنچه فرود آمد از درویشی +

صبرَ أولي العزمِ واغضِ عليه + ولا ترقْ ماءَ المحيّا ولو + خوّلك

همچو صبر کردن خداوند آهنگ و چشم پوشی کن بر و + و مریز آبرو را اگرچه + بدهد ترا

المسؤولُ ما في يديه + فالحرُّ من إن قذيتْ عينُه + أخفى قذى جفنيه

کسیکه از و سوال کرده شد آنچه نزد اوست + پس آزاد کسی ست که اگر پر از خاشاک شد چشم او + پوشید خاشاک هر دو پلک خود را

عن ناظريه + ومن إذا أخلقَ ديباجُه + لم يُرِ أن يُخلِقَ ديباجتيه +

از سیاهی هر دو چشم خود + و آزاد کسی ست که چون کهنه شود جامهٔ او + راضی نشود اینکه بی آبرو کند هر دو رخسار خود را +

قال فعبسَ الشيخُ واكفهرَّ + واندرأَ على ابنه وهرَّ + وقال له صهٍ يا عققُ +

گفت راوی پس ترش شد پیر و تیره رنگ شد و غوص کرد بدشنام بر پسر خود و آواز برداشت و گفت او را خاموش شو ای سخت نافرمان

يا من هو الشجى والشرقُ + ويك أتعلّمُ أمّك البضاعَ + وظئرك الإرضاعَ +

ای کسیکه غصه و اندوه من است وای بر تو آیا می آموزانی مادر خود را جماع و دایهٔ خود را شیر دادن

لقد تحككتِ العقربُ بالأفعى + واستنّتِ الفصالُ حتى القرعى + ثم كأنه

بتحقیق چسپید کژدم با مار بزرگ و دویدند شتر بچگان تا شدند آبله برآوردگان باز گویا که او

ندمَ على ما فرطَ منه + ووجدته المقةُ على تلافيه + فرنا إليه بعين

پشیمان شد بر چیزیکه درگذشت از دهان او و واداشت او را محبت بر تدارک آن پس نگریست بسوی او بچشم

عاطفٍ + وخفضَ له جناحَ ملاطفٍ + وقال له ويك يا بنيّ إنّ من أمر القناعة

مهربان و پست کرد برای او بازوی لطف و احسان را و گفت شگفت ست ترا ای پسر من بتحقیق هر آئینه کسانیکه حکم کرده شدند بقناعت

وَزُحْزِحُوا عَنِ الضَّرَاعَةِ، هُمْ أَرْبَابُ الْبِضَاعَةِ، وَأُولُوا الْمَكْسَبَةِ بِالصِّنَاعَةِ، وَأَمَّا

وبازداشته شدند از زاری ایشان خداوندان سرمایه وخداوندان کسب معاش به پیشه هستند پس لیکن

ذَوُو الضَّرُورَاتِ، فَقَدِ اسْتُثْنِيَ بِهِمْ فِي الْمَحْظُورَاتِ، وَهَبْكَ جَهِلْتَ هٰذَا

خداوندان ضرورتها پس تحقیق بر آورده شد ایشان را در ممنوعات ولپندار که نفرض خو در انجا لیکه نمیدانی این

التَّأْوِيلَ، وَلَمْ يَبْلُغْكَ مَا قِيلَ، أَلَسْتَ الَّذِي عَارَضَ أَبَاهُ، فِيمَا قَالَ وَمَا

تفسیر را ونه رسیده است ترا انچه که گفته شد آیا نیستی کسیکه مقابله کند پدر خود را در چیزیکه گفت و نه

حَابَاهُ، نظم لَا تَقْعُدَنَّ عَلَى ضُرٍّ وَمَسْغَبَةٍ + لِكَيْ يُقَالَ عَزِيزُ النَّفْسِ مُصْطَبِرُ

خاص کرد او را این پند نشین برسختی وگرسنگی + تا گفته شود ارجمند وگرامی ذات صبر کننده است +

وَانْظُرْ بِعَيْنِكَ هَلْ أَرْضٌ مُعَطَّلَةٌ + مِنَ النَّبَاتِ كَأَرْضٍ حَفَّهَا الشَّجَرُ +

وبه بین بچشم خود آیا زمین خالی از گیاه است همچو زمینیکه درگرفته است او را درختان +

فَعَدِّ عَمَّا تُشِيرُ الْأَغْبِيَاءُ بِهِ + فَأَيُّ فَضْلٍ لِعُودٍ مَا لَهُ ثَمَرُ + وَارْحَلْ رِكَابَكَ

پس درگذار از چیزیکه اشارت میکنند نادانان بآن + پس کدام بزرگیست برای چوبیکه نیست او را بار + وپالان به بند شتران خود را

عَنْ رَبْعٍ ظَمِئْتَ بِهِ + إِلَى الْجَنَابِ الَّذِي يَهْمِي بِهِ الْمَطَرُ + وَاسْتَنْزِلِ الرِّيَّ

از منزلیکه تشنه شدی بآن + بسوی درگاهیکه روان میشود دران باران + وبخواه نزول سیرابی را

مِنْ دَرِّ السَّحَابِ فَإِنْ + بُلَّتْ يَدَاكَ بِهِ فَلْيَهْنِكَ الظَّفَرُ + وَإِنْ رُدِدْتَ

از فائده ابر پس اگر + ترکرده شود دو دست تو بآن پس گوارا باد ترا رسیدن بمراد + واگر باز گردانیده شدی

فَمَا فِي الرَّدِّ مَنْقَصَةٌ + عَلَيْكَ قَدْ رُدَّ مُوسَى قَبْلُ وَالْخَضِرُ + قَالَ فَلَمَّا رَأَى

پس نیست در باز گشتن نقصانی + بر تو تحقیق باز گردانیده شد موسی پیش از ین وخضر + گفت راوی پس چون دید

الْقَاضِي تَنَافِيَ قَوْلِ الْفَتَى وَفِعْلِهِ، وَتَحَلِّيَهِ بِمَا لَيْسَ مِنْ أَهْلِهِ، نَظَرَ إِلَيْهِ بِعَيْنِ

قاضی باهم دور شدن گفتار جوان وکردار او را وآراستگی او بچیزیکه نیست لائق آن نگریست بسویش بچشم

غَضَبِي، وَقَالَ أَتَمِيمِيًّا مَرَّةً وَقَيْسِيًّا أُخْرَى، أُفٍّ لِمَنْ يَنْقُضُ

خشمگین وگفت آیا از قبیله تمیم هستی باری واز قبیله قیس بار دیگر ناخوشی باد کسے را که بشکند

٢٨٤

ما يقول، ويتلونون كما تتلون الغول، فقال الغلام والذي جعلك مفتاحا

آنچه میگوید و رنگ برنگ میشود چنانکه رنگ برنگ میشود غول پس گفت کودک سوگند بخدائیکه گردانید ترا کلید

للحق، وفتاحا بين الخلق، لقد أنسيت مذ أسيت، وصدئ ذهني

مر راستی را و حکم کننده میانهٔ آفرینش هر آینه فراموش گردانیده شدم از مدتیکه اندوهناک شدم و زنگ گرفت ذهن من

مذ صديت، على أنه أين الباب الفتح، والعطاء السمح، وهل بقي

از زمانیکه تشنه شدم با آنکه بتحقیق شان اینست که کجاست در مفتوح و بخشش آسان و آیا مانده است

من يتبرع باللهى، وإذا استطعم يقول ها، فقال له القاضي مه قمع

کسیکه احسان کند بعطا و هرگاه طعام از و خواسته شود گوید بگیر پس گفت او را قاضی باز ایست پس با

الخواطي سهم صائب، وما كل برق خالب، فميز البروق إذا شمته

تیرهای خطا رفته تیر راست رسنده باشد و نیست هر درخش فریبنده پس جدا کن درخشها را هرگاه نگرے

ولا تشهد إلا بما علمت، فلما تبين للشيخ أن القاضي قد غضب للكرام

و گواهی مده مگر بچیزیکه دانسته باشی پس چون هویدا شد برای پیر که بتحقیق قاضی هر آینه بخشم در آمد برای جوانمردان

وأعظم تبخيل جميع الأنام، علما أنه سينصر كلمته، ويظهر مكرمته

و بزرگ پنداشت بخیل دانستن تمامی آفرینش را دانست او که بتحقیق یاری کند سخن را و آشکار کند چیزیکه از آن بخشش نماید

فما كذب أن نصب شبكته، وشوى في الحريق سمكته، وأنشأ يقول

پس دروغ نکرد اینکه برپا کرد دام خود را و بریان کرد در آتش ماهی خود را و آغاز کرد که می گفت

نظم يا أيها القاضي الذي علمه، وحلمه أرسخ من رضوى، قد ادعى هذا على

ای قاضی که دانش او + و بردباری او استوارتر است از کوه رضوی بتحقیق دعوی کرد این غلام بر

جهله، أن ليس في الدنيا أخو جدوى، وما درى أنك من معشر، عطاؤهم

نادانی خود + اینکه نیست در دنیا خداوند بخشش + و نه دریافت که بتحقیق تو از زمرهٔ هستی که دهش شان

كالمن والسلوى، فجد بما يثنيه مستحييا، مما افترى من كذب الدعوى

همچو من و سلوی است + پس بخشش کن بچیزیکه بگرداند او را رسوا + از چیزیکه افترا کرده است از دروغ دعوی

۲۸۵

وَاُثْنِي جِدًّا لِاَنْ اُثْنِيَ بِمَا اَوْلَيْتَ مِنْ جَدْوَى وَمِنْ عَدْوَى × فَاهْتَشَّ

ویر گردم شادمان بحالیکه ستائش کنم بچیزی که بخشیدی، از بخشش خود و از یاری کردن خود، گفت پس شاد شد

الْقَاضِي لِقَوْلِهِ × وَاَجْزَلَ لَهُ مِنْ طَوْلِهِ × ثُمَّ لَفَتَ وَجْهَهُ اِلَى الْغُلَامِ ×

قاضی از گفتن او و بسیار نمود برای او از بخشش خود باز گردانید روی خود را بسوی کودک

وَقَدْ نَصَلَ لَهُ اَسْهُمَ الْمَلَامِ × وَقَالَ لَهُ اَرَاَيْتَ بُطْلَ زَعْمِكَ × وَخَطَاَ وَهْمِكَ

و تحقیق جدا پیکان نهاد برای او تیرهای ملامت را و گفت او را آیا دیدی بطلان قول خود را و خطاے گمان خود را

فَلَا تَعْجَلْ بَعْدَهَا بِذَمٍّ × وَلَا تَنْحَتْ عُودًا قَبْلَ عَجْمٍ × وَاِيَّاكَ وَتَاَبِّيكَ عَنْ مُطَاوَعَةِ

پس زود مکن پس از آن بد گفتن و تراش چوبی را پیش از آزمودن و پرهیز از سر باز زدن خود از فرمان بردے

اَبِيكَ × فَاِنَّكَ اِنْ عُدْتَ لِعُقَّهِ × حَاقَ بِكَ مِنِّي مَا تَسْتَحِقُّهُ × فَسُقِطَ الْفَتَى

پدر خود چراکه بتحقیق تو اگر باز گردی که آزرده کنی او را فرود آید ترا از من آنچه سزاوار آن هستی پس پشیمان شد جوان

فِي يَدِهِ × وَلَاذَ بِعَفْوِ وَالِدِهِ × ثُمَّ نَهَضَ يَجْفِدُ × وَتَبِعَهُ الشَّيْخُ يُنْشِدُ نظم

و پناه برد بعفو پدر خود باز برخاست بحالیکه زودی میکرد و پس رفت او را پیر بحالیکه میخواند

مَنْ ضَامَهُ اَوْ ضَارَهُ دَهْرُهُ × فَلْيَقْصِدِ الْقَاضِيَ فِي صَعْدَةٍ + سَمَاحُهُ اَزْرَى

کسیکه ستم کرد او را یا ضرر رسانید او را روزگار او + پس باید که آهنگ کند قاضی را در شهر صعده + سخاوت او تحقیر کرد

بِمَنْ قَبْلَهُ + وَعَدْلُهُ اَتْعَبَ مَنْ بَعْدَهُ + قَالَ الرَّاوِي فَحِرْتُ بَيْنَ تَعْرِيفِ

کسی را که پیش از وست، و داد رسانی او سست مانده کرد کسی را که پس از وست، گفت روایت کننده پس حیران شدم میانه شناختن

الشَّيْخِ وَتَنْكِيرِهِ × اِلَى اَنْ اَحْرَوْزَفَ لِمَسِيرِهِ × فَنَاجَيْتُ النَّفْسَ عِنْدَ ذَلِكَ

پیر و نشناختن او تا آنکه برگردید برای رفتن خود پس گفتم جان خود را هنگام آن حال

بِاتِّبَاعِهِ وَلَوْ اِلَى رِبَاعِهِ × لَعَلِّي اَظْهَرُ عَلَى اَسْرَارِهِ × وَاَعْرِفُ شَجَرَةَ نَارِهِ

پس روی او اگرچه تا خانه او باشد شاید که اطلاع یابم بر رازهای او و بشناسم اصل حیله او را

فَنَبَذْتُ الْعُلَقَ × وَانْطَلَقْتُ حَيْثُ انْطَلَقَ × وَلَمْ يَزَلْ يَطْوِي وَاَعْتَقِبُ

پس انداختم تعلقها را و رفتم جائیکه رفت و همیشه بود که میرفت و در پس او میرفتم

وَبَعُدَ فَاقْتَرَبَ بِي إِلَى أَنْ تَرَاءَى الشَّخْصَانِ وَحَقَّ التَّعَارُفُ عَلَى الْمُتَخَاصِمَانِ

و دور میشد شیخ و من نزدیک میشدم تا آنکه یکدیگر دیدند هر دو شخص و ثابت شد شناسائی بر دو دست دگر دید

فَأَبْدَى حِينَئِذٍ الِاهْتِشَاشَ وَرَفَعَ الِارْتِعَاشَ وَقَالَ مَنْ كَاذَبَ أَخَاهُ

پس هویدا کرد پیر آنگاه خورسندی و سرور را و دور کرد لرزیدن را و گفت که کسیکه دروغ گوید برادر خود را

فَلَا عَاشَ فَعَرَفْتُ عِنْدَ ذَلِكَ أَنَّهُ السَّرُوجِيُّ بِلَا مُحَالَةٍ وَلَا حُؤُولِ حَالِهِ

پس زنده مباد پس شناختم آنگاه که تحقیق او سروجی ست بی شک و بی تغیر حالت

فَأَسْرَعْتُ إِلَيْهِ لِأُصَافِحَهُ وَاسْتَعْرِفَ سَانِحَهُ وَبَارِحَهُ فَقَالَ دُونَكَ

پس سبقت کردم بسوی او تا مصافحه کنم او را و خواستم که بشناسم خیر او را و شر او را پس گفت بگیر و قصد کن

ابْنَ أَخِيكَ الْبَرَّ وَتَرَكَنِي وَمَرَّ فَلَمْ يَبْعُدِ الْفَتَى أَنِ افْتَرَّ ثُمَّ فَرَّ كَمَا

پسر برادر خود را که نیکوکار است و گذاشت مرا و گذشت پس تجاوز نکرد جوان اینکه خندید و گریخت چنانکه

فَرَّ فَعُدْتُ وَقَدِ اسْتَبَنْتُ عَيْنَهُمَا وَلَا أَدْرِي أَيْنَ هُمَا

گریخت پیر پس بازگشتم حالیکه هویدا کردم و شناختم هر دو را و ندریافتم که کجا هستند هر دو

المقامة الثامنة والثلاثون

مقامه

الثَّامِنَةُ وَالثَّلَاثُونَ الْمَرْوِيَّةُ حَكَى الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ

سی و هشتم مشهور بمرویه حکایت کرد حارث پسر همام گفت دوست شد بسوی من

مُذْ سَعَتْ قَدَمِي وَنَفَثَ قَلَمِي أَنْ أَتَّخِذَ الْأَدَبَ شِرْعَةً وَالِاقْتِبَاسَ مِنْهُ

از زمانیکه کشاده گام من و دمیده خامه من اینکه بگیرم علم ادب را طریقه و حاصل کردن را از و

نُجْعَةً فَكُنْتُ أُنَقِّبُ عَنْ أَخْبَارِهِ وَخَزَنَةِ أَسْرَارِهِ فَإِذَا أَلْفَيْتُ مِنْهُمْ بُغْيَةَ

غذا بود دوم که تفتیش میکردم از عالمان ادب و نگهدارندگان رازهای او پس هر گاه یافتم از ایشان حاجت و مراد

الْمُلْتَمِسِ وَجَذْوَةَ الْمُقْتَبِسِ شَدَدْتُ يَدِي بِغَرْزِهِ وَاسْتَنْزَلْتُ مِنْهُ

طالب کار را و پاره آتش خواهنده آتش را بستم دست خود در رکاب آن و طلب فرود آوردم از

زَكَاةَ كَنْزِهِ عَلَى أَنِّي لَمْ أَلْقَ كَالسَّرُوجِيِّ فِي غَزَارَةِ السُّحُبِ وَ

زکوة گنج او را باآنکه تحقیق من ندیدم مانند سروجی در بسیاری ابرها و

وَضَعَ الْهِنَاءِ مَوَاضِعَ النَّقْبِ، إِلَّا أَنَّهُ كَانَ أَسْيَرَ مِنَ الْمَثَلِ، وَأَسْرَعَ مِنَ الْقَمَرِ
نهادن قطران در جاهای سوراخ زخم مگر تحقیق او بود رونده تر از داستان و زود رو تر از ماه

فِي النَّقْلِ، وَكُنْتُ لِهَوَى مُلَاقَاتِهِ، وَاسْتِحْسَانِ مَقَامَاتِهِ، أَرْغَبُ فِي الِاغْتِرَابِ،
در انتقالها و بودم برای خواهش دیدن او و نکوئی مجلسهای او رغبت میکردم در سفر گرفتن

وَأَسْتَعْذِبُ السَّفَرَ الَّذِي هُوَ قِطْعَةٌ مِنَ الْعَذَابِ، فَلَمَّا انْطَوَحْتُ إِلَى
و شیرین می پنداشتم سفر را که آن پاره ایست از عذاب پس چون بردم نفس خود را بسوی

مَرْوَ وَلَا غَرْوَ، بَشَّرَنِي بِلِقَائِهِ زَجْرُ الطَّيْرِ، وَالْفَأْلُ الَّذِي هُوَ بَرِيدُ الْخَيْرِ،
شهر مرو و شگفت نبود مژده داد مرا بدیدن او شگون گرفتن پرنده و فالی که آن قاصد نکوئی ست

فَلَمْ أَزَلْ أَنْشُدُ فِي الْمَحَافِلِ، وَعِنْدَ تَلَقِّي الْقَوَافِلِ، فَلَا أَجِدُ عَنْهُ
پس همواره جستم او را در جاهای مردم و هنگام دیدن قافلها پس نمی یافتم از و

مُخْبِرًا، وَلَا أَرَى لَهُ أَثَرًا وَلَا عِثْيَرًا، حَتَّى غَلَبَ الْيَأْسُ الطَّمَعَ،
خبر دهنده و نمیدیدم مر او را نشان و نه غبار تا آنکه چیره شد نومیدی آرزو را

وَانْزَوَى التَّأْمِيلُ وَانْقَمَعَ، فَإِنِّي لَذَاتَ يَوْمٍ بِحَضْرَةِ وَالِي مَرْوَ،
و یکسو شد امید داشتن و از بیخ بر آمد پس من روزی در حضور حاکم مرو بودم

وَكَانَ مِمَّنْ جَمَعَ الْفَضْلَ وَالسَّرْوَ، إِذْ طَلَعَ أَبُو زَيْدٍ فِي خَلَقٍ مِمْلَاقٍ،
و بود او از کسیکه فراهم آورد بزرگی و سروری را ناگاه پیدا شد ابو زید در صورت درویش

وَخُلُقٍ مَلَّاقٍ، فَحَيَّا الْوَالِيَ تَحِيَّةَ الْمُحْتَاجِ، إِذَا لَقِيَ رَبَّ التَّاجِ، ثُمَّ
و در خلق چاپلوس پس سلام گفت حاکم را همچو سلام گفتن محتاج هرگاه بیند سردار توانگر را باز

قَالَ لَهُ اعْلَمْ وُقِيتَ الذَّمَّ، وَكُفِيتَ الْهَمَّ، أَنَّ مَنْ عُلِّقَتْ بِهِ
گفت او را بدان نگهداشته شده باشی بد گفتن را و نگهداشته شده باشی اندوه را تحقیق کسیکه آویخته شد باو

الْأَعْمَالُ، أُعْلِقَتْ بِهِ الْآمَالُ، وَمَنْ رُفِعَتْ لَهُ الدَّرَجَاتُ
کارها معلق شد باو امیدها و کسیکه بلند شد برای او درجهای بزرگ

رُفِعَتْ إِلَيْهِ الحَاجَاتُ × وَإِنَّ السَّعِيدَ مَنْ إِذَا قَدَرَ عَلَى القُدْرَةِ أَدَّى

برداشته شد بسوی او حاجتها وبتحقیق نیکبخت کسی ست که چون توانا شود موافقت کند او ارادهٔ الٰهی برو

زَكَاةَ النِّعَمِ × كَمَا يُؤَدِّي زَكَاةَ النَّعَمِ × وَالتَزَمَ لِأَهْلِ الحُرَمِ كَمَا يَلْتَزِمُ لِلْأَهْلِ

زکوة جاه ونعمتهای خود را چنانکه دهد زکوة چارپایان ولازم گیرد بر خود برای خداوندان حرمتها چنانکه لازم گیرد برای عزیزان

وَالحُرَمِ × وَقَدْ أَصْبَحْتَ بِحَمْدِ اللّٰهِ عَمِيدَ مِصْرِكَ × وَعِمَادَ عَصْرِكَ ×

وعیال خود وتحقیق گشتی بستایش خدا تعالی مهتر وسردار شهر خودت وستون زمانهٔ خودت

تُزْجَى الرَّكَائِبُ إِلَى حَرَمِكَ × وَتُرْجَى الرَّغَائِبُ مِنْ كَرَمِكَ × وَتُنْزَلُ

رانده میشوند شتران بسوی جای نگهداشتهٔ تو وامید داشته میشوند بخششهاے از کرم تو وفرود آید

المَطَالِبُ بِسَاحَتِكَ × وَتُسْتَنْزَلُ الرَّاحَةُ مِنْ رَاحَتِكَ × وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ

مطلبها در صحن خانهٔ تو وفرود خواسته میشود آرام از کف دست تو وبوده است فضل وکرم خدا تعالی

عَلَيْكَ عَظِيمًا × وَإِحْسَانُهُ لَدَيْكَ عَمِيمًا × ثُمَّ إِنِّي شَيْخٌ تَرِبَ بَعْدَ الإِتْرَابِ وَعَدِمَ

بر تو بزرگ ونکوئی او نزد تو عام باز بتحقیق من پیری ام که محتاج شد پس از توانگرے ونابود کرد

الإِعْشَابَ حِينَ شَابَ × قَصَدْتُكَ مِنْ مَحَلَّةٍ نَازِحَةٍ × وَحَالَةٍ رَازِحَةٍ × آمُلُ مِنْ بَحْرِكَ

باگیاه شدن را وقتیکه پیر شد آهنگ کردم ترا جای دور واز حالی ضعیف امیدوارم از دریاے تو

دُفْعَةً × وَمِنْ جَاهِكَ رِفْعَةً × وَالتَّأْمِيلُ أَفْضَلُ وَسَائِلِ السَّائِلِ وَنَائِلِ

باران یکبار را واز عزت تو مرتبهٔ بلند را وامیدداری بزرگترین وسیلها سوال کننده است وعطاے

النَّائِلِ × فَأَوْجِبْ لِي مَا يَجِبُ عَلَيْكَ وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللّٰهُ إِلَيْكَ وَإِيَّاكَ

بخشنده پس واجب کن مرا آنچه واجب ست برتو ونکوئی کن چنانکه نکوئی کرد خدا تعالی بسوی تو وپرهیز

أَنْ تَلْوِيَ عِذَارَكَ عَمَّنِ ازْدَارَكَ وَأَمَّ دَارَكَ × أَوْ تَقْبِضَ رَاحَكَ

ازینکه بگردانی روی خود از کسیکه زیارت کند ترا وقصد نماید خانهٔ ترا ازینکه بسته کنی کف دست خود را

عَمَّنِ امْتَاحَكَ × وَانْتَجَعَ سَمَاحَكَ × فَوَاللّٰهِ مَا مَجُدَ مَنْ جَمُدَ وَلَا رَشَدَ

از کسیکه عطا خواست از تو وخواست طعام از جوانمردی تو پس بخدا بزرگ نیست کسیکه بخل نمود وراه نیافت

٣٨٩

مَنْ حَشَدَ بَلِ اللَّبِيبُ مَنْ اِذَا وَجَدَ جَادَ، وَاِنْ بَدَأَ بِعَائِدَةٍ عَادَ، وَالْكَرِيمُ

کسیکه مال جمع کرد بلکه دانشمند کسی ست که چون توانگر شد بخشید و اگر آغاز کند بعطیه باز گردد و کریم

مَنْ اِذَا اسْتُوهِبَ الذَّهَبَ لَمْ يَهَبْ اَنْ يَهَبَ ثُمَّ اَمْسَكَ يَرْقُبُهُ اُكُلَ

کسی ست هرگاه خواسته شود ازو زر نترسد اینکه بخشد باز خاموش شد شیخ بحالیکه امیدوار بود میوهٔ

غَرْسِهِ وَيَرْصُدُ مَطِيَّةَ نَفْسِهِ، وَاَحَبَّ الْوَالِي اَنْ يَعْلَمَ هَلْ نُطْفَتُهُ

درخت خود را و امیدوار بود بچیزیکه خوش کند جان او را و دوست داشت حاکم اینکه بداند که آیا آب صافی او

ثَمَدٌ، اَمْ لِقَرِيحَتِهِ مَدَدٌ، فَاَطْرَقَ يُرَوِّي فِي اسْتِبْرَاءِ زَنْدِهِ، وَاسْتِشْفَافِ

اندک ست یا برای آب چاه او زیادت ست پس سرفرو کرد بحالیکه اندیشه میکرد در برآوردن آتش چماق او و تامل نگریستن

فِرِنْدِهِ، وَالْتَبَسَ عَلَى اَبِي زَيْدٍ سِرُّ صَمْتَتِهِ وَسَبَبُ اِنْجِاصِ صِلَتِهِ، فَتَوَغَّرَ

جوهر شمشیر او و پوشیده شد بر ابی زید راز خاموشی او و سبب درنگ بخشش او پس پر شد سینهٔ او

غَضَبًا، وَاَنْشَدَ مُقْتَضِبًا نظم لَا تَحْقِرَنَّ اَبَيْتَ اللَّعْنَ ذَا اَدَبٍ، لِاَنْ بَدَا

از خشم و خواند بفکر و اندیشه حقیر مشمار ابا کنی لعن را خداوند علم را، برای اینکه هویدا شد

خَلَقَ السِّرْبَالِ سُبْرُوتًا، وَلَا تُضِعْ لِاَخِي التَّأْمِيلِ حُرْمَتَهُ، اَكَانَ ذَا لَسَنٍ

کهنه پیراهن درویش، و ضایع مگردان برای خداوند امیدواری آبروی او را، آیا شد زبان آور

اَمْ كَانَ سِكِّيتًا، وَانْفَحْ بِعُرْفِكَ مَنْ وَافَاكَ مُخْتَبِطًا، وَانْعَشْ بِعَوْنِكَ مَنْ

یا باشد بسیار خاموش، و دیده بجا ـ خود کسی را که بیاید ترا خواهنده، و بردار بیاری کردن خود کسی را

اَلْفَيْتَ مَنْكُوتًا، فَخَيْرُ مَالِ الْفَتَى مَالٌ اَشَادَ لَهُ، ذِكْرًا تَنَاقَلَهُ الرُّكْبَانُ اَوْ

که یافتی بسرافگنده، پس نیکوترین مال جوان مالی ست که بلند کرد برای او، ذکریکه برند او را سواران یا

صِيتًا، وَمَا عَلَى الْمُشْتَرِي حَمْدًا بِمَوْهِبَةٍ، غَبْنٌ وَلَوْ كَانَ مَا اَعْطَاهُ يَاقُوتًا،

آوازه، و نیست بر خریدار ستایش ببخشش، نقصان اگرچه باشد آنچه بخشید آنرا یاقوت،

لَكِنَّهُ لَا يَنْثَنَا ءُ الْمَجْدُ يَجِدُّ وَمِنْ حُبِّ السَّمَاحِ ثَنَى نَحْوَ الْعُلَا لِيتًا لَوْلَا

گر او برای بنای بزرگی کوشش کردوار، و دستی سخاوت گرداند بسوی توانگری جانب کردن، اگر سستی بود

٣٩٠

المرءُ ضاقَ العذرُ عن فطنٍ إذا اشرأبّ إلى ما جاوزَ القوتا

مردی تنگ میشد بهانه و پوزش از مرد زیرک هرگاه میل کند بسوی چیزیکه افزون است از قوت روزمره

وما تنشّقَ نشرَ الشكرِ ذو كرمٍ إلّا وآنفَ يشري المسكَ مفتوتا والحمدُ

و نه بوید بوی سپاس را خداوند بخشش مگر آنکه عیب کند بوی مشک را بجائیکه کوفته باشد دستایش

والبخلُ لم يقضِ اجتماعُهما حتّى لقد خيلَ ذا ضبّا وذا حوتا والسمحُ

و بخل روا نداشته شد فراهم شدن هردو تا آنکه تحقیق گمان برده شد که این سوسمار است و این ماهی و جوانمردی

في الناسِ محبوبٌ خلائقُه والجامدُ الكفِّ ما ينفكُّ ممقوتا وللشحيحِ

در مردم دوست داشته شد سرشتهای او و بسته دست همیشه است دشمن داشته شده و مر بخیل را

على أموالِه عِللٌ يوسعنَه أبدًا ذمًّا وتبكيتا فجدْ بما جمعتْ كفّاك

بر مال خود بهانهاست که فراخ میکنند برای او همواره نکوهش و سرزنش را پس بخشش کن چیزیکه فراهم کرد هر دو دست تو

من نشبٍ حتّى يُرى مجتدي جدواك مبهوتا وخذْ نصيبك منه قبل

از مال تا آنکه دیده شود خواهنده بخشش تو از خاموش از سوال و بگیر بهره خود را از خود پیش از حادثه ترساننده

رائعةٍ من الزمانِ تريك العودَ منحوتا فالدهرُ أنكدُ من أن تستمرّ به حالُ

از روزگار که وانماید ترا چوب تراشیده پس زمانه شوم تر است از آنکه همواره باشد او را حالیکه

تكرّهتَ تلك الحالَ أم شيتا فقال له الوالي تاللهِ لقد أحسنتَ فأيُّ

مکروه داری این حال را یا خواهی پس گفت مر او را حاکم قسم بخدا که تحقیق نیکو گفتی پس کدام

الرجلِ أنتَ فنظرَ إليه عن عُرضٍ وأنشدَ وهو مُعرضٌ نظم

فرزند آدمی تو پس نگریست بسوی او از یک جانب و خواند بحالیکه او چشم فرو کننده بود

لا تسألِ المرءَ من أبوه ورُزْ خلالَه ثمّ صِلْه أو فاصرمِ فما يَشينُ

مپرس مرد را که کیست پدر او و بیازما خصلتهای او را باز پیوند کن او را یا پس قطع کن پس عیب نمیکند

السلافَ حين حلا مذاقُها كونُها ابنةَ الحصرمِ فقال غفرية الوالي

می ناب را در قتیکه شیرین باشد مزه او بودن او دختر غوره ترش را گفت راوی پس نزدیک کرد او را حاکم

لِبَيَانِهِ الفَاتِنِ، حَتَّى أَحَلَّ بِمَقْعَدِ الخَائِنِ، فَقَبَضَ لَهُ مِنْ سُيُوبِ نَيْلِهِ،
سبب فصاحت فریبندهٔ او تا آنکه فرود آورد او را بجای خفته کننده باز معین کرد مر او را از عطاهای بخشش خود

مَا آذَنَ بِطُولِ ذَيْلِهِ، وَقِصَرِ لَيْلِهِ، فَنَهَضَ عَنْهُ بِرُدْنٍ مَلْآنَ، وَقَلْبٍ
آنچه آگاه کرد بتوانگری دامن او و کوتاهی اندوه او پس برخاست از نزد او با آستین پر و دل

جَذْلَانَ، وَتَبِعْتُهُ حَاذِيًا حَذْوَهُ، وَقَافِيًا خَطْوَهُ، حَتَّى إِذَا خَرَجَ مِنْ بَابِهِ،
شادان پس رفتم از پی او در حالیکه هستم کام بودم بجای گام او و در پی رو بودم گام او را تا آنکه چون بیرون آمد از دروازه او

وَفَصَلَ عَنْ غَابِهِ، قُلْتُ لَهُ هُنِّئْتَ بِمَا أُوتِيتَ، وَمُلِّيتَ بِمَا أُولِيتَ، فَأَسْفَرَ
و جدا شد از خانه او گفتیم او را گوارا باد ترا چیزی که داده شدی و دراز باد برخورداری تو بچیزی که داده شدی پس روشن شد

وَجْهُهُ وَتَلَأْلَأَ، وَوَالَى شُكْرَ اللهِ تَعَالَى، ثُمَّ خَطَرَ اخْتِيَالًا، وَأَنْشَدَ ارْتِجَالًا، نظم
روی او و درخشید و پیاپی نمود سپاس خدای بزرگ را باز خرامید بناز و تکبر خواند به بدیه

مَنْ يَكُنْ نَالَ بِالحَمَاقَةِ حَظًّا، أَوْ سَمَا قَدْرُهُ لِطِيبِ الأُصُولِ،
کسیکه باشد یافته که برسد بکم خردی بهره را یا بلند شود مرتبهٔ او سبب پاکیزگی اصلها

فَبِفَضْلِي انْتَفَعْتُ لَا بِفُضُولِي، وَبِقَوْلِي ارْتَفَعْتُ لَا بِقُبُولِي، ثُمَّ قَالَ
پس بسبب بزرگی خود نفع یافتم نه بسبب بیهوده گویی و بسبب سخن خود بلند شدم نه بسبب شاهان خود باز گفت

تَعْسًا لِمَنْ جَدَبَ الأَدَبَ، وَطُوبَى لِمَنْ جَدَّ فِيهِ وَدَأَبَ، ثُمَّ وَدَّعَنِي
هلاکی باد مر کسی را که ناپدید کرد ادب و علم را و نکوئی باد مر کسی را که کوشش کرد در وی و رنج دید باز رخصت کرد مرا

وَذَهَبَ، وَأَوْدَعَنِي اللَّهَبَ،

المَقَامَةُ التَّاسِعَةُ وَالثَّلَاثُونَ

و رفت و سپرد نمود مرا گرمی آتش مقامه سی و نهم

العُمَانِيَّة حَدَّثَ الحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ لَهِجْتُ مُذْ اخْضَرَّ إِزَارِي،
مشهور بعمانیه خبر داد حارث پسر همام گفت آزمند بودم از زمانیکه سیاه شد جای ازار من

وَبَقَلَ عِذَارِي، بِأَنْ أَجُوبَ البَرَارِي، عَلَى ظُهُورِ المَهَارِي،
و سبز شد بروت من بانکه قطع کنم دشتها را بر پشتهای شتران بزرگ

أُنجِدُ طَوراً وأُسلِكُ تارةً غَوراً حتّى قَلَيتُ المعالِمَ والمجاهِلَ وبَلَوتُ المنازِلَ

بزمین بلند میرفتم باری و میرفتم باری بزمین پست تا آنکه می جستم راهها ی دانسته و نادانسته را و می آزمودم منزلها را

والمَناهِلَ وأدمَيتُ السَّنابِكَ والمَناسِمَ وأنضَيتُ السَّوابِقَ والرَّواسِمَ

و جاهای آب را و خون آلود میکردم پیشهای سم اسبان را و سنب شتران را و لاغر میکردم اسپان تیز رونده و شتران بزرگ را

فلمّا مَلِلتُ الإصحارَ وقد سنَحَ لي أرَبٌ بصُحارَ رُمتُ سُبلي

پس چون لستوده آمدم از در آمدن بصحرا و ظاهر شد برای من حاجتی در قصبه صحار میل کردم بسوی

اجتيازَ التَّيّارِ واختيارَ الفُلكِ السَّيّارِ فنقلتُ إليه أساوِدي واستَصحَبتُ

آزمودن دریا و گزیدن کشتی بسیار رونده پس بردم بسوی آن اسباب و متاع خود را و همراه خود گرفتم

زادي ومَزاوِدي ثمّ ركِبتُ فيه رُكوبَ حاذِرٍ ناذِرٍ عاذِلٍ لنفسِهِ

توشه خود را و توشه دانهای خود را باز سوار شدم در و همچو سوار شدن ترسنده و نذر کننده و همچو ملامت کننده برای نفس خود

عاذِرٍ فلمّا شرَعنا في القُلعةِ ورفَعنا الشُّرُعَ للسُّرعةِ سمِعنا

و عذر کننده پس چون آغاز کردیم در کوچ کردن و برداشتیم بادبانهای کشتی را برای زودی شنیدیم

مِن شاطِئِ المَرسى حينَ دَجا اللّيلُ وأغسى هاتِفاً يقولُ يا أهلَ ذا الفُلكِ

از کرانه جای ایستادن کشتی وقتیکه تاریک شد شب و تاریک شد آواز کننده را که میگفت ای کسان این کشتی

القَويمِ المُزجى في البحرِ العظيمِ بتَقديرِ العزيزِ العليمِ هل أدُلُّكُم على تِجارةٍ

راست رانده شده در دریای بزرگ باراده خدای غالب داننده آیا رهنمائی کنم شما را بر سوداگری که

تُنجيكُم مِن عذابٍ أليمٍ فقُلنا لهُ أقبِسنا نارَكَ أيُّها الدّليلُ وأرشِدنا

نجات دهد شما را از عذاب اندوهناک پس گفتیم او را بدهما آتش خود را ای راهنما و راهنمای ما را

كما يُرشِدُ الخليلُ الخليلَ فقالَ استَصحِبوا ابنَ سبيلٍ زادُهُ في

چنانکه راه نماید دوست دوست را پس گفت همراه میگیرید مسافری را که توشه او در

زَبيلٍ وظِلُّهُ غيرُ ثقيلٍ وما يبغي سِوى مَقيلٍ فأجمَعنا على الجُنوحِ إليه

زنبیل است و نیست [illegible] گران و نمیخواهد بجز جای نشستن در نیمروز پس فراهم آمدیم بر میل کردن بسوی او

وَاَنْ لاَ يَحِلَّ بِالْمَعُوْنِ عَلَيْهِ فَلَمَّا اسْتَوٰى عَلَى الْفُلْكِ قَالَ اَعُوْذُ بِمَالِكِ

و اینکه نحل نورزم بر آنش قاسش خانہ برد پس چون پیش آمد بر کشتی گفت پناه میجو ا هم بخداوند

الْمُلْكِ مِنْ مَسَالِكِ الْهُلْكِ ثُمَّ قَالَ اِنَّا رُوِيْنَا فِي الْاَخْبَارِ الْمَنْقُوْلَةِ عَنِ الْاَحْبَارِ

جهان از راہہا ے ہلاک باز گفت بدستیکہ ما روایت کرده شدیم در خبرهای نقل کرده شد بر طریقه

اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى مَا اَخَذَ عَلَى الْجُهَّالِ اَنْ يَتَعَلَّمُوْا حَتّٰى اَخَذَ عَلَى الْعُلَمَاءِ

بتحقیق خدای بزرگ نگرفته است عهد بر نادان اینکه بیاموزند تا آنکه گرفته است بر دانندگان

اَنْ يُعَلِّمُوْا وَاِنَّ مَعِيَ لَعُوْذَةً عَنِ الْاَنْبِيَاءِ مَاْخُوْذَةً وَعِنْدِيْ

اینکه بیاموزانند وتحقیق با من تعویذ است از پیغبران گرفته شده و نزد من

لَكُمْ نَصِيْحَةٌ بَرَاهِيْنُهَا صَحِيْحَةٌ وَمَا وَسِعَنِي الْكِتْمَانُ وَلَا مِنْ خِيْمِيْ

برای شما پند است دلیلهای او درست است وگنجایش ندارد مرا پوشیدن و نیست از خوے من

الْكِتْمَانُ فَتَدَبَّرُوا الْقَوْلَ وَتَفَهَّمُوْا وَاَعْطُوْا بِمَا تَعْلَمُوْنَ وَعَلِّمُوْا ثُمَّ

باز داشتن فوائد پس اندیشه کنید سخن را و بفهمید و بدانید بچیزیکه آموخته شدید و بیاموزید باز

صَاحَ صَيْحَةَ الْمُبَاهِيْ وَقَالَ اَتَدْرُوْنَ مَا هِيَ هِيَ وَاللّٰهِ حِرْزُ السَّفْرِ عِنْدَ

بانگ نمود بچو بانگ کردنی نازش کننده وگفت آیا میدانید چیست آن آن پند بخدا پناه مسافرین ست هنگام

مَسِيْرِهِمْ فِي الْبَحْرِ وَالْجُنَّةُ مِنَ الْغَمِّ اِذَا جَاشَ مَوْجُ الْيَمِّ وَبِهَا اسْتَعْصَمَ

رفتن ایشان بدریا و سپر است از اندوه هرگاه جوشد موج دریا و بآن چنگ زده است

نُوْحٌ مِنَ الطُّوْفَانِ وَنَجَا وَمَنْ مَعَهُ مِنَ الْحَيَوَانِ عَلٰى مَا صَدَعَتْ بِهِ

نوح علیه السلام روز طوفان و رستگار شد وکسیکه با او بود از حیوان بنا بر چیزیکه گویا شد بآن

اٰيُ الْقُرْاٰنِ ثُمَّ قَرَأَ بَعْدَ اَسَاطِيْرَ تَلَاهَا وَزَخَارِفَ جَلَاهَا وَقَالَ ارْكَبُوْا فِيْهَا بِسْمِ اللّٰهِ

آیتهای قرآن باز خواند پس از اباطیل که خواند آنرا و کلام آراسته که زینت داد آنرا و گفت سوار شوید در ان بنام خدا است

مَجْرٖيهَا وَمُرْسٰهَا ثُمَّ تَنَفَّسَ تَنَفُّسَ الْمُغْرَمِيْنَ اَوْ عِبَادِ اللّٰهِ الْمُكْرَمِيْنَ

رفتن کشتی و باز ایستادن آن باز دم بر کشید بچو دم بر کشیدن عاشقان یا بندگان خدا که بزرگ کرده شده اند

۲۹۴

فَقَالَ اَمَّا اَنَا فَقَدْ قُمْتُ فِيكُمْ مَقَامَ الْمُبَلِّغِينَ وَنَصَحْتُ لَكُمْ نُصْحَ الْمُبَالِغِينَ

وگفت اگر من پس بتحقیق قایم شدم در شما بجای رسانندگان و پند دادم شمارا همچو پند دادن زیاده کنندگان کوشش

وَسَلَكْتُ بِكُمْ مَحَجَّةَ الرَّاشِدِينَ فَاشْهَدِ اللّٰهُمَّ وَاَنْتَ خَيْرُ الشَّاهِدِينَ

و رفتم برای شما راه براه شدگان پس گواهی بده خدا یا د تو نیکوترین گوایان هستی

قَالَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ فَاَعْجَبَنَا بَيَانُهُ الْبَادِي الطَّلَاوَةِ وَعَجِبْتُ

گفت حارث پسر همام پس در شگفت انداخت ما را فصاحت او که ظاهر بود حسن و قبول او و بلند شد

لَهُ اَصْوَاتُنَا بِالتِّلَاوَةِ وَاٰنَسَ قَلْبِي مِنْ جَرْسِهِ مَعْرِفَةَ عَيْنِ شَمْسِهِ

برای او آوازهای ما بخواندن و بدانست دل من از آواز او شناختن ذات آفتاب او را

فَقُلْتُ لَهُ بِالَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ اللُّجِّيَّ اَلَسْتَ السَّرُوجِيَّ فَقَالَ لِي بَلٰى وَهَلْ

پس گفتم مر او را بخدائیکه رام کرد دریای ژرف را آیا نیستی ابوزید سروجی پس گفت بمن بلی و آیا

يَخْفَى ابْنُ جَلَا فَاَحْمَدْتُ حِينَئِذٍ السَّفَرَ وَسَفَرْتُ عَنْ نَفْسِي

پنهان میماند مشهور پس محمود یافتم آنگاه سفر را و وا کردم از ذات خود

اِذْ سَفَرَ وَلَمْ نَزَلْ نَسِيرُ وَالْبَحْرُ رَهْوٌ وَالْجَوُّ صَحْوٌ وَالْعَيْشُ

اندوه را هرگاه هویدا گردید و همواره بودیم که سیر میکردیم بحالیکه دریا نرم میرفت و میانه آسمان پاکیزه بود از ابر و زندگی

صَفْوٌ وَالزَّمَانُ لَهْوٌ وَاَنَا اَجِدُ لِلُقْيَانِهِ وَجْدَ الْمُثْرِي بِعِقْيَانِهِ وَاَفْرَحُ

صاف بود و روزگار سرور بود و من خوش میشدم بدیدار او همچو خوش شدن توانگر بزر خالص خود و خوش می شدم

بِمُنَاجَاتِهِ فَرَحَ الْغَرِيقِ بِمَنْجَاتِهِ اِلٰى اَنْ عَصَفَتِ الْجَنُوبُ وَعَسُفَتِ

بیکدیگر سخن گفتن او همچو خوش شدن غریق برستگاری خود تا آنکه سخت شد باد جنوب و سخت شد

الْجُنُوبُ وَنَسِيَ السَّفَرُ مَا كَانَ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَمِلْنَا لِهٰذَا

اضطراب آب و فراموش ساختند مسافران آنچه بود از طلب عیش و آمد ایشان را موج از هر جا پس گرائیدیم بسبب این

الْحَدَثِ الثَّائِرِ اِلٰى اِحْدَى الْجَزَائِرِ لِنَرِيعَ وَنَسْتَرِيحَ رَيْثَمَا تُوَاتِي الرِّيحُ

حادثه انگیزنده بسوی یکی از جزیره‌ها تا راحت دهیم خود را و راحت یابیم مقدار زمانیکه موافقت کند باد

فتمادى اعتياص المسير حتى نفد الزاد غير اليسير فقال لي ابو زيد

پس دراز شد پیچیدگی و دشواری راه تا آنکه خرج شد توشه بسیار پس گفت مرا ابو زید

انه لن يرجى العود بالقعود فهل لك في استثارة السعود بالصعود

تحقیق شان اینست که هرگز حاصل نشود میوه شاخ به نشستن پس آیا ترا رغبتی هست در بیرون آوردن بهره وبخت نیک بالا بر آمدن

فقلت له اني لاتبع لك من ظلك واطوع من نعلك فنهدنا الى

پس گفتم تحقیق من مر ترا هر آئینه پیرو ترم از سایهٔ تو وفرمان برترم از کفش تو پس برخاستیم بسوی

الجزيرة على ضعف من المريرة لنركض في امتراء الميرة وكلانا

جزیره بر ناتوانی از قوت نفس تا دست و پا بزنیم در حاصل کردن رزق وهر دو از ما

لا يملك فتيلا ولا يهتدي فيها سبيلا فاقبلنا نجوس خلالها ونتفيأ

مالک نبود رشته را که میان خسته خرماست و نمیافت در ان راه پس آمدیم میگردیدیم در میانهٔ آن ودر می آمدیم

ظلالها حتى افضينا الى قصر مشيد له باب من حديد ودونه زمرة

بسایهای آن تا آنکه رسیدیم بسوی کوشکی بلند که مر اورا دروازه بود از آهن ونزد آن گروهی بود

من عبيد فناسمناهم لنتخذهم سلما الى الارتقاء وارشية للاستقاء

از غلامان پس گفتگو کردیم ایشان را که بگیریم ایشانرا نردبان بسوی بالا بر آمدن وریسمانهای دلو برای آب کشیدن

فالفينا كلا منهم في مسك كسير وكرب اسير فقلنا ايتها الغلمة

پس یافتیم همگنان را از ایشان در پوست شکسته واندوه زندگانی پس گفتیم ای غلامان

ما هذه الغمة فلم يحيروا النداء ولا فاهوا ببيضاء ولا سوداء فلما راينا

چراست این اندوه سخت پس جواب ندادند آواز را و نگفتند نیک و نه بد پس چون دیدیم

نارهم نار الحباحب وخيرهم كسراب السباسب قلنا شاهت الوجوه

آتش ایشان را آتش مرد بخیل و دانش ایشان چو سراب زمینهای هموار گفتیم زشت باد این روها

وقبح اللكع ومن يرجوه فانبرى لنا خادم قد علته كبرة وعرته عبرة

وزشت باد لئیم وکسیکه امیدوار بود او را پس پیشدستی کرد بما خادمی که تحقیق بلند شده است ورا بزرگ سالی

وَقَالَ يَا قَوْمِ لَا تُوسِعُونَا سَبًّا وَلَا تُوجِعُونَا عَتْبًا فَإِنَّا لَفِي حُزْنٍ
وگفت ای گروه من فراخ وبسیار مگردانید مارا از روی دشنام ودردمند مکنید مارا از روی خشم چرا که بتحقیق ما در اندوه عام هستیم

شَامِلٍ وَشُغُلٍ عَنِ الْحَدِيثِ شَاغِلٍ فَقَالَ لَهُ أَبُو زَيْدٍ نَفِّسْ
و در شغلیکه از سخن بازدارنده است پس گفت اورا ابوزید دور کن

خِنَاقَ الْبَثِّ وَانْفِثْ إِنْ قَدَرْتَ عَلَى النَّفْثِ فَإِنَّكَ سَتَجِدُ مِنِّي عَرَّافًا كَافِيًا
افشارنده اندوه را وسخن بگو اگر توانا هستی بر سخن گفتن چرا که بتحقیق تو قریبست که بیابی از من طبیب کافی

وَوَصَّافًا شَافِيًا فَقَالَ لَهُ اعْلَمْ أَنَّ رَبَّ هَذَا الْقَصْرِ هُوَ قُطْبُ هَذِهِ الْبُقْعَةِ
وصفت کننده شافی پس گفت بدان بتحقیق سردار این کوشک او سرور این زمین هست

وَشَاهُ هَذِهِ الرُّقْعَةِ إِلَّا أَنَّهُ لَمْ يَخْلُ مِنْ كَمَدٍ لِخُلُوِّهِ مِنْ وَلَدٍ وَلَمْ يَزَلْ يَسْتَكْرِمُ
و پادشاه این جزیره است مگر بتحقیق او خالی نیست از اندوه بسبب تهی بودن او از فرزند و همیشه هست که گرامی پیدا میکند

الْمَغَارِسَ وَيَتَخَيَّرُ مِنَ الْمَفَارِشِ النَّفَائِسَ إِلَى أَنْ بُشِّرَ بِحَمْلِ عَقِيلَةٍ وَآذَنَتْ رَقْلَتُهُ
جای درخت و میگزیند از فرشها فرشهای نفیس را تا آنکه مژده داده شد بیار گرفتن زن گرامی و آگهی داد نخله دراز او

بِفَسِيلَةٍ فَنُذِرَتْ لَهَا النُّذُورُ وَأُحْصِيَتِ الْأَيَّامُ وَالشُّهُورُ فَلَمَّا حَانَ
بنهال خرما پس وعده کرده شد برای او کارهای خیر و شمار کرده شد روزها و ماهها و چون نزدیک شد

النِّتَاجُ وَصِيغَ الطَّوْقُ وَالتَّاجُ عَسُرَ مَخَاضُ الْوَضْعِ حَتَّى خِيفَ عَلَى
زادن و ساخته شد برای او گردن بند و افسر دشوار جنبیدن بچه هنگام زادن تا آنکه ترسیده شد بر

الْأَصْلِ وَالْفَرْعِ فَمَا فِينَا مَنْ يَعْرِفُ قَرَارًا وَلَا يَطْعَمُ النَّوْمَ إِلَّا غِرَارًا
بیخ و شاخ پس نیست در ما کسیکه شناسد آرام را و نیست کسیکه بخشد خواب مگر خواب اندک

ثُمَّ أَجْهَشَ بِالْبُكَاءِ وَأَعْوَلَ وَرَدَّدَ الِاسْتِرْجَاعَ وَطَوَّلَ فَقَالَ لَهُ
باز آماده شد خادم بگریستن و برداشت آواز خود را و بار بار گفت انا لله وانا الیه راجعون و دراز کرد پس گفت

أَبُو زَيْدٍ اسْكُنْ يَا هَذَا وَاسْتَبْشِرْ وَابْشِرْ بِالْفَرَجِ وَبَشِّرْ فَعِنْدِي
ابوزید آرام گیر ای فلان و شادمان شو و شاد شو بگشایش و مژده ده پس نزد من

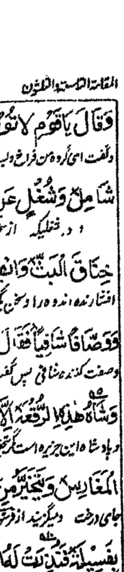

عَزِيمَةَ الطَّلْقِ الَّتِي انْتَشَرَ سَمْعُهَا فِي الْخَلْقِ فَتَبَادَرَتِ الْغِلْمَةُ إِلَى مَوْلَاهُمْ

افسون دروزادن ست که پراگنده شده ذکر نیکوئی آن در آفرینش پیشدستی کردند غلامان بسوی آقای خود شان

مُتَبَاشِرِينَ بِانْكِشَافِ بَلْوَاهُمْ فَلَمْ يَكُنْ إِلَّا كَلَا وَلَا حَتَّى بَرَزَ مَنْ هَلُمَّ بِنَا

بحالیکه بهدیگر مژده میدادند بکشود بلای خود شان پس نبود زمانه مگر مانند گفتن لا و لا تا آنکه برآمد کسیکه خواند ما را

إِلَيْهِ فَلَمَّا دَخَلْنَا عَلَيْهِ وَمَثَلْنَا بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ لِأَبِي زَيْدٍ لِيَهْنِكَ

بسوی آن شاه پس چون در آمدیم برو والستادیم پیش او گفت شاه بابی زید باید که گوارا باشد

مَا لَكَ إِنْ صَدَقَ مَقَالُكَ وَلَمْ يَفِلْ فَالُكَ فَاسْتَحْضَرَ قَلَمًا مَبْرِيًّا

عطای تو اگر راست باشد گفتن تو و خطا و سست نباشد اندیشه تو پس طلب حاضر آوردن خواست ابوزید خامه تراشیده

وَزَبَدًا بَحْرِيًّا وَزَعْفَرَانًا قَدْ دِيفَ فِي مَاءِ وَرْدٍ نَظِيفٍ فَمَا إِنْ رَجَعَ

و کف دریا و زعفران راکه بتحقیق سوده شده باشد در آب گل که پاک ست پس بر نگشت

النَّفَسُ حَتَّى أُحْضِرَ مَا الْتَمَسَ فَسَجَدَ أَبُو زَيْدٍ وَعَفَّرَ وَسَبَّحَ وَاسْتَغْفَرَ

دم تا آنکه حاضر آورده شد آنچه خواسته بود پس سر بر زمین نهاد ابوزید و رو بر خاک بمالید و سبحان الله و استغفر الله گفت

وَأَبْعَدَ الْحَاضِرِينَ وَنَفَّرَ ثُمَّ أَخَذَ الْقَلَمَ وَاسْتَخْفَرَ وَكَتَبَ عَلَى الزَّبَدِ بِالْمُزَعْفَرِ

و دور کرد حاضرین را و گریزانید باز گرفت خامه را و زودی کرد و نوشت بر کف دریا بامداد زعفران آلود

نظم

يَا أَيُّهَذَا الْجَنِينُ إِنِّي نَصِيحٌ + لَكَ وَالنُّصْحُ مِنْ شُرُوطِ الدِّينِ +

ای کودک نهان در شکم بتحقیق من پند دهنده ام + تو و نصیحت کردن از شرطهای دین ست +

أَنْتَ مُسْتَعْصِمٌ بِكِنٍّ كَنِينٍ + وَقَرَارٍ مِنَ السُّكُونِ مَكِينٍ + مَا تَرَى فِيهِ

تو چنگ زننده هستی در جای پوشیده و در آرامگاه آب که از سکون جا گیرنده است + نمی بینی در و

مَا يَرُوعُكَ مِنْ أَلْفٍ مُدَاجٍ وَلَا عَدُوٍّ مُبِينٍ + فَمَتَى مَا بَرَزْتَ

چیزیکه ترساند ترا از + دوست منافق و نه دشمن هویدا دشمنی دارنده + و هرگاه بیرون آمدی

مِنْهُ تَحَوَّلْتَ إِلَى مَنْزِلِ الْأَذَى وَالْهُونِ + وَتَرَى لَكَ

ازو برگشتی + بسوی فرودگاه ضرر و خواری و ظاهر شود مر ترا

الشفاء الذي تلقى فتبكي له بدمع هتون. فاستدم عيشك المرموق

بیخ و تحقیق جستی آنرا پس گریه کنی بسبب آن باشک بسیار بازمانده و پیری همیشه دار زندگی خودت را که بینا و نیکوست

وحاذر أن تبيع المحقق بالمظنون. واحترس من مخادع لك يبغيك

و بترس از آنکه بفروشی امر یقینی را بامر غیر یقینی . و نگهدار خود را از مکر کننده برای خودت که بکار میبرد افسون ترا برای تو

ليلقيك في العذاب المهين. ولعمري لقد نصحت ولكن. كم نصيح

تا بیندازد ترا در عذاب خوار کننده . و سوگند زندگی منست که بتحقیق پند دادم ترا ولیکن . بسیار نصیحت کننده

مشتبه بظنين. ثم إنه طمس المكتوب على غفلة. وتفل عليه مائة

مانند ست با تهمت کرده شده . باز بتحقیق او ناپدید کرد نوشته را بر غفلت و تف انداخت بر وصد

تفلة. وشد الزبد في خرقة حرير بعد ما ضمخها بعبير. وأمر

تف و بست کف دریا را در پارچه از ابریشم پس از آنکه آلوده او را بخوشبو و فرمان داد

بتعليقها على فخذ الماخض وأن لا تعلق بها يد حائض. فلم يكن إلا

باویختن آن بران زن درد زه گرفته و اینکه نیاویزد بآن دست زن حیض دارنده پس نبود مگر

كفواق شارب أو فواق حالب حتى اندلق شخص الولد لخصيصة الزبد

همچو چشیدن نوشنده یا زمان میان دو دوشیدن دوشنده تا آنکه زود برآمد جثه بچه بسبب خاصیت کف دریا

بقدرة الواحد الصمد. فامتلأ القصر حبورا واستطير حميده وعبيده

از قدرت و توانائی یگانه سردار پس پر شد کوشک از شادمانی و شاد شد مهتر آن خانه و بنده آنخانه

سرورا. وأحاطت الجماعة بأبي زيد تثني عليه وتقبل يديه

از روی خوشی و در گرفت جماعت ابی زید را ستایش میکرد برو و می بوسید هر دو دست او را

وتتبرك بمساس طمره حتى خيل إلي أنه القرني أويس أو الأسدي دبيس

و برکت میگرفت بسودن در جامه کهنه او تا آنکه گمان برده شد که بتحقیق او قرنی اویس ست یا اسدی دبیس ست

ثم انثال عليه من جوائز المجازات وفصائل الصلات ما قيض

باز ریخت شاه بروی از دهشهای پاداش و جاجهای مخطط عطاها آنچه تقدیر کرد

٢٩٩

لَهُ الغِنىٰ وَبَيَّضَ وَجْهَ المُنىٰ وَلَمْ يَزَلْ يَنْتَابُهُ الدَّخْلُ مُذْ تَبِعَ السُّخْلُ

مراد را توانگری و روشن کرد روی آرزو را وهمیشه بود که پیاپے میرسید او را بخششها از زمانیکه زاد او را بچه

إِلىٰ اَنْ أُعْطِيَ البَحْرُ الأَمَانَ وَتَسَنّىٰ الإِتْمَامُ إِلىٰ عُمَانَ فَاكْتَفىٰ اَبُو زَيْدٍ

تا آنکه داد دریا امن را و آسان شد قصد کردن بسوی دریا پس بسند نمود ابی زید

بِالنِّحْلَةِ وَتَأَهَّبَ لِلرِّحْلَةِ فَلَمْ يَسْمَحِ الوَالِي بِحَرَكَتِهِ بَعْدَ تَجْرِبَةِ بَرَكَتِهِ

بعطیه و آماده شد برای کوچیدن پس دلیری نکرد حاکم برفتن او پس از آزمودن برکت او

بَلْ اَوْعَزَ بِضَمِّهِ إِلىٰ حُزَانَتِهِ وَاَنْ تُطْلَقَ يَدُهُ فِي خِزَانَتِهِ قَالَ الحَارِثُ

بلکه پیشی کرد بآمیختن او بسوی عیال خود واینکه سرداده شود دست او در خزانهٔ او گفت حارث

بْنُ هَمَّامٍ فَلَمَّا رَأَيْتُهُ قَدْ مَالَ إِلىٰ حَيْثُ يَكْتَسِبُ المَالَ اَغْرَيْتُ عَلَيْهِ

پسر همام پس چون دیدم او را که بتحقیق گرائید سوی جائیکه حاصل کرد مال را از آن رو آوردم برد

بِالتَّعْنِيفِ وَهَجَّنْتُ لَهُ مُفَارَقَةَ المَأْلَفِ عَلىٰ الأَلِيفِ فَقَالَ إِلَيْكَ عَنِّي وَاسْمَعْ مِنِّي

بسرزنش و زشت گفتم مر او را سبب جدائی وطن و دیار پس گفت دور شو از من و بشنو از من

نظم لَا تَصْبُوَنَّ إِلىٰ وَطَنٍ ✦ فِيهِ تُضَامُ وَتُمْتَهَنُ ✦ وَارْحَلْ عَنِ الدَّارِ

ہرآئینہ میل مکن بسوی وطن ✦ که در و ذلیل شوی و حقیر شوی ✦ و کوچ کن از شهرے

الَّتِي ✦ تُعْلِي الوِهَادَ عَلىٰ القُنَنِ ✦ وَاهْرُبْ إِلىٰ كِنٍّ يَقِي ✦ وَلَوَ انَّهُ

که بلند کند و ہا پستے بر جاہای بلند ✦ و بگریز بسوی خانه که نگهدارد ✦ اگرچه بتحقیق آن خانه

حِضْنًا حَسَنْ ✦ وَارْأَبْ بِنَفْسِكَ اَنْ تُقِيـ ـمَ بِحَيْثُ يَغْشَاكَ الدَّرَنُ ✦

دو کرانهٔ کوه حسن باشد ✦ و بلند دار جان خود را از این که اقامت کنی ✦ بطوریکه بپوشاند ترا چرک

وَجُبِ البِلَادَ فَأَيُّهَا ✦ اَرْضَاكَ فَاخْتَرْهُ وَطَنْ ✦ وَدَعِ التَّذَكُّرَ لِلْمَعَا ـهِدِ

و قطع کن شهرها را پس هرچه ازانها ✦ خوشنود کند ترا پس اختیار کن آنرا وطن ✦ و بگذار یاد کردن را برای جاهاے دیرینه ✦

وَالحَنِينَ إِلىٰ السَّكَنِ ✦ وَاعْلَمْ بِأَنَّ الحُرَّ فِي ✦ اَوْطَانِهِ يَلْقىٰ الغَبَنْ ✦

و خواهش را بسوی آرامگاه ✦ و بدان بتحقیق مرد آزاد و بزرگ در ✦ وطنهای خود می بیند سستی خود را ✦

٣٠٠

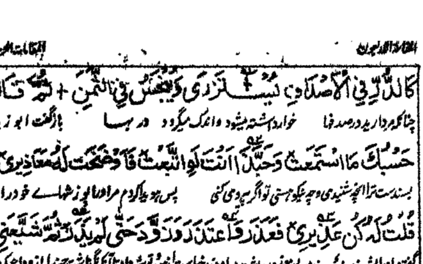

كَالدُّرِّ فِي الْاَصْدَافِ يُسْتَزْرَى وَيُبْخَسُ فِي الثَّمَنِ ثُمَّ قَالَ

چنانکه مروارید در صدفہا خوار داشته میشود واندک میگردد در بہا باز گفت ابو زید

حَسْبُكَ مَا اسْتَمَعْتَ وَحَبَّذَا اَنْتَ لَوِ اتَّبَعْتَ فَاَوْضَحْتُ لَهٗ مَعَاذِيْرِيْ وَ

بسندست ترا آنچه شنیدی وچه نیکو هستی تو اگر پیروی کنی پس هویدا کردم مرا ورا پوزشہاے خود را و

قُلْتُ لَهٗ كُنْ عَذِيْرِيْ فَعَذَرَ وَاعْتَذَرَ وَزَوَّدَ حَتّٰى لَمْ يَذَرْ ثُمَّ شَيَّعَنِيْ

گفتم مرا ورا باش پذیرندهٔ عذر من پس معذور داشت مرا وعذر خواست از من و توشه داد تا آنکه نگذاشت چیزیرا باز وداع کرد مرا

تَشْيِيْعَ الْاَقَارِبِ اِلٰى اَنْ رَكِبْتُ فِي الْقَارِبِ فَوَدَّعْتُهٗ وَاَنَا اَشْكُو الْفِرَاقَ

همچو وداع کردن عزیزان تا آنکه سوار شدم در کشتی پس وداع کردم ورا بحالیکه من گله میکردم جدائی را

وَاَذُمُّهٗ وَاَوَدُّ لَوْ كَانَ هَلَكَ الْجَنِيْنُ وَاُمُّهٗ

ونکوهش میکردم ورا و دوست میداشتم کہ میمرد بچہ کہ در شکم بود و مادر او چہ خوش بودی

اَلْمَقَامَةُ الْاَرْبَعُوْنَ التَّبْرِيْزِيَّةُ

مقامه چهلم مشهور به تبریزیه

اَخْبَرَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ اَزْمَعْتُ التَّبْرِيْزَ مِنْ

حکایت کرد حارث پسر همام گفت قصد کردم برآمدن را از

تَبْرِيْزَ حِيْنَ نَبَتْ بِالذَّلِيْلِ وَالْعَزِيْزِ وَخَلَتْ مِنَ الْمُجِيْرِ وَالْمُجِيْزِ

شهر تبریز هنگامیکه موافقت نکرد با خوار وارجمند وخالی شد از نگهدارنده وبخشش کننده

فَبَيْنَا اَنَا فِيْ اِعْدَادِ الْاُهْبَةِ وَارْتِيَادِ الصُّحْبَةِ اَلْفَيْتُ بِهَا اَبَا زَيْدٍ

پس میانه اینکه من در آماده کردن ساز سفر وجستن یاران سفر بودم دیدم ابا زید

السَّرُوْجِيَّ مُلْتَفًّا بِكِسَاءٍ وَمُحْتَفًّا بِنِسَاءٍ فَسَاَلْتُهٗ عَنْ خَطْبِهٖ

سروجی را بحالیکه پوشیده بود بگلیم وگرد کرده شده بود بجماعهٔ زنان پس پرسیدم اورا از حال او

وَاِلٰى اَيْنَ يَسْرُبُ مَعَ سِرْبِهٖ فَاَوْمَا اِلَى امْرَاَةٍ مِّنْهُنَّ بَاهِرَةِ السُّفُوْرِ

وبکجا رود با گروه زنان خود پس اشارت کرد بسوی زنی از انہا کہ هویدا بود روے او

ظَاهِرَةِ النُّفُوْرِ وَقَالَ تَزَوَّجْتُ هٰذِهٖ لِتُؤْنِسَنِيْ فِي الْغُرْبَةِ وَتَرْحَضَ

پیدا بود رمیدن او وگفت بزنی گرفته این زن را تا انس دهد مرا در سفر وبشوید

٣٠١

عَنِّيْ قَشَفُ الْعُزْبَةِ فَلَقِيْتُ مِنْهَا عَرَقَ الْقِرْبَةِ تَمْطُلُنِيْ بِحَقِّيْ وَتُكَلِّفُنِيْ

از من سختی و بدحالی بے زنے را پس دیدم از و سختی را درنگ میکند درحق من و تکلیف میکند مرا

فَوْقَ طَوْقِيْ فَاَنَا مِنْهَا نِضْوُ وَجًى وَحِلْفُ شَجْوٍ وَشَجًى وَهَا نَحْنُ قَدْ كُنَّا عَبِيْنَا

بالای توانائی من پس از ان لاغر ضعیفا هستم و صاحب اندوه پیوسته و ناخوشی هستم آگاه شو که بتحقیق باهم میردیم

اِلَى الْحَاكِمِ لِيَضْرِبَ عَلٰى يَدِ الظَّالِمِ فَاِنِ انْتَظَمَ بَيْنَنَا الْوِفَاقُ وَاِلَّا فَالطَّلَاقُ

بسوی حاکم تا بازدارد ستمگار را پس اگر حاصل شود میانه ما موافقت بهتر است وگرنه پس طلاق

وَالْاِنْطِلَاقُ قَالَ فَمِلْتُ اِلٰى اَنْ اَخْبُرَ لِمَنِ الْغَلَبُ وَكَيْفَ يَكُوْنُ الْمُنْقَلَبُ

و سفر کردنست گفت راوی پس گرائیدم بسوی اینکه آزمایم که کراست غلبه از هردو و چگونه میشود بازگشت

فَجَعَلْتُ شُغْلِيْ دَبْرَ اُذُنِيْ وَصَحِبْتُهُمَا وَاِنْ كُنْتُ لَا اُغْنِيْ فَلَمَّا حَضَرَا

پس انداختم شغل خود را پس گوش خود و همراه شدم آن هردو را اگرچه بودم که نفع نمیکردم ایشان را پس چون حاضر شدند هردو

الْقَاضِيَ وَكَانَ مِمَّنْ يَرٰى فَضْلَ الْاِمْسَاكِ وَيَضِنُّ بِنُفَاثَةِ السِّوَاكِ

پیش قاضی و بود قاضی از کسیکه میدانست بزرگی بخل را و بخل میکرد بانداخته مسواک

جَثَا اَبُوْ زَيْدٍ بَيْنَ يَدَيْهِ وَقَالَ اَيَّدَ اللّٰهُ الْقَاضِيَ وَاَحْسَنَ الْبِيْلَانَ مَطِيَّتِيْ

زانو زده نشست ابوزید پیش او و گفت یاری کند خدا تعالے قاضی را و نکوئی کند بسوی او که بتحقیق مرکب من

هٰذِهٖ اٰبِيَةُ الْقِيَادِ كَثِيْرَةُ الشِّرَادِ مَعَ اَنِّيْ اَطْوَعُ لَهَا مِنْ بَنَانِهَا وَاَحْنٰى

که انیست سرباززننده است برکشیدن بسیار گریزنده است باآنکه بتحقیق من فرمان برترم برای او از سر انگشتان او و مهربانترم

عَلَيْهَا مِنْ جَنَانِهَا فَقَالَ لَهَا الْقَاضِيْ وَيْحَكِ اَمَا عَلِمْتِ اَنَّ النُّشُوْزَ

برو از دل او پس گفت مر آن زن را قاضی وای برای تو آیا نمیدانی که بتحقیق ناسازداری باشوهر

يُغْضِبُ الرَّبَّ وَيُوْجِبُ الضَّرْبَ فَقَالَتْ اِنَّهُ مِمَّنْ يَدُوْرُ خَلْفَ الدَّارِ

بخشم می آرد رب را و واجب میکند زدن را پس گفت زن که تحقیق اوست از کسیکه بگردد پس خانه

وَيَاْخُذُ الْجَارَ بِالْجَارِ وَلَيْسَ لِيْ عَلٰى ذٰلِكَ اصْطِبَارٌ فَقَالَ لَهُ الْقَاضِيْ

ومیگیرد همسایه را بجرم همسایه و نیست مرا بران شکیبائی پس گفت او را قاضی

تبًّا لك أتبذر في السباخ وتستفرخ حيث لا إفراخ اعزب عني لا نَعِم

هلاکی باد مر ترا آیا تخم می اندازی در زمین شور و بچه میخواهی جائیکه نیست در ان بچها تا پدید شو از نزد من نیکو مباد

عوفك ولا أمن خوفك فقال أبو زيد إنها ومرسل الرياح لأكذب

حال تو و در امن مباد ترس تو پس گفت ابو زید بتحقیق آن زن قسم بفرستنده باد هر آئینه دروغگو ترست

من سجاح فقالت بل هو ومن طوّق الحمامة وجنّح النعامة لأكذب

از مسماة سجاح پس گفت زن بلکه آن ای ابوزید سوگند بخدائیکه طوق داد فاخته را و بازو داد شتر مرغ را دروغگو ترست

من أبي ثمامة حين مخرق باليمامة فزفر أبو زيد زفير الشواظ

از ابی ثمامه وقتیکه دروغ گفت در موضع یمامه پس آواز بر کشید ابوزید همچو آواز کشیدن آتشے

واستشاط استشاطة المغتاظ وقال لها ويلك يا دفار يا فجار يا غصة

و برافروخت از خشم همچو برافروختن خشمناک و گفت مر آن زن را هلاکی باد مر ترا ای مردار ای زن تباه کار ای گلو گیرنده

البعل والجار أتعمدين في الخلوة لتعذيبي وتبدين في الحفلة تكذيبي

شوهر و همسایه آیا قصد میکنی در تنهائی سرکشی مرا و هویدا میکنی در اجتماع مردم دروغگو گفتن مرا

وقد علمت أني حين بنيت عليك ودنوت إليك ألفيتك أقبح من

و تحقیق میدانی که بتحقیق من وقتیکه داخل شدم بر تو و نگریستم بسوی تو یافتم ترا بدتر از

قردة وأيبس من قدّة وأخشن من ليفة وأنتن من جيفة وأثقل

بوزینه و خشک تر از دوال چرم و درشت تر از پوست خرما و بدبوتر از مردار و گران تر

من هيضة وأقذر من حيضة وأبرد من قرّة وأحمق

از هیضه و گنده تر از حیض و برهنه تر از پوست و خنک تر از شب سرما و نادان تر

من رجلة وأوسع من دجلة فسترت عوارك ولم أبدِ عارك على

از خرفه و پهناتر از نهر بغداد پس پوشیدم عیب ترا و نه هویدا کردم ننگ ترا بلکه

أنك لو حبتك شيرين بجمالها وزبيدة بمالها وبلقيس بعرشها

بتحقیق تو اگر میداد ترا مسماة شیرین جمال خود را و مسماة زبیده مال خود را و بلقیس تخت خود را

٣٠٣

وَبُورَانُ بِفَرْشِهَا وَالزَّبَّاءُ بِمُلْكِهَا وَرَابِعَةُ بِنُسْكِهَا وَخِنْدِفُ بِفَخْرِهَا
ومساة بوران فرش خودرا ومساة زباء ملک خودرا ورابعه بندگی خودرا ومساة خندف نازش خودرا

وَالْخَنْسَاءُ بِشِعْرِهَا فِي صَخْرِهَا لَأَنِفْتُ أَنْ تَكُونِي قَعِيدَةَ تُدَجِّنِي وَطَرَفَ تَعَلِّي
ومساة خنساء شعر خودرا که در حق صخر برادر دست هر آئینه ناگوار میداشتم اینکه باشی همنشین پالان من ودامن ...

قَالَ فَتَذَمَّرَتِ الْمَرْأَةُ وَتَنَمَّرَتْ وَحَسَرَتْ عَنْ سَاعِدِهَا وَشَمَّرَتْ
گفت راوی پس ملامت کرد خودرا زن وبخشم آمد وبرهنه کرد بازوی خودرا ودامن برچید

وَقَالَتْ لَهُ يَا أَلْأَمَ مِنْ مَادِرٍ وَأَشْأَمَ مِنْ قَاشِرٍ وَأَجْبَنَ مِنْ صَافِرٍ
وگفت ابو زید را ای نکوهیده تر از کسی مادر وشومتر از قاشر ونامردتر از صافر

وَأَطْيَشَ مِنْ طَامِرٍ أَتَرْمِينِي بِشَنَارِكَ وَتَفْرِي عِرْضِي بِشِفَارِكَ وَأَنْتَ
وجهنده تر از پشه آیا تیر می اندازی بمن بعیب خود ومی بری آبروی من بکارد خود وتو

تَعْلَمُ أَنَّكَ أَحْقَرُ مِنْ قُلَامَةٍ وَأَعْيَبُ مِنْ بَغْلَةِ أَبِي دُلَامَةَ وَأَفْضَحُ مِنْ
میدانی که بتحقیق تو حقیرتر هستی از تراشه ناخن ومعیوب تر هستی از استر ابی دلامه ورسواتر هستی از

حَبْقَةٍ فِي حَلْقَةٍ وَأَحْيَرُ مِنْ بَقَّةٍ فِي حُقَّةٍ وَهَبْكَ الْحَسَنَ فِي وَعْظِهِ وَلَفْظِهِ
گوز در گروه مردم وسرگشته تر از پشه در درج خوشبو وپندار تو خودرا حسن بصری در پند سخن خود

وَالشَّعْبِيَّ فِي عِلْمِهِ وَحِفْظِهِ وَالْخَلِيلَ فِي عَرُوضِهِ وَنَحْوِهِ وَجَرِيرًا
وامام شعبی در دانش وباد داشت خود وخلیل در علم عروض خود وعلم نحو خود وجریر

فِي غَزَلِهِ وَهَجْوِهِ وَقُسًّا فِي فَصَاحَتِهِ وَخِطَابَتِهِ وَعَبْدَ الْحَمِيدِ فِي
در غزل خود وهجو خود وقس در فصاحت خود وخطبه خواندن خود وعبد الحمید در

بَلَاغَتِهِ وَكِتَابَتِهِ وَأَبَا عَمْرٍو فِي قِرَاءَتِهِ وَإِعْرَابِهِ وَابْنَ قُرَيْبٍ فِي رِوَايَتِهِ
بلاغت خود وکتابت خود وابا عمرو در خواندن خود واعراب خود وابن قریب در روایت خود

عَنْ أَعْرَابِهِ أَتَظُنُّنِي أَرْضَاكَ إِمَامًا لِمِحْرَابِي وَحُسَامًا لِقِرَابِي لَا
از اعراب خود آیا گمان میبری که خوشنود شوم ترا از روی امام برای محراب خود وشمشیر برای غلاف خود

وَاللّٰهِ وَلَا أَبُوَّا لِبَائِي وَلَا عَصَا لِجِرَابِي فَقَالَ لَهُمَا الْقَاضِي أَرَاكُمَا شَتَّا

سوگند بخداست نه دربان بر دروازهٔ خود و نه چوبدستی برای توشه دان پس گفت مر دو را قاضی گمان میبرم شما را شتا

وَطَبَقَةً وَحِدَأَةً وَبُنْدُقَةً فَاتْرُكْ أَيُّهَا الرَّجُلُ اللَّدَدَ وَاسْلُكْ

وطبقه وحداة وبندقه پس بگذار اے مرد خصومت را و برو در

فِي سَيْرِكَ الْجَدَدَ وَأَمَّا أَنْتِ فَكُفِّي عَنْ سِبَابِهِ وَقِرِّي إِذَا أَتَى الْبَيْتَ

رفتن خود بت راه راست ولیکن تو ای زن پس باز مان از دشنام دادن او و ساکن شو هرگاه بیاید او خانه را

مِنْ بَابِهِ فَقَالَتِ الْمَرْأَةُ وَاللّٰهِ مَا أَسْجُنُ عَنْهُ لِسَانِي إِلَّا إِذَا كَسَانِي

از دروازهٔ آن پس گفت زن بخدا که بند نمی کنم ازو زبان خود را مگر وقتیکه بوشیدنی دهد مرا

وَلَا أَرْفَعُ لَهُ شِرَاعِي دُونَ إِشْبَاعِي فَحَلَفَ أَبُو زَيْدٍ بِالْمُحَرِّجَاتِ

و بلند نکنم برای او بادبانهای خود بغیر سیر کردن من پس سوگند خورد ابو زید بطلاقهاے

الثَّلَاثِ أَنَّهُ لَا يَمْلِكُ سِوَى أَطْمَارِهِ الرِّثَّاتِ فَنَظَرَ الْقَاضِي فِي قِصَّتِهِمَا

سه گانه که بتحقیق او مالک نیست بجز چادرهای خودش که کهنه است پس نگریست قاضی در خبر و حال مر دو

نَظَرَ الْأَلْمَعِيِّ وَأَفْكَرَ فِكْرَةَ اللَّوْذَعِيِّ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْهِمَا بِوَجْهٍ قَدْ

همچو نگریستن روشن طبع و اندیشه کرد همچو اندیشیدن زیرک باز رو آورد بر مر دو بروئیکه بتحقیق

قَطَّبَهُ وَمِجَنٍّ قَدْ قَلَبَهُ وَقَالَ أَلَمْ يَكْفِكُمَا التَّسَافُهُ فِي مَجْلِسِ الْحُكْمِ

ترش کرد آنرا و سپرے که هر آئینه برگرداند آنرا و گفت مر دو آیا بسند نیست شما را فحش گفتن در مجلس داوری

وَالْإِقْدَامُ عَلَى هٰذَا الْجُرْمِ حَتَّى تَرَاقَيْتُمَا فِي فُحْشِ الْمُقَاذَعَةِ

پیش درآمدن بر اختیار کردن این گناه تا آنکه بالا بر آمدید از زشتی و بدی بجد گردشنام دادن

إِلَى خُبْثِ الْمُخَادَعَةِ وَايْمُ اللّٰهِ لَقَدْ أَخْطَأَتْ اسْتُكُمَا

سوی بدی مکر و فریب و سوگند بخداست که بتحقیق خطا کرد قدم شما

الْحُفْرَةَ وَلَمْ يُصِبْ سَهْمُكُمَا الثُّغْرَةَ فَإِنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَعَزَّ اللّٰهُ

تصدرا و نرسید تیر شما مغاک و چنبر گردن را چرا که هر آئینه سردار مسلمانان بزرگ کند خدا اشتاے

بِبَقَائِهِ الدِّيْنُ نَصَبَنِي لِاَقْضِيَ بَيْنَ الْخُصَمَاءِ لَا لِاَقْضِيَ دَيْنَ الْغُرَمَاءِ
بزنده داشتن او دین را برپا کرد مرا حاکم کنم میانهٔ خصومت کنندگان نه برای آنکه ادا کنم وام قرضداران را

فَوَحَقِّ نِعْمَتِهِ الَّتِي اَحَلَّتْنِي هٰذَا الْمَحَلَّ وَمَلَّكَتْنِي الْعَقْدَ وَالْحَلَّ لَئِنْ
پس قسم بحق نعمت او که فرود آورد مرا این جای را و مالک کرد مرا بستن وکشادن را هر آئینه اگر

لَمْ تُوْضِحَا لِيْ جَلِيَّةَ خَطْبِكُمَا وَخَبِيَّةَ خَتْلِكُمَا لَاُنَدِّدَنَّ بِكُمَا فِي الْاَمْصَارِ
هویدا نخواهید کرد ظاهر کار خود بارا و نهانی فریب خود بارا هر آئینه تشهیر خواهم کرد شمارا در شهرها .

وَلَاَجْعَلَنَّكُمَا عِبْرَةً لِاُولِي الْاَبْصَارِ فَاَطْرَقَ اَبُوْزَيْدٍ اِطْرَاقَ الشُّجَاعِ
و هر آئینه خواهم گردانید شمارا پند برای خداوندان دانشها پس سر فرو افگند ابوزید همچو سر فرو افگندن مار

ثُمَّ قَالَ لَهٗ سَمَاعِ سَمَاعِ نَظْمٌ اَنَا السَّرُوْجِيُّ وَهٰذِهِ عِرْسِيْ وَلَيْسَ كُفْءُ الْبَدْرِ
و گفت مر او را بشنو بشنو من ابوزید سروجی هستم و این زن من ست + و نیست همتای ماه کامل

غَيْرُ الشَّمْسِ وَمَا تَنَافٰى اُنْسُهَا وَاُنْسِيْ + وَلَا تَنَاءٰى دَيْرُهَا عَنْ قَسِّيْ +
بجز آفتاب + و نیست بهدیگر مخالف الفت او و الفت من + و دور نیست صومعهٔ او از راهب من +

وَلَا عَدَتْ سُقْيَا اَرْضَ غَرْسِيْ + لٰكِنَّنَا مُنْذُ لَيَالٍ خَمْسٍ + نُصْبِحُ فِيْ ثَوْبِ
و تجاوز نکرد آب ریزی من زمین درخت مرا + مگر ما از مدت شبهای پنجگانه + صبح میکنیم در جامهٔ

الطَّوٰى وَنُمْسِيْ + لَا نَعْرِفُ الْمَضْغَ وَلَا التَّحَسِّيْ + حَتّٰى كَاَنَّا لِخُفُوْتِ النَّفْسِ
گرسنگی و شام میکنیم + نمی شناسیم خائیدن را و نه آشامیدن را + تا آنکه گویا که ما بسبب ساکن شدن دم +

اَشْبَاحُ مَوْتٰى نُشِرُوْا مِنْ رَمْسٍ + فَحِيْنَ عَزَّ الصَّبْرُ وَالتَّاَسِّيْ + وَشَفَّنَا الضُّرُّ
کالبدهای مردگانیم که بر آمدند از گور + پس وقتیکه کم شد شکیب و پیروی بدیگری بصبر + و لاغر کرد ما را اگزندکه

الْاَلِيْمُ الْمَسِّ + قُمْنَا لِسَعْدِ الْجَدِّ اَوْ لِلنَّحْسِ + هٰذَا الْمَقَامَ لِاجْتِلَابِ فَلْسٍ +
اندوهگین کننده است چسپیدن او + ایستادیم برای نیکبختی یا برای نحوست بخت + این جای را برای کشیدن پشیز +

وَالْفَقْرُ يُلْجِيْ الْحُرَّ حِيْنَ يُرْسِيْ + اِلَى التَّجَلِّيْ فِيْ لِبَاسِ اللَّبْسِ + فَهٰذِهٖ
و درویشی بی آرام کند مرد بزرگ را وقتیکه قائم میشود + بسوی ظاهر شدن در پیرایهٔ مکر و فریب + پس اینست

حَالِي فَهٰذَا ادْرُسِي + فَانْظُرْ اِلٰى يَوْمِي وَسَلْ عَنْ اَمْسِي + وَامْرُ بِجَبْرِي

حال من و اين ست جامه کهنه من + بنگر سوی امروز من و بپرس از دیروز من + و بفرما با صلاح من اگر بخواهی

اِنْ تَشَا اَوْ حَبْسِي + فَفِي يَدَيْكَ صِحَّتِي وَنُكْسِي + فَقَالَ لَهُ الْقَاضِي لِيُنِبْ اُنْسُكَ

یا عقوبت من بر فریب + و پس در دست قست تندرستی من و بازگردیدن بیماری من + پس گفت او را قاضی باید که برگردد الفت تو

وَلْتَطِبْ نَفْسُكَ فَقَدْ حَقَّ لَكَ اَنْ تُغْفَرَ خَطِيْئَتُكَ وَتُوَفَّرَ عَطِيَّتُكَ

و باید که خوش شود جان تو پس بتحقیق واجب کرده شد برای تو اینکه بخشیده شود خطای تو و افزون کرده شود بخشش تو

فَثَارَتِ الزَّوْجَةُ عِنْدَ ذٰلِكَ وَاسْتَطَالَتْ وَاَشَارَتْ اِلَى الْحَاضِرِيْنَ وَقَالَتْ

پس بخشم آمد زن آنگاه　و بیرون کرد زبان و ظاهر نمود کلام خود را و اشارت کرد بسوی حاضران و گفت

شعر
يَا اَهْلَ تَبْرِيْزَ لَكُمْ حَاكِمٌ + اَوْفٰى عَلَى الْحُكَّامِ تَبْرِيْزًا + مَا فِيْهِ مِنْ عَيْبٍ

ای باشندگان تبریز مر شمارا حاکم ست + بزرگتر بر حاکمان از روی پیشدستی + نیست درو از عیب جز آنکه بتحقیق او

سِوٰى اَنَّهُ + يَوْمَ النَّدٰى قِسْمَتُهُ ضِيْزٰى + قَصَدْتُهُ وَالشَّيْخُ نَبْغِيْ جَنٰى + عُوْدٍ لَهُ مَا زَالَ

روز عطا قسمت بجور ست + آهنگ کردم من او را و پیر حالیکه میخواهیم میوه شاخیکه مر او راست + همیشه باد آن شاخ

مَهْزُوْزًا + فَسَرَّحَ الشَّيْخَ وَقَدْ نَالَ مِنْ + جَدْوَاهُ تَخْصِيْصًا وَتَمْيِيْزًا + وَرَدَّنِيْ اَخْيَبَ مِنْ

جنبانیده شده + پس سردار قاضی شیخ را حالانکه رسید شیخ + از عطای او خصاص و امتیاز را + و برگردانید مرا زیانکارتر از

شَائِمٍ بَرْقًا خَفِيًّا فِيْ شَهْرِ تَمُّوْزَا + كَاَنَّهُ لَمْ يَدْرِ اَنِّي الَّتِيْ + لَقَّنْتُ الشَّيْخَ

بیننده برق که سست بود در ماه گرما + گویا که او در نیافت که بتحقیق من زنی هستم + که آموختم شیخ را

الْاَرَاجِيْزَا + وَاَنَّنِيْ اِنْ شِئْتُ غَادَرْتُهُ + اُضْحُوْكَةً فِيْ اَهْلِ تَبْرِيْزَا + قَالَ

شعرها + و بتحقیق اگر بخواهم بگذارم او را + مسخره　در باشندگان تبریز +　گفت

فَلَمَّا رَاَى الْقَاضِيْ اجْتِرَاءَ جَنَانِهِمَا + وَانْصِلَاتَ لِسَانِهِمَا عَلِمَ اَنَّهُ قَدْ مُنِيَ

پس چون دید　قاضی دلیری دل هردو را + و درازی زبان هردو　دانست بتحقیق او مبتلا کرده شد

مِنْهُمَا بِالدَّاءِ الْعَيَاءِ وَالدَّاهِيَةِ الدَّهْيَاءِ وَاَنَّهُ مَتٰى مَنَحَ اَحَدَ الزَّوْجَيْنِ

ازان هردو به بیماری سخت　و بلای سخت　و بتحقیق او هرگاه عطا داد یکی را از دو زن و شوهر

٣٠٧

وَصَرَفَ الْآخَرَ صِفْرَ الْيَدَيْنِ كَانَ كَمَنْ قَضَى الدَّيْنَ بِالدَّيْنِ ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ

وگردانید دیگر را تهی دو دست باشد همچو کسیکه ادا نماید وام را بوام را باز نماز خواند وقت مغرب

رَكْعَتَيْنِ فَطَلْسَمَ وَطَرْسَمَ وَاخْرَنْطَمَ وَبَرْطَمَ وَتَهَمْهَمَ وَغَمْغَمَ ثُمَّ الْتَفَتَ يُمْنَةً

دو رکعت پس خشم کرد یا پیداره و سر فرو انداخت و خشمناک شد و غضبناک شد و آواز گردانید و هویدا کرد سخن باز نگریست جانب راست

وَشَامَةً وَتَمَلْمَلَ كَآبَةً وَنَدَامَةً وَأَخَذَ يَذُمُّ الْقَضَاءَ وَمَتَاعِبَهُ وَيُعَدِّدُ

و جانب چپ و درد مند شد از اندوه و پشیمانی و آغاز کرد که نکوهش میکرد منصب قضا را و رنجهای او را و می شمرد

شَوَائِبَهُ وَنَوَائِبَهُ وَيُفَنِّدُ طَالِبَهُ وَخَاطِبَهُ ثُمَّ تَنَفَّسَ كَمَا يَتَنَفَّسُ الْحَرِيبُ

آسیبهای او را و حوادث او را و نکوهش میکرد جوینده او را و خواهنده او را باز دم برکشید چنانکه دم برکشد که ربوده شود مال او

وَانْتَحَبَ حَتَّى كَادَ يَفْضَحُهُ النَّحِيبُ وَقَالَ إِنَّ هٰذَا الشَّيْءَ عَجِيبٌ أَأُرْشَقُ

و گریه کرد تا آنکه نزدیک بود که رسوا کند او را گریه و گفت بتحقیق این چیز یست شگفت آیا تیرباران کرده شوم

فِي مَوْقِفٍ بِسَهْمَيْنِ أَأُلْزَمُ فِي قَضِيَّةٍ بِمَغْرَمَيْنِ أَأُطِيقُ أَنْ أُرْضِيَ الْخَصْمَيْنِ

در جای با دو تیر آیا لازم کرده شوم در یک معامله دو تاوان را آیا توانائی دارم اینکه خوشنود کنم دو خصومت کننده را

وَمِنْ أَيْنَ وَمِنْ أَيْنَ ثُمَّ عَطَفَ إِلَى حَاجِبِهِ الْمُنَفِّذِ لِمَآرِبِهِ وَقَالَ مَا هٰذَا

و از کجا راضی کنم و از کجا دهم هر دو را باز گرائید بر دربان خود که روا کننده بود حاجات او را و گفت نیست این

يَوْمُ حُكْمٍ وَقَضَاءٍ وَفَصْلٍ وَإِمْضَاءٍ هٰذَا يَوْمُ الْاِغْتِمَامِ هٰذَا يَوْمُ الْاِغْتِرَامِ

روز حکم و قضا و فیصلهٔ معاملات و جاری کردن احکام این روز تاوان کشیدنست این روز اندوهگین شدنست

هٰذَا يَوْمُ الْبُحْرَانِ هٰذَا يَوْمُ الْخُسْرَانِ هٰذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ هٰذَا يَوْمٌ نُصِبْنَا

این روز بحران تب ست این روز زیان کاریست این روز سخت ست این روز یست که رنج کشیده شدیم

فِيهِ وَلَا نُصِيبُ فَأَرِحْنِي مِنْ هٰذَيْنِ الْمُهَذَارَيْنِ وَاقْطَعْ لِسَانَيْهِمَا

درو و نه قدرت یافتیم بر صواب از حکم پس راحت ده مرا ازین دو بسیار گویان و قطع کن زبان هر دو را

بِدِينَارَيْنِ ثُمَّ فَرِّقِ الْأَصْحَابَ وَأَغْلِقِ الْبَابَ وَأَشِعْ أَنَّهُ يَوْمٌ

بدو دینار باز جدا کن یاران را و بند کن دروازه را و هویدا کن که بتحقیق آن روز

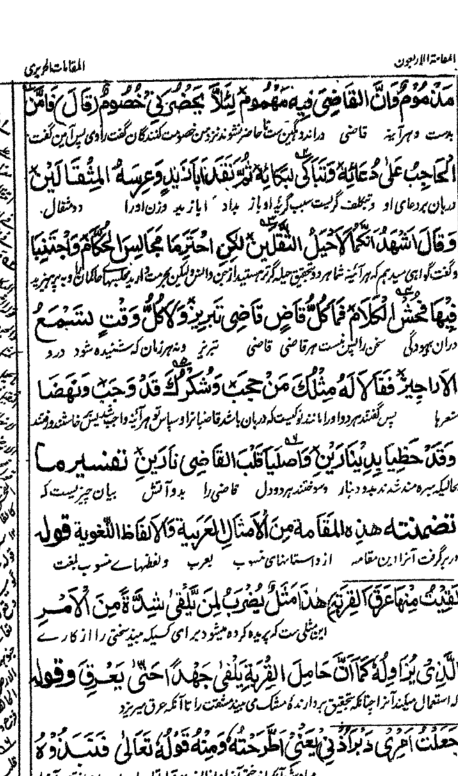

مذموم وان القاضي فيه مهموم لئلا يحضر في خصوم قال فامن

بدست و هر آینه قاضی در اندوهگین ست تا حاضر نشوند نزد من خصومت کنندگان گفت راوی پس آمین گفت

الحاجب على دعائه وتباكى لبكائه ثم نقد ابا زيد وعرسه المثقالين

دربان بر دعای او و بتکلف گریست سبب گریهٔ او باز بداد ابا زید وزن او را دو مثقال

وقال اشهد انكما الاحيل الثقلين لكن احترما مجالس الحكام واجتنبا

و گفت گواهی میدهم که هر آینه شما هر دو بتحقیق حیله گرتر هستید از جن و انس و لیکن بحرمت دارید مجلسهای حاکمان را و به پرهیزید

فيها فحش الكلام فما كل قاض قاضي تبريز ولا كل وقت تسمع

دران بیهودگی سخن را پس نیست هر قاضی قاضی تبریز و نه هر زمان که شنیده شود درو

الاراجيز فقالا له مثلك من حجب وشكرك قد وجب ونهضا

شعرها پس گفتند هر دو او را مانند تو کیست که دربان باشد قاضی را و سپاس تو هر آینه واجب شد پس خاستند و رفتند

وقد حظيا بدينارين واصليا قلب القاضي نارين تفسير ما

بحالیکه بهره مند شدند بدو دینار و سوختند هر دو دل قاضی را بدو آتش بیان چیز نیست که

تضمنته هذه المقامة من الامثال العربية والالفاظ اللغوية قوله

در بر گرفت آنرا این مقامه از داستانهای منسوب بعرب و لفظهای منسوب بلغت

لقيت منها عرق القربة هذا مثل يضرب لمن يلقى شدة من الامر

این مثلی ست که پدید کرده میشود برای کسیکه مینید سختی را از کارے

الذي يزاوله كما ان حامل القربة يلقى جهدا حتى يعرق وقوله

که استعمال میکند آنرا چنانکه بتحقیق بردارندهٔ مشک می بیند مشقت را تا آنکه عرق میریزد

جعلت امري دبر اذني يعني اطرحته ومنه قوله تعالى فنبذوه

مرادش آنکه انداختم آنرا و از انست قوله تعالی پس انداختند آنرا

وراء ظهورهم وقوله اكذب من سجاح يعني التي تنبأت في

پس پشت های خود شان مرادش آنکه زنے خود را نبی واکرد در

٣٠٩

عَهْدِ مُسَيْلِمَةَ الْكَذَّابِ فَسَارَتْ اِلَيْهِ لِتُنَاظِرَهُ وَتَخْتَبِرَهُ ثُمَّ اٰمَنَتْ بِهِ

زمانہ مسیلمۂ کذاب درفت بسوی او تا مناظرہ کند اورا وآزمایداورا باز ایمان آورد بوے

وَوَهَبَتْ نَفْسَهَا لَهُ وَهٰذَا الْاِسْمُ مَبْنِيٌّ عَلَى الْكَسْرِ مِثْلُ حَذَامِ وَقَطَامِ لِكَوْنِهِ

وبداو ذات خود را بوی واین نام بنا کردہ شد بر کسرہ مانند حذام وقطام سبب بودنش

مِنَ الْاَسْمَاءِ الْمَعْدُوْلَةِ وَاشْتِقَاقُهُ مِنَ السَّجَاحَةِ وَهِيَ السُّهُوْلَةُ وَمِنْهُ

از نامہای معدولہ واشتقاق او از سجاحہ است وآن آسانی ست وازانست

قَوْلُهُمْ مَلَكْتَ فَاَسْجِحْ وَقَوْلُهُ (اَكْذَبُ مِنْ اَبِيْ ثُمَامَةَ) هٰذِهِ كُنْيَةُ مُسَيْلِمَةَ

قول ایشان ہرگاہ چیرہ شدی پس نرمی کن این کنیت مسیلمہ

الْكَذَّابِ وَكَانَ تَنَبَّاَ بِالْيَمَامَةِ وَمَخْرَقَ بِهَا اِلٰى اَنْ سَارَ اِلَيْهِ خَالِدُ بْنُ

کذاب ست وبود کہ ادعای نبوت کرد در یمامہ ودروغ گفت دران تا آنکہ رفت بسوی او خالد بن

الْوَلِيْدِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فَقَتَلَهُ وَقَوْلُهُ (لَا نَعِمَ عَوْفُكَ) الْعَوْفُ الْحَالُ

ولید خوشنود باد خدا ازو وکشت اورا عوف بمعنی حال و

وَالْعَوْفُ الذَّكَرُ اَيْضًا وَيُدْعٰى لِلْبَانِيْ عَلٰى اَهْلِهِ فَيُقَالُ لَهُ نَعِمَ عَوْفُكَ وَقَوْلُهُ

یعنی آلہ تناسل ہم باشد دعا کردہ شود برای در آیندہ بر زنان خود پس گفتہ میشود اورا نیکو باد ذکر تو

(يَا دَفَارِ يَا فَجَارِ) هٰذَانِ الْاِسْمَانِ مَعْدُوْلَانِ عَنْ دَافِرَةٍ وَفَاجِرَةٍ وَالدَّفْرُ

این ہر دو اسم معدول ہستند از دافرہ وفاجرہ ودفر

النَّتْنُ وَبِهِ سُمِّيَتِ الدُّنْيَا اُمَّ دَفْرٍ وَكُلُّ مَا يُسَمّٰى بِصِفَةٍ غَالِبَةٍ ثُمَّ عُدِلَ بِهَا اِلٰى

بدبوست وازانست کہ نام نہادہ شد دنیا ام دفر وہر چیز کہ نام نہادہ شد بصفت غالبہ باز معدول شد ازان بسوے

فَعَالِ بُنِيَ عَلَى الْكَسْرِ عِنْدَ النِّدَاءِ كَقَوْلِكَ يَا لَكَاعِ يَا خَبَاثِ يَا دَفَارِ يَا

فعال بنا کردہ شود بر کسرہ ہنگام آواز دادن ہچو قول تو یا لکاع یا خباث یا دفاریا

فَجَارِ وَلَا يَجُوْزُ اسْتِعْمَالُ ذٰلِكَ فِيْ غَيْرِ النِّدَاءِ اِلَّا فِيْ ضَرُوْرَةِ الشِّعْرِ كَمَا

فجار وروا نیست استعمال آن در غیر ندا مگر در ضرورت شعر چنانکہ

قَالَ الشَّاعِرُ شِعْرٌ أُطَوِّفُ مَا أُطَوِّفُ ثُمَّ آوِي إِلَى بَيْتٍ قَعِيدَتُهُ لَكَاعِ

گفت شاعر طواف میکنم کعبه را آنقدر که طواف میکنم باز میگرایم بسوی خانه که زن او لئیم ست

وَقَوْلُهَا أَحْمَقُ مِنْ رِجْلَةٍ هِيَ ضَرْبٌ مِنَ الْحَمْضِ يَنْبُتُ فِي مَجَارِي السَّيْلِ

آن قسمی ست از رستنی ترش که میروید در راهها سے آب روان

فَيَجْتَرِفُهَا وَأَمَّا قَوْلُهَا أَلْأَمُ مِنْ مَادِرٍ فَهُوَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي هِلَالِ بْنِ عَامِرٍ

پس از بیخ برکند آن را ولیکن قول آن زن الأم من مادر پس او مردیست از بنی هلال پسر عامر

كَانَ اتَّخَذَ حَوْضًا لِيَسْقِيَ إِبِلَهُ فَلَمَّا رَوِيَتْ سَلَحَ فِيهِ وَمَدَرَهُ بِسَلْحِهِ

که گرفته بود آبگیری تا آب دهد شتر خود را پس چون سیراب شد سرگین انداخت در و کلوخ انداخت در و آلوده بسرگین

لِئَلَّا يُنْتَفَعَ بِهِ مِنْ بَعْدِهِ وَأَمَّا قَوْلُهَا أَشْأَمُ مِنْ قَاشِرٍ فَإِنَّهُ فَحْلٌ كَانَ فِي

تا نفع نگرفته شود بوی پس از وی ولیکن قول او اشأم من قاشر پس بتحقیق او شتر نر بود در

بَعْضِ قَبَائِلِ سَعْدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ مَنَاةَ مَا طَرَقَ إِبِلًا إِلَّا أَمَاتَتْ وَقِيلَ الْمُرَادُ

بعض قبائل سعد پسر زید پسر مناة گشنی نمیداد ماده را مگر می مرد و گفته شد که مراد

بِهِ الْعَامُ الْمُجْدِبُ وَسُمِّيَ قَاشِرًا لِقَشْرِهِ وَجْهَ الْأَرْضِ مِنَ النَّبَاتِ وَأَمَّا

بآن سال قحط ست و نام نهاده شد آن سال قاشر سبب باز کردن او روی زمین را از رویدگی ولیکن

قَوْلُهَا أَجْبَنُ مِنْ صَافِرٍ فَقَدِ اخْتُلِفَ فِي تَفْسِيرِهِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ عَنَى

قول آن زن اجبن من صافر پس تحقیق اختلاف کرده شد در بیان او گفت بعض ایشان مراد گرفت

بِهِ كُلَّ مَا يَصْفِرُ مِنَ الطَّيْرِ وَخُصَّ بِالْجُبْنِ لِكَثْرَةِ مَا يَتَّقِيهِ مِنْ جَوَارِحِ

بآن هر چه آواز کند از پرنده و خاص کرده شد بنامردی سبب زیادت نگهداشتن او خود را از جانوران شکاری

الْجَوِّ وَمَصَايِدِ الْأَرْضِ وَقِيلَ إِنَّهُ طَائِرٌ بِعَيْنِهِ إِذَا أَجَنَّهُ اللَّيْلُ تَعَلَّقَ

که میانه زمین و آسمان اند و دامگاه زمین و گفته شد که بتحقیق او پرنده ایست معین هرگاه در میگیرد او را شب می آویزد

بِبَعْضِ الْأَغْصَانِ وَلَمْ يَزَلْ يَصْفِرُ طُولَ لَيْلَتِهِ خَوْفًا مِنْ أَنْ يَنَامَ

در بعض شاخها و همیشه است که آواز میکند به درازی تمام شب خود سبب ترس از انکه بخواید

٣١١

فيؤخذ وقيل انه الذى يصفر للمرأة لريبة فهو يجبن وقت صفيره
پس گرفته شود و گفته شد که بتحقیق او کسی ست که آواز کند بزن بیگانه برای تهمتی پس او نامردی میکند هنگام آواز کردن خود

مخافة ان يظهر على امره وقيل ان المراد به في المثل المصفور به وهو
سبب ترس اینکه کسی مطلع شود بر حال او و گفته شد که بتحقیق مراد در مثل مصفور به باشد و آن کسی ست

الذى ينذر بالصفير ليهرب فعلى هذا القول فاعل ههنا بمعنى مفعول
که ترسانیده شود بآواز تا بگریزد پس بر این سخن فاعل درینجا بمعنی مفعول ست

كقوله تعالى من ماء دافق اى مدفوق وكقولهم راحلة بمعنى
همچو قول خدای بزرگ من ماء دافق ای مدفوق بمعنی جهنده همچو قول ایشان راحله بمعنی

مرحولة وهو كثير في كلامهم وقد جاء مفعول بمعنى فاعل
مرحوله و آن بسیار ست در کلام ایشان و هر آئینه آمده است مفعول بمعنی فاعل

وكقوله تعالى حجابا مستورا اى ساترا وكقوله تعالى انه كان وعده ماتيا
همچو قول او تعالی حجابا مستورا ای پوشنده و مثل قول او تعالی بیشک وعده او آورده شده است

واما قولها اطيش من طامر فالمراد به البرغوث ويسمى طامر بن طامر لكثرة وثوبه
ولیکن قول آن زن اطیش من طامر پس مراد بآن کیک ست و نامیده میشود او طامر پسر طامر سبب بسیار جستن او

واما قول القاضي ازاكما شنا وطبقة وحداة وبندقة فانه اراد به
ولیکن قول قاضی ازاکما شنا و طبقه و حداة و بندقه پس بتحقیق مراد گرفت بآن که

ان كلا منكما كفء لصاحبه ومفاوم له ولكل واحد من المثلين
هر آئینه هر یکی از شما هر دو همتاست برای یار خود و برابری کننده است مراد او را و برای هر یک از دو داستان تفسیریست

مختلف فيه اما شن وطبقة فان العلماء اختلفوا في معنى قولهم
که اختلاف کرده شده در و ولیکن شن و طبقه پس بتحقیق دانشمندان اختلاف کردند در معنی قول ایشان

وافق شن طبقة فقال الاكثرون انهما قبيلتان فشن هو ابن
وافق شن طبقه پس گفتند بیشتر دانشمندان که بتحقیق آن هر دو قبیله اند پس شن او پسر

٣١٢

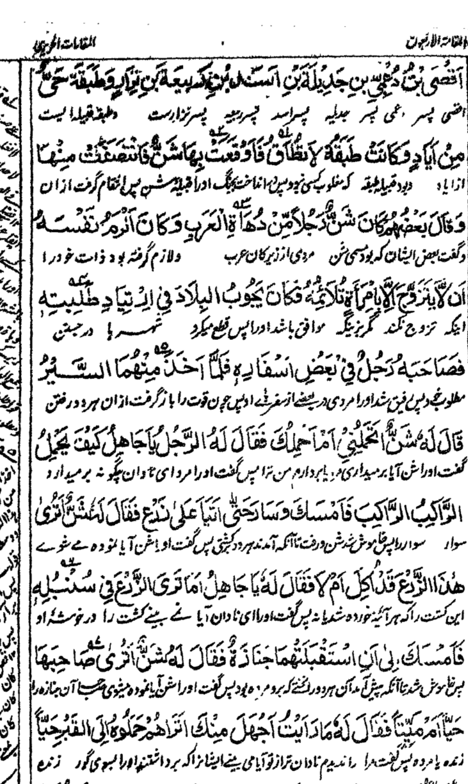

أَفْصَى بْنُ دُعْمِيِّ بْنِ جَدِيلَةَ بْنِ أَسَدِ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ نِزَارٍ وَطَبَقَةُ حَيٌّ

افصی پسر دعمی پسر جدیله پسر اسد پسر ربیعه پسر نزار است　وطبقه قبیله ایست

مِنْ إِيَادٍ وَكَانَتْ طَبَقَةُ لَا تُطَاقُ فَأَوْقَعَتْ بِهَا شَنٌّ فَانْتَصَفَتْ مِنْهَا

از ایاد　و بود قبیله طبقه که مغلوب کسی نبود و پس انداخت بجنگ او را قبیله شن پس انتقام گرفت از آن

وَقَالَ بَعْضُهُمْ كَانَ شَنٌّ رَجُلًا مِنْ دُهَاةِ الْعَرَبِ وَكَانَ أَلْزَمَ نَفْسَهُ

وگفت بعض ایشان که بود مسمی شن　مردی از زیرکان عرب　ولازم گرفته بود ذات خود را

أَنْ لَا يَتَزَوَّجَ إِلَّا بِامْرَأَةٍ تُلَائِمُهُ فَكَانَ يَجُوبُ الْبِلَادَ فِي ارْتِيَادِ طَلِبَتِهِ

اینکه تزوج نکند مگر بزنیکه موافق باشد او را پس قطع میکرد　شهرها　در جستن

فَصَاحَبَهُ رَجُلٌ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ فَلَمَّا أَخَذَ مِنْهُمَا السَّيْرُ

مطلوب خود پس رفیق شد او را مردی در بعضی از سفرهای او پس چون قوت را باز گرفت از آن هردو رفتن

قَالَ لَهُ شَنٌّ أَتَحْمِلُنِي أَمْ أَحْمِلُكَ فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ يَا جَاهِلُ كَيْفَ يَحْمِلُ

گفت او را شن آیا بر میداری مرا یا بر دارم من ترا پس گفت او را مرد ای نادان چگونه بر میدارد

الرَّاكِبُ الرَّاكِبَ فَأَمْسَكَ وَسَارَا حَتَّى أَتَيَا عَلَى زَرْعٍ فَقَالَ لَهُ شَنٌّ أَتَرَى

سوار　سوار را پس خاموش شد شن و رفت تا آنکه آمدند هردو بکشتی پس گفت او را شن آیا نموده میشود

هَذَا الزَّرْعَ قَدْ أُكِلَ أَمْ لَا فَقَالَ لَهُ يَا جَاهِلُ أَمَا تَرَى الزَّرْعَ فِي سُنْبُلِهِ

این کشت را که هر آئینه خورده شد یا نه پس گفت او را ای نادان آیا نمی بینی کشت را در خوشه او

فَأَمْسَكَ إِلَى أَنِ اسْتَقْبَلَتْهُمَا جَنَازَةٌ فَقَالَ لَهُ شَنٌّ أَتُرَى صَاحِبَهَا

پس خاموش شد تا آنکه پیش آمد آن هردو را تختی که بر وی مرده بود پس گفت او را شن آیا نموده میشود صاحب آن جنازه را

حَيًّا أَمْ مَيِّتًا فَقَالَ لَهُ مَا رَأَيْتُ أَجْهَلَ مِنْكَ أَتَرَاهُمْ حَمَلُوهُ إِلَى الْقَبْرِ حَيًّا

زنده یا مرده پس گفت مرا او را ندیدم نادان تر از تو آیا می بینی ایشان را که برداشتند او را بسوی گور زنده

ثُمَّ إِنَّهُمَا وَصَلَا إِلَى قَرْيَةِ الرَّجُلِ فَصَارَ بِهِ إِلَى مَنْزِلِهِ وَكَانَتْ لَهُ بِنْتٌ تُسَمَّى

باز هر آئینه آن هردو پیوستند سوی ده آن مرد پس گردید باشن سوی منزل خود و بود مر او را دختری که نام نهاده شد

طَبَقَةَ فَاَخَذَ يُطْرِفُهَا بِحَدِيْثِ رَفِيْقِهِ فَقَالَتْ لَهُ مَا نَطَقَ اِلَّا بِالصَّوَابِ

طبقه پس آغاز کرد که بشگفت می آورد او را بسخن رفیق خود پس گفت طبقه شن را که گویا نشد او مگر بصواب

وَلَا اسْتَفْهَمَتْ اِلَّا عَمَّا يَسْتَفْهِمُ عَنْ مِّثْلِهِ ذَوُو الْاَلْبَابِ اَمَّا قَوْلُهُ اَتَحْمِلُنِيْ اَمْ اَحْمِلُكَ

و نه پرسید ترا مگر از چیزیکه پرسیده شود از مانند آن لیکن قول او اتحملنی ام احملک

فَاِنَّهُ اَرَادَ اَتُحَدِّثُنِيْ اَمْ اُحَدِّثُكَ حَتّٰى نَقْطَعَ الطَّرِيْقَ بِالْحَدِيْثِ فَاَمَّا

پس تحقیق او مراد گرفت که آیا سخن گوئی یا من سخن گویم ترا تا آنکه قطع کنیم راه را بسخن گفتن ولیکن

قَوْلُهُ اَتَرٰى هٰذَا الزَّرْعَ اُكِلَ اَمْ لَا فَاِنَّهُ اَرَادَ هَلِ اسْتَسْلَفَ اَهْلُهُ ثَمَنَهُ

قول او اتری ہذا الزرع اکل ام لا پس ہر آئینه او مراد گرفت که آیا پیش گرفت خدا وندان بہای او را

اَمْ لَا فَاَمَّا اسْتِفْهَامُهُ عَنْ حَيٰوةِ صَاحِبِ الْجَنَازَةِ فَاِنَّهُ اَرَادَ بِهِ اَخَلَّفَ

یا نه گرفت ولیکن پرسیدن او از زندگی صاحب جنازه پس اراده کرد بآن آیا گذاشت پس خود

عَقِبًا يَحْيٰى ذِكْرُهُ بِهِ اَمْ لَا فَلَمَّا خَرَجَ اِلَى الرَّجُلِ حَدَّثَهُ بِتَاوِيْلِ ابْنَتِهِ

پسری که زنده باشد نام او بوی یا نه پس چون برآمد سوی آن مرد سخن گفت او را بتاویل دختر خود

كَلَامَهُ فَخَطَبَهَا اِلَيْهِ فَزَوَّجَهُ اِيَّاهَا فَلَمَّا سَارَ بِهَا اِلٰى قَوْمِهِ وَخَبَرُوْا مَا

کلام او را پس خواستگاری کرد او را از آن مرد پس زنی داد آن مرد شن را دختر خود پس چون رفت شن با او سوی قوم خود و دانستند انچه

مِنَ الدَّهَاءِ وَالْفِطْنَةِ قَالُوْا وَافَقَ شَنٌّ طَبَقَةَ فَسَارَتْ مَثَلًا

در وبود از زیرکی و دانش گفتند موافق شد شن طبقه را پس رفت این قول داستان

وَحُكِيَ اَنَّ الْاَصْمَعِيَّ سُئِلَ عَنْ تَفْسِيْرِ هٰذَا الْمَثَلِ فَقَالَ اَظُنُّ الشَّنَّ

و حکایت کرده شد از اصمعی بتحقیق او پرسیده شد از تفسیر این داستان پس گفت گمان میبرم شن را

وِعَاءً مِّنْ اَدَمٍ كَانَ قَدِ اسْتَشَنَّ فَلَمَّا اتُّخِذَ لَهُ غِطَاءٌ وَّافَقَهُ ضُرِبَ فِيْهِ هٰذَا

آوندی از چرم که ہر آئینه خشک شده است پس چون گرفته شد برای او پوششے که موافق باشد او را ذکر کرده شد در وی این

الْمَثَلُ وَاَمَّا حِدَاةُ وَبُنْدُقَةُ فَاِنَّهُ يُقَالُ فِي الْمَثَلِ الْمَضْرُوْبِ لِمَنْ

داستان ولیکن حداۃ و بندقه پس تحقیق او گفته میشود در مثلیکه ذکر کرده شود در حق کسیکه

له قوله استسلف استسلاف بها پیش گرفتن یعنی اگر صاحب زرع بها پیش گرفته است پس در حقیقت این زرع ماکول است والافلا ۱۲ منه قوله الشن مشک کهنه دریده استشنان کهنه شدن مشک ۱۲ صراح

يفزع بعدوه او يبلى بنظيره حذا احذ اذناك بندقة وكان في الاصل
ترسانیده شود بدشمن خود یا آزموده شود بهمتای خود حدا احدا دربرح تو بندقه است و بود آن در اصل

حداة باثبات الهاء فرخم في النداء وقد اختلف في المراد بهما فقيل الحداة
حداة با ثابت داشتن ها وپس ترخیم کرده شد در آواز دادن وبتحقیق اختلاف کرده شده در مراد از هردو پس گفته شد که حداه

هو الطائر المعروف وبندقة الرامي وقيل انهما قبيلتان من سعد
پرنده مشهور است وبندقه انداز نده گوی گلی اند وگفته شد که بتحقیق هردو قبیله اند از سعد

العشيرة فاغارت حداة وكانت تنزل بالكوفة على بندقة
عشیره پس تاراج کرد حداة بحالیکه میماند در کوفه بر بندقه

وكانت تنزل باليمن فنالت منهم ثم كرت بندقة على حداة
بحالیکه او میماند در یمن پس رسید از ایشان باز حمله آورد بندقه بر حداة

فاثخنت عليهم وروى بعضهم هذا المثل حدا حدا غير مهموز على
پس تاخت برد بر ایشان وروایت کرد بعض ایشان این داستان را حدا حدا بے ہمزه بر

مثال عصا وقفا وزعم انه اسم القبيلة واما قوله اخطات استكما
مانند عصا وقفا وگفت هر آینه او نام قبیله ایست ولیکن قول او اخطات استکما

الحفرة فان هذا المثل يضرب لمن يخطئ في مقصده ويضع الشيء في
الحفرة پس هر آینه این داستان آورده شود در حق کسیکه خطا کند در مراد خود و بنهد چیزی را در

غير موضعه وقوله طلسم وطرسم فمعنى طلسم كره وجهه ومعنى
غیر جای نهادن او وقوله طلسم وطرسم پس معنی طلسم ترش نمود روی خود را و معنی

طرسم اطرق وقوله اخرنطم وبرطم اي غضب وقطب وجهه وقيل
طرسم سر فرو افگننده وقوله اخرنطم وبرطم ای خشم گرفت وترش رو شد وگفته شد

معنى اخرنطم غضب مع تكبر ومعنى برطم غضب مع تعبس واما قوله
معنی اخرنطم خشمناک شد با پندار ومعنی برطم خشم گرفت با ترشروئی وقوله

٣١٥

همهم وتمغمغم اي لم يبين الكلام

المقامة الحادية والاربعون

همهم وتمغمغم اي هويدا نكرد سخن را مقامه چهل و يكم

التنيسية حدث الحارث بن همام قال اطعت دواعي التصابي

مشهور به تنيسيه گفت حارث بسر همام گفت فرمان بردم خوانندهاي كودكي را

في غلواء شبابي فلم ازل زيرا للغيد واذنا للاغاريد الى ان وافى النذير

در آغاز جوانی خود پس همواره بودم بسیار بیننده زنان نرم اندام را و بسیار شنونده سرودها را تا آنکه آمد ترساننده پیری

وولّى العيش النضير ففرمت الى نشد الانتباه وندمت على ما فرطت

و بپشت گردانید زندگی تازه پس سخت آرزومند گردیدم سوی راه راست بیداری و شرمنده شدم بر چیزی که کوتاهی کردم

في جنب الله ثم اخذت في كسع الهنات بالحسنات وتلافي الهفوات

در امر الهی بازآغاز کردم در محو کردن کارهای زشت با کارهای نیکو و اصلاح لغزشها

قبل الفوات فملت عن مغاداة الغادات الى ملاقاة الثقات

پیش از مردن پس گرائیدم از بامداد رفتن سوی زنان نازک اندام سوی دیدن مردم پرهیزگار و مردم ثقه

وعن مغاناة القينات الى مداناة اهل الديانات وآليت ان لا

و از آمیزش کنیزان سرودگو سوی نزدیکی خداوندان دین و طاعتها و سوگند خوردم اینکه

اصحب الا من نزع عن الغي وفاء منشره الى الطي وان الفيت من

همنشینی نکنم مگر کسی را که بازماند از گمراهی و بازگشت نامه پراکنده او بسوی پیچیدن و اگر دیدم کسی را که

هو خليع الرسن مديد الوسن انايت داري عن داره وفررت

او رها کرده رسن است و دراز است خواب او دور کردم خانه خود را از خانه او و گریختم از

عن عره وعراره فلما القتني الغربة بتنيس واحلتني مسجدها الانيس

خارش و بیماری او پس چون انداخت مرا غربت در شهر تنیس و فرود آورد مرا در مسجد آن که انس دهنده بود

رايت به ذا حلقة ملتفة ونظارة مزدحمة وهو يقول بجاش

دیدم در آن مردی خداوند حلقه بهم پیچیده و نگرندگان انبوه آرنده و او میگفت با دل

مَكِينٍ وَلِسَانٍ مُبِينٍ مِسْكِينٌ ابْنُ اٰدَمَ وَاَيُّ مِسْكِينٍ رَكَنَ مِنَ الدُّنْيَا

استوار وزبان فصیح مسکین ست پسر آدم وچه بسیار مسکین ست گرائید از دنیا

اِلٰى غَيْرِ رَكِينٍ وَاسْتَعْصَمَ مِنْهَا بِغَيْرِ مَكِينٍ وَذُبِحَ مِنْ حُبِّهَا بِغَيْرِ سِكِّينٍ

سوی نااستوار وچنگ زد ازان باخیر گرامی وذبح کرده شد از دوستی او بغیر کارد

يُكْلَفُ بِهَا لِغَبَاوَتِهٖ وَيَكْلَبُ عَلَيْهَا لِشَقَاوَتِهٖ وَيَعْتَدُّ فِيْهَا لِمُفَاخَرَتِهٖ

حریص میشود بآن بسبب دانی خود وسخت آزمند میگردد بران برای بدبختی خود وآماده میشود درو برای نازش خود

وَلَا يَتَزَوَّدُ مِنْهَا لِاٰخِرَتِهٖ اُقْسِمُ بِمَنْ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ وَنَوَّرَ الْقَمَرَيْنِ وَرَفَعَ

وتوشه نمیگیرد ازان برای آخرت خود سوگند میخورم بخدا اینکه آمیخت دو دریا را ودرخشان کرده ماه ومهر را وبلند کرد

قَدْرَ الْحَجَرَيْنِ لَوْ عَقَلَ ابْنُ اٰدَمَ لَمَا نَادَمَ وَلَوْ فَكَّرَ فِيْمَا قَدَّمَ لَبَكَى الدَّمَ

رتبه سیم وزر را اگر دریابد پسر آدم هرآئینه همنشین نشود بر شراب واگر اندیشه کند در چیزیکه پیش فرستاده هرآئینه میگریست خون

وَلَوْ ذَكَرَ الْمُكَافَاةَ لَاسْتَدْرَكَ مَا فَاتَ وَلَوْ نَظَرَ فِي الْمَاٰلِ لَحَسَّنَ قُبْحَ

واگر یاد می آورد پاداش عمل را هرآئینه تدارک میکرد چیزیرا که فوت شد واگر میدید در انجام هرآئینه نیکو میکرد بدے

الْاَعْمَالِ يَا عَجَبًا كُلَّ الْعَجَبِ لِمَنْ يَقْتَحِمُ ذَاتَ اللَّهَبِ فِي اكْتِنَازِ الذَّهَبِ

کارها را ای قوم شگفت دارید تمامی شگفت مر کسے را که در می آید بآتش در ذخیره کردن زر

وَخَزْنِ النَّشَبِ لِذَوِي النَّسَبِ ثُمَّ مِنَ الْبِدَعِ الْعَجِيْبِ اَنْ يَعِظَكَ وَخْطُ

وفراهم کردن مال واسباب برای خداوندان نسب باز هم آنکه از بدیع شگفت آرنده اینکه پند دهد ترا آمیزش

الْمَشِيْبِ وَتُؤْذِنَ شَمْسُكَ بِالْمَغِيْبِ وَلَسْتَ تَرٰى اَنْ تُنِيْبَ وَتُهَذِّبَ الْمَعِيْبَ

پیری واگهی دهد آفتاب تو بناپدید شدن ونه اندیشه کنی اینکه بازگردی از گناه وپاکیزه کنی عیب ناک را

ثُمَّ انْدَفَعَ يُنْشِدُ اِنْشَادَ مَنْ يُرَتِّلُ نَظْمَ بِاٰوِيْحَ مَنْ اَنْذَرَهٗ شَيْبُهٗ ٭ وَهُوَ

باز خوض کرد بخواندن شعر مثل خواندن کسیکه راه نماید وای کسیکه ترسانده او را پیری او ٭ وحال آنکه او

عَلٰى غَيِّ الصِّبَا مُنْكَمِشٌ ٭ يَعْشُوْ اِلٰى نَارِ الْهَوٰى بَعْدَ مَا ٭ اَصْبَحَ مِنْ ضَعْفِ

برگمراهی کودکی شتاب کننده است ٭ بنابینائی ضعیف می نگرد سوی آتش خواهش نفس پس از آنکه ٭ گردید از ضعف

القوي يرتعش + ويمتطي اللهو ويعتده + اوطا ما يفترش المفترش

توانائیها لرزیده + وسواری میکرد بازیچه را ومیشمارد آنرا + نرم تر از انچه فراش گیرد بر پهلو می خوابنده بر فرش +

لم يهب الشيب الذي ما رأى + نجومه ذو اللب الا دهش + ولا انتهى عما

نترسید پیری را که ندید + ظهور آنرا خداوند خرد مگر حیرت کرده + ونه باز ماند از چیزیکه

نهاه النهى عنه + ولا بالى بعرض خدش + فذاك ان مات فسحقا له + وان

باز داشت او را خرد + از وونه باک داشت بآبروی که نکوهش کرده شده + پس آنکس اگر میرد پس هلاکی باد مر او را + واگر

يعش عد كان لم يعش + لا خير في محيا امرئ نشره + كنشر ميت بعد عشر

بزید پس او همچو کسی ست که زنده نیست + نیست نکوئی در زندگی مردیکه بوی او + همچو بوی مرده که پس از ده شب

نبش + وحبذا من عرضه طيب + يروق حسنا مثل برد رقش + فقل

بیرون آورده شود + وچه نیکوست کسیکه بدن او نیکوست + در شگفت می آرد از روی حسن همچو چادریکه نقش کرده شود + پس بگو

لمن قد شاكه ذنبه + هلكت يا مسكين او تنتقش + فاخاص التوبة

بکسیکه هر آئینه خار فرو برد او را گناه او + نابود شدی ای محتاج مگر آنگه خار بیرون آری + پس خالص کن توبه را

تطمس بها + من الخطايا السود ما قد نقش + وعاشر الناس بخلق رضى

تا ناپدید کنی بآن + از خطاهای سیاه انچه نوشته شده است + وآمیزش کن مردم را با سرشت پسندیده +

ودار من طاش ومن لم يطش + ورش جناح الحر ان حصه + زمانه لا كان

ومدارا کن کسی را که سبک خرد باشد وکسی را که سبک خرد نباشد + وپر پوشان باز و مرد بزرگ را اگر بی پرده کرده باشد او را + زمانه او نبود

من لم يرش + وانجد الموتور ظلما فان + عجزت عن انجاده فاستجش

کسیکه اصلاح نکند حال را + ویاری کن آنرا که کسی باز و کشته شد پس اگر + فرو ماندی از یاری او پس برانگیز مردم را بیاری او +

وانعش اذا ناداك ذو كبوة + عساك في الحشر به تنتعش + وهاك

وبردار چون آواز دهد ترا خداوند افتادگی + قریب ست ترا که در قیامت بآن برخیزی وایستاده شوی + وبگیر

كاس النصح فاشرب وجد + بفضلة الكاس على من عطش + قال فلما

پیاله پند را پس بنوش وبخشش کن + باقی مانده پیاله بر کسیکه تشنه است + گفت راوی پس چون

فرغ من مبكياته وقضى انشاد ابياته نهض صبي قد شدن واعرى

خالی شد آنمرد از بندهای گریاننده خود و بانجام رسانید خواندن شعرهای خود را برخاست کودکی که قوی شده بود و برهنه کرد

البدن وقال يا ذوي الحصاة والانصات الى الوصاة قد وعيتم

تن را وگفت ای خداوندان خرد وخاموشی وشنیدن بسوی پند هر آئینه یاد گرفتید

الانشاد وفقهتم الارشاد فمن نوى منكم ان يقبل ويصلح المستقبل

شعر خواندن را وفهمیدید راه نمودن را پس هر که قصد کند از شما اینکه بپذیرد پند را و نیکو کند آینده را از کردار خود

فليبن ببري عن نيته ولا يعدل عني بعطيته فوالذي يعلم الاسرار

پس باید که ظاهر کند از احسان من از قصد باطن خود و سر باز نزند از من با بخشش خود پس سوگند بخدائیکه میداند رازها را

ويغفر الاصرار ان سري لكما ترون وان وجهي ليستوجب الصون

و می بخشد پیوستگی را بر گناه هر آئینه راز من است چنانکه می بینید و هر آئینه آبروی من مستوجب نگهداشتن است

فاعينوني رزقتم العون قال فاخذ الشيخ فيما يعطف عليه القلوب

پس یاری کنید مرا روزی داده شوید از یاری گفت راوی پس آغاز کرد پیر در چیزیکه مهربانی کنند بران دلها را

ويسني له المطلوب حتى انبط جفره واعشوشب قفره فلما ان نزع

و آسان کنند برای او مراد را تا آنکه آب بر آورد چاه او وگیاه ناک شد زمین بی گیاه او پس چون پر شد

الكيس انصلت بميس ويجد تنيس ولم يحل للشيخ المقام بعد

کیسه رفت بحالیکه منجر امید و ستایش میکرد شهر تنیس را و نیکو معلوم نشد مر شیخ را ماندن پس

ما انصاع الغلام فاستفرع الايدي بالدعاء ثم تحانا الانكفاء قال الراوي

از آنکه زود رفت کودک پس برداشتن خواست دستها را بدعای باز آهنگ کرد آهنگ بازگشتن گفت راوی

فارتحت الى ان اعجمه واحل مترجمه فتبعته وهو يشتد في سمته

پس رغبت کردم بسوی اینکه آزمایم او را و فرود آیم محل کلام او را پس در پی رفتم او را در حالیکه او سخت میدوید در راه خود

ولا يفتق رتق صمته فلما امن المفاجي وامكن التناجي لفت جيده

و نمی گشاد بستگی خاموشی خود را پس چون امین شد از ناگاه رسیده و ممکن شد گفتگو کردن پیچید گردن خود را

٣١٩

إِلَيَّ وَسَلَّمَ تَسْلِيمَ الْبَشَاشَةِ عَلَيَّ ثُمَّ قَالَ أَلَاقَكَ ذُكَاءُ ذَالِكَ الشُّوَيْدِنِ

بسوی من وسلام گفت همچو سلام گفتن شادمانی برمن باز گفت آیا دشگفت انداخت ترا افروختگی ذهن آن کودک

فَقُلْتُ إِي وَالْمُؤْمِنِ الْمُهَيْمِنِ قَالَ إِنَّهُ فَتَى السَّرُوجِيِّ وَمُخْرِجُ الدُّرِّ مِنَ

پس گفتم آری سوگند و خدای امان دهنده نگهبان ست گفت بتحقیق او پسر ابوزید سروجی ست و برآرنده مروارید از

اللُّجِّ فَقُلْتُ أَشْهَدُ أَنَّكَ لَشَجَرَةُ ثَمَرَتِهِ وَشُوَاظُ شَرَرَتِهِ فَصَدَّقَ كَهَانَتِي

دریا پس گفتم گواهی میدهم که بتحقیق تو درخت بار او هستی وشعله آتش او هستی پس باور کرد عیب گوئی مرا

وَاسْتَحْسَنَ إِبَانَتِي ثُمَّ قَالَ هَلْ لَكَ فِي ابْتِدَاءِ الْبَيْتِ لِنَتَنَازَعَ كَأْسَ

و نیکو پنداشت بیان مرا باز گفت آیا ترا رغبت ست در شتافتن بسوی خانه تا بهدیگر دهیم پیالهٔ

الْكُمَيْتِ فَقُلْتُ لَهُ وَيْحَكَ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ

شراب پس گفتم اورا وای برتو آیا فرمان میکنید مردم را به نیکوئی و فراموش میکنید ذاتها خودرا

فَافْتَرَّ افْتِرَارَ الْمُتَضَاحِكِ وَمَرَّ غَيْرَ مُمَاحِكٍ ثُمَّ بَدَا لَهُ أَنْ تَرَاجَعَ إِلَيَّ

پس تبسم کرد همچو تبسم کننده بتکلف وگذشت بحالیکه ناستیزه بود باز ظهور شد اورا اندیشهٔ اینکه برگردید بسوی من

وَقَالَ احْفَظْهَا عَنِّي وَعَلَيَّ نَظْمٌ اصْرِفْ بِصِرْفِ الرَّاحِ عَنْكَ الْأَسَى وَرَوِّحِ

و گفت یاد دار آن کلمات را از من و بر من ست نظم آنها برگردان بخالص می از خود اندوه را و راحت ده

الْقَلْبَ وَلَا تَكْتَئِبْ وَقُلْ لِمَنْ لَامَكَ فِيمَا بِهِ تَدْفَعُ عَنْكَ الْهَمَّ قَدْكَ

دل را و اندوهگین مشو و بگوی کسی را که سرزنش کند ترا در چیزیکه بوی دور میکنی از خود اندوه را بسند است ترا

اتَّئِبْ ثُمَّ قَالَ أَمَّا أَنَا فَسَأَنْطَلِقُ إِلَى حَيْثُ أَصْطَبِحُ وَأَغْتَبِقُ وَإِذْ كُنْتَ

برگرد باز گفت لیکن من پس میروم بسوی جائیکه مینوشم می بامداد و مینوشم می شبانگاه و هرگاه هستی

لَا تَصْحَبُ وَلَا تُلَائِمُ مَنْ يَطْرَبُ فَلَسْتَ لِي بِرَفِيقٍ وَلَا طَرِيقُكَ لِي بِطَرِيقٍ

که رفیق نمیشوی و موافقت نمیکنی کسی را که نشاط آرد پس نیستی مرا یار ونیست راه تو مرا راهی

فَخَلِّ سَبِيلِي وَتَنَكَّبْ وَلَا تُنَقِّرْ عَنِّي وَلَا تُنَقِّبْ ثُمَّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ

پس بگذار راه مرا و یکسو شو و تفتیش مکن از من و تفحص مکن بازرو گردانید بحالیکه پشت گرداننده بود و نه

يعقب. قال الحارث بن همام فالتهبت وجدا عند انطلاقه وودّت

می نگرد گفت حارث بن همام پس برافروخته شدیم از اندوه هنگام رفتن او و آرزو بردم

لو لم الاقه

اینکه نمیدیدم اورا

المقامة الثانية والاربعون النجرانية

مقامه چهل و دوم مشهور به نجرانیه

حكى الحارث بن همام قال ترامت بي مرامي النوى ومساري الهوى الى ان صرت ابن كل تربة الا اني لم اكن اقطع واديا ولا اشهد ناديا الا لاقتباس

حکایت کرد حارث پسر همام انداخت مرا جای انداختن دوری و جایهای رفتن آرزوی نفس بسوی اینکه گردیدم پسر هر خاک دیار در هر سفر مگر بتحقیق من قطع نمیکردم بیابانی را و حاضر نمیشدم مجلسی را مگر برای حاصل کردن

الادب المسلي عن الاشجان المغلي قيمة الانسان حتى عرفت لي هذه الشنشنة وتناقلتها عني الالسنة وصارت اعلق بي من الهوى ببني

علم که بیغم کننده است از غمها گران کننده است بهای انسان را تا آنکه معروف شد بمن این خوی و می بردند آنرا از من زبانها و گردید این عادت آویخته تر بمن از عشق با بنی

عذرة والشجاعة بآل ابي صفرة فلما القيت الجران بنجران واصطفيت بها الخلان والجيران اتخذت انديتها معتمري وموسم فكاهتي وسمري

عذره و دلیری بآل ابی صفره پس چون انداختم باطن گردن خود را در شهر نجران و گزیدم بران دوستان را و همسایگان را گرفتم مجلسهای او را جای زیارت خود و محل خوش منشی خود و افسانه گویی خود در شب

فكنت اتعهدها صباح مساء واظهر فيها على ما سر وساء فبينما انا في نادٍ محشود ومحفل مشهود اذ جثم لدينا هِمٌّ عليه هدمٌ فحيّا تحية

پس بودم که زیارت میکردم آنرا صبح و شام و مطلع میشدم در وی بچیزیکه شاد کند و گزند رساند پس میانه اینکه من بودم در مجلسیکه جمع شده بود و جاییکه مردم حاضر شدند ناگاه نشست نزد ما مو پیری که بر وی جامه کهنه بود پس سلام گفت همچو سلام گفتن

ملق بلسان ذلق ثم قال يا بدور المحافل وبحور النوافل قد بين الصبح

نرم گو بزبان تیز باز گفت ای ماههای محفلها و دریاهای عطاها هرآینه آشکار شد بامداد

لذي عينين وناب العيان مناب عدلين فما ترون فيما ترون

برای خداوند دو چشم و استاد دیشا ... بجای دو گواه عدل پس اندیشه میکنید در چیزی که می بینید

أتحسبون العون أم تناوون إذ تدعون فقالوا تالله لقد غطت ورمت

آیا گمان میکنید یاری را یا دور میشوید هرگاه خوانده شوید پس گفتند او را سوگند بخدا هر آئینه بچشم آورد ...

أن تنبط فغيضت فناشدهم الله عمّا إذا أصلّهم حتى استوثب ردّهم

اینکه آب برون آرد پس کم کرده شد پس سوگند داد ایشانرا بخدا که از چه چیز برگردانید ایشانرا تا آنکه سزاوار شد بازگردانیدن ایشانرا

فقالوا إنا كنا نتناضل بالأنصال فأتيتنا أضلّ يوم البراز فما تمالك أن

پس گفتند بودیم که باهم تیراندازی میکردیم با پیکانها چنانکه تیراندازی کرده شود در روز جنگ پس قدرت نیافت بر نفس اینکه

شُغِب من المنضول والحق هذا الفضل بنمط الفضول فلسنتهم

... کرد از قدر تیراندازی شده و پیوسته کرد این ... را بانواع کلام زاید پس زبان آوری کرد او را

لُسُن القوم وبخّره سِنّة اللوم وأخذ هو يتنصّل من هفوته ويتندّم

فصیحان قوم ... و گرفت بیزاری جستن از لغزش گناه خود و پشیمان میشد

على فوهته وهم مُجمِعون على مؤاخذته وملبّون داعي منابذته إلى أن

بر گفته خود ... ایشان ... اجابت کنندگان خواننده انداختن او را تا آنکه

قال لهم يا قوم إن الأحياء من ثمّ الطبع فعدّوا عن اللذع والقذع ثم

گفت مر ایشانرا ای گروه ... پس بگذرید از سوختن دل ... و دشنام دادن باز

هلمّوا إليّ أن أعرض عليكم ... عند ذلك توقّدهم وانحلّت

بیائید بسوی اینکه ... پس ... ایشان و گشوده یافت

عُقد غضبهم ... واقترحوا أن يكون أقربهم

... ایشان و خوشنود شدند ... و خواستند اینکه باشد ... ایشان

فامتحنا بما يعقد السمع أو يشدّ نسع ثم قال اسمعوا وقيتم

پس امتحان کرد ... بقدر آنکه بسته شود ... پس گفت بشنوید نگاه داشته شوید

الطَّيْشِ، وَمُلِمِّهِمْ لَمَّ العَيْشِ، وَأَنْشَدَ مُلْغِزًا فِي مِرْوَحَةِ الخَيْشِ نظم

از سبکی خرد ودیر پاشیدا زندگی باز خواند بحالیکه چیستان گوینده بود در باد بیزن کتان

وَجَارِيَةٍ فِي سَيْرِهَا مُشْمَعِلَّةٍ + وَلٰكِنْ عَلَى إِثْرِ المَسِيرِ قُفُولُهَا لَهَا سَائِقٌ

و بسیار کنیزک اند که در رفتار خود زودی کننده اند + ولیکن بر نشان رفتار بازگشتن اوست + مر او را راننده است

مِنْ جِنْسِهَا يَسْتَحِثُّهَا + عَلَى أَنَّهُ فِي الاِحْتِثَاثِ رَسِيلُهَا + تُرَى فِي

از جنس او برمی انگیزد او را + با آنکه او در برانگیخته شدن همپای اوست + دیده میشود در

أَوَانِ القَيْظِ تَنْطُفُ بِالنَّدَى + وَيَبْدُو إِذَا وَلَّى المَصِيفُ نُحُولُهَا ثُمَّ قَالَ

زمان گرما باین حال که میچکاند آب را + و پیدا میشود هرگاه پشت گرداند گرما خشکی آن + باز گفت

وَهَاكُمْ يَا أُولِي الفَضْلِ، وَمَرَاكِزَ العَقْلِ، وَأَنْشَدَ مُلْغِزًا فِي حَابُولِ النَّخْلِ نظم

و بگیرید شما ای خداوندان بزرگی و قرارگاههای خرد و بخواند بحالیکه لغز گوینده بود در رسن درخت خرما

وَمُنْتَسِبٍ إِلَى أُمٍّ + تَنَشَّا أَصْلُهُ مِنْهَا + يُعَانِقُهَا وَقَدْ كَانَتْ نَفَتْهُ بُرْهَةً

بسا منسوب بسوی مادر که پیدا میشود بنیاد وی از آن + که معانقه میکند آن را و هر آئینه بود + که دور میکرد او را زمانی

عَنْهَا + بِهِ يَتَوَصَّلُ الجَانِي + وَلَا يُلْحَى وَلَا يُنْهَى ثُمَّ قَالَ وَدُونَكُمُ الخَفِيَّةَ

از خود + بسبب او پیوستگی میجوید میوه چیننده + و ملامت کرده نمیشود و نه باز داشته میشود + باز گفت بگیرید شما چیستانی را که پنهانست

العَلَمَ المُنْكَرَةَ الظُّلَمِ وَأَنْشَدَ مُلْغِزًا فِي القَلَمِ نظم وَمَأْمُومٍ بِهِ عُرِفَ الإِمَامُ

علامت + و ناشناخت است سیاهی او و خوانده بحالیکه چیستان گوینده بود در خامه و بسا مقتدیست که با و شناخته میشود امام

كَمَا بَاهَتْ بِصُحْبَتِهِ الكِرَامُ + لَهُ إِذْ يَرْتَوِي طَيَشَانُ صَاحٍ + وَيَسْكُنُ حِينَ

چنانکه نازش میکنند بصحبتش او بزرگان + مر او را هرگاه سیراب میشود جنبندگی تشنه است + و آرام میگیرد هنگامیکه

يَعْرُوهُ الأُوَامُ + وَيُذْرِي حِينَ يُسْتَعْدَى دُمُوعًا + يَرِقُّ كَمَا يَرُوقُ

قصد کند او را تشنگی + و میریزد هرگاه و دوانیده شود اشکها را + که خوش می آیند چنانکه خوش می آید

الاِبْتِسَامُ + ثُمَّ قَالَ وَعَلَيْكُمْ بِالوَاضِحَةِ الدَّلِيلِ الفَاضِحَةِ مَا قِيلَ

تبسم کردن + باز گفت و لازم گیرید هویدا را از دلیل ظاهر کننده عیب انچه گفته شد

٣٢٣

وانشد ملغزا في الميل نظم وما ناكح اختين جهرا وخفية + وليس عليه
و خواند بحالیکه لغز گوینده بود در میل سرمه و چه چیز است نکاح کننده دو خواهر آشکارا و پنهان + حال آنکه نیست بروی

في النكاح سبيل + متى يغش هذي يغش في الحال هذه + وان مال لم
در نکاح راهی + هرگاه می‌آید بنزد این خواهر می‌آید فی الحال نزد آن خواهر + و اگر برگردد شوهری از زن

تجده يميل + يزيدهما عند المشيب تعهدا + وبرا وهذا في البعول قليل
خود نیابی او را که برگردد + می افزاید آن هر دو را در پیری تفقد و مهربانی را + و نکوئی را و این در شوهران کم است +

ثم قال وهذه يا اولي الالباب معيار الآداب وانشد ملغزا في الدولاب
باز گفت و این که مذکور شد ای خداوندان خردها آله اندازه کردن دانشهاست و خواند بحالیکه لغز گوینده بود در چرخ

نظم وجاف وهو موصول + وصول ليس بالجافي + غريق بايذ فاعجب
بسیار گران درشت در نهاد است حال آنکه او پیوسته است + بسیار وصل است نیست دور شونده + آب فرو رونده بدون آینده است

له من راسب طافي + يسح دموع مهضوم + ويهضم هضم متلاف
آنرا از یک نشیننده در آب و بلند شونده بر آب + میریزد اشکهای ستم رسیده + و میشکند بجو شکستن بسیار تلف کننده +

ويخشى منه حدته + ولكن قلبه صافي قال فلما رشق بالخمس التي
و ترسیده میشود از تندی و تیزی او + ولیکن دل او پاک است گفت راوی که چون تیر انداخت بان پنج لغز بترتیب

نسق قال يا قوم تدبروا هذه الخمس واعقدوا عليها
داده بود گفت ای قوم من فکر کنید این پنج چیستان را و بندید بر ان

الخمس ثم رايكم وضموا الذيل او الانداد من هذا الكيل قال فاستغرقت
پنج انگشت را بازو خود شما و فراهم کردن دامن یا افزونی از این پیمانه پس برانگیخت

القوم شهوة الزيادة على ما اشربوا من البلادة فقالوا له ان وقفنا
جماعت را خواهش افزونی بر آنچه نوشانیده شده اند از تحیر و نافهمی پس گفتند او را اگر آئینه علم و آگهی را

دون حلك ليهمنا عن استبراء زندك فاستشفاف فرندك فان تممت
که فرو تر از عقده گشادن تست هر آئینه خاموش کرد ما را از خواستن آتش چقماق تو پس اگر تمام

عَشَرَ، فَمِنْ عِنْدِكَ، فَاهْتَزَّ اهْتِزَازَ مَنْ ثَلَجَ سَهْمُهُ وَانْخَزَلَ خَصْمُهُ، ثُمَّ افْتَتَحَ النُّطْقَ

وه چیستان را پس باتفاق استماع پس خوش شد همچو خوش شدن کسیکه چیره شود تیر او و بریده شود دشمن او و باز کشاد گویائی را

بِالْبَسْمَلَةِ، وَأَنْشَدَ مُلْغِزًا فِي الْمُرْمِلَةِ نَظْم: وَمَسْرُورَةٍ مَغْمُومَةٍ طُولَ دَهْرِهَا،

ببسم الله الرحمن الرحيم گفتن و خواند بحالیکه چیستان گوینده بود در غم پارچه پیچیده بسا شادمان غمناکست در زمانه دراز خود

وَمَا هِيَ تَدْرِي مَا السُّرُورُ وَلَا الْغَمُّ، تُقَرَّبُ أَحْيَانًا لِأَجْلِ جَنِينِهَا،

حال آنکه او نمیداند که چیست شادی و اندوه، نزدیک کرده میشود گاهی از بهر بچه که در شکم اوست

وَكَمْ وَلَدٍ لَوْلَاهُ طُلِّقَتِ الْأُمُّ، وَتُبْعَدُ أَحْيَانًا وَمَا حَالَ عَهْدُهَا، وَإِبْعَادُ

و بسا بچه است که اگر نبودی او طلاق داده میشد مادر او، و دور کرده میشود گاهی حال آنکه نگردد حال او، و دور کردن

مَنْ لَمْ يَسْتَحِلْ عَهْدُهُ ظُلْمٌ، إِذَا قَصُرَ اللَّيْلُ اسْتُلِذَّ وِصَالُهَا، وَإِنْ طَالَ

کسیکه برنگردد حال او ستم ست، هرگاه کوتاه شود شب لذیذ یافته میشود پیوستن او، و اگر دراز شود

فَالْإِعْرَاضُ عَنْ وَصْلِهَا نُعْمٌ، لَهَا مَلْبَسٌ بَادٍ أَنِيقٌ مُبَطَّنٌ، بِمَا يُزْدَرَى لَكِنْ

پس رو گردانیدن از پیوستگی او نعمت ست، مراو را پوشاک هویدا خوش آینده استر کرده شده است، بچیزیکه حقیر داشته شده است مگر

لِمَا يُزْدَرَى الْحُكْمُ، ثُمَّ كَشَرَ عَنْ أَنْيَابِهِ الصُّفْرِ، وَأَنْشَدَ مُلْغِزًا فِي الظُّفْرِ نَظْم:

هرآینه حقیر داشته نشد حکم او، باز ظاهر کرد از دندانهای خود که زرد بود و خواند بحالیکه چیستان گوینده بود در ناخن

وَمَرْهُوبِ الشَّبَا نَامٍ، وَمَا يَرْعَى وَلَا يَشْرَبُ، يُرَى فِي الْعَشْرِ دُونَ النَّحْرِ

بسا چیزیست که ترسیده شد از تیزی او بالنده است، حال آنکه نچرد و نمی نوشد، دیده میشود در عشره ذیحجه نه روز قربانی شتر

فَاسْمَعْ وَصْفَهُ وَاعْجَبْ، ثُمَّ تَحَاذَرَ تَحَاذُرَ الْعِفْرِيتِ، وَأَنْشَدَ مُلْغِزًا

پس بشنو صفت او را و شگفت کن، باز نگو غره چشم نگریست همچو نگریستن دیو سرکش و خواند بحالیکه چیستان گوینده بود

فِي طَاقَةِ الْكِبْرِيتِ نَظْم: وَمَا مَحْقُورَةٍ تُدْنَى وَتُقْصَى، وَمَا مِنْهَا إِذَا

در کلکهای گوگرد. و چه چیزیست حقیر داشته شده نزدیک کرده میشود و دور داشته میشود، و حال آنکه نیست از آن هرگاه

فَكَّرْتَ بُدٌّ، لَهَا رَأْسَانِ مُشْتَبِهَانِ جِدًّا، وَكُلٌّ مِنْهُمَا لِأَخِيهِ ضِدٌّ،

اندیشه کنی چاره، مراو را دو سر هستند همدیگر مانند اند بسیار، و هر یکی از هر دو برادر خود را ضد ست

لَتُعَذَّبُ اِنْ هُمَا خُضِبَا وَتُلْغَى * اِذَا عَدِمَا الْخِضَابَ وَلَا تُعَدُّ * تَمُجُّ مَجَّ

عقوبت کرده میشود اگر هر دو برنگ کرده شوند و گذاشته میشود هر گاه نابود کنند رنگ را و شمار آورده نمیشود * باز آواز کرد

نَحْمِطِ الْقَرْمِ * وَاَنْشَدَ مُلْغِزًا فِي حَلَبِ الْكَرْمِ نَظْمٌ * وَمَا شَيْءٌ اِذَا

همچو آواز کردن شتر نر * و خواند بجای لیکه چیستان گوینده بود در شیرهٔ انگور یعنی شراب * و چه چیز نیست که هر گاه

فَسَدَا * تَحَوَّلَ غَيُّهُ رَشَدَا * وَاِنْ هُوَ رَاقَ اَوْصَافًا * اَثَارَ الشَّرَّ

فاسد شد * گردید فساد او صلاح * و اگر او نیکو باشد از روی صفتها * برانگیزد بدی را

حَيْثُ بَدَا * زَكِيُّ الْعِرْقِ وَالِدُهُ * وَلٰكِنْ بِئْسَ مَا وَلَدَا * ثُمَّ اعْتَضَدَ

هر کجا پیدا شود * پاکیزه اصل ست زاینده او * و لیکن بدست آنچه زاد * باز زیر بازو گرفت

عَصَا التَّسْيَارِ وَاَنْشَدَ مُلْغِزًا فِي الطَّيَّارِ نَظْمٌ * وَذِي طَيْشَةٍ شِقُّهُ مَائِلٌ

چوب بدستی رفتن را * و خواند بجای لیکه لغز گوینده بود در ترازوی زر * بسا خداوند سبکی ست که یک جانب او مائل است *

وَمَا عَابَهُ بِهَا عَاقِلٌ * يُرَى اَبَدًا فَوْقَ عِلِّيَّةٍ * كَمَا يَعْتَلِي الْمَلِكُ الْعَادِلُ

و عیب حق نکرد او را باین سبکی و میلان عاقلی * دیده میشود او را همیشه بالا مکان بلند * چنانکه بلند میباشد پادشاه دادگر *

تَسَاوَى لَدَيْهِ الْحَصَا وَالنُّضَارُ * وَمَا يَسْتَوِي الْحَقُّ وَالْبَاطِلُ * وَاَعْجَبُ اَوْصَافِهِ

برابر باشد نزد او سنگ و زر * و برابر نباشد نزد او حق و باطل * و شگفت ترین صفتهاے او

اِنْ نَظَرْتَ * كَمَا يَنْظُرُ الْكَيِّسُ الْفَاضِلُ * تَرَاضِي الْخُصُومِ بِهِ حَاكِمًا * وَقَدْ

اگر نگرے * چنانکه بیند زیرک بزرگ * همدگر راضی بودن دشمنان ست باو از روی حاکم بودن و حال آنکه هر آینه

عَرَفُوا اَنَّهُ مَائِلُ * قَالَ فَظَلَّتِ الْاَفْكَارُ تَهِيمُ فِي اَوْدِيَةِ الْاَوْهَامِ وَتَجُولُ جَوَلَانَ

دانستند که بتحقیق او بیکطرف مائل ست * گفت و وادی پس گشتند اندیشها که سرگردان باشند در بیابانهای گمانها و میجست همچو جستن

الْمُسْتَهَامِ اِلٰى اَنْ طَالَ الْاَمَدُ وَحَصْحَصَ الْكَمَدُ فَلَمَّا رَاٰهُمْ يَرْتَدُّوْنَ

عاشق سرگردان تا آنکه دراز شد زمان و ظاهر شد اندوه نهانی پس چون دید ایشان را که آتش زنه میزنند

وَلَا يَسْتَوْرُوْنَ وَيَقْتَضُوْنَ النُّهَادَ بِالْمُنٰى قَالَ يَا قَوْمِ اِلَامَ تَنْظُرُوْنَ

حال آنکه روشن نمیشود میگذرانند روز را بآرزو گفت ای قوم من تا بتامل خواهید دید

وحتام تنتظرون المربان لكم استخراج الخبي او استسلام الغبي

وتاکجا زمان داده خواهید شد آیا نزدیک نشد شمارا وقت بیرون آوردن چیز پنهانی یا وقت فرمانبری گول و احمق

فقالوا له تالله لقد اعوصت ونصبت الشرك فقنصت فتحكم كيف

پس گفتند او را سوگند بخدا بتحقیق آوردی امر دشوار و برپا کردی دام را پس شکار کردی پس حکم کن هرگونه که

شئت وحز الغنم والصيت ففرض عن كل معمى فرضا واستخلصه

خواهی وجمع کن غنیمت ومال را وشهرت را پس معین کرد از هر معما چیزے واجب وخالص کرد آنرا

منهم نضا ثم فتح الاقفال ووسم الاغفال وحاول الاجفال

از ایشان نقدی باز کشاد قفلها را ونشان نهاد راههای بے نشان را وآهنگ کرد گریختن را

فاعتلق به مدرة القوم وقال له لا لبسة بعد اليوم فاستنسب

پس درآویخت باو مهتر جماعت وگفت او را که نیست شبهه پس از امروز پس بیان کن نسب خود را

قبل الانطلاق وهبها متعة الطلاق فاطرق حتى قلنا مريبة ثم انشد

پیش از رفتن وبدان آنرا برخورداری طلاق پس سرفرو افگند تا آنکه گفتیم که خداوند چیز ریبست که در شک اندازد باز خواند

والدمع مجيب نظم سروج مطلع شمسي + وربع لهوي

بحالیکه اشک اجابت کننده بود شهر سروج جای برآمدن آفتاب منست + ومنزل بازیچه من

وانسي + لكن حرمت نعيمي + بها ولذة نفسي + فاعتضت عنها اغترابا

والفت من + لیکن بازداشته شدم از نعمتهای خود + بآن ومزه جان خود را + دعوض گرفتم از ان غربت وسفر را +

امر يومي وامسي + مالي مقر بارض + ولا قرار لعنسي + يوما بنجد

که تلخ کرد امروز من ودیروز من نیست مرا آرامگاه در زمینے + ونه آرام شتر استوار مرا + روزی در زمین نجد

ويوما + بالشام اضحي وامسي + ازجي الزمان بقوت + منغص مستخس

وروزے + بشهر شام صبح میکنم وشام میکنم + میرانم روزگار خود را بتوشه + ناخوش مکروه شمرده

ولا ابيت وعندي + فلس ومن لي بفلس + ومن يعش مثل عيشي

وشب نمیگذرانم بحالیکه نزد من + پولست وکیست که مرا پول بدهد + وکسیکه زندگی میکند مانند زندگی من +

٣٢٧

بَاعَ الحَيَاةَ بِبَخْسٍ ۔ ثُمَّ اَنَّهُ اِخْتَبَنَ خُلَاصَةَ النَّضِّ وَنَدَّ رَضَّابًا فِي الاَرْضِ

میفروشد زندگی را بنقصان ۔ باز بتحقیق او زیر کش گرفت خلاصهٔ نقد را و رفت بحالیکه دونده بود در زمین

فَنَاشَدْنَاهُ اَنْ يَعُوْدَ فَاسْتَنَيْنَا لَهُ الوُعُوْدَ فَلَا وَاَبِيْكَ مَا نَجَعَ وَلَا التَّرْغِيْبُ

پس سوگند دادیم او را اینکه باز گردد و بلند کردیم او را وعدهارا پس نیجع دچنانکه گمان بردیم سوگند پدر تو باز نیامد و نه رغبت افزائی

لُهُ نَجَعَ المَقَامَةُ الثَّالِثَةُ وَالاَرْبَعُوْنَ البِكْرِيَّةُ

او را اثر کرد مقامه چهل و سوم مشهور بهکریه

اَحْكَى الحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ هَفَا بِيَ البَيْنُ المُطَوِّحُ وَالسَّيْرُ المُبَرِّحُ اِلَى اَرْضٍ

حکایت کرد حارث بن همام گفت برو مرا فراق دور انداز نده و رفتن اندوهگین کننده بسوی زمینے که

يَضِلُّ بِهَا الخِرِّيْتُ وَتَفْرَقُ فِيْهَا المَصَالِيْتُ فَوَجَدْتُ مَا يَجِدُ الحَائِرُ

راه گم میکند در وی ماهر و دانا ۔ و میترسند در ان دلیران پس یافتم در ان انچه یابد سرگشته

الوَحِيْدُ وَرَأَيْتُ مَا كُنْتُ مِنْهُ اَحِيْدُ اِلَّا اَنِّيْ شَجَّعْتُ قَلْبِيَ المَزْؤُوْدَ

تنها و دیدم انچه بودم که از وسبب ترس رمیگردانیدم مگر من دلیر کردم دل خود را که ترسانیده شده بود

وَتَسَاتُ نِضْوِيَ المَجْهُوْدَ وَسِرْتُ سَيْرَ الضَّارِبِ بِقِدْحَيْنِ المُسْتَسْلِمِ

وراندم شتر لاغر خود را که مانده شده بود و میرفتم همچو رفتن کسیکه زننده باشد بدو تیر قمار و فرمان بر باشد

لِلْحَيْنِ وَلَمْ اَزَلْ بَيْنَ وَخْدٍ وَذَمِيْلٍ وَاِجَازَةِ مِيْلٍ بَعْدَ مِيْلٍ اِلَى اَنْ كَادَتِ

برای مرگ و همیشه بودم درمیانه زود روی و نرم روی و بریدن میلے پس از میلے تا آنکه نزدیک شد

الشَّمْسُ تَجِبُ وَالضِّيَاءُ يَحْتَجِبُ فَارْتَعْتُ لِاِظْلَالِ الظَّلَامِ وَاقْتِحَامِ

آفتاب که غروب شود و روشنی پنهان گردد پس ترسیدم سبب نزدیکی تیرگی شب و در آمدن

جَيْشِ حَامٍ وَلَمْ اَدْرِ اَاَكْفِتُ الذَّيْلَ وَاَرْتَبِطُ اَمْ اَغْتَمِدُ اللَّيْلَ

لشکر سیه حام و ندریافتم که آیا جمع گردانم دامن را و بسته کنم یا در آیم بشب

وَاَخْتَبِطُ وَبَيْنَا اَنَا اُقَلِّبُ العَزْمَ وَاَمْتَخِضُ الحَزْمَ تَرَاءَى لِيْ

و راه گم کنم پس میانه اینکه من می گردانیدم یقین و می جنبانیدم احتیاط خود را نمودار شد مرا

شبح جمل مستند بجبل فرجيته قعدة المريح وقصدته قصد المشيح

کالبد شتری که پناه گرفته بود بکوهی پس امیدوار شدم آنرا ناقه مرد آسایش جوینده و آهنگ کردم او را مانند آهنگ کننده کوشش کننده

فإذا البطن كهانته والقعدة عيرانة والمريح قد ادمل بجباده

پس ناگاه گمان راست بود و ناقه سواری شتر تیز رو بود و آسایش گیرنده هر آئینه پیچیده بود بگلیم خود

والتحف بقادة فجلست عند راسه حتى هب من نعاسه فلما ازدهر

و سر کشیده بود بخواب خود پس نشستم نزد سر او تا آنکه بیدار شد از خواب خود پس چون روشن شد

سراجاه واحس عن فاجاه نفر كما ينفر المريب وقال اخوك ام الذيب

دو چراغ او و دریافت کسی را که ناگاه رسید او را رمید چنانچه رمد آرنده شک و گفت این برادر تست یا گرگ

فقلت بل خابط ليل ضل المسلك فاضئ لي اقدح لك فقال

پس گفتم بلکه روندهٔ شب است بناداني که هر آئینه گم کرد راه را پس روشن کن برای من حال خود خواهم کشاد بر تو حال خود پس گفت

ليسر عنك همك فرب اخ لك لم تلده امك فانسرى عند ذلك

باید که دور شود از تو اندوه تو پس بسا برادر است که نزائید آنرا مادر تو پس رفت هنگام آن

اشفاقي وسرى الوسن الى اماقي فقال عند الصباح يحمد القوم

ترس من و در آورد خواب بسوی چشمهای من پس گفت هنگام بامداد ستایش میکنند جماعت

السرى فهل ترى كما ارى فقلت اني لك لاطوع من حذائك واوفق

شب رفتن را پس آیا می بینی چنانکه می بینم پس گفتم هر آئینه من ترا فرمان بردارترم از نعل تو و موافق ترم

من غداتك فصدع بمحبتي وبجح بصحبتي ثم احتملنا مجدين

از خورش تو پس هویدا کرد محبت مرا و نیز گفت بصحبت من پس باز نهادیم مرکب را بجائیکه کوشش کنندگان بودیم

وارتحلنا مدلجين ولم نزل نعاني السرى ونعاصي الكرى الى ان بلغ

و کوچ کردیم بجائیکه شب روندگان بودیم و همیشه بودیم که رنج میکشیدیم شب روی را و نافرمانی میکردیم خواب را تا آنکه رسید

الليل غايته ورفع الفجر رايته فلما اسفر الفاضح ولم يبق الا واضح

شب بپایان خود را و برداشت بامداد علم خود را پس چون روشن شد صبح و باقی نماند مگر هویدا

٣٢٩

فَتَوَسَّمْتُ رَفِيقَ رِحْلَتِي وَسَمِيرَ لَيْلَتِي فَإِذَا هُوَ أَبُو زَيْدٍ مَطْلَبُ النَّاشِدِ

بتامل نگریستم یار سفر خود را و افسانه گوی شب خود را پس ناگاه او ابو زید ست مطلب جوینده گم گشته

وَمَعْلَمُ الرَّاشِدِ فَتَهَادَيْنَا تَحِيَّةَ الْمُحِبَّيْنِ إِذَا الْتَقَيَا بَعْدَ الْبَيْنِ ثُمَّ تَبَاثَثْنَا

و نشان راه نماینده پس همدیگر هدیه فرستادیم سلام دو دوست هرگاه جمع شوند پس از جدائی باز همدیگر کشادیم

الْأَسْرَارَ وَتَنَاثَثْنَا الْأَخْبَارَ وَبَعِيرِي يَئِطُّ مِنَ الْكَلَالِ وَرَاحِلَتُهُ تَزِفُّ

راز ها را و همدیگر فاش کردیم خبرها را و شتر من نفس میکشید از سختی ماندگی و شتر سواری ابو زید زود میرفت

زَفِيفَ الرِّئَالِ فَأَعْجَبَنِي اشْتِدَادُ أَسْرِهَا وَامْتِدَادُ صَبْرِهَا وَأَخَذْتُ

همچو زود رفتن بچه شترمرغ پس شگفت آورد مرا سختی قوت و خلقت او و درازی شکیب او و آغاز کردم در اینکه

أَسْتَشِفُّ جَوْهَرَهَا وَأَسْأَلُهُ مِنْ أَيْنَ تَخَيَّرَهَا فَقَالَ إِنَّ لِهَذِهِ النَّاقَةِ

بتامل می نگریستم آفرینش او را و می پرسیدم او را که از کجا اختیار کرد آنرا پس گفت بمن که هر آینه مر این شتر ماده را

خَبَرًا حُلْوَ الْمَذَاقَةِ مَلِيحَ السِّيَاقَةِ فَإِنْ أَحْبَبْتَ اسْتِمَاعَهُ فَأَنِخْ وَإِنْ لَمْ تَشَأْ

خبریست شیرین مزه نمکین ست راندن آن خبر پس اگر دوست داری شنیدن آنرا پس بنشان شتر را و اگر نخواهی

فَلَا تُصِخْ فَأَنَخْتُ لِقَوْلِهِ نِضْوِي وَأَرْهَفْتُ السَّمْعَ لِمَا يَرْوِي فَقَالَ اعْلَمْ أَنِّي

پس مشنو پس نشانیدم از گفتن او شتر لاغر خود را و نشانه کردم گوش را برای چیزیکه روایت میکرد پس گفت بدان که هر آینه من

اسْتَعْرَضْتُهَا بِحَضْرَمَوْتَ وَكَابَدْتُ فِي تَحْصِيلِهَا الْمَوْتَ وَمَا زِلْتُ أَجُوبُ

عرضه خواستم و بیع او را در حضرموت و کشیدم من در حاصل کردنش رنج مرگ را پس همیشه بودم که قطع میکردم

عَلَيْهَا الْبُلْدَانَ وَأَخْبِطُ بِأَخْفَافِهَا الظِّرَّانَ إِلَى أَنْ وَجَدْتُهَا عَبْرَ أَسْفَارٍ

برآن شهرها را و سخت میسپردیم موزهای او سنگهای تیز را تا آنکه یافتم آنرا شتری که پیوسته در سفر باشد

وَعُدَّةَ قَرَارٍ لَا يَلْحَقُهَا الْعَنَاءُ وَلَا تُرَاهِقُهَا الْوَجْنَاءُ وَلَا تَدْرِي مَا الْهِنَاءُ

و آماده گریختن نمی پیوندد او را سستی و برابری نمی تواند کرد او را ناقه سخت و استوار و نمیداند که چه چیز ست روغن قطران

فَأَرْصَدْتُهَا لِلْخَيْرِ وَالشَّرِّ وَأَحْلَلْتُهَا مَحَلَّ الْبَرِّ السِّرِّ فَاتَّفَقَ أَنْ

پس آماده کردم آنرا برای نیکی و بدی و فرود آوردم او را بجای نیکوکار احسان کننده شاد کننده پس اتفاق افتاد اینکه

نَدَّتْ مُذْ مُدَّةٍ وَمَا لِي سِوَاهَا قَعْدَةٌ فَاسْتَشْعَرْتُ الْأَسَفَ وَاسْتَشْرَفْتُ
گریخت تا مقداری از زمانے و نبود مرا جز آن مرکب سواری پس پنهان داشتم در دل اندوه را و منتظر شدم

التَّلَفَ وَنَسِيتُ كُلَّ رُزْءٍ سَلَفَ وَمَكَثْتُ ثَلَاثًا لَا أَسْتَطِيعُ انْبِعَاثًا
هلاکی را و فراموش کردم هر مصیبتی را که گذشته بود و درنگ کردم سه شب توانائی نداشتم بر خاستن را

وَلَا أَطْعَمُ النَّوْمَ إِلَّا حِثَاثًا ثُمَّ أَخَذْتُ فِي اسْتِقْرَاءِ الْمَسَالِكِ وَتَفَقُّدِ
و نمی چشیدم خواب را مگر اندک باز آغاز کردم در جستن راهها و جستن

الْمَسَارِحِ وَالْمَبَارِكِ وَأَنَا لَا أَسْتَنْشِي مِنْهَا رِيحًا وَلَا أَسْتَغْشِي يَأْسًا
چراگاهها و خفتن گاهها و حال آنکه من نمی شنیدیم ازو بوی و نمی پوشیدیم لباس نومیدی

مُرِيحًا وَكُلَّمَا ادَّكَرْتُ مَضَاءَهَا فِي السَّيْرِ وَانْبِرَاءَهَا لِمُبَارَاةِ الطَّيْرِ
آسایش دهنده و هرگاه یاد میکردم زودی او را در رفتار و پیش آمدن او را برای معارضه پرنده

لَاعَنِي الِادِّكَارُ وَاسْتَهْوَتْنِي الْأَفْكَارُ فَبَيْنَمَا أَنَا فِي حِوَاءِ بَعْضِ الْأَحْيَاءِ
می سوخت مرا یاد کردن او و میبرد مرا اندیشها در هر راه پس میانه اینکه من بودم در خانهای بعض قبائل

إِذْ سَمِعْتُ مِنْ شَخْصٍ مُتَبَعِّدٍ وَصَوْتٍ مُتَجَرِّدٍ مَنْ ضَلَّتْ لَهُ مَطِيَّةٌ
ناگاه شنیدم از شخصے دور و آواز گذارنده ظاهر کیست که گم شد او را مرکب

حَضْرَمِيَّةٌ وَطِيَّةٌ جِلْدُهَا قَدْ وُسِمَ وَعَرُّهَا قَدْ حُسِمَ وَزِمَامُهَا قَدْ ضُفِرَ
حضرمیه نمی جنبانند راکب را چرم او هر آئینه داغ نهاده شده است و خارش او بتحقیق دور شده و مهار او هر آئینه تافته شده

وَظَهْرُهَا كَأَنْ قَدْ كُسِرَ ثُمَّ جُبِرَ تَزِينُ الْمَاشِيَةَ وَتُعِينُ النَّاشِيَةَ وَتَقْطَعُ
و پشت او بود که هر آئینه شکسته شده بود باز بسته شد آرایش میدهد رونده را و یاری میدهد جاریه جوان را و می برد

الْمَسَافَةَ النَّائِيَةَ وَتَظَلُّ أَبَدَ الْآبِدِ مُدَانِيَةً لَا يَعْتَوِرُهَا الْوَجَى وَلَا يَعْتَرِضُهَا
راه دور را و میگردد همواره ترا نزدیک دست بدست نمیگرداند او را سستی و پیش نمی آید او را

الْوَجَى وَلَا تُحْوِجُ إِلَى الْعَصَا وَلَا تَعْصِي فِيمَنْ عَصَى قَالَ أَبُو زَيْدٍ
درد موزه و محتاج نمیشود بسوی چوب دستی و نافرمانی نمیکند در حق کسیکه نافرمانی کند گفت ابو زید

٣٣١

فجذبني الصوتُ الى الصائتِ وبشّرني بدَرَكِ الفائتِ فلمّا افضيتُ

پس کشید مرا آواز بسوی آوازکننده و مژده داد مرا بیافتن ناقهٔ فوت شده پس چون پیوستم

اليهِ وسلّمتُ عليهِ قلتُ له سلِّمِ المطيّةَ وتسلَّمِ العطيّةَ فقال وما مطيّتُكَ

بسوی او و سلام گفتم برو گفتم او را بسپار مرکب را و بگیر بخشش را گفت و چیست سواری تو

غُفِرَتْ خطيئتُكَ قلتُ له ناقةٌ جثّتُها كالهضبةِ وذروتُها كالقبّةِ وحلبُها

بخشیده باد ترا گناه تو گفتم شتر ماده است که کالبد او چو سنگ بزرگ است و کوهان او چو گنبد است و شیر او

ملءُ العلبةِ وكنتُ اُعطيتُ بها عشرينَ اذ حللتُ بيبرينَ فاستزدتُ

پری شیردوشه است و داده می شدم بآن بیست دینار هرگاه درآمدم بشهر یبرین پس افزون خواستم

الذي اعطى ووددتُ انّه اخطا قال فاعرضَ عنّي حينَ سمعَ صفتي وقال

کسی را که بداد بیست دینار و دریافتم که هرآئنه او خطا کرد گفت پس رو گردانید وقتیکه شنید صفت مرا و گفت

لستُ بصاحبِ لقطتي فاخذتُ بتلابيبهِ واصررتُ على تكذيبهِ

نیستی خداوند افتاده یافتهٔ من پس گرفتم کنارهای جامهٔ او و پیوستگی کردم بر نسبت کردن او بکذب

وهممتُ بتمزيقِ جلابيبهِ وهو يقولُ يا هذا ما مطيّتي بطَلِبتِكَ

و قصد کردم بپاره کردن چادرهای او و او میگفت ای فلان نیست مرکب من مطلوب تو

فاكففْ عنّي من غربِكَ وعدِّ عن سبِّكَ والّا فقاضِني الى حَكَمِ هذا الحيّ

پس باز دار از من تیزی خود و درگذر از دشنام دادن خود و اگرنه پس مرافعه کن با من سوی حاکم این قبیله

البريءِ من الغيّ فانْ اوجبها لكَ فتسلّمْ وانْ زواها عنكَ فلا تتكلّمْ

که پاک است از گمراهی پس اگر واجب کند حاکم آنرا برای تو پس بگیر و اگر برگرداند آنرا از تو پس سخن مگوی پس

فلم ارَ دواءَ قصّتي ولا مساغَ غصّتي الّا انْ آتيَ الحَكَمَ ولو لَكَمَ فانخرطنا

ندیدم چارهٔ حال خود و فرو بردن اندوه گلوگیر خود مگر آنکه بیایم نزد حاکم اگرچه مشت زند پس زود رفتیم

الى شيخٍ ركينِ النصبةِ انيقِ العِصبةِ يؤنَسُ منه سكونٌ

بسوی پیری که درشت و برخاست او وقار بود نیکو بود هیأت دستار بستن او دیده میشد ازو آرام و علم

الطائر وان ليس بجائر فاندرأت الظلم ولما لم يصاحبني قرم لا يترمرم

پرنده وآنکه نیست او ستم کننده پس دفع کردم ... و چون همراه نبود مرا مهتری که خاموش باشد

حتى اذا انسلت كبائني وقضيت من القصص لبانتي ابرز نعلا

تا آنکه هرگاه بیرون آوردم تیرهای خود را و تمام کردم از خبر حاجت خود را بیرون آورد نعلی را

تذيبه الوزن محذوقة لمسالك الحزن وقال هذه التي عرفت

که گران سنگ بود در است کرده شده بود برای راه درشت و گفت اینست چیزیکه شناسانیدم

فلما وصفت فان كانت هي التي اعطي بها عشرين فها هو من

و آنرا وصف کردم پس اگر باشد آن چیزیکه داده شد بآن بیست دینار آگاه باش ابوزید از

المصحبين فقد كذب في دعواه وكبر ما افتراه اللهم الا ان يمد قذاله

بیننده گانست پس هر آینه دروغ شد در دعوی خود و بزرگست آنچه دعوی دروغ کرد خداوندا مگر آنکه دراز کند ابوزید گردن خود را

ويبين مصداق ما قاله فقال الحكم اللهم غفرا وجعل يقلب النعل

و هویدا کند گواه چیزیکه گفت آنرا پس گفت حاکم خداوندا بپوش پوشیدنی و آغاز کرد که میگردانید نعل را

بطنا وظهرا ثم قال اما هذه النعل فنعلي واما مطيتك ففي رحلي

از روی درون و بیرون پس گفت لیکن این نعل پس نعل منست و لیکن مرکب تو پس در مسکن من است

فانهض لتسلم ناقتك وافعل الخير بحسب طاقتك فقمت وقلت نظما

پس برخیز برای گرفتن ناقهٔ خود و بکن نکوئی بقدر توانائی خود پس ایستادم و گفتم

اقسم بالبيت العتيق ذي الحرم والطائفين العاكفين في الحرم انك

سوگند میخورم باخانه قدیم خداوند حرمت و گرد گردندگان و نشینندگان در که هر آینه تو

نعم من اليه يحتكم وخير قاض في الاعاريب حكم فاسلم ودم دوام النعام

نیکو کسی هستی که بسوی او برده شود خصومت و نیکوترین قاضی و حاکم هستی در بادیه نشینان که حکم راند و بسلامت باش و همیشه باقی دوام

والنعم فاجاب من غير روية ولا عقد نية وقال نظما جزيت عن شكرك

و چهارپایه پس جواب داد بی فکر و اندیشه و بی بستن قصد باطن و گفت پاداش داده شوی از سپاس خود

٣٣٣

خَيراً يَا ابنَ عَمّ + إِذ لَستُ أستَوجِبُ شُكراً يُلتَزَم + وشَرُّ الأنامِ مَن إذَا

از روی نیکی ای ابن عم + چرا که نیستم که سزاوار باشم سپاسی را که لازم گرفته شد + و بدترین خلق کسی ست که هرگاه قاضی و حاکم گردانیده شود ستم کند

استُقضِيَ ظَلَمَ + ثُمَّ مَنِ استُرعِيَ فَلَم يَرعَ الحُرَم + فَذَانِ وَالكَلبُ سَوَاءٌ فِي القِيَم + ثُمَّ إنَّهُ

باز کسیکه نگهبان گردانیده میشود پس نگاه ندارد حرمتها را + پس این هردو سگ برابراند در قیمتها + باز بدرستیکه او

تَقَدَّمَ بَينَ يَدَيَّ مَن سَلَّمَ النَّاقَةَ إِلَيَّ وَلَم يَمتَنَّ عَلَيَّ فَرُحتُ بِخَيرِ الآرَابِ أَجُرُّ ذَيلَ

روان کرد پیش من کسی را که سپرد ناقه را بسوی من و منت ننهاد بر من پس رفتم بحالیکه میکشیدم دامن

الطَّرَبِ وَأَقُولُ يَا لَلعَجَبِ (قَالَ الحَارِثُ بنُ هَمَّامٍ) فَقُلتُ لَهُ تَاللهِ لَقَد أَطرَفتَ

شادمانی را و میگفتم که ای شگفت حاضر شو گفت حارث پسر همام پس گفتم او را بخدا آنکه بدرآئینه امر طرفه آوردی

فَهَرَقتَ بِمَا عَرَفتَ فَنَاشَدتُكَ اللهَ هَل أَلفَيتَ أَسحَرَ مِنكَ بَلَاغَةً وَأَحسَنَ لَفظاً

و بالغه در ستایش کردی چیزی را که شناختی پس سوگند میدهم ترا بخدا آیا دیدی افسونگرتر از خود از روی بلاغت و نیکوتر برای لفظ

صِيَاغَةً فَقَالَ اللَّهُمَّ نَعَم فَاستَمِع وَانعَم كُنتُ عَزَمتُ حِينَ أَتهَمتُ عَلَى

از روی ترکیب پس گفت بارخدایا بلی پس بشنو و خوش عیش باش بودم که آهنگ کردم هرگاه آمدم بتهامه بر

أَن أَتَّخِذَ ظَعِينَةً لِتَكُونَ لِي مُعِينَةً فَحِينَ تَعَيَّنَ الخَطبُ المُلِبُّ وَكَادَ الأَمرُ

اینکه بگیرم زنی را تا باشد مرا یاری کننده پس هرگاه متعین شد خواستگاری و نزدیک شد کار

يَستَتِبُّ أَفكَرتُ فِكرَ المُتَحَرِّزِ مِنَ الوَهمِ المُتَأَمِّلِ كَيفَ مَسقَطُ السَّهمِ وَبِتُّ

که تمام شود اندیشه کردم اندیشه کردن پرهیز کننده از غلط نیک نگرنده که چگونه است جای افتادن تیر و گذرانیدم

لَيلَتِي أُنَاجِي القَلبَ المُعَذَّبَ وَأُقَلِّبُ العَزمَ المُذَبذَبَ إِلَى أَن أَجمَعتُ عَلَى

شب خود را بحالیکه مشورت میکردم دل عقوبت رسیده را و میگردانیدم آهنگ مضطرب و متردد را تا آنکه قصد کردم بر

أَن أُسحِرَ وَأُشَاوِرَ أَوَّلَ مَن أُبصِرُ فَلَمَّا قَوَّضَتِ الظُّلمَةُ أَطنَابَهَا وَوَلَّتِ

اینکه بیرون روم سحرگاه و مشورت کنم نخستین کسی را که ببینم پس هرگاه برکند تاریکی رسنهای خود را و گردانیدند

الشُّهُبُ أَذنَابَهَا غَدَوتُ غُدُوَّ المُتَعَرِّفِ وَابتَكَرتُ ابتِكَارَ المُتَعَيِّفِ

ستارگان دمهای خود را صبحدم رفتم همچو رفتن معرفت جوینده و بامداد رفتم همچو بامداد رفتن فال گیرنده بمرغ

٣٣٤

فانبرت لي يافعة في وجهها شافع فيممت بمنظرها البهج واستفدت رأيه

پس پیش آمد مرا جوانی که در روی او حسن پیدا بود پس فال نیکو گرفتم بدیدار او که خوب و نیکو بود وجستم فکر او را

في التزويج فقال أو تبغيها عوانا أم بكرا تعانى فقلت اختر لي ما ترى فقد

در زن گرفتن پس گفت آیا میخواهی آن را ثیب یا بکری که کوشیده شود در کار او پس گفتم اختیار کن برای من هرچه می بینی پس هر آئینه

ألقيت إليك العرى فقال إلى التبيين وعليك التعيين فاسمع أنا

انداختم بسوی تو دستها را پس گفت بسوی من ست بیان کردن و بر تست معین نمودن پس بشنو من

أفديك بعد دفن أعاديك أما البكر فالدرة المخزونة والبيضة

فدای تو باشم پس از دفن دشمنان تو لیکن دوشیزه پس مروارید پنهان ست و تخم شتر مرغ

المكنونة والباكورة الجنية والسلافة الهنية والروضة الأنف

که پوشانیده شود و بار نو رسیده و شراب پنهان داشته و مرغزار ستور نارسیده

والطوق الذي ثمن وشرف لم يدنسها لامس ولا استغشاها لابس

و گردن بندی که گران بها و بزرگ باشد چرک آلگین نکرد او را دست ساینده و نه پوشیده است او را پوشنده

ولا مارسها عابث ولا وكسها طامث ولها الوجه الحيي والطرف الخفي

و نه رنج داد او را بازی کننده و نه ناقص کرده است او را دختری برنده و مر او راست رویست بسیار شرم و چشم بر هم زدن پنهان

واللسان العيي والقلب النقي ثم هي الدمية الملاعبة واللعبة المداعبة

و زبان بسته و در مانده از سخن و دل پاکیزه پس او صورتیست بازی کننده و لعبت خوش طبعی کننده

والغزالة المغازلة والملحة الكاملة والوشاح الطاهر القشيب والضجيع

و آهو بره ایست بازی کننده و یکی نمکین و گردن بند مرصع است پاک نو و همخوابه ایست

الذي يشب ولا يشيب وأما الثيب فالطبة المذللة واللهنة المعجلة

که او باز میگرداند جوانی را و پیر نمیکند و لیکن بیوه پس مرکب ست رام کرده شده و ضیافت زود ساخته

والبغية المسهلة والطبة المعللة والقرينة المتحببة والخليلة

و مراد آسان کرده شده و تیز طبع بار بار دهنده است آنچه بخواهی و همنشین محبت ظاهر کننده است و زن

المتغربة والصناع المدبرة والفطنة المختبرة ثم انها عجالة الراكب

نزدیکی جوینده است و هنرور کاردرست و روشن طبع آزماینده است باز هر آئینه او طعام حاضر بهای سوار است

وانشوطة الحاطب وقعدة العاجز ونهزة المبادر عريكتها لينة

و گره آسان کشای هیزم کش ست و مرکب فرومانده است و غنیمت جنگ کننده است طبیعت او نرم ست

وعقلتها هينة ودخلتها متبينة وخدمتها مزينة واقسم

و کره بند آن سست و آسان کشاست و امر نهانی او آشکار است و خدمت او آرایش دهنده است و سوگند میخورم

لقد صدقت في النعتين وجلوت المهاتين بايهما هام قلبك

که هر آئینه راست گفته شدی در دو وصف و روشن کرده شدی بادو گاو وحشی کدام از هر دو شیفته شد دل تو

وعن ايهما قام ذنبك قال ابو زيد فرايته حبذا لـ يتقيها المراجم وتدمى

و بر کدام از هر دو ایستاده کیر تو گفت ابو زید پس دیدم او را سنگی که بوی سپر میکند از سنگ اندازندگان و خون آرده میشود

منها المحاجم الا اني قلت له كنت سمعت ان البكر اشد حبا واقل

از آن وجاهای حجامت مگر تحقیق من گفتم او را بودم که می شنیدم که هر آئینه دوشیزه بیشتر ست از روی محبت و کمتر ست

خبا فقال لعمري قد قيل هذا ولكن كم من قول الذي ويحك اما هي

از روی فریب و بگفت سوگند زندگی من هر آئینه گفته شد این ولیکن بسا از قول ست که دیت کرده شد وای ترا آگاه باش که آن

المهرة الابية العنان والمطية البطية الاذعان والزندة المتعسرة الاقتداح

کره اسپ ست سرکش و منقاد لگام و مرکب ست کند در رام شونده و آتش زنه که دشوار ست بیرون آوردن آتش از او

والقلعة المستصعبة الافتتاح ثم ان مؤنتها كثيرة ومعونتها

و قلعه که دشوار ست کشادن او پس هر آئینه بار و گرانی او بسیار ست و یاری او

يسيرة وعشرتها صلفة ودالتها مكلفة ويدها خرقاء وفتنتها

اندک ست و آمیزش او کم سود ست و ناز او رنجاننده است و دست او کار نیکو نکند و فتنه او

صماء وعريكتها خشناء وليلتها ليلاء وفي رياضتها عناء

سخت ست و طبیعت او درشت ست و شب او سخت سیاه و دراز ست و در رام کردن او رنج است و

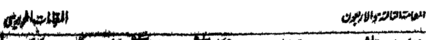

وَعَلَى خِبْرَتِهَا غِشَاءٌ وَطَالَمَا اَخْزَتِ الْمَنَازِلَ وَفَرَكَتِ الْمَغَازِلَ وَاَحْفَظَتِ

برتجربهٔ او پرده است وبسا او که ساخت که رسوا میکند شوهر را و دشمن داده شوهر را و بخشم می آرد

الْهَازِلَ وَاَضْرَعَتِ الْفَنِيقَ الْبَازِلَ ثُمَّ اِنَّهَا الَّتِي تَقُوْلُ اَنَا اَلْبَسُ وَاَجْلِسُ

خوش طبعی کننده را و عاجز میکند مرد قوی کامل را بستر و در آئینه و شیوهٔ زنیست که میگوید که من میپوشم و می نشینم

فَاطْلُبْ مَنْ يُطَلِّقُ وَيَحْبِسُ فَقُلْتُ لَهٗ فَمَا تَرٰى فِي الثَّيِّبِ يَا اَبَا الطَّيِّبِ فَقَالَ

پس بجو کسی را که سر و هر چهار پا یا را و بند کند پس گفتم او را پس چه می اندیشی در بیوه ای پدر خداوند نام نیکو گفت

وَيْحَكَ اَتَرْغَبُ فِي فُضَالَةِ الْمَاٰكِلِ وَثُمَالَةِ الْمَنَاهِلِ وَاللِّبَاسِ الْمُسْتَبْذَلِ وَالْوِعَاءِ

وای بر تو آیا رغبت گیرائی در پس مانده خوردنی و بقیهٔ آب حوض و جامه بکار آمده و آوند

الْمُسْتَعْمَلِ وَالذَّوَّاقَةِ الْمُتَطَرِّفَةِ وَالْخَرَّاجَةِ الْمُتَصَرِّفَةِ وَالْوَقَاحِ الْمُتَسَلِّطَةِ

بکار آمده و زن طول گیرنده شوهر تازه و بسیار بیرون آینده بسیار گردنده و زن بی شرم دراز زبان

وَالْمُحْتَكِرَةِ الْمُسْتَخِطَّةِ ثُمَّ كَلِمَتُهَا كُنْتُ وَصِرْتُ وَطَالَمَا بُغِيَ عَلَيَّ فَنُصِرْتُ

و ذخیره کننده روزی شوهر بسیار قهر کننده پس سخن او این است که بودم من گشتم من و بسیار است که ستم کرده شد بر من پس یاری کرده شدم

وَشَتَّانَ بَيْنَ الْيَوْمِ وَالْاَمْسِ وَاَيْنَ الْقَمَرُ مِنَ الشَّمْسِ وَاِنْ كَانَتِ

و دور است در میانه شوهر امروز و دیروز و دور است مهتاب از آفتاب و اگر باشد او

الْحَنَّانَةَ الْبَرُوْكَ اَوِ الطَّمَّاحَةَ الْهَلُوْكَ فَهِيَ الْغُلُّ الْقَمِلُ وَالْجُرْحُ الَّذِيْ

بچه دار از شوهر پیشین خواهنده شوی بود او پسر جوان را شتیا نظر بازنده بی‌ره پس آن قید کردن سپس ناک ست و جراحتی که

لَا يَنْدَمِلُ فَقُلْتُ لَهٗ فَهَلْ تَرٰى اَنْ اَتَرَهَّبَ وَاَسْلُكَ هٰذَا الْمَذْهَبَ

به نشود پس گفتم او را پس آیا فکر میکنی اینکه بگذارم زن گرفتن را و بروم این راه را

فَانْتَهَرَنِيْ اِنْتِهَارَ الْمُؤَدِّبِ عِنْدَ ذِلَّةِ الْمُتَاَدِّبِ ثُمَّ قَالَ وَيْلَكَ اَتَقْتَدِيْ

پس باز داشت مرا باز داشتن ادب آموز هنگام لغزش ادب گیرنده باز گفت وای ترا آیا پیروی میکنی

بِالرُّهْبَانِ وَالْحَقُّ قَدِ اسْتَبَانَ اُفٍّ لَكَ وَلِوَهْنِ رَأْيِكَ وَتَبًّا لَكَ وَلِاُولٰئِكَ

با پارسایان ترسایان و حق هر آئینه آشکار شد زبان باد مر ترا و مر سستی آمدن اندیشه ترا و هلاکی باد مر ترا و مر این گروه را

۳۳۷

أتراك ما سمعت بأن لا رهبانية في الإسلام أو ما حدثت بمناكح

آیا گمان میکنی خودت را که نشنیدی که نیست رهبانیة در اسلام یا سخن نگفته شدی بنکاحهاے

نبيك عليه أزكى السلام ثم أما تعلم أن القرينة الصالحة تربّ بيتك

نبی خودت بر وسلامتی باد باز گفت آیا نمیدانی که هر آئینه زن نیکوکردار اصلاح کند خانهٔ ترا

وتلبي صوتك وتغض طرفك وتطيب عرفك وبها ترى قرة عينك

واجابت کند آواز ترا وبند کند چشم ترا وخوش کند بوی ترا وبآن بینے خنکے چشم خودت

وريحانة أنفك وفرحة قلبك وخلد ذكرك وتعلة يومك وغدك

وخوشبوی بینے خودت وفرحت دل خود وپیوستگی ذکر خیر خود وبازیچهٔ امروز خود وفرداے خود

فكيف رغبت عن سنة المرسلين ومتعة المتأهلين وشرعة

پس چگونه رو بگردانی از طریقهٔ پیغامبران واز آنچه نفع گیرند زن خواهندگان واز راه

المحصنين ومجلبة المال والبنين والله لقد ساءني فيك ما سمعت من فيك

پرہیزگاران واز کشنده مال واولاد وبخداکه هر آئینه بدگمان کرد مرا در تو آنچه شنیدم از دهان تو

ثم أعرض إعراض المغضب وازور ازورار العنطب فقلت له قاتلك الله أتتطلق

باز رو گردانید همچو رو گردانیدن خشم آید وه وبر جست همچو جستن ملخ نر پس گفتم اورا نفرین کند ترا خدا آیا میروے

متبجحا وتدعني متحيرا فقال أظنك تدعي الحيرة لتحل كميرة وتستغني

خرامان میگذاری مرا سرگشته پس گفت گمان می برم ترا که دعوی میکنی حیرت را تا نیرون آری بدست وبی نیاز شوے

عن المهيرة فقلت له قبح الله ظنك ولا أثّت قرنك ثم رحت عنه

از زن آزاد پس گفتم اورا زشت کند خدا گمان ترا وحیران گرداند هم سن ترا باز رفتم از نزد او

مراح الحربان وتبت من مشاهدة الصبيان قال الحارث بن همام فقلت

همچو رفتن شرگین وتوبه کردم از مشورت کودکان گفت حارث پسر همام پس گفتم

له أقسم بمن أنبت الأيك إن الجدل منك وإليك فأغرب

اورا سوگند میخورم بخدائیکه رویانید درختان را که هر آئینه این خصومت از تست وبسوی تست پس آبدیده شد

في الضَّحِكِ وطَرِبَ طَرَبَةَ المُنْهَمِكِ ثُمَّ قالَ العَقِ العَسَلَ ولا تَسَلْ فأَخَذْتُ

در خنده وشاد شد بچو شاد شدن مبالغه کننده در شادی باز گفت بلیس شهد را و مپرس پس آغاز کردم

أُسْهِبُ في مَدْحِ الأَدَبِ وأُفَضِّلُ رَبَّهُ على ذي النَّشَبِ وهُوَ يَنْظُرُ إليَّ نَظَرَ

که مبالغه میکردم در ستایش علم وبزرگی میدادم صاحب او را بر خداوند مال وا میدید بسوی من بچو نگریستن

المُسْتَجْهِلِ ويُغْضي عنّي إغْضاءَ المُتَمَهِّلِ فلمّا أَفْرَطْتُ في الصَّبِيَّةِ للعَصَبِيَّةِ

نادان شمارنده وچشم می پوشید از من چشم پوشی مهلت دهنده پس چون از حد در گذشتم در شدت حمایت برای گروه

الأَدَبِيَّةِ قالَ لي صَهْ واسْمَعْ منّي وافْقَهْ نَظْمَ يقولونَ إنَّ جَمالَ الفتى وزِينَتَهُ

منسوب بعلم و دانش گفت مرا خاموش باش و بشنو از من و دریاب میگویند که هر آینه خوبروی مرد و آرایش او

أَدَبٌ راسِخُ، وما إنْ يَزِينُ سِوى المُكْثِرِينَ، ومَنْ طَوْدُ سُؤْدُدِهِ شامِخُ،

علم استوارست و آرایش نمیدهد مگر توانگران را و کسی را که کوه مهتری او بلندست

فأمّا الفَقِيرُ فَخَيْرٌ لَهُ مِنَ الأَدَبِ القُرْصُ والكامِخُ، وأيُّ جَمالٍ لَهُ أنْ يُقالَ

پس لیکن درویش پس نیکوست مر او را از علم و دانش کلیچه و نانخورش و کدام نیکوئی ست او را اینکه گفته شود

أديبٌ مُعَلِّمٌ أو ناسِخُ، ثُمَّ قالَ سَيَتَّضِحُ لكَ صِدْقُ لَهْجَتي واسْتِنارَةُ حُجَّتي وسِرْنا لا

اوستاد آموزاننده است یا نویسنده است باز گفت زود پیدا میشود مر ترا راستی گفتار من و روشن شدن دلیل من و روان شدیم حالیکه

نَأْلُو جُهْدًا ولا نَسْتَفِيقُ جَهْدًا حتّى أدّانا السَّيْرُ إلى قَرْيَةٍ عَزَبَ عنها الخَيْرُ

تقصیر نمیکردیم در کوشش و آسایش نمیگرفتیم از مشقت تا آنکه رسانید ما را رفتن سوی دهی که دور بود از وی نکوئی

فَدَخَلْناها لابْتِياعِ زادٍ وكِلانا مُنْفِضٌ مِنَ الزّادِ فما إنْ بَلَغْنا المَحَطَّ ومُناخَ المُخْتَطِّ

پس در آمدیم آن را بطلب خریدن توشه و ما هر دو خالی بودیم از توشه پس نرسیدیم منزل را و خفتن گاه شتر را که خط کشیده باشند

أوْ لَقِينا غُلامًا لم يَبْلُغِ الحِنْثَ وعلى عاتِقِهِ ضِغْثٌ فحَيّاهُ أبو زيدٍ تحِيَّةَ

تا آنکه بر خوردیم کودکی را که نرسیده بود بلوغ را و بر گردن او دسته گیاه در آمیخته خشک و تر پس سلام گفت او را ابوزید سلام گفتن

المُسْلِمِ وساءَلَهُ وَقْفَةَ المُفْهِمِ فقالَ وعَمَّ تَسْأَلُ وَفَّقَكَ اللهُ قالَ أيُباعُ

مسلمان و خواست از وی بایستادن خبر دهنده پس گفت کدام چیز سوال میکنی توفیق دهد ترا خدا پس گفت ابوزید آیا فروخته میشود

٣٣٩

ههنا الرطب يا لحطب قال لا والله قال ولا ايلج بالملح قال كلا والله قال

اینجا خرما هست تر باشد با هیزم گفت نه بخدا گفت ابو زید و نه خوراک خرما بنمکین گفت نه بخدا گفت ابو زید

ولا الهم بالشمم قال هيهات والله قال ولا العصائد بالقصائد قال اسكت

و نه باروغ و دشت با خوشبوی شب گفت دور است بخدا گفت و نه حلوا ها با قصیده ها گفت خاموش

عافاك الله قال ولا الدقيق بالمعنى الدقيق قال اين يذهب بك انشدك الله

عافیت دهد ترا خدا گفت و نه آرد بمعنی باریک گفت کجا برده میشوی راه راست نماید ترا خدا استغا ثه

قال ولا الرائد بالفرائد قال عد عن هذا اصلحك الله وسلى

گفت ابو زید و نه طعام باشد گوهر ها با جواهر کلام گفت در گذر ازین نیکو کند ترا خدا و شریر شد

ابو زيد لتواتر السؤال والجواب وعالتكايل من هذا الهراب ولمح الغلام ان الشوط

ابو زید بر پیکر پی در پی سوال و جواب را و بر کیل گرفتن ازین تو شه دانی و دید کودک که بسیار کام زدن

بطين والشيخ شيطين فقال له حسبك يا شيخ قد عرفت نثك

فراخ است و شیخ شیطان بزرگ است پس گفت بس است ترا ای شیخ بشناختم پوشش ترا

واستنبطت ثنك فخذ الجواب صبرة واكتف به خبرة اما بهذا المكان فلا يشترى

و استنباط کردم حقیقت ترا این بگیر جواب را بجمله بی تفصیل و بسنده کن بآن از روی خبر لیکن درینجا پس خریده نمیشود

الشعر بشعيرة ولا النثر بنثارة ولا القصص بقصاصة ولا الرسالة بغسالة

شعر بجوی و نه نثر بریزه خوان و نه اخبار باستان بتراشه از موی و نه رساله باب دست شسته

ولا حكم لقمان بلقمة ولا اخبار الملاحم بلحمة واما جيل هذا الزمان فما منهم من يمنح

و نه حکمت های لقمان بلقمه و نه خبر های جنگها بپاره گوشت و لیکن گروه این روزگار پس نیست در ایشان کسیکه بخشش کند

اذا امتدح ولا من يجيز اذا انشد له الاراجيز ولا من يغيث اذا اطربه

هرگاه ستوده شود و نه کسیکه صله دهد هرگاه خوانده شود برای او اشعار رجز و نه کسیکه فریاد رسد هرگاه شاد کند او را

الحديث ولا من يمير ولو انه امير وعندهم ان مثل الاديب كالربع الجديب ان لم تجد الربع

سخن و نه کسیکه طعام دهد اگر چه امیر باشد و حاکم باشد نزد ایشان تحقیق داستان دانشمند همچو منزلی است که باران نبود اگر در نیابد

ديمة لم تكن له قيمة ولا دالته بهيمة وكذا الادب ان لم يعضده نشب

باران نبود او را بهائی و نه نزدیک بود او را چارپایه و همچنین ست علم اگر نه تقویت کند او را مال

فدراسته نصب وخزنه حصب ثم اسند ريعده وولى بعده فقال لي

پس خواندن او رنج و سستی ست و ال آن علم هیمه ست باز شتافت بالای پیدا و گردانید بجالیکه ... پس گفت

ابوزيد أعلمت ان الادب قد بار وولت انصاره الادبار

ابوزید آیا شناختی که بدرستیکه علم بتحقیق هلاک شد و گردانیدند یاری کنندگان او پشتها را

فبؤت له بحسن البصيرة وسلمت له بحكم الضرورة فقال دع عنا

پس اعتراف کردم او را به نیکی دانش و یقین و فرمان بردم او را بفرمان ناچاری پس گفت ابوزید بگذار ما را

الآن من المصاع وخضنا في حديث القصاع واعلم ان الاسجاع

اکنون از یکدیگر گردانیدن کلام و آغاز کن با ما در سخن کاسهای طعام و بدانکه هر آئینه کلامهای مقفا

لا تشبع من جاع فما الحيلة فيما يمسك الرمق ويطفئ الحرق فقلت

سیر نکنند کسی را که گرسنه باشد پس چیست فکر و اندیشه در چیزیکه نگهدارد بقیه جان او و فرو نشاند گرمی آتش گرسنگی ما پس گفتم

الامر اليك والزمام بيديك فقال أرى ان ترهن سيفك لتشبع

کار سپرده بسوی تست و مهار بهر دو دست تست پس گفت اندیشه میکنم اینکه گرو کنی شمشیر خود را تا سیر کنی

جوفك وضيفك فناولنيه وأقم لأنقلب اليك بما نلتقمه فاحسنت به الظن

شکم تهی خود را و مهمان خود را پس بده بمن آزاد باش اینجا تا باز گردم بسوی تو با طعامیکه آن لقمه خوریم پس نیکو کردم با وی گمان را

وقلدته السيف والرهن فما لبث ان ركب الناقة وقوض صدق الصداقة

و گردن بند کردم او را شمشیر و گرو آن پس دیر نکرد اینکه سوار شد بر ناقه و گذاشت راستی دوستی را

فمكثت مليا اترقبه ثم نهضت اتعقبه فكنت كمن ضيع اللبن في الصيف

پس درنگ کردم زمانی بجالیکه منتظر آمدن او بودم و باز برخاستم که بر نشان او روم پس بودم همچو کسیکه ضایع کرد شیر را در تابستان و

ولم القه ولا السيف

نه دیدم ابوزید را و نه شمشیر را

المقامة الرابعة والاربعون الشتوية

مقامه چهل و چهارم مشهور بشتویه

حَكَى الحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ عَشَوْتُ فِي لَيْلَةٍ دَاجِيَةِ الظُّلَمِ فَاحِمَةِ اللِّمَمِ اِلَى نَارٍ

حکایت کرد حارث پسر همام گفت آهنگ کردم درشبیکه سخت بود سیاهی او وسیاه بود موهای او بسوی آتشی که

تُضْرَمُ عَلَى عَلَمٍ وَتُخْبِرُ عَنْ كَرَمٍ وَكَانَتْ لَيْلَةً جَوُّهَا مَقْرُورٌ وَجَيْبُهَا مَزْرُورٌ

افروخته بود برکوه وخبر میداد از بخشش بود آن شب شبیکه میانه او سخت سرد بود وگریبان او بسته شده بود

وَنَجْمُهَا مَغْمُومٌ وَغَيْمُهَا مَرْكُومٌ وَاَنَا فِيْهَا اَصْرَدُ مِنْ عَيْنِ الحِرْبَاءِ وَالعَنْزِ الجَرْبَاءِ

وستاره او پوشیده شده بود وابر او توبرتو بود ومن دران شب دم سردتر از چشم آفتاب پرست وماده بز گرگین

فَلَمْ اَزَلْ اَنُصُّ عَنْسِي وَاَقُوْلُ طُوْبَى لَكِ اَوْ لِنَفْسِي اِلَى اَنْ تَبَصَّرَ المُوْقِدُ

پس همیشه بودم که میراندم ناقه خودرا ومیگفتم مژده باد مرترا یاجان مرا تا آنکه دریافت ودانست آتش افروز

اِلَى وَتَبَيَّنَ اِرْقَالِي فَانْحَدَرَ يَعْدُو وَالجَرْيَ وَيُنْشِدُ مُرْتَجَزَ النَّظْمِ حُيِّيْتَ

شخص مرا ودانست شتابی مرا پس فرود آمد بحالیکه میدوید سخت دوید ومیخواند بحالیکه رجز خواننده بود سلام باد ترا

مِنْ خَابِطِ لَيْلٍ سَارِي + هَدَاهُ بَلْ اَهْدَاهُ ضَوْءُ النَّارِ + اِلَى رَحِيْبِ البَاعِ

از ناداننده رونده شب آینده شب + رهنمائی کرد اورا بلکه هدیه فرستاد اورا روشنی آتش + بسوی بسیار بخشش کننده

رَحْبِ الدَّارِ + مُرَحِّبٍ بِالطَّارِقِ المُمْتَارِ + تَرْحَابَ جَعْدِ الكَفِّ بِالدِّيْنَارِ + لَيْسَ

وسیع دارنده خانه + مرحبا گوینده مهمان شب که خواهنده طعام + همچو مرحبا گفتن بخیل بدینار + نیست

بِمُزْوَرٍّ عَنِ الزُّوَّارِ + وَلَا بِمُعْتَامِ القِرَى مِمْحَارِ + اِذَا اقْشَعَرَّتْ تُرَبُ الاَقْطَارِ +

گرفته خاطر از زیارت کنندگان + ونه درنگ کننده ضیافت بسیار درنگ کننده + هرگاه منقبض وبسته شد خاکهای شهرها +

وَضَنَّتِ الاَنْوَاءُ بِالاَمْطَارِ + فَهُوَ عَلَى بُؤْسِ الزَّمَانِ الضَّارِي + جَمُّ الرَّمَادِ

وبخل کند ستارهای باران باران ها + پس او بر سختی روزگار خوگرفته است + بسیار خاکستر

مُرْهَفُ الشِّفَارِ + لَمْ يَخْلُ فِي لَيْلٍ وَلَا نَهَارِ + مِنْ نَحْرٍ وَاِقْدَاحِ وَارِي + ثُمَّ تَلَقَّانِي

تیز دارنده کاردها است + نه خالی است او در شب ونه در روز + از کشتن شتر فربه وخیماق زدن چوبیکه افکند آتش باز پیش آمد مرا

بِمُحَيَّا حَيِيٍّ وَصَافَحَنِي بِرَاحَةِ اَرْيَحِيٍّ وَاقْتَادَنِي اِلَى بَيْتٍ عِشَارُهُ

بارویی شرمگین ومصافحه کرد مرا بکف دست کریمیکه خوش شود بکرم وکشید مرا بسوی خانه که شتران او

تمور وأعشارة تفور ولائدة تمور وموائد تدور وأكسارة

آواز میکنند دیگهای او وجوش میزنند دیگها و پرستاران او می آیند ومیروند وخوانهای طعام او میگردند و کرانهای خانه او

أضيافٍ قد جلبهم جالبي وقُلِّبوا في قالبي وهم يجتنون فاكهة الشتاء

مهمانانند که هر آئینه کشید ایشان را کشنده من وریخته شدند در کالبد من وایشان میچیدند میوه زمستان

ويمرحون مرح ذوي الفتاء فأخذت مأخذهم في الاصطلاء ووجدت

ونشاط میکردند همچو نشاط کردن خداوندان جوانی پس گرفتم سیرت ایشان را در گرم شدن بآتش وشاد شدم

بهم وجد الثمل بالطلاء ولما أن سرى الحصر والسري لخصر أتينا

بایشان همچو شادی مست بشراب وهرگاه رفت درماندگی از کلام ورفت سرما آورده شدیم

بموائد كالهالات دورا والروضات نورا وقد شحن بأطعمة

بخوانهای طعام که همچو خرمنها ے ماه بود گرده وهمچو باغها آرزو شگوفه وهر آئینه پر کرده شده بودند باطعامهاے

ألوانٍ وحمين من العائب واللائم فرفضنا ما قيل في البطنة وأبينا

عو دسیاها وتمهداشته شد از عیب گیر طعام وسرزنش کننده بخوردن پس انداختیم چیزی را که گفته شد در شکم پرکردن ودیدیم واعتقاد کردیم

الإمعان فيها من الفطنة حتى إذا اكتلنا بصاع الحطم وأشفينا على

فرو رفتگی را دران از زیرکے تا آنکه هرگاه پیمودیم بپیمانه بسیار خوار ومطلع شدیم بر

خطر التخم تعاورنا مشوش الغمر ثم تبوأنا مقاعد السمر وأخذ كل واحد

هلاکی هیضه دست بدست گردانیدیم دست مال را باز گرفتیم وفرود آمدیم جاهای افسانه را وآغاز کرد هر یک

منا يتول بلسانه وينشر ما في صوانه ما عدا شيخا مستهيا فوداه

از ما که میگردانید زبان خود را وظاهر میکرد آنچه در آوند او بود مگر پیریکه سفید بود ودو طرف سر او کهنه بود

مخلولقا برداه فإنه ربض جحرة وأفسعنا ظهره فغاظنا تجنبه المنبىء وجهه

دوچادر او پس هر آئینه او نشست بکرانه ودکشاد مارا جدائی پیچ نجم آورده را کناره گشتی او وگرشتیه شد بما

المعنفين رفضه وقنبنا ألا ننال القول وخشينا في المسألة العول وكنا إذا نمرنا أن يفض

منفور بیشد دسرزنش کننده او وگر هر آئینه ماندیم گفتیم با او سخن وترسیدیم در پرسیدن زیادت را وهرگاه خواستیم اینکه روان شود

٣٤٣

كما افضنا او يفيض فيما افضنا اعرض اعراض العلية عن الاكذاب وتلا

چنانکه جاری شدیم یا آغاز کند یا ما چنانکه آغاز کردیم رو گردانید همچو رو گردانیدن بزرگان از فرومایگان و خواند

ان هذا الا اساطير الاولين ثم كان الحمية هاجة والنفس لابية

که نیست این مگر افسانهای پیشینیان باز گویا که ننگ بر انگیخت او را و نفس سرباززننده از ستم

ناحية فدلف وازدلف وخلع الصلف وبذل ان يلافي ما سلف ثم

سخن گفت او را پس آهسته رفت و نزدیک شد و دور کرد لاف زدن را و خواست اینکه تدارک کند در چیزیکه گذشت باز

استدعى سمع السامر واندفع كالسيل الهامر وقال نظم عندي اعاجيب

درخواست شنیدن افسانه گویندگان را و شتاب کرد همچو سیلاب بسیار ریزنده و گفت نزد من سخنهای عجیب انیم

ادويها بلا كذب عن العيان فكنوني ابا العجب بليت يا قوم اقواما غذاؤهم

روایت کنم آنرا بی دروغ از دیده خود پس کنیت کردند مرا ابا العجب دیدم ای گروه من جماعتها خورش ایشان

بول العجوز وما اعني ابنة العنب بول العجوز لبن البقرة والعجوز ايضا

شاشهٔ پیرزن ست و مراد نگیرم دختر رز شاشهٔ پیرزن شیر گاو ست و عجوز هم

من اسماء الخمر نظم ومستنتين من الاعراب قوتهم ان يستوا

از نامهای خر است و قحط زدگان را از صحرانشینان روزی این بود که بریان میکردند

خرقة تغني من السغب الخرقة القطعة من الجراد نظم وكاتبين

پارچه را که بی نیاز میکرد از گرسنگی خرقه یعنی پاره از ملخ و نویسندگان را

وما خطت انا ملهم حرفا ولا قرؤا ما خط في الكتب الكاتبون الخارزون

حال آنکه ننوشته است انگشتهای شان حرفی و نخوانده اند آنچه نوشته است در کتابها کاتبون یعنی مشک دوز داشت

يقال كتب السقاء والمزادة اذا خرزهما وكتب البغلة والناقة اذا جمع بين

گفته میشود کتب السقاء والمزادة هرگاه دوخت هردو را و کتب البغلة والناقة هرگاه فراهم آورد میانه

شفريها وحاطهما وقال نظم وتابعين عقابا في مسيرهم على تكمنهم

دو لب فرج ماده استر ... هردو را و ... و پیروان عقاب را در رفتار خود شان بر نهفتن شان

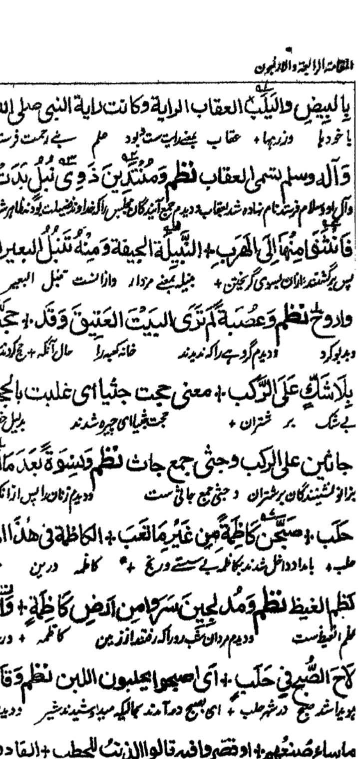

بالبيض والعقاب الراية وكانت راية النبي صلى الله عليه
با خودها وزرهها + عقاب بمعنی رایت ست وبود علم پیغمبر رحمت فرستد خدا برو
وآله وسلم تسمى العقاب نظم ومتندين ذوي نبل بدت لهم + نبيلة
وآل او وسلام فرستد نام نهاده شد بعقاب + ودیدم جمع آینده گان مجلس را که خداوند فضیلت بودند ظاهر شد برای ایشان زن بزرگ
فانثنوا منها الى الهرب + النبيلة الجيفة ومنه تنبل البعير اذا مات
پس برگشتند ازان بسوی گریختن + نبیله بمعنی مردار وازانست تنبل البعیر هرگاه مرد شتر
وادوخ نظم وعصبة لم ترى البيت العتيق وقد + حجت جثيا
ودیدم گروهی را که ندیدند خانه کعبه را حال آنکه + حج کردند بالیکه بزانو نشینندگان بودند
بلاشك على الركب + معنى حجت جثيا اى غلبت بالحجة مجادلين
بی شک بر شتران + حجت جثیا ای چیره شدند بدلیل خصومت کنندگان
جاثين على الركب وجثى جمع جاث نظم ونسوة بعد ما ادلجن من
بزانو نشینندگان بر شتران + وجثی جمع جاثی ست ودیدم زنان را پس ازانکه وقت شب سیر کردند از
حلب + صبحن كاظمة من غير ما تعب + الكاظمة في هذا الموضع من
حلب + بامداد داخل شدند بکاظمه بی سستی ورنج + کاظمه درین مقام از
كظم الغيظ نظم ومد لجين سروا من ارض كاظمة + واصبحوا حين
کظم الغیظ ست ودیدم مردان شب رو را که رفتند از زمین کاظمه + ودر رسیدند زمانیکه
لاح الصبح في حلب + اى اصبحوا يحلبون اللبن نظم وقادرين متى
هویدا شد صبح در شهر حلب + ای بصبح درآمدند بحالیکه میدوشیدند شیر ودیدم توانا یان را هرگاه
ماساء صنعهم + اوقصروا فيه قالوا الذنب للحطب + القادر الطابخ في
کہ بد شود کار ایشان + یا کوتاهی کنند درو گویند گناه برای هیزم ست + قادر پزنده در
القدر والقدير المطبوخ فيها نظم وغادة لم يلامس قط ثمانية شاهدة
دیگ وقدیر انچه پخته شود در دیگ ودیدم جانی را که مس نکرد هرگز ز خوبرو را + دیدم اورا

وَلَهُ نَسْلٌ مِنَ الْعَقِبِ ‹ وَالْيَافِعُ الَّذِي قَدْ تَرَعْرَعَ وَنَاهَزَ الْبُلُوغَ اَلنَّسْلُ

بحالیکه او را فرزندست زاده لادولد ‹ و یافع کسیکه بالیده باشد و رسیده باشد بجوانی نسل

هُهُنَا الْعَدُ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ وَالْعَقِبُ مُؤَخَّرُ الْقَدَمِ

درینجا یعنی دویدن واز انست قول او تعالے از هر زمین میدوید وعقب پاشنه گام یعنی پاشنه

نظم وَشَائِبًا غَيْرَ مُخْفٍ لِلْمَشِيبِ بَدَا ‹ فِي الْبَدْوِ وَهُوَ فَتِيُّ السِّنِّ لَمْ يَشِبِ

ودیدم پیر را که پنهان کننده نبود پیری را هویدا شد ‹ در بادیه و او جوان ست ظاهر نشد پیری او ‹

الشَّائِبُ هُهُنَا مَازِجُ اللَّبَنِ وَالْمَشِيبُ اللَّبَنُ الْمَمْزُوجُ وَيُقَالُ فِيهِ مَشِيبٌ

شائب درینجا آمیزنده ‹ شیر ومشیب شیر آمیخته شده وگفته میشود فیه مشیب

وَمَشُوبٌ اَيْ مَمْزُوجٌ نظم وَمُرْضَعًا بِلِبَانٍ لَمْ يَفُهْ فَمُهُ ‹ رَاَيْتُهُ فِي شِجَارٍ بَيِّنِ

ومشوب ای آمیخته شده است ودیدم شیرخواره را بشیر آدم سخن نگفته دهان او ‹ دیدم او را در اختلاف نزاع کنان ظاهر بود

السَّبَبِ ‹ الشِّجَارُ الْمِحَفَّةُ مَا لَمْ تَكُنْ مُظَلَّلَةً فَاِنْ ظُلِّلَتْ فَهُوَ الْهَوْدَجُ

سبب او ‹ شجار ‹ بارگیر تا زمانیکه نباشد سایبان دار پس اگر سایبان کرده شود پس آن هودج ست

وَالسَّبَبُ هُهُنَا الْحَبْلُ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ اِلَى السَّمَاءِ نظم

وسبب درینجا ‹ رسن ست واز انست فرموده خدا تعالے پس باید که دراز کند رسن را بسوی آسمان

وَزَارِعًا ذُرَةً حَتَّى اِذَا حُصِدَتْ ‹ صَارَتْ غُبَيْرَاءَ يَهْوَاهَا اَخُو الطَّرَبِ

ودیدم کارنده ارزن را تا آنکه هرگاه دروده شود ‹ گردد عناب که دوست دارد او را اخوان شادمانے

اَلْغُبَيْرَاءُ الْمُسْكِرُ الْمُتَّخَذُ مِنَ الذُّرَةِ وَفِي الْحَدِيثِ اِيَّاكُمْ وَالْغُبَيْرَاءَ فَاِنَّهَا خَمْرُ

غبیراء مستے ساخته شده از ارزن ‹ و در حدیث ست پرهیزید آب ارزن را چرا که او مے

الْعَالَمِ وَتُسَمَّى اَيْضًا السُّكُرْكَةَ نظم وَرَاكِضًا وَهُوَ مَغْلُولٌ عَلَى فَرَسٍ قَدْ غُلَّ اَيْضًا

عالم ست ونام نهاده میشود نیز به سکرکه ودیدم اسپ دوانده را بحالیکه او گردن بسته شده است ‹ بر اسپیکه او

وَمَا يَنْفَكُّ عَنْ خَبَبٍ ‹ الْمَغْلُولُ هُهُنَا الْعَطْشَانُ وَغُلَّ اَيْ عَطِشَ

ودوانی شد از پوییدن ‹ مغلول درینجا تشنه است وغل اے تشنه شد

٣٤٦

وَمِنْهُ الغليل نظم وَذَا يَدٍ طُلُقٍ يقتاد راحلة + مستعجلاً وهو ما سوّر اخو

واز انست غليل — ودیدم خداوند دست کشاده که میکشید شتر سواری را بجالیکه وی میخوست حال آنکه او بند کرده شده

كُرَبٍ + الماسور الذي يجد الاسر وهو احتباس البول نظم وَجَالِساً

اندوهها است + ماسور کسیکه دریابد اسر را وآن بند شدن شاش است ودیدم نشیننده

ماشياً تهوي مطيته + به وما في الذي اوردت من ريبٍ + الجالس

رونده را که شتاب میکرد سواری او + با او ونیست در چیزیکه ذکر کردم از شکها + جالس کسیکه

الاتي نجدا والماشي الذي كثرت ماشيته وفسر بعضهم

آید بزمین بلند و ماشی کسیکه بسیار باشد چارپایه او وتفسیر کرد بعض ایشان

قوله تعالى ان امشوا كانه دعاء لهم بالنماء وكثرة الماشية نظم

قول خدای بزرگ را گویا آن دعاست ایشان را بالیدگی وبسیاری چارپایه

وَذَا اشْطاطٍ كَصَدْرِ الرمح قامته + صادقته يمنى يشكو من الحدب +

ودیدم خداوند بلند بالا را که چو سر نیزه بود بالای او + یافتم او را در منی بجالیکه شکوه میکرد از کوژه پشتی +

الحدب ما ارتفع من الارض نظم وحائكاً اجذم الكفين ذا خرسٍ +

وحدب آنچه بلند باشد از زمین — ودیدم جولاه بافنده که بریده بود هر دو دست او وگنگ بود +

فان عجبتم فكم في الخلق من عجبٍ + الحائك ههنا الذي اذا مشى

پس اگر شگفت میکنید پس بسیار در آفرینش از شگفت ست + حائک درینجا کسیکه هرگاه رود

حرّك منكبيه وفحج بين ركبتيه نظم وصادعاً بالقنا من

جنباند هر دو شانه خود وفراخی کند میانه دو زانوی خود — ودیدم ظاهر کننده نیزه را بے

غير ان علقت + كفاه يوماً برمح لا ولم يثب + القنا ارتفاع الانف

آنکه آویخته باشد + هر دو دست او روزی با نیزه ونه جست گاہے + قنا بلندے بینی

وتحدب وسطه وصدع به اي كشفه نظم وساعياً في مسرات الانام

وکوژه شدن میانه او — صدع به ای کشاد آنرا — ودیدم کوشش کننده در شادمانیهای خلق

عليه

٣٤٧

یری + اِفراحهم ماثمًا کالظلم والکذب + آقراحهم اثقالهم بالدین ومنه
میداند + شادکردن ایشانرا گناه چون ستم ودروغ + افراحهم گران کردن ایشان بوام وازانست

قوله علیه السلام لایترك فی الاسلام مفرح ای مثقل بالدین
فرموده محمد علیه السلام گذاشته نمیشود در اسلام مفرح ای گران کرده شده بوام

نظم ومغرمًا بمناجات الرجال له + وماله فی حدیث الخلق من
ودیدم شیفته بسخن گوئی مردمان مراورا + حال آنکه نیست اورا درسخن خلق از

ارب + الخلق ههنا الکذب ومنه قوله تعالیٰ ان هذا الا خلق الاولین
حاجت + خلق دراینجا دروغ ست وازانست فرموده خدا تعالے نیست این مگر دروغ پیشینیان

نظم وذا ذمام وفت بالعهد ذمته + ولا ذمام له فی مذهب العرب +
ودیدم خداوند عهد وفاکرد بپیمان ذمه او + حال آنکه نیست عهد اورا در طریقهٔ عرب +

الذمام الاول العهد والثانی جمع ذمة وهی البئر القلیلة الماء
وذمام نخستین پیمان است ودوم جمع ذمه است وآن چاهیکه اندک باشد آب او

وعنی بالمذهب المسلك ای ماله فی البد وابار قلیلة الماء نظم
ومراد گرفت بمذهب راه را ای نیست مراورا دربیابان چاههای که اندک آب داشته باشد

وذی قوی ما استبانت قط لینته + ولینه مستبین غیر محتجب + اللین النخل
ودیدم خداوند توانائی را هویدا نشد گاهی نرمی او + ونرمی او هویداست غیر پوشیده + مراد از لین خرمای

الدقل ومنه قوله تعالیٰ ما قطعتم من لینة نظم وساجد افوق فحل غیر
زبون و بدست وازانست قول تعالے انچه ببریدید از خرمای بد ودیدم سجده کننده بالای شتر نر که

مکترث + بما انی بل یراه افضل القرب + الفحل الحصیر المتخذ من فحال النخل
باک ندارنده بود + بانچه آورد بلکه میدانست آنرا بهترین بندگیها + فحل بوریای گرفته شده از پوست خرمائیان

نظم وعاذرًا مولمًا من ظل یعذره + مع التلطف والمعذور فی
ودیدم عذرپذیرنده که اندوه رساننده بود کسی را که خواست که عذر آرد او را با نرمی حال آنکه معذور در

صَخَب + والعاذر الخاتن والمعذور المختون نظم وبلدة ما بها ماء لمغترف
بانگ فریاد + عاذر بمعنے ختنه کننده است و معذور کسیکه ختنه کرده شود   و دیدیم شهری که نیست روانی برای آب گیرنده

والماء يجري عليها جري منسرب + البلدة الفرجة ما بين الحاجبين
حال آنکه آب میرود بران شهر بروانی سیلاب + بلده بمعنے کشادگی میانه دو ابروست

وتسمى البلجة نظم وقرية دون أفحوص القطا شحنت + بدّ تبكم
و نامیده میشود اورا بلجه   و دیدیم دهی کمتر از آشیانه مرغ سنگخواره که پر کرده شده است + با گرد همیکه

عيشهم من خلسة السلب + القرية بيت النمل والديلم النمل
زندگی ایشان از دزدیدن مال ربوده است + قریه بمعنے خانه مورست و دیلم بمعنے مور

الكبير نظم وكوكبا يتوارى عند رؤيته الا + انسان حق يرى في
بزرگ است   و دیدیم ستاره که پنهان میشد هنگام دیدن او + مردم تا آنکه دیده میشود اورا در

أمنع الحجب + الكوكب النكتة البيضاء التي تحدث في العين والانسان
بزرگترین حجابها + کوکب کل سفیدی که پیدا میشود در چشم و انسان

ههنا انسان العين نظم ودرة قومت ما لاله خطر + ونفس
درینجا بمعنے مردم چشم ست   و دیدیم سرگینی که قیمت کرده شد بمالیکه مر او را قدر بلندست + و ذات

صاحبها بالمال لم تطب + الروثة مقدم الانف شعر وصفحة من نضار
خداوند آن بمال خوش نمیشود   روثه بمعنے طرف بینی است   و دیدیم کاسه بزرگ از زر

خالص شريت + بعد المكاس بقيراط من الذهب + النضار ههنا شجر
خالص خریده شد + پس از تشویش در فروختن با نیم دانگ از ذهب + نضار درینجا بمعنے درخت

النبع ومنه قول ابراهيم النخعي لا باس بان تشرب في قدح من نضار عني به
نبع ست و ازانست قول ابراهیم نخعی گناه نیست باینکه بنوشی در کاسه از نضار مراد گرفت بوے

هذا نظم ومستجيشا بخشخاش ليدفع ما + اظله من اعاديه
درخت نبع را   و دیدیم جمع کننده لشکر را از خشخاش تا دفع کند چیزیرا + که نزدیک شد بوے از دشمنان او

٣٤٩

فلم يخب + الخشخاش الجماعة التي عليها الدروع والاسلحة شعر وطالما قرى سبق
پس نومید نشد + خشخاش جماعتیکه بران زره ها وسلاحها باشد ودرست که گذشت پس من

كلب وفي فمه ثور ولكنه ثور بلا ذنب + الثور القطعة من الاقط شعر
سگی بحالیکه در دهان او گاو بود ولیکن آن گاو بی دم بود + ثور بمعنی پاره از پنیر

وكم رأى ناظري فيلا على جمل + وقد تورك فوق الرحل في القتب الفيل
وبسیار دیده است چشم من پیل را بر شتر + وهر آئینه بر سرین نشسته است بالای پالان شتر و پالان شتر بود + مراد از فیل

الرجل الفائل الراي نظم وكم لقيت بعرض البيد مشتكيا + وما اشتكى قط
مرد سست خرد ست وبسیار دیدم میانهٔ دشتها شکوه کننده را + حال آنکه شکایت نکرده گاهی

في جد لا لعب + المشتكي المتخذ شكوة وهي القربة الصغيرة نظم وكنت ابصرت
در درشتی و نه در بازی + مشتکی کسیکه گیرد شکوه را و آن مشک خرد باشد وهستم که دیدم

كراز الراعية بالدو قيظ من عينين كالشهب + الكراز كبش يحمل عليه
کوزه را بر از آن چراننده + در بیابان میدید از دو چشم همچو ستارگان + کراز گوسفند نرکه بردارد بر و

الراعي اداته نظم وكم رأت مقلتي عينين ماؤهما + يجري من الغرب العينان
شبان اسباب خود را وبسیار دید چشم من دو چشمه که آب هر دو + روانست از مغرب و هر دو چشمه

في حلب + الغرب مجرى الدمع والعينان المقلتان نظم وكم نزلت بأرض لا
در حلب هستند + غرب بمعنی جای روانی اشک ست وعینان بمعنی هر دو چشم وبسیار فرود آمدم بزمینیکه نیست

نخيل بها + وبعد يوم رأيت البسر في القلب + البسر جمع بسرة وهو الماء
درخت خرما دروی + وپس روزی دیدم خرمارا در چاهها + بسر جمع بسره است وآن آبی ست

الحديث العهد بالمطر والقلب جمع قليب نظم وكم رأيت بأقطار
که تازه باریده باشد از باران وقلب جمع قلیب ست وبسیار دیدم بکرانهای

الفلا طبقا + يطير في الجو منصبا الى صبب + الطبق القطعة من
بیابان طبقی + که می پرید در میانهٔ آسمان بحالیکه فرود آینده بود بسوی زمین پست + طبق یعنی پاره از

الجراد والضّبب ما انحدر من الارض نظم وكم مشائخ في الدّنيا لا يتهم

نجم وصيب انچه پست باشد از زمین ولبسا مشائخ در دنیا ایشانرا

مُخلّدين ومن ينجو من العطب + المخلّد الذي ابطاء شيبه شعر وكم

همیشه زنده وکیست که رستگاری یابد از هلاک + مخلد کسی ست که درنگ کند پیری او ولبسا

بدالی وحش يشتكي سغبا + بمنطق ذلق امضى من القضب الوحش

هویدا شد جانور وحشی که شکوه میکرد گرسنگی را بزبان تیز تیز گذرنده تر بود از تیغها وحش

الرجل الجائع والذلق الفصيح شعر وكم دعاني مستنج فحادثني + فما

بمعنے مرد گرسنه و ذلق بمعنے فصیح ولبسا اوقات خواند مرا استنجا کننده پس گفتگو کرد مرا پس

اخللت ولا اخللت بالادب + المستنجي الرجل الجالس على نجوة وهي

خلل نکرد او و نه کردم در ادب + مستنجی مرد نشیننده بر نجوه و آن

المكان المرتفع شعر وكم انخت قلوصي تحت جنبذة + تظل

جای بلندست ولبسا اوقات نشانیدم ناقه را زیر گنبدیکه + سایه می افگند

ماشئت من عرب ومن عرب + الجنبذة القبة والعرب جمع عروب

هرچیز را که بخواهی از زنان شوی دوست + جنبذه بمعنے گنبدست وعرب جمع عروب ست

وهي المتحببة الى زوجها نظم وكم نظرت الى من سرّ ساعته

و آن زنیکه محبوب باشد بسوی شوهر خود ولبسا دیدم بسوی کسیکه شاد گردانیده شد در زمان خود +

ودمعه مستهل القطر كالسحب + سراي قطع سرره وسرره يسمى و

حال آنکه اشک ریزنده قطرها ست همچو ابرها + سرای بریده شد ناف او و سراو و نام نهاده میشود

ما يبقى بعد القطع السرة نظم وكم رأيت قميصا ضرّ صاحبه + حتى

باقیمانده را پس از بریدن سره ولبسا دیدم پیراهنیکه گزند رسانید صاحب خود را + تا آنکه

انثنى واهى الاعضاء والعصب + القميص الدابة الكثيرة القماص

برگشت سست اندام وسست پے + قمیص ستور بسیار جهنده

شعر وكم ايادٍ لو ان الدهر اتلفه + لجف لبد حيث السير مضطرب +
و بسیار زیر جامه است که اگر هر آئینه روزگار تلف کند آنرا + بتحقیق خشک شود موی شتر که تیز رو سیر تیز السیر سبب +

الازار المرأة ومنه قول لشاعرع فدى لك من اخي ثقة ازاري نظم هذا
ازار بمعنی زنست واز انست قول شاعر قربان تو باد برادر ثقه زن من بگیر این را

وكم من افانين معجبة + عندي ومن ملح تلهي ومن نخب + فان شد هتم
و بسیار از اقسام و انواع شگفت آرنده + تر د نست از سخنها نمکین که بازی آرد و از سخنها گزنده + پس اگر تحیر اندید بر فهم کلام من

فان العار فيه على + من لا يميز بين العود والخشب + وان فطنتم للحن
پس هر آئینه ننگ ست در وی بر + کسیکه فرق نکند میانه چوب تر و خشک + و اگر دریافتید معنی

القول بان لكم + صدقي ود لكم طلعي على رطبي + قال الحارث بن همام
گفتار مرا چو پیدا شد شمارا + راستی من و راه نمود خورده خرمای من بر خرمای پخته من + گفت حارث پسر همام

فطفقنا نخبط في تقليب قريضه وتاويل معاريضه وهو يلهو بنا لهو الخلي
پس آغاز کردیم که دست و پا میزدیم در معنی شعر او و تفسیر کنایات او و او بازی میکرد با ما + بچو بازیچه بی غم

بالشجي ويقول ليس هذا بعشك فادرجي الى ان تعسر النتاج واستحكم
بغمگین و میگفت که نیست این آشیانه تو پس راه خود برو تا آنکه دشوار شد ظهور معنی و استوار شد

الارتتاج فالقينا اليه المقادة وخطبنا منه الافادة فوقفنا بين الطمع
بستگی دروازه پس انداختیم بسوی او سروری را + و خواستیم از و فائده بخشیدن را پس ایستاده کرد ما را میانه آرزو

واليأس وقال الايناس قبل الابساس فعلمنا انه ممن يرغب في الشكم
و نومیدی و گفت انس دادن پیش از بس بس گفتن ست پس دانستیم که هر آئینه او از کسی ست که گراید در پاداش

ويرتشي في الحكم وساءنا ان متوانا ان نعرض للغرم او نخيب بالرغم
و رشوت گیرد در حکم و اندوهگین کرد خدا و ندمنزل ما را اینکه پیش کرده شویم برای تاوان یا نومید کرده شویم بخواری

فاحضر ناقة عيدية وحلة سعيدية وقال له خذهما حلالا ولا تزدع
پس حاضر آورد شتر ماده منسوب بسوی عید و ازار و چادر منسوب بسعید و گفت او را بگیر هر دو را حلال و زیان مرسان

اضيافِ ذي بالٍ فقالَ اشهدُ انّها شنشنةٌ اخزميةٌ ودارُ يحيىٰ

مهانان مرا اندک پس گفت شیخ که گواهی میدہم کہ آن طبیعت منسوب باخزم ست وشاد ماسے

حاتميّةٌ ثمّ قابلنا بوجهٍ بِشرُهُ يشفّ ونضرتُهُ ترفّ وقالَ يا قومِ

منسوب بحاتم ست باز متابل شد بما بارویکہ کشادگے او مید رخشید و تازگے او ہویدا بود وگفت ای قوم من

انّ الليلَ قدِ اجلوّذَ والنّعاسُ قدِ استحوذَ فافزعوا الى المراقدِ

ہرآئنہ شب بتحقیق زودی کرد برفتن وخواب ہرآئینہ غلبہ نمودہ پس پناہ جوئید بسوے خوابگاہہا

واغتنموا راحةَ الرّاقدِ لتستريحوا نشاطًا وتنبعثوا نشاطًا ففعلوا

وغنیمت شمارید آسایش خفتہ را تا نوشاتیدہ شوید شادمانے را و برداشتہ شوید شادمانہا پس دگیرید

ما اُشير ويتسهّل لكم المتعسّرُ فاستصوبَ كلٌّ ما راٰهُ وتوسّدَ

چیزیرا کہ بیان کنم وآسان شود مرشمارا انچہ دشوارست پس نیکو دانست ہر یک چیزیرا کہ اندیشہ او دید وگرفت

وسادةَ كراهُ فلمّا وسنتِ الاجفانُ واغفتِ الضّيفانُ

بالش خواب خود را پس چون خواب کرد پلکہا و درخواب شدند مہمانہا

وثبَ الى النّاقةِ فرحلها ثمّ ارتحلها وقالَ مخاطبًا لها

وبرجست بسوی ناقہ پس پالان نہاد اورا باز سوار شد آنرا دراغ آنرا وگفت درحالیکہ خطاب کنندہ بود ناقہ را

نظم سروجَ يا ناقُ فسيري وخدي + وادلجي وادّبي فاسئدي +

شہر سروج ای ناقہ پس سیر کن وزودی کن + وتمام شب برو و بیوزرو د شب وروز برو +

حتّى تطاختا لِعمرها النّدى + فتنعمي حينئذٍ وتسعدي +

تا آنکہ پامال کند ہردو موزہ تو چراگاہ اورا کہ تر و تازہ است + پس خوش عیش شوی آنگاہ ونیکبخت شوی +

وتامني ان تتهمي او تنجدي + ايه فدتكِ النّفسُ جدّي واجهدي +

و در امن باشے ازینکہ بتہامہ روی یا بنجد روی + افزون کن در رفتار فدا گردد ترا جان کوشش کن وکوشش کن +

وافري اديمَ فدفدٍ فدفدِ + واقتنعي بالنّشحِ عندَ الموردِ ولا

وقطع کن چرم زمین ہموار را پس از زمین ہموار + وقناعت کن باب اندک ترد آب خوردن + ونہ

تخطي دون ذاك المقصد + فقد حلفت حلفة المجتهد بحرمة البيت

فرو سيار باررا جز این جای آہنگ + پس ہر آئینہ سوگند خوردم ہمچو قسم خوردن مبالغہ کنندہ + در قسم سوگند بحرمت خانۂ کعبہ

الرفيع العمد انك ان احللتني في بلدي + حللت مني محل الولد + قال

کہ بلند ہست ستونہای او + بدرستیکہ تو اگر فرود آری مرا در شہر من + فرود آئی از من بجای فرزند + گفت راوی

فعلمت انه السروجي الذي اذا باع انباع واذا املأ الصاع انصاع ولما ابتلج صباح

پس دانستم کہ ہر آئینہ او سروجیست کہ ہرگاہ فروخت دراز کرد گام را و رفت و ہرگاہ پر کرد پیمانہ را رفت و ہرگاہ ہویدا شد روشنی

اليوم + وهب النوام من النوم اعلمتهم ان الشيخ حين اغشاهم السبات

روز و بیدار شدند خوابندگان از خواب آگاه کردم ایشان را ہر آئنہ پیر ہرگاه در گرفت ایشان را خواب طلاق داد ایشان را

طلقهم البتات وركب الناقة وفات فاخذهم ما قدم وما حدث ونسوا ما طاب

طلاق بائن و سوار شد شتر ماده را و گذشت پس در گرفت ایشان را انچہ کہنہ شد و ہرچہ نو آمد و فراموش کردند چیزیکہ نیکو آمد

منه بما خبث ثم اشتعبنا في كل مشعب وذهبنا تحت كل كوكب قال القاسم

از وبچیزیکہ پلید آمد از و پس پراگندہ شدیم در ہر راه و رفتیم در زیر ہر ستاره گفت قاسم

بن علي الحريري رحمه الله تعالى قد فسرت كل لغز تحته لئلا يبعد على من يقرأه كشفه

پسر علی حریری رحمت فرستد او را خدای تعالی ہر آئینہ تفسیر کردم ہر چیستان از زیرا و و روا داشتم ہر کسیکہ خواند آنرا کشود او

وقد بقيت الفاظ اشتملت عليها هذه المقامة مما التبس تفسيرها على بعض

و بتحقیق باقی ماند لفظہا کہ مشتمل ست برو بر آن این مقامہ بیشتر مشتبہ شد تفسیر او بر بعضے

من تقع عليه فاحببت ايضاحها ليكفي حيرة الشبهة وكلفة الفكرة

از کسانیکہ واقع شوند برو پس دوست داشتم ہویدا کردن آن تا بسند کرده شود حیرت شبہہ را و دشواری اندیشہ را

وصمة البحث والمسألة وبالله تعالى الاستعانة والقوة قوله عشوت

عیب کاوش و پرسیدن را و بخدای بزرگست یاری خواستن و توانائے

الى نار يعني تواتيها فقصدتها فان لم تقصدها قلت عشوت

آمدم آنرا پس قصد کردم آنرا پس اگر قصد نکنے آنرا گوئے بیگر دیدم

عنها كقوله تعالى ومن يعش عن ذكر الرحمن نقيض له شيطانا اى من يعرض

از وی هیچ قول خدا تعالی و کسیکه برگردد از یاد خدا تعالی مقیض کنیم بر شیطان را ای کسیکه رو گرداند

عنه قوله وكنت اصرد من عين الحرباء والعنز الحرباء هذان

از و این هر دو

مثلان يضربان لمن تبلغ منه البرد وذلك لان الحرباء تدور ابدا

داستانند که ذکر کرده شوند در حق کسیکه سخت باشد سرمای او و آن ازین ست که حرائنه افتاب پرست میگردد همواره

مع الشمس وتستقبلها بعينها فلذلك شبه ابن الرومي الرقيب بالحرباء في قوله

با آفتاب پیش می آید او را بچشم خود و بهمین سبب تشبیه داد ابن رومی رقیب را بحربا در قول خود

شعر ما بالها قد حسنت ورقيبها ÷ ابدا قبيح قبح الرقباء ÷ ما ذاك الا انها

چه حال ست او را بتحقیق آراسته شده است و رقیب او بدوام زشت ست زشت باد رقیبان نیست این مگر حرائنه او

شمس الضحى ÷ ابدا تكون رقيبها الحرباء ÷ والعنز الحرباء لا تدفا في الشتاء لقلة

آفتاب چاشتگاه است ÷ همیشه باشد رقیب او آفتاب پرست ÷ و ماده بز گین گرم نمیشود در سرما از کمی

شعرها وذكر بعضهم ان العنز الحرباء تصحيف المثل الاول وقوله بخو اربعين الجمل

موی خود ش و ذکر کرد بعض ایشان که حرائنه العنز الجرباء خطا در نوشته مثل نخستین ست یعنی شتر نر له بر و

المكتنز شحما الكثير مخا وقول عشار تخور اعشاره تقوى العشار النوق

پیش باشد از روی پیه و بسیار بود از روی مغز عشار شتر ما دگان

الحوامل واحدتها عشراء وهي التي اتى عليها في الحمل عشرة اشهر ثم

حامله واحد آن عشراء ست و آن ناقه که بگذرد برو در حمل ده ماه باز

لا يزال ذلك اسمها حتى تضع والاعشار البرمة العظيمة كانها شعبت

همیشه باشد آن نامش تا زادن و اعشار دیگ بزرگ بود گویا او پراگنده کرده شده

لعظمها يقال برمة اعشار وجفنة اكسار وثوب اسمال وبرد اخلاق و

سبب بزرگی خود گفته میشود برمة اعشار و جفنه اكسار و ثوب اسمال و برد اخلاق و

حَبْلُ الرِّمَامِ وَوَصْفُ الْجَمَاعَةِ فِيهَا كَوَصْفِ الْوَاحِدِ وَقَوْلُهُ فَاكِهَةُ الشِّتَاءِ

جبل ارمام دوصف جمع دران اسمای هجو وصف واحدست

أَيْ النَّارُ قَالَ الشَّاعِرُ نَظْمٌ النَّارُ فَاكِهَةُ الشِّتَاءِ فَمَنْ يُرِدْ ✦ أَكْلَ الْفَوَاكِهِ

ای آتش گفت شاعر آتش میوه سرماست پس کہ خواہد خوردن ✦ میوه ها بحالیکه

شَاتِيًا فَلْيَصْطَلِ ✦ إِنَّ الْفَوَاكِهَ فِي الشِّتَاءِ شَهِيَّةٌ ✦ وَالنَّارُ لِلْمَقْرُورِ أَشْهَى

بزمستان آینده است پس باید که گرد آتش نشیند ✦ هر آئینه میوه ها در سرما مرغوب ست ✦ و آتش برای سرمازده مرغوب ترین

مَأْكَلٍ ✦ وَقَوْلُهُ مَوَائِدُ كَالْهَالَاتِ يَعْنِي دَارَاتِ الْقَمَرِ وَدَارَةُ الشَّمْسِ

خوردنیهاست ای هالهای ای هالهای ماه وهاله گرده آفتاب باشد

تُسَمَّى الطُّفَاوَةَ وَقَوْلُهُ مَشُوشُ الْغَمَرِ يَعْنِي الْمِنْدِيلَ مِنْ مَشَّ يَدَهُ بِالْمِنْدِيلِ

نامیده میشود بطفاوه یعنی دستارچه از مش یده بالمندیل

إِذَا مَسَحَهَا وَمِنْهُ قَوْلُ امْرِئِ الْقَيْسِ شِعْرٌ نَمُشُّ بِأَعْرَافِ الْجِيَادِ أَكُفَّنَا ✦

هرگاه پاک کرد دست را و از انست قول امری القیس پاک میکردیم با بالهای اسپان دستهارا ✦

إِذَا نَحْنُ قُمْنَا عَنْ شِوَاءٍ مُضَهَّبِ ✦ وَقَوْلُهُ مُشْتَبِهًا فَوْدَاهُ أَيْ صَارَ

هرگاه ما برخاستیم از گوشت بریان نیم برشته ای گردید

مِنَ الشَّيْبِ فِي لَوْنِ الْأَشْهَبِ وَمِنْهُ قَوْلُ امْرِئِ الْقَيْسِ ابْنِ أَشْعَرَ

از پیری در رنگ سپید که بر سیاهی غالب باشد و از انست قول امری القیس

قَالَتِ الْخَنْسَاءُ لَمَّا جِئْتُهَا ✦ شَابَ بَعْدِي رَأْسُ هَذَا وَاشْتَهَبَ وَقَوْلُهُ

گفت مسماة خنساء هرگاه آمدم نزد او ✦ پیر شد پس از من سر این و سپید شد

رَبَضٍ حُجْرَةً يَعْنِي نَاحِيَةً وَيُقَالُ فِي الْمَثَلِ لِمَنْ يُشَارِكُكَ فِي الرَّخَاءِ وَيُجَانِبُ

ای کرانه گفته میشود در مثل در حق کسیکه شریک باشد در آرام و نعمت و کناره کشد

عِنْدَ الْبَلَاءِ يَرْتَعُ وَسَطًا وَيَرْبِضُ حُجْرَةً وَقَوْلُهُ فَاسْتَرَعَى سَمْعَ السَّامِرِ

هنگام بلاء و تختی میچرد میانه و سمے نشیند کرانه

٣٥٦

سلسله قوله حبل ارمام ... [illegible]

يعني السُّمّار لأنّ السّامر اسم للجمع كالحاضر اسم للحيّ النّازلين على

یعنی افسانه گوینگانرا چراکه سامر صیغه اسم جمع ست چنانکه حاضر اسم ست برای قبیله فرود آیندگان بر

الماء وكالباقر اسم لجماعة البقر وقال بعض أهل اللّغة هو اسم للبقر

آب و نیز چو باقر اسم ست برای جماعت گاو و گفت بعض اہل لغت که آن نام ست برای گاو

مع رعاتها واشتقاق السّامر من السّمر وهو ظلّ القمر مأخوذ

مع شبانان آن و اشتقاق سامر از سمر و آن پرتو مهتاب ست گرفته شده است

من السّمرة فلمّا كان أغلب أحوال السّمّار أنّهم يتحدّثون في ظلّ القمر

از سمرة پس چون بود بیشتر احوال افسانه گوینگان که ایشان فسانه خوانند در پرتو مهتاب

اشتقّ لهم منه اسم وإلى هذا يرجع قولهم لا أكلّمه القمر والسّمر وقوله

اشتقاق کرده شد برای ایشان ازان اسم و بسوی این میگردد قول ایشان کلام نخواهم کرد بوی ماه و آنکه در شب افسانه گوید

ليس بعشّك فادرجي هذا مثل يضرب لمن يتعاطى ما لا ينبغي

این مثلی ست که ذکر کنند در حق کسیکه فکر کند چیزیرا که سزاوار نیست

له والعشّ ما يكون في شجرة فإن كان في حائط أو كهف جبل فهو وكر

بوی و عش آشیانه که در درخت باشد پس اگر باشد در دیوار یا غار کوه پس آن وکر ست

وقوله الإيناس قبل الإبساس هذا مثل أيضا ومعناه أنّه ينبغي

این هم مثلی ست و معنی او همچنین ست سے باید

أن يؤنس الإنسان ثمّ يكلّف وأصله أنّ حالب النّاقة يؤنسها

که انس و محبت گرفته شود انسان باز زحمت داده شود و اصلش اینست که شیر دوشنده ناقه مانوس میکند اورا

حين يروم حلبها ثمّ يبسّ بها للحلب والإبساس أن يقول لها بسّ

وقتیکه قصد میکند دوشیدن اورا باز بس میگوید بوی برای دوشیدن و ابساس اینکه گوید اورا بس

بسّ لتسكن وتدرّ فإذا كانت النّاقة تدرّ على الإبساس سمّيت

بس تا آرام گیرد و شیر دهد پس هرگاه بود ناقه که شیر دهد بر بس بس گفتن نامیده شود اورا

الْبَسُوسَ وَقَوْلُهُ يَرْغَبُ فِي الشُّكْرِ الشُّكْرُ مَا اَعْطَيْتَهُ عَلَى سَبِيلِ الْمُجَازَاةِ

بسوس — شکر انچه عطا کنی آنرا بر طریق پاداش چیزی

فَاِنْ اَعْطَيْتَهُ مُبْتَدِيًا فَهُوَ الشُّكْدُ قَوْلُهُ سَاءَ اَبَا مَثْوَانَا يَعْنِي الْمُضِيفَ

واگر بدهی آنرا بجا لیکه آغاز کننده هستی پس آن شکد است — یعنی میزبانیکه

الَّذِي اَوَوْا اِلَيْهِ وَثَوَوْا عِنْدَهُ وَقَوْلُهُ نَاقَةٌ عِيدِيَّةٌ قِيلَ اِنَّهَا مَنْسُوبَةٌ

پناه گرفتند بسوی او و مقیم شدند نزد او — گفته شد که هر آئینه او منسوبست

اِلَى فَحْلٍ مُنْجِبٍ اِسْمُهُ عِيدٌ وَقِيلَ اِنَّهَا مَنْسُوبَةٌ اِلَى فَخِذٍ مِنْ مَهْرَةَ

بسوی شیر گزیده نامش عیدست وگفته شد که هر آئینه آن منسوبست بسوی قبیله از مهرة

وَيُقَالُ لَهُمْ بَنُو عِيدِ بْنِ الْاَمْرِيِّ عَلَى وَزْنِ الْعَامِرِيِّ بْنِ مَهْرَةَ

وگفته میشود ایشانرا بنو عید پسر آمری بر وزن عامری پسر مهرة

وَكَانَتْ مَهْرَةُ وَعِيدٌ يَتَّخِذَانِ نَجَائِبَ الْاِبِلِ فَنُسِبَتْ اِلَيْهِمَا وَقَوْلُهُ

و بودند مهرة و عید که میگرفتند گزیده ها را از شتران پس نسبت کرده شدند بسوی هر دو

(حُلَّةٌ سَعِيدِيَّةٌ) هِيَ مَنْسُوبَةٌ اِلَى سَعِيدِ بْنِ عَاصٍ وَكَانَ رَسُولُ اللهِ

آن منسوب ست بسوی سعید پسر عاص و بود پیغمبر خدا

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَسَاهُ وَهُوَ غُلَامٌ حُلَّةً فَنُسِبَ جِنْسُهَا

رحمت فرستد خدا بروی و سلام فرستد پوشانید اورا بجالیکه او کودک بود حله پس نسبت کرده شد جنس حله

اِلَيْهِ وَقَوْلُهُ (لَا تَرْزَاُ اَضْيَافِي زِبَالًا) اَيْ لَا تَرْزَاُهُمْ شَيْئًا

بسوی او — ای زیان مرسان ایشان را بچیزے

وَاِنْ قَلَّ وَالْاَصْلُ فِي الزِّبَالِ مَا تَحْمِلُهُ النَّمْلَةُ بِفِيهَا وَقَوْلُهُ

اگرچه اندک باشد و اصل در معنی زبال انچه بر دارد آنرا مور در دهان خود

(شِنْشِنَةٌ اَخْزَمِيَّةٌ) اَشَارَ بِهِ اِلَى الْمَثَلِ الَّذِي ضَرَبَهُ جَدُّ حَاتِمٍ

اشارت کرد بوے سوے مثلیکه ذکر کرد آنرا جد حاتم

سله قوله البسوس ناقه که سبب الباس شیر نمی دهد ۱۲ صراح سله قوله شنشنه بکسر هر دو شین منقوطه نون اول ساکن و نون ثانی مفتوح بمعنی خصلت و خوی چنانکه شمیده دیدن و داب بمعنی خوی آمده کذا فی نصاب للعلامة الفراهی ۱۲ سید مولوی صادق علی مرحوم

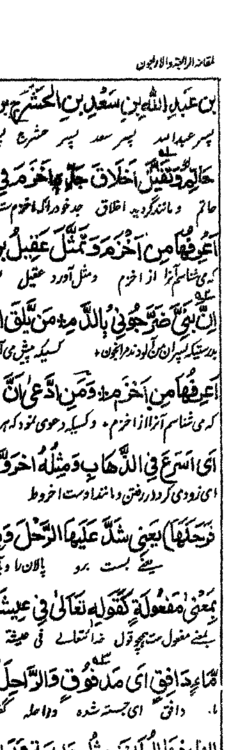

بن عبد الله بن سعد بن الحشرج بن اخزم الطائي حين نشأ
پسر عبدالله پسر سعد پسر حشرج پسر اخزم طائی هرگاه نشو و نما گرفت

حاتم وتقيل اخلاق جده اخزم في الجود فقال شنشنة
حاتم و مانند گردید اخلاق جد خود را که اخزم است در بخشش پس گفت که طبیعتی ست

اعرفها من اخزم وتمثل عقيل بن علفة به حين قال شعر
که می شناسم آنرا از اخزم و مثل آورد عقیل پسر علفه بآن وقتیکه گفت

ان بني ضرجوني بالدم من يلق اساد الرجال يكلم شنشنة
بدرستیکه پسران من آلودند مرا بخون و کسیکه پیش می آید شیران را از مردان خسته میشود ای شیوه ایست

اعرفها من اخزم ومن ادعى ان المثل له فقد سها فيه وقوله اجلوذ
که می شناسم آنرا از اخزم و کسیکه دعوی نمود که همراه اینست مثل او را است پس تحقیق فراموشی درو کرده

اي اسرع في الذهاب ومثله اخروط وقوله وثب الى الناقة
ای زود می کرد در رفتن و مانند اوست اخروط

فرحلها يعني شد عليها الرحل وبه سميت الراحلة لانها فاعلة
یعنی بست برو پالان را و بآن نام نهاده شد راحله ای شتر سواری چرا که فاعله

بمعنى مفعولة كقوله تعالى في عيشة راضية اي مرضية ومن
بمعنی مفعول ست همچو قول خدا تعالی فی عیشة راضیة ای خوشنود کرده شده و من

ماء دافق اي مدفوق والراحلة تقع على الناقة والجمل ودخول
ما دافق ای جسته شده و راحله گفته میشود بر شتر ماده و شتر نر و دخول

الهاء فيها للمبالغة مثل داهية وداوية وقوله امتطاها اي ركبها
ها درو مبالغه است همچو داهیة و راویة ای سوار شد بر راحله

وفي الحديث ان النبي عليه السلام سجد فركبه الحسن رضي الله عنه
و در حدیث شریف است بدرستیکه پیغامبر علیه السلام سجده فرمود پس سوار شد بر وی امام حسن خوشنود باد خدا ازو

فَابْطَأَ فِي سُجُوْدِهٖ فَلَمَّا قَضٰى صَلٰوتَهٗ قَالَ اِنَّ ابْنِيْ ارْتَحَلَنِيْ فَكَرِهْتُ
پس درنگ فرمودند آنحضرت صلعم در سجدهٔ خود پس چون ادا فرمود نماز خود را گفت بتحقیق پسر من پالان گرفت مرا پس نا پسند داشتم

اُعْجِلَهٗ وَقَوْلُهٗ وَرَحَّلَهَا اَيْ اَزْعَجَهَا وَاَشْخَصَهَا وَاَجَدَّ بِهَا فِي الرَّحِيْلِ
اینکه زود ی کنم اورا　اي بے آرام کرد اورا و برد اورا　وکوشش کرد　بآن　در کوچ کردن

فَمِنْهُ الْخَبَرُ تَخْرُجُ عِنْدَ اقْتِرَابِ السَّاعَةِ نَارٌ مِنْ قَعْرِ عَدَنَ تُرَحِّلُ
و ازانست خبر که خواهد برآمد هنگام نزدیک رسیدن قیامت آتشے از ته ملک عدن که خواهد برد

النَّاسَ وَقَوْلُهٗ فَادَّلِجِيْ وَاَدْلِجِيْ وَاسْتَدِيْ الْاِدْلَاجُ اَنْ تَسِيْرَ
مردم را　اولاج　رفتن

اللَّيْلَ كُلَّهٗ وَالْاِسْمُ مِنْهُ الدَّلْجَةُ بِفَتْحِ الدَّالِ وَالْاِدِّلَاجُ بِالتَّشْدِيْدِ
در شب تمام ست و اسم ازو دلجه است بفتح دال　و ادلاج　بتشدید

اَنْ تَسِيْرَ مِنْ اٰخِرِهٖ وَالْاِسْمُ مِنْهُ الدُّلْجَةُ بِضَمِّ الدَّالِ وَقِيْلَ اِنَّ الدَّلْجَةَ
رفتن　از پایان شب و اسم از ان　دلجه است بضمه دال　و گفته شد که دلجه

بِفَتْحِ الدَّالِ وَضَمِّهَا بِمَعْنًى وَاحِدٍ وَالتَّاْوِيْبُ سَيْرُ النَّهَارِ وَحْدَهٗ وَالْاِسْاَادُ
بفتح دال و ضم آن بیک معنی ست　و تاویب رفتن روز ست فقط و اساد

اَنْ تَسِيْرَ لَيْلًا وَّنَهَارًا وَالنَّشْحُ اَنْ تَشْرَبَ دُوْنَ الرِّيِّ وَقَوْلُهٗ فَاَخَذَهُمْ
رفتن شبانه روز ست　و نشح　آب نوشیدن سے بے آنکه سیراب شود

مَا قَدُمَ وَمَا حَدُثَ يُقَالُ ذٰلِكَ لِمَنْ يَّسْتَوْلِيْ عَلَيْهِ الْهُمُوْمُ وَتَتَلَاعَبُ
گفته میشود آن در حق کسیکه چیره شود برو اندوهها و مغلوب کند

بِهٖ وَالدَّالُ مِنْ حَدُثَ تُضَمُّ فِيْ هٰذَا الْمَوْضِعِ وَحْدَهٗ لِيُوَافِقَ لَفْظُهَا لَفْظَ
اورا و دال　از لفظ حدث　ضمه داده میشود درینجا فقط برای سازوارے　لفظ او لفظ

قَدُمَ فَاِنْ اُفْرِدَ حَدَثَ عَنْ قَدُمَ وَجَبَ فَتْحُ الدَّالِ مِنْ حَدَثَ وَمِنْهُ
قدم　پس اگر جدا کرده شود حدث　از قدم　واجب بود فتح دال　از حدث　و ازانست

قولهم هناني ومراني بحذف الالف من امراني اذا ذكر مع هناني فان

قول ایشان هنانی ومرانی بحذف الف امرانی هرگاه ذکر کرده شود با هنانی واگر

افردته وجب ان تقول امرأني الشيء وكذلك يقولون رجس نجس فيكسرون

جدا کنی آنرا واجب ست اینکه گوئی امرأنی الشیء وهمچنین میگویند رجس نجس پس کسره میدهند

النون من نجس ويسكنون الجيم ليزاوج لفظة رجس فان افرد قيل نجس

نون را از لفظ نجس وساکن میکنند جیم را تا موافق گردد لفظ رجس پس اگر جدا آورده شود گفته شود نجس

بفتح النون والجيم كما قال الله تعالى انما المشركون نجس وقولهم ذهبوا

بفتح نون وجیم چنانچه فرموده است خدای تعالی جز این نیست که مشرکان ناپاکند

تحت كل كوكب هذا مثل يضرب لمن يختلف في السفر طرقهم وتتباين سبلهم

این مثل ست که ذکر میکنند در حق کسانیکه مختلف شود در سفر راهها ایشان و از یکدیگر دور شوند راهها

المقامة الخامسة والاربعون الرملية

حكى الحارث بن همام قال كنت

مقامه چهل و پنجم مشهور برملیه حکایت کرد حارث پسر همام گفت یاد

اخذت عن اولي التجارب ان السفر مرآة الاعاجيب فلم ازل اجوب كل تنوفة واقتحم كل مخوفة

گرفته بودم از خداوندان تجربها که هر آئینه سفر آئینه چیزهای شگفت ست پس همیشه قطع میکردم هر بیابان را و درمی آمدم هر جای ترسناک را

حتى اجتليت كل اطروفة فمن احسن ما اجتليته واغرب ما استحليته اني حضرت قاضي الرملة

تا آنکه دیدم هر چیز طرفه و شگفت را پس از نیکوترین چیزیکه دیدم او را و عجیب ترین چیزیکه شیرین دانستم آنرا اینست که هر آئینه حاضر شدم قاضی رمله را

وكان من ارباب الدولة والصولة وقد ترافع اليه بعل ذو بال وذات جمال في اسمال فهم الشيخ

و بود او از خداوندان دولت و حمله و تحقیق مرافعه کرده بود بسوی او پیرے در جامه کهنه و زن خوب رو در جامه کهنه پس قصد کرد پیر

بالكلام وتبيان المرام فمنعت الفتاة من الافصاح وحسأته عن النباح ثم نضت عنها

بسخن گفتن و هویدا کردن مقصد پس باز داشت او را زن جوان از اظهار مطلب و راند او را از آواز کردن باز دور کرد زن از خود

فضلة الوشاح وانشدت بلسان السليطة الوقاح شعر يا قاضي الرملة يا ذا الذي

پارچه چادر را و خواند بزبان زن دراز زبان بے شرم ای قاضی رمله ای کسیکه

فِي يَدِهِ الثَّمْرَةُ وَأَيُّ جَمْرَةٍ ✦ إِلَيْكَ أَشْكُو جَوْرَ بَعْلِي الَّذِي لَيَحُجُّ الْبَيْتَ سِوَى

در دست او خرما و آتش ست ✦ سوی تو گله میکنم ستم شوهر خود را که حج کرده است کعبه را بجستر

مَرَّةٍ ✦ وَلَيْتَهُ لَمَّا قَضَى نُسُكَهُ ✦ وَخَفَّ ظَهْراً إِذْ رَمَى الْجَمْرَةَ ✦ كَانَ عَلَى

یکمرتبه ✦ وکاش او هرگاه ادا کرد عبادت خود را ✦ و سبکسشد از پشت هرگاه انداخت سنگریزه ✦ بودی بر

رَأْيِ أَبِي يُوسُفَ ✦ فِي صِلَةِ الْحِجَّةِ بِالْعُمْرَةِ ✦ هٰذَا عَلَى أَنِّي مُذْ ضَمَّنِي

رای امام ابو یوسف ✦ در پیوستگی نمودن حجه با عمره ✦ اینست حال وعلاوه آنکه هرآئینه از زمانیکه همنشین کرد مرا

إِلَيْهِ لَمْ أَعْصِ لَهُ أَمْرَهُ ✦ فَمُرَّهُ إِمَّا أُلْفَةً حُلْوَةً ✦ تُرْضِي وَإِمَّا فُرْقَةً

بسوی خود سرکشی نکردم حکم او را ✦ پس فرمان ده او را یا از محبت شیرین که خوشنود گرداند ✦ ویا از جدائی

مُرَّةً ✦ مِنْ قَبْلِ أَنْ أَخْلَعَ ثَوْبَ الْحَيَا ✦ فِي طَاعَةِ الشَّيْخِ أَبِي مُرَّةَ ✦ فَقَالَ

تلخ ✦ پیش از آنکه دور کنم جامهٔ شرم را ✦ در فرمانبری پیر که شیطانست ✦ پس گفت

لَهُ الْقَاضِي قَدْ سَمِعْتَ مَا عَزَتْكَ إِلَيْهِ ✦ وَتَوَعَّدَتْكَ عَلَيْهِ ✦ فَجَانِبْ مَا

او را قاضی هرآئنه شنیدی آنچه نسبت کرد ترا بسوی او و ترسانید ترا بران ✦ پس کناره کن آنچه

عَرَّكَ ✦ وَحَاذِرْ أَنْ تَفْرُكَ وَتُعْرَكَ ✦ فَجَثَا الشَّيْخُ عَلَى ثَفِنَاتِهِ ✦ وَفَجَّرَ

عیب کرد ترا و بترس از آنکه دشمن داشته شوی و جنگ کرده شوی ✦ پس نشست پیر بر زانوهای خود و روان کرد

يَنْبُوعَ نَفَثَاتِهِ ✦ وَقَالَ نَظْمٌ اِسْمَعْ عَدَاكَ الذَّمُّ قَوْلَ امْرِئٍ يُوضِحُ فِيمَا

چشمهٔ کلام خود را ✦ و گفت بشنو تجاوز کند ترا بد گفتن سخن مرد را ✦ که هویدا میکند ترا در چیزیکه

رَابَهَا عُذْرَهُ ✦ وَاللّٰهِ مَا أَعْرَضْتُ عَنْهَا قِلًى ✦ وَلَا هَوَى قَلْبِي قَضَى نَبْذَهُ ✦

بشک انداخت او را عذر آنرا ✦ بخدا که روگردانیدم از وی از عداوت ✦ ونه از آنکه محبت دل من ادا کرد بیان خود را ✦

وَإِنَّمَا الدَّهْرُ عَدَا صَرْفُهُ ✦ فَابْتَزَّنَا الدُّرَّةَ وَالذَّرَّةَ ✦ فَمَنْزِلِي قَفْرٌ كَمَا

و جز این نیست که زمانه از حد گذشت گردش او ✦ پس ربود از ما مروارید را و مورچه را ✦ پس خانهٔ من خالی ست چنانکه

جِيدُهَا ✦ عُطْلٌ مِنَ الْخَرَزَةِ وَالشَّذْرَةِ ✦ وَكُنْتُ مِنْ قَبْلُ أَرَى فِي

گردن او بیکارست ✦ از زیور و زر ✦ و بودم پیش از این که میدیدم در

الهوى + ودينه دأى بني عذره + فمذ نبا الدهر هجرت الدمى هجران

عشق + ودانايي او خرد واندیشه بنی عذره + پس از زمانیکه ناسازگار زمانه گذاشتم زنان خوبرو را + همچو گذاشتن

عفٍّ أخذ حذره + ورملت عن حتى لا رغبة + عنه ولكن اتقى

پرهیزگار گیرنده پرهیز را + ودیر گردیدم از گشت خود نه از بی خواهشی + ازو ولیکن پرهیز میکنم

بذره + فلا تلم من هذه حاله + واعطف عليه واحتمل هذره +

تخم اورا + پس سرزنش مکن کسی را که این است حال او + و مهربانی کن بر او و بر داشت کن کلام بسیار اورا +

قال فانتظت المرأة من مقاله وانتضت الحجج لجداله وقالت له

گفت روایت کننده پس بانه کشید زن از گفتار خود و برکشید دلیلها را برای خصومت او و گفت اورا

ويلك يا مرقعان يا من هو لا طعام ولا طعان أتضيق بالولد ذرعا

وای ترا ای احمق ای کسیکه او نه کریم و نه طعام دهنده است و نه نیزه زننده آیا تنگ میشوی بفرزند از دل

ولكل كولة مرعى لقد ضل فهمك وأخطأ سهمك وسفهت نفسك

حال آنکه هر خورنده را چراگاه است هر آئینه راه گم کرد دانش تو و خطا کرد تیر تو و بیخرد شد نفس تو

وشقيت بك عرسك فقال لها القاضي أما أنت فلو جادلت

و بدبخت شد بسبب تو زن تو پس گفت اورا قاضی مگر تو اگر خصومت کنی

الخنساء لانثنت عنك خرساء وأما هو فإن كان صدق في زعمه

یا مسماة خنساء هر آئنه برگردد از تو گنگ ولیکن او پس اگر راست باشد در دعوی خود

ودعوى عدمه فله في همّ عقبه ما يشغله عن ذنبه فأطرقت

ودعوی ناداری خود پس مر اورا در اندوه شکم خود چیزی است که باز میدارد اورا از نیزهٔ او پس سر فرو افگند

تنظر إذ ذيادنا أولا ترجع حوارا حتى قلنا قد راجعها الخفر أو حاق

بحالیکه میدید به برگشتن باز میگردانید کلام را تا آنکه گفتیم هر آئینه برگشته آمد اورا حیا یا غالب شد

بها الظفر فقال لها الشيخ تعسا لك إن زخرفت أو كتمت ما عرفت

اورا فیروزمندی شیخ پس گفت اورا پیر هلاکی باد مر ترا اگر آراسته کنی سخن را یا پنهان داری چیزی را که شناختی

فَقَالَتْ وَيْحَكَ وَهَلْ بَعْدَ الْمُنَافَرَةِ كِتْمٌ اَوْ بَقِيَ لَنَا عَلَى سِرٍّ خَتْمٌ وَمَا

پس گفت زن وای بر تو و آیا هست پس از محاکمت نهفتن یا باقی ماند برای ما بر راز مهرے ونیست

فِيْنَا اِلَّا مَنْ صَدَقَ وَهَتَكَ صَوْنَهُ اِذْ نَطَقَ فَلَيْتَنَا لَاقِيْنَا الْبَكَمَ وَلَمْ

در ما مگر کسیکه راست گفت ودرید پرده حفظ خود چون سخن گفت پس کاش ما رسانیدیمی چسپیدیم گنگے را و

نَلِجِ الْحَكَمَ ثُمَّ اَنَّهَا نَفَضَتْ بِوِشَاحِهَا وَتَبَاكَتْ لِافْتِضَاحِهَا وَجَعَلَ الْقَاضِيْ

نمیدیدیم حاکم را باز وی بیفشاند بچادر خود وگریه ساخت سبب رسوائی خود وآغاز کرد قاضی

يَعْجَبُ مِنْ خَطْبِهِمَا وَيُعْجِبُ وَيَلُوْمُ الدَّهْرَ لَهُمَا وَيُؤَنِّبُ ثُمَّ اَحْضَرَ

که شگفت میکرد از حال هر دو وبشگفت می آورد دیگرانرا وسرزنش مینمود روزگار را برای هر دو وملامت میکرد باز حاضر آورد

مِنَ الْوَرِقِ اَلْفَيْنِ وَقَالَ اَرْضِيَا بِهِمَا الْاَجْوَفَيْنِ وَعَاصِيَا النَّازِغَ

از سیم مضروب دو هزار وگفت خوشنود کنید با هر دو شکم وفرج را ونافرمانے کنید کسی را که جدا کرده واو فساد میکند

بَيْنَ الْاِلْفَيْنِ فَشَكَرَاهُ عَلَى حُسْنِ السَّرَاحِ وَانْطَلَقَا وَهُمَا كَالْمَاءِ

میانه دو دوست پس هر دو سپاس گفتند قاضی را بر نکوئی برگردیدن ورفتند بحالیکه هر دو همچو آب

وَالرَّاحِ وَطَفِقَ الْقَاضِيْ بَعْدَ مَسْرَحِهِمَا وَتَنَائِيْ شَبَحِهِمَا يُثْنِيْ عَلَى

وشراب بودند وآغاز کرد قاضی پس از برگردیدن هر دو ودور شدن کالبد هر دو که ستایش میکرد بر

اَدَبِهِمَا وَيَقُوْلُ هَلْ مِنْ عَارِفٍ بِهِمَا فَقَالَ لَهُ عَيْنُ اَعْوَانِهِ وَخَالِصَةُ

علم ودانش هر دو ومیگفت آیا کسے هست داننده آن هر دو پس گفت او را بهترین یاران او وگزیده ترین

خُلَصَائِهِ اَمَّا الشَّيْخُ فَالسَّرُوْجِيُّ الْمَشْهُوْدُ بِفَضْلِهِ وَاَمَّا الْمَرْاَةُ

دوستان او لیکن پیر پس ابوزید سروجی است گواهی داده شده بر بزرگی او ولیکن زن

فَقَعِيْدَةُ رَحْلِهِ وَاَمَّا تَحَاكُمُهُمَا فَمَكِيْدَةٌ مِنْ فِعْلِهِ وَاُحْبُوْلَةٌ مِنْ

پس وجه همنشین اوست ولیکن خصومت پیش حاکم بردن هر دو پس فریب است از کردار او ودامیست از

حَبَائِلِ خَتْلِهِ فَاَحْفَظَ الْقَاضِيْ مَا سَمِعَ وَتَلَهَّفَ كَيْفَ خُدِعَ ثُمَّ

دامهای مکر او پس بخشم آورد قاضی را چیزیکه شنید ونادم گردید که چگونه مکر کرده شد بر

قَالَ لِلْوَاشِيْ بِهَا قُمْ فَرُدَّهُمَا ثُمَّ اقْصِدْ بِهَا وَصُدَّهُمَا فَنَهَضَ يَنْفُضُ مِذْرَوَيْهِ

گفت بخبر دهنده از هر دو برخیز و بجو هر دو را باز آهنگ کن هر دو را و نکار کن هر دو را پس برخاست بجالیکه میفشاند هر دو کناره را

ثُمَّ عَادَ يَضْرِبُ اَصْدَرَيْهِ فَقَالَ لَهُ الْقَاضِيْ اَطْهِرْنَا عَلٰى مَا نَبَثْتَ وَلَا

دو میش باز آمد بجالیکه میزد هر دو شانه خود را پس گفت او را قاضی آگاه کن ما را در چیزیکه بیرون آوردی

تُخْفِ عَنَّا مَا اسْتَخْبَثْتَ فَقَالَ مَا زِلْتُ اَسْتَقْرِي الطُّرُقَ وَاَسْتَفْتِحُ

و پنهان مکن از ما چیزیرا که یافتی آنرا خبیث پس گفت همواره جستم راهها را و گشادن میخواستم

الْغُلُقَ اِلٰى اَنْ اَدْرَكْتُهُمَا مُصْحِرَيْنِ وَقَدْ ذَمَّا مَطِيَّ الْبَيْنِ فَرَغَّبْتُهُمَا

درهای بسته را تا آنکه دریافتم آن هر دو را که رونده بودند بصحرا و جها رسته بودند مرکب فراق را پس رغبت دادم هر دو را

فِي الْعِلَلِ وَكَفَلْتُ لَهُمَا بِنَيْلِ الْاَمَلِ فَاشْرَأَبَّ قَلْبُ الشَّيْخِ اَنْ يَيْأَسَ وَقَالَ

در عطا و باره دو مه کردم هر دو را برسیدن امید و حاجت پس انداخته شد در دل پیر اینکه نومیده باشد از عطا و گفت

الْفِرَارُ بِقُرَابٍ اَكْيَسُ وَقَالَتْ هِيَ بَلِ الْعَوْدُ اَحْمَدُ وَالْفُرْقَةُ يُكْمَدُ

گریختن با چیز اندک نزدیک زیرکتر است و گفت آن زن بلکه بازگشتن نیکوتر است و بسیار ترسنده اند و گمین میشود

فَلَمَّا تَبَيَّنَ الشَّيْخُ سَفَهَ دَائِهَا وَغَرَارَةَ اجْتِرَائِهَا اَمْسَكَ ذَلَاذِلَهَا

پس چون دانست پیر سبکی عقل او را و خطر و دلیری او را گرفت دامنهای او را

ثُمَّ اَنْشَأَ يَقُوْلُ لَهَا نظم دُوْنَكِ نُصْحِيْ فَاقْتَفِيْ سُبُلَهُ ۔ وَاغْنَيْ عَنِ

باز آغاز کرد که میگفت او را بگیر توپند مرا پس پیروی کن راهها او را و بی نیاز شو از

التَّفْصِيْلِ بِالْجُمْلَةِ ۔ طِيْرِيْ مَتٰى نُفِّرْتِ عَنْ نَخْلَةٍ ۔ وَطَلِّقِيْهَا بَتَّةً بَتْلَةً

تفصیل بجمل پرواز کن هرگاه خوردی از بار خرما وبگذار او را بریدنی وجدا کردنی

وَحَاذِرِي الْعَوْدَ اِلَيْهَا وَلَوْ ۔ سَبَّلَهَا نَاطُوْرُهَا الْاَبْلَهُ ۔ فَخَيْرُ مَا اللِّصِّ اَنْ لَا

و بترس از بازگشتن بسوی او و اگر چه مباح کند آنرا نگهبان او که بی خرد است پس نیکوترین چیزی برای دزد نیست

يُرٰى ۔ بِبُقْعَةٍ فِيْهَا لَهُ عَمْلَةٌ ۔ ثُمَّ قَالَ لِيْ لَقَدْ عُنِّيْتَ فِيْمَا وُلِّيْتَ فَارْجِعْ

دیده شود در خانه که در وی کردار یعنی دزدی او ست باز گفت بمن هر آئینه رنج داده شدی در کاری که سپرد کرده شدی پس باز گرد

مِنْ حَيْثُ جِئْتَ وَقُلْ لِمُرْسِلِكَ اِنْ شِئْتَ لَطَمَ رَدِيفُكَ لَا تُعَقِّبْ جَمِيلَكَ

از جائیکه آمدی و بگو فرستندهٔ خود را اگر بخواهی بگذار و آمیخته شو گرد این پس کردار نیک خود

بِالْاَذىٰ، فَتَضْحِي وَاشْمَلْ لِلْمَالِ وَالْحَمْدُ مُتَصَدِّعٌ، وَلَا تَتَعَصَّبْ مِنْ تَزَيُّدِ سَائِلٍ

رنج را * پس چاشت کنی بحالیکه جمع مال و ستایش پراگنده است * و خشم میا از دروغ گفتن خواهنده

فَمَا هُوَ فِي صَوْغِ اللِّسَانِ بِمُبْتَدِعٍ، وَاِنْ تَكُ قَدْ سَاءَتْكَ مِنِّي خَدِيعَةٌ

پس نیست او در ساختن زبان نو کار کننده * و اگر هستی که بد آمده اندوهگین کرد ترا از من فریب *

فَقَبْلَكَ شَيْخُ الْاَشْعَرِيِّينَ قَدْ خُدِعَ، فَقَالَ لَهُ الْقَاضِي قَاتَلَهُ اللهُ فَمَا اَحْسَنَ

پس پیش از تو پیر اشعریان هم فریب کرده شده * پس گفت او را قاضی بکشد او را خدا پس چه نیکوست

شُجُونَهُ، وَاَمْلَحَ فُنُونَهُ، ثُمَّ اِنَّهُ اَصْحَبَ دَلِيلَهُ بُرْدَيْنِ، وَصُرَّةً مِنَ الْعَيْنِ، وَ

شاخهای سخن او و چه نمکین است رنگهای او پس بدرستیکه او همراه کرد رهنماینده خود را دو چادر و همیانی از زر پس

قَالَ لَهُ سِرْ بِسَيْرِ مَنْ لَا يَرَى الْاِلْتِفَاتَ، اِلَى اَنْ تَرَى الشَّيْخَ وَالْفَتَاةَ، فَسَلِّمْ

گفت او را برو بمانند رفتن کسیکه نمی بیند برگشته نگریستن را تا آنکه ببینی شیخ را و زن را پس تسلیم کن

يَدَيْهِمَا هٰذَا الْحِبَاءَ، وَبَيِّنْ لَهُمَا انْخِدَاعِي لِلْاُدَبَاءِ، قَالَ الرَّاوِي فَلَمْ اَرَ

دست هردو را این عطا و بیان کن هر دو را فریب خوردن من برای دانشمندان گفت راوی پس ندیدم

فِي الْاِغْتِرَابِ كَهٰذَا الْعُجَابِ، وَلَا سَمِعْتُ بِمِثْلِهِ مِمَّنْ جَالَ وَجَابَ

در سفر کردن هیچ این امر شگفت * و نشنیدم مانند آن از کسیکه آمد و رفت کرد در زمین و قطع نمود *

المقامة السادسة والاربعون الحمصية

مقامه چهل و ششم مشهور بحمصیه

حَدَّثَ الْحَارِثُ بْنُ هَمَّامٍ قَالَ نَزَعَ بِي اِلَى حَلَبَ شَوْقٌ غَلَبَ، وَطَلَبٌ يَالَهُ مِنْ

حدیث کرد حارث پسر همام گفت آرزومند کرد مرا بسوی شهر حلب شوقیکه چیره شد و طلب چه شگفت

طَلَبٍ، وَكُنْتُ يَوْمَئِذٍ خَفِيفَ الْحَاذِ، حَثِيثَ النَّفَاذِ، فَاَخَذْتُ اُهْبَةَ

طلب و بودم در آن روز سبک از کم عیال و سبکدوش زود گذرنده در کارها پس گرفتم ساز

الشباب، وحققت نحوها خفوق الطير، ولم ازل مذ حللت ربوعها، واتبعت
رفتن و شتاب رفتم بسوی آن همچو شتاب روی پرنده و همیشه بودم از زمانیکه فرود آمدم در خانهای او و خواهنده شدم

ربيعها، افاني الايام، فيما يشفي الغرام، ويروي الاوام، الى ان اقصر
بهار او را ميگذرانيدم روزها را در چیزیکه شفا بخشد عشق را و سیراب کند تشنگی را تا آنکه باز ماند

القلب عن ولوعه، واستطار غراب البين بعد وقوعه، فاغراني
دل او از شیفتگی او و پرید و منتشر شد زاغ فراق پس از فرود آمدن او پس برانگیخت مرا

البال الخلو، والمرح الحلو، بان اقصد حمص لاضطاف ببقعتها،
اندیشه دل خالی از اندوه و نشاط شیرین بآنکه آهنگ کنم شهر حمص را تا در گرما بمانم در پاره زمین وی

واسبر شناعة اهل رقعتها، فاسرعت اليها اسراع النجم،
و بیازمایم حماقت خداوندان زمین او پس زود رفتم بسوی آن شهر همچو زود رفتن ستاره

اذا انقض للرجم، فلما خيمت بربوعها، ووجدت روح
هرگاه منتشر شود برای رجم شیاطین پس هرگاه خیمه برپا کردم بنشانهای او و یافتم بوی

نسيمها، لمح طرفي شيخا قد اقبل هريره، وادبر غريره، وعنده عشرة صبيان،
باد نرم او را نگریست چشم من پیری را که پیش آمده بود بدخوئی او و پشت داده بود جوانی او و نزدیک او ده کودک بودند

صنوان وغير صنوان، فطاوعت في قصده الحرص، لاختبر به ادباء حمص،
برادران پدری و برادران غیر پدری پس فرمان بردم در آهنگ او رغبت را تا بیازمایم با او دانشمندان شهر حمص را

فلبى بي بجنان وافية، وحيا باحسن تحية، فجلست اليه لابلو جنى
پس تازه ساخت مرا و قتیکه رسیدم من او را و سلام گفت با نیکوترین درود سلام گفتن او پس نشستم نزد او تا بیازمایم میوه

نطقه، واكتنه كنه حمقه، فما لبث ان اشار بعصيته، الى اكبر اصيبيته،
کلام او و دریابم و برسم حقیقت بیخردی او را پس درنگ نکرد آنکه اشارت کرد به دستی خود بسوی بزرگترین کودکان خود

وقال له: انشد الابيات العواطل، واحذر ان تماطل، فجثا جثوة ليث،
و گفت او را بخوان بیتهای بی نقطه را و بپرهیز از آنکه درنگ کنی بخواندن آن پس نشست همچو نشستن شیر

وانشد من غير ريث * نظم اعدد لحسادك حد السلاح * واورد الآمل

و خواند بے درنگ آماده ساز برای حاسدان خودتیزی سلاح را + و در آر امیدوار را

ورد السماح + فصارم اللهو ووصل المها + واعمل الكوم وسمر الرماح + واسع

بچشمهٔ بخشش و جود + و قطع کن بازیچه را و پیوستن زن را + و مهیا کن ناقهها و گندم گون تیرها را + و کوشش کن

لادراك محل سما + عماده لا لادّراع المراح + والله ما السؤدد حسو

برای دریافتن جای که بلند ست ستون او نه برای پوشیدن زره نشاط + بخدا نیست سرداری نوشیدن

الطلا + ولا مراد الحمد رود رداح + واها لحر واسع صدره + وهمه

شراب + و نه راه ستایش ستدن جوان گران سرین عجب ست + برای مرد آزاده که سینهٔ او کشاده است + و قصد او

ما سرّ اهل الصلاح + مورده حلو لسؤاله + وماله ما سالوه مطاح +

در چیزیست که شاد کند بندگان نکوئی را + چشمهٔ او شیرین است برای خواهندگان + و مال او تا آنکه سوال کنند او را مباح ست +

ما اسمع الآمل ردا ولا + ماطله والمطل لؤم صراح + ولا اطاع اللهو

شنوانید امیدوار را باز گردانیدن نه + و درنگ کرد او را در رنگ و نات و بخل ظاهر ست + و نه فرمان بری کرد بازیچه را

لما دعا + ولا كسا راحا له كاس راح + سوّده اصلاح سره + وردعه

هرگاه خواند + و نه پوشانید کف دست خود را پیالهٔ مے + سردار کرد او را پیراستن او و باطن خود را و راندن او در گردنش

اهواءه والطماح + وحصّل المدح له علمه + ما مهر العور مهور

خواهشهای خود را و نگریستن را با مور بد و حاصل گردانیدن ستایش برای او دانش او + کابین کرده شدند زنان یک چشم همچو کابین

الصحاح + فقال له احسنت يا بدير يا راس الدير ثم قال لتلوه المشتبه

تندرستان + پس گفت او را نیکو خواندی ای ماه ای سر حلقهٔ یاران پس تر گفت کسے را که پس او مانند

بصنوه ادن يا نوير يا قمر الدوير فدنا ولم يتباطأ حتى حل منه

یا برادر خود بود نزدیک شو ای آتش ای ماه حلقه پس نزدیک آمد و درنگ نکرد تا آنکه فرود آمد از دی

مقعد المعاطي فقال له اجل الابيات العرائس وان لم تكن نفائس فبرى

بجای عطا داده شده پس گفت او را ظاهر کن بیتهای که زنان نو خواسته باشند اگر چه نباشند گرانمایگان پس تراشید

القلم وقط، ثم اجتر اللوح وخط: نظم فتنتني فجنتني تجني، بتجن يفتن غب

قلم راو قط زد از درکنار بهلو تخته را و نوشت وقتنه انداخت مرا پس مجنون کرد مرا ساخته تجنی بناز گه می آید بر دشتها بعد

تجني. شغفتني بجفن ظبي غضيض، غنج يقتضي تغيض جفني. غشيتني

دعوی گناه، وشیفته کرد مرا با پلک چشم آهوی فرو خوابیده است، و بناز که میخواهد سیلاب اشکهای من، ناگاه فرا گرفت مرا

بزينتين فشفتني بزي يشف بين تثني. فظننت تجتبيني فتزهي بنفث يشفي

بدو آرایش پس لاغر کرد مرا با پیکر نیکو از لباس که ظاهر میشد میانه خرامیدن، پس گمان بردم که گزیند مرا پس داشتن

فخيب ظني تبث في غش جيب بتزين خبيث يبغي تشفي ضغن. فنزت في

پس نومید کرده شد گمان من ثابت کرد در من مگر دل را با آرایش پلید که میخواهد شفای کینه او با من پس برجست در

تجني فتنتني، بنشيج يشجي بغض فن. فلما نظر الشيخ الى ما حبره، وتصفح

کناره کشی از من پس برگردانید مرا با آواز گریه که اندوهگین میکند بگونا گون اندوه، پس چون دید پیر چیزی را که آراست آنرا و تامل نگریست

ما زبره، قال له: بورك فيك من طلا، كما بورك في لا ولا. ثم هتف: اقرب

چیزی را که نوشت آنرا گفت او را برکت داده شود در تو از آهو چنانکه برکت داده شد در زیتون باز آواز داد نزدیک شو

يا قطرب. فاقترب منه فتى يحكي نجم دجية، او تمثال دمية، فقال له: ارقم

ای قطرب پس نزدیک شد از جوانیکه مانند بود ستاره تاریکی را یا پیکر سنگ مرمر را پس گفت او را بنویس

الابيات الاخياف، وتجنب الخلاف. فاخذ القلم ورقم: نظم اسمح فبث

بیتهای مختلف وکناره کن مخالفت را، پس گرفت قلم را و نوشت بخشش کن پس آشکار کردیم

السماح زين، ولا تخب آملا تضيف، ولا تجز رد ذي سؤال، فإن امرا في

بخشش آرایش است، و نومید مکن امیدوار را که مهمان شود، و روا مدار بازگردانیدن خواهنده را، زیرا هر آینه آدمی در

السؤال خفف، ولا تظن الدهور تبقي، مال ضنين ولو تقشف،

خواستن تخفیف کرد، و گمان مبر روزگارها را که باقی دارد، مال بخیل را اگرچه تنگ عیش و قانع باشد

واحلم فجفن الكرام يغضي، وصدرهم في العطاء نفنف، ولا تخن

و بردباری اختیار کن پس پلک بزرگان غفلت ای در گذر کند، و سینه ایشان در بخشش واسع و پهناست، و خیانت مکن

٣٦٩

عهد ذي وداد ، ثبت ولا تبغ ما تزيّف ، ثم قال له لا شلّت يداك

پیمان خداوند دوستی + استوار را و مجو آنچه ناقص شد + باز گفت او را خشک مشو از هر دو دست تو +

ولا كلّت مُدياك ثم نادى يا غشمشم يا عطر منشم فلبّاه غلام

و کند نگرداد دستهای تو باز آواز داد که ای دلیر ای عطر مساة منشم پس لبیک گفت او را کودکی

كدرّة غوّاص او جؤذر قنّاص فقال له اكتب الابيات الثمانيات ولكن

همچو مروارید غوطه خور یا گوزن بچه صیاد پس گفت او را بنویس بیتهای دوگانه نادیده و شو

من المثانيم فتناول القلم المثقّف وكتب ولم يتوقّف نظم زيّنت زينب

از یونان پس گرفت خامه استوار و آماده بکتابت و نوشت و توقف نکرد آراسته کرده شد مساة زینب

بقدّ يقدّ ، وتلاه ويلاه نهد يهدّ + جندها حيدها وظرف وطرف +

بقامتی هلاک میکند عاشق را + و پس از او وای بر پستانی که می شکند لشکر او گردن او ست + و ظرافت طبع و چشم

ناعس ناعس بحدّ يحدّ + قدرها قدّرها وتاهت فباهت + واعتدت

خواب آلود هلاک کننده با تیز که باز دارد + از صبر قدر او هر آینه بلند شد و تکبر کرد و نازش نمود و بصبح در آمد

فاعتدت بخدّ يجدّ + فارقتني فأرّقتني وشطّت + وسطت ثمّ نمّ

و ستم کرد بر خساره که می شگافد دلها را + جدا شد از من پس باز داشت مرا از خواب دور شد + و حمله کرد باز ظاهر کرد

وجد وجد + فدنت فدّيت وحنّت وحيّت + مغضبا مغضيا يودّ بودّ

اندوه من کوشش من در عشق + پس نزدیک شد فدا گردانیده شد و ترسید و سلام کرد + از عاشق بخشم در آمده خشم پوشنده که دوست میدارد دوست

قال فطفق الشيخ يتأمّل ما سطره ويقلّب فيه نظره فلما

گفت راوی پس آغاز کرد پیر که تأمل میکرد چیزی را که نوشته بود او + و میگردانید در و نظر خود را پس چون

استحسن خطّه واستصحّ ضبطه قال له لا شلّ عشرك ولا استخبث

نیکو داشت نوشته او را و صحیح یافت شکل و نقطه او را گفت او را خشک مباد ده انگشتان تو و گنده مشو او خوشبوی تو

نشرك ثمّ هاب بفتى فتّان يسفر عن ازهار بستان فقال له

باز بانگ زد بجوان فتنه آرنده که هویدا میکرد از شگوفهای گلستان پس گفت او را

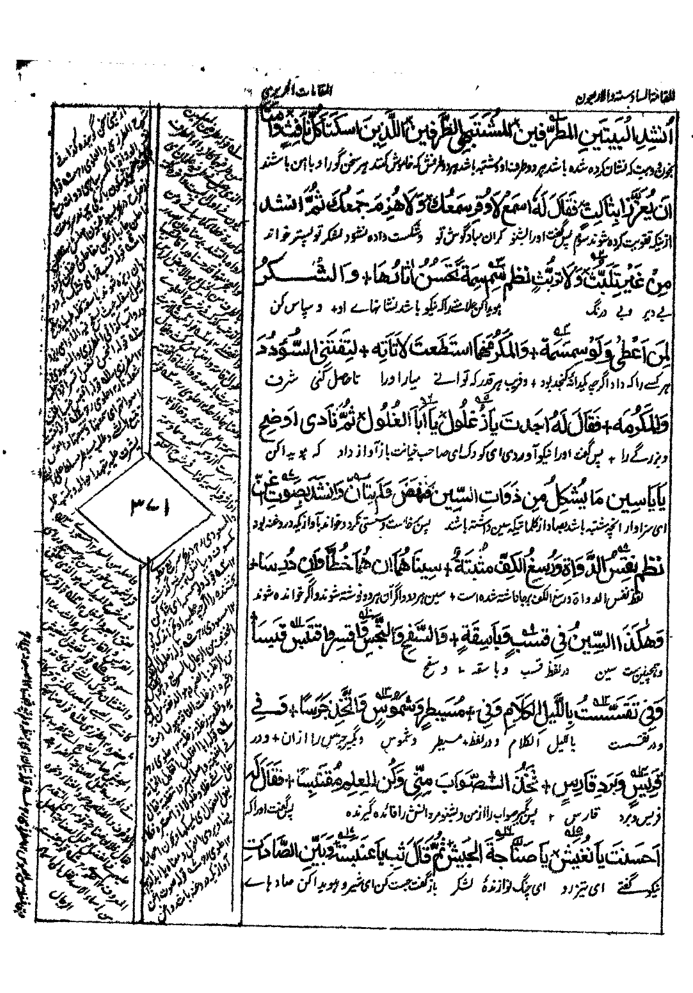

أنشد البيتين المطرّفين المشتبهي الطرفين اللذين اسكتا كل نافث ومـا

بخوان دو بیت که نشان کرده شده باشد هر دو طرف او مشتبه باشد هر دو طرفش که خاموش کنند هر سخن گوی را و باهن باشند

ان يعزّزا بثالث فقال له اسمع لا وُقِر سمعك ولا هُزم جمعك ثم انشد

از آنکه تقویت کرده شوند سوم پس گفت او را بشنو گران مباد گوش تو و شکست داده نشود لشکر تو پس شعر خواند

من غير تلبّث ولا تريّث نظم شمسة تحسن آثارها + والشكر

بی دیر و بی درنگ هویدا کن علامت شعر را که نیکو باشد نشانهای او + و سپاس کن

لمن اعطى ولو سمسمة + والمكر مهما استطعت لا تأته + لتقتني السؤدد

هر کسی را که داد اگرچه یکدانهٔ کنجد بود + و فریب هر قدر که توانستی میار او را تا حاصل کنی شرف

والمكرمة + فقال له اجدت يا زغلول يا ابا الغلول ثم نادى اوضح

و بزرگی را + پس گفت او را نیکو آوردی ای کودک ای صاحب خیانت باز آواز داد که هویدا کن

يا ياسين ما يشكل من ذوات السين فهمهم قليلا وانشد بصوت اغنّ

ای سزاوار آنچه مشتبه باشد بصاد از کلماتیکه سین داشته باشند پس خاست و سستی نکرد و خواند بآوازیکه در وغنه بود

نظم نفس الدواة ورسغ الكف مثبتة + سيناهما ان هما خطّا ولا دنسا

لفظ نفس الدواة و رسغ الکف برجا داشته شده است + سین هر دو و اگر آن هر دو نوشته شوند و اگر خوانده شوند

وهكذا السين في قسب وباسقة + والسفح والبخس والقسر واقتبس قبسا

و همچنین است سین در لفظ قسب و باسقه + و سفح

وفي تقسّست بالليل الكلام وفي + مسيطر وشموس واتخذ جرسا + وفي

و در تقسست بالليل الكلام و در لفظ مسيطر و شموس و دیگر جرس را از آن + و در

قريس وبرد قارس + فخذ الصواب منّي وكن للعلم مقتبسا + فقال له

قریس و برد قارس + پس بگیر صواب را از من و بشنو مرد دانش را فائده گیرنده پس گفت او را که

احسنت يا نغيش يا صنّاجة الجيش ثم قال ثب يا عنبسة وبيّن الصادات

نیکو گفتی ای تیزرو ای جنگ نوازندهٔ لشکر باز گفت جست کن ای شیر و هویدا کن صادها

٣٧١

الملتبسة فوثب وثبة شبل مثار ثم انشد من غير عثار نظم
مشتبه بسین ایس برجست همچو جستن بچه شیر برانگیخته شده باز خواند بی لغزش و خطا

بالصاد يكتب قد قبصت دراهما + بانامل واصخ لتستمع الخبر + و
بصاد نوشته میشود لفظ قد قبصت دراهما + بانامل و لفظ اصخ لتستمع الخبر + و

بصقت ابصق والصماخ وصنجة + والقص وهو الصدر واقتص الاثر +
لفظ بصقت ابصق والصماخ وصنجه ولفظ قص وآن بمعنی صدرست ولفظ اقتص الاثر +

وبخصت مقلته وهذي قوصة + قد ارعدت منه الفريصة للخور
ولفظ بخصت مقلته ولفظ هذی قوصة وتشدد ارعدت منه الفریصة للخور

وقصرت هندا اي حبست وقد دنا + فصح النصارى فهو عيد منتظر +
ولفظ قصرت هندا بمعنی بند کردم اورا و هرآئنه نزدیک شد فصح النصاری وآن عیدیست نگرانی داشته شده

وقرصة والجص قارصة اذا + حذت اللسان وكل هذا مستطر + فقال له دعيا لك
و لفظ قرصه والجص قارصه هرگاه + بگیرد زبان را بتیزی خود و تمام این نوشته شده است پس گفت شیخ او نگهدارد ترا خدا

يا بني فلقد اقررت عيني ثم استنهض ذا لحية كالبيدق فنعشته كالسوذق
ای پسر کمن پس هرآئینه خنک کردی دو چشم من باز خواستن خواست تن داری را ریشی چو پیادهٔ شطرنج دخاند جستن همچو شاهین

وامره ان يقف بالمرصاد ويسبر ما يجري على السين والصاد فنهض
و فرمان داد اورا بآنکه بازایستد بنزدیکی بخواند آنچه جاری میشود در سین وصاد پس برخاست

يسحب بردية ثم انشد مشيرا بيديه نظم ان شئت بالسين فاكتب
بحالیکه میکشید هردو چادر خود را باز خواند بحالیکه اشارت کننده بود بهردو دست خود نظم اگر بخواهی بسین پس بنویس

ما ابينه + وان تشا فهو بالصادات يكتتب + مغص وقص ومسطار
آنچه بیان میکنم آنرا + و اگر بخواهی پس آن بصاد نوشته شود لفظ مغص وقص ومسطار

وملص وسالغ وسراط الحق والسقب + المغص الوجع
وملص وسالغ وسراط الحق وسقب مغص درد

المعترض في الجوف وهو مسكن الغين والقيض قشر البيضة والمسطار

پیش آینده در شکم واو ساکن کرده شد غین او و قیض شکسته تخم مرغ ست و مسطار

الخمرة المزة ويقال لها المسطار ايضا والملس الذي يسقط من يدك ولا تشعر به والسائغ

می ترش مزه و گفته میشود او را اسطاره نیز و ملس انچه افتد بغایت نرمی از دست تو و ندانی آنرا و سائغ

اخر اسنان ذوات الظلف والسقب القرب نظم والشامغان والسقر والسويق

آخرین دندانها ستوران که سم شگافته دارند و سقب بمعنی نزدیکی و لفظ سامغان و سقر و سویق

ومسلاق وعن كل هذه تفصح الكتب والشامغان جانبا الفم والمسلاق الشديد

و مسلاق و از تمام این هویدا کننده اند کتابها و شامغان دو کرانه دهان و مسلاق سخت

الصوت ومنه قوله تعالى سلقوكم بالسنة حداد فقال له احسنت يا حبقة

آواز کننده و ازانست قوله تعالى سخن سخت گفتند شما را بازبانها تیز پس گفت او را نیکو گفتی ای کوچک

يا عين بقة ثم نادى يا دغفل يا ابا زنفل فلباه فتى احسن من بيضة في روضة

ای چشم پشه باز آواز کرد ای بچه پیل ای خداوند زیرکی پس لبیک گفت او را جوان که نیکوتر بود از تخم شتر مرغ در مرغزار

فقال له ما عقد هجاء الافعال التي اخرها حروف اعتلال فقال له اسمع لا صم

پس گفت او را چیست که نوشتن افعالیکه پایان او حرفهای علت باشند پس گفت او را بشنو کر نشواد

صداك ولا سمعت عداك ثم انشد بعد ما استرشد نظم اذا الفعل يوما غم عنك

صدای تو و نشنوند دشمنان تو باز خواند پس ازانکه راه یافت هرگاه فعل روزیکه پنهان شود از تو

هجاؤه فالحق بتاء الخطاب ولا تقف فان ترقبل التاء ياء فكتبه بياء

نوشتن او پس پیوند کن بآن تای خطاب را و درنگ کن پس اگر بینی پیش از تا یا را پس نوشتن او بیاست

والا فهو يكتب بالالف ولا تحسب الفعل الثلاثي والذي تعداه والمهموز

و اگر نه پس او نوشته شود بالف و مپندار فعل ثلاثی را و فعلی را که ازان تجاوز کند مهموز را

في ذاك يختلف فطرب الشيخ لما اداه ثم عوذه وفداه ثم قال هلم

که دران مختلف شود پس شاد شد پیر بسبب چیزیکه رسانید آنرا باز معوذات خواند بر او و گفت نفسی فداک باز گفت بیا

۳۷۳

يا اشتقع يا باقعة البقاع فاقبل فتى احسن من نار القِرى في عين ابن السُّرى

اى بلند آواز اى تيزرک جاها پس رو آورد جوانى نيکوتر از آتش مهمانى در چشم راه رو شب

فقال له اصدع بتمييز الظاء من الضاد ليتصدّع به اكباد الاضداد

پس گفت اورا هويدا کن جدا کردن ظا را از ضاد تا شگافته گردى بآن جگرهاى دشمنان را

فاهتزّ لقوله واهتشّ ثم انشد بصوت اجشّ نظم ايها السائلي عن

پس شاد شد از گفتن او و پيدا کرد کشاده روئى باز خواند بآواز درشت اى پرسنده مرا از

الضاد والظاء لكيلا تضلّه الالفاظ ٭ ان حفظ الظاءات يغنيك

ضاد و ظاء ٭ تا ضايع نکند اورا الفاظ ٭ بدرستيکه ياد داشتن ظاها بى نياز کند ترا

فاسمعها استماع امرئ له استيقاظ ٭ هى ظمياء والمظالم والاظلام

پس بشنو آنرا همچو شنيدن مردى که اورا بيداريست ٭ آن الفاظ ظميا و مظالم و اظلام ست ٭

والظَّلم والظَّبى والَّلحاظ ٭ والعظا والظليم والظبى والشيظم والظل واللظى

وظلم وظبى ولحاظ ست ٭ وعظا وظليم وظبى وشيظم وظل ولظى

والشواظ ٭ والتَّظنّى والنظم واللفظ والتقريظ والقيظ والظما واللماظ ٭

وشواظ ٭ وتظنى ولفظ ونظم وتقريظ وقيظ وظما ولماظ ست ٭

والحظى والنظير والظئر والجاحظ والناظرون والايقاظ ٭ والتشظى

وحظى ونظير وظئر ست وجاحظ وناظرون وايقاظ ست ٭ وتشظى

والعظم والظلف والظنبوب والظهر والشظا والشظاظ ٭ والاظافير والمظفر

وعظم وظلف ست وظنبوب وظهر وشظا وشظاظ ست ٭ واظافير ومظفر

والمحظور والحافظون والاحفاظ ٭ والحظيرات والمظنة والظنة والكاظمون

ومحظور ست وحافظون واحفاظ ست ٭ وحظيرات ومظنه وظنه است وكاظمون

والمغتاظ ٭ والوظيفات والمواظب والكظة والانتظار والالظاظ

ومغتاظ ست ٭ ووظيفات ومواظب وكظه است وانتظار والظاظ ست ٭

ووظيفٌ وظالعٌ وعظيمٌ وظهيرٌ والفظّ والاغلاظ + ونظيفٌ

ووظيف وظالع وعظيم ست وظهير وفظ واغلاظ ست ولطيف

والظّرف والظّلف الظّاهر ثمّ القطيع والوعّاظ وعكاظ والظّعن والمظّ

وظرف وظلف ست وظاهر + باز قطيع ودوغاظ ست وعكاظ وظعن ومظ

والحنظل والقارظان والاوشاظ + المظّ رمان البرّ والقارظ جاني القرظ

وحنظل ست وقارظان واوشاظ ست مظ انار صحرائی وقارظ چیننده قرظ و

وهو النبات المدبوغ به والاوشاظ الاخلاط والجماعات شعر وظراب الظّران

آن گیاهی ست که پوست را بوی دباغت کنند واوشاظ مردم بهم آمیخته مختلف وگروهها وظراب وظران

والشّظف الباهظ والجعظري والجوّاظ + الظّراب الرّوابي الصّغار واحدتها

وشظف وباهظ وجعظری وجواظ ظراب پشتهای خرد واحدا و

ظرب والظّران الحجارة المحدّدة واحدتها ظرر والجعظري المنتفخ

ظرب ست وظران سنگهای تیز ست واحد آن ظرر ست وجعظری آماسیده متکبر

بما ليس عنده والجوّاظ الفاجر وقيل الاكول المختال والشّظف اليبوس

بچیزیکه نیست نزداو وجواظ بمعنی فاسق وگفته شد بسیار خورنده متکبر وشظف سختی

وسوء العيش نظم والظّرابين والحناظب والعنظب ثمّ الظّيان والارعاظ

وتنگی عیش وظرابین وحناظب وعنظب باز ظیان وارعاظ +

الظّرابين جمع ظربان وهي دابّة لا يطاق فسوها ويجمع ايضا على ظرابي بحذف

ظرابین جمع ظربانست وآن چارپایه ایست که بر داشته نمیشود بدبوی آن وجمع کرده می آید نیز بر ظرابی بحذف

النّون وعلى ظربي وهو شاذّ ولم يجئ على فعلي الّا هذا وحجلي جمع حجل والحناظب

نون وبر ظربی وآن شاذ ست ونیاید بروزن فعلی مگر این وحجلی جمع حجل بمعنی ندر وحناظب

ذكور الخنافس والعنظب ذكر الجراد والظّيان ياسمين البرّ والارعاظ جمع رعظ

نرهای خبر دوک وعنظب ونر ملخ وظیان یاسمین صحرائی ست وارعاظ جمع رعظ ست وآن

وهو مدخل النصل في السهم **نظم** والشناظي والدلظ والظاب والطبظاب والعنظوان
جای در آمدن و نشاندن پیکان در تیر وشناظی والدلظ وظاب وطبظاب وعنظوان

والجنعاظ • والشناظي نواحي الجبل والدلظ الدفع والظأب الشغب وقد تبدل الباء منه
وجنعاظ • شناظي کرانهای کوه والدلظ دور کردن والظاب بانگ و فریاد کردن گاه بدل کرده میشود باء ازان

ميما وقيل ان الظاب والظام اسمان لسلف الرجل والعنظوان نبت والطبظاب الداء
بمیم وگفته شد که هر آئینه ظاب وظام دو اسم اند برای گذشتگان مرد وعنظوان گیاهی ست وطبظاب بمعنی بیماری

يقال ما به طبظاب كما يقال ما به قلبة والجنعاظ الاحمق وقيل المتسخط
گفته میشود نیست ورا بیماری چنانکه گفته میشود نیست ورا قلبهای چیزی ازو رد وجنعاظ بمعنی بی خرد گفته شد که خشم گیرنده

عند الطعام **نظم** والشناظير والتعاظل والعظلم والبظر بعد والانعاظ •
هنگام خوردن وشناظیر وتعاظل وعظلم وبظر بعد ازین والانعاظ +

الشناظير جمع شنظير وهو السيئ الخلق والتعاظل تلازم الجراد والكلاب
شناظیر جمع شنظیرست وآن بمعنی بدخوست وتعاظل بمعنی پیوستگی ملخها وسگها

عند السفاد والعظلم الخطمي **شعر** هي هذي سوى النوادر فاحفظها
وقت برجستن نر بر ماده وعظلم بمعنی خطمی آن الفاظ است بجز لفظهای نادر وشاذ پس یاد گیر آنرا +

لتقفوا آثارك الحفاظ • واقض فيما صرفت منها كما تقضيه في اصله
تا پیرو شوند نشانهای ترا یاد گیرندگان • وحکم کن در چیزیکه گردانیدی ازان چنانکه حکم میکنی آنرا + در اصل او

كقيظ وقاظوا • فقال له الشيخ احسنت لا فض فوك ولا برمن
همچو قیظ وقاظوا + پس گفت اورا پیر نیکو گفتی نه شکسته شواد دندان تو ونکوئی کرده نشود کسیکه

يجفوك فوالله انك مع الصبى الغض لاحفظ من الارض واجمع
جفا کند ترا پس بخدا که هر آینه تو با کودکی تازه هر آئینه نگاه دارنده تری هستی زمین وفراهم آرنده تر هستی

من يوم العرض ولقد اوردتك ورفقتك ذلالي وثقفتكم
از روز قیامت وهر آئینه حاضر کردم ولوشانیدم ترا ویاران ترا خالص از علم خود وراست کردم شمارا

تثقيف العوالي فاذكروني اذكركم واشكروا لي ولا تكفرون ثم قال

همچو راست کردن سرهای نیزه پس یاد کنید مرا یاد خواهم کرد شمارا و سپاس کنید مرا و ناسپاسی مکنید گفت

الحارث بن همام فعجبت لما ابدى من براعة معجونة برقاعة

حارث پسر همام پس شگفت نمودم سبب چیزیکه ظاهر کرد از فصاحت آمیخته شده با بیخردی

فاظهر من حذاقة ممزوجة بحماقة ولم يزل بصري يصعد فيه

و هویدا کرد از تیز طبعی آمیخته بابلهی و همیشه بود بینائی من بالا سے نگریست درو

ويصوب وينقر عنه وينقب وهو كمن ينظر في ظلماء او يسري

و پائین می آمد و میکاوید ازو و تفتیش میکرد و او همچو کسے بود که بیند در تاریکی یا برود

في بهماء فلما استراث تنبهي واستبان تدلهي حملق الي

در بیابان پس چون درنگ خواست شناختن من اورا و آشکار شد حیرت من دید بسوے من

وتبسم وقال لم يبق من يتوسم فنبهت لفحوى كلامه وعرفت انه

و تبسم کرد و گفت باقی نماند کسیکه بفراست و زیرکی دریابد پس دریافتم از مضمون سخن او و شناختم که هر آئینه او

السروجي عند ابتسامه واخذت الومه على تدبير بقعة

ابوزید سروجی است هنگام تبسم کردن او و آغاز کردم که سرزنش کنم اورا بر خانه گرفتن زمین

النوكى وتخير حرفة الحمقى فكان وجهه اسف رمادا

بیخردان و اختیار کردن هنر بیخردان را پس گویا که روے او بسته شد برو خاکستر

او اشرب سوادا الا انه انشد فما تمادى نظم تخيرت حمص

یا آمیخته شد بسیاهی مگر هر آئینه او خواند و نه ماند در خشم اختیار کردم شهر حمص

وهذي الصناعة لارزق حظوة اهل الرقاعة فما يصطفي الدهر

و این هنر را تا روزی داده شوم یا بهره خداوندان حماقت پس نمی گزیند روزگار

غير الرقيع ولا يوطن المال الا بقاعه ولا لاخي اللب من دهره

بجز بے خرد را و نمیگذارد و جا نمیدهد مال را مگر جایهای او را و نیست برای خداوند دانش از زمانهٔ خود بهره

سِوى ما العَيرُ يَبيطُ بِقاعه. ثم قال اما انّ التعليم اشرفُ صناعة

بخبر چیزیکه برای خر وحشی ست که بسته است بصحن خانه . باز گفت آگاه شو که هر آئینه آموختن نیکوترین هنر ست

وَاَربحُ بِضاعة وافضلُ براعة وَاَنجحُ شفاعة وَربّه ذو اِمرةٍ مطاعة وهيبة

وسودمندترین سرمایه است وبزرگترین فضیلت وسودمندترست برای کارروائی وصاحب او خداوند امارتست که فرمان بری کرده شود وآنرا

مُشاعة ورعيّةٍ مِطواعة يتسيطر تسيطُرَ اميرٍ ويرتّبُ ترتيبَ وزيرٍ

هویدا است ورعیتیکه بسیار فرمان بری کند فرمان روائی میکند همچو حکومت سردار وراست میکند کارها را همچو راست کردن وزیر

ويتحكّمُ تحكّمَ قديرٍ ويتشبّهُ بذي مُلكٍ كبيرٍ الّا انّه يخرفُ في اَمدٍ

وحکم رانی میکند همچو حکمرانی توانا ومانند میباشد باخداوند ملک بزرگ اگر بدرستیکه او احمق نشود در زمان

يسيرٍ ويتّسمُ بحمقٍ شهيرٍ ويتقلّبُ بعقلٍ صغيرٍ ولا ينبّئكَ مثلُ خبيرٍ

اندک وموصوف نشود بنادانی مشهور وبرنگردد بخرد کودک وآگاه نخواهد کرد ترا کسی مانند دانا

فقلتُ تالله انّك لابنُ الايّام وعلَمُ الاعلام والسّاحرُ اللّاعبُ

پس گفتم بخدا بدرستیکه تو دانای حال زمانه هستی مشهورترین مشهوران هستی وجادوگر بازی کننده

بالافهام والمذلّلُ له سُبلُ الكلام ثمّ لم ازلْ معتكفاً بناديه مغترفاً

باخردها ورام وآسان کرده شده برای او راهها سخن بسیار همیشه بودم پیوستگی کننده در مجلس او وگیرنده بمشت

من سيلِ واديه الى ان غابتِ الايّامُ الغُرّ ونابتِ الاحداثُ الغُبرُ

از سیلاب نهر او تا آنکه گذشت زمانهای نیکو وخوب وباز آمد آسیبهای سخت ودشوار

ففارقتهُ ولعيني العبرُ

پس جدا شدم از وی حالیکه برای چشم من باریدن اشک بود

المقامة السابعة والاربعون الحجرية

مقامه چهل وهفتم مشهور بحجریه

حكى الحارثُ بنُ همّام قال احتجتُ الى الحجامة وانا بحجرِ اليمامة فارشدتُ

حکایت کرد حارث پسر همام گفت محتاج شدم بسوی خون کشیدن ومن در قصبهٔ شهر یمامه بودم پس راه نموده شدم

الى شيخٍ يحجُمُ بلطافةٍ ويسفرُ عن نظافةٍ فبعثتُ غلامي لاحضاره

بسوی پیری که حجامت میکرد بنرمی وآسانی وظاهر میکرد پاکیزگی پس فرستادم غلام خود را برای حاضر آوردن او

وَاَرْصَدْتُ نَفْسِي لِانْتِظَارِهٖ فَاَبْطَاَ اَبْعَدَ مَا انْطَلَقَ حَتّٰى خِلْتُهٗ قَدْ اَبَقَ

وآمادہ کردم نفس خود را برای نگرانی او پس دیر کرد بعد چیزی که رفت تا آنکه گمان بردم او را که ہر آئینه گریخت

اَوْ رَكِبَ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ثُمَّ عَادَ عَوْدَ الْمُخْفِقِ مَسْعَاةً اَلْكَلِّ عَلٰى مَوْلَاهُ

یا برنشسته است حالی بعد حالی باز برگردید ہمچو برگردیدن کسیکه بیمراد باشد کوشش او و غلام گران بر آقای خود

فَقُلْتُ لَهٗ وَيْلَكَ اَبُطْءُ فَيْلَمٍ وَوُصُوْلُ دَنَانَةٍ فَزَعَمَ اَنَّ الشَّيْخَ اَشْغَلُ مِنْ

پس گفتم او را ہلاکی باد ترا آیا درنگ کردی مانند درنگ کردن فیلم و آمدن دنانه پس گفت آنکه شیخ مشغول تر است از

ذَاتِ النِّحْيَيْنِ وَفِيْ حَرَبٍ كَحَرْبِ حُنَيْنٍ فَعِفْتُ الْمَسْعٰى اِلَى الْحَجَّامِ وَحِرْتُ

زنیکه صاحب دو مشک بود و در جنگ است ہمچو جنگ حنین پس ناخوش داشتم رفتن بسوی حجام و متردد شدم

بَيْنَ اِقْدَامٍ وَاِحْجَامٍ ثُمَّ رَاَيْتُ اَنْ لَا تَعْنِيْفَ عَلٰى مَنْ يَاْتِي الْكَنِيْفَ فَلَمَّا

میانه پیش درآمدن و باز ماندن باز اندیشیدم اینکه نیست سرزنش بر کسیکه درآید پا خانه را پس چون

شَهِدْتُ مَوْسِمَهٗ وَشَاهَدْتُ مِيْسَمَهٗ رَاَيْتُ شَيْخًا هَيْئَتُهٗ نَظِيْفَةٌ

حاضر شدم در بازار او و دیدم علامت او را دیدم پیری که ہیئت او پاکیزه است

وَحَرَكَتُهٗ خَفِيْفَةٌ وَعَلَيْهِ مِنَ النَّظَّارَةِ اَطْوَاقٌ وَمِنَ الزِّحَامِ طِبَاقٌ وَبَيْنَ يَدَيْهِ

و جنبش او سبک است و برو از بینندگان حلقه است و از انبوه مردم یکی بالای دیگر است و پیش او

فَتًى كَالصَّمْصَامَةِ مُسْتَهْدِفٌ لِلْحِجَامَةِ وَالشَّيْخُ يَقُوْلُ لَهٗ اَرَاكَ قَدْ اَبْرَزْتَ

جوانی ہست ہمچو شمشیر که نشانه کرده است خود را برای حجامت و شیخ میگوید او را می بینم ترا که بیرون آوردی

رَاْسَكَ قَبْلَ اَنْ تُبْرِزَ قِرْطَاسَكَ وَوَلَّيْتَنِيْ قَذَالَكَ وَلَمْ تَقُلْ لِيْ ذَا لَكَ

سر خود را پیش از آنکه بیرون آوردی درم خود را و گردانیدی سوی من پس گردن خود را و نگفتی مرا که این ترا است

وَلَسْتُ مِمَّنْ يَبِيْعُ نَقْدًا بِدَيْنٍ وَلَا مَنْ يَطْلُبُ اَثَرًا بَعْدَ عَيْنٍ فَاِنْ اَنْتَ

و نیستم از کسیکه فروشد نقد را بوام و نه از کسیکه جوید نشان را پس از ذات پس اگر تو

سَمَحْتَ بِالْعَيْنِ حُجِمْتَ فِي الْاَخْدَعِ عَيْنٍ وَاِنْ كُنْتَ تَرَى الشُّحَّ اَوْلٰى

می بخشی زر حجامت کرده میشوی در دو رگ پشت و اگر ہستی که میدانی بخل را بهتر

۳۷۹

وخزن الفلس في النفس احلى فاقذا عبس وتولّى واعرب عني والا فقال له الفتى

وپنهان داشتن پول در جان نیکوتر　پس بخشید ان عبس وتولی دنا پدید شو از نزد من واگرنه نیز بس گفت اورا جوان

فوالذي حرّم صوغ المين كما حرّم صيد الحرمين اني لا فلس من

قسم بخدا ایکه حرام کرد آراستن دروغ چنانکه حرام کرد شکار مکه ومدینه　هرآئینه من مفلس ترم از

ابن يومين فثق بتسييل تلعتي وانظرني الى سعتي فقال له الشيخ ويحك ان

بچه دوروزه　پس اعتماد کن باعطاء بخشش من مهلت ده مرا تا زمان توانگری من بگفت اورا شیخ وای بر تو هرآئینه

مثل الوعود كغرس العود هو بين ان يدركه العطب او يدرك منه الرطب

مثل وعدها　همچو نشاندن درخت خراست او در میانه اینکه دریابد او را هلاکی یا دریافته شود از و خرمای تر

فما يدريني ايحصل لي من عودك جنى ام احصل منه على ضنى ثم ما الثقة

پس چه چیز بیاگاهد مرا که آیا حاصل میشود از شاخ تو میوه یا باقی میمانم از و بر بیماری لاغری پس چیست اعتماد

بانك حين تبتعد تستفي بما تعد وقد صار الغدر كالتحجيل في حلية

باینکه هرآئینه تو وقتیکه دور شوی وفا کنی بچیزیکه وعده میکنی حال آنکه گردید بیوفائی همچو تحجیل در آرایش وصفت

هذا الجيل فارحني بالله من التعذيب وارحل الى حيث يعوي الذيب فقال

این زمانیان پس راحت ده مرا برای خدا از عذاب دادن وکوچ کن　سوی جائیکه آواز میکند گرگ گفت راوی

فاستوى الكلام اليه وقد استولى الخجل عليه فقال له والله ما يخيس

پس راست شد جوان بسوی او　بحالیکه غالب شده بود حیرت از شرم بروی گفت اورا بخدا که بی شکند

بالعهد غير الخسيس ولا يرد بغدير الغدر الا الوضيع القدر

پیمان را بجز فرومایه　ناکس ودر نیاید به آب بیوفائی مگر مردم فرومایه وپست قدر

ولو عرفت من انا لما اسمعتني الخنى لكنك جهلت فقلت ما قلت وخبث

واگر میشناختی که کیستم من هرآئینه نمیشنوانیدی مرا سخن بیهوده مگر تو ندانستی پس گفتی مرا آنچه گفتی وجائیکه

وجب ان تسجد بلت وما اقبح الغربة والاقلال واحسن قول

واجبست اینکه سجده کنی شاید　وچه زشت ست سفر ودرویشی　وچه نیکوست گفتار

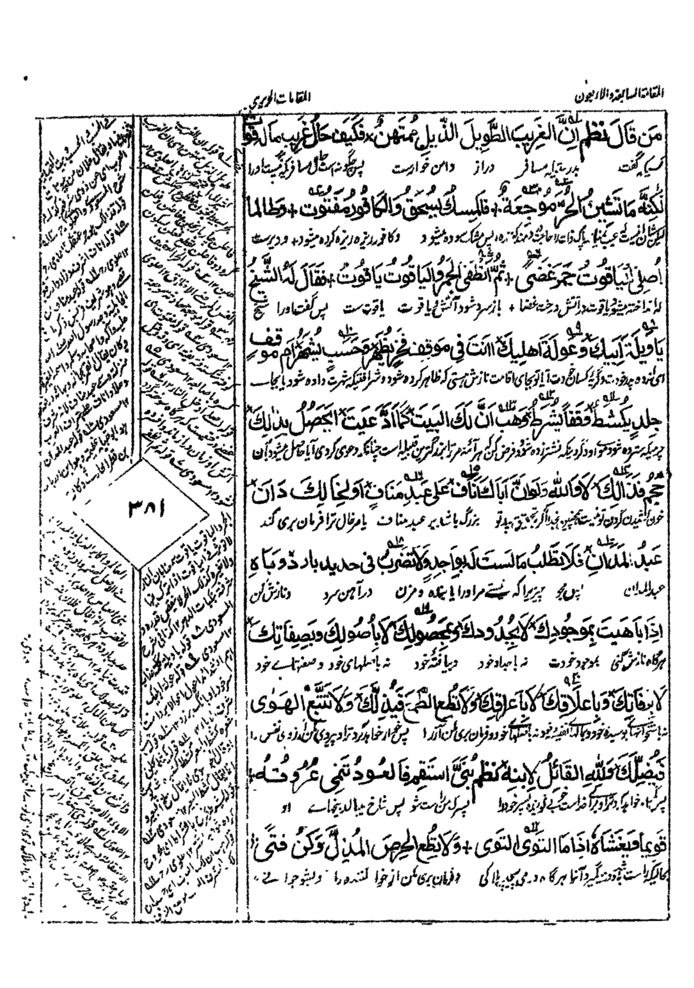

من قال نظم إنّ الغريب الطويل الذيل ممتهن * فكيف حال غريب ما له قوت

کسیکه گفت بدرستیکه مسافر دراز دامن خوار است پس چگونه باشد حال مسافر که نیست او را

لكنه ما تشين الحرّ موجعة * فالمسك يسحق والكافور مفتوت * وطالما

لیکن نیست عیب ناک میکند آزاد را حاجت دهنده زیرا که مشک سوده میشود و کافور ریزه ریزه کرده میشود * و دیر است

أصلي الياقوت جمر غضى * ثم انطفى الجمر والياقوت ياقوت * فقال له الشيخ

که انداخته میشود یاقوت در آتش درخت غضا * باز سرد شود آتش و یاقوت یاقوت است پس گفت او را شیخ

يا ويلة أبيك وعولة أهليك أأنت في موقف فخر يظهر وحسب يشهر أم موقف

ای ...

جلد يبسط وقفا يشرط هب أن لك البيت كما ادعيت أتحصل بذلك

...

خبز فذلك لا والله ولو أن أباك كان أنف عبد مناف أو خالك ذا أن

...

عبد المدان فلا تطلب ما لست له بواجد ولا تضرب في حديد بارد وباه

عبد المدان پس مجو چیزی را که نیستی مر او را یابنده و مزن در آهن سرد و نازش کن

إذا باهيت بموجودك لا بجدودك وبمحصولك لا بأصولك وبصفاتك

هرگاه نازش کنی بموجود خود نه با جداد خود و بیافته خود نه باصلهای خود و صفتهای خود

لا برفاتك وبأعلاقك لا بأعراقك ولا تطع الطمع فيذلك ولا تتبع الهوى

نه باستخوانهای پوسیده خود ...

فيضلك ولله درّ القائل لابنه نظم بنيّ استقم فالعود تنمي عروقه

...

قويما ويغشاه إذا ما التوى التوى * ولا تطع الحرص المذلّ وكن فتى

...

اذا التهبت احشاؤه بالطوى طوى ÷ وعاص الهوى المردي فكم من محلّق

کہ ہرگاه افروختہ شوند رودہا او بگرسنگی در پیچد پنہان کند آنرا ÷ و سرکشی کن از آرزوی ہلاک کنندہ پس بسا از پرندہ بلند پرندہ

الى النجم لمّا ان اطاع الهوى هوى ÷ واسعف ذوي القربى فيقبح ان يرى

بسوی ستارہ ہرگاه فرمانبری کند حرص را می افتد ÷ و نکوئی کن با خویشان و دندان پس زشت است اینکه دیدہ شود

على من الى الحرّ اللباب انضوى ضوى ÷ وحافظ على من لا يخون اذا نبا زمان

بر کسیکہ بسوی آزاد خالص متصل شد لاغری ÷ و نگہبانی کن بر کسیکہ خیانت نکند ہرگاه بنا سازگار روزگار

ومن يرعى اذا ما النوى نوى ÷ وان تقتدر فاصفح فلا خير في امرء

و ہر کسیکہ رعایت کند ہرگاه دوری اراده کند ÷ و اگر قادر شوی بر انتقام پس ببخش پس نیست نکوئی در مردیکہ

اذا اعتلقت اظفاره بالشوى شوى ÷ واياك والتشكوى فلم نر ذا نهى

ہرگاه آویزد ناخنہای او بدست و پا بریان کند ÷ و بپرہیز از گلہ پس ندیدیم خداوند خرد را

شكى بل اخو الجهل الذي ما ارعوى عوى ÷ فقال الغلام للنظارة يا للعجيبة

کہ گلہ کند بلکہ صاحب نادانی کسیکہ باز نگشت فریاد کند ÷ پس گفت غلام مر نظارگیان را ای قوم بیائید بسوی امر شگفت

والطرفة الغريبة انف في السماء واست في الماء ولفظ كالصهباء

و چیز خوش آیندہ نادر بینی در آسمان است و قدم در آب است و گفتار ہمچو مے است

وفعل كالحصباء ثم اقبل على الشيخ بلسان سليط وغيظ مستشيط وقال

و کردار ہمچو سنگریزہ باز رو آورد بر شیخ بزبان دراز و خشم بر افروختہ و گفت

افّ لك من صوّاغ باللسان روّاغ عن الاحسان تأمر بالبرّ وتعنى عقوق

پلیدی باد مر ترا از بودن زرگر بزبان روگرداننده از نکوئی کردن فرمان میدہی بنکوئی و مخالفت میکنی ہمچو مخالفت

الهرّة فان يكن سبب تعنّتك نفاق صنعتك فرماها الله بالكساد

گربہ پس اگر باشد باعث خواری جستن تو رواج پیشہ تو پس انداز دا آنرا خدا بنا رواے

وافساد الحسّاد حتى ترى افرغ من حجّام ساباط واضيق رزقا من

و تباہ کردن حاسدان تا آنکہ دیدہ شوی فارغ تر از حجام ساباط و تنگ تر روزے از

سَمِّ الخياط فقال له الشيخ بل سلّط الله عليك بَثْرَ الفم وتبيّغ الدم

سوراخ سوزن پس گفت اورا پیر بلکه برگمارد خدا تعالی بر تو آبله دهن و غلبهٔ خون

حتّى تُلجأ الى حجّام عظيم الاشتطاط ثقيل الاشتراط كليل المشراط كثير

تا آنکه بیچاره شوی بسوی حجام که سخت گذرنده از اندازه باشد گران مزد باشد کند نشتر داشته باشد بسیار

المخاط والضراط قال فلمّا تبيّن الفتى انّه يشكو الى غير مُصمِت

آب بینی و گوز اورا بود گفت راوی هرگاه دانست جوان که هر آئینه او گله میکند بسوی کسیکه خاموش کننده اورا

ويُناوِد استفتاح باب مُصمَت اضرب عن رجع الكلام واحتفز للقيام

و میخواهد گشادن دروازه بسته روگردانید از مراجعت سخن بسوی شیخ و آماده شد برای برخاستن

وعلم الشيخ انّه قد الامَ بما اسمع الغلام فجنح الى سِلمه وتبذّل ان

و دانست شیخ که هر آئینه او آورد چیزی که بر وی ملامت شود با نچه شنوانید کودک را پس خمید سوی آشتی او و داد نفس خود را اینکه

يُذعن لحكمه ولا يبغي اجرا على حجمه وابى الغلام الّا المشي

فرمان بردم حکم اورا و نخواهد مزد بر حجم او و سرباز زد غلام مگر رفتن را

بدائه والهرب من لقائه وما انفكّ في حجاج وسباب ولزاز وجذاب

بامرض خود و گریختن را از دیدار او و همیشه بود در دو خصومت و دشنام دادن و پیوستگی خصومت و گشاکشی

الى ان ضجّ الفتى من الشقاق وتلا دونه سورة الانشقاق فاعول

تا آنکه آواز درشت برآورد جوان از مخالفت و خواند استین او سورهٔ انشقاق پس گریست

حينئذ لوفارة خسره وانعطاط عرضه وطمره واخذ الشيخ

آنگاه از بسیاری زیان خود و دریدگی ابروی خود و جامهٔ خود و شروع کرد شیخ

يعتذر من فرطاته ويتنصّل من عثراته وهو لا يصغي الى اعتذاره

که عذری آوارد از سبقتهای خود وکم میکرد از لغزشهای او و آن جوان گوش نمی نهاد بسوی پوزش آوردن او

ولا يقصّر عن استعباره الى ان قال له فدى لك عمّك وعداك ما يغمّك

و بازنمی ماند از اشک ریختن خود تا آنکه گفت او را فدا شود ترا عموی تو و تجاوز کند ترا چیزیکه پوشاند

أما تستام الأعوال أما تدري ما الاحتمال أما سمعت بمن قال وأخذ بقول

آیا ستوه نمی آئی از زاری آیا نمی‌دانی بردباری آیا نشنیده‌ای کسی را که گفت و کار کرد بگفتار

من قال نظم تحمّل حلمك ما ينكيك ذو سفه ومن نار غيظك واصفح

کسی که گفت بردباری ورز آنچه افروزد ترا نادان از آتش خشم و عفو کن

إن جنى جانٍ فالحلم أفضل ما ازدان اللبيب به والأخذ بالعفو أحلى

اگر گناه کند گنهکاری پس بردباری بهترین چیزیست که زینت یابد دانشمند بآن و گرفتن بخشش شیرین ترین

ما جنى جاني فقال له الفتى أما إنك لو ظهرت على عيش المنكد لعذرت

چیزیست که چیند از آن چیننده میوه پس گفت او را جوان آگاه باش هر آئینه تو اگر خبردار شوی برزندگی من که ناخوش است هر آئینه عذر بپذیری

في دمعي المنهمر ولكن هان على الأملس ما لاقى الدبر ثم كأنه نزع إلى

در اشک من که روان است ولیکن آسان است بر تندرست آنچه میرسد پشت ریش را پس گویا که او گرائید بسوی

الاستحياء فأقلع عن البذاء إلى الاعتذار وقال للشيخ لقد صرت

شرم داشتن پس باز ماند از گریستن و بازگشت بسوی عذر گفتن و گفت پیر را هر آئینه باز گشتیم

إلى ما اشتهيت فارقع ما أوهيت فقال هيهات شغلت شعابي

سوی چیزی که خواهش کردی پس بدوز آنچه پاره کردی پس گفت دور است مشغول کرد راههای من

جدواي فشم بارقاً سواي ثم إنه نهض يستقري الصفوف ويستجدي

عطای مرا پس ببین روشنی غیر مرا باز برخاست بجا می‌جست صفها را و میخواست عطا

الوقوف وينشد في ضمن ما يطوف نظم أقسم بالبيت الحرام الذي

از ایستادگان و میخواند در میان آنچه میگردد نظم سوگند میخورم بخانه کعبه که

تهوي إليه الزمر المحرمه لو أن عندي قوت يومٍ لما مسّت

میشتابند سوی آن گروه‌های احرام بسته اگر میبود نزد من قوت یکروزه هر آئینه نمی سود

يدي المسراط والمحجمه ولا تصدّت نفسي التي لم تزل تسموا إلى

دست من نشتر و آلت حجامت را و خودنمایی نمی‌کرد نفس من که همیشه بلند می‌شود بسوی

المجد بهذي السمة ولا اشتكى هذا الفتى غلظة بمتي ولا شاكته مني
بسوی بزرگی باین علامت یعنی حجامت وگله نمیکرد این جوان جفا را از من ونه فرو میرفت او را از من

حمة ولكن صروف الدهر غادرتني كخابط في الليلة المظلمة واضطرني
نیش، مگر گردشهای زمانه گذاشت مرا همچو دست و پا زننده در شب تاریک و بی آرام کرد مرا

الفقر الى موقف من دونه خوض اللظى المضطرمة فهل فتى تدركه
درویشی سوی مکانیکه کمتر از وی است آمدن آتش افروخته شده پس آیا جوانیست که دریابد

رقة على اوينعطف لمرحمة قال الحارث بن همام فكنت اول من اوى
شفقت بر من یا بپوشد او را مهربانی گفت حارث پسر همام پس بودم نخستین کسیکه رحم کرد

لبلواه ورق لشكواه فنفحته بدرهمين وقلت لا كانا ولو كانا ذامين
سختی او را و نرم شد سبب گله او پس دادم او را دو درم وگفتم نباشد این هردو درهم اگرچه باشد [illegible]

فانبهج بباكورة جناه وتفاءل بها بالغناه ولم تزل الدراهم تنهال عليه
پس خوشوقت شد با نخستین میوه چیدنش و فال نیک گرفت با هردو برای توانگری خود و همیشه بود که درهمها میریخت بر او

وتنثال لديه حتى آل ذا عيشة خضراء وحقيبة غبراء فازدهاه الفرح
وفرو ریخت نزد او تا آنکه بازگردید خداوند زندگی نیکو و جامه دان پر پس جنبانید او را خوشی

عند ذلك بوه نا نفسه هنالك وقال للغلام هذا ربع انت بذره وحلب
در آن هنگام خوشبار کرد با پدر نفس خود را آنزمان و گفت کودک را این فروغی کشت است که تخم آن تویی و شیر

لك شطره فهلم نقتسم ولا نحتشم فتقاسماه بينهما شق الابلمة
که برای تو نیم اوست پس بیا قسمت کرده گیریم و شرم نداریم پس همه قسمت کرده گرفتند میانه هردو نصف پوست مقل

ونهضا متفقي الكلمة فلما انتظم عقد الاصطلاح وهم الشيخ بالرواح قلت
وبرخاستند هردو متفق بودند در سخن و چون کشیده شد میانه آن رشته صلح و قصد کرد شیخ برفتن گفتم او را

قد تبوغ دمي وتثاقلت اليك قدمي فهل لك في ان تحجمني وتكفكف
هرآینه غلبه کرده است خون بر بدنم بسوی تو گام بر در پس آیا رغبتی هست در آنکه حجامت کنی مرا و دور کنی

مَا دَهَمَنِي فَصَوَّبَ طَرْفَهُ فِيَّ وَصَعَّدَ ثُمَّ ازْدَلَفَ إِلَيَّ وَأَنْشَدَ نظم

انچه رسید مرا پس پائین نمود چشم خود را در من بالا کرد باز نزدیک شد از من و خواند

كَيْفَ رَأَيْتَ خُدْعَتِي وَخَتْلِي + وَمَا جَرَى بَيْنِي وَبَيْنَ سَخْلِي + حَتَّى

چگونه دیدی فریب من و مکر من و انچه رفت میانه من و میانه پسر من تا آنکه

انْثَنَيْتُ فَائِزًا بِالْحَصْلِ + أَرْعَى رِيَاضَ الْخِصْبِ بَعْدَ الْمَحْلِ + بِاللهِ يَا مُهْجَةَ قَلْبِي

برگشتم پیروزمند بمال میچرم مرغزارهای فراخی بعد از خشک سال بخدا ای خون دل من

قُلْ لِي + هَلْ أَبْصَرَتْ عَيْنَاكَ ذَا مِثْلِي + يَفْتَحُ بِالرُّقْيَةِ كُلَّ قُفْلِ + وَيَسْتَبِي بِالسِّحْرِ كُلَّ

بگو بمن آیا دید دو چشم تو گاهی همچو من که بگشاید بافسون هر قفل و برده میکند بجادو هر

عَقْلِ + وَيَمْزُجُ الْجِدَّ بِمَاءِ الْهَزْلِ + إِنْ يَكُنِ الْإِسْكَنْدَرِيُّ قَبْلِي فَالطَّلُّ قَدْ يَبْدُو

خرد را و خمیر میکند راست را با آب تمسخر اگر باشد ابو الفتح اسکندری پیش از من پس ابر نیزه گاهی پیدا میشود

أَمَامَ الْوَبْلِ + وَالْفَضْلُ لِلْوَابِلِ لَا لِلطَّلِّ + قَالَ الرَّاوِي فَنَبَّهَتْنِي أُرْجُوزَتُهُ عَلَيْهِ وَأَرَتْنِي

پیش از باران بزرگ و بزرگی برای باران بزرگ است نه ابر نیزه را گفت راوی پس آگاه کرد مرا شعر رجز او بر او و نمود مرا

لِلّٰهِ شَيْخَنَا الْمُشَارَ إِلَيْهِ فَقَرَّعْتُهُ عَلَى الِابْتِذَالِ وَعَلَى الِالْتِحَاقِ بِالْأَنْذَالِ فَأَعْرَضَ عَمَّا

که هر آئینه از خواجه ما که اشارت به شده بسوی او پس بسا سرزنش کردم او را بر خوار داشتن و پیوستن با کمینگان پس رو گردانید از آنچه

سَمِعَهُ وَلَمْ يُبَلْ بِمَا قُرِّعَ وَقَالَ كَلَّا إِذَا يَجْتَدِي الْحَافِي الْوَقِعَ ثُمَّ قَاصَانِي مُقَاصَاةَ

شنید و پروا نداشت بچیزی که گفته شد و گفت هر نعل را می‌جوید برهنه پای رونده در سنگها باز جدا شد از من همچو جدا ای

الْمُهَانِ وَانْطَلَقَ وَأَبْنَاؤُهُ كَفَرَسَيْ رِهَانٍ قَالَ الْقَاسِمُ بْنُ عَلِيٍّ رَحِمَهُ اللهُ

خوار و رفت و پسر او همچو دو اسپ شرط کردن بر تاختن گفت قاسم پسر علی رحمه الله

قَدْ أَوْدَعْتُ هٰذِهِ الْمَقَامَةَ بِضْعَةَ عَشَرَ مَثَلًا مِنْ أَمْثَالِ الْعَرَبِ وَهَا أَنَا أُفَسِّرُ مِنْهَا

هر آئینه سپردم این مقامه را ده و چند مثل از مثلهای عرب و آگاه شو که من تفسیر کنم بعضی را

مَا إِخَالُهُ يَلْتَبِسُ عَلَى مَنْ يَقْتَبِسُ أَمَّا قَوْلُهُ بُطَائِفَةُ فَهُوَ مَوْلَى عَائِشَةَ

گمان میبرم که پوشیده ماند بر کسیکه علم حاصل کند لیکن قول او بطائفه پس او غلام آزاد عائشه

بنت سعد بن ابي وقّاص وكانت بعثت بالمدينة ليقتبس لها نارا فقصد
دختر سعد پسر ابی وقاص ست و عائشه فرستاده بود او را بمدینه تا بیارد برای او آتش پس قصد کرد

مصر واقام بها سنة ثمّ جاءها بعد السّنة يشتدّ ومعه جمرة فتبدّد
ملک مصر را و ماند در انجا سالی باز آمد نزد او پس از سال که میدوید و با او خذرک آتش بود پس متفرق شد و افتاد

منه فقال تعست العجلة واما ذات النّحيين فهي امرأة من تيم الله بن ثعلبة
از و پس گفت هلاک شود شتابی کننده ولیکن ذات النحیین پس آن زنی ست از تیم الله پسر ثعلبه

حضرت سوق عكّاظ ومعها نحيا سمن فاستخلى بها خوّات بن جبير
حاضر شد بازار عکاظ را و با او دو مشک روغن بود پس خلوت خواست بوی خوات پسر جبیر

الانصاري ليبتاعهما ففتح احدهما فذاقه ودفعه اليها فامسكته
انصاری تا بخرد هر دو مشک را پس کشاد یکی را از هر دو پس چشید او را و داد او را بسوی زن پس گرفت زن آنرا

باحدى يديها ثمّ فتح الاخر فذاقه ودفعه اليها فامسكته بيدها
بیکی از هر دو دست خود باز کشاد مشک دیگر را و چشید آنرا و داد آنرا بزن پس گرفت آنرا بدست

الاخرى ثمّ غشيها وهي لا تقدر على الدّفع عن نفسها لحفظها فم
دیگر خود باز فرا گرفت او را و او را داد توانا نگذاشت بر دور کردن از نفس خود بسبب نگهداشتن او دهن

النّحيين وشحّها على السّمن فلمّا قام عنها قالت لا هناك فضربها المثل
هر دو مشک را و از بخل او بر روغن پس چون فارغ شد از و گفت زن ناسازگاریا ترا پس آورده شد بوی مثل

فيمن شغل وهي في هذا المثل مفعولة لانّها شغلت واكثر الامثال التي على
در حق کسیکه مشغول شود بکاری و آن زن درین مثل مفعول ست چرا که او مشغول کرده شود بیشتر از مثلها که بر وزن

افعل تاتي من فعل الفاعل فامّا قوله انف في السّماء واست في الماء فيضرب
افعل ست می آید از فعل فاعل ولیکن قول او انف فی السماء واست فی الماء پس آورده میشود

هذا المثل لمن يتكبّر مقالا ويصغر فعالا واما قوله افرغ من حجّام ساباط
این مثل در حق کسیکه پندار کند در سخن و خورد و کوتاه بود در کار ولیکن قول او افرغ من حجام ساباط

فذكر انه كان حجاما ملازما ساباط المدائن يحجم الجندي بدانق
پس ذکر کرده شد که هر آئینه او بود حجامیکه پیوسته میماند در ساباط المدائن حجامت میکرد لشکری را بدانگی

نسيئة وربما مرت عليه برهة لا يقربه فيها احد فكان يبرز امه عند تمادي
وام و بیشتر میگذشت بر وی پاره از زمانه که نزدیک نمیشد در آن کسی پس بود که بیرون می آورد مادر خود را هنگام دراز کشیدن

عطلته فيحجمها لكيلا ينسب الى البطالة فما زال يحجمها حتى نزف دمها وماتت
بیکاری خود پس حجامت میکرد او را تا سرزنش کرده نشود به بیکاری پس همیشه حجامت میکرد او را تا آنکه بیرفت خون او و مرد

واما قوله يشكو الى غير مصمت فهو مثل يضرب لمن لا يكترث لشان
ولیکن قول او یشکوا الی غیر مصمت پس آن مثلست که ذکر کرده شود در حق کسیکه باک نکند از درد حال

صاحبه ولا يعبأ باستمرار شكايته لانه لو اشكاه لصمت وامسك
صاحب خود و پروا نکند به پیوستگی گله او چرا که او اگر گله او دور میکرد هر آئینه خاموش شد و باز میماند

عن الكلام ومنه قول الراجز يخاطب جملا له نظم انك لا تشكو الى مصمت
از گفتار و از آنست قول راجز بخطاب میکند شتر خود را هر آئینه تو گله نمیکنی بسوی خاموش کننده

فاصبر على الحمل الثقيل او مت ونحو هذا المثل هان على الاملس ما لاقى الدبر
پس صبر کن بر بار گران یا بمیر و مانند این مثلست هان علی الاملس مالاقی الدبر

واما قوله شغلت شعابي جدواي فالمراد به انه ليس يفضل عني ما اصرفه الى
ولیکن قول او شغلت شعابی جدوای پس مراد آنست که هر آئینه نیست که زائد باشد از من آنچه خرج کنم آنرا بسوی

غيري والشعاب النواحي واحدها شعبة واما قوله كل الحذاء يحتذي الحافي الوقع
دیگری و شعاب بمعنی کرانها و احد او شعبه و لیکن قول او کل الحذاء یحتذی الحافی الوقع

معناه ان المجهود تقنع بما يجد والواقع ان تصيب الحجارة القدم فتوهنها فاما
معنی آن چنین است که هر آئینه تنگ حیش قناعت میکند بچیزیکه دریابد [illegible] آنست لیکن البعیر

الموقع فهو ما يكثر اثار الدبر بظهره

المقامة الثامنة والاربعون الحرامية

الموقع پس آن شتریست که بسیار باشد نشانهای ریش بر پشت او — مقامه چهل و هشتم مشهور بحرامیه

رَوَى الحارِثُ بنُ هَمّامٍ عن أبي زَيدٍ السَّروجيّ قالَ ما زِلتُ مُذ رحَلتُ عَنسي

روایت کرد حارث پسر همام از ابی زید سروجی گفت همیشه بودم از زمانیکه پالان بستم ناقهٔ خود را

وارتحَلتُ عن عِرسي وغَرسي أحِنُّ إلى عِيانِ البَصرةِ حَنينَ المَظلومِ

و کوچ کردم از نزد زن خود و از اولاد خود آرزو میکردم بسوی دیدن شهر بصره مانند آرزوی ستم رسیده

إلى النُّصرةِ لِما أجمَعَ علَيهِ أربابُ الدِّرايةِ وأصحابُ الرِّوايةِ من خَصائصِ

بکمک یاری کردن از آنکه اتفاق کردند برو صاحبان علم و خرد و خداوندان نقل احوال و اخبار از خاصیتهای

مَعالِمِها وعُلَمائِها ومآثِرِ مَشاهِدِها وشُهَدائِها وأسألُ اللهَ تعالى أن

ناموران و عالمان او و بزرگیهای محلهای او و شهیدان او و میخواستم از خدا تعالی اینکه

يوطِئَني ثَراها لأفوزَ بمَرآها وأن يُمطِيَني قَراها لأقتَرِيَ قُراها فلمّا أحلَّنيها

قدرت دهد مرا بسپردن زیر پای زمین آن تا فیروزی یابم بدیدار آن و اینکه سوار کند مرا بر پشت آن تا گردم دهها او را پس چون فرود

الحَظُّ وسرَحَ لي فيها اللّحظُ رأيتُ بها ما يمْلأُ العينَ قُرّةً ويُسلّي

بخت نیک و چرید برای من در و چشم دیدم در و چیزیکه پر میکرد چشم را از خنکی و بیغم میکرد

عنِ الأوطانِ كلَّ غريبٍ • فغلَّستُ في بعضِ الأيامِ حينَ نصَلَ خِضابُ

از وطنهای هر مسافر را پس در اول صبح برآمدم در بعضی از روزها هرگاه دور شد رنگ

الظّلامِ وهتَفَ أبو المُنذِرِ بالنُّوّامِ لأخطوَ في خِطَطِها وأقضيَ الوطَرَ من

تاریکی و آواز داد خروس بخوابندگان تا گام زنم در راههای او و ادا کنم حاجت را از رفتن

توسُّطِها فأدّاني الاختِراقُ في مَسالِكِها والانصِلاتُ في سِكَكِها إلى محَلّةٍ موسومَةٍ

میانهٔ آن پس رسانید مرا رفتن در راههای او و گذشتن بزودی در کوچهای او بسوی محله نشان نهاده

بالاحتِرامِ منسوبَةٍ إلى بني حَرامٍ ذاتِ مساجِدَ مشهودةٍ وحِياضٍ مَورودةٍ

حرام و بزرگی نسبت کرده شده سوی بنی حرام خداوند مسجدهای حاضر کرده شده و آبگیرهای در آمده شده

ومَبانٍ وثيقةٍ ومَغانٍ أنيقةٍ وخَصائِصَ أثيرةٍ ومَزايا كثيرةٍ **نظم**

و بناهای استوار و خانهای عجیب و خاصیتهای دیرینه و بزرگیهای بسیار

بها ما شئت من دين ودنيا + وجيران تنافوا في المعاني + فمشغوف بآيات

در وست هرچه بخواهی از دین و دنیا + و همسایگان که منافات دارند در خواهشها، پس بعضے شیفته اند بآیتهای

المثاني + ومفتون برنات المثاني + ومضطلع بتلخيص المعاني + ومطلع الى

سورهٔ فاتحه + و بعضے شیفته اند بآوازهای تارهای چنگ + و بعضی توانا هستند با بیان کردن معانی + و بعضی نگرنده بجهت

تخليص عاني + وكم من قارئ فيها وقار + اضرا بالجفون وبالجفان + وكم

بسوی رها کردن اسیر + و بسیار خواننده است در و و مهمانی کننده، که گزند رسانیدند پلکها را و کاسهای طعام را + و بسیا

من معلم للعلم فيها + وناد للندى حلو المجاني + ومغنى لا تزال تغن فيه

از نشان مشهور است برای دانش در و + و بسا انجمن است برای عطا که نیکو فوائد اوست + و بسیا منزل ست که همیشه بسیار بود در و

اغاريد الغواني والاغاني + فصل ان شئت فيها من يصلي + وان شئت

آوازهای زنان بے نیاز از زینت و سرودها پس پیوند کن اگر بخواهی در ان کسی را که نماز میکند + و اگر بخواهی

فادن من الدنان + ودونك صحبة الاكياس فيها + او الكاسات منطلق

پس نزدیک شو از خمهای می + و بگیر صحبت زیرکان درو یا پیالهاے گسسته

العنان + قال فبينا انا انفض طرقها واستشف رونقها اذ لمحت عند

لگام + گفت پس میانه اینکه من میجستم راههای او و بپایان میرسانیدم نظر را در نکوئی او ناگاه دیدم هنگام

ولوع الجياح واظلال الرواح مسجدا مشتهرا بظرائفه مزدهرا بطوائفه

زوال آفتاب و نزدیک رسیدن شبانگاه مسجدی مشهور بعجائب و غرائب خود روشن بجماعت خود

وقد اجرى اهله ذكر حروف البدل وجروا في حلبة الجدل فعجت نحوهم

و بتحقیق جاری کردند کسان او ذکر حروف بدل را و رفتند در میدان خصومت پس گرائیدم بسوی ایشان

لاستمطر نوءهم لا لاقتبس نحوهم فلم يك الا كقبسة العجلان حتى ارتفعت

تا باران را بخواهم ستارهٔ ایشان را نه برای آنکه آموزم علم نحو ایشان پس نبود مگر مانند آتش گرفتن شتابنده تا آنکه بلند شدند

الاصوات بالاذان ثم ردف التاذين بروز الامام فاغمدت ظبي

آوازها ببانگ نماز باز لازم شد پس اذان گفتن را ظاهر شدن امام پس در نیام شد تیغهای

الكلام وحلت الحبى للقيام وشغلنا بالفنون عن استمداد القنوت وبالسجود
سخن وكشاده شد زانو بندها براى ايستادن ومشغول كرده شديم بطاعت از خواستن رونق وبا سجود

عن استنزال الجود ولما قضي الفرض وكاد الجمع ينفض انبرى من الجماعة
از خواستن بخشش وهرگاه ادا كرده شد فرض ونزديك شد كه انبوه پريشان شود پيدا شد از جماعت

كهل حلو البراعة له مع السمت الحسن ذلاقة اللسن وفصاحة الحسن فقال
جوانى شيرين گفتار براى او بود با روش نيكو تيزى زبان وفصاحت حسن بصرى پس گفت

يا جيرتي الذين اصطفيتهم على اغصان شجرتي وجعلت خطتهم دار هجرتي
اى همسايگان من كه گزيديم ايشانرا بر شاخهاى درخت خود وگردانيدم شهر ايشانرا جاى اقامت خود

واتخذتهم كرشي وعيبتي واعددتهم لحضري وغيبتي اما تعلمون ان لبوس
وگرفتم ايشانرا راز دار خود ونگهدارنده امانت خود ومهيا كردم ايشانرا براى حضور وغيبت خود آيا نميدانيد مر آنكه جامه

الصدق ابهى الملابس الفاخرة وان فضوح الدنيا اهون من فضوح الاخرة
راستى بهترين جامهاى گرانمايه است وبدرستيكه رسوائى دنيا آسان تر است از رسوائى آخرت

وان الدين امحاض النصيحة والارشاد عنوان العقيدة الصحيحة وان
وهر آئينه دين خالص كردن پندست وراه نمودن بنكوئى دليل عقيدهٔ راست ست وتحقيق

المستشار مؤتمن والمسترشد بالنصح قمن وان اخاك هو الذي عذلك
مشورت خواسته شده امين گرفته شده است وخواهان رهنمائى به پند سزاوار است وهر آئينه برادر تو كسيست كه سرزنش كند ترا

لا الذي عذرك وصديقك من صدقك لا من صدقك فقال الحاضرون
نه كسيكه معذور دارد ترا ودوست تو كسيست كه راست گويد ترا نه كسيكه باور دارد ترا پس گفتند او را حاضران مجلس

ايها الخل الودود والخدن المودود ما سر كلامك الملغز وما شرح خطابك
اى خليل بسيار دوستى دارنده ودوست محبوب چيست راز سخن تو كه پنهان ست وچيست بيان خطاب تو

الموجز وما الذي تبغيه منا لننبري له ولو اعجز فوالذي حبانا بمحبتك وجعلنا
كه مختصرست وچيست آنچه ميخواهى ازما تا ادا كرده شود اگرچه عاجز كند پس سوگند بخدائيكه اختيار كرد ما را به دوستى تو وخاص كرد ما را

من صفوة احبتك ما نألوك نصحا ولا ندخر عنك نصحا فقال لهم جزيتم
از گزیده دوستان تو تقصیر نمیکنیم ترا در پند و نگاه نمیداریم از تو عطیه را پس گفت ایشانرا پاداش داده شوید

خيرا ووقيتم ضيرا فانكم ممن لا يشقى بهم جليس ولا يصدر عنهم تلبيس
نیکوئی را و نگهداشته شوید از گزند چرا که بتحقیق شما از کسانی هستید که بدبخت نشود بایشان نشسته و صادر نگردد از ایشان مکر و فریب

ولا يغيب فيهم مظنون ولا يطوى دونهم مكنون واني سأبثكم ما حاك
و یافت نمیشود از ایشان آنچه گمان کرده شود و پوشیده نشده است نزد شان راز نهانی و بدرستیکه من آشکار میکنیم شما را آنچه اثر کرد

في صدري واستفتيكم فيما أعيل له صبري اعلموا اني كنت عند صلود الزند
در سینهٔ من و فتوی میجویم شما را در چیزیکه مغلوب شد بآن صبر من بدانید که هر آئینه من بودم هنگام آتش ندادن چقماق

وصلود الجد اخلصت مع الله نية العقد واعطيته صفقة بعهد
و دور گردانیدن بخت فرجام خالص کردم با خدا قصد عهد و پیمان و دادم او را دست زدن پیمان

على ان لا أساور مداما ولا أعاقر نداما ولا احتسي قهوة ولا اكتسي نشوة
بر اینکه خرید نکنم شراب را و پیوسته نباشم در شراب با همنشینان و نه نوشم شراب را و ظاهر نکنم مستی

فسولت لي النفس المضلة والشهوة المزلة ان نادمت الابطال وعاطيت
پس آراست برای من نفس گمراه کننده و آز اندازنده در خطا اینکه یکدیگری نوشی کردم با حا فلان و بهدگر دادم

الاطال واضعت الوقار وارتضعت العقار وامتطيت سطا الكميت وزنات
جامهای شراب و ضایع کردم بردباری را و نوشیدم می را و سوار می بستم شراب را و ترا وزن کردم

التوبة كالميت ثم لم اقنع بما اتيتم الموة في طاعة ابي مرة حتى عكفت على
توبه را همچو مرده باز قناعت نه کردم ای مردم یکبار در فرمانبری شیطان تا آنکه بیوسته تکیه کردم به

الخندريس في يوم الخميس وبت صريع الصهباء في الليلة الغراء وها انا
شراب کهنه در روز پنجشنبه و گشتم افتاده مست شراب در شب جمعه و آگاه باش

بادي الكآبة لرفض الانابة نامي الندامة لوصل المدامة متشديد الاشفاق
که من پیاپی کننده اندوه هستم از گذشتن عهد و توبه و فراوان پشیمانی دارنده سبب پیوستگی شراب سخت ترسناک

مِن نقضِ المِيثاقِ مُعترفٌ بالإسرافِ في عَبِّ السُّلافِ * نظم فيا قومِ

از شکستن پیمان اقرار کننده باندازه خرج کردن در نوشیدن مے پس اے گروه من

هل كفارةٌ تعرفونها * تُباعِدُ من ذنبي وتُدني إلى ربي * قال أبو زيد فلما حلّ

آیا کفاره هست که میدانید آنرا دور کننده از گناه مرا و نزدیک کننده سوی خدای من * گفت ابو زید پس هرگاه کشود

الشُّوطُ نفيه وقضى الوطرَ من انتكاثِ عُريتِه تاجني نفسي يا أبا زيد هذه ثمرةُ صيدٍ

اسان کشای ... و روا ساخت حاجت را ... گفت ... ای ابا زید این غنیمت از شکار است

فشمّر عن يدٍ أيدٍ فانتهضتُ من مجثمي انتهاضَ الشهمِ وانخرطتُ

پس برچیدن آستین از دست قوت پس برخاستم از نشستنگاه خود برخاستن تیز خاطر و بر آمدم

من الصفّ انخراطَ السهمِ وقلتُ نظم أيها الأروعُ الذي فاقَ مجدًا وسؤددًا

از صف مانند برآمدن تیر و گفتم ای سردار که بالا شد از روی بزرگی و سروری

والذي يبتغي الرشادَ ليحبوا به غدًا * إنّ عندي علاجَ ما بتَّ منه مسهّدًا

و ای کسیکه میخواهد راه راست ... نجات یابد بوی فردا * هر آئینه نزد من تیمار چیز ... بیجواب

فاستمع ما حبيتُه * غادرتني ملدّدًا * أنا من ساكني سروجَ ذوي الدينِ والهدى

پس بشنو ... گذاشت مرا متحیر * من از باشندگان شهر سروجم که خداوند دین و راه راستند

كنتُ ذا ثروةٍ بها * وطئًا مسوّدًا * مربعي مألفُ الضيوفِ وما لي لهم سدى

بودم خداوند توانگری ... خانه من جای اجتماع مهمانان بود و مال من برای ایشان گذاشته شده بود

أشتري الحمدَ بالغلا * وأُتي العرضَ بالجدا * لا أبالي بنفسٍ طاحَ في البذلِ والندى

میخریدم ستایش را ... آبرو را باد هش ... بسیار ... در بخشیدن و عطا

أوقدُ النارَ باليفاعِ إذا النكسُ أخمدا * ويرى لي المؤمّلونَ ملاذًا ومقصدًا

روشن میکردم آتش را ... چون فرومایه میرانید آتش را * و میدانستند مرا امیدواران جای پناه و جای آهنگ

لم يسمها بادي صدى وانثنى يشتكي الصدى * لا ولا رام قابسٌ قدحَ زندي فأصلدا

... نیست چنین که قصد کرده ... آتش ... آتش برآرد

طالما ساعد الزمان فأصبحت مسعدا + فقضى الله ان يغير ما كان عوّدا

دیرست که موافق کردند زمانه و گشتم نیک بخت پس خواست خدا اینکه دگرگون کند انچه خوکرده بود

بوّأ الروم ارضنا + بعد ضغن تولّدا + فاستباحوا حريم من + صاد فسوه

جا داد رومیان را در زمین ما پس از کینه که پیدا شد پس حلال پنداشتند عیال کسی را که یافتند اورا

موحدا + وحووا كل ما استسر بأهلي وما بدا فتطوحت في البلاد طريدا مشردا

مسلمان فراگرفتند تمامی چیزیکه پنهان بود مرا و انچه ظاهر بود پس افتادم در شهرها دورکرده رانده

اجتدي الناس بعد ما كنت من قبل مجتدى + وترى بي خصاصة + اتمنى لها

عطا میخواهم از مردم پس ازانکه بودم پیش ازین عطا خواسته شده و دیده میشود برای من درویشی که آرزو میکردم برای او

الردى + والبلاء الذي به + شمل انسي تبددا + استباء ابنتي التي اسروها

هلاک را و بلائی که باو جمعیت انس من پریشان شد برده گرفتن دختر من است که قید کردند ویرا

لتفتدى + فاستبن محنتي ومدّ + الى نصرتي يدا + واجرني من الزمان فقد جار

تا فدیه داده شود پس پیدا کن بلای مرا و دراز کن بسوی یاری من دست را + و پناه ده مرا از روزگار زیرا که او ستم کرد

واعتدى + واعني على فكاك ابنتي من يد العدى + فبذا تنمحي المآثم عمن تمردا

و از حد گذشت و یاری کن بر رهانیدن دختر من از دست دشمنان پس باین محو میشود گناهان از کسیکه نافرمانی کرد

ويتقبل الانابة ممن تنصلا + وهو كفارة لمن + زاغ من بعد ما اهتدى ولئن

و سبب پذیرفته میشود رجوع بخدا از کسیکه گذشت از گناه و بیاوران کفاره است برای کسیکه برگردید پس از انکه راه یافت و هرآئینه

قمت منشدا + فلقد قمت مرشدا + فاقبل النصح والهداية واشكر لمن هدى +

اگر برخاستم شعر خواننده پس هرآئینه سخن گفتم بجائیکه رهنمائیکننده ام + پس بپذیر پند را و رهنمائی را و سپاس کن کسیکه راه نمود

واسمح الآن بالذي يتسنى لتحمدا + (قال ابو زيد) فلما اتممت هذا منه تأوّهم

و جوانمردی کن اکنون بچیزیکه آسان باشد تا ستوده شوی گفت ابوزید پس چون بپایان رسانیدم از دو سخن کلام خود را او

المسؤول صدق كلمي + اغراه القرم الى الكرم بمواساتي ورغبه

خواسته شده راستی قصیده مرا برانگیخت اورا خواهش سوی بخشیدن بخشش من و رغبت داد اورا

الكَلَف بحَمل الكُلَف بمُقاساتي فرضخ لي على الحافرة ونضح لي بالعدة الوافرة

محنت به برداشتن رنجها در رنج کشیدن من پس داد مرا هنگام کامل کردن و داد مرا اسباب بسیار

فانقلبت الى وكري فرحا بنجح مكري وقد حصلت من صوغ المكيدة على

پس برگشتم بسوی خانهٔ خود شادان بفیروزی فریب خود و تحقیق آماده شدم از هنر فریب بر

سوغ الثريدة ووصلت من حوك القصيدة الى لوك العصيدة قال الحارث

فرو بردن طعام و پیوستم از بافتن قصیده سوی خائیدن حلوان گفت حارث

بن همام فقلت له سبحان من ابدعك فما اعظم خدعك فاستغرب في

پسر همام پس گفت او را پاکیست خدا را که آفرید ترا پس چه بزرگست فریبهای تو پس مبالغه کرد در

الضحك ثم انشد غير مرتبك عش بالخداع فانت في دهر بنوه كاسد

خندیدن باز خواند بحالیکه آمیزش کننده نبود در کلمه شعر زندگی کن بفریب پس تو در زمانه هستی که پسرانش همچو شیر

بيشة وادر قناة المكر حتى تستدير رحى المعيشة وصد النسور فان تعذر

بیشه اند و بگردان نیزهٔ فریب را تا آنکه بگردد آسیای زندگانی و شکار کن کرگسها را پس اگر دشوار بود

صيدها فاقنع بريشة واجن الثمار فان تفتك فرض نفسك بالحشيشة

شکار کردن او پس قناعت کن بپر او و بچین بارها را پس اگر فوت شود از تو پس خوشنود کن نفس خود را باگیاه خشک

وارح فؤادك ان نبا دهر من الفكر المطيشة فتغاير الاحداث يؤذن

و آسایش ده دل خود را اگر ناسازگاری کند زمانه از اندیشه سبک کننده خرد پس اختلاف آسیبها آگاه میکند

باستحالة كل عيشة المقامة التاسعة والاربعون الساسانية

بدگرگون شدن هر زندگی مقامه چهل و نهم مشهور بساسانیه

حكى الحارث بن همام قال بلغني ان ابا زيد حين ناهز القبضة وابتزه قيد

حکایت کرد حارث پسر همام گفت رسید مرا که هر آئینه ابا زید وقتیکه نزدیک رسید قبض روح را در ربود او را قید

الهرم النهضة احضر ابنه بعد ما استجاش ذهنه وقال له يا بني انه

پیری برخاستن را حاضر کرد پسر خود را پس از آنکه جمع آورد ذهن خود را و گفت یا ای پسرک من هر آئینه شان نیست

٣٩٥

قَدْ دَنَا ارْتِحَالِي مِنَ الْفِنَاءِ، وَاكْتِحَالِي بِمِرْوَدِ الْفَنَاءِ، وَأَنْتَ بِحَمْدِ اللهِ وَلِيُّ

هرآئینه نزدیک رسید کوچیدن من از صحن خانه و سرمه کشیدن من بمیل نیستی و تو لبستایش خداوندی قائم بامور

عَهْدِي، وَكَبْشُ الْكَتِيبَةِ السَّاسَانِيَّةِ مِنْ بَعْدِي، وَمِثْلُكَ لَا تُقْرَعُ لَهُ الْعَصَا

زمان من هستی و سردار لشکر ساسانیه هستی پس از من و مانند تو کوفته نمیشود برای او چوب دستی

وَلَا يُنَبَّهُ بِطَرْقِ الْحَصَا، وَلٰكِنْ قَدْ نُدِبَ إِلَى الْإِذْكَارِ، وَجُعِلَ صَيْقَلًا

و آگاهیده نمیشود بزدن سنگریزه و لیکن هرآئینه مستحب ست مراپند دادن و گردانیده شد روشن

لِلْأَذْكَارِ، وَإِنِّي لَأُوصِيكَ بِمَا لَمْ يُوصِ بِهِ شِيثُ الْأَنْبَاطَ، وَلَا يَعْقُوبُ الْأَسْبَاطَ

برای ذهنها و هرآئینه من وصیت میکنم ترا بچیزیکه وصیت نکرد بآن حضرت شیث فرزندان را و نه یعقوب علیه السلام اولاد خود را

فَاحْفَظْ وَصِيَّتِي، وَجَانِبْ مَعْصِيَتِي، وَاحْذُ مِثَالِي، وَاقْفُهُ مِثَالِي، فَإِنَّكَ إِذَا

پس نگهدار پند مرا و کناره کن از نافرمانی من و برو بر طریق من و لبشناس استاها مرا چراکه بتحقیق تو هرگاه

اسْتَنْصَحْتَ نُصْحِي، وَاسْتَصْبَحْتَ بِصُبْحِي، طَابَ مَعَاشُكَ، وَطَالَ انْتِعَاشُكَ

ناصح پنداشتی پند مرا و روشنی حاصل کردی بصبح من نیکو شود زندگی تو و دراز شود بلندی مرتبه تو

وَامْرَعَ خِوَانُكَ، وَارْتَفَعَ دُخَانُكَ، وَإِنْ نَبَذْتَ مَشُورَتِي، وَتَنَاسَيْتَ

و علفناک بر خواهد بود سرگو و بلند خواهد شد دود تو و اگر انداختی طریقه مرا و فراموش کردی

سُورَتِي، قَلَّ رَمَادُ أَثَافِيكَ، وَزَهِدَ أَهْلُكَ وَتَهَاطَلَكَ فِيكَ، يَا بُنَيَّ إِنِّي جَرَّبْتُ

اندرز مرا کم شود خاکستر سنگهای دیگ تو و بی رغبت باشند عزیزان تو و گروه تو در تو ای پسرک من هرآئینه من آزموده ام

حَقَائِقَ الْأُمُورِ، وَبَلَوْتُ تَصَارِيفَ الدُّهُورِ، فَرَأَيْتُ الْمَرْءَ بِنَشَبِهِ، لَا بِنَسَبِهِ

حقیقتهای اشیا را و آزمودم گردشهاے زمانه ها را پس دیدم مقدار مرد را بمال او نه بانژاد او

وَالْفَحْصَ عَنْ مَكْسَبِهِ، لَا عَنْ حَسَبِهِ، وَكُنْتُ سَمِعْتُ أَنَّ الْمَعَايِشَ

و تفتیش از مال او نه از بزرگی او و می شنیدیم هرآئینه اسباب زندگی

إِمَارَةٌ وَتِجَارَةٌ وَزِرَاعَةٌ وَصِنَاعَةٌ، فَمَارَسْتُ هٰذِهِ الْأَرْبَعَ لِأَنْظُرَ

فرمان روائی و سوداگری و کشتکاری و پیشه است پس آمیزش و عادت کردم این چهار را تا ببینم

أَيُّهَا أَوْفَقُ وَأَنْفَعُ فَمَا أَحْمَدْتُ مِنْهَا مَعِيشَةً وَلَا اسْتَرْغَدْتُ فِيهَا عِيشَةً أَمَّا

که ای آنها سازوارتر و نفع دهنده تر است پس محمود نیافتم از ان معیشت نیکو و وسیع یافتم دران زندگانی لیکن

فُرَصُ الْوِلَايَاتِ وَخُلَسُ الْإِمَارَاتِ فَكَأَضْغَاثِ الْأَحْلَامِ وَالْفَيْءِ الْمُنْتَسِخِ بِالظَّلَامِ

قدر تهای حکومت و ربوده های فرمانروائیها پس آنچو خوابهای شوریده است و سایه زائل شونده سبب تاریکی

فَنَاهِيكَ غُصَّةً بِمَرَارَةِ الْفِطَامِ وَأَمَّا بَضَائِعُ التِّجَارَاتِ فَعُرْضَةٌ لِلْمُخَاطَرَاتِ

و بسند است ترا از اندوه تلخی از شیر باز گرفتن ولیکن مالهای سوداگریها پس نشانه است برای ترسها

وَطُعْمَةٌ لِلْغَارَاتِ وَمَا أَشْبَهَهَا بِالطُّيُورِ الطَّيَّارَاتِ وَأَمَّا اتِّخَاذُ الضِّيَاعِ

و خوردنیست برای رهزنان و چه خوش مشابهت دارد آن با پرندگان پرنده و لیکن گرفتن زمین

وَالتَّصَدِّي لِلِازْدِرَاعِ فَمَنْهَكَةٌ لِلْأَعْرَاضِ وَقُيُودٌ عَائِقَةٌ عَنِ الِارْتِكَاضِ وَ

و پیش آمدن برای کشتکاری پس سبب فرسودگی ست مر آبرو را او بندهای بازدارنده است از دویدن و

قَلَّمَا خَلَا رَبُّهَا عَنْ إِذْلَالٍ أَوْ رُزِقَ رَوْحَ بَالٍ وَأَمَّا حِرَفُ أَهْلِ الصِّنَاعَاتِ

اندکست که تهی باشد صاحب آن از خواری یا روزی داده شود از آرام دل ولیکن پیشهای صاحب پیشگان

فَغَيْرُ فَاضِلَةٍ عَنِ الْأَقْوَاتِ وَلَا نَافِقَةٍ فِي جَمِيعِ الْأَوْقَاتِ وَمُعْظَمُهَا مَعْصُوبٌ

پس زائد نیست از خورشها و نه رواج دارند پیشتر در همگی زمانها و بیشتر از ان بسته شده است

بِشَبِيبَةِ الْحَيٰوةِ وَلَمْ أَرَ مَا هُوَ بَارِدُ الْمَغْنَمِ لَذِيذُ الْمَطْعَمِ صَافِي الْمَشْرَبِ وَافِي الْمَكْسَبِ

بجوانی زندگی و ندیدم چیزی را که آن آسان غنیمت باشد مزه دار خوردن باشد تیره نباشد آبخورا و بسیار باشد

إِلَّا الْحِرْفَةَ الَّتِي وَضَعَ سَاسَانُ أَسَاسَهَا وَنَوَّعَ أَجْنَاسَهَا وَأَضْرَمَ مِنَ الْخَافِقَيْنِ

مگر پیشه که نهاده است ساسان بنیاد آنرا دگوناگون نمود قسمهای اورا و افروخت در مشرق و مغرب

نَارَهَا وَأَوْضَحَ لِبَنِي غَبْرَاءَ مَنَارَهَا فَشَهِدْتُ وَقَائِعَهَا مُعْلِمًا وَاخْتَرْتُ سِيمَاهَا

آتش او و هویدا کرد برای محتاجان نشانهای او پس حاضر شدم حوادث آنرا بحالیکه مشهور بودم و گزیدم علامت او را

لِي مِيسَمًا إِذْ كَانَتِ الْمَتْجَرَ الَّذِي لَا يَبُورُ وَالْمَنْهَلَ الَّذِي لَا يَغُورُ وَالْمِصْبَاحَ

برای خود زیبائی که آنکه هست این حرفه تجارتیکه کاسد نشود و سرچشمه که بزمین فرو نرود و چراغ

٣٩٧

الذي يعشو اليه الجمهور ويستصبح اليه العمي والعور وكان اهلها اعز قبيل

که می بینند بسوی او تمامی مردم روشنی میگیرند کوران و یکچشمان و هستند صاحبان آن فرقه بزرگترین گروه مردم

واسعد جيل لا يرهقهم مسّ حيف ولا يقلقهم سلّ سيف ولا يخشون حمة

ونیکوترین اهل زمانه در نمی یابد ایشان را اسودن ستم و بی آرام نمیکند ایشان را کشیدن شمشیر و نمی ترسند زهر

لاسع ولا يدينون لدان ولا شاسع ولا يرهبون من برق ورعد و لا

نیش زننده را و فرمان بری نمیکنند برای نزدیک و دور و نمی ترسند کسی را اگر درخشید و غرید و

يحفلون بمن قام وقعد اند يتهم منزّهة وقلوبهم مرفّهة وطعمهم

پاک نمی دارند کسیکه برخاست و نشست انجمنهای ایشان پاک کرده از بدی و دلهای ایشان خوش عیشند و خوردنیهای شان

معجّلة واوقاتهم غرّ محجّلة اينما سقطوا لقطوا وحيثما انخرطوا خرطوا

شتابانه حاضر آورده میشود و وقتهای ایشان خوب روشن مشهور اند هر جا که می افتند می چینند هر جا که در آمدند چیزی گرفتند

لا يتخذون اوطانا ولا يتقون سلطانا ولا يمتازون عمّن تغدو خماصا و

نمیگیرند جای باشها و نمی ترسند بادشاه را و ممتاز و جدا نمیشوند از پرندهای که بامداد کنند گرسنگان و

تروح بطانا فقال له ابنه يا ابت لقد صدقت فيما نطقت ولكن رتقت

شام کنند شکم سیرها پس گفت او را پسرش ای پدر من هر آینه راست گفتی در چیزیکه گویا شدی ولیکن مجمل گفتی

وما فتقت فبيّن لي كيف اقتطف ومن اين تؤكل الكتف فقال له

و تفصیل نکردی پس بیان کن بمن که چگونه میوه بچینم و از کجا خورده میشود شانه پس گفت او را

يا بنيّ ان الارتكاض بابها والنشاط جلبابها والفطنة مصباحها والقحة

ای پسرک من بدرستیکه آمد و رفت دروازه اوست و چستی چادر اوست و زیرکی چراغ اوست و بی شرمی

سلاحها فكن احول من قطرب واسرى من جندب وانشط من ظبي مقمر

سلاح اوست پس شو گردنده تر از قطرب دروندتر از ملخ نر و چالاکتر از آهو رونده در مهتاب

واسلط من ذئب منمّر واقدح زناد جدّك بجدّك واقرع

و دنبال تر از گرگ پلنگی کننده و بزن آتش بهره خود را بکوشش خود و بکوب

٣٩٨

باباذ عيك بسعيك وجب كل فج وخض كل لج وانتجع كل روض والق

دروازه خوردن خودرا بکوشش خود وقطع کن هرراه را وفرود آ برآب ژرف را وقصد کن هر مرغزار را و بینداز

دلوك الى كل حوض ولا تسام الطلب ولا تمل الدأب فقد كان مكتوبا

دلو خودرا بسوی هر آبگیر وملول مشو از جستن وستوه میا از طریقهٔ کوشش پس بود نوشته

على عصا شيخنا ساسان من طلب جلب ومن جال نال واياك والكسل فانه

بر چوبدستی خواجهٔ ما مسمی ساسان کسیکه جست کشید مطلوب را وکسیکه گردید یافت حاجت خود را بپرهیز کن از سستی چراکه آن

عنوان النحوسة ولبوس ذوي البوسة ومفتاح المتربة ولقاح المتعبة وشيمة

نشان بدبختی ست وجامهٔ خداوند سختی وکلید درویشی وآبستن کنندهٔ رنج وخوی

العجزة الجهلة وشنشنة الوكلة التكلة وما اشتار العسل من اختار الكسل

فرو ماندگان نادانانست وعادت عاجز فرو مانده وبیرون نیاورد انگبین را کسیکه گزید سستی را

ولا ملأ الراحة من استوطأ الراحة وعليك بالاقدام ولو على الضرغام فان جرأة

وپر نکرد کف دست را کسیکه نرم شمرد آسایش را ولازم گیر پیش در آمدن را اگرچه بر شیر باشد چراکه هر آئینه دلیری

الجنان تنطق اللسان وتطلق العنان وبها تدرك الحظوة وتملك الثروة كما

دل گویا میکند زبان را وسر میدهد لگام را وبآن یافته میشود مرتبهٔ بلند وبملک آورده میشود سرداری چنانکه

ان الخور صنو الكسل وسبب الفشل ومثبطة للعمل ومخيبة للامل ولهذا

هر آئینه ضعف برادر سستی ست وباعث بزدلی ست وسبب درنگ برای کار ست وسبب نومیدی از امید ست واز این سبب

قيل في المثل من جسر ايسر ومن هاب خاب ثم ابرز يا بني في بكور

گفته شد در مثل کسیکه دلیری کرد توانگری یافت وکسیکه ترسید زیان برداشت باز بیرون آ ای پسرک من در بامداد

ابي زاجر وجراءة ابي الحارث وحزامة ابي قرة وختل ابي جعدة وحرص

زاغ ودلیری شیر واحتیاط آفتاب پرست وفریب گرگ وآز

ابي عقبة ونشاط ابي وثاب ومكر ابي الحصين وصبر ابي ايوب

خنزیر وچستی آهو وفریب روباه وشکیب شتر

٣٩٩

وتلطّف الى غِرْوان، وتلوّن الى بوقلمون، واخلب بصوغ اللسان، واخدع بسحر
ونرمے گربه ورنگا رنگی پرنده . نگارین وفریب کن بشیرینی گفتار خود ومکر کن بجادوی

البيان، وارتدِ السوق قبل الجلب، وامتر الضرع قبل الحلب، وسائل الركبان
فصاحت وجوبازار را پیش از چیزیکه پیش کشیده شود برای فروختن بمال پستان را پیش از دوشیدن شیر وسوال کن سواران را

قبل المنتوى، ومهّد لجنبك قبل المضطجع، واتخذ بصيرتك للعيافة
پیش از جستن جای فرود آمدن ونرم کن فرش را برای پهلو خود پیش از پهلو خفتن وروشن کن ذهن را برای فال گوئی

وانعم نظرك في القيافة، فان من صدق توسّمه طال تبسّمه، ومن اخطأت
ونیکو کن دیدن خود را در شناختن حال مردم بآثار چه هرآئینه کسیکه راست باشد نظر او دراز باشد خنده او وکسیکه خطا کرد

فراسته ابطأت فريسته، وكن يا بُنيّ خفيف الكلّ، قليل الدلّ، مرغبا عن العلّ
دانائی او درنگ کند شکار او وبشو ای پسرک من سبکبار اندک دلبری دارنده برگردنده از دوباره نوشیدن

قانعا من الوبل بالطلّ، وعظّم وقع الحقير، واشكر على النقير، ولا تقطع عند
قناعت کننده از باران بزرگ بباران ریزه وبزرگ دان افتادن خوار را بدست خود وسپاس کن بر شگاف هسته خرما ونومید مشو هنگام

الردّ، ولا تستبعد رشح الصلد، ولا تيأس من روح الله انه لا ييأس
بازگردانیدن ودورشناس چکیدن سنگ سخت ونومید مشو از رحمت خدا تعالی هرآئینه شان اینست که نومید نباشد

من روح الله الا القوم الكافرون، واذا خُيّرت بين ذرّة منقودة و
از رحمت خدا تعالی مگر گروهیکه کافرند وهرگاه اختیار داده شوی میانه چیز اندک که در حال داده شده و

درّة موعودة، فمل الى النقد، وفضّل اليوم على الغد، فانّ للتأخير آفات
گوهریکه وعده کرده شد پس رغبت کن بسوی نقد وبزرگی ده امروز را بر فردا چراکه بتحقیق برای درنگ آفتهاست

وللعزائم بدوات، وللعدات معقّبات، وبينها وبين النجز
وبرای قصدها تغیرهاست وبرای وعدها بازدارندهاست ومیانه او ومیانه وفای وعده

عقبات فايّ عقبات، وعليك بصبر اولي العزم والرفق
مشقتهاست وچه بزرگ مشقتهاست وبرتو لازم است صبر کردن بشکیب خداوندان آهنگ ونرمے

ذوی الحزم وجانب خرق المشتط فخلق بالخلق السبط وشب البذل بالضبط

صاحبان هوشیاری وکناره کن درشتی از حد گذرنده وخوگیر باخوی نیکو وبیامیز بخشش را به نگهداشتن

وقید الدرهم بالربط ولا تجعل یدک مغلولة الی عنقک ولا تبسطها کل

وبندکن درم را ببستن را ونه گردان دست خود را بسته بسوی گردن خود وپهنا مکن آن را تمامی

البسط ومتی نبابک بلد او نابک فیه کمد فبت عنه املک واسرح عنه

پهنا کردن وهرگاه ساز داری نکند ترا شهری وفرود آید ترا دروی سختی پس قطع کن از وامید خود را ودور کن از آن

جمالک فخیر البلاد ما حملک ولا تستثقلن الرحلة ولا تکرهن النقلة فان

شتر خود را پس نیکوترین شهرها است آنکه بردارد ترا وگران مپسند کوچیدن را وناز یبا مدان انتقال را چراکه هر آئینه

اعلام شریعتنا واشیاخ عشیرتنا اجمعوا علی ان الحرکة برکة والطراوة

ناموران طریقهٔ ما وخواجگان قبیلهٔ ما اتفاق کردند بر آنکه بتحقیق جنبیدن برکت است واز شهری بشهری رفتن

سفتجة وزروا علی من زعم ان الغربة کربة والنقلة مثلة وقالوا هی تعلة من

سفتجه ... عیب کردند بر کسیکه گفت هر آئینه سفر اندوه سخت است ورفتن از شهری بشهری عقوبت است وگفتند که آن عذر وبهانه کسی است

اقتنع بالوذیلة ورضی بالحشف وسوء الکیلة واذا ازمعت الاغتراب واعددت

که قناعت کند باخوی نکوهیده وخوشنود شود بخرمای بد وکمی پیمانه وهرگاه آهنگ کردی سفر را وآماده کردی

له العصا والجراب فتخیر الرفیق المسعد من قبل ان تصعد فان الجار قبل الدار

برای او چوبدستی وتوشه دان پس اختیار کن رفیق یاری کننده را پیش از آنکه برآئی چراکه هر آئینه همسایه پیش از خرید خانه است

والرفیق قبل الطریق **نظم** خذها الیک وصیة ✦ ما اوصها قبلی احد ✦ غراء حاویة

ورفیق پیش از راه بگیر آن را بسوی خود اندرزیکه نگفت آن را پیش از من کسی ✦ روشن جمع آرنده

خلاصات المعانی والزبد ✦ نقحتها تنقیح من ✦ محض النصیحة واجتهد فاعمل بما

گزیده فوائد را وخلاصهای او را پاکیزه کردم آن را هیچو پاکیزه کردن کسیکه خالص کند پند را وکوشش کند ✦ در پس کار کن

مثلته عمل اللبیب اخی الرشد ✦ حتی یقول الناس هذا ✦ الشبل من ذاک الاسد ثم

بچیزیکه نوشتم آن را هیچو کار کردن دانای صاحب راه یافتن تا آنکه گویند مردم این بچه شیر از آن شیر است ✦ باز

قال له يا بني قد وصيت واستقصيت فإن اقتديت فواهاً لك وإن اعتديت

گفت ابوزید او را ای پسرک من هر آئینه پند گفتم ترا و بپایان رسانیدم پند را پس اگر پیروی کنی پس چه خوش ست مر ترا و اگر تجاوز کنی

فآهاً منك والله خليفتي عليك فأرجو أن لا تخلف ظني فيك فقال له ابنه

پس حسرت از تست و خدا قائم مقام من ست بر تو پس امیدوارم اینکه خلاف نکنی گمان مرا در خودت پس گفت او را پسر او

يا أبت لا وضع عرشك ولا رفع نعشك فلقد قلت سداداً وعلمت رشداً

ای پدر فرود افگنده مباد تخت تو و برداشته مشود جنازه تو هر آئینه گفتی راست و صواب و آموختی براه راست سبیل را

ونحلت ما لم ينحل والد ولداً ولئن أهملت بعدك ولا ذقت فقدك

و دادی تحفه ندهد پدر فرزند را و بهر آئینه اگر گذاشته شوم پس از تو و نچشم گم شدن ترا

فلأوتين بآدابك الصالحة ولأقتدين بآثارك الواضحة حتى يقال

پس هر آئینه خواهم گرفت طریقهای ترا که نیکو میند و پیروی خواهم کرد نشانهای قدم تو که هویدا هستند تا آنکه گفته شود

ما أشبه الليلة بالبارحة والغادية بالرائحة فاهتز أبو زيد لجوابه

چه خوش مانند است امشب با دیشب و ابر بامداد با ابر شبانگاه پس شاد شد ابوزید از پاسخ او

وابتسم وقال من أشبه أباه فما ظلم قال الحارث بن همام فأخبرت أن بني ساسان

و تبسم نمود و گفت کسیکه مانند شد به پدر خود او ستم نکرد گفت حارث پسر همام پس خبر داده شدم که هر آئینه فرزندان ساسان

حين سمعوا هذه الوصايا الحسان فضلوها على وصايا لقمان وحفظوها

هر گاه شنیدند این پندهای نیکو بزرگی دادند آنرا بر پندهای لقمان حکیم و یاد گرفتند آن را

كما تحفظ أم القرآن حتى إنهم ليرونها إلى الآن أولى ما لقنوه الصبيان وأنفع

چنانکه یاد گرفته میشود سوره فاتحه تا آنکه ایشان میدانند آنرا هنوز بهترین چیزیکه آموزند آنرا کودکان و نافع تر

لهم من نحلة العقيان

المقامة الخمسون البصرية

حكى الحارث بن

برای ایشان از عطیه زر خالص مقامه پنجاهم مشهور به بصریه حکایت کرد حارث پسر

همام قال اشتعرت في بعض الأيام همّاً برّح بي استعاره ولاح على شعاره وكنت

همام گفت پوشانیده شدم در بعض روزها اندوهیکه دشوار بود بر من افروختگی او و پیدا شد بر من علامت او و بودم

سمعت ان غشيان مجالس الذكر يسرو غواشي الفكر فلم ار لاطفاء ما بي
که چون شنیدم هر آئینه در آمدن انجمنهای یاد الهی دور میکند اندوههای اندیشه را پس ندیدم چاره برای کشتن چیزیکه با من بود

من الجمرة الا قصد الجامع بالبصرة وكان اذ ذاك مأهول المساند مشفوه
از آتش مگر آهنگ مسجد جامع که در بصره است و بود مسجد هنگام قصد من معمور با اهل مسند ها بسیار بود

الموارد تجتنى من رياضه ازاهير الكلام ويسمع في ارجائه صرير الاقلام
آبخورها می چیده میشد از باغهای او شگوفهای سخن و شنیده میشد در کنارهای او آواز خامها

فانطلقت اليه غير وان ولا لاو على شان فلما وطئت حصاه واستشرفت
پس رفتم بسوی او بحالیکه قاصر نبودم و نه گرانیده بودم بر کاری پس چون زیر پا کردم سنگهای او را و چشم برداشته نگریستم

اقصاه تراءى لي ذو اطمار بالية فوق صخرة عالية وقد عصبت به عصب
پایان او را نمودار شد مرا صاحب جامهای کهنه بالای سنگی بلند هر آئینه گرد گرفته بود او را جماعتها

لا يحصى عديدهم ولا يناديهم فانبذت قصده وتقرّيت ورده ورجوت
شمار کرده نمیشد عدد ایشان و آواز داده نمیشد کودک ایشان پس زودی کردم سوی او و در آمدم آبخور او را و امید داشتم

ان اجد شفائي عنده فلم ازل اتنقل في المراكز واتغاضى للوكز والواكز الى ان
اینکه یابم تندرستی خود نزد او پس همیشه بودم که نقل میکردم جاهای نشستن را و چشم میپوشیدم لگدزننده و مشت زننده را تا آنکه

جلست تجاهه وحيث امنت اشتباهه فاذا هو شيخنا السروجي لا ريب فيه
نشستم روبروی او و بطوریکه ایمن شدم پوشیدگی او را پس ناگاه او خواجه ما ابوزید سروجی ست نیست شکی در و

ولا لبس يخفيه فسرى بمرآه همي وارفضت كتيبة غمي وحين رآني وبصر
و نه پوشیدگی که پنهان کند او را پس رفت بدیدار او اندوه من و پریشان شد اندوه من و هرگاه دید مرا و دریافت

بمكاني قال يا اهل البصرة رعاكم الله ووقاكم وقوى تقاكم فما اضوع رياكم
مکان مرا گفت ای باشندگان بصره نگهدارد خدا شما را و محفوظ دارد شما را و توانا کند پرهیزگاری شما را پس چه منتشر ست خوشبوی شما

وافضل مزاياكم بلدكم اوفى البلاد طهرة وازكاها فطرة وافسحها
و چه بزرگ ست فضائل شما شهر شما کاملترین شهرهاست از روی پاکی و پاکیزه ترین شهرها از روی آفرینش و وسیع ترین آنها

[illegible]

دفعة وامرعها بخعة واقومها قبلة واوسعها دجلة واكثرها نهرا

تندی بلاو فراختری آن ازروی آب دجلہ وراست ترآن ازروی قبلہ و فراختر ین آنها ازروے نہر وبیشترین آن ازروی نہر

ونجلة واحسنها تفصيلا وجملة دهليز البلد الحرام وقبالة الباب

وآبیکہ اززمین پیدا شود ونیکوترین آن ازروی تفصیل واجمال دہلیز خانۂ کعبہ است وپیش درکعبہ و

والمقام واحد جناحي الدنيا والمصر الموسس على التقوى لم يتدنس ببيوت

مقام ابراہیم ست ویکی ازدو بازوی دنیا ست وشہری بنا کردہ شدہ بر پرہیزگاری آلودہ نشد بخانہاے

النيران ولا طيف فيه بالاوثان ولا سجد على اديمه لغير الرحمن ذو المشاهد

آتش ونہ گردانیدہ شدہ دروبتہا وسجدہ نکردہ شد بر زمین آن بجز خدای بخشندہ وخداوند جاہا

المشهودة والمساجد المقصودة والمعالم المشهورة والمقابر المزورة و

کہ مردم آنجا حاضر شوند ومسجدہای قصد کردہ شدہ ونشانہای مشہور است ومقبرہ ہای زیارت کردہ شدہ

الاثار المحمودة والخطط المحدودة به تلتقي الفلك والركاب والحيتان

ونشانہاے ستودہ وخداوند خانہاے معینہ ودرجمع میشوند کشتیہا وشتران وماہیان

والضباب والحادي والملاح والقانص والفلاح والناشب والرامح والسارح

وسوسماران وراننده شتر وکشتیبان وشکاری وکشادرز وتیرانداز ونیزه باز وچرانندہ ستوران

والسابح وله اية المد الفائض والجزر الغائض اما انتم فمن لا يختلف في

وشنا ورو مراد راست نشان افزونی بسیار سیل وکمی فروخوردن آب ولیکن شما پس کسانی ہستند کہ اختلاف نمیکنند در

خصائصهم اثنان ولا ينكرها ذو شنان وهاؤكم اطوع رعية السلطان

خاصیتہای شان دوکس وانکار نمیکند آنرا صاحب دشمنی جماعت شما رعیت فرمان بردار ترست برای پادشاہ

واشكرهم للاحسان وزاهدكم اورع الخليقة واحسنهم طريقة على

وسپاسدارترین شان مر نکوئی را وزاہد شما پارساترین آفرینش ونیکوترین شانست از روی روش بر

الحقيقة وعالمكم علامة كل زمان والحجة في كل اوان ومنكم من

حقیقت وعالم شما علامہ ہر روزگار ست ودلیل ہست در ہر وقت وازشما کسیکه بیرون

من استنبط علم النحو ووضعه والذي ابتدع ميزان الشعر واخترعه وما من

کسیکه برآورده است علم نحو را ونهاده بنای آنرا وکسیکه نو پیدا کرده است میزان شعر را و نو بیرون آورده است ونیست از

فخر الا ولکم فیه الید الطولی والقدح المعلی وان شئتم فانتم احق به واولی ثم

نازشی مگر برای شما در وقدرت کامل ست ونیز آخرین قمارست واگر خواهید پس شما سزاوار تر بو دید ولائق تر هستید پستر

انکم اکثر اهل مصر موذنین واحسنهم فی النسك قوانین وبکم اقتدی

هر آئینه شما بیشتر ید از مردم شهر از روی اذان دهندگان ونیکوترین شان در عبادت از روی اصول و بشما پیروی کرده شد

فی التعریف وعرف التسحیر فی الشهر الشریف ولکم اذا اقضت المضاجع وهجع

در اقامت عرفات ودانسته شد دوباره خورانیدن آب طعام در ماه بزرگ رمضان ومر شمار است هرگاه آرام گیرند خوابگاه وخوابد در شب

الهاجع تذکار یوقظ النائم ویونس القائم وما ابتسم ثغر فجر ولا برغ نوره

خواب کننده ذکریکه بیدار کند خوابنده را والفت دهد ایستاده را ونه خندید دندان صبح ونه درخشید روشنی او

فی بر ولا بحر الا ولتاذینکم فی الاسحار دوی کدوی الریح فی البحار وبهذا

در بر ونه در بحر مگر برای اذان دادن شما در سحرگاهان آوازیست همچو آواز باد در دریاها وباین سبب

صدع عنکم النقل وخبر النبی علیه السلام من قبل وبین ان دویکم بالاسحار

پیدا شد از شما نقل وخبر داد نبی علیه السلام پیش از ین وبیان فرمود که هر آئینه آواز شما بسحرها

کدوی النحل بالقفار فشرفا لکم ببشارة المصطفی ودودها لمصرکم وان کان

همچو آواز زنبور عسل ست در بیابان پس بزرگی باد شما را بخوشخبری محمد مصطفی ونکوئی باد برای شهر شما اگرچه باشد

قد عفا ولم یبق منه الا شفا ثم انه خزن لسانه وختم بیانه حتی حدج

که ناپدید شده وباقی نمانده ازو مگر اندکی باز هر آئینه او بند کرد زبان خود را ومهار کرد سخن خود را تا آنکه دیده شد

بالابصار وقذف بالانصار فتنفس تنفس من قید لقود او ضغبت بدبوس

با چشمها ومتهم کرده شد بمددگاران پس دم برکشید مانند دم کشیدن کسیکه کشیده شود برای قصاص یا کسیکه آویخت بوی ناخنهای

اسد ثم قال اما انتم یا اهل البصرة فما فیکم الا العلم المعروف ومن له المعرفة

شیر باز گفت لیکن شما ای باشندگان بصره پس نیست در شما مگر سردار مشهور به بزرگیها وکسیکه او را علم ودانش است

۴۰۵

والمعروف واما انا فمن عرفني فانا ذاك وشر المعارف من اذاك ومن

ودهش ولیکن من پس کسیکه شناخت مرا پس من آنم و بدترین آشنایان از مردم کسی ست که اذیت دهد ترا و کسیکه

لم يثبت عرفني فساصدقه صفتي انا الذي انجد واتهم وايمن واشأم

برجا ندارد شناسائی من پس قریب ست که راست گویم بوی صفت خود را من کسی هستم که بنجد رفته و بتهامه رفته و بیمن رفته و بشام رفته

واصحر وابحر وادلج واسحر نشأت بسروج ونبيت على السروج ثم ولجت

و بصحرا رفته و بدریا آمده و در تمام شب رفته و وقت سحر رفته پیدا شدم در شهر سروج و پرورش یافتم در عزت و بزرگی باز در آمدم

المضائق وفتحت المغالق وشهدت المعارك ولنت العرائك واقتدت

در تنگیهای و کشادم هر بسته را و حاضر آمدم جاهای جنگ را و نرم کردم طبیعتها را و کشیدم اسپهاے

الشوامس وارغمت المعاطس واذبت الجوامد وامعت الجلامد سلوا

توسن را و بخاک چسپانیدم بینی ها را و گداختم افسرده ها را و گداختم سنگهای سخت را بپرسید

عني المشارق والمغارب والمناسم والغوارب والمحافل والجحافل والقبائل

از من حال مردم مشرق و مردم مغرب را موزهای شتران و کوهان شتران را و مجمعهای مردم را و لشکرها را و قبیله ها را

والقنابل واستوضحوني من نقلة الاخبار ورواة الاسمار وحداة الركبان

و گلهای اسپ را و هویدا کردن خواهید مرا از ناقلان اخبار و از روایت کنندگان افسانها و از راندگان بسرود شتران را

وحذاق الكهان لتعلموا كم فج سلكت وحجاب هتكت ومهلكة اقتحمت

و از زیرکان فال گویان تا بدانید که چندین راه رفتم و چندین پرده دریدم و چندین جاهای ترس در آمدم

وملحمة الحمت وكم لباب خدعت وبدعة ابتدعت وفرصة اختلست واسد افترست

و چندین جنگ انداختم و چندین خرد ها را فریبیدم و چندین رسمها تو در دین پیدا کردم و چندین غنیمتها ربوده م و چندین شیر انرا شکار کردم

وكم محلق غادرته لقا وكان من استخرجته بالرقى اوحجر سحرته حتى انصدع

و چندین پرندهاے بلند که گذاشتم او را انداخته شده و چندین پنهان بیرون آوردم او را با فسونها و چندین سنگ ست که جادو کردم او را تا آنکه بشگافت

واستنبطت زلاله بالخدع ولكن فرط ما فرط والغصن رطيب

و بیرون آوردم آب شیرین صاف او را بفریبها ولیکن گذشت آنچه گذشت بحالیکه شاخ تر و تازه بوده و پوست

والفود غربيب وبرد الشباب قشيب فاما الآن فقد استشن الاديم وتأود

جانب سر سیاه بود و تا و چادر جوانی نو بود پس لیکن اینک پس هر آئینه کهنه شد چرم و خم شد

القويم واستنار الليل البهيم فلم يبق الا الندم ان نفع وترقيع الخرق الذي قد اتسع

قامت راست و روشن شد شب سخت تاریک پس نمانده است مگر شرمندگی اگر نفع بخشد و دوختن دریدگی که فراخ شده

وكنت رويت في الآثار المسندة والاخبار المعتمدة ان لكم من الله تعالى في كل يوم

و بستم که روایت کرده شدم در خبرها که مسند کرده شده و خبرها که استوارند هر آئینه مر شما را از خدای بزرگ در هر روز

نظرة وان سلاح الناس كلهم الحديد وسلاحكم الدعاء والتوحيد فقصدتكم

نگریستنی است و هر آئینه ساز جنگ مردم تمامی ایشان آهن است و ساز جنگ شما دعا و یگانه دانستن خدا است پس قصد کردم شما

انضي الرواحل واطوي المراحل حتى قمت هذا المقام لديكم ولا مَنّ لي عليكم اذ ما سعيت

بحالیکه لاغر کردم شتران سواری و قطع کردم منزلها تا آنکه ایستادم در اینجا نزد شما و نیست منتی مرا بر شما چرا که کوشش نکردم

الا في حاجتي ولا تعبت الا لراحتي ولست ابغي عطيتكم بل استدعي ادعيتكم

مگر در حاجت خود و رنج نکشیدم مگر برای آسایش خود و نمیخواهم عطاهای شما را بلکه میخواهم دعاهای شما را

ولا اسالكم موالكم بل استنزل سؤالكم فادعوا الله بتوفيقي للمتاب والاعداد للمآب فانه

و نمیخواهم از شما مالهای شما را بلکه میخواهم دعای شما را پس بخوانید خدا را بتوفیق من بر گردیدن و آماده کردن برای بازگشتن بسوی او چرا که هر آئینه او

رفيع الدرجات ومجيب الدعوات وهو الذي يقبل التوبة عن عباده ويعفو عن

بلند کننده مراتب است و پذیرنده دعاست و او خدا است که می پذیرد توبه را از بندگان خود و در میگذرد از

السيئات ثم انشد **نظم** استغفر الله من ذنوبي افرطت فيهن واعتديت كم خضت

گناهان پس خواند آمرزش میخواهم خدا را از گناهان خود که از حد گذشتم در آن و تجاوز کردم بسا در آمدم

بحر الضلال جهلا وخضت في الغي واغتديت + وكم اطعت الهوى اغترارا

دریای گمراهی را از نادانی + و شب بسر بردم در گمراهی و بامداد کردم + و بسا فرمانبردم حرص را از غفلت و فریفتگی

واختلت واغتلت وافتريت + وكم خلعت العذار ركضا الى المعاصي وما ونيت

و فریب کردم و گشتم و دروغ گفتم + و بسا گذاشتم لگام را بحالیکه جهنده ام + سوی گناهان و سستی نکردم +

وكم تناهيت في التخطي الى الخطايا وما انتهيت ✦ فليتني كنت قبل هذا ✦ نسيا

و بسا بنهايت رسيدم در گام زدن بسوی گناهان و باز نماندم ازان   پس کاشکی من می بودم پیش ازین نابود

ولما اجن ما جنيت ✦ فالموت للمجرمين خير من المساعي التي سعيت ✦ يا رب

و نمی چیدم انچه چیدم   پس مرگ برای گنهگاران نیک ست   از رفتارهای که رفتم   ای پروردگار

عفوا فانت اهل للعفو عني وان عصيت ✦ قال الراوي فطفقت الجماعة تمد له

میخواهم آمرزش را پس تو لائقی   آمرزش هستی از من اگرچه نافرمانی کردم   گفت راوی پس آغاز کرد جماعت که پیوسته میکرد برای او

بالدعاء وهو يقلب وجهه في السماء الى ان دمعت اجفانه وبدا رجفانه فصاح

دعا و حال آنکه او میگردانید روی خود در آسمان تا آنکه اشک ریخت پلکهای او و پیدا شد لرزیدن او پس بانگ زد میگوید

الله اكبر بانت امارة الاستجابة وانجابت غشاوة الاسترابة فجزيتم يا اهل

الله اکبر پیدا شد علامت پذیرائی دعا   و کشاده شد پردهٔ شک پس پاداش داده شوید ای باشندگان

البصرة جزاء من هدى من الحيرة فلم يبق في القوم الا من سر بسروره ورضخ له

بصره پاداش کسیکه راه راست نماید از سرگشتگی   پس نماند در قوم مگر کسیکه شاد شد به شادمانی او و داد او را

بميسوره فقبل عفو برهم واقبل يمتري في شكرهم ثم انحدر من الصخرة يؤم

بچیزیکه میسر بود او را پس پذیرفت بهترین احسان ایشان را و روآورد در حالیکه مبالغه میکرد در سپاس ایشان باز فرود آمد از سنگ بحالیکه قصد میکرد

شاطئ البصرة فاعقبته الحثيث خاليا وامنا التحسس والتجسس

کرانهٔ بصره را   پس در پی او رفتم تا بجائیکه رسیدم بجای خالی و ایمن شدم از جستن و شناختن

علينا فقلت له قد اغربت في هذه النوبة فما ايك في النوبة فقال قسما

بر خود ما   پس گفتم او را هر آئینه چیز غریب آوردی درین بار   پس چیست اندیشهٔ تو در توبه   پس گفت سوگند میخورم

بعلام الخفيات وغفار الخطيات ان شاني لعجاب وان دعاء قومك لمجاب

بداننده پنهانها   و بخشندهٔ گناهان   هر آئینه حال من امر عجیب ست و تحقیق دعای قوم تو پذیرا شده است

فقلت زدني ايضاحا زادك الله صلاحا فقال ابيك لقد قمت فيهم

پس گفتم افزون کن مرا هویدا کردن را افزون کند ترا خدا نکوئی   پس گفت سوگند بحق پدر تو هر آئینه ایستادم در ایشان

مَقَامَ المُرِيبِ الخَادِعِ ثُمَّ انْقَلَبْتُ بِقَلْبِ المُنِيبِ الخَاشِعِ فَطُوبَى لِمَنْ صَغَتْ

بجای مردِ شک انداز نده فریب کار باز برگردیدم با دل روآرنده بخدا فروتنی کننده پس نکوئی باد برای کسانیکه گرائیدند

قُلُوبُهُمْ إِلَيْهِ وَوَيْلٌ لِمَنْ بَاتُوا يَدْعُونَ عَلَيْهِ ثُمَّ وَدَّعَنِي وَانْطَلَقَ وَأَوْدَعَنِي القَلَقَ

دلهای ایشان سوی او و هلاکی باد برای کسیکه گشتند اہل بصره که دعای بد کنند برو باز رخصت کرد مرا و رفت و سپرد مرا بی آرامی

فَلَمْ أَزَلْ أُعَانِي لِأَجْلِهِ الفِكَرَ وَأَتَشَوَّفُ إِلَى خِبْرَةِ مَا ذَكَرَ وَكُلَّمَا اسْتَنْشَيْتُ خَبَرَهُ

پس همیشه بودم که میکشیدم از بهر او اندیشها را و میدیدم سوی آزمایش چیزیکه ذکر کرده و هرگاه پرسیدم خبر او را

مِنَ الرُّكْبَانِ وَجَوَّابَةِ البُلْدَانِ كُنْتُ كَمَنْ حَاوَرَ صُمًّا أَوْ نَادَى صَخْرَةً صَمَّاءَ إِلَى

از مسافران و قطع کنندگان شهرها شدم همچو کسیکه گفتگو کند ستور را یا آواز دهد سنگ سخت را تا

أَنْ لَقِيتُ بَعْدَ تَرَاخِي الأَمَدِ وَتَرَاقِي الكَمَدِ رَكْبًا قَافِلِينَ مِنْ سَفَرٍ فَقُلْتُ هَلْ

آنکه دیدم پس از درازی مدت و بلندی اندوه سخت شتر سواران برگردندگان از سفر پس گفتم آیا

مِنْ مُغَرِّبَةِ خَبَرٍ فَقَالُوا إِنَّ عِنْدَنَا الخَبَرَ أَغْرَبَ مِنَ العَنْقَاءِ وَأَعْجَبَ مِنْ

هست از بعید خبر پس گفتند هر آئینه نزد ما خبریست غریب تر از عنقا و شگفت تر از

نَظْرَةِ الزَّرْقَاءِ فَسَأَلْتُهُمْ إِيضَاحَ مَا قَالُوهُ وَأَنْ يَكِيلُوا لِي كَمَا اكْتَالُوهُ فَحَكَوْا أَنَّهُمْ

دیدن مسماة زرقاء پس پرسیدم ایشانرا هویدا کردن چیزیکه گفتند و آنکه بدهند مرا از علم و دانش چنانکه گرفتند پس حکایت کردند که هر آئینه ایشان

أَلَمُّوا بِسَرُوجَ بَعْدَمَا فَارَقَهَا العُلُوجُ فَرَأَوْا أَبَا زَيْدٍ هَا المَعْرُوفَ قَدْ لَبِسَ الصُّوفَ

فرود آمدند بشهر سروج پس از آنکه گذاشتند آنرا کافران روم پس دیدند ابا زید آنرا که مشهور است با یخال که هر آئینه پوشید پشم را

وَأَمَّ الصُّفُوفَ وَصَارَ بِهَا الزَّاهِدَ المَوْصُوفَ فَقُلْتُ أَتَعْنُونَ ذَا المَقَامَاتِ فَقَالُوا

و امام شد صفها را و گردید در آن سروج زاهد موصوف پارسائی پس گفتم آیا مراد میگیرید او و صاحب مقامات را پس گفتند

إِنَّهُ الآنَ ذُو الكَرَامَاتِ فَحَفَزَنِي إِلَيْهِ النِّزَاعُ وَرَأَيْتُهَا فُرْصَةً لَا تُضَاعُ

هر آئینه او حالا صاحب خوارق عادت ست پس راند مرا بسوی او آرزو و دانستم این حکایت را غنیمتی که ضایع کرده نشود

فَارْتَحَلْتُ مَطِيَّةَ المُعِلِّ وَنَحَوْتُ سَيْرَ المُجِدِّ حَتَّى حَلَلْتُ مَسْجِدَهُ وَقَرَارَهُ

پس کوچیدم همچو کوچیدن آماده و مستعد و رفتم طرف او همچو رفتن کوشنده در کار تا آنکه فرود آمدم در مسجد او و جای

مُتَعَبَّدِهِ فَإِذَا بِهِ قَدْ نَبَذَ صُحْبَةَ أَصْحَابِهِ وَانْتَصَبَ فِي مِحْرَابِهِ وَهُوَ ذُو عَبَاءَةٍ

عبادت او پس ناگاه دیدم او را که گذاشت صحبت یاران خود را و برپا شد در پیشگاه مسجد خود بحالیکه او خداوند گلیم

مَخْلُولَةٍ وَشَمْلَةٍ مَوْصُولَةٍ فَهِبْتُهُ مَهَابَةَ مَنْ وَلَجَ عَلَى الْأَسْوَدِ وَأَلْفَيْتُهُ مِمَّنْ سِيمَاهُمْ

بسته بسیخ و چادر پیچیده پیوند کرده شده پس ترسیدم از وی همچو ترسیدن کسیکه داخل شود بر شیران و یافتم او را از کسانیکه علامت آنها

فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ وَلَمَّا فَرَغَ مِنْ سُبْحَتِهِ حَيَّانِي بِمُسَبِّحَتِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ نَغَمَ

در روی شان باشد از نشان سجده کردن و چون فارغ شد از نماز نفل خود سلام کرد مرا با انگشت سبابه بی آنکه آهسته

بِحَدِيثٍ وَلَا اسْتَخْبَرَ عَنْ قَدِيمٍ وَلَا حَدِيثٍ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى أَوْرَادِهِ وَتَرَكَنِي أَعْجَبُ

سخن گوید و نه پرسید از حال دیرینه و نو باز رو آورد بر وظیفهای خود و گذاشت مرا که شگفت میکردم

مِنِ اجْتِهَادِهِ وَأَغْبِطُ مَنْ يَهْدِي اللهُ مِنْ عِبَادِهِ وَلَمْ يَزَلْ فِي قُنُوتٍ وَخُشُوعٍ

از کوشش او و بیزاری و آرزو میکردم کسی را که راه نماید خدا از بندگان خود و همیشه بود در دعا خواستن و فروتنی کردن

وَسُجُودٍ وَرُكُوعٍ وَإِخْبَاتٍ وَخُضُوعٍ إِلَى أَنْ أَكْمَلَ إِقَامَةَ الْخَمْسِ وَصَارَ الْيَوْمُ

و سر بر زمین نهادن و پشت خم کردن و تواضع و فروتنی تا آنکه کامل کرد برپا داشتن نماز پنجگانه را و گردید امروز

أَمْسِ فَحِينَئِذٍ انْكَفَأَ بِي إِلَى بَيْتِهِ وَأَشْرَكَنِي فِي قُرْصِهِ وَزَيْتِهِ ثُمَّ نَهَضَ إِلَى

دیروز پس آنگاه برگردانید مرا سوی خانه خود و بهره دار کرد مرا در نان چرده و روغن زیتون خود باز خواست سوی

مُصَلَّاهُ وَتَخَلَّى بِمُنَاجَاةِ مَوْلَاهُ حَتَّى إِذَا الْتَمَعَ الْفَجْرُ وَحَقَّ لِلْمُتَهَجِّدِ الْأَجْرُ عَقَّبَ

نمازگاه خود و تنها شد برعرض حاجت آقای خود را تا آنکه هرگاه درخشید بامداد و واجب شد برای شب بیدار ثواب

تَهَجُّدَهُ بِالتَّسْبِيحِ ثُمَّ اضْطَجَعَ ضَجْعَةَ الْمُسْتَرِيحِ وَجَعَلَ يُرَجِّعُ بِصَوْتٍ فَصِيحٍ

پس تهجد آورد تسبیح را پس خفت همچو خفتن آسایش گیرنده و آغاز کرد که آواز میگردانید در حلق بآواز فصیح

خَلِّ ادِّكَارَ الْأَرْبُعِ وَالْمَعْهَدِ الْمُرْتَبَعِ وَالظَّاعِنِ الْمُوَدَّعِ وَعَدِّ عَنْهُ وَدَعِ

بگذار یاد گرفتن منزلها و جای اقامت گرفته شده و مسافر بدرود کرده و بگذر ازو و بگذار

وَانْدُبْ زَمَانًا سَلَفَا سَوَّدْتَ فِيهِ الصُّحُفَا وَلَمْ تَزَلْ مُعْتَكِفًا عَلَى الْقَبِيحِ

و گریه کن بر زمانه که گذشته و چنین زمانه که سیاه کردی در و نامها را و همیشه بودی پیوسته گی کننده بر کار بد

۴۱۰

الشنع + كم ليلة اودعتها + مآثما ابدعتها بشهوة اطعتها + في مرقد ومضجع +

وكم خطى حثثتها + في خزية احدثتها + وتوبة نكثتها + لملعب ومرتع + وكم تجرأت

على رب السموات العلى + ولم تراقبه ولا + صدقت فيما ادعي + وكم غمطت بره

وكم امنت مكره + وكم نبذت امره + نبذ الحذا المرقع + وكم ركضت في اللعب

وفهت عمدا بالكذب + ولم تراع ما يجب + من عهده المتبع + فالبس شعار الندم

واسكب شآبيب الدم + قبل زوال القدم + وقبل سوء المصرع + واخضع خضوع

المعترف + ولذ ملاذ المقترف + واعص هواك وانحرف + عنه انحراف

المقلع + الام تسهو وتني + ومعظم العمر فني + فيما يضر المقتني + ولست بالمرتدع

اما ترى الشيب وخط + وخط في الراس خطط + ومن يلح وخط الشمط + بفوده فقد نعي

ويحك يا نفس احرصي + على ارتياد المخلص + وطاوعي واخلصي + واستمعي النصح

وعي واعتبري بمن مضى + من القرون وانقضى + واخشي مفاجاة القضا + وحاذري

أن تخدعي وانتهجي سبل الهدى ✦ وادّكري وشك الردى ✦ فإنّ مثواك غدا

از اینکه فریب داده شوی و بروراههای راستی را　　و یاد گیر بزدیکی هلاکی را چراکه هر آئینه فیامگاه تو فردا

في قعر لحد بلقع ✦ آها له بيت البلى ✦ والمنزل القفر الخلا ✦ ومورد السفر الألى و

در ته شگاف گور خالی ست ✦ افسوس مرا ورا که خانه کهنگی ✦ و بیابانی که آب نیست نیست و جای آمدن مسافران پیشینان

واللاحق المتّبع ✦ بيت يرى من أودعه ✦ قد ضمّه واستودعه ✦ بعد الفضاء والسعة

و لاحق شونده پسرآینده است ✦ خانه که دیده میشود کسیکه ودیعه شد اورا ✦ که بتحقیق در گرفت او را و نگهداشت او را پس از کشادگی و فراخی

قيد ثلاث أذرع ✦ لا فرق أن يحلّه ✦ داهية أو أبله ✦ أو معسر أو من له ✦ ملك

باندازهٔ سه گز است ✦ نیست فرق در اینکه فرود آید آنرا زیرک یا بیخرد ✦ یا تنگدست یا کسیکه او را ✦ پادشاهی است

كملك تبّع ✦ وبعده العرض الذي ✦ يحوي الحيي والبذي ✦ والمبتدي والمحتذي ✦ ومن

بچو پادشاهی تبع ✦ و پس از وی پیش آمدنست که جمع کند شرمگین و بی شرم را و آغاز کننده را و کاری و پیروی کننده را و کسیکه پادشاه شد

رعى ومن دعي ✦ فيا مفاز المتّقي ✦ وربح عبد قد وقي ✦ سوء الحساب الموبق ✦ وهول

رعیت شد ✦ پس ای رستگاری پرهیزگار ✦ و سود بنده که نگاه داشته شد از بدی حساب هلاک کننده و از ترس

يوم الفزع ✦ ويا خسار من بغى ✦ ومن تعدّى وطغى ✦ وشبّ نيران الوغى لمطعم

روز قیامت ✦ و ای زیان کسیکه ستم کرد ✦ و کسیکه از حد درگذشت بگراهی ✦ و افروخت آتش جنگ را برای خوردنی

أو مطمع ✦ يا من عليه المتّكل ✦ قد زاد ما بي من وجل ✦ لما اجترحت من زلل ✦ في

یا آنچه آرزو داشته شود ✦ ای خدا کسیکه بروست توکل هر آئینه افزون شد آنچه بامن از ترس است از آنکه حاصل کردم از لغزش و خطای خود ✦ در

عمري المضيّع ✦ فاغفر لعبد مجترم ✦ وارحم بكاه المنسجم ✦ فأنت أولى من رحم

زندگی خودم که ضایع کرده شد ✦ پس ببخش بنده گنهگار را ✦ و رحمت فرما گریه او را که جاریست ✦ پس تو سزاوارترین کسی هستی که رحم کند

وخير مدعوّ دعي ✦ قال فلم يزل يردّدها بصوت رقيق ويصلها بزفير

و نیکوترین خوانده هستی که خوانده شده ✦ گفت راوی پس پیوسته بود او که میگردانید آنرا باواز نازک و نرم و میپیوندید آنرا بناله

وشهيق حتى بكيت لبكاء عينيه كما كنت أبكي عليه ثمّ برز إلى

و فریاد ✦ تا آنکه گریستم بسبب گریه دو چشم او چنانکه بودم که میگریستم بر وی ✦ باز برآمد سوی

مسجده بوضوء تهجده فانطلقت ردفه وصليت مع من صلى
سوی مسجد خود باوضوی نماز تهجد خود پس رفتم پس او ونماز کردم باکسیکه نماز کرد

خلفه فلما انفض من حضر وتفرق واشغر بغر اخذ يهينم
از پس او وچون پریشان شدند کسانیکه موجود بودند ومتفرق شدند پراگنده آغاز کرد که آهسته

بدرسه ويستبك يومه في قالب امسه وفي ضمن ذلك
میخواند وظیفهٔ خود را ومیریخت امروز خود را در کالبد دیروز خود ودر میان آن

يرن ارنان الرقوب ويبكي ولا بكاء يعقوب حتى استبنت
می نالید همچو نالیدن زنیکه اورا بچه نزیید ومیگریست ونه گریستن یعقوب علیه السلام تا آنکه دانستم

انه قد التحق بالافراد واشرب قلبه هوى الانفراد فاخطرت
هرآئینه او پیچید باولیاءالله ونوشانیده شد دل او آرزوی تنهائی را پس پنهان کردم

بقلبي عزمة الارتحال وتخليته والتخلي بتلك الحال فكانه
در دل خود قصد کوچیدن را وگذاشتن اورا بافراغ او باین حال پس گویا که او

تفرس ما نويت وكوشف بما اخفيت فزفر زفير الاواه ثم
بفراست دریافت آنچه در دل کردم یا آشکار کرده شد اورا آنچه نهفتم پس بانگ زد همچو بانگ زدن بسیار غمگین باز

قرأ فاذا عزمت فتوكل على الله فاسجلت عند ذلك
خواند پس چون قصد کنی پس اعتماد کن بر خدا پس حکم کردم دران هنگام

بصدق المحدثين وايقنت ان في الامة محدثين ثم دنوت
براستی حدیث گویندگان ویقین کردم که هرآئینه درامت محمدی راست گمانانند پس نزدیک شدم

اليه كما يدنو المصافح وقلت اوصني ايها العبد الصالح فقال
باو چنانکه نزدیک شود مصافحه کننده وگفتم پند ده مرا ای بندهٔ نیکوکردار پس گفت

اجعل الموت نصب عينك وهذا فراق بيني وبينك فودعته
بگردان مرگ را پیش چشم خود واین جدائی میانه من ومیانه تست پس پدرود کردم اورا

وعبراتي يتحدرن من المآقي وزفراتي يتصعدن من التراقي

واشکهای من فرو ریختند از گوشهای چشم وناله‌های من بلند میشوند از استخوانهای سینه

وكانت هذه خاتمة التلاقي قال الامام ابو محمد القاسم بن علي

وبود این پایان ملاقات بایدیگر گفت پیشوا ابومحمد قاسم پسر علی

الحريري رحمه الله تعالى هذا آخر المقامات التي انشأتها بالاغترار

حریری رحمه .. فرستد اورا خدای بزرگ این پایان مقامات است که انشا کردم آنرا بفریفتگی

وامليتها بلسان الاضطرار وقد الجئت الى ان ارصدتها للاستعراض

ودیکته کردم ونوشتم آنرا بزبان اضطرار وتحقیق مضطر کرده شدم سوی اینکه مهیا کردم آنرا برای پیش کردن بر مردم

ونادیت علیها فی سوق الاعتراض هذا مع معرفتي بانها من سقط

وآواز دادم برو در بازار عیب کردن این باوجود شناختن من ست که هرآئینه او از زبون

المتاع ومما يستوجب ان يباع ولا يبتاع ولو غشيني نور التوفيق

متاع ست واز چیزیکه سزاوار ست اینکه فروخته شود وخریده نشود اگر می‌پوشید مرا فروغ توفیق الهی

ونظرت لنفسي نظر الشفيق لسترت عواري الذي لم يزل مستورا

ومیدید نفس خودرا دیدن مهربان هرآئنه می پوشیدم عیب خودرا که همیشه پوشیده بود

ولكن كان ذلك في الكتاب مسطورا وها انا استغفر الله مما

مگر بود آن در لوح محفوظ نوشته واگاه شو من آمرزش میخواهم خدارا از چیزیکه

اودعتها من اباطيل اللغو واضاليل اللهو واسترشده الى ما يعصم

سپردم آنرا از گفتگوهای بیهوده وبازیهای گمراه کننده وراه راست میخواهم از و سوی اینکه نگهدارد

من السهو ويحظي بالعفو انه هو اهل التقوى واهل المغفرة

از فراموشی وبهره بخشد از آمرزش هرآئینه او خداوند پرهیزگاری وخداوند آمرزش ست

وولي الخيرات في الدنيا والآخرة

وخداوند نکوئیها در دنیا وآخرت

تمت

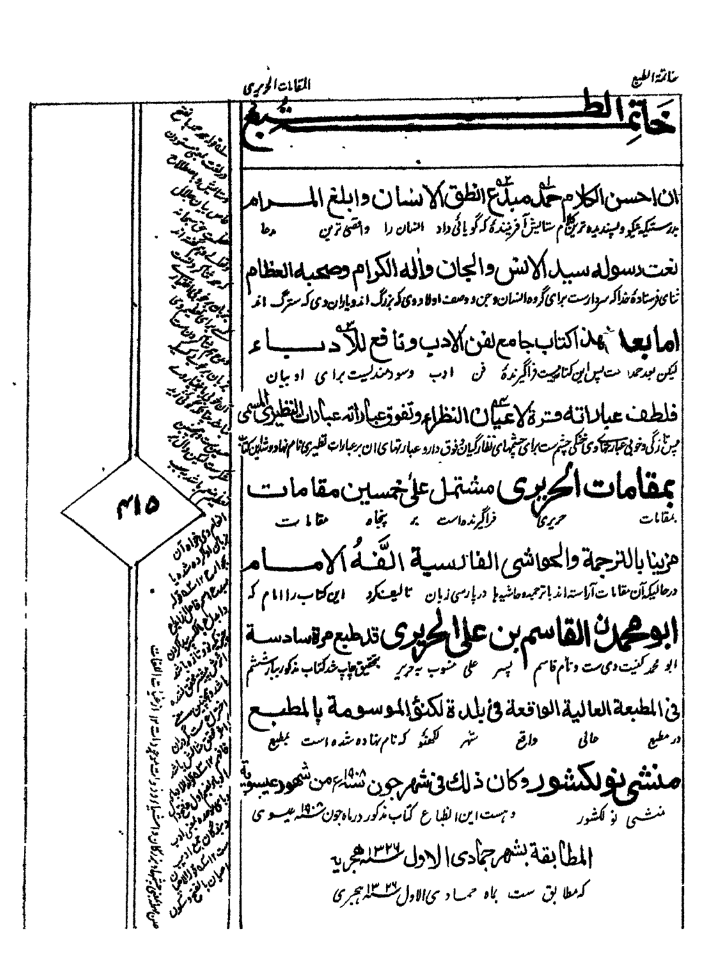

خاتمة الطبع

ان احسن الكلام حمد مبدع النطق للانسان وابلغ المرام

بدرستیکه نیکو وپسندیده ترین کلام ستایش آفریننده که گویائی داد انسان را و اقصی ترین مطلب

نعت رسوله سيد الانس والجان وآله الكرام وصحبه العظام

ثنای فرستادهٔ خدا که سردار است برای گروه انسان وجن ووصف اولاد وی که بزرگ اند ویاران وی که سترگ اند

اما بعد فهذا كتاب جامع لفن الادب ونافع للادباء

لیکن بعد حمد ونعت پس این کتابیست فراگیرندهٔ فن ادب وسودمندیست برای ادیبان

فلطف عباراته قرة لاعيان النظراء وتفوق عباراته عبارات النظيري المسمى

پس تازگی وخوبی عبارتهای وی خنکی چشم است برای چشمهای نظارگیان وفوق دارد عبارتهای ان بر عبارات نظیری نام نهاده شد این کتاب

بمقامات الحريري مشتمل على خمسين مقامات

بمقامات حریری فراگیرنده است بر پنجاه مقامات

مزينا بالترجمة والحواشي الفارسية الفه الامام

درحالیکه آن مقامات آراسته اند با ترجمه وحاشیه‌ها در پارسی زبان تالیف کرد این کتاب را امام که

ابو محمد القاسم بن علي الحريري قد طبع مرة سادسة

ابو محمد کنیت وی است ونام قاسم پسر علی منسوب به حریر بتحقیق چاپ شد کتاب مذکور بار ششم

في المطبعة العالية الواقعة في بلدة لكنؤ الموسومة بالمطبع

در مطبع عالی واقع شهر لکهنؤ که نام نهاده شده است بمطبع

منشي نولكشور وكان ذلك في شهر جون سنة ١٩٠٨م من شهور عيسوية

منشی نولکشور وهست این انطباع کتاب مذکور در ماه جون سنه ١٩٠٨ عیسوی

المطابقة بشهر جمادي الاول سنة ١٣٢٦ هجرية

که مطابق است بماه جمادی الاول سنه ١٣٢٦ هجری